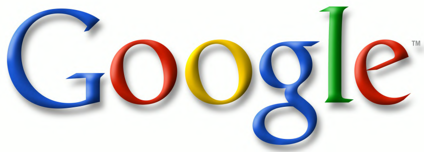

PRINCIPERNE

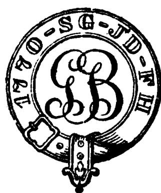
FOR

DEN DANSKE VERSKUNST

EFTER DENS HISTORISKE OG SYSTEMATISKE UDVIKLING.

AF

ERNST von der RECKE.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1881.

PRINCIPERNE

FOR

DEN DANSKE VERSKUNST

EFTER DENS HISTORISKE OG SYSTEMATISKE UDVIKLING.

EN MED REGERINGENS UNDERSTØTTELSE FULDFØRT OG UDGIVEN AFHANDLING

AF

ERNST von der RECKE.

Προῆλθε δὲ τὸ μέτρον ἐκ θεοῦ, μέτρῳ τά τε οὐράνια καὶ ἐπίγεια κεκοσμηκότος.

(Longini Prolegomena.)

FØRSTE DEEL.

ALMINDELIG METRIK.

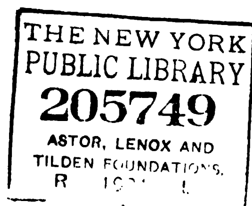
KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1881.

Det philosophiske Facultet har kjendt denne Afhandling værdig til at forsvares for den philosophiske Doktorgrad.

3 Maj 1881.

V. Fausbøll,
Decanus.

Almindelig Metrik.

Indledning.

Metrikken er en empirisk Videnskab. Det er en historisk Kjendsgjerning, at Theorien paa Digtekunstens Omraade aldrig har kunnet lede Praxis. Kunsten har maattet gjøre sine første vaklende Trin uden Gangkurv. Den har voxet sig stærk og udviklet sine Former til den høieste Fuldkommenhed uden videnskabelige Doctriner. Først med det begyndende Forfald gjøre disse sig gjældende. Det gaaer med Digtekunsten som med Guldleierne: først naar de ere udtømte, trænger Civilisationen igjennem.

Og ved selve denne Civilisation er der i vore Dage noget Misligt: den er aldrig fremgaaet af de locale Forholds egne Forudsætninger; i Digtekunsten som i Guldlandene er den importeret fix og færdig og forliges kun daarligt med Landets halvvilde Stammer, indtil den i Kraft af sin høiere Mission faaer dem fuldstændig underkuet og bragt til Taushed. Der er aldrig Tale om, at Indvandrerne ville tage noget Hensyn til Landet, hvori de leve, eller til Landets egne Børn; i de Menneskealdre, der ere forløbne, siden den metriske Invasion fandt Sted, og dens Hærskarer gjennem den classiske Philologie udgjød sig over hele den gothisk-germaniske Poesie, have Erobrerne Intet lært og Intet glemt. Derfor have Urbeboerne heller ikke villet lære Noget af dem og i det Hele stillet sig fjendtligt overfor de Fremmede. Imod disses videnskabelige Artillerie have de stadigt trukket det korteste Straa; de have kun sjeldent prøvet en fortvivlet Kamp imod

dem, men heller trukket sig tilbage til de eensomme Bjergtoppe, som man var nødt til at lade dem beholde i Fred. Saaledes har Forholdet været gjennem Snese af Aar: Kritikkens flade Lavland har været oversvømmet af Metrik; paa Poesiens høieste Tinder har den aldrig mægtet at gjøre sig gjældende.

Saaledes staae Sagerne endnu den Dag idag, og med Føie siger Simrock: „Hvad man i vore Skoler og Skolebøger saavelsom i Veiledninger til Selvstudium forhandler under Navn af tydsk Metrik, er ikke tydsk, men græsk Metrik"[1]). Som Tydskerne tankeløst have seilet i Grækernes Kjølvand, saaledes seile vi Danske tankeløst i Tydskernes; endnu har Ingen skabt en dansk eller tydsk Metrik. I Tydskland have, navnlig fra Germanisternes Side, af og til vægtige Stemmer hævet sig mod Systemet; en ny Stræben med Mænd som Bartsch, Rieger, Scherer, o. s. v. til Forkæmpere synes at være nær ved at bryde igjennem; men deels har denne Retning endnu ikke frembragt noget Hovedværk, hvorfor ogsaa det meget Sunde og Fortræffelige, der aphoristisk er blevet fremsat[2]), synes at være blevet lidet paaagtet; deels har den stundom manifesteret sig i saa forstyrrede Meninger som Simrocks, der kun ere skikkede til at gjøre Ondt værre. Ganske isoleret, udenfor og over Partierne, staaer i den nyere Tid Brückes geniale Værk: „Die physiologischen Grundlagen der neuhochdeutschen Verskunst"[3]); men trods dette Arbeides uvurdeerlige Betydning som Forarbeide og trods Vigtigheden af dets praktiske Resultater, er dets theoretiske Udbytte for Systematikken mere negativt end positivt. Et til Tiden og Sproget svarende, gjennemført System har endnu Ingen opstillet.

Jeg har her tilstrækkeligt antydet det Standpunct, jeg indtager overfor Alt, hvad der i vore Dage giver sig ud for Metrik. Jeg ønsker, at dette Arbeide skal sees som en

---

[1]) Die Nibelungenstrophe und ihr Ursprung, Bonn 1858.

[2]) See f. Ex. Scherers Afhandling „Zur deutschen Metrik", Zeitschr. f. d. oesterr. Gymnasien 1865, S. 797.

[3]) Wien, 1871.

Kunstners Protest imod Kunstdoctriner, som en Empirikers mod Speculation, som en Praktikers mod Theorier. Jeg anseer den hidtilgjældende Metriks Grundlag for falskt, dens Resultater for fornuftstridige, dens Læresætninger for ubrugelige, forsaavidt de ikke ere ligefrem skadelige. Naar Metrikken ikke har gjort mere Skade, end den faktisk har, da ligger det kun i, at Praktikerne totalt have foragtet den. Det er en sørgelig Tilværelse for en Videnskab at friste Livet paa en saa isoleret Maade. Og dog kunde og burde Metrikken have sin store Betydning til at veilede baade Digteren og Læseren. Men først og fremmest maa den i saa Fald ledes ind i det rigtige Spor; og hvis denne Afhandling blot er istand til at give et Fingerpeg i den Retning, hvori der skal stræbes, vil den have opfyldt sin Hensigt. Den indeholder den Theorie, som jeg selv med Henviisning til mine hidtil udgivne Arbeider leverer til min Praxis. Jeg vil ikke sige, at jeg altid har fulgt den; jeg har vaklet længe og ofte grebet feil; det har taget mig en halv Snees Aars uafbrudte praktiske og theoretiske Syslen med Gjenstanden for denne Afhandling at klare mig Systemet i den Form, hvori det her fremsættes.

Det er ikke min Hensigt at føre en Polemik imod den i vore Dage uoverskuelige metriske Litteratur. Det ligger udenfor min Plan, som nærmest kun har vor egen Litteratur for Øie, og vil tildeels blive en Kamp mod Skygger. Brücke har tilfulde paaviist, at selve den herskende speculative Metriks Grundsætning, — at nemlig Forholdet mellem Arsis og Thesis lader sig udtrykke som et constant Talforhold — er et fuldstændigt tomt Hjernespind; og jeg gaaer ud fra dette som fra en objectivt beviist videnskabelig Kjendsgjerning, forøvrigt henvisende Enhver til Brückes ovenanførte Skrift. I det Følgende tages derfor ikke Hensyn til andre metriske Skrifter end dem, som forefindes i vor egen Litteratur, Thortsens „Forsøg til en dansk Metrik“ og Heibergs „Metriske Afhandlinger og Aphorismer“, idet jeg kun, hvor Forstaaelsen gjør det nødvendigt, kaster et Sideblik til deres Forgængere blandt de tydske Metrikere og i det Hele indskrænker mig til paa dette Sted samlet under Et at be-

kæmpe, hvad der directe staaer i Strid med mine Anskuelser, og hvad der kunde synes at bestaae uafhængigt af den speculative Metriks Grundhypothese.

Metriske Skrifter i den danske Litteratur, Thortsen og Heiberg.

Forinden jeg indlader mig paa en Kritik af Thortsens Systematik[1]), skal det først indrømmes, at hans Arbeide hører til det Bedste, den metriske Litteratur har frembragt. Med et grundigt Kjendskab til de Forfattere, der i Tydskland ved Aarhundredets Begyndelse gjennemførte den antike Metriks Theorier, saavelsom til vor egen poetiske Litteratur, forbinder Thortsen en sund Sands, et fiint Øre, en skarp Iagttagelsesevne og fremfor Alt en ærlig Villie til overalt at give Sandheden heelt og utilsløret, selv med Fare for sin Systematik. Hvor denne har svage Puncter, har Thortsen dog altid selv seet dem og gjort opmærksom paa dem. Hvis han paa disse Steder havde havt Mod til at bryde med alle de herskende Anskuelser istedetfor at stille sig som Eklektiker overfor dem, — hvis han havde været en lidt mindre begeistret Tilhænger af Bernhardi, der i sin „Sprachwissenschaft“ paatager sig at føre Beviis for, at en lang Stavelse altid er = 2 korte, — hvis han i det Hele havde fulgt sin egen solide Dømmekraft og ikke viist Autoritet og Tradition større Pietet, end der med Rette tilkommer dem, saa havde han maaskee i mange Puncter kunnet gjøre mit Arbeide overflødigt.

Uden at give nogen egentlig Definition paa Rhythmus siger Thortsen, at den yttrer sig i „en Gjentagelse af eensformige Led, af hvilke ethvert fremtræder som en nødvendig og begrændset Forbindelse af ulige Enkeltheder (f. Ex. stærkere og svagere Toner)“. Betingelsen for, at Sammenhængen

---

[1]) Forsøg til en dansk Metrik. Af C. A. Thortsen, Kbh. 1833—34.

mellem Elementerne i disse enkelte Led skal fremtræde som nødvendig, angiver Thortsen til, at selve deres Succession skal synes nødvendig; og dette skeer, naar det Ene synes frembragt af det Andet, naar altsaa det Kraftige er stillet saaledes sammen med det Svage, at dette kan synes begrundet i hint; in casu følgelig, hvor Talen er om Sprogrhythmer i Dansk, naar accentuerede Stavelser stilles sammen men accentløse. De første kaldes Arsis, de sidste Thesis [1]).

I sin Udvikling af Rhythmens Theori har Thortsen væsentligt fulgt sine tydske Forgængere, og det maa indrømmes, at hans Tanker ikke blot ere fremsatte i en langt mere forstaaelig Form, men i Virkeligheden ere sundere og klarere end disses. Fortjenstfuldt er det, naar Thortsen i Overeensstemmelse med Böckh skarpt har betonet, at Arsis ikke er Aarsagen, Thesis ikke er Virkningen, men i alt Fald kun fremstille Aarsag og Virkning, og at han derfor har nedlagt en bestemt Indsigelse mod de Slutninger, som Metrikerne ville udlede af dette Causalforhold, navnligt den, at man i Versinddelingen altid maa gaae ud fra en Arsis, og at følgeligt Iamber efter Hermanns og Apels Methode — det Eneste, hvorom de nogensinde have været enige — skulle maales efter trochaiske Dipodier, „eftersom ingen Virkning kan gaae forud for sin Aarsag". Thortsen har erkjendt, at Gjennemførelsen af den Hermannske Opfindelse „Anakrusis" og den Apelske „Optakt" gjør Vold paa Naturen og strider mod al sund Sands, idet den reducerer „en Forskjel mellem Versarterne, som Øret erkjender for væsentlig og charakteristisk", til noget Uvæsentligt. Men bebreides ham kan det,

1) Jeg vil ikke søge at indføre nogen anden Brug af disse to Betegnelser end den, der ved Bentley og Hermann engang er bleven slaaet fast, endskjøndt de i Virkeligheden ere forbyttede. Charakteristisk for Hermanns videnskabelige Personlighed er det, naar han (de metr. poet. Gr. et Rom.) flot erklærer, at Grammatikerne have brugt disse to Betegnelser urigtigt, men at Priscian iøvrigt anvender dem rigtigt. Aristoxenos bruger, som bekjendt, βάσις eller θέσις (Taktstokkens, Haandens eller Fodens Nedslag ved Scansionen) om den tunge Taktdeel, ἄρσις (den tilsvarende Hævning) om den lette; alle Musikerne og næsten alle Grammatikerne følge ham deri.

at han ikke paa vor Metriks Omraade har søgt at slaae disse to Kategorier helt ihjel, ligesom det ogsaa er en stor Feil af ham at troe, at de mere ere paa deres Plads i de antike end i de moderne Sprog. Og naar han, stadigt eklektisk, istedetfor at forkaste alle taabelige Sophismer om Aarsag og Virkning, nøies med at sætte et „videri“ istedetfor „esse“ i de Hermannske Formler og fordrer, at dette tilsyneladende Causalforhold mellem Arsis og Thesis — skjøndt med den noget mislige Indrømmelse, at det skal være Virkningen tilladt at fremtræde foran Aarsagen, — skal respecteres som saadant, saa er han i Virkeligheden kun lidet forud for Hermann og gjør ligesaa falske Slutninger som han, som naar han f. Ex. erklærer Pæon primus for urhythmisk i Dansk, fordi Thesis som forestillende Virkningen ikke kan være Arsis overlegen i Kraft[1]).

Man kan bebreide Thortsen, at han i sin Systematik altid seer det Rigtige, og dog ikke har Mod til at foretrække det for det Traditionelle, Urigtige. I sin Prosodik (I, S. 59) har han ikke blot bestemt udtalt, at de Talforhold, hvormed man udtrykker den betonede Stavelses Kraft i Forhold til den ubetonede, ingenlunde svare til

[1]) Naar Thortsen illustrerer denne Paastand ved at sige, at Øret ikke fatter Rhythmen i en Linie som: „Skibet er i heftige og voldsomme Orkaner ramponeret“, da er Exemplet imod hans Vane et grovt, om end ubevidst Sophisteri. Ikke blot modarbeider selve Ordenes Philistrøsitet enhver Tanke om at finde dem rhythmiske, ikke blot er her valgt den femfodede Linie, som er Øret allervanskeligst at fatte, ikke blot ere Pæonerne saa ueensartede og dertil saa slette som muligt, idet man for at læse dem maa sløife en af Sprogets stærkeste Biaccenter, der ligefrem umuliggjør Rhythmen; men selve Slutningen er en Slutning fra Ikke-Existents til Umulighed, der ingen Gyldighed har. Thi selv om en Fod, hvad Tilfældet netop er med Pæonen i Dansk, ikke godt ublandet kan danne Rhythmer, er dermed ingenlunde dens Umulighed given. Hvis Metrikerne istedetfor efter forudfattede Meninger blot at see paa de Vers, som de ansee for rigtige, havde villet tage Hensyn til Kjendsgjerninger og see en Smule paa de „gale“, vilde de snart have været paa det Rene med, at Størsteparten af, om ikke alle de Fødder, som de a priori erklære for umulige, forekomme og have Hjemmel som factisk existerende.

Virkeligheden, men endog erklæret dette Forhold for ganske ubestemmeligt. Desuagtet behandler han senere, væsentlig støttende sig paa Bekvemmelighedshensyn, disse Talstørrelser ganske, som om de udtrykte det rigtige Forhold mellem de tungere og lettere Stavelser, og slaaer for den danske Metriks Vedkommende Forholdet 2 : 1 fast som det eneste mulige. Thi, siger han, naar Accenten af to lige Stavelser, hæver den enes Kraft til det Dobbelte, kan den umuligt hæve den til det Tredobbelte. Forholde de sig i Forveien efter Kvantiteten som 2 : 1, da kan den tilkommende Accent hæve den førstes Kraft til 3, saaledes som Forholdet er i de antike Sprog[1]); men i Dansk, hvor Kvantiteten ingen Betydning har, er der i Stavelsernes egen Beskaffenhed udenfor Betoningen intet Motiv til at hæve dem mod Thesis, hvorfor blot det simpleste Ulighedsforhold af 2 : 1 her finder Sted, og det vilde være vilkaarligt at antage noget andet end dette[2]).

Støttet paa denne Paastand og paa Paastanden om, at „Rhythmussen ytrer sig i Afvexling af forskjelligt stærke Stavelser“, indskrænker Thortsen nu de rhythmiske Fødder i det danske Sprog til fem, nemlig Trochæen og Iamben, Daktylen og Anapæsten, hvortil kommer Amphibrachen. Fødder som Spondeen, Molossen, Kreticus, Bacchius, Palimbacchius[3]), Ionikerne etc. — som alle findes i Dansk —

---

1) Hvilken Accent? — Det ligger heelt udenfor min Plan at gjøre Streiftog ind paa den classiske Metriks Omraade; i Forbigaaende bemærker jeg kun, at Talforholdene i denne selvfølgelig ere ligesaa illusoriske som i de moderne Sprog. Hvad den omtalte „Accent“ angaaer, da anvender Thortsen ligesom Bentley, Hermann og deres Efterfølgere dette Ord uden dermed at forbinde nogen klar Tanke om dens physiske Væsen.

2) Jvfr. Apel, Metrik I., S. 103: „Den oprindeligste og meest ubetingede af alle Uligheder, nemlig Halvdelen eller Forholdet 2 : 1“. Denne Paastand, der meer eller mindre skarpt udtalt gaaer igjennem alle den speculative Metriks Værker, er mig ufattelig; thi det simpleste Ulighedsforhold, der for den sandselige Iagttagelse fremtræder mellem to eensartede Størrelser (Tvillinger f. Ex.), er ganske vist ikke noget Talforhold.

3) Thortsen kalder — — ⏑ for Bacchius, ⏑ — — for Palimbacchius; Heiberg ligeledes. Allerede hos Grammatikerne er der Vaklen til-

erklærer han for urhythmiske. Rigtignok har Thortsen paa samme Side (I, 166) med næsten ubegribelig Inconseqvents indrømmet Muligheden af en anden og tredie Pæon[1]) ved at tage Begrebet „Anakrusis“ med, ligesom han ogsaa af samme Kategori udleder Muligheden af Palimbacchius (— — ⌣) og Ionicus a minore; men hans Motivering af, hvorfor disse to Fødder kunne være rhythmiske, naar Spondeen i Dansk er urhythmisk, er i logisk Henseende saa svag, at jeg maa

---

stede med Hensyn til Navnet paa disse to Fødder; Terentianus Maurus, Dionysios fra Halikarnassos og Atilius Fortunatianus bl. Andre bruge Betegnelserne paa den anførte Maade; Qvintilian anfører begge Benævnelser som brugelige for den ene Fod. Overvægten synes dog at hælde til den modsatte Side; Hephæstion, Aristides, Eustathios, Diomedes og Marius Victorinus bruge Betegnelserne omvendt, og jeg foretrækker at følge dem deri, ikke alene fordi Hermann har fulgt dem, og denne Betegnelsesmaade blandt Tydsklands senere Metrikere, Platen, Minckwitz, er bleven den almindelige, men navnligt fordi Foden ⌣ — —, som jeg altsaa betegner som Bacchius, er overordentlig hyppig i Dansk og altsaa at betragte som den oprindelige Fod, medens dens Modsætning er overordentlig sjelden. Madvig betegner Foden ligesom jeg.

[1]) I anden Del, S. 327 har Thortsen udviklet dette nøiere, aabenbart paavirket af Hermann, der (Handbuch der Metrik, Leipzig 1799), i Kraft af et Par Streger, han har trukket paa Papiret, erklærer den anden Pæon for en daktylisk, den tredie for en trochaisk Rhythme, uden Tanke om, at ialtfald de tre første Pæoner i deres Forbindelse danne den selvsamme (stigende) Rhythme, ligegyldigt om den første Fod er en Iambe, Anapæst eller Pæon; thi at Antiken skjelner saa bestemt mellem de fire Fødder, ligger aabenbart kun i, at de to ere Opløsningsformer af Kreticus, de to af Bacchius og Palimbacchius. Naar Thortsen har erklæret en Stavelseforbindelse som — ⌣ ⌣ ⌣ — ⌣ ⌣ ⌣ — for aldeles urhythmisk i Dansk, er det er mærkelig Overtro, naar han ved at sørge for, at den indeholder et Par Kommaer, og ved saa forresten at kalde en Stump af den Thesis, en anden Stump „Anakrusis“ mener at kunne gjøre den fuldkomment rhythmisk. De Ordender og Skilletegn, han paaseer, ere — om ikke for Versets Velklang og Stemningsvirkning, saa dog for Rhythmens Grundcharakteer aldeles ligegyldige, og Spørgsmaalet, som kun skal besvares reent empirisk, er for alle Pæoner det samme, som simpelthen lyder: kan Øret fastholde Rhythmen i et Versemaal, hvor tre Thesisstavelser skydes ind mellem to Arsisstavelser? Og dette Spørgsmaal ville Snese af gode Vers besvare bekræftende.

tilstaae mig ude af Stand til at følge Tankegangen deri. I anden Deel af Værket (S. 317) har han endelig mellem de rhythmiske Forbindelser medtaget Kreticus, der, som han udtrykker sig, betragtet som en ufuldstændig trochaisk Dipodie, altsaa ikke som en Fod, men som hvad Thortsen kalder „Række“, — kan være fuldkomment rhythmisk i Dansk; en noget besynderlig Bemærkning; thi naar Stavelseforbindelsen — ⌣ — virkeligt kan danne sammenhængende Rhythmer, kan det med Hensyn til Ørets Opfattelse af Rhythmen være temmelig ligegyldigt, om man vil kalde den Fod eller Række.

Thortsen begaaer her en af den speculative Metriks traditionelle Feil, idet han troer at kunne angive Tallet paa de rhythmiske Forbindelser, der forekomme i Dansk. Vilde man spørge en Musiker, hvormange rhythmiske Forbindelser der ere mulige i Musikken, vilde han upaatvivleligt lee ad Spørgeren og svare: Det veed jeg virkeligt ikke. Det samme vilde en Botaniker gjøre, hvis man spurgte ham, hvormange Blomsterformer der ere til. Den levende Natur eller Kunst lader sig ikke saaledes begrændse ved Talstørrelser. Det kan ikke nytte at opstille aprioriske Regler og paa Forhaand at ville sige, hvad der er rhythmisk eller ei; man maa spørge Praxis for at faae at vide, hvad der kan gjøres rhythmisk. Og det maa bestemt fastholdes, at Alt, hvad der i et Vers kan gjøres, uden at Rhythmen derved gaaer tilgrunde, er rhythmisk, at hvad der er muligt eo ipso er rigtigt, og at Metrikken skal respectere Alt, hvad der foreligger af slige Phænomener. Det er Metrikernes Sag at bringe dem ind under Systemet, ikke — det være sig høirøstet eller stiltiende — at vise dem ud deraf.

Ligesom de enkelte Stavelser — fortsætter Thortsen (I, S. 168) — forbindes til rhythmiske Eenheder, hvor Forbindelsens Princip er at søge i den stærkere betonede, saaledes kunne igjen disse Forbindelser, eller de enkelte Fødder, samles til større rhythmiske Eenheder, hvis Forenings Princip maa søges i een af dem selv; denne skal da i Forbindelsen vise sig som dennes Arsis. Muligheden derfor beroer paa, at de accentuerede Stavelser ikke ere hinanden

lige i Kraft, og da Charakteren af Arsis meddeler hele Foden sit Præg som stærkere eller svagere, kan af denne Grund den ene Fod underordne sig den anden som dennes Thesis. I Linien „Underlige Aftenlufte" vil man saaledes see, at den anden og fjerde Trochæ ere svagere end den første og tredie. Paa denne Maade forbindes Fødderne til Række r, der i de forskjellige Tilfælde efter Føddernes Antal benævnes Dipodier eller Tripodier.

Thortsen bemærker her, at Adskilligt i Sproget synes at være tilhinder for saadanne Forbindelser. Efter ethvert selvstændigt Ord følger nemlig for Tanken en Pause af samme Art som den, hvormed en rhythmisk Række sluttes. En ligesaa mærkelig Adskillelse synes derfor at finde Sted mellem Delene af Rækken indbyrdes, som mellem den selv og den efterfølgende, medmindre et enkelt Ord udgjør hele Rækken, hvad der ikke ofte kan være Tilfældet. Hvorledes, spørger Thortsen nu, vil det være muligt at vedligeholde hele Rækken som saadan? Og Svaret giver han: „derved, at de enkelte Ord ikke udgjøre dens rhythmiske Elementer (Fødder). For enhver rhythmisk Række ligger nemlig en enkelt simpel Rhythmus til Grund, hvilken gjentagen eller stundom vexlende med andre lignende, afgiver Rækkens Elementer. Naar nu de enkelte Ord ordnes saaledes, at de ikke falde sammen med og constituere disse, men tvertimod blive deelte ved den og saaledes flettede i hinanden, saa svækkes naturligviis Pausen efter hvert Ord, da den ikke understøttes af den rhythmiske Bevægelse; og hele Rækken viser sig som noget Sammenhængende, i hvilket man ingensteds kan slaae sig til Hvile uden at lade enten Forstanden eller Øret utilfredsstillet[1]). For den Pause, der indtræffer efter et selvstændigt Ord, der tillige er en rhythmisk Fod, er der intet Modmiddel, saasom her Noget er fuldendt, der har en vis Betydning for Forstanden og tillige en vis

---

[1]) Naar Thortsen mener, at Øret lades utilfredsstillet ved Standsningen midt i en Række, hvad mener han da om de katalekte Metra, der uimodsigeligt ere de rigeste og skjønneste, som Metrikken kjender —?

Tilfredsstillelse for Øret; ved en saadan Fordeling af Ordene vil altsaa Rækken falde fra hinanden i Stykker. Ved hiin Fremgangsmaade derimod, som sætter den grammatikalske Sætnings og den rhythmiske Rækkes Elementer i Strid med hinanden, vil det Krav paa Forstaaelighed, som følger enhver Fremstilling i Sprog, hindre Opholdet efter Fødderne, Ørets Trang til at høre det rhythmisk Sammenhængende samlet hindre Opholdet efter Ordene, og det første Hvilepunkt indtræffe, hvor det skal, ɔ: hvor med Enden af et Ord den hele Række ender tillige. Altsaa maa, for at en rhythmisk Række skal fornemmes som saadan, enten eet Ord udfylde den hele, eller dens enkelte Ord overskjæres af Føddernes Udgange". (Fodcæsur. Thortsen I, S. 172—74).

Jeg er her kommen til det Hovedpunct, som det for den metriske Systematiks Skyld er mig magtpaaliggende at gjendrive saa eftertrykkeligt som muligt, saameget mere som dette Nonsens er fremsat med et mærkeligt duperende Skin af Logik. Jeg forbigaaer den Selvmodsigelse, som Thortsen gjør sig skyldig i, naar han illustrerer Paastanden ved daktyliske Rækker, som han selv maaler monopodisk. Det er mig kun om at gjøre at bekæmpe det Reale i Paastanden. Ganske vist er der Yttringer nok paa andre Steder i Bogen, som vise, at Thortsen har følt noget Rigtigere, end han har skrevet. I den følgende Udvikling har han ogsaa taget et Forbehold, idet han har udtalt, at „Fodcæsurens" Fornødenhed er mindre, jo nærmere Ordenes grammatikalske Forening er, da denne paa anden Maade bevirker, at hele Rækken opfattes under Et; men naar man opstiller en saadan Regel, maa Principet selv, abstract taget, kunne taale en Drøftelse.

Det er en mærkelig Tro, som Metrikerne have paa en Verset oversvævende Rhythme, som uden at constitueres ved Ordene selv og støttes ved et eller andet Moment i deres Bevægelse skal bestaae ikke blot uafhængigt af men tiltrods for dem, — en besynderlig Antagelse, at der i et Vers skal findes to Rhythmer over hinanden byggede i Forbandt saaledes, at den mere abstracte ikke blot neutraliserer men beholder en ubegrændset Overvægt over den mere

concretè. Der er en ikke mindre mærkelig Mangel paa Logik i, som Regel at ville opstille, at den Adskillelse, der for *Fodens* Elementer er den meest unaturlige, skal holde *Rækkens* sammen, at den selvsamme Adskillelse af to Ord hveranden Gang negativt skal bevirke Forbindelsen mellem to Stavelser, hveranden Gang — nemlig hvor Rækken ender — positivt bevirke Skilsmissen; det er næsten St. Peders Nøgler, som her betroes til det tomme Rum mellem to Stavelser. Som om ikke Fod og Række vare byggede paa det selvsamme Princip, Forbindelsen af et stærkt og et svagt Led! Naar denne Sammenstilling af Stærkt og Svagt er tilstrækkelig til at bibringe Øret Fornemmelsen af den organiske Forbindelse i Foden, hvorfor i Alverden skal den da ikke være tilstrækkelig til at gjøre det Samme i Rækken?

Men lader os undersøge Sagen empirisk og see paa, hvad Fordringen reelt gaaer ud paa. Af de Rækker, der forekomme i Metrikken, er Dipodien, som bekjendt, i Dansk næsten eneraadende; Monopodien kan kun uegentligt kaldes en Række; om Tripodien kan kun være Tale ved den falske Alexandriner og Pentametret. Naar nu i en iambisk eller trochaisk Dipodie Sprogfoden ikke maa falde sammen med Versfoden, da er det hermed givet, at i en trochaisk Dipodie ingen trochaiske, i en iambisk ingen iambiske Ord maae forekomme, — en noget besynderlig Conseqvents. Enhver, som kjender det danske Sprogs Ordforraad, vil vide, at denne Lov isaafald er identisk med et Forbud mod overhovedet at skrive Trochæer. Men Fordringens Virkninger række sig end videre. Da den navnlig gaaer ud paa at hindre en Incision midt i Rækken, saa følger heraf, at Dipodien ikkeheller kan bygges af fire Eenstavelsesord. Af de otte Combinationer, der ere mulige i en trochaisk eller iambisk Dipodie, forbyder Reglen saaledes i ethvert af de to Versemaal de *fire*. Ikke Nok hermed. Enhver vil kunne see, at de fire Tilfælde, der blive tilbage, ere de meest specielle, der kunne indtræffe, idet for Trochæens Vedkommende alle fire ere meer eller mindre ualmindelige, for Iambens de tre, idet kun Combinationen ⏑ | – ⏑ | – er almindelig. Det er saaledes ikke Halvdelen af de Tilfælde,

der i Dansk ere mulige, som Reglen fordømmer, men for Iambens Vedkommende mindst tre Fjerdedele, for Trochæens maaskee ni Tiendedele. Jeg vil lade Talstørrelserne tale; det kan ikke nytte, hverken i Kunsten eller i Livet at give Love, som ikke kunne overholdes.

Foruden de Fordringer, som Reglen opstiller med Hensyn til Rækkens indre Structur, fordrer den, at Dipodien skal ende, hvor et Ord ender; den fordrer Noget, som Metrikerne med et ideligt misbrugt Navn kalde „Cæsur" efter hver Dipodie. Det er, som sagt, mærkeligt, at Dipodien skal ende med et Ord, naar Foden ikke maa gjøre det. Med ligesaa stor Ret som det paastaaes, at Rækken falder fra hinanden, naar Sprogfoden falder sammen med Versfoden, kunde det paastaaes, at Verset, hvis Elementer Rækkerne udgjøre, sønderhakkes ved Gjennemførelsen af denne Fordring, ligesom det er klart, at den uendelige Rigdom af Combinationer, som frembringes ved at lade et Ord fra den ene Dipodie gribe over i den anden, vilde give Plads for en i et længere Digt uudholdelig Monotonie, hvis man vilde indskrænke sig til den strengt afsluttede Dipodies egne, fattige Combinationer af fire Stavelser, hvoraf endda Halvdelen ere forbudne.

De foregaaende Bemærkninger maae være Nok til at bevise, at den af Thortsen opstillede Regel er ulogisk og upraktisk; lader os engang see, hvorledes den forholder sig overfor Kjendsgjerningerne. Have de store Technikere, fra hvis Værker Metrikken oprindeligt har abstraheret sine Regler, nogensinde respecteret Fordringen om „Fodcæsur" og „Cæsur" efter Dipodierne? Jeg vil ikke hente Exempler fra de græske Trimetre, da netop disses afgjorte Uovereensstemmelse med den sidste Deel af Fordringen have bragt Metrikerne til at opfinde Kategorien „Trochæer med Anakrusis". Men lader os tage det første, det bedste trochaiske Vers, f. Ex. Archilochos' bekjendte:

Θυμε, θυμ' ἀμηχανοισι κηδεσιν κυκωμενε
ἀνσχε, δυσμενων δ'ἀλεξευ, προσβαλων ἐναντιον
στερνον, εὐ τοξευματ', ἐχθρων πλησιον κατασταθεις,

ἀσφαλεως, και μητε νικων ἀμφαδην ἀγαλλεο,
μηδε νικηθεις ἐν οἰκῳ καταπεσων ὀδυρεο·
ἀλλα χαρτοισιν τε χαιρε και κακοισιν ἀσχαλα
μη λιην· γιγνωσκε δ' οἱος ῥυσμος ἀνθρωπους ἐχει.

Eller Anakreons:

Πωλε Θρηκιη, τι δη με
λοξον ὀμμασιν βλεπουσα
νηλεως φευγεις, δοκεεις δε
μ' οὐδεν εἰδεναι σοφον;

Det vilde være let at citere Exempler fra alle Tragikerne: Enhver vil see, at Digterne her ikke i fjerneste Maade respectere nogen af Reglens Fordringer. Der er et Hvilepunct, som de begge have følt Nødvendigheden af; det er efter den fjerde Fod, og dette have de strengt respecteret. Og ethvert musikalsk Øre vil give dem Ret i, at dette er nødvendigt, og forresten intet andet; at Rhythmen, som den er, naar vi læse Versene paa vor Maade, er klar og kraftig og i enhver Henseende tilfredsstiller Øret.

Lader os betragte Forholdene paa vor egen Grund, hvor Thortsens Regler specielt skulde finde Anvendelse, og tage et Exempel fra et af de meest fuldendte Arbeider af den Digter, der i Benyttelsen af al den rhythmiske Naturkraft, som Sproget eier, staaer uovergaaet, og hvis Technik i det Hele kun har sin Lige i Hertz', — nemlig Welhaven (Eivind Bolt):

Han fulgte med i Fjeldets Gang,
Hvor Sølvet groer som Træ paa Vang;
Der bryde Dværge Green og Blad
Og hamre dem til Kalk og Fad.
Der er en Lyr i Fjeldets Tag,
Hvor Lys gaaer ned af Sol og Dag;
Derunder skinner Huldrens Hal
Med klare Stjerner af Krystal;
Sølvskjolde hænge der i Krands
Med allerdeiligst Maaneglands;
Der er det godt at søge Ly,
Naar Fjeld er svøbt i Vintersky.

Det skal ikke nægtes, at der er en vis Haardhed i Rhythmen; men saavist som Formen bør svare til Indholdet, der med et af Welhavens egne Udtryk vel fortjener at betegnes som „Fjeldnaturens egne Phantasier“, — saa er selve Haardheden her paa sin Plads. Af de tolv her anførte Linier er den første — efter Reglen — rigtig; alle de andre indeholde Forsyndelser imod den. Jeg troer, at al Commentar hertil er overflødig.

Thortsen har illustreret sin Paastand ved Exempler, som Intet bevise med Hensyn til dennes Rigtighed, men som i en anden Henseende ere lærerige. Naar han nemlig som et paa Grund af „Fodcæsurens“ Mangel ildeklingende Hexameter citerer Ennius':

sparsis hastis longis campus splendet et horret,

da beviser dette Vers, — hvis Slethed iøvrigt tildeels skyldes Overlæsselsen med Spondeer og en Række Assonantser af værste Sort, — intet Andet, end at Gjennemførelsen af en enkelt Figur altid er yderst trættende. En gjennemført „Fodcæsur“ som den, Virgil med saa stort Mesterskab har benyttet i Linien:

Una salus victis nullam sperare salutem!

og som i sin Forbindelse taales, fordi Linien som Heelhed paa en virkningsfuld Maade bryder Hexametrets roligt glidende Strøm, vilde, fortsat i et Par Linier, rive Tilhøreren ind i en choriambisk-iambisk Bevægelse, hvor isaafald Sprogfødder og Versfødder fuldstændigt faldt sammen; Rhythmen kan ikke saaledes bestaae uafhængigt af Ordene. Heyse[1]) har gjort den Bemærkning, at Gjennemførelsen af Striden mellem Sprogfødder og Versfødder kan være en ligesaa stor Feil som den, der begaaes ved at lade dem falde sammen, og at der saaledes ikke existerer et afskyeligere Vers end et Hexameter bygget af Amphibracher:

Seier forlened Athene bestandig Peleiden Achilleus.

---

[1]) Deutsche Grammatik, Hannover 1822, S. 665.

Thortsen har (I, S. 279) gjort lignende Bemærkninger, der vise, at hans sunde Sands her som overalt er paa et rigtigere Spor end hans Regler.

Apel[1]) har udtalt den rigtige Sætning, — vistnok det eneste Rigtige, han nogensinde har sagt, — at Rhythmen markeres desto stærkere, jo mere Sprogfoden og Versfoden falde sammen, og fordunkles, jo mindre dette skeer. Hermed er et Hovedprincip for Versificationen angivet. Alt, hvad man i Almindelighed kan sige om Sprogfodens Congruents eller Incongruents med Versfoden, er, at begge Dele frembringe en egen Virkning, og at begge Dele ere Midler, som den kunstneriske Technik med fuld Føie anvender. Hvilken Dom end en speculativ Metriker vil fælde over Linier som:

Vinden hvirvler Høstens faldne Blade (Staffeldt.)
Røde Roser! Eders Purpur blegner (Baggesen.)
Duggens Perler trille,
Maanens Straaler spille
Henad Søens Glar (Heiberg.)
Vinden vifter, Løvet skjælver,
Træet drysser fine Duun (Hertz.)[2])

Eller for at tage iambiske Exempler:

Min Hund slog an og stod paa Spring (Hertz.)
Men al min Tid var Sang min Lyst (Samme.)
Hun var saa ung, saa faur og fiin (Samme.)

og de pragtfulde Exempler af „Eivind Bolt“, som helst maae sees i deres Sammenhæng:

Han blev til Iis, han blev til Ild —
Og i et Nu, med Ild, med Magt —
Han gik fra Hals til Fod i Skrud —
Men han, der var saa dybt forskudt —
Og drev sit Spær med Od og Eg —

en Digter vil kalde dem ypperlige og vil ikke ved nogen Slags Kritik lade sig afholde fra at skrive dem.

---

[1]) Metrik, v. August Apel, Leipzig 1834, neue Ausg. S. 249.

[2]) Værd at mærke er den pompøse Gang i Geijers:
Viken, tidens flyktiga minnen.

Den foregaaende Udvikling maa være tilstrækkelig til at vise, at Metrikernes Fordring om „Fodcæsur“ og om „Cæsur“, som skal følge efter Dipodierne, — hvad der for det sidste Begrebs Vedkommende end stærkere skal begrundes i det Følgende, — er greben ud af Luften. Det vil ogsaa af det Udviklede være klart, at Dipodierne ere byggede paa en Hoved- og en Biarsis, uden at forøvrigt noget Andet lader sig sige om deres Structur. Man kan bygge dem paa Sprogfoden; man kan bygge dem imod Sprogfoden. Gjennemførelsen af det ene eller det andet Princip gjør i Længden Verset monotont; i Reglen vil man sørge for, at Noget støtter Rhythmen og Noget bryder den. Det, som giver den Kraft og Liv, er Afvexling; Mulighederne for denne ere — til Lykke for Kunsten — for mange til theoretisk at lade sig udtømme.

Jeg har i det Foregaaende løseligt omtalt Begrebet „Cæsur“, om hvilket Metrikerne stadigt ville belære Digterne (som naar f. Ex. Gottfried Hermann strengeligen gaaer i Rette med Horats for den Incision, han har gjennemført i den sapphiske Strophe), og maa i Fortsættelse deraf nedlægge en bestemt Protest imod denne Kategorie, som i den Form, hvori Metrikerne bruge den, er ligesaa meningsløs og fordærvelig for al virkelig Systematik, som de Hermannske Opfindelser „Anakrusis“ og „Basis“. Grammatikerne have angivet, at der findes sexten „Cæsurer“ i Hexametret, som sletingen Cæsur har. Skal der være nogen Mening i dette Ord, da maa dets Brug indskrænkes til at betegne de constante, for Rhythmen væsentlige Pauser midt i et Vers, saaledes som de i den moderne Poesie findes i Alexandrineren og Nibelungenverset, i den græske i Pentametret, de asklepiadeiske Vers og maaskee nogle flere[1]), men ikke en hvilkensomhelst, Rhythmen uvedkommende Adskillelse af to Ord.

[1]) Disse Pauser ere i ingen Henseende forskjellige fra dem, der ende en Verslinie. Da imidlertid Strophens Inddeling i Linier for Øiet ikke er ganske ligegyldig, eftersom vi i Reglen bruge Synet som Medium til at bruge Rhythmen til vor indre Høresands, vilde det være upraktisk at skrive de ovennævnte Vers i to Linier (ved

Hvis disse Incisioner, — som jeg foretrækker at kalde dem, — skulle have Betydning for Rhythmen, da kunne de kun have den derved, at de, eftersom de falde efter en Arsis- eller efter en Thesisstavelse, afgjøre Versets Charakteer som stigende eller dalende, som iambisk eller trochaisk. Det kunne de vitterligt ikke. „Vilde man“, skriver Thortsen, hvor han til Slutning afhandler Daktylerne, totalt opgivende Ævret, — „tilstaae Ordfødder og Cæsurer Kraft nok til at bestemme Versartens hele Eiendommelighed,' da bleve de fleste og bedst versificerede Digte til Sammensætninger af alle mulige Versemaal“. (II, S. 231.) Hvis Thortsen havde bragt sin i Værkets første Deel udviklede Systematik i Overeensstemmelse med denne Erkjendelse, saa vilde den have vundet overordentligt derved. Han vilde isaafald have kastet Begrebet „Cæsur“, forsaavidt det bruges til at betegne Adskillelsen mellem hvilkesomhelst to Ord, fuldstændigt overbord. Kun i et eneste Versemaal, nemlig Trimetret, synes man med et Skin af Ret at kunne tillægge Incisioner af denne Art nogen Betydning for Rhythmen; denne Antagelse skal paa rette Sted i Udviklingen blive gjendreven.

I nær Forbindelse med alle i det Foregaaende afhandlede Spørgsmaal staaer endnu et Punct, som jeg til Slutning maa imødegaae hos Thortsen, nemlig hans Antagelse af Kategorien „Trochæer med Anakrusis“, som han opstiller som et fra det iambiske forskjelligt Versemaal.

Begrebet „Anakrusis“ er, som sagt, en Opfindelse af Gottfried Hermann. Det er klart, at Alt, hvad der hedder Sprogrhythme, naturligt falder i to store Hovedafdelinger, af hvilke den ene charakteriseres ved en stigende, den anden ved en dalende Bevægelse. Selv det meest udannede Øre vil vide at gjøre Forskjel paa disse to Bevægelser, og man skulde troe, at den Systematiker, der ved at maale Iamber

---

Nibelungenverset er dette dog mindre væsentligt), og man gjør derfor vel i at beholde Begrebet Cæsur for disses Vedkommende. Pauserne ere af noget forskjellig Natur, eftersom en Arsis (med eller uden Thesis) eller blot en Thesis mangler. Brücke (anf. Skr. S. 56) angiver tre Slags Cæsur; at den ene er en Misforstaaelse, skal vises under Alexandrineren.

efter trochaiske Dipodier reducerede denne Væsensforskjel til Intet, med det Samme havde stemplet sig selv som Toppunctet af Uvidenhed i sin Genre. Af alle de Ulykker, som denne Forfatter, — „der Meister der metrischen Wissenschaft“, som Rossbach endnu i 1854 kalder ham, — har bragt over Videnskaben, er ingen større end den, at han paa dette Omraade har confunderet Begreberne i den Grad, at et Aarhundrede nu maaskee ikke vil være tilstrækkeligt til at corrigere dem.

Det er, som alt bemærket, Thortsens store Fortjeneste, at han saa bestemt har betonet denne Væsensforskjel mellem den dalende og den stigende Rhythme. Men idet han ved at antage „Trochæer med Anakrusis“ forringede Betydningen af Versets begyndende Fod og kun i Forbindelse med Incisioner og Sprogfødder tilkjendte den Evne til at bestemme Versemaalet, begik han sit Hovedmisgreb. Det kan ikke nytte at ville bygge en Systematik paa to sideordnede Principer, der ikke blot kunne komme, men som i Praxis saagodtsom altid ere i Strid med hinanden. Man maa træffe sit Valg, og det simpleste Princip er i saa Fald det bedste. Ingen vil kunne nægte, at den Impuls, som en rhythmisk Bevægelse ved sin Begyndelse modtager, er vigtigere for Øret end Maaden, hvorpaa den ender, som kun ved en Reflexvirkning kan blive afgjørende for Opfattelsen af den, ligesom det ogsaa uimodsigeligt ligger nærmest at anerkjende det Princip for det primære, som refererer sig til det primære Indtryk, Verset gjør paa Øret. Man kan anerkjende de andres Betydning som secundære Momenter, der i Praxis udøve en vis Virkning; ikke Mere. Og det maa overfor den Haan, der navnlig fra Hermanns Side er bleven viist Grammatikerne, bestemt hævdes, at disses simple Princip, at maale Verset i Dipodier fra den første Stavelse, i al sin Utilstrækkelighed var et bedre Princip end alle moderne. Ingen skal være villigere end jeg til at erkjende, at Praxis skaber Hundreder af Overgangsformer mellem de to store Hovedsystemer, som kun ved Sammenhængen lade sig henføre til det ene eller til det andet, ligesom ogsaa, at der kan gives Tilfælde, som med lige Lethed kunne henføres til

begge[1]). Men med Sikkerhed at ville classificere selve de Phænomener, der efter deres indre Væsen ere Overgangsformer, som Thortsen har forsøgt, det kan ifølge Sagens Natur kun føre til den totale Opgivelse af alt System.

„Den sande Forskjel mellem Trochæer og Iamber, men en Forskjel, der ingenlunde pleier at iagttages af vore Digtere, som ofte blande Trochæer med Anakrusis ind mellem iambiske Vers og omvendt“, — siger Thortsen (I, S. 292) — „den sande Forskjel er den, at ægte iambiske Vers have 1) Bevægelsen i hver Række stigende, saavel Føddernes som Stavelsernes, 2) den første Cæsur i Almindelighed mandlig; derimod trochaiske Vers (med eller uden Anakrusis) have 1) Bevægelsen i hver Række dalende, saavel Føddernes som Stavelsernes, 2) den første Cæsur i Almindelighed kvindelig“.

Vi have her en af de ægte doctrinært-metriske Paastande, som jeg uværdig paa „vore Digteres“ Vegne maa nedlægge en bestemt Indsigelse imod. Iamber med stigende dipodiske Accenter existere hverken i Dansk eller Tydsk, hverken i Svensk, Norsk, Engelsk, eller i noget mig bekjendt Sprog[2]). Jeg foregriber her for et Øieblik Udviklingen med

[1]) Disse burde Metrikerne stundom have havt mere Mod til at erklære for slette Vers; slette ere de, forsaavidt de ere charakteerløse. Det følger imidlertid af sig selv, at Charakteerløsheden selv, Manglen paa udpræget stigende eller dalende Bevægelse, eller Rhythmens skiftende Vuggen mellem begge undtagelsesviis kan gjøres til et kunstnerisk Moment; noget Saadant er f. Ex. Tilfældet i Welhavens „Kyst-Billede“.

[2]) Om Forholdet i Græsk og Latin vide vi aldeles Intet; thi hvad Thortsen med Bentley og Hermann har troet at vide, er en reen Fiction. Ingen af disse Philologer synes at have forbundet nogen Tanke med deres supponerede „ictus metricus“. Det er Madvigs Fortjeneste at have bestridt denne Kategorie; dog turde han gaae forvidt ved heelt at forkaste dens Mulighed i et qvantiterende Sprog. Thi selv om ingen bydende Nødvendighed for dens Antagelse foreligger i Græsk og Latin, synes Sanskritversificationens Opløsninger ubegribelige, naar man ikke vil antage, at Sproget har besiddet et secundært Middel til at markere Arsis og Thesis, saa gaadefuld som denne Accentuerings Væsen end foreløbigt maa forblive, til den comparative Metrik engang kaster mere Lys over dette Spørgsmaal. Men at ingen Slutning lader sig drage fra den græske Ictus, er ialtfald vist.

denne Bemærkning for at lette Oversigten; vi skulle nu betragte, hvorledes den anden Halvdeel af Paastanden forholder sig overfor Virkeligheden og overfor Logikken.

Jeg troer, at jeg allerede tilstrækkeligt har gjort opmærksom paa det Overgreb, Metrikken som empirisk Videnskab begaaer ved at skyde Skylden paa Digterne for at dække sine egne Feil. Tage vi et Exempel af „Eivind Bolt“, der særligt er oplysende m. H. t. alle Thortsens Paastande, da blive de her med T. betegnede Linier ifølge „Cæsuren“ „Trochæer med Anakrusis“, Resten Iamber:

T. Han kom til Dalen, stor og rank,
Med Lokker som til Beltet sank.
Han gik fra Hals til Fod i Skrud,
Som skaaret var af Renens Hud;
T. Til Sølvergjorden om hans Liv
T. Var hægtet Hvæssesteen og Kniv.
Med Strengeleg i Skulderbaand,
T. Med askeskaftet Spyd i Haand
T. Hans Billed ligned ligegodt
Brage og Tyr i Asheims Slot.

Til den Reservation, som Thortsen har taget ved Tilføielsen „i Almindelighed“, tager jeg intet Hensyn; thi et eller andet Sted maa Reglen dog vel finde Anvendelse. Jeg appellerer til ethvert af metriske Fordomme uhildet Øre Afgjørelsen af Spørgsmaalet, om noget af disse fem Vers ved Oplæsningen skiller sig saaledes fra den øvrige Rhythme, at man med Skygge af Ret kan opstille en saa uhyre Forskjel mellem dem, som man gjør ved at kalde det halve Antal Vers Trochæer og det halve Iamber. Er ikke selve Tanken om modstridende Rækker i denne taktfast skridende Rhythme en Latterlighed?

Naar Thortsen fordrer, at en Incision skal bestemme Versemaalets Characteer, gjør han sig i en betænkelig Grad til Talsmand for en lignende Anskuelse som den, han med meget Skarpsind har bekæmpet hos Heiberg, der vilde bestemme en Linie som iambisk eller trochaisk, eftersom den endte i den „gode“ (tunge) eller i den „slette“ (lette)

Taktdeel. Men selve Paastanden er ikke blot fra Thortsens Side inconseqvent; den er i sig selv ulogisk og i Strid saavel med Metrikernes andre Theorier som med Versets fornuftige Grundsætninger. Alle Metrikere fra Aristides Qvintilianus til Minckwitz have ligesom Thortsen angivet det græske Trimeters „Cæsur“ som faldende efter femte Stavelse; dette Vers er for Thortsens Betragtning Typen for „Trochæer med Anakrusis“, og han anfører bl. A. som saadanne dette Vers af Fibigers Oversættelse af Sophokles:

Det Samme derfor ‖ ønsker jeg, I Fremmede.

Tage vi til Sammenligning et andet, ligeledes af 6 Iamber bestaaende Vers, den falske Alexandriner, som utvivlsomt alle Metrikere ere enige om at maale efter Tripodier, f..Ex.

Vulcani Poesie ‖ tilkjende noksom giver,
At af Comoedier ‖ han aldrig Elsker bliver (Holberg)

da opfylde de sidste Hemisticher i begge Vers alle baade rimelige og metriske Fordringer, som kunne stilles til en iambisk Række, og ere her efter „Fodcæsuren“ ulastelige Iamber. Man sammenholde nu de tre Linier:

Det Samme derfor ønsker —
Tilkjende noksom giver —
Han aldrig Elsker bliver.

Den selvsamme Stavelseforbindelse altsaa, som anbragt i Trimetret, charakteriserer dette som Trochæer, er altsaa i Alexandrineren correcte Iamber. Dette Exempel maa dog, haaber jeg, kunne gjøre det af med Kategorien „Trochæer med Anakrusis“.

Jeg vender tilbage til det første Punct i Thortsens Paastand, som gik ud paa, at Dipodierne m. H. t. Hoved- og Biaccenterne for de „ægte“ Iambers Vedkommende ere stigende, for Trochæernes dalende. Enhver Digter vil, naar han skriver i et Metrum, hvis Antal af Fødder er ulige, bestræbe sig for at begynde og ende med en kraftig Ictus. I et trefodet Vers vil han saaledes anbringe to, i et femfodet tre Ictusaccenter, ligegyldigt om Versemaalet er iambisk eller trochaisk:

Femf. Iambe: Thi **Glandsen**, som i **Ahnehallen brænder** (Welhaven.)
Femf. Trochæ: **Fader** siger: **Sye** du skal og **sømme** (Hostrup.)
Tref. Iambe: Her **seer** du nogle **Digte** (Aarestrup.)
Tref. Trochæ: **Natten** er saa **stille** (Heiberg.)[1])

Gaaer der et firefodet Vers foran de trefodede, vil man see, at det førstes Accenter i den rhythmiske Sammenhæng ikke godt kunne løsrives fra det sidstes og saaledes bestemmes ved disse:

Naar **Duggen** efter **Solnedgang**
Stod **glimmerhvid** paa **Tue** (Welhaven.)

---

[1]) Det her Sagte har selvfølgelig kun Anvendelse paa de Vers, hvori der overhovedet kan tales om en gjennemført Rækkeinddeling. Det maa nemlig mærkes, at alle Vers af et ulige Antal Fødder have — Iamben mindst, Trochæen og Anapæsten mere, Daktylen meest — en monopodisk Charakteer, og ved enhver af disse Rhythmer er atter denne monopodiske Tendents stærkere fremtrædende ved det femfodede end ved det trefodede Vers, som senere skal afhandles. Af denne Grund kunne de mellem første og sidste Arsis liggende Hovedaccenter i femfodede Vers være mere eller mindre uregelmæssige, flere eller færre:

Kong **Knud** sad **stor** og **mægtig** paa sin **Throne** (Oehlenschläger.)
Sol deroppe **ganger** under **Lide** (Andersen.)
I **Skyggen** af **Constantias fulde Ranke** (Poul Møller.)
Danmark er et **lidet, fattigt Land** (Samme.)
I **Løvens Fødeland** en **Jomfru pranger** (Samme.)
Rosen blusser alt i **Danas Have** (Samme.)

dog vil det vise sig som en reen Undtagelse, hvor den første og sidste Arsis ikke have Ictus. I en Strophe som:

Imellem **Kattegat** og **Østresalt**,
Imellem **Beltet** hist og **Øresundet**
Blev **Sjælland** med jomfruelig **Gestalt**
I Havet **fast**, men let og luftigt bundet (Hertz.)

vil ethvert for rhythmisk Velklang udviklet Øre strax gribe den tredie **Linie** som den n o r m a l e, d. v. s. den, som fuldt tilfredsstiller Ørets Krav indenfor den givne Rhythmes Begrændsning.

Hvad den femfodede Iambe angaaer, da paabyde praktiske Hensyn i det dramatiske Versemaal den meest fuldkomne Regelløshed af Accenterne. Ovenstaaende Udtalelse gjælder derfor kun dennes allerstrengeste Former, Sonetten f. Ex.

Af det her Sagte seer man for det Første, at de ni Tiendedele af alle danske Vers ere dalende, for det Andet, at Spørgsmaalet om Dipodiernes Accentuering i sin Reenhed kun lader sig undersøge ved de forholdsviis sjeldne Metra, hvis Antal af Arses er lige og er det samme i alle Linier. Af saadanne existere, saa at sige, kun tre: det iambiske og trochaiske Dimeter med deres forskjellige Former og det iambiske Trimeter.

Undersøge vi først det iambiske Dimeter i vor Litteratur, (Chr. Winther, „En Novelle“, Molbech, „Den Eensomme“, Ploug, „Dronning Mathilde“, Welhaven, „Eivind Bolt“, Munch, Overs. af „Pigen ved Søen“, etc.), da vil man see, at i alle de Vers, hvor Ictus falder regelmæssigt, ɔ: paa hveranden Stavelse — andre Vers kan der selvfølgelig ikke være Tale om at undersøge —, ere af ti Rækker de ni dalende, om ikke flere. Og dette er ikke tilfældigt. Tager man Vers, hvori den logiske Bygning ikke giver nogen Anledning til at lægge større Vægt paa den ene Arsis end paa den anden:

Med Gruus og Lyng laae Vang ved Vang (Welhaven.)

da vil man ved Oplæsningen føle Tilbøielighed til at hæve „Gruus“ svagt frem over „Lyng“, ikke omvendt. Denne Tendents hænger sammen med den samme psychologiske Eiendommelighed, der i det følgende „Vang ved Vang“ uimodsigeligt bringer En til at hæve det første Ord svagt frem over det sidste, ganske ligesom i Versene:

Han blev hos Huldren A a r for Aar (Welhaven.)
Da Fjelde tørned B r y s t mod Bryst (Samme.)

og i de halvt proverbiale Udtryk

Med Ord om Eivinds F æ r d og Skik (Samme.)
Og drev sit Spær med O d og Eg (Samme.)
Der flygted Børn fra V e i og Sti (Samme.)

Jeg troer derfor næsten at turde vove den Paastand, at denne Tilbøielighed til at fremhæve den første af to efter Betydningen ligestærke Arses er en — om ikke almeenmenneskelig, saa dog ialtfald almeendansk, fra Oldtiden nedarvet Eiendommelighed.

Hvad Trimetret angaaer, da er det in confesso, at dets Dipodier ere dalende; dette Versemaal behøver derfor ingen videre Omtale. Alexandrinernes Hemisticher have de trefodede Liniers almindelige dalende Accenter, som ere angivne ved Verset:

Jeg **sjunger** om en **Helt,** den **store** Peder **Paars.**

Undersøger man dernæst hos vore bedste Forfattere det trochaiske Dimeter, da vil man i Modsætning til det iambiske Vers finde dets Ictus paafaldende regelløs:

Vinden vifter, **Løvet** skjælver,
Træet drysser **fine** Duun,
Og den **klare** **Himmel** hvælver
Over os et **blaat** Paulun.
Gjennem **Luftens** **mil**de Strømme
Synker **Varmen** **sag**te ned,
Og **Natu**ren som i **Drømme**
Er for**dy**bet i sin **Fred.** (Hertz.)

Af de 16 Dipodier ere her 9 dalende, 7 stigende. I Strophen:

Der gaaer **Sagn** fra **gam**le Dage
Om en **sunken** **Kon**gestad,
Hvor med **stolte** **Kup**peltage
Hundred Slotte staae i **Rad.**
I de **rige** **Haller** gjemmes
Hundred Kongers **dy**re Skat;
Pragt og Glands, som **ei** kan glemmes,
Ligger **skjult** i **Dy**bets Nat (Welhaven.)

ere 10 dalende, 6 stigende. I Stropherne:

Doro**thea**! Doro**thea**!
See ei over til vor **Gjen**bo!
Hold dit **Øie** til dit **Syetøi**,
Det er **bedst** for **ham** og **dig.**

Til vor **Gjenbo**? Søde **Tante**!
Bryder **jeg** mig om vor **Gjen**bo?
I hans **Vind**ve staaer en **Cactus.**
Tankeløs jeg **saae** paa **den.** (Hertz.)

ere — som jeg læser dem, thi jeg er her som overalt noget i Tvivl — 12 stigende, 2 dalende, 2 ubestemte.

Af hvad der er udviklet i det Foregaaende vil man see, at hvis Thortsen havde opstillet den stik modsatte Paastand og erklæret den iambiske Dipodie for dalende, den trochaiske for stigende, vilde han ialtfald have kunnet gjøre det med et Skin af Ret. Men ogsaa dette vilde være falskt. Den trochaiske Dipodie er ligesom den iambiske dalende, det vise Analogierne; alle trochaisk-daktyliske Vers og alle rene Daktyler dale; Hexametret og de oldnordiske Versformer bevise det med afgjørende Sikkerhed. Ogsaa i en Linie som:

Boble, boble, Kilden gaaer (Oehlenschläger.)

føler man den rhythmiske Nødvendighed af at hæve den første Stavelse svagt over den tredie, ikke omvendt[1]). Naar Digterne desuagtet i de rene trochaiske Metre behandle de dipodiske Accenter med saa stor Frihed, idet de snart gruppere dem iambisk, snart trochaisk, snart stille dem choriambisk eller antispastisk mod hinanden, da ligger det kun i, at den rene Trochæ paa Dansk lider af en uudholdelig Monotonie, naar Versemaalet behandles strengt. Det er derfor ikke Skjødesløshed, som Metrikerne gjerne ville beskylde dem for, men Kunst, naar vore største Technikere i de anførte Exempler som overalt have behandlet de trochaiske Dipodiers Accenter med stor Frihed.

Iamben lider ikke paa Dansk af den medfødte Monotonie som Trochæen, hvisaarsag Digterne langt sjeldnere bruge at bryde de dipodiske Accenters regelmæssige Fald ved stigende Dipodier; om den kan ikke være nogen Tvivl. Et med de sidst anførte Stropher af Hertz analogt iambisk Exempel existerer ikke i vor hele Litteratur. Naar jeg altsaa mod Thortsens Postulat stiller den Sætning, at den

---

[1]) Den Accentuering, jeg i det sidst anførte Exempel af Hertz angav for Linien: Det er bedst for ham og dig — kunde synes at modsige saavel Ovenstaaende som mine tidligere Bemærkninger. Men jeg troer, at man i denne eiendommelige Stropheform er særligt tilbøielig til at fremhæve dens sidste Arsis.

iambiske Dipodie ligesom den trochaiske er dalende, da støtter jeg den paa følgende Argumenter:

1) paa Iambens Natur. Den roligt skridende, afmaalte, taktfaste Gang, — hvad der er in confesso — tilhører Iamben. Denne forstyrres, bliver forjaget og stakaandet og tenderer henimod en Pæon qvartus, hvor man blot i to Linier prøver at gjennemføre den stigende Dipodie; den første Arsis kan i en Dipodie som den, der begynder Verset:

Der er et Land, dets Sted er høit mod Norden (Boye.)

sletikke gjøre sig gjældende. At Svagheden ikke ligger i Ordet „er", sees deraf, at i Inversionen:

Et Land der er, dets Sted er høit mod Norden —

gjør dette sig gjældende med tilstrækkelig Kraft.

2) paa den Kjendsgjerning, som de her anførte to Linier (bortseet fra det Skruede i Inversionen) illustrere, — at Figuren ⏑ – ⏑ ⏑́ som logisk Figur er ulige svagere end ⏑ ⏑́ ⏑ – og svækker dets Indres Kraft lige saa meget som den svækker det Ydres Værdighed ved at gjennemføres. Jo mere man drager Sætningens betydningsfulde Ord i Forgrunden, desmere støtter man den sikkre Holdning, som er Versemaalet egen. Det er ogsaa dette, der giver Choriamben som logisk Figur dens slaaende Kraft:

En Aften eensom gik jeg nys,
Stjernerne funkled;
Den halve Maane med sit Lys
Halvt dem fordunkled (Heiberg.)

Ligeledes: Med sagte Røst til fjer-let Gang
Hørte jeg tale (Samme.)

Man sammenligne her med Exemplernes sidste Linier Varianterne: „Dem halvt fordunkled" og „Jeg hørte tale". Det indsees let, at Ombytningen af Accenterne i den trochaiske Dipodie ikke er fuldt saa væsenlig som i den iambiske.

3) paa Analogien. Alle iambisk-anapæstiske Vers og alle rene Anapæster have dalende Dipodier:

De store Ege, i Skoven staae (Folkevise.)
Da ved Gudernes Magt det helleniske Folk (P. L. Møller.)

4) paa det praktiske Hensyn, at hvis man vil fastholde Thortsens Paastand om, at de „ægte“ Iamber have stigende Dipodier, bliver man nødt til at erklære alle de Iamber, der existere, for uægte. Til dramatiske Vers, der sletingen Regel følge og sletikke have nogen fast dipodisk Inddeling, kan selvfølgelig intet Hensyn tages, saalidt som nogen Slutning kan drages fra dem. Betegnende for Forholdet er det iøvrigt, at Heiberg, der, øiensynligt imponeret af Thortsens Doctrin, billigede hans Anskuelse m. H. t. Iambens stigende Dipodie, som Typus paa en Iambe i „Fata Morgana“ giver Verset:

Og Iamben med det stærke Sværd i Haanden, —

hvor Enhver trods den stærke Accent paa „Sværd“ dog utvetydigt vil fornemme den dalende Dipodies Princip. Charakteristisk er det ogsaa, at man i den Vrimmel af iambiske Vers, som Thortsen i Værkets anden Deel i et Afsnit paa 170 Sider har behandlet, — bortseet fra et Par løsrevne Linier og nogle enkelte Vers af „Amors Geniestreger“ — kun finder en eneste Strophe, der ved Haarene trækkes frem som en Typus paa „ægte“ Iamber:

Hun maatte vente længe,
Og hendes Roser svandt,
Naar, hvad man kaldte Penge,
Ei hendes Beiler vandt. (Oehlenschläger.)

Som man seer, ere i Virkeligheden kun de to første Liniers Dipodier stigende; i den tredie ere de snarest dalende; fra den fjerde choriambiske kan Intet sluttes; fjerde og første Stavelse ere, som de altid i Choriamben maae være, nogenlunde ligestærke. Strophens formelle og materielle Slethed illustrerer fortræffeligt selve Vanskeligheden, som Thortsen har havt ved at finde Exempler, — en Vanskelighed, som man med Rette kan bebreide ham, at han ikke har uddraget en Lære af.

Med alt Dette skal ingenlunde paastaaes, at den stigende Dipodie ikke med Virkning kan gjennemføres i enkelte Vers, hvor Kunstneren uden formelt at ville forandre Digtets iambiske Rhythme maatte have Brug for en lidenskabeligere Bevægelse, som vi ogsaa see det i Versene:

Der var ei Løv, der var ei Straa —
Han blev til Iis, han blev til Ild —
Og knytted Vinger til hans Fjed —
Han maatte bort, han maatte ned — (Welhaven.)

eller blot for en mindre behersket, skjødesløs Gang. Alle slige Virkemaader tilhøre Kunsten; men Muligheden for en Undtagelse fra Reglen vil ikke kunne hjemle en Regel, der er den modsat.

Resultatet af denne Undersøgelse lader sig altsaa sammenfatte i følgende Sætninger:

„Trochæer med Anakrusis“ existere ikke som noget fra det iambiske forskjelligt Versemaal. Kjendetegnene, der angives paa dem, ere falske og intetsigende; Begrebet „Anakrusis“ er en Meningsløshed; det Samme gjælder om Begrebet „Cæsur“ overalt, hvor dette ikke betegner en rhythmisk Pause analog med de i Musikken brugelige, der udgjør en stiltiende Bestanddeel af selve Rhythmen, eller, i en lidt mere omfattende Betydning, betegner Adskillelsen af to Vers, der vilkaarligt skrives i een Linie, som Tilfældet f. Ex. er med alle Tetrametre.

Jeg har i det Foregaaende udførligt beskjæftiget mig med Thortsens Metrik, ikke blot, fordi det gav mig Anledning til at imødegaae de herskende Anskuelser i det Hele taget, men ogsaa fordi hans Værk, bortseet fra Systematikken, er et saa godt Arbeide, at jeg troede mig forpligtet til ikke at forbigaae det med Taushed[1]). Hans Behandling af Stoffet er overalt saa grundig, hans Bemærkninger stundom saa fine og træffende, at den, som vil bedømme Værket blot efter

[1]) Hvad jeg derimod for at undgaae Vidtløftighed med god Samvittighed troer at kunne gjøre ved Sanders „Polyhymnia“.

det her Kriticerede, vil danne sig en meget urigtig Forestilling derom.

Naar jeg i det Følgende skal beskjæftige mig med Heibergs metriske System, da er det kun, fordi det dækkes af Heibergs store Navn. Uden at tilsidesætte den Pietet, der skyldes vor største Æsthetiker, tør det vel siges, at han ikke var fri for at være doctrinær, og at han i sine Theorier stundom ikke har kunnet værge sig mod en Forkjærlighed for, hvad der var nyt. Det er netop de selvsamme Svagheder, der have fordærvet vort Aarhundredes Metrik; og heri maa Grunden søges til, at Heiberg, trods alle de andre Forudsætninger, han besad, paa Metrikkens Omraade ikke har præsteret noget Bedre. Medens de spredte, reent praktiske Bemærkninger om Versificationen, der findes rundt om i hans Kritikker, overalt ere prægede af hans fine Kunstsands og skarpe Øre, ere hans theoretiske Forsøg paa en Systematik mildest talt lidet gjennemtænkte. Men selve det Ufærdige i den summariske Fremstilling, som Heiberg i et Par Bladartikler gav af sine Anskuelser, maa paa en vis Maade tjene til hans Undskyldning; man maa erindre, hvor og hvorledes de ere fremkomne, og det maa ikke glemmes, at Heiberg ikke har forsøgt at skrive nogen egentlig Metrik, som han selv havde udtalt Ønsket om engang at faae Tid og Ro til. Var dette skeet, vilde der sagtens under Udarbeidelsen være kommen mere Logik i hans nu neppe halvveis forstaaelige System, og det Meste vilde vel være blevet totalt forandret.

Det er naturligt, at Heibergs blotte Navn har en Betydning for os Danske; og da det overfor hans Autoritet er mig magtpaaliggende at paavise Systemets Umulighed under enhver Form, nøder dette mig til først at gjøre hans Forudsætning, Apel, til hvem Heiberg selv henviser, og som af den Grund hertillands er meget læst, til Gjenstand for Betragtning; uden dette vil endda Heibergs eget System neppe være til at forstaae. I Tydskland vilde en Gjendrivelse af Apel nutildags være et Slag i Luften; der findes neppe nogen Autoritet, som lægger Vægt paa hans Theorier. Apel er i sit Fædreland bleven behandlet med en Ringeagt, som

ialtfald i Forhold til den Forgudelse, der er ydet Hermann, er ubillig. Som Metrikere vare disse to Modstandere i alle Maader hinanden værdige.

„Die Metrik“, siger Apel[1]) „lehrt blosz . . . die Gesetze, nach welchen ein Rhythmus, ohne alle Beziehung auf die Worte, welche in ihm tönen, sich erzeuget und bewegt“. Man skulde troe, at Systemets Meningsløshed tilstrækkeligt var angivet i de Ord, jeg her har udhævet, der indeholde det Program, som Apel troligt har gjennemført. Naar man, abstraherende ikke blot fra Ordene, ikke blot fra Lyden, Accenten og Qvantiteten, men endogsaa fra Tiden selv, — gaaer ud fra en abstract Rhythme og paa denne Basis med Ringeagt for alt det Factiske, det sproglige Grundlag, hvorfra den i Verset er uadskillelig, Ordene, som constituere den, — abstract søger at deducere de rhythmiske Elementers Natur, saa skal der en mirakuløs Viisdom til for at gjøre en eneste rigtig Slutning. Og naar man saa for at sætte Kronen paa Værket tager sin hele Betegnelsesmaade fra en anden Videnskabs fuldt udviklede, eensidige Systematik uden at offre en Tanke paa, om der er Noget, som forbyder dens Anvendelse, saa kan det ikke være Andet, end at det hele System kun kommer til at existere paa Papiret.

Apel gaaer ud fra Begrebet Rhythmus, hvilket han i dets høieste Almindelighed bestemmer som „en Række Evolutionsmomenter, opfattede som en Totalitet“ (idet han ved „Evolution“ betegner den Egenskab ved Tidsfigurer, der svarer til Cohæsionen hos Rumfigurer), eller, mere forstaaeligt, den anskueligt fremstillede Eenhed af en Række Tidsmomenter[2]). Hvert saadant Evolutionsmoment er ifølge Apel

[1]) Metrik. Von Aug. Apel, Leipzig 1834, neue Ausg.

[2]) Apels Udvikling af dette Begreb fylder 28 Sider. Som Modstykke til hans og Ligesindedes Speculationer kunde jeg fristes til selv at opstille en Definition: Rhythmus er for Tidspartiklerne det Samme, som Bølgebevægelsen er for Rumpartiklerne. Metrum er den enkelte Form af denne Bølgebevægelse, der bestemmes saavel ved det Punct i den uendelige rhythmiske Række, hvorpaa man fæster Opmærksomheden som Udgangspunct, som ved Antallet af de Partikler, der mellem to Bølgetoppe deeltage i Bevægelsen.

en „rhythmisk Eenhed" — ligesom man vilde tale om en „magnetisk Eenhed" i et umagnetisk Stykke Jern —, der i Kraft af en i det iboende Stræben efter at „rhythmisere sig" spalter sig i nye Momenter. Betingelsen for, at disse skulle lade sig opfatte som Et, er, at det ene Moment viser sig som frembragt af det andet, hvorved de to Momenter træde i Forhold til hinanden som Billede og Modbillede. Idet Billedet blot ved Intensitet træder i Forhold til Modbilledet, opstaaer Figuren ♩ ♩; adskiller det sig tillige efter Extensitet, dannes Figuren 𝅗𝅥 ♩[1]. Som den oprindelig rhythmiske Eenhed tænktes begavet med en Stræben efter ved Deling af rhythmisere sig, saaledes kan i den sidste Figur, hvor Arsis paa dobbelt Maade er Thesis overlegen i Kraft, det første Moment paany spalte sig efter Intensiteten, hvorved Figuren ♩ ♩ ♩ opstaaer. I den første og den sidste af disse tre Former have vi nu Grundformerne for den „lige" (ɔ: todeelte) og den „ulige" (ɔ: tredeelte) Takt.

---

[1]) Det vilde føre mig for vidt at gjendrive hele den Apelske Halvphilosophie; kun een Bemærkning synes mig her paa sin Plads. Naar han gaaer ud fra Rhythmen som en Række blotte Tidsmomenter, da er det en contradictio in adjecto først og fremmest at lade disse dele sig efter Intensitet. To Tidsstørrelser kunne aldrig være forskjellige fra hinanden i Intensitet, men kun i Udstrækning, — ligesaalidt som to mathematiske Rumstørrelser kunne være forskjellige i Vægtfylde; de kunne kun være det i Volumen. Først med Stofudfyldningen fremtræder Intensitetsforskjellen hos Rumstørrelserne: først med en tilsvarende existentiel Udfyldning af Tidsstørrelserne træder *disses* Intensitetsforskjel frem. Dette er Beviis nok for, at Rhythmen ikke engang theoretisk lader sig løsrive fra sit positive Grundlag, Lyden. Men naar man saaledes i den Apelske Udvikling nødes til at sætte „Lydmomenter" istedenfor „Tidsmomenter", saa turde der reise sig andre, iøinefaldende Vanskeligheder for, at det ene Moment skal „vise sig frembragt" af det andet, — med mindre man da vil gjøre Thesis til den *virkelige* Gjenlyd af Arsis. Jvfr. de Ord af Aristoxenos' Rhythmik: *τό τε γὰρ σχῆμα, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ δεξομένου αὐτὸ, δῆλον ὡς ἀδυνατεῖ γενέσθαι· ὅ τε ῥυθμὸς ὡσαύτως χωρὶς τοῦ ῥυθμισθησομένου καὶ τέμνοντος τὸν χρόνον οὐ δύναται γίνεσθαι, ἐπειδὴ ὁ μὲν χρόνος αὐτὸς αὑτὸν οὐ τέμνει, . . . ἑτέρου δέ τινος δεῖ τοῦ διαιρήσοντος αὐτόν.* Disse Ord af Oldtidens største Rhythmiker tilkjende Apels saavelsom Hermanns Speculationer over Rhythmen deres rette Værd.

Af den første Grundform ♩ ♩ („Spondeen") afleder Apel nu, idet Hovedmomenterne paany tildeles Evne til at rhythmisere sig ved Deling efter Intensiteten, de andre Former af det „lige" Metrum, eftersom begge Hovedmomenter eller kun et opløses, nemlig ♩ ♪ ♪, ♪ ♪ ♩ og ♪ ♪ ♪ ♪, hvilke han kalder „den tunge Daktyl", „Antidaktylen" og Prokeleusmatikus. Dette det lige Metrums to Momenter kunne nu imidlertid ogsaa dele sig efter Extensitet, eller, hvad der er det Samme, dele sig i tre lige Momenter, idet der af Grundformen, der i saa Fald for Forstaaelighedens Skyld hensigtsmæssigt betegnes ♩. ♩. kan afledes Formerne ♪♪♪ ♪♪♪ med alle mellemliggende, idet hvert af Hovedmomenterne kan antage Formerne ♩., ♩ ♪ og ♪ ♪ ♪; heraf følger en Mængde Combinationer[1]). Dette kalder Apel „Gemischtes Metrum".

Paa lignende Maade fortsætter Apel nu sin Udvikling af Formerne gjennem Inddeling i „Gemengtes Metrum", det tunge ulige, det tripodiske og det lette ulige Metrum, hvori han ved Combinationer og Opløsninger i Momenter af første, anden og tredie Orden afleder et Utal af metriske Fødder, som aldrig have existeret eller kunne existere. Det er, som man vil have seet, en metrisk Gnosis med et begyndende

[1]) I Figuren ♪♪♪ (Tribrachys) kan Kraften af Arsis, siger Apel fremdeles, — som den første Ottendedeel har imod den anden, nu ligeledes vise sig som Udstrækning i Længde, hvorved den anden kommer til at vise sig som kort: ♪. 𝅘𝅥𝅯 ♪ (den „flygtige" Daktyl), hvorved end flere Combinationer muliggjøres. Forholdet mellem den første og den anden Taktdeel i denne musikalske Figur bliver noget overladt til Foredragerens Forgodtbefindende og har ingen rigtig fast „Messung". Apel har ikke kunnet undvære denne Form; han indrømmer selv, at den musikalske Systematik ikke har noget Udtryk for det, der her kræver en Betegnelse, og begaaer derfor her et Brud paa Udviklingsrækken og paa Systemets Conseqvents, der, selv om ikke vægtigere Indvendinger kunde reise sig imod det, maatte blotte dets Mangler. Thi idet Apel her kun har kunnet tilveiebringe en Qvantitetsforskjel for den første Taktdeels Vedkommende ved at lade den brede sig paa den andens Bekostning, vil ingen Spidsfindighed kunne frie ham fra Beskyldningen for at have deelt Takten aldeles vilkaarligt.

Kenoma og et Mylder af Æoner, hvor Intet fattes uden *σοφία*. Hvor findes i den virkelige Verden noget Tilsvarende til alle disse ørkesløse Hjernespind? Hvor findes Noget, som støtter Antagelsen af disse oprindelige „rhythmiske Eenheder“? Hvor er en saadan Stræben efter at rhythmisere sig ved Deling paaviselig? Hvor findes i Sprogrhythmen Noget, som bekræfter Theorien om Momenter af første, anden og tredie Orden? Hvor findes Midlerne til i Praxis at bestemme dem som saadanne?

Apel har viseligen undladt at give den ringeste Antydning af alt dette. Han har opstillet sine aprioriske Regler og overladt det til Andre at finde Anvendelsen af dem. Gaaende nd fra selvmodsigende Hypotheser, maskerede under Form af Definitioner, afleder han schematisk en Række Former uden at see paa Tingene, men med Iagttagelse af visse Love, som han selv har opstillet. Efter saaledes at have faaet et vist Antal Former i Behold, søger han dernæst at tilpasse Kjendsgjerningerne efter dem. Hvor en saadan Kjendsgjerning, som Tilfældet er med Spondeen, Daktylen, Anapæsten, Choriamben, begge Ionikerne, Parapæonen og endnu flere, — viser sig at høre hjemme paa eengang i to eller flere efter hans Afledningsmaade uforenelige Schemaer, der søges Manglerne ikke i Systemet; men istedenfor danner han af hver saadan enkelt Kjendsgjerning to, — eller saamange, som han har Brug for, — der derefter med stort Bram og med Haan mod alle tidligere Metrikere, som hidtil totalt have miskjendt disses Natur, fremstilles som noget himmelvidt Forskjelligt, medens de væsentligst forskjellige Rhythmer, Iamber og Trochæer, slaaes sammen til Et, blot med en Optaktsforskjel. Saaledes opstiller han to Choriamber, to Anapæster, tre Daktyler[1]), mindst tre Ionikere og tre

[1]) Fire Kategorier lavede ud af de to, Anapæsten og Daktylen, som om det ikke i Forveien var galt nok med disse to Fødder, der ere alle metriske Systemers Achilleshæl, og som i Praxis ingen Dødelig med Sikkerhed kan adskille. Hvad den femte Form, Antidaktylen angaaer, som Apel opstiller som en fra Anapæsten væsentlig forskjellig Form, da turde denne Paastand have Noget for sig, forsaavidtsom i Oldtidens qvantiterende Sprog Formerne ⏑ ⏑ –́, Ana-

Parapæoner, og det uden nogensinde blot at antyde et Middel til i Praxis at skjelne disse postulerede Forskjelligheder fra hinanden.

Den, der tager sig over at gjendrive Apels „doctrinam prorsus desperatam“, som Böckh kalder den, vil ikkedestomindre have samme Vanskelighed ved at vælge sin Position og gjennemføre nogen Slagplan, som Feltherren for en regulær Armee har overfor Guerillaer. Det er ugjørligt at ramme det Centrale i Systemet, og det af den simple Grund, at der ikke findes nogetsomhelst Centralt deri. Hele hans voluminøse Værk bestaaer foruden af Polemik og Halvphilosophie kun af løsrevne Stumper af tydske og classiske Forfattere, hvilke han, for at bruge Rossbachs Ord, „har rhythmiseret ligesom en moderne Componist sin Text“, og man kan gjennemlæse begge Bøger fra Ende til anden uden at komme til Klarhed over, hvad han i noget af Sprogene gjør til det egentlige rhythmiske Princip. Hans System skulde passe paa alle Forhold; derfor passer det paa sletingen, det er aldeles principløst. Man kunde troe, at det var Accenten, der f. Ex. bestemte en Fod som Daktyl. Men den ene Daktyl (♩ ♪ ♪) har Accenterne tilfælles med Palimbacchius

pæsten, og ⏑́ ⏑ —, Opløsningen af den dalende Spondee, uimodsigeligt maae være blevne følte forskjelligt, hvadenten man nu vil antage en ictus metricus eller ei. Dette viser imidlertid kun en Inconseqvents mere hos Apel; thi den anden Daktyl kræver en lignende Modsætning, ligesom ogsaa begge Anapæster kræve tilsvarende „Antanapæster“, hvad der isaafald vilde bringe Formernes Antal op til otte.

Naar Rossbach (Griech. Rhythmik, Leipz. 1854) i Anledning af Apels flygtige Daktyl siger, at „blind Høne her har fundet et Korn“, saa er dette en Vildfarelse beroende paa Rossbachs Hovedfeil, at han ikke holder Musikrhythmens bestemte og Sprogrhythmens ubestemte Qvantitetsforskjel skarpt adskilte. Det kan gjerne være, at der er Noget i hans Paastand om, at den græske Rhythmik har havt to Taktarter, der begge betegnedes som Daktyler. Men dette gjælder isaafald kun den musikalske Rhythmik, hvorpaa Apel aldrig har tænkt. Det er en Selvfølge, at ethvert daktylisk Ord med lige Lethed lod sig anbringe i begge Musiktakter; og Apels Adskillelse af „tretidige“ og „firetidige“ Daktyler er saaledes for Sprogrhythmens Vedkommende meningsløs.

(♩. ♩ ♪), den anden (♪. 𝅘𝅥𝅯 ♪) med Kreticus (♩ ♪ ♩.). Om at Qvantiteten her skulde være det Bestemmende, kan der fornuftigviis ikke være Tale, da Forholdet i den ene er 4 : 2 : 2, i den anden 3 : 1 : 2; og skulde Qvantiteten overhovedet have Noget at sige, da maatte det samme Tal i den samme Relation ikke den ene Gang kunne betegne en kort, den anden Gang en lang Stavelse, som Tilfældet er paa mangfoldige Steder. Den flygtige Daktyl angives, som sagt, til ♪. 𝅘𝅥𝅯 ♪, ɔ: 3 : 1 : 2; Kreticus til ♩ ♪ ♩., ɔ: 2 : 1 : 3, eller Forholdet blot vendt om; alligevel udtrykker den første — ⏑ ⏑, den anden — ⏑ —; den med 2 betegnede Stavelse er altsaa i det første Tilfælde kort, i det andet lang[1]). At ikke engang den Antagelse, at Accent og Qvantitet overalt ere sideordnede Principer, der i Forening bestemme en Fod som saadan, frelser Systemet, det beviser bl. A. Forholdet mellem den „tunge“ Daktyls, ♩ ♪ ♪, og den synkende Ionikers Betegnelse ♩. ♪. 𝅘𝅥𝅯 ♪; skriver man nemlig disse to Former i $^{12}/_8$ Takt 𝅗𝅥. ♩. ♩. og 𝅗𝅥. ♩. ♪ ♩, hvorved alle Relationer bevares uforandrede, da vil Enhver see, at den sidste kun er en vilkaarlig (synkoperet) Opløsningsform af den første[2]).

---

[1]) At den ene Figur er $^3/_4$ Takt, den anden $^3/_8$, er ganske ligegyldigt, da dermed ingenlunde nogen Forskjel i Takthastigheden er angiven (man sammenligne blot Schuberts „Ungeduld“ i $^3/_4$ med „Der Müller und der Bach i $^3/_8$ Takt); Apel har desuden erklæret Metrum for at være blot „Proportionsmasz des Rhythmus“. Vilde man imidlertid imod Musikkens Regler slaae en saadan Hastighedsforskjel fast som Lov for Sprogrhythmen, saa vilde hele Apels øvrige Systematik komme i Fare; thi vel er det muligt at fastholde denne Forskjel mellem Tribrachen ♪ ♪ ♪ og Molossen ♩♩♩; men i deres Afledningsformer ♪ 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅯 og ♩ ♪ ♪ ♪ ♪ vil det vise sig fuldstændigt umuligt, saafremt disse Fødder overhovedet skulle kunne existere i noget bekjendt Sprog.

[2]) At slige Opløsninger af den daktyliske Tostavelsesthesis i en Trestavelses- ingenlunde hører til Usædvanlighederne, behøver vel neppe videre Omtale. Man sammenligne blot Linierne:

Solen er slukket, Dagen forstummer (Chr. Winther.)

og: Verden af tusind glade Phantasier (Heiberg.)

Begge Fødder udfylde hele Takten, have samme dalende Bevægelse, samme Accenter, samme Relationer mellem de to første Taktdele; og alligevel udrykker den ene Stavelseforbindelsen – ⏑ ⏑, den anden – – ⏑ ⏑. Skriver man Ligningen for Schemaerne, 𝅗𝅥. ♩. ♩. = 𝅗𝅥 ♩. ♪‿♩, da bliver Conseqventsen her – ⏑ ⏑ = – – ⏒. Man indvende ikke, at i de oprindelige Formler disse to Figurer ere forskjellig Takt, og at Daktylens første Node kræver to, Jonikerens derimod tre Taktslag; thi det er netop dette, der er tvivlsomt, og som Sprogfiguren selv — det være sig ved sin Accent, sin Qvantitet eller ved begge i Forening — skulde give En Midler til at bestemme.

Den første Betingelse for, at en Systematik skal være praktisk anvendelig, er selvfølgeligt, at dens Principer maae være om ikke bestemt angivne, saa dog angivelige, saaledes at man f. Ex. i det foreliggende Tilfælde ved Hjælp af saadanne kunde bestemme den enkelte, concrete Versfod som tung Anapæst, flygtig Anapæst eller Antidaktyl. At henvise Afgjørelsen til Metrets Charakteer som „lige“ eller „ulige“, til Afledningsmaaden ved „tidligere“ eller „sildigere Evolution“, til Fodens enkelte Bestanddele som „Momenter af første, anden og tredie Orden“, kan Intet nytte; thi det er kun at forudsætte alt det Ubekjendte som bekjendt. Men naar Intet af dette kan sees af den concrete Versfod, og naar omvendt det Eneste, vi kunne see, dens Accent og Qvantitet, ikke i ringeste Maade kan bestemme dens Plads i Systemet, saa er det indlysende, at dettes Anvendelse paa de praktiske Forhold kun kan blive reent vilkaarlig.

At Apels musikalske Betegnelser sletikke ere Andet end blotte Vilkaarligheder, derpaa kan enhver Side levere Beviis. Her blot et Par Exempler instar omnium. I Linien:

er Stavelsen κισ angivet som 6 Gange saa lang som σι. Hele Forskjellen mellem dem dannes af κ'et; og da dette er en af de Consonanter, der, som Brücke siger, „explodere

momentant", kan man ved Fremsigelsen ikke dvæle paa det; ikke heller kan man dvæle paa det korte ι. Det er altsaa væsentligt ved at dvæle paa Hvislelyden σ at den ene Stavelse skal blive sex Gange saa lang som den anden. Saa vil dog vist ethvert fornuftigt Menneske foretrække den gamle Betegnelsesmaade med virgula og linea, som findes nedenunder til Sammenligning.

Det følger af sig selv, at hvor intet Princip for Systemets Anvendelse findes, kan enhver Linie forklares rhythmisk. I den af Apel (II, S. 229) anførte Linie „Hoch schwang er das Schwert, und voran einstürmt er in die Geschwader" kan vist Ingen høre nogen Rhythme. Ikkedestomindre er denne efter Apel fuldkomment rhythmisk; dens enkelte Stavelser svare til Schemaet (det „tunge ulige" Metrum):

Skrevet paa den gode gamle Viis vil dette Virvar af Stavelser ialtfald ikke kunne paatage sig Skinnet af at være Vers. Dette Exempel maa være Nok til at vise, at den musikalske Betegnelsesmaade ialtfald mangler een vigtig Egenskab: Evne til at begrændse det i Sprogrhythmen Mulige.

I de „flygtige" Anapæster culminerer Vilkaarligheden. Disse, der dannes ved en „Optakt" til den „lette" Choriambe[1]), have Formlen

De to i Dipodien paa hinanden følgende Anapæster forholde sig altsaa til hinanden som (1 : 1 : 3) : (1 : 2 : 4.) I Linien:

Over Bjerg, over Dal, over brusende Søer (Evald.)

skal den sidste Stavelse i „over" altsaa i anden Fod være — mirabile dictu — dobbelt saa lang som i første og tredie; i Linierne:

---

[1]) Som om Choriamben, det være sig i historisk eller i metaphysisk Forstand, — kunde være en oprindeligere Figur end Anapæsten!

Det er Staal, det er Staal
Fra Fredriksværk;
Det er Vraal, det er Vraal
Fra en Bersærk (Richardt)

have Ordene „er Staal" — „er Vraal" i første Fod Qvantiteten 1 + 3, i anden 2 + 4. Sat sapienti.

At Systemet i den Form, hvori det foreligger hos Apel, neppe er en alvorlig Drøftelse værdt, troer jeg, allerede vil være klart. Opkaster man derimod i al Almindelighed det Spørgsmaal, hvorvidt de musikalske Betegnelser overhovedet ere anvendelige paa Sprogrhythmen, da kræver dette endnu nærmere Overveielse. For at bedømme dette vil det være hensigtsmæssigt at undersøge, hvorvidt blot Adskillelsen af Musikrhythmens to store Hovedsystemer, der nødvendigt maa være Basis for enhver musikalsk Inddeling, Adskillelsen af den todeelte og den tredeelte Takt, er gjennemførlig overfor Sprogrhythmen [1]).

I Hexametret, som er $^{2}/_{4}$ Takt, vexle ifølge Apel Figurerne ♩ ♪ ♪ og ♩ ♩, Daktylen og „Spondeen". Vi ville blot undersøge Spondeerne som Taktartens simpleste, typiske Form for at see, hvorvidt Qvantitetsformlerne i deres groveste Træk stemme med Kjendsgjerningerne. Laver man en Række Vers som:

Barsk Atreiden med rynkede Bryn ham svared saalunde:
Aldrig har Noget mig skræmt, Achilles, du stærke Peleide,
Hverken den sukforvoldende Strids ubændige Gjerning
Eller en ondtbebudende Præsts uhøviske Væsen
Eller dit trodsige Sprogs evindeligt larmende Gjenlyd.
Vend du tilhavs dit Skib med din Krafts unyttede Skatte,
Du, som bestandig har stræbt Achaiernes Drotter at hidse —

---

[1]) Apel henfører Iamber og Trochæer til den tredeelte, Anapæster og Daktyler til den todeelte. Ethvert fornuftigt Menneske vil føle, at Slægtskabsforholdet, forsaavidt Paralleller lade sig drage, er lige det omvendte. Ogsaa turde det vel være muligt, hvad en Antydning af Guest (History of Engl. Rhythms, Lond. 1838, I, S. 166) synes at bekræfte, at den nyere Musiks to- og tredeelte Takt nedstamme henholdsviis fra iambisk-trochaiske og daktylisk-anapæstiske Sprogrhythmer i Middelalderens Hymner.

da finder man her i alle de udhævede Fødder „Spondeen“ dannet af to Stavelser, af hvilke den første bestaaer af en lang eller kort Vokal ledsaget af fem Consonanter, den anden af en eneste kort Vokal. Alle disse Fødder tilfredsstille enhver rimelig Fordring, som Øret kan stille til deres Vægt i Forhold til Daktylerne. Da jeg ikke selv har havt Midler til at maale Stavelsernes Længde, maa jeg indskrænke mig til at henvise til Brückes Undersøgelser over denne Gjenstand[1]), som tilfulde ville kunne godtgjøre, at jeg ikke gjør mig skyldig i nogen Overdrivelse ved at paastaae, at den første Stavelse her overalt er mindst dobbelt saa lang som den anden; i de to Tilfælde, hvor Vokalerne ere lange, er den endnu meget længere.

Skriver man:

Inderst ved Klippernes Fod mellem *Ukruds*planter og Smaakrat
Aabner en Hule sig, *isprængt* rigt med de blanke Krystaller,
Ubrudt hænge paa Grene af Malm Amethyster som Druer.
Mangen en *Idræts*mand har forsøgt at erhverve sig Skatten,
Skjøndt den er vogtet med Flid af et *Udyrs* graadige Tænder;
Hver har dog ønsket det *ugjort*, før han var naaet til dens Indre —

da have vi i de udhævede Stavelser en Række Fødder, hvori en lignende Overvægt hælder til den modsatte Side, — i Forbigaaende bemærker jeg blot, at, som Brücke har paaviist[2]), Accenten i og for sig ikke i mindste Maade forlænger den korte Vocal, som begynder disse Ord. Det er klart, at i disse to Systemer af Exempler kan ikke den meest forskruede gjøre Stavelserne blot tilnærmelsesviis ligelange. Hvis Apels Angivelse af Versemaalet som „lige“ Taktart var rigtig, saa maatte de her anvendte Fødder nødvendigt tilintetgjøre den hele Rhythme; thi saaledes lader en todeelt Taktart sig aldrig dele; desuagtet skade de den ikke i mindste

---

[1]) Die physiol. Grundl. d. neuhochd. Verskunst, S. 70.
[2]) Sammesteds, S. 58.

Maade. At Versemaalet ligesaalidt lader sig betegne som „ulige“ Taktart, kan sees af et Exempel som:

— Paa sin Thronstol sidder Kong Agib,
Marmorstatuen lig under Purpurstoffernes Omhæng —

hvor vi i de udhævede Fødder have Stavelserne qvantitativt saa lige som muligt; og den sunde Fornuft kan sige En, at der mellem de tre her angivne Extremer kan forefindes enhver tænkelig Afskygning af Qvantitetsforskjelligheder i rationale og irrationale Forhold.

I disse tre Exempler virke Tostavelsesfødderne, trods deres qvantitative Forskjelligheder, aldeles eens paa Øret; de danne den selvsamme Figur, ɔ: en tung Trochæ. Havde Sprogrhythmen og Musikrhythmen det Ringeste med hinanden at gjøre, da vilde de gjensidigt umuliggjøre hinanden; den ene eller den anden Form maatte i den givne Takt være absolut urhythmisk, og det, at de ikke ere det, viser den fuldkomne Umulighed af at tvinge Sprogrhythmens Elementer ind under Musikrhythmens Betegnelser. „Jeg nægter ikke“, siger Thortsen, „at Metrikken lader sig conseqvent behandle paa denne Maade“[1]). Men kommer det an paa den blotte Conseqvents, vil det vistnok heller ikke være umuligt paa Papiret at gjennemføre et metrisk System baseret paa agrariske Eenheder eller Maal for flydende Vare.

Det er ikke undgaaet Apels Opmærksomhed, at hans Formler ikke saa ganske svarede til Virkeligheden, og i en længere Udvikling[2]) har han søgt at imødegaae denne Indvending ved at henvise til Fermatet i Musikken, som tillader Virtuosen at afvige fra den skrevne Nodeværdi, og til de Friheder, som Sangeren tager sig i Recitativet. Disse to haltende Sammenligninger indeholde Apels hele Forsvar for hans System. Vi ville betragte dem nøiere.

Fermatet — for at bruge Apels egne Ord — „bezeichnet ein Uebertragen des Ausdrucks der allgemeinen Empfindung an die individuelle des Virtuosen“, hvad der vel i et mere

---

[1]) Metrik, I, S. 293.
[2]) I, S. 50 o. flg.

forstaaeligt Sprog vil sige, at der, hvor Fermatet staaer, lades Virtuosens subjective Opfattelse et vist Spillerum. Men naar man fra Tonen vil have Fermatet overført paa Stavelsen, maa det bemærkes, at der mellem disse er en væsentlig Forskjel. Tonen er ikke nogen begrændset Lyd som Stavelsen; der er ingen Grændse for en Tones Længde eller Korthed. Stavelsen har derimod i sin Qvantitet en bestemt Minimumsgrændse, som foreskrives den af Taleorganerne; den har desuden en Maximumsgrændse, som foreskrives den af den Udtale, som er naturlig i Talesproget. Denne Qvantitet er indenfor sine Grændser noget Objectivt, noget Factisk, som den metriske Systematik ikke blot skal respectere, men gaae ud fra, naar den overhovedet vil opstille Qvantitetsformler. Hvor man derfor i et apriorisk Schema for en enkelt Stavelses Vedkommende er gaaet under Minimumsgrændsen for Stavelseqvantiteten, og derefter vil rette Feilen, idet man ved at sætte Fermat over den paagjældende Taktdeel overlader det til Declamatorens subjective Forgodtbefindende at tildele Stavelsen den Qvantitet, som den objectivt betragtet virkeligt **har**, der gjør man sig skyldig i en Meningsløshed, som i al den Systematik, som Verden har seet, vistnok er uden Exempel.

Lader os imidlertid i Strid med al musikalsk Systematik antage, at Fermatet blot er et Tegn, som uden Skade for Takten naar- og hvorsomhelst kan anbringes over en Taktdeel for at forlænge den, og lader os see, hvorledes Fermatet i saa Fald skal anbringes. Tage vi for os Linien:

Eller en ondtbebudende **Præsts** uhøviske Væsen.

da er det klart, at i den udhævede Fod Ordet „Præsts“ er for kort angivet; der skal altsaa Fermat over den tilhørende Node. Men ikke Nok dermed. Det er klart, at det paafølgende „u-“, som er den korteste Stavelse, vort Sprog kan opvise, staaer betydeligt under Gjennemsnitslængden af en halv Taktlængde i dette Metrum. I Almindelighed er den her kun istand til at repræsentere en daktylisk Thesisstavelse, som i Linierne:

Skred med gjaldende Raab, heel | lig et u- | slukkeligt
Ildblus (Wilster.)
Hvem en U- | dødelig hædrer, da styrter imod ham en
Ufærd (Samme.)

det vil efter Apels Betegnelsesmaade sige en Ottendedeels Node. At den i den første Linie kan repræsentere en trochaisk („spondeisk") Thesis, ligger derfor øiensynligt kun i, at den første Takthalvdeel er forlænget paa den sidstes Bekostning. Stavelsen „u-" er altsaa angiven for lang og maa ved Fremsigelsen forkortes; men for dette, der i Musikken er utænkeligt, eier den musikalske Systematik intet Tegn, — med mindre man da vilde sætte Fermat over alle de øvrige Noder.

Slige Omvæltninger i Taktens indre Bygning, som her maatte foregaae, kan intet Fermat retfærdiggjøre og intet Recitativ tillade. At Recitativets Analogie iøvrigt vel kan udstrækkes til dramatiske Vers som:

Livet? Hvad er mit Liv? Den Aande, som jeg drager?
Øiets Seekraft? Bevægelsen i mit Blod? (Hertz.)

men ingenlunde til Hexametret, endsige til nogen lyrisk Stropheform, behøver jeg vel kun at gjøre opmærksom paa uden at indlade mig paa en dybere Begrundelse.

Hermed troer jeg tilstrækkeligt at have charakteriseret det Grundlag, som Heiberg i sine „Metriske Bemærkninger og Aphorismer" [1]) tager som givet og gaaer ud fra uden at indlade sig paa nogen Discussion deraf. Hans hele Forsvar derfor indskrænker sig til den doctrinære Paastand: „Saavist som Musikken er (i ideal Betydning) en tidligere Kunst end Poesien, der følgelig har optaget hiin i sig og modificeret den til sit Brug, saavist er det ogsaa, at Poesiens musikalske Element ikke kan forklares uden ved Musikkens Hjælp", — en i Sandhed mærkelig Confusion af Begreberne „Musik" og „Rhythmik". Iøvrigt henviser han til Apel, idet han siger: „Man sammenligne hans metriske Undersøgelser med

[1]) Prosaiske Skrifter, 3 Bd. 1861, S. 407.

Hermanns, og see, hvilke der lede til den klarere Indsigt", — en Sammenligning, som jeg troer at turde forbigaaae.

I Modsætning til Apel, der vil gjøre de samme Formler anvendelige paa alle Forhold, gaaer Heiberg ud fra en bestemt Adskillelse mellem qvantiterende og accentuerende Sprog, idet han siger, at f. Ex. en Daktyl i de moderne Sprog har Formen ♪ ♪ ♪[1]), i de gamle ♩ ♪ ♪. Uholdbarheden af denne Anskuelse er allerede antydet. Af Brückes Undersøgelser[2]) fremgaaer, at Qvantiteten existerer i alle Sprog og at dens Væsen overalt er det samme, idet nemlig overalt ethvert enkelt Bogstav kræver Tid til at articuleres, Consonanter saavel som Vokaler, „stumme" Bogstaver saavel som lydende, at paa den anden Side Adskillelsen af lange og korte Stavelser overalt er reent vilkaarlig, og at hverken de lange Stavelser indbyrdes ere lige lange eller de korte lige korte; allerede Oldtidsforfattere have været paa det Rene med, at ὡς er længere end det enkelte ω. „Qvantiterende" og „accentuerende" Sprog kan fornuftigviis ikke betyde Andet end Sprog, hvori Qvantitet eller Accent er Versificationens Hovedprincip; ikke Sprog, hvori det Ene eller det Andet mangler.

Paa Grund af denne feilagtige Opfattelse af Forskjellen mellem de antike og de moderne Sprog mener Heiberg nu, at Anvendelsen af de førstes metriske Terminologie paa de sidste er forvirrende, da disse mangle den „bestemte Stavelsernes Qvantitet"[3]), som hine have, saa at i mange Tilfælde

---

1) Jeg forbigaaer de Smaauovereensstemmelser, der findes mellem Heibergs Artikler indbyrdes, som naar han f. Ex. S. 417 angiver denne Daktyl som ♪ ♪ ♪ eller ♩ ♩ ♩ og i næste Artikel gjør denne Fod til Molossen, hvad der unægtelig kunde synes som en ubevidst Ironie over hele Betegnelsesmaaden.

2) Anførte Skrift, S. 79.

3) Heiberg overseer her, at Ubestemtheden i de antike Sprog ligger paa et andet Punct, men i Virkeligheden er ligesaa stor, om ikke større. Medens et Ord som „slagne", hvadenten det forekommer i en iambisk eller trochaisk Linie, altid kun kan have første Stavelse i Arsis, anden i Thesis, kan i et Ord som „victis" efter Behag en hvilkensomhelst af de to Stavelser være Arsis eller Thesis.

Versemaalet alene kan bestemme Foden. „Ved en Iambus“, skriver han, „forstode de Gamle en Fod, hvori den første Stavelse var kort, den anden lang; vi derimod forstaae derved en Fod, hvori den første Stavelse er uden Accent, den anden med Accent“. Denne Paastand er formelt rigtig, men neppe reelt. Jeg benægter ikke, at de Gamle have beskrevet Versfødderne som dannede af lange og korte Stavelser; men om de just have forstaaet dem som udelukkende dannede paa denne Maade, er et andet Spørgsmaal. Havde de i Virkeligheden gjort det, saa vilde der ikke have været den ringeste Forskjel paa anden Epitrit og den for Ditrochæen almindelige Form – ⏑ – –. Aristoxenos erklærer, som bekjendt, γένος ἐπίτριτον for urhythmisk; og hvorvel hans Ord nærmest maae antages at gjælde Musikrhythmen, kan der dog efter det inderlige Forhold, hvori den græske Musik stod til Versificationen, neppe være Tvivl om, at den anden Epitrit repræsenterede en fra Ditrochæen, den tredie en fra Diiamben vidt forskjellig Rhythme. Dette Forhold viser hen til, at Grammatikerne, naar de skrev lang og kort, derved have underforstaaet Noget. De have ganske vist havt en bestemt Fornemmelse af, hvad der var Arsis og Thesis, som i Reglen faldt sammen med lang og kort; thi heri maa den virkelige Forskjel søges mellem Diiamber og Ditrochæer paa den ene Side, Epitriter paa den anden Side. De have begaaet en Inconseqvents i deres Nomenclatur; i de Fødder, hvor Arsis

---

Danner man af det en trochaisk Dipodie ved at sætte „una“ foran det, repræsenterer det en Trochæ; danner man en iambisk ved at sætte „salus“ med efterfølgende Consonant efter det, repræsenterer det en Iambe. Naar dernæst et Ord som „salus“ efterfulgt af „una“ bliver en Pyrrichius, efterfulgt af „victis“ en Iambe, saa er der dog vel i al Positionsreglernes Bestemthed en Ubestemthed tilstede for den enkelte Stavelses Vedkommende, der ikke giver de moderne Sprogs Noget efter, og som ligesaafuldt som disses gjør det umuligt at bestemme den enkelte Ordfod uden i den givne Forbindelse. Og i selve Forbindelsen er en Ubestemthed tilstede, som vanskeligt finder sin Lige i Dansk. En Linie som

κυκλωψ, αἱ κεν τις σε κατα ϑνητων ἀνϑρωπων —

kan ligesaavel være et molossisk Tetrameter som et Hexameter.

og Thesis ikke faldt sammen henholdsviis med lang og kort, have de stundom ladet deres Betegnelse henføre sig til den foranderlige Ordfod istedetfor til den uforanderlige Versfod[1]). Men hvorledes de end have beskrevet og hvorledes de end have forstaaet Versfødderne, conseqvent kunde de kun have betegnet Versfødderne som bestaaende af Arsis- og Thesisstavelser. Ganske det Samme gjælder om os; vi kunne — hvad senere skal udvikles — ikke heller conseqvent betegne Versfødderne paa nogen anden Maade, og Heibergs ovenanførte Udtalelse savner derfor al Grund. Iamben lader sig i Dansk med samme Sikkerhed som i Græsk betegne som en Thesisstavelse efterfulgt af en Arsisstavelse, og naar Heiberg paa den ovenanførte Udtalelse vil begrunde Nødvendigheden af en Reform for den metriske Terminologie, da er denne Nødvendighed fuldstændigt illusorisk.

Jeg overspringer de mange Feil i Enkelthederne hos Heiberg for blot at holde mig til Hovedpuncterne, og hvad Selvmodsigelserne imellem hans forskjellige Artikler angaaer, da vil jeg ikke kriticere disse, men kun henholde mig til hans Slutningsresultat, idet jeg forøvrigt med Hensyn til den Adskillelse mellem Iamber og Trochæer, som han fra først søgte at gjøre gjældende, henviser til Thortsens udførlige Gjendrivelse deraf[2]).

---

[1]) Jeg sigter herved fornemmelig til det metriske Pulterkammer, som fører Navn af Spondee, hvorved iflæng betegnes en særegen Form af Trochæen (det være sig den forlængede Trochæ i Dipodien eller den i Hexametret forekommende Sammentrækningsform af Daktylen) og en tilsvarende af Iamben (Dipodiens første forlængede Iambe eller den sammentrukne Anapæst). Denne Inconseqvents laae imidlertid, efter hvad der er udviklet i den foregaaende Note, meget nær, da det samme spondeiske Ord stadigt kunde figurere paa en hvilkensomhelst af de angivne Maader i de fire Hovedrhythmer, hvad der ved denne ligesaa simple som hyppige Form maatte falde stærkt i Øinene. Saa simpel som jeg end finder Iagttagelsen af Forskjellen mellem Sprog- og Versfoden, der i Dansk og Tydsk som i Græsk og Latin forbyder at tvinge den første ind under den sidstes bestemte Kategorier, og som overalt, hvor det gjøres, afstedkommer et grændseløst Virvar, — saa vanskelig synes den dog at maatte være, siden ingen Metriker før mig har gjort opmærksom paa den.

[2]) Dansk Metrik, I, S. 292—304.

At Heiberg i denne Strid erklærede sig for overvunden, er i hans metriske Afhandlinger det, som gjør ham meest Ære, og er i Metrikkens Historie et sjeldent Træk.

Den samme Mangel paa Klarhed overfor Sprogets rhythmiske Principer, som charakteriserer Apel, gaaer igjen hos Heiberg. S. 418 siger han, at „uagtet Accenten er det bestemmende Princip i vore Vers, saa kan vi dog ogsaa forbinde Qvantiteten dermed og saaledes tilveiebringe større Afvexling. Blotte Accentvers skriver man sædvanlig ikke undtagen i korte Stykker, hvor det kommer an paa den høieste Elegance.“ Det er her som paa mange Steder vanskeligt at forstaae, hvad Heiberg egentlig har meent. Paa den foregaaende Side har han som Exempel paa et Ord, hvis to Stavelser ere fuldkomment lige lange og blot forskjellige ved Accenten, anført Ordet „igjen“; men naar Qvantitetsforskjellen ikke her baade for Øiet og Øret gjør sig gjældende, saa er det ikke let at begribe, hvor han overhovedet vil finde den. Det er klart, at Qvantiteten enten maa være et Accenten side- eller underordnet rhythmisk Princip, der i saa Fald overalt gjør sig gjældende, eller den maa være uden Betydning for Sprogrhythmen i Dansk; tertium non datur. I første Tilfælde skriver man aldrig blotte Accentvers; i sidste skriver man aldrig Andet.

I sin sidste Artikel (S. 436) har Heiberg derimod udtalt, at det er Qvantiteten, der bestemmer Versfoden som saadan, og at denne „ikke findes i Sproget som saadant, men kommer først i Verset.“ Ifølge dette skal Ordet „Keiser“ for at være en „Iambe“ (ɔ: naar det forekommer i et iambisk Vers) udtales med Qvantiteten ♩ ♩; skal det derimod være en Trochæ, med Qvantiteten ♩ ♪. Dette er meget vidt drevne qvantiterende Principer, og galt saae det ud for alle de stakkels trochaiske Ord, der ende paa halvstumme e'er, hvis de saaledes skulde trækkes ud i iambiske Vers; thi Forskjellen imellem de ovenstaaende musikalske Prokrustessenge er, som Heiberg siger, „meget kjendelig“. Det er næsten ufatteligt, at Heiberg har kunnet fremsætte slige Theorier; hvad der iøvrigt har ledet ham paa Afveie,

er klart. Ifølge Apel er Trochæen $^{3}/_{8}$ ♩ ♪, Iamben den samme Figur blot med en Optakt. Heiberg har ligesom Thortsen følt, at denne Forskjel ikke lod sig reducere til noget saa Uvæsentligt; ligesom Thortsen dog ikke har kunnet rive sig løs fra Begrebet „Anakrusis“, saaledes har Heiberg ikke kunnet rive sig løs fra Begrebet „Optakt“, og gjennem alle hans metriske Feilgreb gaaer en stadig Stræben efter med Bibeholdelse af dette at bringe Forskjellen frem, indtil den havner i den afsindige Adskillelse af Iamben som $^{2}/_{4}$ og Trochæen som $^{3}/_{8}$ Takt. Det er saaledes selve Følelsen af det Rigtige, som har gjort, at Heibergs System er blevet endnu slettere end Apels; thi dette er dog ialtfald Gjennemførelsen af en Tanke. Det maa være Enhver klart, at Iamber og Trochæer som Modsætninger ikke ere tilfældigt divergerende, men diametrale Modsætninger, eensartede Modsætninger, om hvilke det i høieste Grad gjælder, at „les extrèmes se touchent“: Naar Heiberg (S. 425) har erkjendt dette, idet han siger, at „Tilfældet ved mangen god Iambus kan indrette det saaledes, at den ved Bortkastelsen af den første Stavelse forvandles til en god Trochæus“, da er det tilvisse forunderligt, at han ikke, inden han sluttelig opstillede Iamben som $^{2}/_{4}$ og Trochæen som $^{3}/_{8}$ Takt, har gjort sig selv det Spørgsmaal: Kan Tilfældet da nogensinde indrette en Tofjerdedeelstakt saaledes, at man ved Bortkastelsen af en Optakt kan faae en — god eller slet — Treottendedeelstakt ud af den? For Alvor kan han dog vel neppe have meent, at man skulde være nødt til, eller at det blot skulde være gjørligt at læse de enkelte Ord anderledes end forhen i den Rhythme, der dannes, naar man bortkaster Begyndelsesordene til de tre Linier:

Ak, ingensteds er Roserne saa røde,
Og ingensteds er Tornene saa smaae,
Og ingensteds er Dunene saa bløde — (Baggesen).

Thi disse maae dog vel henregnes til de Iamber, af hvilke man ved et Tilfælde kan faae gode Trochæer ud, idet de baade som Trochæer og som Iamber endogsaa tilfredsstille Thortsens strenge Fordringer om Rækkeforhold, „Cæsur“ og „Fodcæsur“.

I den schematiske Systematik, som Heiberg S. 444 har givet som Slutningsresultatet efter megen Vaklen, og hvor han til Forskjel fra Apel kun har givet tre Systemer, nemlig det trochaiske, $^3/_8$, det iambiske, $^2/_4$ og det molossiske, $^3/_4$ Takt, falder det mærkværdigt Upraktiske strax i Øinene[1]). I det molossiske System, der paa Papiret figurerer med næsten tre Gange saa mange Versfødder som de andre tilsammen[2]), har ganske vist aldrig nogen anden Digter end Heiberg forsøgt at skrive; og hvad han har skrevet, kan være forskjellige Ting, men mindst Molosser. De bekjendte Linier af „Fata Morgana“:

Ed, lydig Tro sidst sværger jeg! Drot, kjend Molossen!
Spyd fører jeg, Skjold fører jeg, tungt gaaer mit Fodtrin,
Høit gaaer min Flugt, selv Ørnen ei naaer Banens Høide —

ere lidet eensartede; den første er ligefrem slet; den sidste er — bortseet fra den kvindelige Udgang — et respektabelt iambisk Trimeter; den mellemste kan scanderes paa følgende Maader (Schemaets linea og virgula betegne her som overalt i det Følgende Arsis og Thesis uden Hensyn til Ordaccenten) —:

Spyd fører jeg, Skjold fører jeg, tungt gaaer mit Fodtrin.
— — ⏑ ⏑ ‖ — — ⏑ ⏑ ‖ — — ⏑ ‖ — ⏑

ɔ: 2 Ionici a majore og 1 Palimbacchius. Eller:

Spyd fører jeg, Skjold fører jeg, tungt gaaer mit Fodtrin.
— ⏑ ⏑ ⏑ ‖ — ⏑ ⏑ ⏑ ‖ — ⏑ ⏑ ‖ — ⏑

ɔ: 2 Pæones primi og 1 Daktyl. Eller:

Spyd fører jeg, Skjold fører jeg, tungt gaaer mit Fodtrin.
— — ⏑ — ‖ — — ⏑ — ‖ — — — ‖ — —

ɔ: 2 Epitriti tertii og 1 Molossus, hvad Heiberg aabenbart har tilsigtet; men Enhver vil kunne høre, at denne Opfattelse for det næstsidste Ords Vedkommende er yderst

---

1) Selve denne Inddeling røber en paafaldende Uvidenhed i Musiktheoriens ABC; thi principielt er der ikke mindste Forskjel paa $^3/_4$ og $^3/_8$ Takt.

2) „Den største Skare bringer dog Molossen,
Han har en talrig Slægt af Choriamber,
Af Epitriter, af Parapæoner,
Af Ionikere, bacchiske Figurer“ —
(Fata Morgana 4. Act, Sc. 8.)

tvungen. Disse Exempler maae være Nok til at vise Umuligheden af i saadanne Vers at bringe en enkelt, bestemt Rhythme utvetydigt frem, og dermed Umuligheden af hele det af Heiberg opstillede molossiske System. Med dette troer jeg at kunne slutte i det Haab, at Heibergs og Apels Theorier ikke mere ville gaae igjen i vor Litteratur.

Det gamle System havde sin Betegnelsesmaade; lad være, at den er bleven vilkaarligt og inconseqvent anvendt; den udtrykte i sig selv ikke Formeget. Det havde sin Terminologie; lad være, at den er bleven brugt usystematisk. Det var med Alt dog en Skrivemaade og en Nomenclatur, som Metrikken havde udviklet paa sin egen Grund, og som derfor fortjente at respecteres. Apel og Heiberg have planløst søgt at kuldkaste, hvad det var værdt at bevare, og deres Forsøg har dømt sig selv. De have villet indføre nye Udtryk og en ny Betegnelsesmaade, begge laante fra en fremmed Kunsts Systematik og allerede derfor i sig selv mislige. De have anvendt dem med en Vilkaarlighed, der overgaaer Alt, hvad den gamle Systematik har præsteret, og hvor denne er tvetydig og vaklende, slaaer deres i Modsætning dertil altid noget Urigtigt fast.

Jeg har her været nødt til at rette et stærkt Angreb paa en af den danske Litteraturs største Koryphæer, og jeg gjentager endnu engang, at det er selve hans paa saa mange andre Omraader uantastelige Storhed, som nøder mig dertil. Sluttelig udbeder jeg mig Overbærenhed for den uforholdsmæssige Brede i denne min Polemik mod Apel og Heiberg, som er mig fuldkommen bevidst og ingenlunde stemmende med mit Ønske. Dens positive Udbytte har i Modsætning til Drøftelsen af Thortsens Theorier været saa forsvindende, at den kunde synes blot at beroe paa en daarlig Lyst til at slaae mig til Ridder paa forsvarsløse Modstandere. Alligevel forholder det sig ikke saa. Erfaring har lært mig, hvor bundløs Manglen paa Selvtænkning og hvor forstokket Autoritetstroen er overfor de nævnte Metrikere. Meget imod min Lyst har jeg derfor troet det nødvendigt paa alle Puncter at eftervise, hvorledes deres Autoritet er bygget paa Sand, hvis Løshed kun en blind Overtro kan ignorere. Det vilde maaskee

have været Heiberg ubehageligt, hvis han havde vidst, at en tilkommende Metriker vilde lægge saa megen Vægt paa hans Bladartikler, som, langt fra Apels Arrogance, i en beskeden Form ere fremsatte „til Kjenderes Overveielse og især deleshed til Hr. Dr. Thortsens Bedømmelse.“ Men Heibergs om end flygtigt udtalte Mening har, som sagt, formegen Vægt til, at man her i Landet tør vove at forbigaae den med Taushed.

Accent og Qvantitet.

At saavel Qvantiteten for sig som Accenten for sig efter Omstændighederne kan være Versificationens Princip, at med andre Ord Versrhythmen kan baseres enten paa Stavelsernes absolute Vægt eller paa en dem ved Udtalen ifølge Sprogbrug vilkaarligt tildeelt Vægt, — derom ere sagtens saa godt som Alle enige; men saalangt Metrikken gaaer tilbage i Tiden, har der hersket den største Forvirring med Hensyn til Forstaaelsen af disse to Kategoriers Natur. Et Tilbageblik paa deres historiske Udvikling vil derfor ikke være uden Interesse.

I Modsætning til andre Arter af græsk Kunst kjende vi Lidet eller Intet til den græske Digtekunst i dens Barndom. Vi see den allerede hos Homer om ikke i sin Genre saa dog i sin Form fremtræde med en aldrig overtruffen Fuldkommenhed. Der maa være valgt, inden man bestemte sig for Hexametret som det episke Versemaal. Der maa være famlet, inden Sprogets Positionsregler saa vidt bleve slaaede fast. Der maa være tænkt og prøvet, inden man kom paa det Rene med, at Spondeen kunde erstatte Daktylen — eller omvendt —, saa simpel som denne Iagttagelse end synes.

Vi see den græske Kunst allerede med Archilochos have udtømt næsten alle Kunstens simple Former i Hexametret, Elegien, Trimetret og Tetrametret. Vi see en Stræben efter nye meliske Versemaal; vi see denne Stræben sætte sine skjønneste Blomster i de sapphiske og alcæiske Vers.

Vi see den poetiske Technik bevæge sig med den høieste Frihed og Ynde paa en Tid, da Billedhuggerkunsten neppe havde lært at skille Armene fra Kroppen. Vi see det begyndende Effectjageri i Hipponax' Choliamber og den trochaiske Skazon. Vi see den græske Kunsts Former, — om end yderst moderate i Sammenligning med Sanskritversificationens — paa den Tid, da Indholdet i Tragikernes Værker naaede sin høieste Blomstring, allerede bærende en Forfaldsspire i sig ved sine raffinerede Strophebygninger, Arsissammenstillinger og Opløsninger. Vi see den græske Poesies eensidige Udvikling culminere med Pindar, fjerne sig mere og mere fra Naturen og forfalde. I alt Dette har Metrikken ingen Deel. Først med Frihedens Undergang og Kunsternes Forfald begynder Metrikken som den øvrige græske Fagvidenskabelighed med den aristoteliske Skole.

Dermed skal ikke siges, at den græske Digtekunst til dette Punct har manglet Theorie; dens Praktikere have — her, som overalt, det være sig bevidst eller ubevidst — været store Theoretikere, langt større end deres Efterfølgere blandt Videnskabsmændene. Hvor skarp deres Iagttagelsesevne og hvor dyb deres Indsigt har været, det viser en eneste Kjendsgjerning, som den metriske Videnskab til Dato har ladet henstaae som en uløst Gaade. Den Omstændighed nemlig, at de i deres Positionsregler bestemte en Stavelse som lang ved Hjælp af de Consonanter, der fulgte efter Vokalen, hvorved altsaa alle foranstaaende Consonanter henførtes til den foregaaende Vokal, istedenfor, hvad der maatte synes naturligere, at veie hver Stavelse som akustisk Heelhed for sig efter dens samlede Lydgehalt, — denne Omstændighed viser, at de vare sig bevidste, at Taktslaget faldt paa Vokalen, at de maalte Taktlængden, ikke fra Stavelse til Stavelse, men fra Vokal til Vokal, — at de instinctmæssigt, om end uden theoretisk at klare sig Sagen, have følt, at de rhythmiske Elementer ikke faldt sammen med Stavelserne, og at saaledes de Praktikere, som grundede den græske Metrik, i Realiteten aldrig have anerkjendt de af Metrikerne senere opstillede Talforhold mellem Arsis- og Thesisstavelser.

Hvorledes disse falske Angivelser ere fremkomne, er saare let at forklare. Det er sandsynligt, at den ældste Poesie har været et blot stavelsetællende Versemaal, som gradviis har udviklet sig til et qvantiterende; men allerede paa den Tid, da vort Kjendskab til den græske Kunst begynder, var den strenge Stavelsetællings Princip opgivet. Længe før Homer var man bleven opmærksom paa, at visse Fødder uden Skade for Rhythmen taale at underkastes visse Forandringer. Fra den Tid, da alle Verselementer vare prosodisk ubestemte, havde man endnu bevaret Ubestemtheden med Hensyn til den sidste Stavelse i ethvert Vers, ligesom ogsaa i Diiambens Begyndelses- og Ditrochæens Slutningsthesis. I Analogie med disse Friheder havde man i den senere Poesie iagttaget, at en Fod taaler at forkortes lidt (ligesom den i de to sidstnævnte Tilfælde forlænges lidt udover det Normale), idet Daktylens to korte Stavelser taale at substitueres ved Spondeens ene lange[1]). At man

[1]) Idet jeg berører denne Gjenstand, kan jeg ikke afholde mig fra leilighedsviis at tilknytte en Hypothese med Hensyn til Hexametrets Opstaaelse, der i al sin Ubeviislighed dog synes mig ulige mere plausibel end de, jeg hidtil har seet fremsatte. Til Forstaaelse af Hexametret yde Vedaversene os neppe det svageste Støttepunct; den eneste Form, der kunde synes at vise en Smule Slægtskab, er Jagatî-Typen, et stavelsetællende Vers af 12 Stavelser med qvantiterende trochaisk Udgang (Weber, Indische Studien, Bd. VIII, Berl. 1863, S. 88, 178); men at antage, at denne Linie først heelt igjennem skulde være bleven prosodisk bestemt som et trochaisk Trimeter og derfra have udviklet sig videre til spondeisk-daktylisk, vilde være reent absurd. I den yngre Avesta have vi derimod den meest primitive Versform i den indoeuropæiske Digtning, et stavelsetællende Vers af 8 Stavelser; de Tilfælde, hvori denne Stavelsegruppe bestaaer af tre Ord, indeholdende tre Hovedbegreber (K. Geldner, Über die Metrik des jüngeren Avesta, Tübingen 1877, Fortalen S. IX), følgelig Muligheden og Spiren til tre Arses, ere ifølge en statistisk Optælling i saa uhyre Majoritet, at man fristes til heri at see Begyndelsen til en Accentlov ligesom i det saturniske Vers. Af to saadanne Ottestavelsesgrupper, der altsaa hver nøie svare til et halvt Hexameter som Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, kunde nu det græske Vers let være dannet; dets oprindelige typiske Form vilde altsaa herefter være

! . . ! . . ! . | ! . . ! . . ! .

fra Begyndelsen var sig fuldt bevidst, ligesom ogsaa at man stadigt bevarede Fornemmelsen af, at den lange Stavelse efter dennes Gjennemsnitslængde i Sproget ikke var fuldt Æqvivalent hverken for een eller for to korte Thesisstavelser, viser den Omstændighed, at den for en enkelt kort Thesisstavelse substituerede lange ikke videre kunde opløses i to.

Det laae imidlertid nær ogsaa at forsøge dette Experiment, Opløsningen i to korte, ved den oprindeligt lange Stavelse. Dette er nu i og for sig allerede et langt dristigere Experiment, hvor Talen er om en Arsisstavelse; Prokeleusmatikus for Daktylen er ogsaa i Græsk saa godt som ukjendt. Imidlertid, Kunsten stræber stadigt efter nye Former; naar de simple ere udtømte, vender man sig mod de kunstige. En Figur af ovennævnte Art havde gjennem den græske Poesies lange Udvikling Tid nok til at gjøre sig gjældende i Systemet, efter at den fra først var fremkommen som en Undtagelse; Tribrachen som Opløsningsform af Iamben eller Trochæen er ogsaa en, om end sjelden, saa dog for lovlig anseet Figur. Det var naturligt for de græske Øren, som gjennem Aarhundredernes Løb vare fortrolige med visse, fast byggede Rhythmer, og som derfor havde let ved at fastholde den typiske Form i dens Afændringer, — det var naturligt for Grækernes doktrinære Charakteer at slaae den Sætning fast, at enhver i Versschemaet oprindeligt lang

---

Det derefter følgende Udviklingsstadium, hvori Udgangen blev bestemt, vilde være:

! . . ! . . ⏑́ ⏓ | ! . . ! . . ⏑́ ⏓

Ved denne Hypothese bliver det muligt at opfatte Hexametret som det ældste græske Vers; den forklarer Friheden i dets Bygning af vilkaarligt vexlende To- og Trestavelsesfødder som noget Oprindeligt, — en Frihed, som har holdt sig næsten uforandret, da Verset blev qvantiterende, idet man erkjendte Muligheden af at erstatte to korte Stavelser ved en lang. Endelig forklarer Hypothesen Hexametret og Pentametret som udgaaede af een Grundform, hvad vel neppe Nogen betvivler Rigtigheden af; at Pentametret, som har bevaret Incisionen i Midten, i saa Fald viser en ældre Form, har det sikkert heller ingen Vanskelighed at antage. Selv om man imidlertid af historiske Hensyn vil forkaste denne sidste Antagelse, afkræftes dog ikke derved Sandsynligheden af Grundhypothesen.

Stavelse kunde ombyttes med to korte, og at to korte paa samme Maade kunde ombyttes med een lang; og i den græske Lyriks Blomstringstid see vi ogsaa, at den — vistnok til Skade for Simpelheden og Naturligheden — har vundet Hævd. Fra dette er der endnu et Skridt til uden Forbehold at opstille de metriske Æqvivalenter som mathematisk ligestore; men til at befæste denne Anskuelse bidroge endnu flere Omstændigheder. For det første Consonantfattigdommen i de antike Sprog i Modsætning til de moderne gothisk-germaniske. I Græsk ender i Almindelighed enhver Stavelse inde i et usammensat Ord paa en Vocal; Forskjellen mellem den korteste og længste af de lange og mellem den korteste og længste af de korte Stavelser var langt mindre fremtrædende, end den vilde blive i Dansk og Tydsk. For det Andet udviklede hele den meliske Poesie med dens Rigdom paa Former sig i Forbindelse med og under Paavirkning af Musikken; dens Rhythmer vare uadskillelige fra Musikkens og fandt vistnok i mange Tilfælde først sin Forklaring gjennem disse. Musikken var endnu ingen særskilt Kunst; den existerede fra Begyndelsen kun i Forbindelse med Digtekunsten, — selvfølgelig til Skade for begge —, og det laae saameget nærmere at sammenblande Musikrhythmens bestemte Talforhold med Sprogrhythmens ubestemte og ubestemmelige, som man vistnok for Musikkens Tonesætning — oprindeligt ialtfald — lagde de tilhørende Stavelsers større eller mindre Længde til Grund uden at vove at emancipere sig fra dem, som den moderne Musik har gjort. Af den Grund var Metrikken uadskillelig fra den musikalske Rhythmik; Rhythmikken havde paa den ene Side Metrikken til Underlag og tog sin hele Betegnelsesmaade fra den, medens paa den anden Side Metrikken paa den Tid, da den begyndte at udvikle sig i Form af en fast Tradition, havde faaet et Stempel paatrykt af den musikalske Rhythmik, som mere end totusind Aar ikke have formaaet at udslette. Til alt dette kommer endnu, at de Forfattere, som først behandlede disse Videnskaber, fremfor alle Aristoxenos, der grundede det System, som alle Oldtidens Metrikere have fulgt, — vistnok mere vare Musikere end Metrikere og be-

handlede de qvantiterende Rhythmer i deres største Almindelighed. Da i en senere Periode Rhythmik og Metrik ved Grammatikerne skiltes i to forskjellige Videnskaber, vare de bestemte Talforhold mellem Arsis og Thesis i hver enkelt Versfod forlængst slaaede fast som Grundsætninger, hvis Rigtighed Ingen blandt Metrikernes faste Stok vovede eller tænkte paa at drage i Tvivl; de enkelte aphoristiske Indvendinger, der navnlig fra skarpsindige Musikeres Side fremkom, forbleve upaaagtede.

I den Form, som Metrikken fik ved Grammatikerne, have vi modtaget den næsten uforandret fra Oldtiden, og staae nu saagodtsom paa samme Punct, som Grækerne stode paa for totusind Aar siden; i ethvert System vedbliver man haardnakket at regne Thesis ud i Function af Arsis. Gottfried Hermann opstiller de „objective, formale og aprioriske Love" derfor, Böckh spilder ulige større Indsigt og Skarpsind paa at regne Forholdene i *χορεῖος ἄλογος* ud i Syvendedele; ikke en Eneste før Brücke har fundet sig beføiet til for Alvor at prøve Rigtigheden af den nedarvede Theorie[1]). At en iøvrigt udmærket Videnskabsmand som Aristoxenos med den eiendommelige Mellemting, som det græske Melos danner, for Øie, ikke har kunnet frigjøre sig fra den ældgamle Kunsts endnu levende Tradition og derfor har grebet feil i et enkelt, væsentligt Punct, vil Ingen kunne bebreide ham. Men naar en Hovedautoritet i vor Tid for den græske Metrik, Rossbach, kan erklære den af en Oldtidsforfatter gjorte Bemærkning om, at *ὡς* er længere end *ω* for „Spielerei", saa taler det ganske vist ikke til Gunst for Nutidens metriske Videnskab.

Det Forunderligste er dog, at Metrikken i sin Anvendelse paa de moderne gothisk-germaniske Sprog fra Begyndelsen har været paa det rigtige Spor og er endt med fuldstændigt

[1]) Madvig i sin paa ypperlige Bemærkninger rige, men desværre ufuldførte Metrik, synes dog at tage et vist Forbehold, idet han skriver: „Den lange Stavelse føltes og betragtedes af Grækerne som dobbelt saa lang som den korte." (Kortf. gr. Metrik, Univ. Indbskr., $^{8}/_{4}$ 1867.)

at opgive det[1]). Den første af Banebryderne, Opitz, betegner i sin „Prosodia germanica“ Accenten utvetydigt som Versificationsprincipet. Zesen, en af hans nærmeste Efterfølgere, indfører det Jaskeri at kalde en accentueret Stavelse lang, en uaccentueret kort, og hermed begynder Forvexlingen, der med stadigt stigende Forvirring fortsættes af Efterfølgerne. Breitinger, et hundrede Aar senere, opfatter endnu Forholdet rigtigt; hans Samtidige Gottsched er derimod naaet til i Tydsk at gjøre Qvantiteten til Versificationsprincip; Voss og Hermann følge ham deri. Grimm skjelner bestemt mellem Accent og Qvantitet, Lachmann erklærer bestemt Accenten for det tydske Sprogs eneste, fra den graa Oldtid nedarvede Versificationsprincip; men de fleste samtidige Autoriteter søge at bygge paa begge Dele uden at kunne bestemme sig for en af dem; Minckwitz kjender endelig intet andet Princip end Qvantiteten og erklærer det for uigjendriveligt „festgestellt“, at i Tydsk enhver lang Stavelse er = 2 korte[2]). Selv den nyere Tids forstandigste Metrikere drive Forstaaelsen ikke videre end til den Antagelse, at „Accenten gjør lang“, som Adelung allerede i sin Tid har fremsat; Sander hos os antager reent qvantiterende Principer; Thortsen erklærer Accenten for det rhythmiske Princip, men behandler ligefuldt Talforholdene mellem Arsis og Thesis, som om Sproget var qvantiterende; Heiberg ligesom Apel deeltager kun i den almindelige Forvirring, nærmest hældende til den Anskuelse, der gjør Qvantiteten til Hovedprincip, men uden dog at bringe Læseren til Klarhed om sin egentlige Mening; N. M. Petersen seiler ligeledes i Apels Kjølvand, — kort sagt, der er ingen Ende paa Forvirringen. Saaledes stode Sagerne i Tydskland og Danmark, da Brückes epochegjørende Skrift fremkom, der nødvendigt i begge Sprog maa forblive Grundlaget for al kommende Metrik.

Det er ikke min Hensigt her at give et Uddrag af Brückes lille Mesterværk, hvis Skarpsind er ligesaa dybt

---

[1]) See Egger's Afhandling „Accent und Quantität“, Zeitschr. f. d. oesterr. Gymnasien, Aarg. 1866, S. 387.

[2]) Ueber die rhythmische Malerei d. deutschen Sprache, Leipzig 1854, S. 27.

som det er sundt, og hvis Form er ligesaa fuldendt klar, som Indholdet er grundigt. Skjøndt Afhandlingen kun fylder 86 Sider, er den saa concis i sin Tankegang og Stiil, at den neppe lader sig excerpere. Til Værket i dets Heelhed henviser jeg Enhver, hvem det er magtpaaliggende theoretisk at erkjende Betingelserne for Velklangen i et Vers og Versets Structur med Hensyn til de Lydforbindelser, som constituere det. Jeg tager ikke i Betænkning at erklære, at af Alt, hvad der existerer af Metrik, er dette det Eneste, som er istand til at lære en Techniker Noget og klare hans Tanker over vanskelige Problemer, hvilken Interesse hele den øvrige Litteratur end kan have for Kritikere, der slaae om sig med Kunstudtryk, som de ikke selv forstaae. Ikke desto mindre anseer jeg det for nødvendigt at paapege Hovedresultaterne af Brückes Undersøgelse, Resultater, der trods Scherers rosende Kritik [1]) endnu ikke synes at være blevne tilstrækkeligt paaagtede i Tydskland, og navnlig at give deres Anvendelse paa det danske Sprog for dermed tillige at angive Grundlaget for min Systematik, der just begynder der, hvor Brückes Undersøgelse ender.

„Jeg troer ikke," begynder Brücke sin Afhandling, „at støde paa Modsigelse, naar jeg gaaer ud fra den Grundsætning, at et Vers er desto mere correct, jo mindre man, idet man scanderer det, behøver at fjerne sig fra den prosaiske Udtale paa en forstyrrende Maade. Vil man paavise en Feil i et Vers, scanderer man jo dette skarpt og viser den Forvrængning (Verzerrung), som Udtalen af et eller andet Ord eller en Ordgruppe derved underkastes. Men denne Forvrængning kan i det Væsenlige være af to Arter: den kan for det Første angaae Accenten og for det Andet Qvantiteten."

I disse faa Ord har Brücke skarpt og klart, som aldrig Nogen før ham, angivet det Grundlag, hvorpaa al praktisk Versification og al theoretisk Metrik maa bygges. Det kan ikke nytte, som tidligere Metrikere have gjort, at ville ud-

---

[1]) Zeitschr. f. d. oesterr. Gymn. 1872, S. 688, optrykt i Scherers „Zur Geschichte der deutschen Sprache", 2. Aufl. Berl. 1878.

lede Rhythmens Begreb speculativt og opstille objective, formale og aprioriske Love for den. Brücke vedkjender sig aabent, at han gaaer ud fra en Hypothese, som han uden Beviis opstiller som Metrikkens Grundsætning, ligesom Mathematikken gaaer ud fra den Grundhypothese, at enhver Størrelse er lig sig selv. Med disse Grundsætninger maae begge Videnskaber staae eller falde. Som Lavoisier angav Vægtskaalen som Chemiens Correctiv, saaledes angiver Brücke Metronomen som Metrikkens. Ikke at det er en god Declamation at fremsige et Vers efter dens Taktslag, men blot at ethvert Vers for at være formelt rigtigt skal kunne taale at scanderes efter et bestemt Taktslag uden at nogen Accent anbringes galt eller nogen Stavelse utilbørligt afviger fra sin normale Længde. Alle den speculative Metriks grove og intetsigende aprioriske Bestemmelser om lange, korte, middeltidige, betonede, svagtbetonede og ubetonede Stavelser svinde i Forhold til denne reent praktiske og praktisk udtrykte Grundsætning ind til secundære Spørgsmaal. I hvilken Grad Accent og Qvantitet betinge Scansionen og indvirke paa Bestemmelsen af Afstanden mellem to Taktslag, bliver et Spørgsmaal, som kun kan løses reent empirisk.

Hvad er det, der i Dansk for Øret bestemmer Versfødderne som Taktafsnit for sig? Accenten, ville de Fleste vel svare. Men om dennes Væsen og Egenskaber have kun yderst Faa noget Begreb; dette Spørgsmaal underkaster Brücke en omfattende Undersøgelse og uddrager deraf Resultater af den høieste Vigtighed for Metrikken. Accenten, den stærkere Betoning, som man lægger paa en Stavelse, beroer paa en Forstærkelse af Udaandingstrykket, som frembringes ved de Muskler, der forsnevre Brysthuulheden. Dette Udaandingstryk er det altsaa, der charakteriserer en Stavelse som Arsis og bestemmer Stedet, hvor Taktslaget falder, naar vi scandere Verset.

I min Kritik af Apels System har jeg tidligere paaviist, hvorledes i „Spondeen“ de to Stavelsers Længde eller Korthed er aldeles ubestemt; det fremgaaer heraf klart, at det Punct, hvor et Ord ender og et nyt begynder, er aldeles uden Betydning for Rhythmen, og at det Sted, hvor Takt-

slaget falder, er Versets eneste faste Punkt. Men Taktslaget kræver kun et Moment, der i Forhold til Udstrækningen af enhver Stavelse af større Lydgehalt kun viser sig som et Punct. Det Spørgsmaal ligger efter denne Erkjendelse nær: paa hvilket Punct i Stavelsen er det da, at Taktslaget falder?

Scandere vi Linien:

„Eller en ondtbebudende Præsts uhøviske Væsen“ —

da høre vi tydeligt, at Taktslaget i Stavelsen „Præsts“ hverken falder ved dens Begyndelse eller Slutning, men paa Vocalen. Scandere vi Linierne:

Stoltelig brusende,
Sagtelig susende (Paludan-Müller)

da vil en finere Iagttager ligeledes i Ordet „sagtelig“ kunne høre, at dette Punct ikkeheller falder sammen med den lange Vokals Begyndelse eller Slutning, men ligger nærmest den sidste. Brückes physiologiske Undersøgelser have endvidere godtgjort, at Punctet i Tilfælde som de to her anførte ikkeheller falder sammen med Maximum af Udaandingstrykket, men at det er det Moment, da Taleorganerne fra Vocalstillingen gaae over til den Stilling, der udkræves for at articulere den paafølgende Consonant, der falder som et Taktslag i vort Øre. I det Øieblik, da den ved Vocalens Udtale meer eller mindre aabne Mundcanal pludseligt forsnevres, hvorved den under et stærkere Udaandingstryk udtalte Vocal ligesom støder an paa en Hindring, markere vi uvilkaarligt Takten[1]).

Opdagelsen af denne vistnok almeenmenneskelige Eiendommelighed ved Ørets Opfattelse kuldkaster Alt, hvad der før Brücke er skrevet af Metrik, idet den uigjendriveligt leverer Beviis for, at Stavelserne ikke for Øret constituere Versets rhythmiske Elementer, med hvilke de kun deelviis, men aldrig fuldkomment falde sammen. Verset har kun sine faste Punkter i Toppunkterne af Arsisstavelserne, som falde

---

[1]) Videre hos Brücke om denne Gjenstand, S. 24—27.

paa disses Vocaler; alle Inddelinger i Thesis ere for Correctheden af den rhythmiske Fod[1]) som Taktafsnit aldeles ligegyldige, og Alt, hvad Thesisrummet uden Overfyldning med Hensyn til Lydgehalt kan optage, det være sig een, to eller tre svagere betonede Stavelser, er ifølge Rhythmens Natur rhythmisk rigtigt og godt. At det i et bestemt Versemaal som Trimetret kan være conventionelt urigtigt at ville sætte to Thesisstavelser istedenfor een, vedkommer selvfølgeligt ikke Sagen; her handles kun om Versets naturlige rhythmiske Love i al Almindelighed.

Denne Brückes Iagttagelse, ifølge hvilken alle Consonanter, der gaae forud for Arsisvocalen, komme til at udgjøre en Deel af den foregaaende Thesis, aabner ikke blot et dybt Indblik i Skarpsindigheden af de gamle Praktikeres Positionsregler, men forklarer i den moderne Verskunst Meget af, hvad der for Metrikerne hidtil have været uløselige Gaader. Skriver man en Linie som:

Barskt Asklepios' Søn, Podaleirios, svared saalunde: —

da vil man ved Oplæsningen strax føle, at første Fod er, hvad man kalder for „tung“; men hvad der gjør den tung, vil man forgjæves søge Oplysning om hos nogen Prosodist eller Metriker. Enhver vil føle, at Vanskeligheden ligger i de første Consonanter af Ordet „Asklepios“. Men disse vedkomme jo efter den almindelige Antagelse sletikke den første Fod; og desuden findes her mellem de to første Vocaler i Ordet ikke meer end tre Consonanter, hvad der paa Dansk aldrig pleier at volde nogen Vanskelighed; sætter man „brat“ istedenfor „barskt“, er der ikke det Ringeste iveien for at læse Verset flydende. Selve den egentlige Thesisstavelse bestaaer her af en eneste kort Vokal, hvad der efter alle metriske Regler skulde være altfor lidt til at fylde denne Tostavelsesfod; og alligevel er den saa tung, at den ikke

[1]) Med dette Udtryk finder jeg det rigtigt at betegne Sprogrhythmens Taktafsnit i dets største Almindelighed som Modsætning til den metriske Fod; „Rhythmus“ er det almindelige, omfattende, „Metrum“ det specielle Begreb. See mine Bemærkninger om denne Gjenstand S. 33, Note 2.

lader sig læse op. Men Brückes Undersøgelse lærer os, at den med Consonantforbindelsen rskt og Vocalen a betyngede Thesis endnu forøges med Consonantforbindelsen skl og en Deel af den følgende lange Vocallyd. Siger man:

Barskt Askálaphos, Ares' Søn, ham svared saalunde —

bliver Verset allerede lettere; siger man:

Barskt Achilles med rynkede Bryn ham svared saalunde —

er Vanskeligheden endnu mindre, og siger man endelig:

Barskt Eetions Datter ham svared og talte saalunde —

er der Intet tilhinder for at læse Verset op. Følgen af Metrikernes Ubekjendtskab med dette og alle lignende Forhold er, at man, som Brücke har efterviist, efter deres Regler kan sammensætte de allergyseligste Vers, som indeholde den regelmæssigste Vexlen af „lange“ og „korte“, „betonede“ og „ubetonede“ Stavelser, og som det desuagtet er plat umuligt at fremsige[1]).

Med Behandlingen af de foregaaende Spørgsmaal er Spørgsmaalet om Qvantitetens Betydning indledet, der er bleven halvt forstaaet af Nogle, misforstaaet af de Fleste, men som Ingen før Brücke har vidst at tilkjende den rigtige Plads i Systemet. Thortsen[2]) siger, at man „i ethvert accentuerende Sprog maa være opmærksom baade paa lange Vocalers og sammendyngede Consonanters Indvirkning paa de enkelte Stavelsers Tonehold, ɔ: antage Muligheden af Qvantitetens og Positionens Indvirkning i visse Tilfælde.“ S. 65 endvidere: „Hver Consonant kræver en ny Virksomhed af Taleorganerne for at høres, og hver Virksomhed har

[1]) „So ist es denn kein Wunder“, skriver Brücke, „dass das Ohr die Dichter oft besser geleitet hat, als die erworbene Schulweisheit.“ Sammenlign hermed som et Exempel instar omnium paa metrisk Anmasselse de Ord af Minckwitz: „Es wird Ihnen Niemand eine gewisse Einsicht in dieses Feld (ɔ: Rhythmikken) absprechen mögen.“ (Die rhythm. Malerei d. deutschen Sprache, S. 71.) „Ihnen“ er Schiller og Goethe.

[2]) Dansk Metrik, I, S. 62.

nogen, om end nok saa liden Tid fornøden for at finde Sted.“ Desuagtet indrømmer han kun Muligheden af Positionens Indflydelse i visse Tilfælde. Det er klart, at i en given metrisk Fod, der i et givet Sprog altid har en indenfor visse Grændser bestemt Længde, som Gjennemsnitslængden af Sprogets Stavelser foreskrive den, — maa Qvantiteten altid gjøre sig gjældende. Foden, Thesisrummet, som Brücke kalder den, er en Afstand mellem to Arsispuncter, som skal udfyldes. Om en Lydforbindelse er istand til at udfylde den heelt, om dens Lydgehalt er for ringe dertil eller for stort til at kunne sammentrænges deri, beroer udelukkende paa Naturen og Antallet af de enkelte Lyde, ɔ: de Consonanter og Vocaler, hvoraf den er sammensat. Theoretisk følger det af det her Udviklede, at to Arsisstavelser, om saa skal være, ere istand til at udfylde hele den mellem Arsispuncterne liggende Thesis, den første ved sine udlydende, den anden ved sine Begyndelsesconsonanter; og at de store Technikere forlængst have havt den rigtige Fornemmelse af Positionens Betydning, vise Exempler som Hertz':

Og en herreløs Hests Trampen —,
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | — | ⏑

hvor i de to sidste Ord to Arsisstavelser ere stillede umiddelbart sammen, og hvor Consonantforbindelsen sts—tr udfylder hele den anapæstiske Thesis uden at Fodens rigtige Længde lider derunder. Resultatet kan for det danske Sprogs Vedkommende sammenfattes i følgende Ord: Accenten bestemmer Rhythmens Arsispuncter, Qvantiteten de mellemliggende Thesislængder. Accenten er, som bestemmende Versets faste Maalepuncter, Rhythmens positive Hovedprincip; Qvantiteten er det tilsvarende negative Princip, der betinger Lydforbindelsernes Anvendelighed og Combinationer; i og for sig er den i Dansk ude af Stand til at frembringe nogensomhelst for vore Øren kjendelig Rhythmebevægelse, ligesom ogsaa Accenten i og for sig er ude af Stand til at frembringe nogen Rhythme, naar den løsrives fra den ved Qvantiteten bestemte Taktlængde; thi kunde den det, vilde al Prosa være Rhythmer.

Forholdet mellem Accent og Qvantitet og navnlig Spørgsmaalet, hvorvidt den ene kan influere paa den anden, har været Gjenstand for mange Speculationer. Thortsen har[1]) udtalt den noget besynderlige Mening, at Vocallængden kan hæve en ubetonet Stavelse til en svagtbetonet, og citerer som Exempler Ordene „Mandighed“, „Vildskab“, der i Modsætning til „mandigen“, „Vildtet“ have en Biaccent paa sidste Stavelse. Det er imidlertid klart, at det her ikke er de to Endelsers lange Vocaler, men det substantiviske Begreb, de indeholde, der kræver — eller rettere: har bevaret — en Biaccent; thi Accenten er først og fremmest et Fornuftprincip. Almindeligere er den omvendte Antagelse, at Accenten forlænger Stavelsen, og dette er de fleste Metrikeres Mening, som utvivlsomt ligger til Grund for den haardnakkede Fastholden af Talforholdene mellem Arsis og Thesis selv hos dem, der betegne de gothisk-germaniske Sprog som blot accentuerende. Brücke har imidlertid ved directe Maaling overbeviist sig om, at Udaandingstrykket ikke i mindste Maade forlænger en Stavelse. Et heelt andet Spørgsmaal bliver derimod, om Accenten ikke tillader en Forlængelse af den Stavelse, som træffes af den, og dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende. De Stavelser, der træffes af en Hovedaccent, indeholde altid — eller saagodtsom altid — et Hovedbegreb, og dette taaler factisk at fremhæves noget ved, at man dvæler paa den accentuerede Stavelse. Det er vist, at Øret selv ved en forholdsviis betydelig Forlængelse af en saadan Stavelse ikke stødes; men Muligheden for, at en saadan Forlængelse kan finde Sted, beroer hverken paa Accenten eller paa Begrebet, men paa de enkelte Vocal- og Consonantlyde, som danne Stavelsen. I et Ord som „gabe“ kan man dvæle paa a'et, i „Gade“ paa a'et og d'et, i „farve“ paa alle tre Consonanter, særligt paa r'et; men i et Ord som „Kappe“ er der ingen Lyd, som kan modtage nogen kjendelig Forlængelse; selv i et Ord som „Tab“, hvor Vocalen dog er lang, er det umuligt at dvæle paa den, naar man ikke, som visse af vore Skuespillere have for Skik, vil tilintetgjøre

---

[1]) Dansk Metrik, I, S. 65.

Sprogets meest charakteristiske Eiendommelighed, Stødtonen. I Slutningsbemærkningerne skal dette Spørgsmaal behandles udførligere.

Enhver Stavelse er imidlertid istand til at udtales lidt hurtigere eller lidt langsommere, at forlænges eller forkortes ubetydeligt; visse Stavelser taale en stærk Forlængelse; Eenstavelsesordene kunne skydes lidt fra hinanden eller trænges lidt sammen; i disse Omstændigheder ligger Muligheden for, at Versets Taktlængder kunne blive lige lange ved Fremsigelsen, naar ellers Verset er godt bygget; dette giver Versificatoren den fornødne Frihed i Sammenstillingen af Ordene, hvis Qvantitet, dersom den var absolut bestemt og ikke havde sin Maximums- og Minimumsgrændse, vilde umuliggjøre enhver Rhythme i Sproget. Der er endnu en Omstændighed, der i høi Grad forøger denne Frihed; det er den Vilkaarlighed, der til en vis Grad finder Sted med Hensyn til Accentueringen for Biaccenternes Vedkommende. Hvad disse angaaer, vil en kort Udvikling her være paa rette Sted, da Brückes for det tydske Sprog specielt angivne Regler ikke overalt umiddelbart kunne finde Anvendelse paa Dansk, og da tilmed det danske Sprogs Prosodik i en enkelt Henseende skiller sig noget fra det tydskes.

„Betragter man et Ord af tre eller flere Stavelser," siger Brücke (S. 7) — „og seer bort fra Hovedaccenten, saa vil man altid finde, at de øvrige Stavelser ikke ganske have samme Vægt for Øret, saa at det ved første Øiekast synes, som om ethvert Ord, der har meer end to Stavelser, ogsaa maa have meer end een Accent." Det Samme finder Sted i Dansk. Slige Ord at tre Stavelser ville i vort Sprog, forsaavidt de ikke vise sig som umiddelbart sammensatte, altid have en Bøinings- eller Afledningsendelse, der indeholder en Modification af eller Tillægsbestemmelse til det i Rodstavelsen indeholdte Grundbegreb; og i de gothisk-germaniske Sprog, hvor Accenten fra først er et Fornuftprincip, ligger det nær at tildele slige Stavelser en stærkere eller svagere Biaccent. Denne kan ofte (f. Ex. i Endestavelsen af Præsens Participium, hvor den er forskudt fra sin oprindelige Plads paa næstsidste Stavelse) være saa svag, at

den ikke i det løsrevne Ord lader sig paavise; slige Stavelser gjælde derfor i Reglen for ubetonede; men de indeholde altid Muligheden til at kunne modtage en Accent og dermed Muligheden til, hvor de falde sammen med en rhythmisk Bølgetop, uden Skade for Udtalen at hæves til svage Arsisstavelser, ɔ: saadanne, der træffes af Dipodiens svage Accent, f. Ex.:

Og susende den svinges
◡ — ◡ — ◡ — ◡
Af Alf til Hug igjen (Welhaven)[1].

Men denne Mulighed til en Accent lader sig paa den anden Side med lige saa stor Lethed undertrykke, hvor Stavelsen ikke repræsenterer en Arsis, som f. Ex:

Stoltelig brusende,
Sagtelig susende (Paludan-Müller).
— ◡ ◡ — ◡ ◡

Den betydningsfuldeste og meest regelbundne Klasse af Biaccenter er den, der dannes af en Hovedaccent ved Sammensætning (Tydskernes Tiefton i Modsætning til Hochton). Denne kan, bemærker Brücke, ved et isoleret Tostavelsesord være vanskelig at erkjende, da Accenten som en Forstærkelse af Udaandingstrykket er noget Relativt, saa at i Ord som „Løvsal“, „Smaafugl“ den sidste Stavelse i Modsætning til den første maa vise sig som ubetonet. Men saasnart de indtræde i et Vers eller Artiklen sættes til, gjør den skjulte Biaccent sig gjældende med en Kraft, der gjør det vanskeligt at sløife den ved Versfremsigelsen. I Strophen:

---

[1]) Daktyliske Riim lade sig af den Grund anvende som mandlige, rigtignok ikke godt uden for Spøg:

Og væk er alle Droskerne,
◡ — ◡ ⏑̲ ◡ — ◡ ⏑̲
Og Hul er i Galoskerne (Richardt.)
◡ — ◡ ⏑̲ ◡ — ◡ ⏑̲

Smlg. Linierne:

Vor Gaard er selv et Fileværk, hvor vi skal slibes blanke,
◡ — ◡ — ◡ —◡ —
Hvor boglig Kunst og Stileværk skal skjærpe Sands og Tanke
◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
(Samme.)

Nu Løvsalen skygger
Og Dagen er lang;
Hver Smaafugl nu bygger
I blomstrende Vang (Heiberg) —

vil Enhver vist føle Tilbøielighed til at scandere de omtalte Ord som Dobbeltarses og altsaa gjøre Strophen bacchisk, ikke anapæstisk, hvad Heiberg — det viser den følgende Strophe — øiensynligt har meent. Stavelser, der have denne stærke Biaccent, kunne vel sættes i Thesis; men dette burde utvivlsomt kun finde Sted i blandede (ɔ: iambisk-anapæstiske og trochaisk-daktyliske) Versemaal, hvor de erstatte en Tostavelsesthesis, og hvor man altsaa nogenlunde kan lade Varigheden erstatte, hvad der berøves dem i Kraft; thi Varigheden, som Brücke bemærker, udretter det Samme, som ellers Accenten bevirker, det, at Stavelsen fremhæves mellem de omgivende [1]). I rene Metra burde de kun bruges, hvor man med Forsæt bygger en heel Periode „spondeisk“ for paa denne Maade at give Verset større Vægt, hvorved man samtidig tillader dets Gjennemsnitshastighed et ritardando, — samt i Versets prosodisk mindre bestemte Slutning og Begyndelse. Til denne Klasse af Biaccenter henhøre ikke blot alle de, der som de nævnte dannes ved Sammensætning af to Hovedord, men ogsaa alle saadanne, som findes i Ord, der begynde med Forstavelser, forsaavidt disse have Hovedtonen, saasom Angreb, frafalden, ligeledes Ukrudt, mislykkes, etc.

En anden Klasse af tildeels noget svagere Biaccenter, der slutter sig til den foregaaende, findes i de Ord, der have en kraftig Afledningsendelse, saasom —skab, —hed, —dom, —ing (Adjectivernes Endelser —bar, —som, til-

---

[1]) Endog selve Hovedaccenten kan med Iagttagelsen af dette Hensyn i Nødsfald sættes i Thesis:

Gav du da Hæderen mig og din Sjæl Hesttumleren Hades
(Wilster.)
Atreus' hædrede Søn! Krigsfolkenes Drot Agamemnon
(Samme.)

deels —ig kunne medtages)[1]). Disse Accenter undertrykkes tidt af vore bedste Forfattere, og det kan ikke nytte med Hensyn til dem at give drakontiske Love, som Ingen kan eller vil respectere. Utvivlsomt tage de sig bedst ud, hvor de repræsentere svage Arses; i Linierne:

Om Kjærlighed den drømmer (Heiberg.)
— ◡ — ◡ — ◡
Du ved din Kjærlighed har mig befriet (Samme.)
◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡

er „Kjærlighed“ bedre anbragt end i:

Har snart paa min Kjærlighed større Krav (Hertz.)
◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ —
Gjenfødes jeg kan kun i Kjærligheds Daab (Winther.)
◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Ved Endelserne paa —hed og —ing er imidlertid Accenten ikke stærkere, end at den selv i en Tostavelsesthesis endnu lader sig undertrykke; mindre godt lader det sig gjøre ved —dom, vanskeligt ved —skab. Det maa dog bemærkes, at disse Stavelser relativt kunne forstærkes ved foregaaende Position og omvendt relativt svækkes ved en tilhængt stærkt betonet Stavelse; saaledes kan „Huldskab“ mindre godt erstatte en Trochæ med „Troskab“; i Linien:

Du, som svor mig Troskabsed (Winther)

er Stavelsen —skab i det samme Ord end mindre fremtrædende end i Linien:

Ja, Troskab stander i vort hellige Banner
(Oehlenschläger.)

Jeg bemærker dette kun i Forbigaaende som en Antydning af, hvorledes Lydforbindelserne altid uafhængigt af Accenten virke paa Føddernes Charakteer; i Slutningsbemærkningerne

---

[1]) Det er selvfølgelig ikke her min Mening at ville classificere for Alvor; Grændsen mellem Sammensætning, Afledning og Bøining lader sig ikke drage. Ikke blot ere de sidstnævnte Kategorier vistnok for Størstedelen — maaskee alle — Sammensætninger fra Sprogets Eenstavelsesperiode og agglutinerende Standpunct, der indeholde selvstændige Rødder; men selv i det enkelte Sprog lade Sammensætnings- og Afledningsformer sig ikke adskille. Dette er bl. A. Tilfældet ved Ordene paa —skab og særligt paa —dom. Som Regel kan anføres, at jo mere iøinefaldende Sammensætningen er, desto stærkere er Biaccenten.

skal Forholdet med Hensyn til den her omtalte Klasse af Biaccenter udvikles noget mere udførligt. Som Regel for Anvendelsen af dem og den foregaaende Klasse kan anføres, at jo mindre Verselementets Middelhastighed er, desto bedre taales stærke Biaccenter i Thesis; jo større den er, desto mindre.

En tredie Klasse af Biaccenter findes i Verbalsubstantiver paa —eri, hvor Endelsen har faaet den stærkere Betoning, og Hovedaccenten er trykket ned til en Biaccent. Om disse gjælder, hvad der overhovedet gjælder for alle Sprogets anapæstiske Ord og Ordforbindelser, at de baade lade sig anvende som (stigende) Kretikere[1]) og som Anapæster:

1. Det leger i din Tankes Drømmeri (Welhaven.)
— ⏑ —
I vort moderne Sværmeri (Samme.)
— ⏑ —
Til Gjengjæld af min egen Haand tag dette Maleri
— ⏑ —
(Oehlenschläger.)

2. Dobbelt Fryd, Poesie gifted sig med Maleri
⏑ ⏑ —
(Samme.)

Denne sidste Mulighed er dog kun lidet benyttet; selvfølgeligt er Brugen ikke heldig, hvor Ordets første Stavelse er lang eller betynget ved Position:

For at glemme det daglige Livs Vrøvleri (Hostrup.)
⏑ ⏑ —

Analogt med de her omtalte Ord forholde sig de fra de antike og romanske Sprog indførte Trestavelsesord, der have Tonen paa sidste Stavelse:

Før lægge Rosen bort sin Krone
For at studere Botanik (Poul Møller.)
— ⏑ —
Lilien og Rosen er vel al din Poet-Botanik?
⏑ ⏑ —
(Oehlenschläger.)
Det er mit eget Compagnie (Erik Bøgh.)
— ⏑ —

---

[1]) Minckwitz bemærker det Samme om alle det tydske Sprogs anapæstiske Forbindelser (Lehrb. d. deut. Verskunst, 1863, S. 44).

For Tiden ei reises i stort Compagnie (Oehlenschläger.)
⏑ ⏑ —

Sculptur og Tonekunst og Poesie (Samme.)
— ⏑ —

Og følger en kvægende, sød Poesie (Samme.)
⏑ ⏑ —

En egen Klasse af svage Biaccenter er hidtil undgaaet Theoretikernes Opmærksomhed og er neppe engang bleven synderligt paaagtet af Brücke, hvilket iøvrigt har sin Forklaring i, at den, mærkeligt nok, ingen Rolle spiller i den tydske Versification, hvor den ifølge sin Oprindelse og Natur hører hjemme, men derimod en meget betydelig i den danske, hvor den igrunden ikke saaledes er indfødt. „En anden Accent af anden Orden,“ siger Brücke (S. 8) „kan skrive sig derfra, at der ved en tilhængt Stavelse af stærkere Lydgehalt fordres en ny Impuls for at udtale Stavelsen.“ I disse sidste Ord ligger en Antydning, som Brücke ikke udvikler videre, Antydningen af Accentens Dobbeltvæsen, hvis Erkjendelse er istand til at klare flere tilsyneladende indviklede prosodiske Spørgsmaal. Det er nemlig herved angivet, at Accenten kan have en fornuftmæssig Aarsag eller en reent physiologisk. Det er klart, at disse to Principer for Biaccenternes Vedkommende let kunne komme i Strid med hinanden, og i denne Omstændighed ligger endnu en Berettigelse til den Vilkaarlighed i Behandlingen af Biaccenterne, som man stundom uden Fare for Rhythmen kan tillade sig. Et Ord som „fagreste“ finde vi saaledes i Dansk anvendt paa ikke mindre end tre Maader, nemlig — ⏑ ⏑:

Hjertet veed, Kjærlighed
Er det fagreste Træ i Lunden (H. C. Andersen.)
— ⏑ ⏑

Eller — ⏑ —:

Du est den fagreste blandt Møer i Lunde (Oehlenschl.)
— ⏑ —

Eller — — ⏑:

Han sagde: vidt jeg færdedes paa Hav og paa Strøm;
Ved Gurresø dog drømte jeg min fagreste Drøm (Hauch.)
— — ⏑

De to første Tilfælde følge af det allerede Sagte; det Sidste kræver en nærmere Forklaring. Den tonende Luft-

strøm, som under Udaandingstrykket forlader Lungerne, og hvoraf Talen dannes, frembringes ved to forskjellige Kræfter, for det Første ved Mellemgulvets og Ribbeensmusklernes Virksomhed, for det Andet ved Lungernes egen Elasticitet, idet de trække sig sammen. Denne sidste virker som Dæmper og Regulator paa hines stødvise Bevægelse; efter enhver ny Impuls fra deres Side, — det, der i Talen føles som Accent, — følger en regelmæssigere Luftudstrømning, som alene skyldes Lungernes egen Sammentrækning, og som bliver svagere og svagere, jo mere disse nærme sig den Hviletilstand, der er dem naturlig under den Stilling, som Brysthuulhedens Muskler i Øieblikket indtage. Naar man nu ved at dvæle paa den første, stærkt betonede Stavelse i et Ord som „fagreste" forlænger denne stærkt nok til at lade den udfylde en heel Thesis, — at dette uden væsentlig Skade for Udtalen kan skee, er ovenfor antydet, — da svækkes Luftstrømmen og dermed Lyden mod Slutningen af det bløde g saa stærkt, at der til Udtalen af den følgende Stavelse kræves en ny Virksomhed af Brysthuulhedens Muskler. Saaledes fremtvinger sig en Biaccent paa anden Stavelse, der er Øret saameget mere naturlig under de stedfindende Forhold, som Taleorganerne selv kræve den. Dette bliver en Slags Accentuering ved Position; Muligheden for den beroer paa, at der forud for den Stavelse, hvorpaa den falder, gaaer en stærkt betonet, hvis Stilling i Verset kræver og hvis Lydgehalt tillader, at man dvæler paa den ved Fremsigelsen[1]). Dog maa det bemærkes, at Sagen i det anførte Ord „fagreste" er stillet noget paa Spidsen. Et saadant Ord kan i det høieste i diiambiske og ditrochaiske Vers, tilnød i Alexandrinere, repræsentere Foden – ≚ ⏑; skal Figuren anvendes som virkelig Dobbeltarsis, kræves det, at den mellemste Stavelse baade i sig selv har et større Lydgehalt end i det anførte Tilfælde og desuden kjendeligt gjør sig gjældende fremfor den efterfølgende; et Ord som „Elskoven"

---

[1]) Oplysende med Hensyn til denne Gjenstand er Forholdet i Oldhøitydsk, hvor i Fleerstavelsesord paa en lang Stavelse kun kan følge Bitone, ikke tonløs Stavelse.

kan i Dansk uden Anstød bruges palimbacchisk; men paa meer end to Maader lader en Ordfod i Dansk sig i Reglen ikke anvende med Virkning.

I Forbigaaende blev alt den Kjendsgjerning berørt, at selv Hovedaccenter stundom i Versificationen heelt kunne undertrykkes. Thortsen erklærer Pyrrhichius i Dansk for umulig[1]); i Linierne:

Over Bjerg, over Dal, over brusende Søer (Ewald.)
Lydt gjennem Luften i Natten farer (Welhaven.)
Tæt under Lide der løber en Sti (Storm.)
Stræk dine Vinger nu vel (Winther.)

er „over“, „gjennem“, „under“, „dine“ ligesaa meget Pyrrhichier som μάλα i Græsk og deus i Latin; thi Pyrrhichius er i intet Sprog en Fod i den Forstand, at den udfylder en heel Takt. Betingelsen for, at et Ord skal kunne bruges som heelt tonløst, er naturligviis først og fremmest, at det i Sætningen udtrykker et underordnet Begreb; dette gjælder navnlig Pronominer, Præpositioner, Conjunctioner, Artiklen og endeel Adverbier; men selv Verber, Adjectiver og Substantiver, endog Egennavne, kunne bruges heelt tonløse, som i Linierne:

Vor Brud havde atter sin Krone paa,
Thi nu skulde Skaalen om Bordet gaae (Welhaven.)
Nu kommer Natten saa sort (Winther.)
Liden Gunver vandrer somhelst i Kveld (Ewald.)
Konning Volmer drager afsted paa Jagt (Heiberg.)
Da møder dem Knud Hertug, saa listelig de loe (Hauch.)

Reglerne for disse ere imidlertid for complicerede til at

---

[1]) Selvfølgeligt ligger denne Vildfarelse i den evindelige Forvexling af Sprogfod og Versfod, som jeg alt (S. 48, Note 1) har paatalt; thi seer man paa de løsrevne Sprogfødder, kunne alle de ovennævnte Ord naturligviis ikke blive til Andet end Trochæer.

lade sig angive. Thortsen, som har forsøgt det[1]), har opstillet Masser af Regler med Masser af Undtagelser, der kun ere istand til at gjøre Læseren reent confus. Hvad der umuliggjør et saadant Forsøg, og hvad Thortsen har været blind for, er, at Lovene for de nysanførte Phænomener ikke lade sig udlede af Ordenes egen Bygning og Accent, som i den for-oehlenschlägerske Periode var Kunstdigtningens væsentligste Versificationsprincip, men beroe paa Sætningsbygningen og Sætningsaccenten, der med den poetiske Techniks Udvikling meer og meer har arbeidet sig frem som Hovedgrundlaget for Versbygningen; de falde saaledes udenfor Prosodikken i snevrere Forstand. Da de tillige i Forhold til det i den foregaaende Udvikling Afhandlede have liden praktisk Vigtighed, idet enhver smagfuld Versificator paa dette Omraade aldrig vil være i Tvivl om, hvad der er Tilladeligt, lader jeg det her beroe ved blot at have gjort opmærksom paa Phænomenet.

I det Foregaaende ere saavel Principerne for den danske Versification som alle vigtigere prosodiske Love angivne. Resultaterne lade sig sammenfatte i følgende Ord[2]): Det danske Vers bestaaer af en Rækkefølge af Stavelser, hvis rhythmiske Stigen og Falden periodisk, efter bestemte Tidsforhold, reguleres ved Udaandingstrykkets Til- og Aftagen under Fremsigelsen, der, hvor det i Arsis naaer sit Maximum, fremtræder som Accent. I Arsis kan enhver Stavelse stilles, der naturligt lader sig fremhæve imod de nærmest omgivende, ligegyldigt om den er lang eller kort; men kraftige Arses (i det regelmæssige Versschema alle de, som kunne betegnes med et ulige Tal) lade sig kun danne af de i Prosa stærkest betonede Stavelser. I Thesis kan enhver — kort eller lang — Stavelse sættes, der i sig selv er lidet betonet eller hvis Accent som Led i Sætningen lader sig undertrykke, uden at Talens naturlige Udtryk lider derved; men Maaden, hvorpaa den lader sig anvende, om isoleret eller i Følge med flere, saavelsom ogsaa dens Mulighed i en

---

[1]) Dansk Metrik 1, S. 69—86.
[2]) Brücke, S. 84.

vis given Forbindelse, beroer saavel paa dens egen Qvantitet som paa foregaaende og efterfølgende Position.

Det er Brückes Fortjeneste at have fastslaaet Afgjørelsen af alle Stridsspørgsmaal for den tydske Metriks Vedkommende; hvad den danske angaaer, har han overalt, hvor hans Sætninger ikke directe kunne anvendes, viist Veien til den rigtige Forstaaelse. I begge Litteraturer vil hans Arbeide for bestandigt forblive Metrikkens Rettesnor.

Med alt Dette giver Brücke ikke noget egentligt System; det ligger ganske udenfor hans Plan. Han har revet ned, hvad der ikke kan staae, og lagt en bred Grundvold, hvorpaa det Nye kan bygges. Det er Dette, som i det Følgende skal forsøges. For imidlertid at søge det naturlige Grundlag for den danske Rhythmik vil en historisk Undersøgelse af Versificationens Udvikling være nødvendig.

Historisk Oversigt over den danske Rhythmiks Udvikling.

Vor ældste Digtning saavelsom dens Oprindelse er indhyllet i Mørke. Der er Træk nok, som vise hen til en for alle indoeuropæiske Stammer fælles Culturtid; faa og omtvistelige ere derimod de Træk, som vise hen til en fælles Litteratur- — om man tør bruge dette Ord — d. v. s. til en fælles Sagn- og Mythetid. At en saadan har existeret, synes imidlertid selvindlysende, ligesom ogsaa de Kjendsgjerninger, at Poesien er den Kunst, hvori den ideale Stræben først aabenbarer sig hos et Naturfolk, og at alt det Ældste, som hos enhver af de indoeuropæiske Nationer er opbevaret af Sagn-, Mythe- og religiøs Digtning, viser den bundne Form, — retfærdiggjør den Antagelse, at en saadan Form allerede har existeret i Fællestiden. Da der tillige hos alle disse Folkeslag paa den Tid, da vort historiske Kjendskab til dem begynder, viser sig et mærkeligt indbyrdes Slægtskab mellem Versificationens Former, hvis Phænomener

stemme overeens og gjensidigt supplere hinanden, — et Forhold, som f. Ex. den ældste semitiske Poesie sammenholdt med dem sletikke viser, — og da der vel i vort Kjendskab til Folkenes Udvikling, men aldrig i Udviklingen selv kan findes Lacuner, saa er det baade naturligt og berettiget, naar man i de fælles Eiendommeligheder har villet finde Spor, der maatte lede tilbage til en fælles Grundform.

R. Westphal har[1]) med genialt Skarpblik i faa Træk givet Omridset af en comparativ Metrik for de indoeuropæiske Sprog, og den lange Række senere Undersøgelser af Mayr, Kuhn, Weber, Geldner, Bartsch o. Fl. have i alt Væsentligt bekræftet Rigtigheden af hans Anskuelser. Westphals Undersøgelse behandler Forholdene i Oldiransk, Oldindisk og Græsk, i hvilke Sprog han efterviser tre Former som fælles, nemlig det iambiske Dimeter og det iambiske Trimeter i dets katalekte og akatalekte Form. Tiltrods for, at Avestalitteraturen er yngre end Vedaerne, finde vi her bevaret utvivlsomt ældre Former; Versene ere reent stavelsetællende; de ved Incisioner adskilte Stavelsegrupper vise ikke Spor af prosodisk Bestemthed. I den ældre Avesta er Versificationen mærkelig formrig og compliceret[2]); denne Samling, der væsentligt antages at skyldes en enkelt Mand — Religionsstifteren selv — og hans nærmeste Disciple, synes vel mere at nærme sig til den philosophiske Kunstdigtning, der saa ofte optræder med heelt nye Former; imidlertid finde vi i Versemaalet Çpentamainjustr en Form, der i Et og Alt svarer til Vedaernes Hovedversemaal Trishṭubh[3]), et katalekt Trimeter paa 11 (4 + 7) Stavelser. Til Grund for det 11- og 12-stavelses Versemaal ligger ifølge de gammelindiske Legender et Ottestavelses- (der atter skal være udsprunget af en oprindelig Fiirstavelsesgruppe)[4]); dette simple Ottestavelsesvers finde vi at være eneraadende i den yngre Avesta, der i Modsætning til den ældre saavel efter sin Form som efter sit Ind-

[1]) Kuhns Zeitschr. f. vergl. Sprachwissenschaft, IX Bd. (1860), S. 437.
[2]) Karl Geldner, Über die Metrik des jüngeren Avesta, Tübingen 1877, Fortalen S. VII, hvor Aurel Mayr's Resultater findes meddeelte.
[3]) Albr. Weber, Indische Studien, Bd. VIII, Berl. 1863, S. 51.
[4]) Weber, anf. Skr. S. 26—31.

hold mere synes at kunne charakteriseres som egentlig Folkevisedigtning[1]).

I Vedapoesien er Versificationen et Skridt videre. Som den ældste Form røber sig utvetydigt det næstefter den i Trishṭubh forekommende udvidede Linie hyppigst optrædende Versemaal Gâyatrî, som dannes af Grupper paa otte Stavelser. Verset er her ligesom Avestaverset først og fremmest stavelsetællende, men dets Udgang er her i Overeensstemmelse med den saakaldte „Penultima-Lov“ bleven prosodisk bestemt, qvantiterende, iambisk for de nævnte Hovedversemaals Vedkommende[2]), medens endnu de foregaaende Stavelser ere prosodisk ubestemte. I Græsk, hvor efter Westphal de iambiske Former rimeligviis i Folkepoesien have existeret Aarhundreder, førend Archilochos indførte dem i Kunstpoesien[3]), er endelig hele Linien prosodisk bestemt, og Ubestemtheden findes endnu kun i den Stavelse, som begynder enhver af Dipodierne. Angives de ubestemte Stavelser ved et Punct, tager Dimetret i de tre Sprog sig saaledes ud:

Avestasproget	. . . .
Vedasproget	. . . . . . ⏑ ⏓
Græsk	. – ⏑ – . – ⏑ ⏓

Af de tre Versemaal, som Westphal nævner, er Dimetret, som sagt, det, hvis Form paa Grund af sin Simpelhed uimodsigeligt

[1]) Geldner, anf. Skr. Fortalen S. IV.

[2]) Weber, anf. Skr. S. 22, 83—88, 178, 227.

[3]) Max Müller (Hist. of ancient Sanskrit literature, Lond. 1860, 2 ed. S. 69) anfører (efter Mure) Aristoteles' Vidnesbyrd om, at allerede Homer har forfattet iambiske Digte. Westphals her udtalte Formodning om, at det iambiske Versemaal skulde have Rod ligesaa langt tilbage i Tiden som det daktylisk-spondeiske Hexameter, er vistnok ikke uforenelig med den Hypothese, jeg S. 55, Note 1 har fremsat med Hensyn til dettes Dannelse; allerede i Vedaversene finde vi det trochaisk udgaaende Jagatî samtidigt med det iambisk udgaaende Gâyatrî; at saaledes Bestræbelserne efter prosodisk Bestemthed fra første Færd kunne gaae i forskjellige Retninger, og at følgelig Grundformen allerede paa den Tid, da den kun viser Spiren til mere fuldkomne rhythmiske Principer, kan spalte sig i flere Typer, der udvikle sig uafhængigt af hverandre, er heraf klart. I ethvert Fald fører min Hypothese tilbage til den selvsamme Grundform, som Westphal ad en anden Vei er naaet til.

tyder paa den høieste Ælde, og da en mere primitiv Form hverken lader sig paavise eller udtænke, ligger det nær med Bartsch[1]) og Scherer[2]) at formode, at vi i dette have selve det indoeuropæiske Urmetrum, som altsaa er et blot stavelsetællende Vers af otte Stavelser, oprindeligt maaskee med en Incision i Midten. Den gradvise Udvikling af dette Metrum er hos den asiatiske Deel af den indoeuropæiske Stamme, trods det store Spring mellem Veda- og Sanskritversificationen, endnu let nok at paavise; den græske Metrik danner i visse Maader et Overgangsled mellem Veda- og Sanskritmetrikken, i hvis lyriske Versformer paa mange Steder hvert Spor af stavelsetællende Princip er udslettet; for den gothisk-germaniske Stamme mangler derimod tildeels Materialet til at eftervise Overgangen. Kun med den yderste Varsomhed, med forudtaget Forbehold imod den Anskuelse, at jeg her skulde søge at slaae Noget fast, og under den meest afgjort hypothetiske Form vover jeg, som fuldstændig Dilettant paa den comparative Sprogforsknings Omraade, at fremsætte mine Gisninger om Opstaaelsen af vor Versification, som det maa være Videnskabsmændenes Sag nærmere at prøve Rigtigheden af, men som ialtfald kunne tjene til at indlede Discussionen og, saalænge ingen anden Hypothese foreligger, samle de spredte Kjendsgjerninger under et Synspunct.

Karl Verner har i sin epochegjørende Afhandling „Eine Ausnahme der ersten Lautverschiebung“ [3]) i kort Udtog sammenfattet Hovedtrækkene af den gothisk-germaniske Accents Historie. Den indoeuropæiske Accent, af hvilken de gammelindiske Sprog maae antages at give et temmeligt tro Billede, var af Natur, hvad Verner kalder c h r o m a t i s k, ɔ: bestod blot i en Forhøielse af Tonen i Stemmen, og var endvidere f r i, ɔ: ikke bunden til nogen bestemt Rodstavelse under Ordets Bøininger og Afledninger. Endnu i den fælleseuropæiske Sprogperiode havde Accenten i begge Retninger

---

1) Der saturnische Vers und die althochdeutsche Langzeile, Leipzig 1867, S. 44.
2) Zeitschr. f. d. oesterr. Gymnasien 1865, S. 808.
3) Kuhns Zeitschr. f. vgl. Sprachwiss. 23 Bd. 1876, S. 108.

bevaret sin Charakteer; at den var chromatisk, viser Forholdet i Græsk; at den var fri, viser det littauiske og flere nyslaviske Sprog. Først paa det Tidspunct, da det gothisk-germaniske Fællessprog skiller sig fra sine nærmeste Stammefrænder, de slavo-littauiske, viser Accenten sig at være noget forandret, den var bleven exspiratorisk eller chromatisk-exspiratorisk[1]; den anden charakteriske Egenskab, Friheden, har den endnu fuldstændigt bevaret. Overgangen til bunden Accentuation (Rodbetoning) er en grundigt gjennemført Analogidannelse. Allerede i den gamle Betoning vare de Tilfælde, hvori Accenten faldt paa Roden, i Majoritet, og dette Princip gjennemføres videre i de gothisk-germaniske Sprog; endnu i Oldhøitydsk findes Rester af den frie Betoning, og dette viser, at den bundne Accentuation ikke var gjennemført, da Sproget spaltede sig i Dialekter, men at hver af disse har gjennemført den sidste Rest for sig.

Saavidt Verner. Af denne Udvikling i Forbindelse med det forhen Sagte fremgaaer, at Versificationen i den fælles-europæiske Sprogperiode har været blot stavelsetællende; at den endnu ikke var naaet udover det primitive Stadium, da den asiatiske Deel af Stammen skilte sig fra den europæiske, viser Avestasproget; selv Vedaerne vise endnu kun Spiren til qvantiterende Principer, og det græske Sprog, som har udviklet sine Former analogt med det indiske, maa have gjort det uafhængigt af dette. Den chromatiske Accent var et for svagt Moment til, at nogen Versification kunde bygges paa den; de Spor, der i den ældre romerske Poesie vise hen til Forsøg af denne Art, have ialtfald ikke kunnet skabe blivende Resultater[2]). Først med Accentens Overgang til exspiratorisk i de gothisk-germaniske Sprog fremtræder Muligheden for, at den, idet den afgjort

---

[1]) Om Forholdet og den physiologiske Forbindelse mellem de to Arter af Accentuering see Brücke, die phys. Gr. d. nhd. Uk. S. 3, der forøvrigt begaaer en Feil, idet han ikke troer paa en chromatisk Accent adskilt fra den exspiratoriske. Verner har i den nævnte Afhandling imødegaaet ham.

[2]) Den latinske Accent har vistnok endda i Modsætning til den græske indeholdt et exspiratorisk Moment.

underordner sig de ubetonede Stavelser, kan hæves til rhythmisk Princip. Nødvendigheden derfor paatvinger sig af sig selv; idet den for Øret bliver det dominerende, maa den nødvendigt tilintetgjøre det stavelsetællende Metrums Rhythme; thi at Metrikken hos et barbarisk Folk paa et saa tidligt Udviklingsstadium skulde kunne benytte den som et Moment og vedblivende bevare det Gamle, saaledes at den som de nyere Sprog skulde kunne være paa eengang accentuerende og stavelsetællende, var ikke at vente; tilmed have vist andre sproglige Forhold, Manglen paa en af Ordaccenten uafhængig Sætningsaccent, der i de nyere Sprog tillader en vilkaarlig Accentuering i videste Udstrækning, — lagt uovervindelige Vanskeligheder iveien derfor. Det var derfor naturligt, at Accenten successivt arbeidede sig op til at blive Versificationens eneste Princip; skulde Ottetallet, som oprindeligt laae til Grund for Versificationen, og som var gjennemført i Stavelsetallet, nu høres, da maatte det høres gjennem Accenterne. Paa den Tid, da det gothisk-germaniske Fællessprog spaltedes i Dialekter, har Loven om de otte Accenter upaatvivleligt været slaaet fast.

En Omstændighed, som bidrog til, at denne Lov kunde lade sig gjennemføre uden Revolution, uden Brud med den ældgamle Tradition, næsten umærkeligt, var den, at Sproget i en vis Periode har været overordentligt rigt paa Accenter og forholdsviis fattigt paa tonløse Stavelser; dette bevirkede, at man kunde indføre otte Accenter i en Stavelsegruppe uden stor Vanskelighed og uden i væsentlig Grad at alterere dens Stavelseantal. Et slaaende Beviis herpaa leverer det Factum, at man endnu saalangt ned i Tiden som i Nibelungenôt (13de Aarh.) finder Linier som „vor Kriemhilde“, hvori de tre første Stavelser — eller, om man vil see Phænomenet paa denne Maade, alle fire Stavelser — hver træffes af en rhythmisk Ictus. Massen af disse Biaccenter, angaaende hvilke Verners Afhandling Intet oplyser og hvis Historie jeg ikke veed at være behandlet nogensteds under Et i en Form, der tillader mig at benytte Resultaterne, — lade sig ganske vist ikke forklare ved Afledning fra Fællessproget; de tilhøre, ligesom den af en lignende Forudsætning

udgaaede Tilbøielighed til at aspirere, udelukkende de gothisk-germaniske Sprog. Der fattes ikke Exempler paa, at en Accentuering kan opstaae spontant, som den chromatiske Accentuering i Svensk viser. Det kan hos en Nation som hos et Individ blive til Mani at gjennemføre et Princip; saaledes er Rodbetoningen, der i sig selv er et Fornuftprincip, i Islandsk blevet et reent mechanisk, idet den er gaaet over til at blive en gjennemført Betoning paa første Stavelse, hvorved ofte de ligegyldigste Forstavelser faae Hovedtonen. Saaledes viser der sig i Oldgermanisk samtidigt med Gjennemførelsen af Rodbetoningen en Tilbøielighed til at lægge en Biaccent paa enhver Stavelse af større Lydgehalt. Om man nu end ikke vil gaae saa vidt som Dr. Jessen[1]) i at antage, at i fjerneste Oldtid enhver Bistavelse har havt Bitone, er det dog øiensynligt, at disses Tal har været meget stort; men iøvrigt at fremsætte Hypotheser angaaende denne meget vanskelige og lidet opklarede Gjenstand vilde vistnok være forhastet.

Fra det gothisk-germaniske Fællessprogs Periode begynde vi allerede med Sikkerhed at kunne drage Slutninger. Alle Oldtidsforfattere, som have omtalt de til denne Sprogclasse henhørende Nationer, have været enige om at fremhæve deres Kjærlighed til Digtekunsten og den Iver, hvormed den dyrkedes. Tacitus bevidner, at Germanerne havde en rig Sanglitteratur[2]). Og at denne ikke udelukkende var uddannet paa deres egen Grund, men ialtfald tildeels var en Arv fra den gothisk-germaniske Fællestid, derfor borger bl. A. den mærkelige Overeensstemmelse, som Grimm først har paapeget[3]), mellem den ældgamle Kosmogoni i Völuspá og Wessobrunner Gebet, hvor den ordrette Overeensstemmelse mellem Linierne „jörð fannsk æva, nè upphiminn“ og „dat ero ni uuas, noh ufhimil“ tydeligt nok viser hen til Nedarvelsen i bunden Form fra Fællessproget, og saalangt som denne

[1]) Tidsskr. for Phil. og Pædag. 4. Aarg., „Oldnordisk og oldtysk verselag“.

[2]) Om dette og mere see Wackernagel, Gesch. d. deut. Literatur, 1872, S. 10—17.

[3]) Weiszenbrunner Gebet, Cassel 1812.

Form lader sig spore tilbage, viser den sig med alle sine charakteristiske Eiendommeligheder. Den tidtnok citerede Yttring af Julians Misopogon, hvori han sammenligner de overrhinske Germaners Sange med „de uharmonisk skrigende Fugles Krageskrig“ og, som det synes mig, endog uvilkaarligt efterligner Consonantvirkningen („παραπλήσια τοῖς κρωγμοῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων“), er sikkert ikke uden Føie bleven anført som Vidnesbyrd om, at Stavrimet allerede dengang hos hine Stammer stod i fuld Blomst.

Over det store terra incognita, som ligger mellem Avestasprogets versificatoriske Standpunct og fornyrðalags-Rhythmerne, pege saaledes fra den ens Side Westphals og hans Efterfølgeres Undersøgelser frem, fra den anden Side alle Fælleseiendommelighederne ved den gothisk-germaniske Versification tilbage til en Grundform, et Dimeter paa otte Accenter. Dette har ingenlunde været et accentuerende Vers i moderne Forstand, men ikkun Spiren dertil: et accenttællende Vers, hvori Accenterne oprindeligt sletikke vare Arses, men hver kun repræsenterede en Stavelse i det gamle med Avestaverset identiske Dimeter. Ikkeheller kan der oprindeligt have været nogensomhelst Regel for Forholdet mellem Hoved- og Biaccenter, deres Antal og deres indbyrdes Stilling; det ligger i Sagens Natur, at slige Hensyn paa dette Stadium ikke kunde tages; det vilde have medført en Overfyldning med Thesisstavelser og en Forlængelse af Verset, som ikke kunde taales, saalænge Erindringen om Urmetrets korte Perioder ikke gradviis var forvisket.

Paa den Tid, da vort directe Kjendskab til Sprogene begynder, er Udviklingen imidlertid allerede naaet et Skridt længere frem. Sproget har spaltet sig i Dialekter og hver Dialekt efter sine sproglige Eiendommeligheder modificeret Versformen noget. To Grundformer fremtræde her: en oldhøitydsk og en oldislandsk; mellem begge staaer den oldlavtydske, nærmest sluttende sig til den høitydske, og den angelsachsiske, nærmest sluttende sig til den nordiske Form. Fælles for dem alle er den Omstændighed, at en Ordincision, som ifølge de vediske Legender oprindeligt skulde have deelt Dimetret i to Fiirstavelsesgrupper, — men som

isaafald i Avesta- og Vedasproget saavelsom i Græsk senere er gaaet tilgrunde, — ikke blot vedvarende holder sig i den gothisk-germaniske Digtning, men endog i Tidens Løb har antaget Charakteren af en virkelig, logisk og rhythmisk Cæsur, ɔ: en Taktpause af ubestemmelig Længde; dertil kommer endvidere, at tonløse Stavelser mellem de accentuerede begynde at trænge sig frem.

Den oldhøitydske Form viser endnu Grundformen i sin største Reenhed. Hver af de to Stavelsegrupper har bevaret alle fire Accenter; ligeledes synes de to sammenhørende Stavelsegrupper, som af alle tydske Forskere er antaget, vedvarende at være blevne følte som et, ikke som to Vers, — en Mening, som jeg ikke kan andet end tiltræde, naar jeg paa den ene Side betragter Versificationen i det første Merseburger Digt[1]), paa den anden Side den episke Langlinie, hvori Versificationen i Mellemhøitydsk munder ud. Typisk for det fællesgermaniske Dimeter staaer endnu en Linie som:

insprinc haptbandun, invar vigandun!

svarende til Schemaet: . ! ! ! !, . ! ! ! !

Det ligger efter den Maade, hvorpaa Rodbetoningen gjennemførtes i de gothisk-germaniske Sprog, i Sagens Natur, at i disse Stavelsegrupper paa fire Accenter maatte den første Accent i Reglen være en Hovedaccent, den sidste en Biaccent, og hos de to mellemliggende vilde der atter ofte spores Tilbøielighed til at gruppere sig symmetrisk, saaledes at Versets anden Accent hyppigt blev en svagere, tredie atter en stærkere. Saalænge endnu Antallet af Stavelser i Gruppen indskrænkede sig til 4 à 5, og saalænge endvidere Biaccenternes Styrke var meget betydelig, vilde dette ingensomhelst rhythmisk Betydning faae. Saasnart derimod enten Antallet af tonløse Stavelser voxede eller Biaccenternes Styrke svækkedes betydeligt, maatte dette Forhold indvirke paa Rhythmen. Det Første, Forøgelsen af Thesisstavelserne, be-

[1]) See min Athandling om dette Digt i Zeitschr. f. deutsche Altertumskunde, neue Folge XI, S. 408.

gynder at tage Overhaand i den tydske Alliterationslinies sidste Monumenter; det Andet, Svækkelsen af Biaccenterne, finder Sted i de nordiske Sprog. I Islandsk, hvori Versene ligesom de ældste bekjendte Digte i de andre Litteraturer, det andet Merseburger Digt og Travellers song, have bevaret hele den oprindelige rhythmiske Fasthed og Klarhed, har Følgen deraf været, at Hovedvægten foruden at den blev lagt paa den engang givne første Accent, naturligt kom til at falde paa den tredie for navnlig at danne en Modvægt mod den fjerdes Svaghed; og jo mere disse to Accenter udmærkedes og hævede sig frem som Versets faste Puncter, der altid krævede to Hovedaccenter, desmere ligegyldige bleve de to andre for Versificationen, indtil de endte med at være uden al rhythmisk Betydning, som særligt Rígsmál viser. Et tydeligt Beviis paa den foregaaede Forandring er den bekjendte Linie af Hávamál „deyr fé", og i samme Kvad „fjár síns", ligeldes Grímnismál: „þýtr þund", „dag hvern", Rígsmal: „lotr hryggr", der ikke indeholde meer end netop de to Stavelser, som bære Hovedaccenterne. Endnu en Eiendommelighed ved den islandske Poesie er det, at Langlinien utvetydigt, som alle Indicier vise, er brudt i to Kortlinier, der altsaa hver repræsentere et Vers; hvad der har brudt den, er øiensynligt Hovedstavens bestemte Plads, der i Modsætning til Regelløsheden i Oldhøitydsk altid stilles saa langt som muligt frem i Begyndelsen af sin Kortlinie; herved falder det stærkeste Eftertryk midt i den oprindelige Langlinie. Den samme Brydning af Dimetret i to Monometre finder Sted i Angelsachsisk[1]); Aarsagen hertil er ikke

[1]) Visse tydske og tydsksindede engelske Forskere ville ikke indrømme dette; men Sagen lader sig virkelig ikke omdisputere. Den Omstændighed, at de med Digtene samtidige Manuscripter, der vise den endnu levende Tradition, hyppigt (ifølge Guest endogsaa i Reglen; Hist. of Engl. Rhythms, Lond. 1838, II, S. 13—15) adskiller alle Kortlinier uden Forskjel, er talende nok for Samtidens Opfattelse. Det gjælder f. Ex. om Manuscriptet til Cædmon og Codex Exoniensis Det maa dog bemærkes, at en Forandring er foregaaet i Semi-Saxon, hvor Langlinien aabenbart er Elementet. (Guest, 1 149).

saameget Hovedstavens Stilling, der, om end mere regelbunden i Tydsk, dog ikke er saa bestemt som i Islandsk, — som den hos Angelsachserne almindelige Vane at anbringe de stærkeste Skilletegn midt i Allitterationssystemet.

Den islandske Poesie fremviser en stor Mængde Versemaal. Charakteristisk for dem alle er, — hvad der overhovedet lader sig sige om den hele gothisk-germaniske Poesie i den Tid, hvorfra skriftlige Mindesmærker ere opbevarede, — et rhythmisk Led (Hemistich, Kortlinie) paa to Hovedaccenter. Ved Siden af disse gjøre to Biaccenter sig gjældende, vaklende mellem den størst mulige rhythmiske Vægt og fuldstændig Forsvinden. Af Biaccenterne ligger den ene normalt mellem de to Hovedaccenter; denne er ganske naturligt den vigtigste, da den altid kræver en Stavelse, hvorpaa den kan falde, medens den sidste i fornødent Fald kan falde paa Pausen efter Linien. I kviðuháttr ere begge Biaccenter ligegyldige. I málaháttr spille begge en vis Rolle; væsentlig er dog kun den første. I dróttkvæði findes kun den første; til Gjengjæld har den her sin størst mulige rhythmiske Vægt.

Af alle disse Versemaal kunne dog kun de to fornyrðalags-Arter, kviðuháttr og lióðaháttr, efter deres Udbredelse og Forekomst i Tid gjøre Krav paa en Ælde saa stor som det gothisk-germaniske Fællessprogs Digtning[1]). Disse to

---

[1]) Da jeg sagtens aldrig kommer tilbage til denne Gjenstand, kan jeg, hvorvel det ligger noget udenfor min Plan, ikke her afholde mig fra nogle Bemærkninger, saameget mere, som jeg føler mig forpligtet til at gjøre en Tilstaaelse. Jeg har for et Par Aar siden i „Zeitschr. f. deut. Altertumsk.", den engang nævnte Afhandling, udtalt den Anskuelse, at dróttkvæði allerede havde sin Rod i Fællessproget. I og for sig hører det ingenlunde til Umulighederne, at der allerede paa et saa tidligt Stadium kunde være gjort en kunstnerisk Anvendelse af Assonantserne (Consonantrimet, skot- og aðalhending); man betragte blot Begyndelsen af det ældste germaniske Mindesmærke, Travellers song:

Widsið maðolade, word-hord onleac,

Se the mæst mærþa ofer eorþan (Codex Exoniensis, by Benj. Thorpe, Lond. 1842). Alligevel er jeg senere bleven betænkelig overfor Paastanden. Under et aarelangt Ophold udenfor Hovedstaden var jeg forhindret i at benytte selve Kilderne i stor Udstrækning; jeg troede dengang at turde støtte mig til den af

tør under alle Omstændigheder antages for at have været nationale i Danmark; et positivt Beviis paa det førstes

Rask i hans „Angelsaxisk Sproglære“ fremsatte Formodning om, at et dróttkvæði lod sig spore i denne Litteratur. Men en senere foretagen Undersøgelse af Kilderne har overbeviist mig om, at der i Alt, hvad der til Dato er tilgængeligt af angelsachsisk Litteratur, end ikke findes det svageste Spor af noget saadant; thi paa et saa seent Phænomen som „Conybeares riming poem“, der pludseligt skyder op som en for alle Indfødte ubekjendt Drivhuusplante, kan, særligt naar dens Eiendommeligheder sammenholdes med de samtidige keltiske Digtes, ingensomhelst Beviisførelse grundes. Vistnok bliver det første Merseburger Digt saavel ved sin Ælde som ved den tydske Litteraturs Sparsomhed et Vidnesbyrd af ulige større Vægt; men Mangelen paa bevidst Anvendelse af Assonantser i en saa stor og velbevaret Litteratur som den angelsachsiske gjør mig dog betænkelig ved at føre Grundformen tilbage til Fællessproget. I det Høieste tør det antages, at Spiren til en saadan allerede har været til her, og at den tydske og den islandske Digtning hver for sig har udviklet den til sideordnede Former. Hvad angaaer min i samme Afhandling udtalte Formodning om, at Assonantserne muligt kunne være af keltisk Oprindelse, da maa det ogsaa bemærkes, at Angelsachserne dog først og fremmest burde have været paavirkede fra denne Side, og at de keltiske Assonantser neppe lade sig spore længere tilbage end de ældste germaniske.

Naar jeg anseer lióðaháttr for at høre hjemme i Fællessproget, da er det ingenlunde paa Grund af Müllenhoffs haartrukne Paaviisning af en tilsvarende germanisk Form (De carmine wessofontano, Berl. 1861). Man kunde af Beowulf med ulige større Lethed lave de skjønneste Exempler, deels paa 6-liniet lióðaháttr, deels paa den i Eddaerne velbekjendte Form, bestaaende af en Halvstrophe af lióðaháttr forbundne med en Halvstrophe af kviðuháttr (jeg nævner som Exempler Thorpes Udgave Versene Nr. 483—5, 811—13, 5575—7, 6162—4). Ikkeheller troer jeg at turde bygge videre paa Rasks Sammenligning af lióðaháttr med de hos Cædmon og mange senere Digtere forekommende Langvers, hvorvel det er muligt, at man her har at gjøre med en sideordnet Udvikling af en ældre Fællesform. Mit Hovedargument er, at Halvstrophen i lióðaháttr fornuftigviis kun kan deriveres fra to Langlinier i den Form, hvori de forefandtes i Fællessproget; thi med Scherer (Zeitschr. f. d. oest. Gymn. 1865, S. 797) at ville føre Typen tilbage til Gâyatrî-Strophen, der bestod af tre eensartede Dimetre, synes mig at være en for vidt tilbageført Afstamning, der saavel modsiges af Alliterationsforholdene i tredie og sjette Linie som af disse Liniers iøinefaldende Ueensartethed med de andre, hvad

Forekomst have vi i Runeindskrifter fra Skaane og Jylland. Jeg føler mig her forpligtet til at bringe min Tak til Hr. Dr. Wimmer, der med stor Velvillie af sine egne Undersøgelser har meddeelt mig de Oplysninger om denne Gjenstand, hvorpaa jeg her bygger.

Den ene af de tre Hällestad-Stene i Skaane bærer paa tre Sider en Indskrift, der i sin Heelhed lyder:

(Første Side.) : askil : sati : stin : þansi : ifti(ʀ)
: tuka : kurms : sun : saʀ : hulan :
trutin : saʀ : flu : aigi : at : ub :
: salum
(Anden Side.) satu : trikaʀ : iftiʀ : sin : bruþr
stin : ą : biarki : stuþan : runum : þiʀ :
(Tredie Side.) kurms : tuka : kiku : nistiʀ

Accenttallet angaaer; desuden stemmer en oprindelig og bevidst foretagen Trekobling (eller ialtfald Bevarelsen af en saadan Form) lidet med den gothisk-germaniske Metriks Hovedtilbøielighed, der altid stræber efter Potentser af to. Derimod er det et hos alle indoeuropæiske Folkeslag almindeligt Phænomen, at to eensartede Led forbindes strophisk og at deraf det sidste afkortes; vi see dette hos Grækerne i Dannelsen af det katalekte Tetrameter, vi see det sekundært i Forbindelsen af det akatalekte og det katalekte Tetrameter, maaskee ogsaa i det elegiske Distichon; vi spore Forkjærligheden for slige Former i hele den moderne Digtning saavelsom i vore egne Kæmpevisevers; vi see et Analogon i Nibelungenverset, hvis første Hemistich normalt er en halv Fod længere end den sidste. Af to saadanne Accentdimetre, hvert paa otte Accenter, kunde lióðaháttr let dannes i Fællessprogets Tid, da Incisionen midt i Verset enten fattedes eller dog ikke var saa stærk, som den senere blev; af den anden Verslinie bortkastedes da Halvdelen af den sidste Accentgruppe; de to tilbageblevne Accenter kunde naturligviis ikke opretholde den Incision, som gik foran dem; den forsvandt og Liniens sex Accenter forenedes til et uopløseligt Hele. Da senere i den fællesnordiske Sprogperiode den fireliniede fornyrðalags-Strophe opløstes i otte Linier, kunde denne Brydning af Linien kun finde Sted ved de uforkortede Linier i lióðaháttr; den anden og fjerde bleve staaende urørte som den nye Strophes tredie og sjette, og da Halvdelen af Accenterne forsvandt, beholdt de vedvarende tre Accenter, som Reglen synes at være i Islandsk, skjøndt der ofte syndes imod den.

eller med „normaliseret“ Retskrivning:

Áskell satti stein þannsi eftiʀ Tóka Gorms sun, séʀ hollan dróttin.

Sáʀ fló eigi
at Uppsalum.
Sattu drengaʀ
eftiʀ sínn bróður
stein á bjargi
stœðan rúnum.
Þeiʀ Gorms Tóka
gingu næstiʀ[1]).

Kan der end for de to første af de her som Vers skrevne Linier være Spørgsmaal, om de skulle opfattes som bunden Stiil, saa er i den følgende Halvstrophe Verscharakteren hævet over al Tvivl; tiltrods for Allitterationens Svaghed i dens første Liniepar røber dens poetiske Væsen sig altfor tydeligt ved den i Forhold til Runesprogets vante Simpelhed paafaldende Ordstilling. Den samme Omstændighed taler i høi Grad for, at Versformen i Indskriftens Slutning er bevidst.

Paa en jydsk Runesteen, hvis Indskrift i sin hele Form minder meget om Hällestad-Stenen, nemlig Aars-Stenen, findes ligeledes en fornyrðalags-Halvstrophe. Paa Stenens ene Side hedder det med den bekjendte Formel:

: ąsur : sati : stin : þąnsi : aft : ual : tuka : trutin : + sin[2]).

Paa den anden Side læses:

+ stin : kuask : hirsi : stąnta : ląki : saʀ : ual : tuka + + uarþa : nafni

[1]) Askel satte denne Steen efter Toke Gormssøn, sin hulde Drot.

Han flygted ei
ved Upsala.
Satte Helte
efter sin Broder
Steen paa Bjerget
støt (ɔ: som staaer fast) med Runer.
Gorms Søn Toke
gik de nærmest.

[2]) ɔ: Adser satte denne Steen efter Valtoke, sin Drot.

Med normaliseret Retskrivning:

Steinn kvezk hérsi
standa lengi,
sáʀ Valtóka
verða nefni[1]).

Disse to samtidige danske Runeindskrifter fra Slutningen af det tiende Aarhundrede, altsaa fra en Sprogperiode, hvis Ælde betydeligt overstiger Eddadigtningens i dens opbevarede Form, godtgjøre med tilstrækkelig Sikkerhed Oprindeligheden af den ene af de to gamle fornyrðalags-Arter i den danske Digtning. Kun denne Forms, kviðuháttr's, Udviklingsgang — thi lióðaháttr er en meget speciel og i sin Udvikling definitivt afsluttet Form — lønner det sig at forfølge. Til at gjøre dette umiddelbart fattes os imidlertid Materialet, hvisaarsag vi maae tye til Betragtningen af sideordnede Phænomener i Søstersprogene.

„Den tidligste Art af metrisk Composition,“ siger Westphal i den nævnte Afhandling, „er den strophiske, som betinges ved Sangen; thi den ældste Poesie er overalt melisk“; og heri maa man vist give Westphal Ret, om end Paastanden ikke overalt lader sig bevise. De ældste Digtningsformer hos de germaniske Folk (andet Merseburger Digt saavelsom Travellers song) vise ikke Spor af strophisk Composition; men som Traditionen i det Hele har holdt sig renest paa Island, maa man vistnok ogsaa antage, at Stropheformen i Islandsk er opbevaret fra Fællessproget; baade Avestaerne og Vedaerne ere gjennemgaaende strophiske, ligesom ogsaa den græske Lyrik allerede i sin første Fremtræden hos Archilochos viser strophiske Principer. Hvad der i

---

[1]) Ordet hirsi bør man vistnok med Bugge opfatte som Biordet hér med tilføiet forstærkende -si, ikke som Dativ af hersir; uarþa er Infinitiv hørende til stąnta, ikke noget Substantiv; Ordstillingen her er øiensynligt en poetisk. Verset kan paa Dansk gjengives:

Stenen her agter
at stande længe;
den skal Valtoke
varigt nævne.

Islandsk først og fremmest falder i Øinene som strophisk Princip, er Allitterationen, som forbinder Kortlinierne, men at denne ialtfald ikke kan have været det i Fællessproget, er klart, da Kortlinierne tilsammen dengang endnu udgjorde en enkelt Linie. Den simpleste Form for Strophen, som vi kunne antage for at have existeret i Fællessproget, er et Liniepar af to saadanne Linier, hver paa otte Accenter, altsaa svarende til den senere islandske fireliniede Halvstrophe. Ved Stropher af denne Art er der Noget, som ikke fuldt tilfredsstiller, idet der, saalænge intet Enderiim kommer til, ikke er Noget, som charakteriserer den som en rhythmisk Heelhed for sig, og Heelheden kunde da kun her gives gjennem den logiske Bygning. Bestræbelsen for ogsaa at gjøre den rhythmiske Bygning til et for sig afsluttet Hele, der bestemt skilte sig fra det Foregaaende og Efterfølgende, har ganske naturligt affødt Halvstrophen af lióðaháttr, idet man greb til det simple Middel at afkorte den ene Linie. I og for sig fyldestgjorde denne simple Dobbeltlinie alle de rhythmiske Fordringer, som kunde stilles til en Strophe, og naar man af praktiske Hensyn senere atter sammenknyttede dem parviis, vedblev dog Forbindelsen at være noget løs og Halvstrophen bevarede sin særegne Stilling som et uafhængigt Hele, hvad der paa Islandsk viser sig i, at en Halvstrophe af kviðuháttr hyppigt forenes med en tilsvarende af lióðaháttr; de nysanførte Halvstropher fra Runeindskrifterne bevise det ydermere. En med det islandske fornyrðalags fuldkomment stemmende Stropheform findes i det lille oldhøitydske dróttkvædi, det første Merseburger Digt; derimod er det egentlige Allitterationsmetrum fuldkomment ustrophisk. Paa den Tid, da vort Kjendskab til Litteraturen begynder, er imidlertid et nyt strophisk Princip allerede i Begreb med at trænge sig frem, nemlig Rimet.

Om Rimets Oprindelse have de Lærde været uenige. Absurd synes den Mening mig, der vil søge dets Oprindelse i den græsk-romerske Versification, ligesom jeg heller ikke fra den classiske Oldtid kjender noget Exempel, der ikke bærer Præget af at være en Tilfældighed. Muligheden dertil har ganske vist ligget i Græsk og Latin som i ethvert andet

Sprog; desuagtet har Ingen forsøgt at bygge derpaa, og den Omstændighed, at ikke et eneste rimet Distichon, ikke en eneste rimet Sentents eller Ordsprog, til hvilke Rimene ellers altid søge hen, er os overleveret fra den classiske Oldtid, beviser tydeligt nok, hvor fjernt Rimene have ligget dens Aand. Kelterne have derimod en ældgammel og rig, rimet Versification; Exempler ere opbevarede allerede fra det sjette Aarhundrede[1]), og ulige bedre grundet synes den Mening, at de germaniske Stammer kunne have faaet Rimet fra disse, ligesom Kelterne muligt i en senere Periode (9de Aarhundrede) har faaet Allitterationen fra dem. Men jeg troer ikke, at man behøver at søge Rimets Oprindelse hverken hos Romere eller Kelter, endmindre gjøre sig skyldig i den Latterlighed at søge hos Araberne, hvis Berøringer med Occidenten ere af langt yngre Datum end den europæiske Riimkunst. Forkjærligheden for enhver Klangvirkning af denne Art tilhører fra den graae Oldtid alle gothisk-germaniske Nationer, og et Blik paa de Side 86, Note 1 anførte Linier af Travellers song, hvis Affattelse falder før Angelsachsernes Udvandring fra Fastlandet i det femte Aarhundrede, — vil være tilstrækkeligt til at vise, at Rimet her allerede bevidst, om end regelløst, er anvendt, og den samme sporadiske og regelløse, men øiensynligt bevidste Anvendelse af Rimet vedvarer i de følgende 500 Aar af det angelsachsiske Sprogs Liv[2]). Tilsvarende Exempler kunne paavises hos de andre beslægtede Folk: med „frodne and godne" (Travellers song) stemme fuldkomment „enteo ni uuenteo" (Wessobrunner Gebet) og „snapir ok gnapir" (Hávamál). Den fælles Type i disse tre Udtryk, hvortil Snese af Analoga kunde føies, lader sig i intet af Sprogene forklare som en Tilfældighed eller som Resultat af en fremmed Paavirkning; de vise os Rimet i dets første Fremtræden, inden det kunstnerisk benyttes som Enderiim, men dog allerede med Flid søgt og bevidst anvendt. Med Føie bemærker Schneider[3]): „Meest grundet er

[1]) Conybeare, anglo-saxon Poetry, Lond. 1828.

[2]) Exempler hos Guest, Hist. of Engl. Rhytms, Lond. 1838, I S. 126 og 128.

[3]) Darstellung der deutschen Verskunst, Tübingen 1861, S. 25.

deres Synsmaade, der betragte Rimet som et oprindeligt hvert Sprog iboende metrisk Forbindelses- og poetisk Udsmykningsmoment, som alt efter et Folkelivs culturhistoriske Betingelser, navnlig saasnart Lydforholdene i et Sprog have naaet en vis Udviklingsgrad, frembryder med indre Nødvendighed snart mere, snart mindre stærkt, og da enten bliver omhyggeligt pleiet eller undertrykt med Vold". Med fuld Ret tør derfor enhver af de gothisk-germaniske Nationer tilegne sig Rimet som nationalt.

I de ovennævnte Exempler finde vi Rimet anvendt som Kjederiim, og netop paa samme Maade finde vi Rimet tidligt (maaskee endog tidligst) anvendt i latinske Hexametre fra Middelalderens første Aarhundreder; Riimordene findes her i tredie og sjette Fod; og allerede i Nordens Oldtid har det som Enderiim spredt sig over den hele Kirkepoesie, medens endnu Allitterationsmetret hos de gothisk-germaniske Nationer staaer i sin fuldeste Blomstring. Vistnok viser et af de allerældste tydske Digte, det ofte omtalte første Merseburger Digt[1]), en meget udviklet Riimkunst, ligesom ogsaa et i Rimenes Anvendelse endmere raffineret Sidestykke findes i Conybeares „riming poem" [2]) og andre mere ædruelige i den islandske Poesie; men alle disse Digte tilhøre, forsaavidt de ikke ere reent isolerede Phænomener, ialtfald mere specielle Digtarter, og deres Anvendelse af Riim forbliver uden Indflydelse paa Hovedmetret. Revolutionen, der sætter Enderimet i Alliterationens Sted, kommer upaatvivleligt fra Kirkemetrene, og det lader sig ikke nægte, at Latinen indtager et Mellemstadium i Rimets Udvikling; betegnende for Forholdet er det, at de Hovedværker i de germaniske Sprog, hvori Enderimet først trænger igjennem, i Tydskland Otfrids Evangeliebog[3]), i England Layamons Brut[4]), skyldes geistlige Forfattere. Men i Modsætning til dem, der heelt og holdent

---

[1]) Scherer und Müllenhoff, Denkmäler deutscher Poesie u. Prosa, Berl. 1873.

[2]) Codex Exoniensis, by Benj Thorpe, London 1842.

[3]) Otfrids v. Weiszenburg Evangelienbuch, udg. af Joh. Kelle, Regensburg 1856.

[4]) Layamons Brut, udg. af Fr. Madden, Lond. 1847.

ville udlede Rimet fra den latinske Kirkepoesie og dergjennem fra den classiske Oldtid, turde det vel med større Føie formodes, at det Latinen oprindeligt saa fjerntliggende Riim, hvor det optræder i Middelalderens Kirkepoesie, skyldes germanisk og keltisk Indvirkning.

I Otfrids Evangeliebog (ifølge Kelles Angivelse affattet omtrent 865) finde vi Grundmetret udviklet et Skridt videre. Otfrids Riimlinie er med Hensyn til Accenttal og Cæsur den selvsamme som Allitterationslinien i de ældste Digtninger, en Langlinie paa otte Accenter. Alligevel lader en Gradsforskjel sig spore. De i Forhold til Langliniens Schema som Kjederiim anbragte Riim have factisk brudt denne i to Kortlinier, hvori de virke som Enderiim. Disse Enderiim have gjort Linien noget mere prosodisk bestemt; den Omstændighed, at Verset skal slutte paa en Arsis (egentlig kvindelige Riim existere endnu ikke), giver det større Fasthed; ligesom i Vedaversene er det her Versets Slutning, der gjør Begyndelsen til at give den rhythmiske Bevægelse en bestemt Retning. Øret fordrer, hvor en eensartet Rhythme gjentages i Hundreder af Vers, en vis Overeensstemmelse mellem Begyndelsen og Udgangen. Hvor som i „Kalewala“ kvindelig Udgang gjennemføres i et Vers af Formen — ⏑ — ⏑ | — ⏑ — ⏑, vil man føle sig tilfredsstillet ved Formen. Men prøver man i en længere Versrække at gjennemføre Formen — ⏑ — | ⏑ — ⏑ —, vil man snart føle sig fristet til at sætte en Thesisstavelse foran. Ogsaa sees i Otfrids Vers en saadan Tilbagevirkning at gjøre sig gjældende; Størsteparten har allerede tonløse Forstavelser, Noget, som er sjeldnere i de ældre Digte; og mellem den iambiske Begyndelse og Slutning føles allerede hist og her den regelmæssige (dalende) dipodiske Bevægelse. Det er blevet Regel, at Kortlinierne af de fire Accenter indeholde to stærkere, og disse to ere i Haandskrifterne til Otfrid gjennemgaaende markerede ved en Acut.

Otfrids Vers ere som Overgangsformer interessante Phænomener. Endnu er den traditionelle Lov for Verset kun, at det indeholder fire Accenter, men disse danne allerede kjendeligt dets Arses i den rhythmiske Bevægelse. Thesis-

stavelser kunne mangle eller være tilstede i Overmaal; vi træffe, hvor de for Størstedelen mangle, Former, der kun ved de noget stærkere Biaccenter adskille sig fra det nordiske fornyrðalag; vi træffe, hvor de regelmæssigt udfylde Mellemrummene mellem Arsisstavelserne, det rene iambiske Dimeter. Linier som:

Nemet then kelih ouh nu zi iu,
thaz drinkan deilet untar iu,
thar drinket ir thaz minaz bluat,
thaz iu in euuon uuoladuat — (Kelle, I, S. 254.)

vise os Dimetret ligesaa reent som vor Kæmpevise og falde fuldkomment sammen med dennes ældste Stropheform. Dog er denne Yderlighed sjelden; Versene ere i Reglen Overgangsformer mellem denne og fornyrðalag, fremvisende enhver tænkelig Afskygning i Rækken. Og at endnu de germaniske Sprogs dalende Tendents brydes med den fremtrængende stigende Rhythme, sees tydeligt i den rigtignok langt kortere Ludwigslied[1]), hvor Versenes trochaiske Fald endnu er umiskjendeligt.

I Angelsachsisk ere ligesom i det nordiske fornyrðalag kun de to Hovedaccenter af afgjørende Vigtighed for Versificationen; sjældnere trænger sig en Biaccent mellem dem frem med Vægt, og endnu sjeldnere er dette Tilfældet med den fjerde af de oprindelige Accenter[2]). Alliterationsmetret holder sig længere end noget andet Sted, endog til Reformationstiden, og undergaaer i Tidens Løb væsentlige Forandringer. I Angelsachsisk ere Perioderne korte og sluttede, i deres Habitus lignende de islandske, Rhythmen væsentlig trochaisk. Men allerede i Semi-saxon efter Erobringen er Metret noget forandret; Casusformernes Forsvinden og deres Erstatning ved præpositionelle Forstavelser have allerede forlænget Linien noget og gjort Bevægelsen mere choriambisk-iambisk, og med Forøgelsen af Thesisstavelserne arbeider

---

1) Elnonensia, Hoffmann v. Fallersleben og Willems, Gand 1837.
2) Jeg henholder mig her til Guests Udtalelser (Hist. of Engl. Rhythms, I, S. 163) og W. D. Conybeares (Anglo-saxon poetry, S. XXXVI.)

den mellem Versets to Hovedarses halvt undertrykte Biaccent sig frem til at blive normal. Fra denne Periode (c. 1200) skriver sig Layamons Brut, der viser Enderimets Gjennembrud, skjøndt i hans Behandling endnu stadigt sideordnet Allitterationen. Ligesom Otfrids Vers vise Layamons alle Overgangsformer fra det ældste allittererende fornyrðalags Type til det rimede iambiske Dimeter, som det viser sig i Linierne:

Þer Brutus nom Antigonum,
⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏑ —
þes kinges brother Pandrasum (Madden, I, S. 25.)
⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏑ —

Vi see hos Layamon og hans Efterfølgere i samme Versemaal illustreret et mærkeligt metrisk Phænomen, som gjentager sig i alle de gothisk-germaniske Sprog, det nemlig, at *Rimet forlænger Verset*, idet det atter hæver den forsvundne eller forsvindende fjerde Accent til sin størst mulige rhythmiske Vægt. Mennesker med naiv Opfattelse, Voxne saavel som Børn, ville, naar de scandere Linier som:

Ride, ride Ranke,
— ⏑ — ⏑ || — ⏑
Hesten hedder Blanke, —
— ⏑ — ⏑ || — ⏑

stræbe efter at hæve begge Riimordets Stavelser til Arsis. Af denne Grund bliver den trochaiske Udgang ofte spondeisk:

Oldenborre, flyv, flyv!
— ⏑ — ⏑ || — —

og denne Dobbeltarsis opløses atter til en Kreticus, hvori det mandlige Riim henlægges til sidste Stavelse:

Vinde, vinde Nøglegarn.
— ⏑ — ⏑ || — ⏑ —

Det er, som man vil see, navnlig Børneversene, — til hvilken Genre jeg senere udførligt skal komme tilbage, — der vise Phænomenet i dets Reenhed. Fortræffeligt illustreres Phaserne ved de fire Linier:

Fare, fare, Krigsmand,
— —
Døden skal du lide;
— ⏑
Den, som kommer allersidst,
— ⏑ —
Skal i den sorte Gryde.
— ⏑

I Layamons Vers finde vi almindeligt kun tre Accenter:

Þe king hit wel bihedde
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑
and eode to his bedde. (II, S. 375.)
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑

Den spondeiske Overgangsform finde vi i Linier som:

Gurmund draf out þe Brutuns,
⏑̄ ⏑̄ ⏑ — ‖ ⏑ — —
and his folc wes ihaten Sexuns. (I, S. 88.)
⏑ ⏑ — ⏑ ⏑— ‖ ⏑ — —

Den er overordentlig hyppig, hvorvel Exempler paa dens meest charakteristiske Type ikke ere at finde.

Den sidste Form, hvori de fire Accenter definitivt have fæstnet sig, sees af de først anførte to Linier, der fuldkomment stemme med Otfrids Vers og med vor ældste Kæmpevisestrophe. Engelske Kæmpeviser i dette Metrum træffe vi ogsaa ganske rigtigt som det næste Led i den angelsachsiske Allitterationslinies Udvikling; som det første Monument i denne Genre fremtræder mellem 1250 og 1300 Romancen om King Horn [1]) og senere mange andre. I „King Horn" dominere endnu de trearsiske Riimlinier med kvindelige Riim; men allerede her synes den Regel at være slaaet fast, at Rimene skulle læses som Dobbeltarses. De følgende Romancer og Digtninger i dette Versemaal vise det firefodede Princips successive Overvægt.

Det er saaledes det iambiske Dimeter, der i de to af Søstersprogene til vort Modersmaal, hvor Udviklingen lader sig forfølge, — endnu ufuldkomment, men med tiltagende

[1]) King Horn, by I. Rawson Lumby, Lond. 1866. — Horn et Rimenhild, par Fr. Michel, Paris 1845.

Klarhed arbeider sig frem som Grundlag for Kunsten paa Overgangen mellem Oldtids- og Nutidsversificationen. Omformningen foregaaer i England hele firehundrede Aar senere end i Tydskland; men Udgangspunctet er et tilsvarende, Veien en Parallel og Resultatet det selvsamme. Interessant er det at sammenholde dette Phænomen med Westphals Iagttagelser over den indiske og græske Poesie. Der fremtræder her den Mærkelighed, at Ottestavelsesgruppen i Avestaverset, der i Indisk saavelsom i Græsk udvikler sig til et enkelt, qvantiterende Dimeter, i de germaniske Sprog — om ellers vor hele Slutningsrække er rigtig, — har udviklet sig til to, til en Strophe i Form af en rimet Dobbeltlinie.

Vende vi os efter denne Betragtning af Søstersprogene atter mod det, som er Hovedmaalet for vor Undersøgelse, den danske Rhythmiks Udvikling, da er det givet, at Hovedmetret her har været fornyrðalaget κατ' ἐξοχήν, den otteliniede kviðuháttr-Strophe, hvis Kortlinier ere byggede paa to Hovedaccenter, oprindeligt ledsagede af to Biaccenter, der imidlertid vare i stadig Nedgang. Vistnok kunne vi med nogen Grund ansee de ældre Former af et dróttkvæði[1]), „munnvörp“ og det „háttlausa“[2]), som frembyde Rhythmer paa tre stærke Accenter, for fællesnordiske; alligevel foretrækker jeg overfor de Bestræbelser, der stundom søge at vindicere hele den oldnordiske Poesie som udelukkende norsk, at lade denne Mulighed ude af Betragtning.

Det ligger i Sagens Natur, at naar Ordenes Biaccenter gradviis svækkedes i de gjennem Aarhundrenes Løb fra Mund til Mund gaaende og med Sprogets Omskiftelser umærkeligt følgende Gude- og Heltekvad, saa maatte i hver Linie mindst een Accent gaae tabt; fire ligestærke Hovedaccenter har ikke noget Eddavers opbevaret. I Reglen vilde Accenternes Antal regelmæssigt halveres; tre Accenter kunde

1) See Docent Brynjúlfssons Afhandling om Brage den Gamle, Ann. f. nord. Oldkyndighed, 1860.

2) Háttatal, Edda Snorra Sturlusonar, ed. Þorleifr Jónsson, Kbh. 1875, Stropherne Nr. 67 og 68.

ikke gaae tabt i nogen Linie, hvori alle fire oprindeligt havde været tilstede; thi Sprogforholdene vare ikke af den Natur, at noget usammensat Ord kunde have fire Accenter, og de sammensatte vilde altid bevare to. Derimod kunde det ikke være Andet, end at der maatte forekomme mange Linier, der oprindeligt kun havde indeholdt en Biaccent og hvor tre Hovedaccenter bleve staaende; et Blik paa et eller andet Eddakvad vil vise os adskillige saadanne Linier, der kun ved vilkaarlig Scansion kunne læses toarsiske, som følgende Exempler (hvor Riimstavene ere udhævede med fede Typer):

Óðs mey gefna (Völuspá.)
mjór ok mjök fagr (ib.)
geyr Garmr mjök (ib.)
austr býr in aldna (ib.)
rýðr ragna sjöt (ib.)
ymr it aldna tré (ib.)
mik veiztu verða (Þrymskviða)
standið upp, jötnar (ib.)
sálð þrjú mjaðar (ib.)
át vætr Freyja (ib.)
svaf vætr Freyja (ib.)
áss er stolinn hamri (ib.)

Ikkeheller fattes Exempler paa enkelte Linier, hvis trearsiske Charakteer er hævet over al Tvivl, saasom:

Þekkr, Litr ok Vitr (Völuspá.)
vituð èr enn eða hvat? (ib.)
Gunnr, Hildr, Göndul (ib.)
Snót, Brúðr, Svanni (Rígsmál.)
Fljóð, Sprund ok Vif (ib.)
Höldr, Þegn ok Smiðr (ib.)

Vil Textkritikken end have Noget at indvende mod Oprindeligheden af endeel af de her anførte Exempler, saa er deres høie Ælde ialtfald hævet over al Tvivl, og de gjøre det meget sandsynligt, at der endnu langt ned i Tiden er bevaret en Smule Tvivl med Hensyn til Tilladeligheden eller

Utilladeligheden af en tredie Accent, og gjennem denne Tvivl har den mellem Versets to Hovedaccenter liggende Biaccenter fristet Livet og bevaret en rhythmisk Mulighed for kommende Tider. At en saadan Vaklen er mulig, endog i en høitudviklet Versification, kan man see af hvilketsomhelst moderne dansk Nibelungenvers; saaledes har i Halvstrophen:

End dækked Nattens Tæppe
Den drømmende Lund;
End slumred Dagens Øie
Sit sidste, søde Blund (Winther.)

Linierne 1, 3 og 4 tre Arses, Linie 2 derimod kun to.

For den Digtning, der skulde bygge videre paa disse overleverede Forbilleder, vare to Alternativer tilstede: enten vilde den hæve sig til et høiere kunstnerisk Standpunct, stille sig eklektisk og systematiserende overfor Formerne og ved at gjennemføre de rhythmiske Forskjelligheder skabe udpræget selvstændige Versemaal, som Islænderne have gjort ved at gjennemføre den trearsiske Linie i dróttkvæði (hvortil slutter sig málaháttr), den toarsiske i de yngre Aflæggere af kviðuháttr med deres endnu mere sammentrængte Kortlinier; eller den vilde beholde sit gamle Versemaal, simpelthen copiere de gamle Mønstre og med Hensyn til Kortliniens Accentantal bevare en blivende Vaklen mellem to og tre Arses, som vi have seet i Angelsachsisk. I begge Tilfælde vilde den rhythmiske Mulighed for, at Kortlinien ved Rimets Gjennembrud kunde udvikle sig til Layamons og Otfrids Vers, blive bevaret.

Vi have imidlertid ingen Ret til at tilegne os mere end i det Høieste Spirerne til den vidtdrevne kunstneriske Udvikling af Metrets rhythmiske Muligheder, som den islandske Poesies Blomstring fremviser. Medens paa Island de nationale Eiendommeligheder i Sprog, Digtning og Folkeliv fik Lov til at udvikle sig roligt, kun i Brydning med sig selv, ere stærke Storme dragne hen over Danmark. Sin Religion, sin Cultur og alle sine vigtigste Impulser har det faaet deels fra Tydskland, deels fra England, og i Lighed med Metrets Udviklingsgang i disse to Lande maa Versemaalet formodes

at have udviklet sig i vort eget. Som Angelsachsisk i Sprogformer og rhythmiske Muligheder afspeiler Forholdene i vort Oldsprog, saaledes afspeiler Semi-saxon Forholdene i den Tids Dansk, der har affødt vor Kæmpevise; som den angelsachsiske Allitterationslinie (uden Hensyn til Stropheformen) afspeiler vort kviðuháttr, saaledes afspeiler „King Horn“ vor Kæmpevise, og som vi i Angelsachsisk have seet en gradviis Synken af Biaccenterne fra Fællessprogets Tid og en med Metrets Udvidelse og Rimets Gjennembrud følgende Reaction, der atter gradviis hævede dem til deres oprindelige Betydning, saaledes kunne vi i Dansk med god Grund formode en fuldstændigt analog Udvikling.

Det skal ikke nægtes, at den toarsiske Charakteer i de nordiske Digte er mere bestemt fremherskende end i de angelsachsiske; alligevel er Reactionen ikke nogen fjerntliggende Mulighed. Der har i Oldtidsdigtningen været en Stræben efter at concentrere, som giver sig tilkjende i Bestræbelsen for at reducere Liniens Stavelseantal til det mindst mulige. I det Øieblik, da den hele væsentligt til Hedenskabet knyttede Digtningsgenre forandres ved Christendommen, der i Danmark med ganske anderledes Voldsomhed end paa Island greb ind i alle Samfundsforhold, — og man bryder med hele den traditionelle Udtryksmaade for at anvende en naturligere, der gjør Brug af alle Sætningsbygningens naturlige Elementer og indrømmer ethvert af dem en berettiget Plads, forøges selvfølgeligt atter Stavelsesantallet, og hermed ikke blot aabnes en Mulighed, men fremtræder en i de gothisk-germaniske Sprogeiendommeligheder grundet Nødvendighed for, at den tildeels forsvundne Biaccent atter kan trænge sig frem; vi see dette slaaende illustreret ved en særligt i Svensk fremtrædende Nydannelse af Kæmpevisestrophen („Liten Karin“), hvori det iambiske Dimeter efter at være udvidet først til anapæstisk, saa til pæonisk, pludseligt igjen springer tilbage til den iambiske Grundrhythme, men med fordobblet Arsisantal, idet en Accent er traadt frem mellem alle de oprindeligt hosliggende. Til at bringe en ny Accent frem i Kortlinien af kviðuháttr bidrager ogsaa i høi Grad Enderimet, idet det træder istedetfor

Allitterationen, som tidligere særligt fremhævede de to Hovedarses. I Linieparret:

á þik Hrímnir hari,
◡ ◡ — ◡ — ◡
á þik hotvetna stari (Skírnisför.)
◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡

er den endnu istand til at forhindre målfyllingen — der forøvrigt ofte er af større rhythmisk Vægt end her — i at gjøre sig gjældende. Men saasnart Allitterationen falder bort, vil det i Linier af denne Form ligge nær at accentuere det første Ord, som vi see det i Kæmpevisens:

á þvi sama máli
— ◡ — ◡ — ⏓
fèkk hann sextigi sárin (Grundtv. o. Sigurðsson, Íslenzk fornkvæði Nr. 16.)
— ◡ — ◡ ◡ — ⏓

der ganske stemmer med det danske:

Saa herlig ganger der Bederdands
Paa den grønne Vold (Danm. gl. Folkeviser, 240.)
— ◡ — ◡ —
Jeg saae eder aldrig barefod
Paa den grønne Græs-Rod (D. g. F. 13.)
— ◡ — ◡ — —

Det maa som yderligere Støtte for den Betragtning, at et enkelt Allitterationssystem, Kortlinieparret i fornyrðalag, har affødt vor Kæmpevisestrophes simple Dobbeltlinie, her gjentages, at Allitterationen var det eneste egentlige strophiske Princip i det oldnordiske Vers. Sammenkoblingen af Kortlinieparrene i Halvstrophen, af Halvstropherne i Heelstrophen, var en reent conventionel Vilkaarlighed og var af saa løs Natur, at det første Foraarspust af den nye Cultur maatte kunne blæse den isønder. Og under disse Foraarsstorme, hvis Bølger forviskede hvert Forsøg paa videre Udvikling af Allitterationsmetret som saadant og bragte den hele Versification til atter, saa at sige, at begynde ab ovo, laae det nær som Udgangspunct at fastholde Oldtidsstrophens eneste organiske Heelhed, Kortlinieparret, der allerede i danske Runeindskrifter optræder selvstændigt. Og fra dette ville vi

tage vort Udgangspunct for Betragtningen af Kæmpevisens Rhythme[1]). Der er dem, der have villet udlede dennes Dobbeltlinie fra den latinske Kirkepoesies iambiske Dimeter. Med Føie bemærker herimod Guest[2]), at trearsiske Vers som de, der med kvindelige Riim optræde i saa uhyre Mængde i vor Kæmpevise, ere en „formidable obstacle“ for denne Antagelse. En ligesaa formidabel Hindring burde de have været for den Anskuelse, der i et Liniepar som:

Keiserens Datter af Romme,
Hun er en Rosensblomme —

kan antage en heel Halvstrophe af fornyrðalag for liggende til Grund, — selv om ikke andre, ligesaa vægtige Argumenter kunne fremføres mod denne. Vi skulle i det Følgende komme tilbage til dette Punkt.

Med den her stedfundne Udvikling have vi faaet klaret Hovedspørgsmaalet, Oldtidsversificationens Overgang til den første Grundform, hvorpaa hele den moderne Versification umiddelbart hviler; og hvilken culturhistorisk Interesse det end kan have at komme paa det Rene med Oprindelsen af den noget yngre, fireliniede Kæmpevisestrophe, vor Kæmpevisestrophe κατ' ἐξοχήν, der senere næsten tilriver sig Eneherredømmet, — for Betragtningen af den rhythmiske Bevægelses Udvikling er dette Spørgsmaal dog af ulige mindre Vigtighed end det foregaaende. Enhver vil indsee, at enten man skriver:

Hun skabte mig til en Nattergal smaa,
Min Broder til en Ulv saa graa.

Hun bad mig Verden omflyve;
Ham bad hun paa Skoven løbe —

eller man fletter Stropherne i hinanden:

---

[1]) Jeg skylder Sandheden at gjøre opmærksom paa, at den rette Opfattelse af dette Punct, skjøndt i en lovlig summarisk Form, først er fremsat af Dr. Jessen (Tidsskr. f. Phil. og Pædag. 4. Aarg. S. 249.)

[2]) Hist. o. E. R., II, S. 146.

Hun skabte mig til en Nattergal smaa,
Hun bad mig Verden omflyve,
Min Broder til en Ulv saa graa,
Ham bad hun paa Skoven løbe —[1])

forbliver Versificationens Hovedeiendommelighed uforandret trods Metrets Forskjellighed.

Vi kunne med nogen Grund antage, at Kæmpevisens rimede Dobbeltlinie allerede paa Knud den Stores Tid var en de danske Øren tilvant Rhythme; for denne Formodning have vi et stærkt Indicium i den allerede af Oehlenschläger[2]) citerede Vise, som Kongen selv digtede[3]), hvoraf to Riimpar ere opbevarede, og som forekommer mig med nok saamegen Grund at turde antages for en dansk Rhythme som for en angelsachsisk[4]). I de følgende hundrede Aar har denne

---

[1]) Jfr. Sv. Grundtvig, Danmarks gl. Folkeviser, Nr. 57 Str. 10, i hvilken upaatvivleligt netop denne Sammenfletning er foretagen af en seen Bearbeider i det 17de Aarhundrede.

[2]) Væringerne i Miklagard, Liebenbergs Udg. ottende Deel, Kbh. 1858, S. 51.

[3]) Opbevaret i Abbediet Elys Klosterkrønike, hvoraf et Uddrag findes meddeelt i „Danmarks gl. Folkeviser“ ved Sv. Grundtvig, 3die Bd., Fortalen S. IX.

[4]) Det er ikke uden Betænkelighed, at jeg vover at udtale en om end reent subjectiv Mening om denne Gjenstand, naar Hovedautoriteten paa dette Omraade, Professor Sv. Grundtvig (det i forrige Note anf. Sted) ikke har villet udtale nogen saadan. Imidlertid forekommer det mig, at man i Danmark, naar Hensyn tages til dets Forhold overfor Tydskland, hvor Rimet allerede halvandethundrede Aar før er trængt igjennem, og hvorfra det i hiin Tid modtog saa mange, ikke just færdigt importerede Former, men bestemmende Impulser, — med større Ret kan antage Strophen for national paa dette Tidspunct end i England. Guest bemærker m. H. t. dette Spørgsmaal, at kun i et eneste angelsachsisk Digt, nemlig „riming poem“, er Rimet væsentligt, og hvad Gjennemførelsen af Enderimet i en til vor ældste Kæmpevisestrophe svarende Rhythme angaaer, siger han, at den ikke kjendes i noget ældre Digt end det med Layamon omtrent samtidige „Hule and nigtengale“ (Percy society's Samling, Vol. XI, ed. Th. Wright, London 1843). See herom Hist. o. Engl. Rh. II, S. 94 og 132. Vistnok maa man give Madden Ret, naar han siger (Fortalen til Layamons Brut, Lond. 1847, S. XXII), at „rhime was known and practised to some extent

vistnok været eneherskende, men fra dette Tidspunct, navnlig i Perioden 1150—1300, der er Folkevisens egentlige Blomstringstid[1]), optræder en anden Form, hvori de fleste og bedste Kæmpeviser ere affattede. Dens Type er det katalekte (syvfodede) iambiske Tetrameter i Form af en rimet Dobbeltlinie, eller, som det efter alle Analogier upaatvivleligt er blevet følt, og som det ligger nærmest for et nordisk Øre at opfatte Formen, — en fireliniet Strophe bestaaende af fire Dimetre, hvoraf første og tredie ere fuldstændige (firefodede) og riimløse, andet og fjerde ufuldstændige (trefodede) og rimede.

Betragte vi Forholdet i Søstersprogene og først og fremmest i Tydsk, da synes Otfrids Riimform, der factisk brød Langlinien i to — forsaavidt vi ellers tør gjøre os nogen Formodning om den store Lacune, der ligger mellem den oldtydske og mellemtydske Digtning — kun at være bleven efterlignet i ringe Udstrækning. Vi møde derimod i den paany opblomstrende Digtning samtidigt med vor egen Kæmpevise, en ny Stropheform, hvis Princip er to rimede

---

before the Conquest, although it is probable, that it was seldom or never used in compositions of a higher and graver cast"; men heller ikke Folkedigtningen synes mig med Grund at kunne antages for at have været fortrolig med det, navnlig naar man seer hen til den utrolige Seighed, hvormed Allitterationsmetret under den tohundredaarige Forviisning fra Skriftlitteraturen i den anglonormanniske Periode (fra c. 1150 til 1350) holdt sig alene i den mundtlige Tradition for derfra atter pludseligt at sprede sig over Kunstdigtningen. Tages endvidere i Betragtning, at Layamon først viser Rimets Gjennembrud, medens det allerede forlængst var eneraadende i Danmark, at endvidere den rhythmiske Form, som i hans Vers kommer til Gjennembrud, ikke blot dengang, hvad alle Indicier tyde paa, havde været eneraadende i Danmark, — hvad den i England aldrig blev, — men endog tildeels var et overskredet Standpunct, saa synes det mig antageligt, at Danmark i Henseende til Hovedversemaalets Udvikling har været mindst et Aarhundrede forud for England, ligesaavist som det var et Aarhundrede bagefter Tydskland, og at derfor Knud den Stores Digt, skjøndt engelsk i sproglig Henseende, dog i rhythmisk Henseende nærmest maa antages for dansk.

[1]) Danm. gl. Folkeviser, ved Sv. Grundtvig, III, Fortalen S. VII.

Langlinier, der i Arsisantal, maalte som organiske Heelheder fra Begyndelsen til Enden, hver for sig nøiagtigt svare til Halvstrophen af vor fireliniede Kæmpeviseform. Et vigtigt Vidnesbyrd om dens Existents i den Deel af Tydskland, hvis Samkvem med Danmark var størst, have vi i den lille nedertydske Vise om Koninc Ermenrîkes dôt[1]). I Modsætning til de mange forskjellige Anskuelser, ifølge hvilke dette Versemaal skulde være af ikke-germanisk Oprindelse, kan man vist trygt slutte sig til Simrock[2]), der i det kun seer den allitterationsløse og rimede Form af den oldhøitydske Langlinie. Men at antage Muligheden af en sideordnet Udvikling af Oldtidsmetret i noget af de nordiske Sprog, hvori Langlinien saa afgjørende var brudt og opløst i Kortlinier, lader sig ganske vist ikke gjøre.

Ganske anderledes er Forholdet i England. Af Rhythmen findes intet Spor i Angelsachsisk; først seent i Semi-saxon optræder den i „the Ormulum“, en noget yngre Samtidig af Layamons Brut[3]). Men medens det angelsachsiske Vers paa sin naturlige og med Sikkerhed paaviselige Udviklingsgang hos Layamon endnu kun er naaet til de meest rudimentære Former af vor ældste Kæmpevisestrophe, viser Ormulum Grundformen for den anden, et Tetrameter paa 15 Stavelser med en Incision efter ottende, riimløst, strengt stavelsetællende, med den høieste Grad af rhythmisk Klarhed og Fuldendthed. Fra den nærmeste Tid efter Ormulum[4]), første Halvdeel af 13de Aarhundrede, finde vi et til det tydske episke Versemaal meget nær svarende Vers, der vel kunde lade sig opfatte som en Affødning af den angelsachsiske Allitterationslinie, som allerede paa denne Tid begynder at vende tilbage til Langlinieformen (denne bliver efter 1350 eneraadende), — men den traditionelle Form i disse Digtes Bygning, en

---

[1]) Udg. af Karl Gödeke, Hannover 1851.

[2]) Die Nibelungenstrophe und ihr Ursprung, v. K. Simrock, Bonn 1858.

[3]) The Ormulum, by R. M. White, Oxford 1852.

[4]) Jeg følger her Guest, der henfører baade Layamon og Ormin til det tolvte Aarhundredes Slutning, H. o. E. Rh., II, S. 184 og 397.

fireliniet Strophe med et eneste gjennemgaaende Riim[1]), ligesom ogsaa deres Slægtskab med en anden Strophe, der kun adskiller sig fra dem ved en med stor Correcthed gjennemført trochaisk Rhythme[2]), der er absolut uafhængig af Allitterationsmetret, — nøder os til at søge Forklaringen paa Phænomenet andetsteds. Endelig findes en stadigt tiltagende Mængde af Digte, der meget nøie svare til vor Kæmpevises fireliniede Strophe[3]), idet den kun har to Riim; men dens rhythmiske Reenhed allerede paa det første Punct, hvor den optræder, viser, om end ikke fuldt saa tydeligt som Ormins Vers, dog uimodsigeligt tilbage til samme Kilde som disse. Og denne har det ingen Vanskelighed at efterspore. Alle de her omhandlede Digte ere udelukkende Helgenlegender, kirkelige og moralske Digte og have latinske Versemaal til Forbillede, blandt hvilke særligt det iambiske Tetrameter var yndet. Og om dette have alle engelske Metrikere og Lingvister været enige. „The accentual verse of fifteen syllables", siger Guest[4]), „formed after the Tetrameter Iambic Catalectic, and which overspred the Greek and Latin churches in the 11th and 12th centuries, worked the greatest changes in our English rhythms".

Vi kunne saaledes i Tydsk udlede Tetrametret af Oldtidsversemaalet, men kun paa en Maade, der er uanvendelig paa vore egne Forhold. Vi see derimod i Engelsk, hvis Grundmetrums rhythmiske Udvikling frembyder saa stor Lighed med vort eget Versemaals, at ethvert Forsøg paa Tilknytning maa opgives. Søstersprogenes Forhold yde os saaledes ikke ringeste Oplysning om, hvilken Vei Udviklingen har taget i Dansk.

---

[1]) See Ex. i R. Morris' Old Engl. miscellany, Lond. 1872; Hickes Thesaurus, I, S. 224.

[2]) Exempler i R. Morris, Old Engl. homilies of the 12th century, with three 13th century hymns, Lond. 1873.

[3]) Det ældste Exempel, jeg kjender, Hickes' Thesaurus I, S. 222, Morris, Old Engl. miscellany, Lond. 1872, S. 58: „Ich am eldre þan ic wes".

[4]) Hist. o. Engl. Rhythms, I, S. 176.

N. M. Petersen har[1]) udtalt den Anskuelse, at vor ældste Kæmpevisestrophe, saaledes som han kjendte den fra Vedels egenmægtige Redaction af Svend Vonveds Vise, hvori Dobbeltlinierne to og to ere slaaede sammen til en fireliniet Strophe[2]) — skulde svare til et kviðuháttr, hvori Kortlinierne to og to vare slaaede sammen, og at den senere Strophe skulde svare til et ljóðaháttr, hvori paa samme Maade Linierne 1 og 2, 4 og 5 henholdsviis skulde være smeltede sammen til een. Dr. Rosenberg har i sin interessante Afhandling om Folkevisen[3]), der har den Fortjeneste at have draget mange nye, hidtil upaaagtede Momenter ind i Undersøgelsen, gjort sig til Talsmand for en lignende Anskuelse, hvad angaaer Tilblivelsen af den første Strophe, som han anseer for at være opstaaet af en kviðuháttr-Halvstrophe. Fælles for begge Forfattere er Antagelsen af, at to Kortlinier paa 2 Accenter skulde være sammensmeltede til een, og at de firefodede Kæmpevisers som Følge af denne oprindelige Sammensætning vedvarende skulde have beholdt en Cæsur, som adskiller begge Dipodierne. I Forbigaaende har jeg alt bemærket, at disse Hypotheser tage sig de trearsiske Linier med kvindelig Udgang temmeligt let. Men der er vægtigere Grunde til at forkaste dem. Det er nemlig rigtigt, hvad begge de nævnte Videnskabsmænd have meent, at to saadanne organiske Heelheder som Kortlinieparret i kviðuháttr, mellem hvilke Adskillelsen er saa dyb og stærk, ikke groe sammen, uden at der bliver et vedvarende Ar tilbage i Form af en Cæsur[4]); men af en saadan findes intet Spor i Kæmpeviseverset. Jeg har i denne Bogs første Afsnit ud-

---

[1]) Annaler f. nord. Oldkyndighed, 1842—43. Om Behandlingen af Kæmpeviserne.

[2]) Noget, hvori forresten de opbevarede Melodier give ham Medhold.

[3]) Nordboernes Aandsliv fra Oldtiden til vore Dage, II Bd., Kbh. 1879; S. 396.

[4]) Det kan skee, hvor der digtes paa Papiret og overleveres paa Papiret, og i denne Omstændighed haves muligt Forklaringen paa Cædmons ofte senere efterlignede Langvers. Men hvor der digtes og overleveres uden Skriftens Mellemkomst, er en Sammensmeltning af to Vers exempelløs.

førligt godtgjort, at den „Cæsur“, som Metrikerne ville finde i det iambiske Dimeter, er reent Hjernespind, at hverken nogen rhythmisk Nødvendighed fordrer den eller nogen Kjendsgjerning støtter dens Antagelse; og det er en Vildfarelse, at Kæmpevisens Forhold i saa Henseende skulde være exceptionelle. En statistisk Undersøgelse vil her være oplysende.

De nævnte Videnskabsmænd have været enige om, at ialtfald den rimede Dobbeltlinie kan udledes fra kviðuháttr og har en Cæsur midt i Linien. Det følger af sig selv, at i Verslinier, der normalt bestaae af otte Stavelser, vil der, naar Sprogmaterialet bestaaer overveiende af En- og Tostavelsesord, og naar endvidere de usammensatte Trestavelsesord næsten aldrig have meer end een Betoning, — altid eller næsten altid findes en Incision midt i Linien. Tage vi et hvilketsomhelst Digt i denne Stropheform for os, f. Ex. den ved sit Omfang saavelsom ved sit Stof betydeligste Repræsentant for den hele Genre, „Kong Valdemar og hans Søster“ (Danm. gl. Folkev., Nr. 126), da see vi, at det er forholdsviis meget sjeldent, at et Ord er brugt med to Betoninger; i samtlige 143 Stropher af Opskr. A, der altsaa repræsentere 572 Dipodier, findes kun 24 saadanne Ord. Disse ere: Hestetyv, Hestedreng, dydefuld—Hovedguld, Steenstue (togange), Rosenkind (tregange), Høieloftssvale, Hestefod, Danekvinde, Høieloftsdør, Hovedliin, Engeland, Sjælegave, Skriftemaal (togange), Slegfredkvind, Jomfrufore, Ribergade—Hesteplade, Lilievaand, Vestervig. Enhver vil kunne see, at disse Ord indeholde Hovedbegrebet i den Linie, hvortil de høre, og at de derfor efter det Sprogs Natur, hvori Visen er digtet, nødvendigt maae blive Maalet for Tanken og for den rhythmiske Bevægelse, ligesom ogsaa enhver Versificator, der indfører dem i Verset, vil søge at bruge dem som Riimord. Af de 24 Ord danne de 22 den sidste Dipodie og ere brugte som Riimord; et danner den første Dipodie. Da nu Betingelsen for, at der ingen Incision skal findes mellem anden og tredie Fod, er den, at et saadant Ord med dobbelt Betoning ikke anbringes som Riimord, men derimod spænder over Versets Midte, saa seer man vel, at Chancen for dette

er overordentlig ringe. Ikke destomindre findes det ene, ved Opgjørelsen endnu resterende Ord netop anbragt paa denne Maade i Linien:

Det maa nu hver Danekvinde vide. (Str. 66.)
⏑ — ⏑ ⏑ —‖⏑ —⏑ —‖⏑

som vilde være plat umulig, hvis der existerede en Cæsur. At Tilfældet er sjeldent, er naturligt; men klart er det, at Reglen for slige Ords Anvendelse Intet har med Cæsurforhold at gjøre; thi vare disse afgjørende, kunde man vente at træffe dem i første Dipodie; men her ere de ligesaa sjeldne. Ikkeheller fattes Sidestykker til det her anførte Tilfælde; jeg anfører endnu (med Vedføielse af Nummeret hos Sv. Grundtvig) følgende Linier:

4. Saa skrev hun Søvneruner derpaa.
37. Hvi falme Rosenskinder din'?
Hun klapped paa Loftesdør med sin Skind.
45. Hun klapper paa Loftesdør med sin Skind.
63. Hun sendte Danerkongen Bud.
72. Han gaaer for Brudesalen at stande.
76. Hun klapper paa Buresdør med sin Skind.
83. Jeg tænker paa Hjertesorgen min.
Da fik Herr Hillebrand sin Død.

At det ikke skyldes Hensyn til den Incision, der skal respecteres mellem anden og tredie Fod, naar denslags Ord anbringes sidst i Verset, illustreres endvidere ved deres Anvendelse i trearsiske Vers med kvindelig Udgang, hvor de altid spænde over denne Kløft:

40. Han slog Harpen af Liste,
Og Løv af Lindekviste.
63. Keiserens Datter af Komme, (ↄ: Romme?)
Hun er en Rosensblomme.
83. Hør du det, Hillelille,
Hvi syer du din Søm saa vilde?

Det her Udviklede maa være Nok til at vise, at paa de tilfældige Incisioner, der i Reglen findes midt i Verset, kan

ingen Paastand som Cæsur grundes. Den fireliniede Strophes Afledelse af lióðaháttr maa derfor forkastes som en fuldkommen Umulighed.

Jeg har alt løseligt omtalt, at i Angelsachsisk, som Manuscripterne tydeligt vise, Kortlinien er Elementet, men at man senere vender tilbage til Langlinien[1]); udpræget bliver denne navnlig i det fjortende Aarhundrede[2]). Man kunde nu tænke sig, at en lignende Tilbagegang til Langlinien havde fundet Sted i Danmark, — thi dette maatte jo nemlig være Betingelsen for, at man skulde falde paa at rime to Langlinier sammen. Men hvad der i England forklarer den, nemlig selve Sprogrhythmens, ɔ: Prosasprogets gradvise Fremskriden fra en trochaisk til en iambisk og fra denne atter videre til en anapæstisk Bevægelse, der ikke taaler de korte Perioder, finder ingenlunde Sted i Dansk, der paa Kæmpevisens Tid ikke er kommen videre end til denslags Former, der kunne sammenfattes under Benævnelsen choriambiske, og som, skjøndt i deres Væsen stigende, dog fremvise alle Overgangsformer til den dalende Rhythme, som specielt begunstiger Kortlinierne. For det Andet forudsætter denne Antagelse, at en Form af det allitterative Metrum riimløst skulde have bestaaet ved Siden af den ældre Kæmpevisestrophe; i dette Tilfælde vilde imidlertid Allitterationen ufeilbarligt ligesom i Engelsk[3]) have efterladt sig

---

[1]) Guest, I, S. 176 og, II S. 15.

[2]) Ældst i „William of Palerne", (ed. W. W. Skeat, Lond. 1867). Kaldes almindeligt Piers-Ploughman-Metret efter Hovedværket Piers Ploughman, (ed. Whitaker, Lond. 1813).

[3]) Her blot et Par Exempler fra en meget seen Tid. Af Harman (trykt, 3. Udg., 1567):

A beesome of byrche for habes very feete,
A long lastinge lybbet for loubbers as meete
A wyth to winde up, that these wyll not keepe
Bynde all up in one and use it to sweepe.

(The Fraternity of Vacabondes. Harmans Caueat or Warening, by Viles and Furniwall, Lond. 1869). Af Byrd (ml. 1589 og 1600):

A case of clay contained a crown immortal,
A crowne of crownes, a king, whose cost and care —

Spor i den rimede Digtning; men der findes i Kæmpevisen intet saadant Spor[1]).

Forskjellige Forsøg ere gjorte paa at udlede den fireliniede Kæmpevisestrophe af den toliniede. Den meest nærliggende Formodning af denne Art, der ved en overfladisk Betragtning navnlig af den sidstes Udvikling i svenske Viser (Liten-Karin-Strophen) paatvinger sig, at nemlig pæonisk-diiambiske Udvidelser kunde have dannet Tetrametret, maa

---

(Editions of Percy Society, Vol. 18). Af „The crown garland of golden roses (udg. 1659) begynder det første Digt:

In dole and deep distress
Poor soul, I sighing, make my moan.

(Percy Society, Vol 15, 1845). Af Spencer (Fairy Queen):

Courage yields
No foot to foe, the flashing fier flyes
As from a forge. (Anf. af Guest I, S. 178.)

Videre herom hos Conybeare, Anglo-saxon Poetry, Lond. 1826, S. LXV.

[1]) Den Mening, at slige Spor virkeligt skulde findes, gjentages fra Tid til anden; men den er aldeles grundløs. Selv det pragtfulde Exempel paa Alliteration i Indledningsverset til Sune Folkesøns Vise (D. g. F. 138) kan efter sin Mangel paa Forudsætninger kun betragtes som et lykkeligt Tilfælde. Idet jeg, inden jeg nedskrev disse Bemærkninger, gjennemgik Alt, hvad jeg selv har skrevet af rimede Vers, fandt jeg en Mængde Allitterationer, hvoraf ikke een er bevidst. Særligt forbausedes jeg ved disse i et for Aar og Dag siden skrevet Digt, hvis Stavriim syntes mig interessante nok til, at jeg kan forsvare at aftrykke det i dets Heelhed; det lyder:

1. Kun lidt blev talet paa Veien hjem,
Og meget tænktes der neppe;
Vi saae paa Skyernes gyldne Bræm
Og paa Græssets blomstrede Tæppe.

2. Og vore Sjæle gled sagte hen
Som to Svaner, Side om Side;
Jeg syntes, jeg havde min Fred igjen
Og turde paa Freden lide.

3. Tilsammen seiled vi hen saa tyst
Over Bølger, straalende rene;
Vi følte kun, der var varmt og lyst,
Og at vi var ganske ene.

strax forkastes, eftersom disse Fødder først opstaae i det 18—19de Aarhundrede. En anden Tanke er fremsat af Dr. Rosenberg i den førnævnte Afhandling, at nemlig den ofte forekommende Omkvædsform til de toliniede Stropher, et Mellemkvæde („Indstev“) og et Efterstev, kunde have gjort Overgangen, idet disse vare blevne optagne og assimilerede i deres logiske Indhold med den oprindelige Rhythme som

4. Tilsammen hæved vi os til Flugt
Mod Himlens purpurne Sømme,
Hvor Maalet laae som en Have lukt
Bag Aftnens luende Strømme.

5. En Stund vi dvæled og hviled ud
Paa Skyernes gyldne Rande,
Og jeg saae med min deilige Svanebrud
Ind i de straalende Lande.

6. Og gjerne havde vi *s*prængt paa*s*tand
De *v*ingede Fjederhamme
Og var *v*andrede ned i det rige Land
For at blive der med det Samme.

7. Men Lyset fjerned sig *m*eer og *m*eer;
Vore Kræfter var end for *sv*age;
Glandsen *sv*andt paa min Vinges Fjer
Og Jorden os fordred tilbage.

8. Kun lidt blev talet paa Veien hjem,
Og meget tænktes der neppe;
Vi *s*aae paa *S*kyernes gyldne Bræm
Og paa Græssets duggede Tæppe.

Her findes en rig, tildeels endog overflødig Allitteration, der regelmæssigt sammenknytter Linieparrene. Kun i tre af de sexten Liniepar fattes den, nemlig 3, Lin. 3—4, 6, Lin. 3—4, 7, Lin. 1—2, og endda ikke heelt i nogen Strophe. Hvor den mangler i Str. 3, findes dog hele fem v'er; havde jeg tilfældigt i sidste Linie skrevet „vare“ istedetfor „var“, vilde det foregaaende „vi“ være blevet hævet til Arsis, og Allitterationen havde da været correct. I Str. 7 findes dog to Riimstave i Lin. 1, og Linierne 2 og 3 allitterere sammen. Endelig i Str. 6 er det samme Tilfældet, og i Lin. 3 fandtes oprindeligt endnu to Riimstave, idet jeg først havde skrevet „lyse“ istedetfor „rige“. Og alt dette er et Spil af Tilfældet; man vogte sig derfor vel for at antage Kæmpevisens enkelte Riimstave for Andet.

integrerende Dele af Versemaalet. Det er at haabe, at den, dèr paa dette Omraade raader over det største Materiale og den største Sagkundskab, Prof. Svend Grundtvig, engang vil holde sit Løfte om at skjænke os en udtømmende Behandling af denne Gjenstand, der maaskee vil kaste et heelt nyt Lys over Forholdet; foreløbigt synes Dr. Rosenbergs Mening mig imidlertid ikke at være antagelig. Undersøger man nemlig det hidtil tilgængelige Stof[1]), vil man i de c. 100 Viser, hvori et saadant Omkvæd forekommer, vel ikke sjeldent finde en Form, der nogenlunde svarer til den fireliniede Kæmpevisestrophes to Riimlinier; men man vil dog see, at en heelt anden Type er den fremherskende, og en simpel Optælling godtgjør dette tilfulde. Denne Type, som bestaaer af et kort Indstev forbundet med et længere Efterstev, og som sees af Stropherne:

(D. gl. F. 68. C.) Der boer en Jomfru paa vort Land;
— Jeg vover mit Liv —
Hun er saa deilig en Lilievand.
Jeg vover mit Liv for en Jomfru.

(D. gl. F. 121.) Tovelil staaer i hendes Faders Gaard;
— Med Raade. —
Der staae to Møer og børste hendes Haar.
Kong Valdemar han lover dem baade[2]).

er i rhythmisk Henseende, seet i Forhold til de strophiske Principer, utvivlsomt mere fuldendt end to ligelange Linier, idet Indstevet tydeligt viser sig som Bistev, Efterstevet som

---

[1]) Af „Danmarks gamle Folkeviser“ ved Svend Grundtvig ere til Dato 285 trykte.

[2]) Jeg formoder med Prof. Grundtvig, at dette er Omkvædets rette Form; sammenlign Opskr. 121, A, B og C med 126 F. Det Tilfælde, at Ind- og Efterstevet ere slaaede sammen i een Linie, finder vist oftere Sted; see 73, A og B, endvidere 126 F, hvor vistnok Indstevet fra 121 har indsneget sig, medens Visens eget er slaaet sammen med Efterstevet (see Opskr. G.) Jeg har ovenfor ikke bekymret mig om at give det meest utvivlsomme Exempel; der er Nok af dem; see saaledes 104 C; men det her anførte er det smukkeste i Henseende til Typen.

Hovedstev. Af denne Form forekomme c. 60 Omkvæd[1]); af den anden, hvor begge Linierne ere trearsiske og ligelange, c. 30[2]); af andre, mere uregelmæssige Former c. 25[3]). Den første Klasse er saaledes dobbelt saa stor som den anden og større end alle andre tilsammentagne, og dette Factum støtter just ikke Formodningen om, at Omkvædet skulde have kunnet foranledige den fireliniede Strophes Dannelse. Vilde man nu ogsaa antage, at den dobbelte Omkvædsform — hvad jeg forøvrigt ikke seer nogen Grund til — skulde være yngre end den fireliniede Strophe, og at den ældste Form bestod af et enkeltliniet Stev, der blev gjentaget efter hver af den ældre Strophes Linier, saa vilde sagtens paa denne Maade Ind- og Efterstevet altid blive eensartede, ligesom ogsaa de trearsiske Linier derved vilde komme i Majoritet, efter hvad de opbevarede Enkeltstev vise. Men hvad Hypothesen derved vandt af Sandsynlighed i den ene Ende, det vilde den tabe dobbelt i den anden; thi Tanken om en videre rhythmisk Udvikling af Strophen paa denne Basis ligger overordentlig fjernt; Overgangen kan fornuftigviis kun tænkes med det dobbelte rimede Omkvæd og navnlig med dettes videre Udvikling til skiftende Omkvæd som Mellemled. Det fortjener at bemærkes, at de islandske Folkeviser endnu langt mere afgjort modsige Hypothesen.

---

1) Da denne Classification for enkelte Tilfældes Vedkommende altid bliver noget tvivlsom, anfører jeg her som Steder, hvor jeg troer at finde den paagjældende Form: 36. 39. 40 B og D. 54. 55. 58. 68 A og C. 82. 83. 89, B, I og O. 100. 102. 106. 116. 118. 126. 128. 131. 132. 148. 183 A og E. 192. 201. 203. 210 221. 234 A og B. 245. 252. 255. 257. 263. 269. 272. 277 A (er vist egl. rimet), B, E. 278. 281. 282. Endvidere maaskee 186 D, 244, 239 L. Rimet findes Formen: 39. 62. 73. 82. 84. 97 B og C. 104. 121. 128. 208. 210. 220. 230.

2) Riimløs: 40. 82. 84. 89. 98. 100. 109. 123. 186. 193. 208. 276. 277. Endvidere maaskee 82 P, 186 E, 239. Rimet: 13. 37 A og C. 38. 42. 95. 109. 126. 146. 147. 237. 264. 278. Endvidere maaskee i 239 G og 252 A.

3) Første Linie længere, riimløs: 37. 68. 95. 97. 130. 131. 183 B og C. 185. 214. 235. 239. 276. 277; rimet: 13. Ligelange, 4-arsiske, riimløs 241 A; rimet 54 (?). Ligelange, toarsiske, riimløs: 38. 94. 189. 217; rimet: 197. Ligelange, 1-arsiske: 82 Q.

En tredie Formodning med Hensyn til den fireliniede Strophes Dannelse af den toliniede kunde opkastes om, at den sidstes Stropher parviis ved Melodiens Hjælp først kunde være sammenknyttede til en fireliniet (som de opbevarede Melodier til „Svend Vonved“ vise), og at derefter anden og fjerde kunde være blevne forkortede, ganske som vi have tænkt os det oprindelige lióðaháttr dannet. Men for denne Antagelse er der den store Vanskelighed, at vi have med en rimet Form at gjøre; Overgangen maatte derfor være begyndt med Rimets Flytning; men i saa Fald vilde utvivlsomt en eller anden saadan Overgangsform være bleven opbevaret[1]), hvilket ikke er Tilfældet, og denne Overgang maa vist antages at ligge meget fjernt, naar ikke ydre Paavirkning kommer til andetsteds fra. Efter en saadan blive vi sluttelig nødte til at see os om.

Man kunde formode, at den fireliniede Strophe ligesom i Engelsk var kommen fra de latinske Kirkemetre. Men Rhythmerne springe ikke saaledes uden Mellemled fra et Sprog til et andet. Det er i England en stor og omfangsrig Munkedigtning, som udgaaende fra en høitdannet og med Culturen i mange hundrede Aar fortrolig Geistlighed danner Mellemleddet. Men af en saadan Munkedigtning findes i Dansk ikke det mindste Spor, og at den nogensinde skulde have existeret, bliver end mindre tænkeligt, naar man paa den ene Side seer hen til Mangelen paa Beretninger derom, paa den anden til den danske Geistligheds Livsvilkaar og Tilbøieligheder i den Periode, der ender med Slaget ved Fodevig. At Formen skulde være indvandret fra Engelsk, er heller ikke tænkeligt, da den der først optræder seent i Semi-saxon, og da Danmarks intime Forbindelse med dette Land ender med Hardeknuds Død.

Tilbage staaer sluttelig kun den Mulighed, at Formen kunde være kommen fra Tydskland. Allerede gjentagne

[1]) Denne Stropheform, som er yderst sjelden, findes i nyere Engelsk og Skotsk; see „Minstrelsy of the scottish border“, W. Scott, Edinb. 1812, 5. Udg. i Digtene Johnie Armstrong, Lord Ewrie, The Lochmaben harper, o. fl.

Gangne har jeg berørt Spørgsmaalet „Langlinie eller Kortlinie" i Oldtidsdigtningen, som stundom med en vis Forbittrelse er blevet omdebatteret af Metrikerne, — et Spørgsmaal, som jeg, hvorvel jeg paa ingen Maade anseer det for ligegyldigt, hvor Talen er om Formernes Afledning af hinanden, — dog med Conybeare er fristet til at betegne som „a typografic", hvor Talen blot er om Skrivemaaden af den enkelte Form. Der er for mig ingen Tvivl om, at Tydskerne traditionelt have opfattet Langlinien som Hovedelement; det vise Assonantsforholdene i det andet Merseburger Digt, og det viser Versemaalets Udmunden i Nibelungenstrophen, om hvis Skrivemaade som Langlinie der ingen Tvivl kan være. Jeg holder det for ligesaa afgjort, at Nordboerne have følt Kortlinien som Element; det viser det særegne Navn for Kortlinien (vísuorð); det viser Bemærkningen af Commentatoren til Háttatal, at Stev føiedes til Kortlinien[1]); det viser den endnu levende Tradition; det viser endelig fremfor Alt Begrebet „málfylling", der med Nødvendighed forudsætter Kortlinien. Men i den mundtlige Fremsigelse falde begge Dele saa nær sammen, at deres Opfattelse kun beroer paa Tilhørerens individuelle Skjøn[2]); jeg kan derfor ikke Andet end tiltræde den af Prof. Grundtvig udtalte Mening[3]), at Ligheden mellem „Koninc Ermenrîkes

---

[1]) Edda Snorra Sturlusonar, ed. Þorleifr Iónsson, Kbh. 1875, S. 225.

[2]) Der er maaskee En og Anden, der her vil sige: „Men naar Forskjellen for Øret er lig Nul, og naar Digtningen fra Arilds Tid aldrig blev skreven, hvordan i Alverden kunde en saadan Tradition da holde sig?" — Jo, det lader sig endda tænke. Blot en saadan Omstændighed, som at der i den tydske Oldtid muligt ikke existerede noget Navn paa Kortlinien, men at derimod Langlinien alene havde Navn, kan have været tilstrækkeligt til at fastholde Traditionen. Det er jo troligt nok, at Tydskerne, ligesom vi betegne Verset ved Ordet „Linie", kunne have betegnet det ved Navnet paa en eller anden materiel Gjenstand (en „Stang" f. Ex., som Pascal som Barn kaldte Linien), der for deres Phantasie anskueliggjorde dens Form som et fortsat Hele, og mere end et saadant Holdepunct vilde Traditionen ikke have behøvet. Derefter kunde Melodierne være formede, som atter afgive et vægtigt Støttepunkt.

[3]) Danm. gl. Folkeviser, I, S. 38.

dôt“ og Kæmpevisestrophen er stor nok til, at en Forbindelse skulde kunne antages. Den hele Forskjel for Øret bestaaer kun i den Gradsforskjel, som finder Sted m. H. t. den fjerde Arsis i den første Hemistich, der i Tydsk oftest repræsenteres ved en Pause, i Dansk oftest ved en betonet Stavelse; men Forskjellen er her, om end uhyre i de strengt behandlede Versemaal[1]), dog ikke større i de ældste, ikke binderimede Former, end at den selvsamme Type kunde ligge til Grund, som hver Nation havde modificeret efter sit Gehør og efter sine Sprogeiendommeligheder. Overfor det Factum, at en af Middelalderens største Sagnkredse, Didrik af Berns nemlig, der er rigt repræsenteret i vore ældste Kæmpeviser, — vitterligt er indvandret fra Tydskland, svinder enhver Tvivl om Muligheden af Paavirkning fra denne Kant ind til Intet. Det ligger nær at antage, at der med denne Invasion af poetisk Stof kan være fulgt Modellen til den Form, hvori senere Viserne om Kong Diderik — ikke oversattes, men reproduceredes paa dansk Grund. Og jeg skjønner ikke rettere, end at vi foreløbigt maae blive staaende ved denne Mulighed som den sandsynligste, saalænge der ikke i Litteraturen gjøres nye Fund fra hiin Tid og heelt nye Synspuncter fremdrages. Kunne vi saaledes ikke tilskrive os den fireliniede Kæmpevisestrophe som en specifik dansk Form, men maae antage den for en sideordnet Udvikling af det gothisk-germaniske Urmetrum, der har været betinget af Tydsklands Sprog og Tradition, saa kunne vi

---

[1]) Jeg maa værge mig imod den Misforstaaelse, at jeg skulde gjøre mig skyldig i en Modsigelse ved at antage Kæmpevisestrophen for en Affødning af det tydske episke Versemaal, samtidigt med, at jeg finder den rhythmiske Forskjel mellem disse to Versformer uhyre, eftersom gjennem Massen af Versene den ene eller den anden Form af den første Kortlinie trænger sig frem som Grundform. Der existerer i de gothisk-germaniske Sprog intet skjønnere Vers end Nibelungenverset, intet afskyeligere end Alexandrineren; desuagtet er Forskjellen mellem dem kun en eneste Thesisstavelse og begges Grundformer identiske. Det Afgjørende for Spørgsmaalet er: 1) Tallet af Arses i Langlinien, 2) Cæsurens Plads, 3) Riimstillingen. Alle tre Ting have det danske og det tydske Versemaal fælles.

dog, som i den særskilte Behandling af denne Stropheform udførligt skal vises, tilegne os en særegen, national Udvikling deraf, der i Skjønhed og rhythmisk Rigdom er sit Forbillede værdigt og udenfor dette ikke finder nogen jævnbyrdig Medbeiler i hele Verden.

Følgende Former illustrere slutteligt Udviklingen af Urmetret for den danske Poesies Vedkommende; jeg maa for en vis Deel af Typerne af gode Grunde nøies med Exempler af Oldislandsk. Det er selvfølgelig ikke min Mening, at det første og andet Exempel kunne have lydt saaledes i de Sprogperioder, som de her illustrere; de Ord, som constituere dem, have vitterligt forhen været længere.

I. Ældste fællesgothiske Form, stavelsetællende:

Jörð fannsk æva nè upphiminn. (Völuspá.)
· · · · ‖ · · · ·

II. Yngste fællesgothiske Form, accenttællende:

sól skein sunnan à salar steini. (do.)
´ ´ ´ ´ ‖ ´ ´ . ´ ´

III. Fællesnordisk Form:

1. Gunnr, Hildr, Göndul. (do.)
— — — ⏓

2. vindöld, vargöld (do.)
— ⏓ — ⏓

3. fagrrauðr hani. (do.) Geyr Garmr mjök (do.)
— ⏓ — ⏑ — . — —

4. Fili, Kili. (do.) Mistilteinn (do.)
—⏑ —⏑ — ⏓ —

5. Meðalsnotr (Hávamál.)
— ⏑ —

6. deyr fé (do.)
— —

IV. Fællesnordisk Form, Reactionen. Overgang til Riim og accentuerende Rhythme:

1. Síð ok Víð (Grímnismál.)
— ⏑ —

2. Sækin ok Ækin (do.)
— ⏑ — ⏑

3. brestanda boga,
— ⏑ ⏑ — ⏑

brennanda loga (Hávamál.)
— ⏑ ⏑ — ⏑

4. hofum ok hörgum
— ⏑ ⏑ — ⏑
hann rædr hundmörgum. (Vafþrúðnismál.)
⏑ ⏑ — — ⏑
5. á þik Hrímnir hari,
⏓ ⏑ — ⏑ — ⏑
á þik hotvetna stari (Skírnisför.)
⏓ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑

V. Kæmpeviseform, accentuerende og rimet:

1. Hvor er Broen bredest?
— ⏑ — ⏑ — ⏓
Hvad er Mennesken ledest? (Danm. gl. Folkv. 18.)
— ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏓
2. Liden var hun Søborg,
— ⏑ — ⏑ — —
Saa tidlig fik hun Hjertesorg. (266.)
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ —
3. Hr. Peder og Hr. Esben Snar,
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —
De drikke Mjød i Medelfar. (131.)
⏑ —| ⏑ — ‖⏑ —| ⏑ —

Man vil maaskee undre sig over, at jeg her paa en vis Maade erklærer de kvindelige Riim i de nordiske Sprog for ældre end de mandlige. Men en Undersøgelse af Eddaversene vil være nok til at vise, at de allerede paa dette Tidspunct ere i afgjort Majoritet. En Betragtning af Layamons Vers, King Horn, og de efterfølgende Digtninger vil ogsaa vise, at de mandlige Riim allerede tidligt ere blevne vragede som utilfredsstillende i Udgangen af de trearsiske Linier, og at først Gjennemførelsen af den firearsiske atter bringer dem til Ære.

For Fuldstændigheds Skyld og for at vise, at det moderne Sprog ialtfald kan tilegne sig Udviklingen af et iambisk Tetrameter, der er dannet gjennem pæoniske Former og uafhængigt af alle fremmede Versemaal, anfører jeg endnu en Udviklingsrække:

VI. 1. Agnete hun ganger paa Høielands Bro;
⏑ —| ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Da kom der en Havmand fra Bunden op. (38.)
⏑ — | ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
2. Han stopped hendes Øre, han stopped hendes Mund,
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ —
Saa førte han hende paa Havsens Bund. (do.)
⏑ —| ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —

3. Og hør du, liden Karen, og vil du være min,
⏑ — ⏑ ⏑ || ⏑ — ⏓ || ⏑ — ⏑ — || ⏑ —
Syv silkestukne Kjoler dem vil jeg give dig. (101.)[1])
⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏓ || ⏑ — ⏑ — || ⏑ —

Dette sidste Trin i Udviklingen, som jeg forhen har betegnet som Liten-Karin-Strophen, kan jeg dog ikke ansee for at tilhøre Danmark; dertil ere dens Forudsætninger i den danske Kæmpevise altfor faa og svage. Maaskee feiler jeg heri. Med Sikkerhed kan denne Strophe i ethvert Fald ansees for national i Sverrig.

Jeg har i det Foregaaende forfulgt Udviklingen af det fra den graae Oldtid hos de gothisk-germaniske Folk herskende Metrum, og viist, hvorledes det fra rhythmisk Ubestemthed skrider frem til at blive rhythmisk bestemt og tenderer meer eller mindre stærkt hen imod det iambiske Dimeter. Et nødvendigt Supplement til denne Betragtning af Formen danner Betragtningen af Stoffet; vi skulle i det Følgende see, hvorledes der i selve Sprogets Prosodie finder en Udvikling Sted i en bestemt Retning, og hvorledes Sprogrhythmen gjør sin Indflydelse gjældende paa Versrhythmen.

Det ældste accentuerende Metrum, der blot var slet og ret accenttællende, frembød ingensomhelst rhythmisk Bevægelse, der kunde lignes ved en Bølgerækkes Fremskriden; den var i Forhold til en saadan kun som et vedvarende Tagdryp. Med Gjennemførelsen af Rodbetoningen blive alle Sprogets Fleerstavelsesord til dalende Versfødder, Trochæer, Palimbacchier, Daktyler, o. s. v., og Sprogmaterialet frembyder saaledes af sig selv Leiligheden til at gjennemføre en bestemt Rhythme. I Oldhøitydsk see vi desuagtet ingen saadan bestemt og utvetydigt komme frem i de Rester af den ældste allittererende Digtning, som ere opbevarede. Grunden hertil er tydelig nok; det er Biaccenternes Styrke, som have forhindret den dalende Rhythme i at gjøre sig gjældende med tilstrækkelig Kraft. Dertil kommer, at iambiske Sprogformer tidligt trænge sig frem; tonløse Forstavelser (bi- og gi-) findes allerede i Merseburger Digtene og Hilde-

---

[1]) Skal maaskee være: „dem giver jeg til din".

brandslied. Denne Mangel paa udpræget Rhythme gjorde Versificationen saameget mere modtagelig for Rimets Paavirkning, der, som forhen bemærket, tvinger den rhythmiske Bevægelse i en Retning stik modsat den, som Sproget selv naturligt syntes at føre til. Reactionen indtræder her allerede, inden Sprogets eiendommelige Princip har formaaet at slaae Rhythmen fast.

Vidt forskjelligt er Forholdet i de nordiske Sprog. Biaccenterne ophøre allerede tidligt med at være af Betydning for Versificationen; de to Accenter falde bort i Verset og give indenfor dettes eengang fastslaaede Grændser Ordfodens dalende Rhythme et forholdsviis langt større Spillerum, end den nogensinde faaer i Oldhøitydsk. Allitterationen, der ikke som det mandlige Enderiim er istand til at paavirke den rhythmiske Bevægelse, er eneraadende; Rimet bliver forholdsviis seent almindeligt og det kvindelige Riim optræder fra første Færd som side- eller endog overordnet det mandlige. Tonløse Forstavelser indfinde sig meget seent eller ogsaa som i Islandsk slet ikke; Betoningen paa første Stavelse gjennemføres der i sin yderste Conseqvents. De med Consonanter overfyldte Endestavelser, særligt de mange **r**- Lyde, der gjøre Sproget langt tungere end Tydsk, forhindre en lettere rhythmisk Bevægelse og tvinge Fremsigeren til at dvæle paa det enkelte Ord, hvis egen Rhythme derved naturligt gjør sig gjældende, og som vi overalt spore en Stræben efter en bestemt Rhythme i Metrenes Udviklingsperiode, spores gjennem hele den oldnordiske, særligt den specielt islandske Poesie en Stræben efter at bringe den trochaiske Bevægelse saa stærkt frem som muligt. Det undrer mig, at Ingen hidtil har gjort opmærksom paa, hvor afgjort den islandske Poesie bygger sin Rhythme paa Ordfodens Dalen. Det er denne Stræben, der giver hele den islandske Poesie sit eiendommelige, mørke, noget monotone og sententiøse, men i sin lakoniske Strenghed uforligneligt storslaaede Præg. Det er denne Stræben, der stiller Hovedstaven forrest i sin Kortlinie; det er Hovedstavens Stilling, der bryder den oprindelige Langlinie; Versets Korthed i den nye Form umuliggjør atter vedvarende Sætningsaccenten, og

tillader kun Ordaccenten at virke. Det er denne Stræben, der giver sig tilkjende gjennem Massen af Inversioner, hvorved stadigt Object og Prædicatsord stilles foran Verbet, Verbet foran Subjectet (reiðr var þá Vingþórr), Præpositionen efter det styrede Ord (Háva höllu í), Genitiver og possessive Pronominer efter det tilhørende Substantiv, for overalt at bringe det stærkere betonede Ord saa langt som muligt frem i Sætningen. Den spores gjennem Skabelsen af de nyere efterhængte Negationer, der allerede i Eddasproget langt have Overvægten over det oprindelige **ne**; den spores i Brugen af Pronominet **hinn**, der senere udvikler sig til den efterhængte Artikel. Den spores gjennem Forkjærligheden for alle de fuldttonende Lydcomplexer:

Dœtr váru þær
Drumba ok Kumba,
Ökkvinkálfa
ok Arrinnefja,
Ysja ok Ambátt,
Eikintsjasna,
Tötrughypja
ok Trönubeina — (Rígsmál.)

gjennem Massen af substantiviske Appositioner og Juxtapositioner:

Brestanda boga,
brennanda loga,
gínanda úlfi,
galandi kráku,
rýtanda svíni,
rótlausum viði,
vaxanda vági,
vellanda katli — (Hávamál.)

som gjennem Bestræbelsen for overalt, hvor det er muligt, at gjøre Kortlinien til et afsluttet Hele, en Sætning for sig:

Heiði hètu,
hvars til húsa kom,
völu velspá,
vitti hon ganda;
seið hon kunni,
seið hugleikinn,
æ var hon angan
illrar brúðar. (Völuspá.)

Der er Noget i disse Digtes Bygning, der minder om kyklopiske Mure i Sammenhobningen af alt det mægtige Sprogstof, Masse paa Masse, der hviler fast ved sin egen Vægt, foragtende ethvert smaaligt Bindemiddel af Partikler til at udfylde Sprækkerne. Med en saadan Kraft gjør den dalende Ordfod sig gjældende i Islandsk, at den næsten

forvandler hver af Sagasprogets Replikker til bunden Stiil, og at det endnu den Dag idag næsten hører til Umulighederne at skrive iambiske Vers i Sproget.

Det er et Fornuftprincip, der ligger til Grund for Gjennemførelsen af Rodbetoningen. Det er et Fornuftprincip, der ligger til Grund for hele den oldnordiske Rhythmik, og som skiller hele den gothisk-germaniske Digtning fra den græsk-romerske[1]). I Islandsk havner dette Princip i den paa Ordfoden byggede Rhythme; i Dansk føres det videre paa en Maade, der allerede i Kæmpevisen sees at have kuldkastet hele den oldnordiske Versification.

Tage vi for os et Vers som:

Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg (D. g. F. 135.)
⏑ ⏑ — | ⏑ — || ⏑ ⏑⏑ — | ⏑ —

eller:

Herre Peder og liden Kirsten de sidder over Bord (54.)
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —

da finde vi her hele Rækker af rene Ordfodstrochæer, og desuagtet en med næsten forceret Voldsomhed stigende Rhythme. Man kunde vælge et endnu mere prægnant Exempel fra et af Vedels vistnok selvgjorte Vers:

Mine Frænder ere slagne, mine Maage ere døde (136.)
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑⏑ — || ⏑

Her have vi otte rene Ordfodstrochæer; formelt lod der sig af disse danne en heel kviðuháttr-Halvstrophe, og formelt er denne Række ikke forskjellig fra Eddaversene:

randir rauðar,
rekka Húna,
hjördrótt, hjálmdrótt,
hilmis fylgju. (Guðrúnarkv. II.)

[1]) See f. Ex. Martials bekjendte Epigram:

Qvem recitas meus est, o Fidentine, libellus;
Sed male quum recitas, incipit esse tuus.

Den Maade, hvorpaa Ordet „male“, som indeholder Pointen, her er stillet i Thesis, savner enhver Analogie i de nordiske Sprogs Digtekunst.

alligevel er der en Væsensforskjel tilstede, som gjør den første afgjort stigende, den sidste afgjort dalende. I Eddaverset staaer hvert Led som et selvstændigt Hele for sig, ligeberettiget med de foregaaende og efterfølgende; Verset skrider langsomt, hvert Ord faaer Tid at virke med sin Accent, og Ordaccenten frembringer den dalende rhythmiske Bevægelse. I Kæmpeviseverset rives Ordene med i en raskere rhythmisk Strøm; der er ikke længere Tale om correct at tildele hvert enkelt dets retmæssige Betoning; endog de stærke Hovedaccenter i „Dronning“ og „Herre“ ere heelt undertrykte. Det er ikke længer det enkelte Ord i dets særegne Betydning, der er det Væsentlige for Verset; det er Tanken, som de samlede udtrykke i deres Forbindelse, hvorpaa det her kommer an; det er Sætningsaccenten, der her har trængt sig frem til at blive det for Rhythmen Afgjørende.

Fremkomsten af denne Sætningsaccent gaaer Haand i Haand med Udviklingen af en eiendommelig Betoningsmaade i Sproget. Med Kæmpevisens Fremtræden paa det Tidspunct, da Sproget som Dansk begynder at skille sig fra Søsterprogene, begynde allerede dets iambiske Former at træde frem i de Ord, der begynde med Forstavelser. Man pleier at sige, at vi i de med **for-** sammensatte Ord[1]) lægge Accenten paa Hovedroden, og forklare saaledes Betoningen ved Hjælp af et logisk Princip; men det er neppe logiske Hensyn, der her have været bestemmende. Der har været og er en iambisk Tendents i selve Sproget, som har gjort sig gjældende stærkere og stærkere. Der findes i vort Talesprog Snese af fremmede, navnlig franske Ord, Kontor, Plaseer, Paryk, der deels ere optagne i det gode Sprog, deels forvandlede til platte Udtryk; de ere saagodtsom alle iambiske. Hvoraf kommer nu dette? Det franske Sprogs

---

[1]) Jeg nævner denne Forstavelse for at vælge et Exempel, der ustridigt kan hjemles Sproget som oprindeligt dansk. At Betoningen i de med er-, be-, o. s. v. sammensatte Ord skulde skyldes tydsk Paavirkning, anseer jeg ingenlunde for at være en saa given Sag, som man almindeligt antager; men jeg indrømmer, at man fra dem ialtfald ingen Slutning kan drage.

Accent er for vort i den Retning forvænte Øre næsten uhørlig; vi kunde derfor ligesaa godt have lagt Accenten paa første Stavelse. Man kunde troe, at Mangelen paa den vante Begyndelsesaccent skulde have frembragt den Illusion, at Ordene have Accent paa sidste Stavelse; men i saa Fald skulde Islænderne fortrinsviis blive illuderede paa denne Maade, og det er vitterligt ikke Tilfældet. Islænderne betone slige Ord ganske som deres egne; de sige „**k**urteisi“, hvor vi sige „courtoi**sie**“ (med Stødtone.) Englænderne lægge ligeledes i den romanske Bestanddeel af deres Sprog Accenten saa langt som muligt tilbage fra Endelsen. De sige **n**ature, **a**rmy, **a**ction, **ch**aracter, hvor vi sige Na**tur**, Ar**mee**, Ac**tion**, Charak**teer**. Tydskerne have overfor franske Ord ikke heller en saa udpræget Tilbøielighed som vi til at accentuere den sidste Stavelse. I de fremmede Ord, som ere gaaede op i Sproget, spores ogsaa en Forskjel fra Dansk; de sige **O**rient, **M**odel, Chara**k**ter, **T**abak. Endnu for en Generation siden var i Tydsk Accentueringen **M**usik, Bot**a**nik, anseet for den ene rigtige, skjøndt i den nyere Tid en Retning derimod har gjort sig gjældende. Hvor langt videre det danske Sprog gaaer end Tydsk i at forskyde Accenten henimod Ordenden, vise oprindeligt tydske Ord som **Klein**od og **Te**llerchen, der ere blevne til Kle**nod**(ie) og Tal**ler**ken. Ja endog de i nyere Tid fra Islandsk overførte Ord vise Phænomenet: det hedder i moderne Dansk **A**synie, Val**ky**rie, Ein**he**rier.

Der er saaledes Intet, der kan forklare vor Accentuering af slige Ord uden en iambisk Tendents, der modsat den ældgamle trochaiske gradviis har arbeidet sig frem og er udviklet af Sproget selv. Den har ikke været stærk nok til at forandre den udprægede, nedarvede Accent, som den heller ikke har været stærk nok til at hindre den efterhængte Artikels Udvikling af sine Forudsætninger, men den giver sig dog ogsaa tilkjende overfor denne i Opgivelsen af dens Brug ved Adjectiver, hvor en foransat Artikel gjennemføres, saavelsom i Dannelsen af den ubestemte Artikel, ligesom den overhovedet gjør sig gjældende ved alle Nydannelser og overfor alle fremmede Ord, som optages i Sproget. Den viser sig allerede i Lovsproget og i Folkevisen i

Brugen af Partiklen **e**, der her er paavei til at gjøre Forbindelser som i-medens, i-hvo, i-hvad, i-hvor til Idiomer. Den viser sig i Ordet „igjen“, der i det moderne Sprog er eneraadende. Den viser sig i Hundreder af iambiske og navnlig anapæstiske Forbindelser, hvori to Ord ere nærved at groe sammen, stærkest i det vulgære Sprog, stikke af, hænge i, holde for, kile paa, — i mangfoldige Forbindelser, der ligge fjernt fra den Tanke, som de ere blevne Udtryk for, og aabenbart meest ere blevne fastholdte for Rhythmens Skyld, „tage af“ (photographere), „stikke op“ (give tabt) „lægge for“ (gjøre Begyndelsen.) Ogsaa i Udtryk som „glemme En Noget af“, i Fastholden af Talemaader, der nutildags ere Pleonasmer, som „pleie van“, som ogsaa i de mangfoldige med Flid søgte platte Udtryk, at „kunne troe Nei“, „være støt paa“, ɔ: stole paa, „være fri for“, ɔ: ikke istand til, „paa Kraft“, „pil af, Grønært“, — spores Tendentsen i dens Reenhed. Den samme Tilbøielighed viser sig i Udtryk som Substantiverne Spilop, Tøraf, Rivaf, Rykind, der ere blevne Idiomer, ligesom det ogsaa i de tydske Udtryk, som i plat Sprog ere blevne gængse, „tage Reis-aus“ og „være deran“ aabenbart er Rhythmen, der sympathetisk har tiltalt de Danske. Ogsaa i det gode Talesprog viser denne Tendents sig klart og utvetydigt paa mangfoldige Maader; den sees ikke blot i alle nydannede Verbalsubstantiver paa **-eri** (tydsk -ei), hvor den har været kraftig nok til at trykke Ordets Hovedaccent ned til en Biaccent, som i Tryllerí, Malerí, men ogsaa i mange Tilfælde, der ikke have Analogier i Tydsk, fra hvilket Sprog man ellers gjerne vil udlede denne Accentuering, — i Hunkjønsformerne paa **-inde**, som Grevínde (Gräfin), i mangfoldige med det benægtende **u** begyndende Ord, der have flere end to Stavelser, uskýldig, utrólig, umúlig, o. s. v., kort sagt, alle de hyppigst brugte; ogsaa heri gaaer det danske Sprog langt videre end Tydsk, i hvilket Sprog der i det Høieste kan være en Smule Vaklen tilstede for et enkelt Ords Vedkommende, men hvor Forstavelsen **un** ellers altid har Hovedtonen. Den viser sig sporadisk og heelt anomalt i mangfoldige Ord, i falske Analogidannelser som „vurdére“, som i alle de almindelige Ord

paa Endelsen -**agtig**: splidágtig, barnágtig, (udpræget i det vulgære „grinágtig“, ikke i „sórtagtig“), i alle paa -**værdig**: ærværdig, agtværdig, i alle de med guddómmelig og fredsómmelig ligedannede Ord; ogsaa i Ord med Forstavelser, der ellers have Hovedtonen, misúndelig, antágelig, anstødelig, paalídelig, tilládelig, opbýggelig, Gjenvórdighed; selv i Sammensætninger, hvis første Led er et Adjectiv, stormægtig, langmódig, tungsíndig, — eller endog et Substantiv: bodfærdig, husvále, landflýgtig, haandgríbelig. Ogsaa her gaaer den danske Sprogtendents langt videre end den tydske; Ord som „wéhmüthiglich“ og „démüthiglich“ hedde paa Dansk „veemódelig“ og „ydmýgelig“. Saa stærk er denne Tendents bleven, at vi (naar undtages i Adjectivernes Comparativformer) sletikke kunne taale tre ubetonede Stavelser sammen; og hvor det ikke er muligt at faae en Accent anbragt paa *en* af disse, rykke vi Hovedaccenten et Skridt frem[1]).

Denne iambiske Tendents, der hos os ligesom den trochaiske i Islandsk ender i en mechanisk Bestræbelse efter at forskyde Accenten, er, som sagt, fra først ligesom hiin *et* Fornuftprincip, der gjør sig gjældende i Sætningens logiske Bygning og viser sig som en Bestræbelse for at *ordne*

---

[1]) En omvendt Analogie sees i den Betoning, som finder Sted ved spondeiske Trochæer og palimbacchiske Daktyler ″ ˊ ◡, som forbindes med en stærkt betonet Forstavelse; i disse bortfalder Hovedtonen, medens derimod Bitonen forstærkes: Anstrengelse — Kraftanstrengelse. Det hedder „Uhyret“, med „Skovuhyret“:

Hans Ansigt er som Kongens, der Skovuhyret blev (Ingemann.)

„udgrenet“, men „vidtudgrenet“

Der stod en Lind paa Fagertun med vidtudgrenet Krone (Welhaven.)

„frivilligt“, men „ufrivilligt“

Tager ei min Sang for Andet end et ufrivilligt Suk. (Oehlenschläger.)

„Oprækning“, men „Haandsoprækning“; „Arbeide“, men „Samarbeide“, o. s. v.

Elementerne i Overeensstemmelse med selve Tankebevægelsens simpleste og naturligste Successionsrække, hvad der ganske naturligt fremkalder en Bevægelse fra det Svagere til det Stærkere, da i vor Sætningsbygning det Foregaaende bliver et Gjennemgangspunct eller Bestemmelse for det Efterfølgende, Væsentlige; idet man under Fremsigelsen haster løs paa Tankens egentlige Maal, faaer dette naturligt den stærkere Betoning. Den fra den oldnordiske Poesie nedarvede inversionelle Stilling af Ordene, hvorved Sætningens væsentligste Ord stilledes i Forgrunden, og som stemmede saa godt med Hedenskabets halvt sententiøs-didaktiske, halvt dramatiske Eddadigtning, var bleven ubrugelig for den renere Epik, som den nye Culturstrøm førte med sig, og Kæmpevisen viser Gjennembruddet af det nye, naturlige Princip. Rhythmen er heri ikke bygget paa Ordfoden, men paa Ordenes Forbindelser, paa den logiske Fod[1]. Denne, som dannes af Ordene i deres snevreste Sammenhæng, er næsten overalt iambisk. Iambisk er saaledes Forbindelsen af „at“ med alle Infinitiver af trochaiske eller Eenstavelsesverber, alle Forbindelser af personlige Pronominer som Subject med slige Verber, som „jeg seer“ (undtagen i de sjeldnere Spørgeformer „saae du?“ og hvor Hovedsætningen følger efter Bisætningen, o. s. v.); alle Forbindelser af trochaiske og mange Eenstavelsesverber (deriblandt Imperativformerne, „fat Mod“) med et Object, som har Tonen paa første Stavelse (Eenstavelsesord indbefattede), som „yppe Kiv“, „slaae Græs“ (undt. Reflexivformer, „støde sig“) eller med en Hensynsbetegnelse tilføiet,

[1]) Jeg maa her gjøre opmærksom paa, at alle danske og tydske Metrikere siden Klopstock have misbrugt Benævnelsen „Ordfod“. Ved dette Udtryk betegne de ikke blot Ordene selv, men ogsaa Ordene i deres snevreste grammatikalske Sammenhæng; „være“ og „at være“ ere begge Ordfødder efter deres Terminologie. Ikke Een af dem har havt sund Fornuft nok til at indsee, at disse to Stavelseforbindelser, som jeg i dette Værk har kaldt Sprogfødder, repræsentere, ikke blot forskjellige, men modstridende Principer, idet den ene repræsenterer selve Sprogforraadets i Dansk dalende Rhythme (hvad jeg vil kalde den egentlige Ordfod), den anden Ordforbindelsernes i Dansk stigende Rhythme (hvad jeg kalder for den logiske Fod).

„bring Jarlen Bud"; alle Forbindelser af slige Verber med en efterfølgende Præposition, „være med", „slaae til", eller med Stedsadverbier, „gaae hen", som overhovedet med Adverbier i Reglen, „tale høit"; alle Forbindelser af Substantiver, Eenstavelses- eller trochaiske, med den ubestemte Artikel, „en Mand", „mit Sværd", alle Forbindelser af Adjectivernes bestemte Artikel med et Adjectiv, som har Tonen paa første Stavelse, „den lyse Dag", „hin brune Mjød"; alle Forbindelser af Præpositioner med Substantiver, der have Tonen paa første Stavelse, „paa Vei", „om Dagen", „over Vang" (og med Pronominer, undtagen i de enkelte Former „paa mig", o. s. v.); alle Forbindelser af et Eenstavelsesadverbium med et trochaisk eller Eenstavelsesadjectiv, „lidt flaut", „hvor store", „saa mange"; alle Forbindelser mellem Titel og Navn, „Hr. Peder", eller mellem For- og Tilnavn, „Svend Vonved", — kort sagt, den logiske Forbindelse mellem Ordene danner overalt iambiske Former; foruden de faa Tilfælde af Undtagelser, der ere antydede ovenfor, hører det næsten til Umulighederne at finde trochaiske Former dannede paa denne Maade [1]).

Betragte vi vor Kæmpevise, som den foreligger i de ældste og bedste Optegnelser, da see vi, at der i Sprogstoffet har fundet en gjennemgribende Revolution Sted; Alt i Udviklingen stræber øiensynligt hen til at gjøre Sproget lettere og mere flydende [2]). Allerede i Lovsproget og de nærmest-

---

[1]) De almindeligere Tilfælde ere her anførte. Alle andre Forbindelser mellem Ordene, som f. Ex. mellem en Genitiv og et efterfølgende Substantiv, „Kongens Læge" eller mellem et Adjectiv og et Substantiv, „skjønne Dame", virke i Almindelighed ikke som hørlige rhythmiske Forbindelser paa Øret, men falde fra hinanden efter Ordfødder. Om den uoverskuelige Række af anapæstisk-daktyliske Forbindelser kan kun Lidet i Almindelighed siges; de ere oftest meer eller mindre tvetydige, idet Amphibrachen stadigt trænger sig frem som det neutrale Mellemled; forsaavidt de have en udpræget Charakteer ere de imidlertid saagodt som altid stigende; en udpræget dalende logisk Fod hører her som overalt til Sjeldenhederne.

[2]) Naar denne Revolution har fundet Sted, om den først kan betragtes som gjennemført ved Aar 1400 eller om den skal sættes

følgende Sprogmindesmærker see vi, at de substantiviske Nominativmærker ere forsvundne; de adjectiviske ere stærkt paa Vei dertil, og forsaavidt som de ere bevarede (som i „Ungersvend"), have de prosodisk faaet Rang med andre Stavelser. Tvelydene i Rodstavelserne ere gaaede over til enkelte Lyd[1]), Assimilationen af **ld** og **nd** begyndt, **h** bortkastet foran **l**, **n**, **r**; **j** inde i Ordet efter en Consonant begynder at forsvinde (læggjæ—lægge). Alle de fuldtlydende Casusendelser, -**a**, -**i**, -**u**, smelte sammen i den prosodisk endnu kortere Halvlyd **æ**. Under denne Stræben efter at bortkaste alt det Tunge fra Sprogets Masse af Hovedord bliver ikke blot den rhythmiske Gang i Sætningen lettere og mere uafhængig af Ordfoden, men Biordene komme til at spille en vigtigere Rolle; de i den islandske málfylling hidtil upaaagtede Præpositioner og Pronominer blive relativt tungere og lade sig ikke som forhen heelt ignorere i Versificationen; de kræve Plads for sig som selvstændige rhythmiske Elementer, og gjennem dem arbeider den logiske Fod sig frem. Paa denne Maade fortsættes Udviklingen videre gjennem Aarhundredernes Løb; de haarde Consonanter i Ordender og imellem to Vocaler vise i Lovsproget kun Spor af Overgang til bløde; først i det fjortende og femtende Aarhundrede gjennemføres denne Overgang som Lov. En heel ny Prosodie, hvortil Spiren allerede maa have ligget i Fællessproget, er brudt igjennem og viser sig i Forlængelsen af de oprindeligt korte Vocaler foran en oprindeligt enkelt Consonant[2]); men en i den nyere Tid stedfindende Reaction, der i Skriftsproget giver sig tilkjende

---

hele tohundrede Aar før, er for denne Undersøgelse aldeles ligegyldigt. Afgjørende for denne ere kun de tre Facta: 1) at Oldtidsdigtningens Sprog og Rhythmik i alt Væsentligt har været identisk med de Former, som ere opbevarede i det ældste Islandsk; 2) at der fra dette Stadium finder en sproglig og rhythmisk Overgang Sted til de Former, som Optegnelserne af Kæmpeviserne fra Begyndelsen af det 16de Aarhundrede frembyde; 3) at Nutidsversificationen hviler umiddelbart paa disse som en videre Udvikling i samme Retning.

[1]) Wimmer, Navneordenes Bøining i ældre Dansk, 1868, S. 7.

[2]) Samme, Oldnordisk Læsebog, anden Udg. Kbh. 1877, Fortalen, S. XIV.

gjennem den tiltagende Consonantfordobbling, har atter for en stor Deel reduceret dem til korte.

Medens Sproget for de trochaiske Ords Vedkommende har udviklet sig nogenlunde roligt, saaledes at Hovedmassen af de i vore ældste Sprogmindesmærker forekommende Ord[1]) uforandrede (paa Lydovergangene nær) ere gaaede over i det moderne Sprog, har der for de iambiske Formers Vedkommende fundet en stærk Vaklen Sted, som illustrerer selve den Brydning, hvorigjennem de have arbeidet sig frem. I Lunds Glossarium findes kun et eneste tvivlsomt Ord med Forstavelsen **be-**; af 30 med Forstavelsen **for-** anførte iambiske[2]) Ord ere de fleste forsvundne fra Talesproget; Ord som forbygge, fordeytinge, fordoplæ (ødelægge ved Spil), fordrave, fordrikke, fordæþær, forevne, forfaræ, forforthæ, forgangæ, forgivæ (tilgive), forgøræ (forbryde), forhæghþæ, forkumæ (ødelægge), forleden (affældig, opbrugt), formælæ (fordømme), forligge (beligge), forsee (providere), forsighæ (ell. forsaghæ, som har holdt sig i en lidt modificeret Betydning), forsla (sætte overstyr), forstælæ, forsværæ (forbryde ved Ed), forsømæ sik (komme for seent), forskiutæ (forspilde), fortakæ (borttage), forvinnæ (fordømme), — ere deels blevne ubrugelige, deels have de faaet en anden Betydning. Tilbage staae med den oprindelige Betydning kun: forbrydhæ, fordømæ, forglømæ, forlatæ, forældræ, ialt kun fem Ord. Stundom findes i det ældste Sprog Rodord, der senere ere brugte med Forstavelser, mene (formene, ɔ: forbyde), gen (alm. dog i gen), kvæmlik (bekvem), minskæ (formindske, undt. i Søsproget), tabe (fortabe). Stundom findes trochaiske Ord, som senere ere blevne ombyttede med iambiske, ahaldæ (beholde), undistandæ (forstaae).

I Folkevisen er Antallet af Ord med iambisk Begyndelse overordentlig ringe, som venteligt var. De indskrænke sig navnlig til denslags Ord, som paa hin Tiid endnu skreves som to: igen, imod, imens, fordi, o. s. v. I samtlige Marsk

---

[1]) G. F. V. Lund, det ældste danske Skriftsprogs Ordforraad, Kbh. 1877.
[2]) Eller mod iambisk Rhythme tenderende; thi Betoningen kan i somme af dem være tvivlsom.

Stigs Viser, 143 Stropher i Tallet[1]), findes ikkun otte saadanne, hvoraf fem forskjellige Ord (foruden Navnet Christopher). I Ebbe Skammelsøns Vise (samme Redaction) findes i 80 Stropher sex saadanne Ord, hvoraf fem forskjellige, af hvilke dog de tre (ihjel, tildøde, imens) endnu paa Visens Affattelsestid vare to Ord; tilbage staae saaledes kun de to Ord „trolovet“ og „forsamlede“, desuden i Omkvædet Ordet „fordi“, der imidlertid i Lovene ikke blot skrives i to Ord, men endog hyppigt som tre Stavelser: foræ thy. Som Sproget paa hiin Tid befandt sig i en Overgangsperiode, saaledes er Kæmpevisen selv i sit Versemaal en Overgangsform. Medens det gamle paa Ordfoden byggede oldnordiske Versemaal viser en afgjort dalende Bevægelse, viser Kæmpevisen i sin rhythmiske Gang en afgjort stigende; men selve dens metriske Form staaer endnu som et Overgangsled mellem den dalende og den stigende Rhythmes to Systemer; en reen trochaisk Bevægelse fremviser den i Dansk saa at sige aldrig, men heller ikke ofte en ublandet iambisk Rhythme.

I Islandsk, hvor den endnu svage Sætningsaccent vistnok giver et temmeligt tro Billede af Oldsprogets, beholder Ordfoden stadigt Overvægten over den logiske Fod. De særegne Versemaal, som den islandske Poesie har skabt i dróttkvæði og liljulag, vise den strengeste og reneste trochaiske Rhythme; noget tilsvarende iambisk Forsøg er aldrig gjort før i den allernyeste Tid, og det endda yderst sjeldent. Betegnende for Forholdet er det ogsaa, at den paa Island fra de yngre Søstersprog indførte Kæmpevise viser Originalens rene trochaiske Modbillede, — saa reent, som det kan blive under den hyppige Bortkastelse af Thesistavelser, som upaatvivleligt skyldes Paavirkning af det i Traditionen endnu levende fornyrðalags korte Linier; Versene:

Herre Peder han red sig under Ø,
Han fæsted en Jomfru, han lokked hende Mø —

---

[1]) **Danske Kæmpeviser og Folkesange, fornyede i gl. Stiil, ved Sv. Grundtvig, Kbh. 1867.**

hedde paa Islandsk:

þorkell ríðr sig undir ey,
keypti konu, en hugði mey. (D. g. F. 277.)

Ligeledes: Det maa nu hver Danekvinde vide,
Hvor jeg kan i gyldte Sadel ride. (D. g. F. 126.)

Islandsk: það má hverr með öðrum vita:
ei mun hœgt í söðli að sitja. (D. g. F. 277.)

Ligeledes: Hvad heller er dig Veien for lang,
Eller din Sadel er dig for trang?

Islandsk: þyki þér nokkuð leiðin löng,
eða veldur söðulþröng? (Sammesteds.)

Svensk indtager i Forhold til Islandsk en lignende Stilling:

Dän ene spände migh för mit bröst
medh sine hvasse rambner;
Den andre migh i median togh
och båda krista och kramma.

Islandsk: Annarr tók mig sèr í fáng,
kreisti mig og kramdi;
annarr sló mèr högg á bak
fast með sínum hrammi. (Grundtv. og Sigurðsson,
Íslenzk fornkvæði, Nr. 22.)

Slaaende Exempler findes i „Danmarks gl. Folkeviser“ opførte under Nr. 222 og 234. Endnu mere udpræget Ordfodsrhythme end i de foregaaende Stropher findes i Linierne:

Hræðilega kvíddu þær
Ebbadætur viður,
þegar að lögðust Ívarssynir
millum þeirra niður. (Gr. og S. Ísl. f. Nr. 30.)

Dansk: Op da vaagned de Jomfruer snild'
Og tænkte sig om saa vide;
Hr. Bonde og Hr. Skennild laae
Hos deres hvide Side. (D. g. F. 194.)

I et andet af de gothisk-germaniske Sprog, Engelsk nemlig, er det stik Modsatte Tilfældet. Den logiske Fod har der i en endnu langt høiere Grad end i Dansk taget Magten fra Ordfoden; denne er i den Grad undertrykt, at den aldrig har ringeste Betydning for Versificationen, hvad der tildeels ligger i, at hele den germaniske Deel af Sprogets Elementer nærmer sig stærkt til Eenstavelsesstandpunctet. Man sammenligne med den her anførte islandske Kæmpevisestrophe følgende Typer paa den skotsk-engelske:

O wha is this has done this deed
And tauld the king o'me,
To send us out at this time o'the year
To sail upon the see? (Finlay, Scott. ballads, Edinb. 1808, I, S. 50.)

Ile doe the best, that doe I may,
While I have power to stand:
While I have power to weeld my sword,
Ile fight with hart and hand. (Percy, reliques of ancient poetry, Vol. 1, III book, 1.).

I den skotsk-engelske Poesie, hvor denne Strophe ligesom i de nordiske Sprog er bleven den episke Folkevises Hovedmetrum, har Versemaalet derfor udviklet mere decideret iambiske Former end i Dansk. Hele den engelske Poesie er gjennemgaaende præget af denne Sprogeiendommelighed; Linier som de bekjendte:

He was a man, take him for all in all (Shakespeare.)
Thou know'st, the mask of night is on my face. (Samme.)
It is my soul, that calls upon my name. (Samme.)
Would I were sleep and peace, so sweet to rest (Samme.)
It is the east, and Iuliet is the sun (Samme.)
To be or not to be, that is the question (Samme.)
The stag at eve had drunk his fill,
Where danced the moon on Monan's rill (Scott.)
I have not been thy dupe, nor am thy prey (Byron.)
And I who have shed blood cannot shed tears. (Samme.)
Eat, drink, and love; the rest's not worth a fillip. (Samme.)

His hair is crisp, and black and long,
His face is like the tan;
His brow is wet with honest sweat,
He earns whate'er he can (Longfellow).

vise den logiske Fod i dens Reenhed. Som Iamben næsten er umulig i Islandsk, saaledes er Trochæen næsten umulig i Engelsk; hvor den trochaiske Form formelt er gjennemført i Liniens Begyndelse, stikker den logiske Fod overalt frem og stræber imod Slutningen at tvinge den rhythmiske Bevægelse i den modsatte Retning:

Maid of Athens, ere we part,
Give, oh, give my back my heart;
Or, since that has left my breast,
Keep it now, and take the rest!
Hear my vow, before I go,
Ζώη μοῦ, σάς ἀγαπῶ. (Byron.)

Jeg haaber, at man vil tilgive mig denne noget brede Udvikling af den nydanske Versifications Forudsætninger; det er ikke noget blot historisk Pedanteri, naar jeg har offret disse Facta en saa vidtløftig Undersøgelse. Man hører stundom Folk med stor Suffisance paastaae, at kun de trochaisk-daktyliske Former høre vort Sprog til, ja, man har endog paa Prent seet de iambiske Former betegnede som „importerede“, — som Former, der ere paatvungne vort Sprog og ikke naturligt følge af dets Bevægelse. Det er denne Misforstaaelse med Alt, hvad der udspringer af den, Læren om ikke existerende Cæsurer og al den tankeløse Snak om Ordfødder og deres Forhold til Versfødderne, som det har været mig magtpaaliggende een Gang for alle at have klaret heelt. Jeg troer derfor nu i Kraft af den foregaaende Udvikling at kunne slaae følgende Sætninger fast:

1) At der i Metrets rhythmiske som i Sprogets prosodiske Udvikling fra den tidligste Tid, hvori det viser sig som dannet, har været en Stræben hen imod iambiske Former, som har affødt hele vor nuværende, for de ni Tiendedele af de anvendte Versemaals Vedkommende iambiske Versification.

2) At der i selve Sproget findes to, hinanden modsatte Principer,

a. en dalende, trochaisk Tendents, repræsenteret ved det egentlige Sprogmateriale, Massen af Ordene betragtede hvert for sig, der fortrinsviis have Accent paa første Stavelse; dette Princip er Sprogets Ordfod;

b. en stigende, iambisk Tendents, repræsenteret ved Massen af grammatikalske Ordforbindelser i Ordenes snevreste Sammenhæng, der vise en Stræben efter at bevæge sig fra Thesis til Arsis; dette Princip er Sprogets logiske Fod.

3) At det første af disse Principer naturligt støtter Metrets trochaiske, det andet dets iambiske Bevægelse, og at heri ligger den theoretiske Mulighed for, at man i Dansk kan bygge Rhythmen enten paa Ordfoden i Strid med den logiske Fod eller paa den logiske Fod i Strid med Ordfoden.

4) At af disse to Principer i det moderne Sprog det iambiske factisk er i Overvægt, men at Misforholdet mellem Ordfoden og den logiske Fod dog er langt fra at være saa skrigende som i Islandsk eller Engelsk, idet det iambiske Princips Overvægt mere beroer paa en i det daglige Talesprog tilvant ydre Betoningsmaade af Sætningen end paa noget indre grammatikalsk eller Ordbygningen og Orddannelsen vedrørende Forhold; tvertimod ere de to Principer, seete efter disse indre Forhold, meget snarere i en næsten fuldstændig Ligevægt.

5) At, — hvad der følger af den foregaaende Sætning, — den stigende Rhythme uundgaaeligt vil trænge sig frem i ethvert med Frihed behandlet Versemaal og vil blive desto stærkere, jo større Friheden bliver, og jo mere det i den frie Behandling nærmer sig Prosasproget; at omvendt det iambiske Princips Overvægt bliver svagere og svagere, jo strengere Versemaalet behandles, ligesom ogsaa overalt, hvor det poetiske Sprog fjerner sig fra Prosasproget, og Inversioner ophæve den vante Sætningsbygning, medens til Gjengjæld Letheden ved at bringe en trochaisk Rhythme frem tiltager med Gjennemførelsen af den formelle og reelle Forskjel fra Prosasproget.

6) At slutteligt altsaa Kunstneren paa et vist Punct har det i sin Magt vilkaarligt at give det ene eller det andet af disse to Principer Fortrinet, og at Rhythmen i Praxis følgeligt saavel kan bygges paa Ordfoden:

Solen daler, Natten aander Taage (Schack Staffeldt.)
Ømmeste Lyrikers klagende Trille (Hertz.)

som paa den logiske Fod:

Han gik fra Hals til Fod i Skrud (Welhaven.)
Vil du see, disse tre har han skrevet mig til (Heiberg.)

Jeg gjentager endnu engang, at jeg i dette Afsnit stundom har forladt mit eget Omraade og i Modsætning til, hvad Tilfældet er i alle foregaaende og efterfølgende Afsnit, begivet mig ind paa Felter, hvor jeg trods aarelange Anstrengelser (eller rettere maaskee paa Grund af dem) kun tør ansee mig for en Dilettant. Af den Grund har jeg saa strengt som muligt holdt mig til Hovedautoriteternes Undersøgelser og paa de Puncter, som meer eller mindre ligge udenfor mit Sagkjendskab, stræbt at støtte mig til deres Meninger. Sandsynligviis bliver jeg nødt til desuagtet at bede Sprogforskerne om Tilgivelse for Feiltagelser i Enkelthederne. Jeg indrømmer denne Mulighed samtidigt med, at jeg fastholder Rigtigheden af Enderesultaterne. Disse maae tale for sig selv, og dem overlader jeg trøstigt til alle samtidige og efterfølgende Videnskabsmænds Prøvelse.

Med den Inddeling, som er angiven ved de i disse Resultater paapegede tvende Grundprinciper for det danske Sprogs Rhythmik, den stigende og dalende Tendents, er Grundlaget givet for den Systematik, som i det Følgende skal udvikles.

Om Principerne for den metriske Systematik.

I det Foregaaende er paaviist, hvorledes det danske Sprogs Rhythmebevægelse ifølge Sproget iboende Principer af sig selv naturligt falder i to store Hovedafdelinger. Det er klart, at Sprogfødderne kunne være i den Grad dominerende, i den Grad eensartede og charakteristiske, at kun en eneste paa dem bygget Rhythme er mulig, der følgelig ligesom Avestaversene kan være af en saadan Natur, at den hverken lader sig indrangere under de stigende eller de dalende Rhythmer[1]. I det Tilfælde derimod, at Sprogfødderne — som i Græsk og Latin — ere for charakteerløse til at udøve nogensomhelst Indflydelse paa Retningen af den rhythmiske Bevægelse, er der ligesom i Dansk og i andre Sprog, hvor Sprogrhythmens stigende og dalende Tendents meer eller mindre ere i Ligevægt, — en ufravigelig Nødvendighed, som fordrer den ovennævnte Dualisme lagt til Grund for Systematikkens store Hovedinddeling og som gjør det Hermannske Begreb „Anakrusis“ til en Taabelighed. Øret vil her altid vide at skjelne mellem en stigende og en dalende Rhythme, og Grunden hertil ligger i en vistnok almeenmenneskelig Eiendommelighed ved Lydopfattelsen. Begyndelseselementet frembringer nemlig en akustisk Illusion, der i en Række . . . abababa . . bringer Elementerne til at ordne sig ab—ab—ab, naar man fæster Opmærksomheden paa **a**, men ba—ba—ba, naar man fæster Opmærksomheden paa **b** som Udgangspunkt, og det saaledes, at Afstanden fra **a** til **b** i første Tilfælde synes mindre, i sidste Tilfælde større end mellem **b** og **a** i den fremadskridende Række. Enhver kan overbevise sig herom ved et simpelt Experiment.

---

[1]) Tilfældet synes at foreligge i Arabisk, hvis Versification næsten udelukkende bevæger sig i epitritiske Former, og hvis ældste og simpleste Former ere bacchiske og kretiske (Freytag, Darstellung der arabischen Verskunst, Bonn 1830). Imidlertid kjender jeg ikke Sproget i levende Fremsigelse, og Hovedværket lader Læseren i Uvidenhed om, hvorvidt disse Former indeholde nogen særlig Arsis.

Har man et Uhr, som slaaer Femtedeels-Secunder, og hvor det ene Slag, som Tilfældet i Reglen er, høres med en fra det andet lidt forskjellig, stærkere Lyd, vil man efter Behag kunne høre den iambiske eller den trochaiske Bevægelse deri, alt eftersom man tager det svagere eller det stærkere Slag til Udgangspunct. Det vil her i den fortsatte Række vise sig som aldeles tilfældigt, hvilken Rhythme man først faaer frem; men naar dette er skeet, vil man høre den blive mere og mere udpræget og stærkere og stærkere illuderes af den Forkortelse i Tidsafstanden, der synes at finde Sted mellem to sammenhørende Slag; det vil derefter have nogen Vanskelighed for Øret at bringe Bevægelsen til at skifte om. I en iambisk Linie, hvor Bevægelsen er given, kan man derfor ikke uden at gjøre Vold paa Ørets Opfattelse regne Bevægelsen trochaisk. I Sprogrhythmen er det nemlig anderledes end i Musikrhythmen og Pendulslagets Rhythmer; thi her er Begyndelsen ikke vilkaarlig, og det af den Grund, at man forbinder en bestemt Tanke med ethvert rhythmisk Led; Begyndelseselementet er derfor i ethvert concret Tilfælde nødvendiggjort, ikke ved Ørets Krav, der ligesaa godt kunde begynde med det næste, men ved Forstandens. Af denne Grund fæstes i Sprogrhythmen Tanken stærkere end i enhver anden Rhythme paa Begyndelsesleddet; af denne Grund kunne Musikrhythme og Sprogrhythme ikke parallelliseres, af den Grund er den Hermannske Lære om „Anakrusis“ saavelsom den Apel-Heibergske om „Optakt“ i Sprogrhythmen falsk og forkastelig, og af denne Grund skiller den iambiske Bevægelse sig bestemt fra den trochaiske. Hvor derfor i Dansk i en rhythmisk Række af Arsis- og Thesisstavelser Sprogføddernes modsatte Bestræbelser nogenlunde ere i Ligevægt, eller hvor de som i Græsk ere charakteerløse, vil Begyndelsesleddet være det Lod, som kastet i Vægtskaalen bestemmer Rækkens Stigen eller Dalen[1]).

---

[1]) Jeg bemærker her foreløbigt, hvad siden nærmere skal udvikles, at ogsaa denne Sætning har sit Forbehold. Ogsaa Begyndelsesfoden taaler Modificationer, deels fordi, hvad før er paaviist, den stigende eller dalende Rhythme lader sig udtrykke ved Sprog-

Men Systematikken kan ikke blive staaende ved den almindelige Antagelse af disse to Hovedsystemer; det gjælder nu om Anvendelsen af Systemet, om Classificationen af Phænomenerne. Og en saadan Classification maa først og fremmest erkjende og gaae ud fra den Grundanskuelse, at hvad der i sit indre Væsen er i høieste Grad compliceret, ikke i sin abstract theoretiske Udvikling kan blive enkelt eller simpelt. Det er denne Erkjendelse, som har manglet Metrikerne, og af den Grund have de alle lidt Skibbrud paa de Skjær, som de elementære Principer skjule under deres glatte Overflade; Ingen af dem er i sin Erkjendelse naaet ud over, hvad ethvert Barn, saa at sige a priori, instinctmæssigt er sig bevidst, og ethvert Forsøg paa at komme udover dette Standpunct er blevet et Misgreb. De have troet at kunne hjælpe sig med et Par simple Elementarbestemmelser som Iamber og Trochæer, Daktyler og Anapæster. Men saasnart disse skulle anvendes i Praxis, brister det; i og for sig ere de ikke holdbare uden et stort Apparat af Hjælpekategorier. Conseqventsen heraf seer man i Hermanns og Apels metriske Theorier, der ere endte med at opgive Hovedinddelingen og dermed alt System.

Det gjælder som sagt om den praktiske Gjennemførelse af Hovedinddelingen, og hvad denne angaaer, gaaer jeg ikke forvidt ved at sige, at der endnu aldrig er sagt et fornuftigt Ord derom. Der er paa dette Omraade ikke Principer at discutere, ikke Synsmaader at drøfte, ikke Theorier at veie og forkaste, ikke nogen Argumentation at imødegaae, — der er kun en Augiasstald at rydde, hvortil ingen levende Viden-

---

fødderne alene uden Hensyn til Formen, deels fordi det enkelte Vers i et længere Digt naturligt bestemmes ved Massen af de foregaaende Grunden til, at netop Begyndelsesfoden i Dansk saa overordentlig hyppigt modificeres, er, at Rhythmen som saadan bedst taaler Forandringer i sin Begyndelse; ved Forandringer midt i gaaer den let i Stykker. Af denne Grund rettes Bestræbelsen for at tilveiebringe rhythmisk Afvexling særligt mod Begyndelsen af Verset, fordi Opretholdelsen af Rhythmen er vigtigere end Opretholdelsen af Metret, ɔ: den iambiske eller trochaiske Form i det enkelte Vers. Dette lader sig i Sammenhængen let bestemme ved de omgivende.

skab kan opvise Magen, en Augiasstald af tankeløse Fraser, af forstenede Fordomme og forvrængede Grundsætninger, der ikke som selv de meest feilagtige Theorier paa andre Omraader — Phlogistontheorien paa Chemiens, for at nævne et Exempel, — have spillet deres Rolle en Tid, samlet Kjendsgjerningerne under bestemte Synspuncter, selv ledet Betragtningen i den Retning, der førte til nye og bedre, maaskee endog heelt modsatte Hypotheser, og hvis Feil derfor kunne gjøre Fordring, ikke paa vor Skaansel, men paa vor Beundring og Ærbødighed; — thi det maa ikke glemmes, at systematiserende Theorier ikke blot sjeldent kunne antages at udtrykke nogen absolut Sandhed, men at de overhovedet ikke have dette til Opgave[1]). Til slige ærværdige Theorier hører den herskende Metrik ikke; det er ikke Fremskridtet, der har gjort den utidssvarende, ikke nye Kjendsgjerninger, der kuldkaste den; det er dens Forhold fra første Færd overfor Kjendsgjerningerne, der fordømmer den og dens Udvikling. Indført fra et Sprog, hvor den i sin uvidenskabelige Form passede slet, til en Skare af andre, hvorpaa den aldeles ikke passer, har den ikke blot fra først Intet havt med Kjendsgjerninger at bestille, men den har med stigende Ringeagt for disse fjernet sig meer og meer fra dem og er havnet i den fuldstændige Benægtelse af den væsentligste af dem alle, Forskjellen mellem Rhythmens to Hovedsystemer.

[1]) Om dette siger en af vore store Videnskabsmænd: „Det er næppe Mennesket givet at skue klart ind i Tingenes egentlige Væsen, og derfor bære alle Hypotheser mere eller mindre Ufuldkommenhedens Præg; . . . . . Theorien danner altsaa kun et Hjælpemiddel, ved hvilke de talrige Kjendsgjerninger indordnes i større Grupper, og Overblikket over disse lettes, idet den lader en indre Afhængighed komme tilsyne; kun sjeldent kan den gjøre Fordring paa at betragtes som et nogenlunde nøiagtigt Udtryk for Sandheden. — Theoriens Indflydelse paa Videnskabens Fremgang er ikke saameget betinget af dens Overeensstemmelse med Virkeligheden eller Sandheden som af den Klarhed og Simpelhed, med hvilken den samler og idetmindste tilsyneladende gjør Rede for et større Antal Kjendsgjerninger, saaledes som de opfattes paa den Tid, og af den Sikkerhed, med hvilken den lader sig anvende til Opdagelsen af nye Kjendsgjerninger.“ (Julius Thomsen, „Chemiske Theorier“, Tidsskr. f. Physik og Chemi, 10. Aarg. 1871, S. 2—3).

Med den totale Forkastelse af Grundlaget har Theorien selvfølgelig tabt alt Sammenhold og Form og er falden sammen som Bløddele, der ikke bæres af noget Skelet; dens haabløse Demoralisation lyser En imøde fra hver Sætning. I Fortalen til „Rolf Krage“ angiver Oehlenschläger det Versemaal, han i Digtet har anvendt, som „et iambisk Vers i otte Takter, som hyppigt afbrydes af Trochæer, Spondeer, Daktyler og Anapæster“. I Fortalen til „Altdänische Heldenlieder“ siger W. Grimm, at Versemaalet er meest daktylisk og trochaisk med indblandede Iamber, Spondeer og Anapæster. Deilige Versemaal, i Sandhed, der skulde tillade et saadant Kjørsammen af alle mulige metriske Fødder, og en skjøn Systematik, der adopterer Sætninger som, at et saadant Virvar af modstræbende Rhythmer skulde være muligt! Kunde slige Sammensætninger virkeligt finde Sted i Vers, da var al Prosa bunden Stiil; thi der findes i hele den danske Litteratur ikke en eneste Sætning, der ikke lader sig forklare som „iambisk, hyppigt afbrudt af Spondeer, Trochæer, Daktyler og Anapæster“.

Gaae vi nu ud fra den Grundsætning, at den danske Rhythme falder i to store Hovedafdelinger, en stigende og en dalende, af hvilke Iamben er Typen for den første, Trochæen for den anden, og at endvidere det thetiske Begyndelseselement er Hovedkjendetegnet paa den første (⏑ –), det arsiske for den anden (– ⏑), og vende vi os derefter til selve Kjendsgjerningerne for at søge at classificere dem, vil dette i de store Træk sjeldent frembyde nogen Vanskelighed; men det vil paa den anden Side vise sig, at der i mangfoldige Digte selv hos vore største Mestre i Versficationen reise sig Vanskeligheder ved ganske enkelte Linier, særligt i iambiske Versemaal, hvor i saa Fald den thetiske Begyndelsesstavelse fattes. Metrikerne klare Vanskeligheden ved sans façon at erklære slige Vers for trochaiske. Hos Thortsen (II, S. 227) læses, at i det iambiske Vers:

Melodiske Veninde,
Som Harpens Strenge slaaer,
Naar høit paa Himlens Tinde
De hulde Stjerner staaer:

Paa Nattens sorte Læber
Du lægger liflig Klang;
Anende Hjertet stræber
— ◡ ◡
At smeltes i din Sang (Schack Staffeldt)

er „den daktylisk-trochaiske Rhythmus i næstsidste Linie anvendt til at udhæve Strophens Slutningslinie ved en smuk Afvexling.“ Men det maa jo dog være Enhver klart, at den iambiske og den trochaiske Rhythme ere diametrale Modsætninger, der i deres rene, typiske Former, saaledes som de fremtræde i de ofte citerede Linier:

Han gik fra Hals til Fod i Skrud, —
og: Vinden vifter, Løvet skjælver, —

ere aldeles uforsonlige, saa at der principielt ikke kan tænkes noget grovere Brud paa Rhythmen i en iambisk Strophe end vilkaarligt at indblande trochaiske Linier. Er der nu ved Betragtningen af den nys anførte Strophe ikke Noget, der er istand til at gjøre Metrikerne mistænksomme overfor Kategorien „daktylisk-trochaisk“, — jeg mener ikke Conseqvents, thi dette Ord kjende Metrikerne ikke; men er der ikke i selve Formen Noget, som taler imod denne Opfattelse? Den Omstændighed, at man selv i de strengeste iambiske Versemaal finder denne Figur, at det ikke er en simpel trochaisk Linie frembragt ved Bortkastelsen af en Forstavelse, men en daktylisk-trochaisk, og at Daktylen i disse Versemaal, der ellers aldrig tillade en Tostavelsesthesis i Form af den tilsyneladende langt naturligere Anapæst at snige sig ind, — har sin urokkeligt bestemte Plads som den første i Rækken, er dette ikke Noget, som vel kunde opfordre til Eftertanke?

I Ludvig Bødtchers „Fru Marthes Kilde“ læses følgende Vers:

Naar Solen staaer i Løvens Tegn
Og Hede Græsset bleger,
Blinker du fra dit svale Hegn
— ◡
Og pladsker med din Middagsregn
Og vinker med dit Bæger.

Digtet indeholder 19 Stropher, 95 Linier, hvoraf kun een, den tredie af de ovenanførte, afviger fra den strengeste iambiske Rhythme. Ombytningen af dens to første Ord vilde gjennem en meget almindelig og ingenlunde stødende Inversion have givet den samme Form som alle de andre; og desuagtet har Forfatteren ikke foretaget denne Ombytning. Det er en fortrinlig Versificator, der har skrevet den, og han har ikke gjort det ubevidst; der er i selve Figuren noget Sprudlende, Friskt, som illustrerer Antithesen. Skulle vi nu følge Metrikerne og kalde denne ene Linie daktylisk-trochaisk?

I Hertz' „Fregatten Ørnens Brand“ læses følgende Strophe:

Paa Dækket var der stille. Af og til
Man hørte Rattets Knagen, Linens Spil
Og Trin af Vagterne paa Batteriet —
Da en af Skibets Mandskab steg
Fra Lasten op med Angst og Hast og skreg:
Brand! Der er Ild i Archeliet!

Digtet har 12 Stropher, 76 Linier, hvoraf kun den her udhævede afviger fra den iambiske Rhythme. Vi træffe nu for tredie Gang den samme Form. Føle vi mon ved Oplæsningen af denne af den store Kunstner med et saadant Mesterskab benyttede Figur Noget, som kan berettige os til at betegne den som dalende midt imellem de omgivende, jevnt stigende iambiske Vers? Er den iambiske Bevægelse her svækket og modarbeidet? Eller føle vi ikke snarere her, at Grundrhythmen, som Stemningen og Situationen naturligt kræve, tvertimod er concentreret, potentseret og ført videre i samme Retning gjennem en kraftigere Impuls?

Skal nu Metrikken ved at charakterisere denne Linie som daktylisk-trochaisk have Lov til factisk at erklære den for et Brud paa Versemaalet? Eller skal den efter sin Sædvane have Lov til at forbigaae Former af denne Art med Taushed, blot autoriserende sit evige Klip-Klap som rigtigt og betragtende en rhythmisk Figur som en blot licentia, naar en stor Kunstner bevidst har anvendt den med en bestemt Virkning for Øie?

Ethvert fornuftigt Menneske vil besvare disse Spørgsmaal med et Nei. En Figur som den foreliggende, der hos alle vore store Digtere optræder med saamegen Fasthed, og som vitterligt ofte er anvendt med saa glimrende Virkning, har Metrikken ikke mere Ret til at erklære for en Licents eller Feil af Digteren, end en Zoolog har til at erklære Ornithorynchus for en Licents eller Feil af Naturen.

„Skal ikke vor største Digter indtage en blot taalt Stilling i vor Metrik," siger Scherer[1]), „saa maa den theoretiske Opfattelse af den Goetheske Versbygning først og fremmest være dens Opgave." Paa samme Maade maa vor Metrik, som enhver anden, gaae ud fra Landets nationale Kunst og theoretisk søge at ordne dens Kjendsgjerninger under bestemte Synspuncter. Og for disse maa der atter være et Hovedsynspunct og ikke to. Det er mig ubegribeligt, naar visse Metrikere, som Platen, ville indføre een Metrik for Odedigtningen, hvori de ubetydeligste Ting blive til store Feil, og en anden for Nibelungenverset, som tillader enhver Udskeielse; det kan ikke gaae an i Metrikken at have een Ribe Ret og een Varde Galge; thi de to Domstole ville ligge i en evig Strid med hinanden om Begrændsningen af deres Jurisdiction. Loven for de rhythmiske Muligheder i et givet Sprog kan kun være een; hvad der er galt, maa være galt, hvad der er rigtigt, maa være rigtigt. Og ved Afgjørelsen af dette har Metrikken kun een Grundsætning at holde sig til: at hvad der er rhythmisk muligt, eo ipso er rhythmisk rigtigt. Overfor en Kjendsgjerning som den i det Foregaaende paapegede rhythmiske Figur har Metrikken derfor Intet andet at gjøre end at bøie sig og søge at indordne den i Systemet. Hvorledes den skal kunne gjøre det, bliver dens egen Sag. Kjendsgjerningerne ville paa ethvert tvivlende Spørgsmaal om, hvorfra de komme og hvor de have hjemme, om deres Berettigelse til at være her eller der, aldrig svare den andet end: „J'y suis, et j'y reste". Formaaer den ikke at classificere dem, saa faaer den opgive sine store Tanker

[1]) Zeitschr. f. d. oesterr. Gymnasien 1865, S. 810.

om sit eget Værd og give Afkald paa sin Ret til at kaldes en Videnskab.

Sagen har i det her foreliggende Tilfælde forøvrigt ingen Vanskelighed. Det vil af det Udviklede være klart, at den sidst citerede Linie af Hertz efter sin Analogi med det foregaaende Vers ikke maa opfattes:

Brand! der er Ild i Archeliet!
— ⏑ ⏑ | — ⏑ || — ⏑ | — ⏑

men derimod:

Brand! der er Ild i Archeliet!
— ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏑ — | ⏑

og at den altsaa ikke er en Daktyl efterfulgt af Trochæer, men en Choriambe efterfulgt af Iamber. Vi kunne nu altsaa indordne Choriamben i Systemet som et iambisk Derivat, en Biform til den stigende Rhythme, der ikke har det Ringeste med den dalende at gjøre. At iøvrigt ikke enhver Forbindelse af Formen — ⏑ ⏑ — er en virkelig Choriambe, at med andre Ord ikke Alt, hvad der i iambiske Vers repræsenterer en Choriambe og formelt maa opfattes som saadan, er rhythmisk rigtigt, skal paa sit Sted blive udviklet.

Tage vi for os et Vers af Heiberg:

En Aften eensom gik jeg nys,
  Stjernerne funkled;
Den halve Maane med sit Lys
  Halvt dem fordunkled.
Jeg drog ad vildsomme Sti saa lang,
Og stedse slog paa min tause Gang
  Nattergalen sin Trille.

da have vi Lethed ved at forklare første og tredie som reent iambiske, anden og fjerde som choriambiske, femte og sjette som iambiske med en enkelt Anapæst. Men nu den sidste Linie? Den synes at bestaae af en Trochæ, en Daktyl og en Trochæ. Som en Tilfældighed lader Figuren sig ikke forklare. Den er brugt bevidst og med stort Mesterskab; den er gjennemført paa samme Sted i alle Digtets følgende Stropher. Læse vi Vers som:

De hvide Hænder
Da strakte Gefion ud mod Sø;
Heimskringla kjender
Den væne Nordens Mø.
„Hvo har pløiet Herthalund
Frem, du stolte Frei?
Hvo gav hist din Throne Grund?
Ingen, uden jeg!“ (Oehlenschläger)

da høre vi strax, at to forskjellige Rhythmer vilkaarligt ere klinede sammen i en Strophe, idet de fire første Linier stige, de fire sidste dale; ligesom vi den Strophe, samme Forfatter har gjennemført i Digtkredsen „Frederiksberg“, „Indreisen“:

Farvel, du kjære Frederiksberg! Vi ile.
Vel smile
Dine Straaler
Rigeligt i fulde Skaaler
Glæde paa September ned;
Men Vinden hvirvler om de Blade brune.
Det er Lune.
Tidens Rune
Spaaer os din Ustadighed —

fornemme det meningsløseste Virvar af modstridende og indbyrdes uforenelige Rhythmer; men i Heibergs Digt mærke vi ved Strophens Slutningslinie ingensomhelst Forandring af Rhythmen. Digtet hører i rhythmisk Henseende til det Skjønneste, vor Litteratur har frembragt. Ved at sætte et „kun“ foran den omtalte Linie kunde den være bragt i Overeensstemmelse med alle metriske Regler; men dette har Heiberg med velberaad Hu ikke gjort. Strophens Form er i den Grad heelstøbt, saa fuldendt harmonisk, at den vilde lide ved enhver Tilsætning. Og at gjøre denne første Stavelse, som fattes, til en „Optakt“, der efter Behag kan kastes bort, er, som tidtnok omtalt, den totale Opgivelse af alt System.

Det burde derfor have været Metrikernes Hovedbestræbelse med Fastholdelse af Forskjellen mellem Hovedsystemerne at

forklare de Phænomener, som synes at modsige den, ved at udforske Lovene for dem og finde en Form, hvorunder de lade sig indordne. I Musikken ere i Realiteten de to Hovedsystemer, den todeelte og den tredeelte Taktart, ikke skarpt adskilte, idet visse Relationer med lige Lethed lade sig anbringe i begge, uden at Øret paa noget af Stederne stødes ved dem som Taktforandringer; men Systematikken er nødt til at holde dem skarpt adskilte og har ved Optagelsen af Kategorierne Dumol og Triol stræbt at skabe Former, der med Fastholdelse af Systemerne tillader den størst mulige Frihed i deres Anvendelse, saaledes at det formelt bliver muligt med den todeelte Taktarts Figurer at gjennemføre en tredeelt Takt og omvendt. Af samme Art maa Metrikkens Opgave være: som Formaal maa den sætte sig at skabe en Systematik, der i sine Synsmaader gjennemfører et enkelt Princip, fast i sin Bygning og dog elastisk nok til at kunne optage alle de Figurer, som Øret erkjender for rigtige, og som de bedste Praktikeres Brug have forskaffet Hævd.

En af de første Betingelser for, at Metrikken skal kunne hæve sig til en Videnskab, er, at der indføres et enkelt og ikke to indbyrdes modsigende Principer for dens Terminologie; jeg vender her tilbage til et Punct, som jeg tidligere forbigaaende har berørt. Den græske Metriks Nomenclatur frembyder den vildeste Forvirring, idet Benævnelserne snart alene referere sig til Prosasprogets prosodiske Ordfod (f. Ex. Spondeen), snart alene til den først i det givne rhythmiske Schema bestemmelige Versfod (f. Ex. Ditrochæen – ⏑ – ⏓), snart i Flæng til begge Dele (f. Ex. Molossen, der ligesaavel kan betegne den selvstændige rhythmiske Form – – –, der indeholder tre Arses, som en Modification af Kreticus – ⏓ –). Fra Græsk og Latin ere disse principløse Betegnelser overførte paa den nyere gothisk-germaniske Versification, hvor Meningsløsheden i og for sig ikke er større, men hvor Modsigelserne ere tusindfold mere skrigende. De kløgtigste Metrikere, som have en Erkjendelse af, hvad der er disse Sprogs rhythmiske Princip, nemlig Accenten, sige, at Versfødderne bestaae af „betonede“ og „ubetonede“ Stavelser. En Daktyl er saaledes en betonet Stavelse, efterfulgt af to

ubetonede. Nu vil Ingen kunne nægte, at Ordet „uden“ har en Hovedaccent, forsaavidt altsaa en stærk Accent paa første Stavelse. I Guldbergs af Thortsen citerede Pentameter:

Mod til et Liv uden dig ønsker mit Hjerte sig ei —

er den anden Daktyl „Liv uden“ altsaa dannet af tre Stavelser, af hvilke den første og den anden hver have en prosodisk Hovedaccent; den tredie er ubetonet. Prosodisk bestemt bliver Forbindelsen saaledes en Palimbacchius, og dog er i Verset Daktylen correct. En Anapæst er ligeledes efter den gængse Betegnelsesmaade to ubetonede Stavelser efterfulgte af en betonet. Nu vil Ingen kunne frakjende Ordet „Dronning“ en Hovedaccent paa første Stavelse. I Verset:

Dronning Dagmar ligger i Ribe syg —
⏑ ⏑ —

bestaaer altsaa den første Fod, prosodisk bestemt, af en stærktbetonet, en svagtbetonet og en stærktbetonet Stavelse, er altsaa en Kreticus; og dog er i Verset Anapæsten god. En Choriambe er to betonede Stavelser med to mellemliggende ubetonede. Ingen kan nægte Ordet „gjennem“ en Hovedaccent paa første Stavelse. I Welhavens:

Lydt gjennem Luften i Natten farer —
— ⏑ ⏑ —

bestaaer den begyndende Choriambe, prosodisk bestemt, altsaa af to betonede, en ubetonet og en betonet Stavelse, er altsaa en tredie Epitrit, og dog er Choriamben fortræffelig. En Daktyl skal altsaa efter Definitionen være en Palimbacchius, en Anapæst en Kretikus, en Choriambe en Epitrit, hvilket er Nonsens. Endnu mere slaaende bliver Selvmodsigelsen, naar man vælger et Exempel, hvor ikke en Accent er undertrykt, men en tonløs Stavelse vilkaarligt betonet. En Iambe er efter Antagelsen en ubetonet Stavelse efterfulgt af en betonet. Naar man prosodisk skal bestemme et Ord som „Kjærminderne“, er der neppe Nogen, som tør erklære den sidste Stavelse for betonet; man sammenligne dens prosodiske Vægt navnlig med Ordets første Stavelse.

Den har, som forhen omtalt, ikkun Muligheden i sig til at kunne hæves til Arsis i Verset. Prosodisk bestemt er Ordet saaledes en ubetonet, en betonet og to ubetonede Stavelser, er altsaa en anden Pæon, eller, hvad der er det Samme, en Iambe og en Pyrrhichius. I Hertz' Vers:

Kjærminderne, mig Eros gav,
Er uden Duft og Glands —

repræsenterer Ordet to Iamber, og Verset er ulasteligt. En Iambe er altsaa en Pyrrhichius.

De her anførte Exempler maae være Nok til at vise Meningsløsheden af hele den brugelige Betegnelsesmaade. Det er klart, at Versfoden ikke i Dansk saalidt som i noget gothisk-germanisk Sprog lader sig bestemme som prosodisk „betonede“ og „ubetonede“ Stavelser, men at den maa betegnes som dannet af Stavelser, der i Verset ere betonede eller ubetonede; det er ikke den prosodiske Sprogaccent, men den rhythmiske Ictus, som bestemmer deres Charakteer. Med andre Ord: Versfødderne ere i Dansk — som i alle mig bekjendte indoeuropæiske Sprog — ikke prosodiske, men metriske Figurer og bestemmes efter deres Sammensætning af Arsis- og Thesisstavelser[1]). Ved denne Betegnelsesmaade, som eengang for alle maa slaaes fast, er ingen Tvivl og Vaklen mulig; der er intet Haab om Redning udaf det tankeløse metriske Kjørsammen uden at adoptere den. En Iambe maa være en Iambe, en Anapæst en Anapæst; den metriske Fod maa være sig selv lig og ulig enhver anden. Men som Sprogfod lader hverken Iambe eller Anapæst sig bestemme, uden hvor den i et givet Vers staaer paa sin Plads. Det gaaer ikke an, som Metrikerne have for Skik, at ville give Exempler paa Versfødderne ved løsrevne Sprogfødder og f. Ex. opstille Ordet „kongelig“ som Typus paa en Daktyl. (Thortsen I, S. 164). Det kan i et Vers ligesaa godt være

[1]) Hvor dyb og aandfuld Aristoxenos' Betragtning er i Sammenligning med alle moderne Metrikeres, vise Ordene: ὅ τε ῥυθμὸς ὡσαύτως οὐδενὶ των ῥυθμιζομένων ἐστὶ τὸ αὐτό· ἀλλὰ τῶν διατιθέντων πως τὸ ῥυθμιζόμενον καὶ ποιούντων κατὰ τοὺς χρόνους τοιόνδε ἢ τοιόνδε. (Ar. elem. rhythm.).

en Kreticus; men en Kreticus kan aldrig være en Daktyl. Sprogfoden er overalt en Proteus; dens Væsen er i ethvert Sprog meer eller mindre ubestemt; den metriske Fod, Versfoden, er ufravigeligt bestemt. Man maa derfor i Terminologien skyde Ubestemtheden tilbage til den Plads, hvor den ifølge Sagens Natur hører hjemme, og dette gjør man, naar man bestemmer Versfødderne efter Versaccenten, ikke efter den prosodiske[1]). Hvorvidt disse

---

[1]) I Almindelighed vil denne Reform kunne lade sig gjennemføre uden Forstyrrelse af de traditionelle Forestillinger; kun for en eneste Fods Vedkommende maa Betegnelsesmaaden kuldkastes; denne Fod er Spondeen, hvis Betydning i sin gængse Opfattelse er et Toppunct af metrisk Taabelighed. Oprindeligt er den Betegnelsen for en vis Slags Sprogfod uden Hensyn til dens Brug som Versfod, men en Klasse, som savner ethvert Sidestykke i de gothisk-germaniske Sprog. I Græsk kan et Ord som „Ἕκτωρ“, i Latin et Ord som „victis“ repræsentere saavel en Iambe som en Trochæ; men et saadant Ord findes hverken i Dansk eller Tydsk; alle dens nærmeste Analoga have Hovedaccent paa første, Biaccent paa anden Stavelse og ere derfor dalende; der er ikke et eneste Ord, hvis to Stavelser rhythmisk, seete i Forhold til Versificationens Hovedprincip, have lige Vægt; og den Brug af de dalende Ord, som Voss, Schlegel o. A. have villet indføre i Hexametre som:

Wie Nordsturm muthvoll hertobt aus frostigem Eispol

kan i det Høieste faae Lov at passere som en ved Forholdene nødvendiggjort Licents, der ikke bør være Regel.

Det maa fremdeles være in confesso, at de i danske og tydske Hexametre anvendte Tostavelsesfødder alle bestaae af en Arsisstavelse efterfulgt af en Thesisstavelse. Ville vi nu kalde denne Fod Spondee, da falder den theoretisk fuldkomment sammen med Trochæen, som heller ikke lader sig charakterisere paa anden Maade; thi alle prosodiske Hjælpebestemmelser som „lang“ og „kort“, „tung“ og „let“ ere fuldkomment intetsigende. Paa den anden Side ville vi isaafald komme i Forlegenhed for et Navn paa den hyppigt forekommende Fod, som kun bestaaer af to *Arsis*-stavelser:

Din Moders Huus er blevet et Skuur,
Derinde Trækken er slem;
Det gjælder at reise den sjunkne Muur:
Frem, Bondemand, frem! (Hostrup.)
— —

to falde sammen og skulle falde sammen, bliver et secundært Spørgsmaal; Principerne for deres Congruents eller Ikke-Congruents ere allerede udførligt afhandlede i Afsnittet „Accent og Qvantitet“.

For nu med Sikkerhed at kunne bestemme, hvad der i Verset er Arsis og Thesis, maa Metrikken i Tvivlstilfælde kunne betjene sig af en rationel Fremgangsmaade. En saadan have vi i Scansionen; jeg kommer her til en vigtig Eiendommelighed ved denne, der, saa simpel den end er, dog hidtil er overseet af Metrikerne, og som endog Brücke har undladt at gjøre opmærksom paa. Overalt, hvor man er i Tvivl, prøve man blot at slaae Takten til et Vers; Øret vil med aldrig feilende Sikkerhed finde den simpleste Maade, hvorpaa Rhythmen lader sig opfatte, og Scansionen vil paa ethvert Punct angive Ørets Krav med Hensyn til Maaden, hvorpaa Rhythmen skal gjennemføres eller skulde være gjennemført [1]). Brücke angiver to Maader, hvorpaa man kan

---

thi om at slaae disse himmelhvidt forskjellige Former, af hvilke den ene repræsenterer en Fod, den anden en Dipodie, sammen under Navn af en Spondee, kan der fornuftigviis ikke være Tåle.

Fornuftmæssigt og conseqvent lader Spondeen sig derfor kun betegne som en Fod bestaaende af to Arsisstavelser, hvorved dens Umulighed i Hexametret er givet, hvis ikke Versemaalet ved dens Anbringelse skal voxe til et Heptameter, Oktameter o. s. v. indtil Dodekameter. Slaaer man saaledes Spondeen fast som en enkelt Form og viser Ubestemtheden tilbage til Sprogfoden ved at opgive ethvert Navn paa denne, har man med det Samme indrømmet Muligheden af, at hvad der etsteds er Trochæ, et andet Sted kan være Spondee. Den til en Dobbeltarsis sammentrængte Dipodie har nemlig normalt Dipodiens dalende Accenter; mellem dens to Stavelser finder altsaa et Forhold Sted som mellem Stærkt og Svagt, og denne Forskjel kan være ligesaa stor som imellem den i Hexametret forekommende „tunge“ Trochæes to Stavelser. Ethvert Tostavelsesord, der har en stærk Biaccent, kan derfor efter Behag repræsentere Formen — — eller — ⏑.

[1]) For at forebygge Misforstaaelse anseer jeg det ikke for overflødigt at gjøre bestemt Rede for Scansionens Forhold til Declamationen. „Der gives,“ siger Scherer i sin interessante Anmeldelse af Brückes Skrift (Zeitschr. f. d. oest. Gymn. 1872, S. 692, — Zur Gesch. d. deut. Sprache, 2. Ausg., Berl. 1878) — „en ideal og en real Rhythme. Ville vi i et Digt bringe den ene frem, saa tilintetgjøre vi den

scandere et Vers, idet man nemlig enten kan slaae Takten paa alle Arsisstavelser eller blot paa Dipodiernes stærke Accent. Begge Methoder give interessante Indblik i Versstructuren paa mangfoldige Steder, hvor Øret uden et saadant Hjælpemiddel er ude af Stand til at klare et eller andet Phænomen; navnlig ville vi faae Brug for den første til Undersøgelsen af den Række specielle Versfødder, som det i det Følgende skal være Opgaven at fastsætte. Man kan endnu slaae Takten paa en tredie Maade, nemlig ved i iambiske og trochaiske Vers at slaae Takten paa alle de normale Arsis- saavelsom Thesisstavelser; med Hensyn til Bestemmelsen af Versets Udgang, af Pauserne og af muligt

---

anden.“ Hermed ere Grændserne for Scansionens Rigtighed skarpt og klart angivne. Det følger af sig selv, at et Vers er desto bedre, jo mere de to Rhythmer ved Fremsigelsen kunne nærme sig til at falde sammen, desto slettere, jo mere de fjerne sig fra hinanden. Men Scansionen indeholder desuagtet ingen Lov for den gode Declamation. Enhver Componist angiver ved en Composition Tempoet forud, stundom endog udtrykt i et Metronomtal; men dette udtrykker kun Gjennemsnitshastigheden og indeholder ikke nogen absolut Lov for den enkelte Takt. Vilde Nogen spille en Beethovensk Sonate efter Metronomens Slag, saa vilde man sige, at han spillede aandløst og kjedeligt. De samme Friheder, som Musikken har i sit ritardando og accelerando, ere tilladte i Versets Declamation, eller vel endog tildeels paabudte i Sprogrhythmen, der i Stavelsernes nogenlunde faste Qvantitet er istand til at angive Takthastigheden med ulige større Sikkerhed, end Musikken kan angive Finesserne i Nodeværdien. Men medens det indrømmes, at det Fineste i Kunsten altid unddrager sig Talstørrelsernes Herredømme, saaledes at Talforholdene i deres absolute Reenhed let blive „kjedsommelige“, ɔ: uskjønne og eo ipso ukunstneriske (mærk f. Ex. Talforholdene mellem Klaveertonerne i C- og G-dur i Modsætning til Es- og As-dur), saa maa det paa den anden Side fastholdes, at i de større og grovere Træk de simple Forhold altid ligge til Grund for Kunstformerne (som Forholdet mellem Tonerne i Durharmonien i Almindelighed), at disse ere desto skjønnere, jo simplere Forholdene ere, og at følgelig den lige Taktlængde ligger til Grund for al Rhythmik. Af denne Grund er Metronomen Metrikkens Correctiv og Scansionen Versets Prøvesteen; for at et Vers skal være godt, maae Takterne i det Hele og Store være lige lange, og Verset maa derfor ligesom Musikstykket kunne taale at scanderes strengt.

indblandede fremmede Fødder vil denne Methode ogsaa kunne give interessante Oplysninger.

At virkeligt Scansionen, og Scansionen alene, er istand til at gjøre Rede for Structuren af et Vers, anseer jeg det ikke for uvæsentligt at paavise ved et Exempel. I en Børnebog — jeg mindes ikke hvilken — findes en Strophe saalydende:

Det er Tid! Det er Tid!
Stig i Vandet snart!
Over Hav er det mørkt,
Under Bølgen klart.

Ved den umiddelbare Betragtning vil vistnok enhver Læser, hvis metriske Indsigt ikke er ganske usædvanligt dyb, opfatte første og tredie Linie som Anapæster, anden og fjerde Linie som Trochæer. Men prøve vi at scandere Strophen i Sammenhæng, vil det vise sig, at det er fuldstændigt ugjørligt at scandere anden Linie som Trochæer, naar man har scanderet den første anapæstisk; Øret tillader det ikke. Den anapæstiske Begyndelse paatvinger det Efterfølgende en bestemt Rhythme, og Strophen kommer derved til at lyde:

Det er Tid! Det er Tid!
⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
Stig i Vandet snart!
⏑ ⏑ – ⏑ –
Over Hav er det mørkt,
⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
Under Bølgen klart[1]).
⏑ ⏑ – ⏑ –

Noget, som herved strax falder i Øinene, er at Ordet „Vandet" lægger Vanskeligheder iveien for Scansionen, idet dets anden

[1]) Som jeg gjennemgaaende ved min Skrivemaade har antydet, er der, naar man fastholder Charakteren af Versfødderne som sammensatte af Arsis- og Thesisstavelser, ikke det Mindste tilhinder for vedvarende at bruge den traditionelle Skrivemaade, og altsaa angive Arsis med –, Thesis med ⏑, hvad der er langt mere betegnende, langt mindre tvetydigt, og baade lettere og hurtigere at overskue end Betegnelsen ved Accenter, som en utidig Reformiver har villet indføre. Uden den høieste Nødvendighed bør aldrig noget Bestaaende af den Art forkastes.

Stavelse mellem de omgivende Anapæster er af for ringe Lydgehalt. Hvad angaaer det tilsvarende Ord „Bølgen“ i fjerde Linie, da sætte Consonanterne lg os istand til ved Fremsigelsen at dvæle paa dem og derved skaffe den rette Thesislængde tilveie. Imidlertid vil Øret ved den ovenfor angivne Scansion bevare Følelsen af, at Rhythmen ikke er naturlig for anden og fjerde Linie. Vender man tilbage til den første Indskydelse, at disse Linier skulle være Trochæer, og scandere vi anden Linie paa denne Maade, vil man føle, at denne Scansion, naar vi fortsætte den videre efter samme Taktslag, paatvinger tredie Linie en Rhythme, vidt forskjellig fra den først antagne anapæstiske, idet Versets første Stavelse da kræver et Taktslag og ligeledes den fjerde. Strophens første Linie bestemmes derved efter Analogie, og i sin Heelhed kommer Rhythmen derved til at lyde:

Det er Tid! Det er Tid!
— ⏑ — — ⏑ —
Stig i Vandet snart!
— ⏑ — ⏑ —
Over Hav er det mørkt,
— ⏑ — — ⏑ —
Under Bølgen klart.
— ⏑ — ⏑ —

hvorved første og tredie Linie blive Kretikere. Og saaledes er det naturligt at opfatte Strophen, skjøndt Versene ikke ere særdeles gode; navnlig have Kretikerne den Svaghed at være stigende, hvad der aldrig er klædeligt. Det er ogsaa denne Omstændighed, der lader et Spillerum aabent for to Opfattelser, Noget, som i gode Vers aldrig er muligt[1]). Be-

---

[1]) Forskjellen mellem Anapæster og Kretikere er i Virkeligheden overordentlig stor, idet Anapæsten tilhører den stigende, Kretikerne den dalende Rhythme, som den overhovedet i sit Udspring kun er en forkortet Ditrochæ; jfr. Scholiasten til Hephæstion: *διτρόχαιος, ἐκ μακρᾶς καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας, ὁ καὶ κρητικὸς καὶ διχόρειος, ἢ τροχαϊκὴ ταυτοποδία (καλούμενος).* (Gaisf. 160). Aristides, som kalder Kreticus *παιὼν διάγυιος*, siger om den: *γίνεται ὁ παιὼν διάγυιος ἐκ μακρᾶς θέσεως* (ɔ: vor Arsis) *καὶ βραχείας, καὶ μακρᾶς ἄρσεως* (ɔ: vor Thesis), altsaa en dalende Kreticus. Med Navnet Kreticus betegner han ligeledes Ditrochæen (Meibom. S. 38—39.)

tingelsen for, at anden og fjerde Linie her skulle høres med deres naturlige, trochaiske Rhythme, er altsaa, at første og tredie opfattes kretisk; Betingelsen for, at første og tredie derimod kunne opfattes anapæstisk, er, at anden og fjerde Linie paa samme Maade lade sig scandere anapæstisk-iambisk.

Efter saaledes at have overtydet os om, at vi i Scansionen have et Middel til at opløse Verset i dets Elementer, ville vi nu skride til nærmere at bestemme disse. Det er ved Brückes Undersøgelse godtgjort, at den rhythmiske Fod ikke nøiagtigt falder sammen med den metriske. Den rhythmiske Fod strækker sig fra Vocal til Vocal; den er Versets egentlige Takt, en lige Taktlængde, hvis Charakteer er eens for alle Versarter, hvadenten de ere dalende eller stigende, hvadenten de ere rene eller blandede, og som kun er forskjellig i Udstrækning efter Versets Tempo. Ikke desto mindre er det factisk den metriske Fod, der giver Verset dets Charakteer. Det er en Kjendsgjerning, at Øret paa Grund af det intellectuelle Formaal, som Lyden har, opfatter Stavelsen som et Hele for sig, — det gjælder specielt om Eenstavelsesordene, og ved Fleerstavelsesordene paavirkes Opfattelsen af denne Analogie, — og at den Stavelse, som indeholder Arsisvocalen, som et Hele bestemt skiller sig fra de Stavelser, som staae i Thesis. Det er endvidere en Kjendsgjerning, at Antallet af de Momenter, som mellem Arsis og Arsis deeltage i Bevægelsen, de Stavelser, som danne den metriske Fod, give Rhythmen dens væsentlige Colorit; idet nemlig en Stavelses Slutning og Begyndelsen af en ny altid gjør et hørligt Indtryk paa Øret, bliver der en høist charakteristisk Forskjel paa de Theses, som bestaae af een, og dem, som bestaae af to eller flere. I det vi derfor see bort fra Incongruentsen mellem den rhythmiske og den metriske Fod og kun benytte den vundne Erkjendelse til at forklare enkelte concrete Phænomener, hvor den metriske Fods Structur i og for sig er ude af Stand til at klare os, hvad der imod vor Forventning gjør en Form enten rigtig eller urigtig, — kunne vi paa Basis af den metriske Fod foretage en videregaaende Inddeling af Versemaalene, ligesom vi allerede forhen ved — til en vis Grad

vilkaarligt — at overskære den rhythmiske Bølgerække have skjelnet mellem den stigende og den dalende Rhythme. Det maa under denne Inddeling fastholdes, at ligesom i iambiske Vers Arsis- og Thesisstavelserne indbyrdes ikke staae i nogetsomhelst constant Længdeforhold til hinanden, saaledes er i To- og Fleerstavelsestheses ikkeheller nogetsomhelst Forhold mellem Stavelsernes Længde givet. Det faste Forhold indskrænker sig til Summen af de Vocal- og Consonantlyde, der ligge mellem to paa hinanden følgende Arsisvocaler — eller for at være absolut correct: mellem Arsispuncterne i disse Vocaler, — og som ved Fremsigelsen skulle kunne bringes til at bevare en eensartet Taktlængde.

Det skal indrømmes, at der ialtfald for en overfladisk Tænkning er noget Naturligt ved i Versinddelingen at gaae ud fra Arsis som Versets faste Punct; alligevel er dette, som tidtnok hævdet, en Miskjendelse saavel i Almindelighed af den rene rhythmiske Forms, som i Dansk af det sproglige Stofs Betydning. Det er ogsaa en Misforstaaelse, at den iambiske Begyndelsesthesis ikke skulde være lovbestemt. Den har ligesaa lidt nogen almindelig Minimumsgrændse, som nogen anden Stavelse har i Verset; men den har sin bestemte Maximumsgrændse, som er selve den rhythmiske Bølges Længde, maalt fra Arsis til Arsis; overskrides dette Maal, bliver enten Forbindelsen urhythmisk, eller den kræver et Taktslag for den første Stavelse. Da nu imidlertid Arsistoppen sjeldent eller aldrig falder sammen med Slutningen af en Stavelse, og da som Følge deraf den sidste Deel af Stavelsen lyder ind i den følgende Thesis og derved forsnevrer Thesisrummet for de følgende Stavelser, saa følger deraf, at Versets Begyndelsesthesis, der ikke har nogen saadan udlydende Arsisstavelse foran sig, kan brede sig en Smule friere end Versets øvrige Stavelser, og dette forklarer den empiriske Lov, ifølge hvilken den første Stavelse i den iambiske Række er prosodisk ubestemt, ɔ: kan vexle mellem den størst mulige Længde og Kortned[1]). I den stigende

[1]) Denne Analogie er, som bekjendt, i Græsk udstrakt til alle de Stavelser, der begynde en Dipodie; den danske Praxis gaaer ikke saa vidt.

Rhythmes andre Metre derimod, hvor Fødderne dannes af tre eller flere Stavelser, vælger man næsten altid at begynde med den korte Eenstavelsesthesis, der blot før Arsis angiver den stigende Rhythme, og det af den ovenangivne Grund, at gjør man Thesis for lang, trænger gjerne en Accent sig frem og gjør den hele Rhythmebevægelse tvetydig.

Idet vi saaledes efter den metriske Fod foretage visse Inddelinger, som ikke lade sig begrunde paa den rhythmiske Fod, kunne vi fremdeles, — hvad vi allerede forhen have gjort ved Inddelingen i to Hovedsystemer — med fuld Ret gaae ud fra den begyndende Thesis, og det er isaafald naturligt, at vi maale Versfoden til den første Arsis (inclusive) og paa denne Maade skjelne mellem en Række stigende og en Række dalende Versfødder, hvilke sidste naturligt maales i den modsatte Retning[1]). Af Fødder med En- og Tostavelsesthesis ere Iamben (⏑ —) og Anapæsten (⏑ ⏑ —) som stigende, Trochæen (— ⏑) og Daktylen (— ⏑ ⏑) som

[1]) Endnu en tredie Inddeling er mulig, vel ikke ved Tostavelses-, men ved Tre- og Fleerstavelsesfødder, idet der mellem den anapæstiske Bevægelse:

Det gaaer over Dal, over Vang og Hei (Welhaven)
⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ —

og den daktyliske:

Ømmeste Lyrikers klagende Trille (Hertz)
— . ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ ‖ — ⏑ ⏑ | — ⏑

ligger en fuldkomment neutral amphibrachisk Sprogrhythme:

Han haver den Skjæbne, han aldrig skal døe (Sorterup.)
⏑ — ⏑ | ⏑ — ⏑ ‖ ⏑ — ⏑ | ⏑ —

Til Amphibrachen som Type slutter sig af Fiirstavelsesfødder den anden og tredie Pæon (⏑ — ⏑ ⏑ og ⏑ ⏑ — ⏑). At man nu maa beholde dette amphibrachiske System in mente som noget virkeligt Existerende, hvis Rhythmer factisk i Dansk ere hyppigere end de rene anapæstiske og de rene daktyliske tilsammentagne, giver sig tilkjende paa mange Maader; vi ville særligt ved Diiamben faae Leilighed til at omtale det. Da det imidlertid ikke blot er vanskeligt, men ugjørligt at drage Grændsen endog mellem Daktyler og Anapæster i Dansk, vilde den formelle Antagelse af et amphibrachisk System som forskjelligt fra det anapæstiske (til hvilket det nærmest slutter sig), afstedkomme en grændseløs Forvirring. Vi ville derfor slaae dem sammen under Et, idet vi dog bevare Forholdet i Erindring.

dalende for vel bekjendte til at kræve nogen videre Omtale. Fiirstavelsesfødderne derimod, hvis Tilværelse i vort Sprog ligefrem er bleven benægtet af vor eneste virkelige Metriker, nødes jeg til at gaae dybere ind paa.

Prøve vi at scandere følgende Vers af Hertz, da falde de to første ganske naturligt som Anapæster (ↄ: in casu væsentligt amphibrachisk):

En deilig ung Ridder i Lunden mon gaae,
⏑ —|⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ —
En Adelsmands Datter saa tænkte han paa.
⏑ —|⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ —

Fortsætte vi Scansionen i Sammenhæng, da falde tredie og fjerde Linie:

Han hende vilde ægte og tage til sin Brud;
⏑ —|⏑ ⏑⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ ⏑ —
For hun var saa ung, og saa yndig saae hun ud.
⏑ —|⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ ⏑ —

Vi træffe her i disse to Linier tre Fiirstavelsesfødder erstattende Anapæsterne; det er ikke muligt at opfatte dem paa nogen anden Maade. Vil man scandere dem som iambiske Dipodier, bliver man ikke blot nødt til i Ordet „ægte" at gjøre den sidste Stavelse til en Arsis, men naar man i Sammenhæng vil scandere Strophen, bliver man i saa Fald nødt til at tage begge de første Linier som lutter Bacchier:

En deilig ung Ridder i Lunden mon gaae
⏑ — —‖⏑ — —‖⏑ — —‖⏑ —

hvilket vilde være fuldkomment meningsløst.

Scandere vi Richardts „Savoyarddrengens Sang", falde Fødderne saaledes:

Jeg dandser og dreier paa min Lire saa fro,
⏑ —|⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ —
Og min lodne Ven gaaer paa Fire og To;
⏑ — —|⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ —
Men ei kan jeg glemme
⏑ —|⏑ ⏑ —‖⏑
De To derhjemme
⏑ —|⏑ —‖⏑
Og Køerne, som kjendte min Stemme.
⏑ —|⏑ ⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ —|⏑

Her træffe vi i første og sidste Linie den samme Fiirstavelsesfod; der er ingen anden fornuftig Scansion mulig.

Tage vi for os et Vers af Ingemann:

Ret aldrig jeg glemmer det deilige Syn;
⏑ –| ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ –|⏑⏑ –
Det kom som en Luftning, det flygted som et Lyn.
⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ ⏑ –
Ja, neppe jeg veed, hvad der med mig er skeet;
⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –
Men visselig saa har jeg nu Elverpigen seet.
⏑ –|⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ –|⏑ ⏑ ⏑ –

da ere vi atter her i anden og fjerde Linie nødte til at tage tre af Fødderne som Fiirstavelsesfødder; de falde ganske naturligt, føie sig uden Vanskelighed i Rhythmebevægelsen og frembyde sig af sig selv ved Scansionen som en Opløsningsform af Anapæsterne. Jeg troer hermed tilstrækkeligt at have godtgjort Existentsen af denne Fod (Pæon qvartus, ⏑ ⏑ ⏑ –, jeg foreslaaer Benævnelsen T e t a r t o p æ o n) i danske Vers og dens Forekomst i blandede Vers sammen med Anapæsten. Videre Exempler findes i Ingemanns „Prindsesse Gloriant“, Winther, „Jeg gik mig i Lunden saa eensom en Gang“, Ibsen, „Brændte Skibe“, Richardt, „Gammel Ungkarl“, Welhaven, „Mit Skib pløier Havet“ o. s. v.

Vi kunne saaledes indordne denne Fod som den tredie i Rækken af de stigende Versfødder; det ligger nær at formode, at der findes en tilsvarende dalende, og dette er ogsaa Tilfældet. Scandere vi et Vers af Oehlenschlägers bekjendte Reminiscents fra den sapphiske Strophe, „Evig Naturen skjænker sine Gaver“, da fordrer Øret Fødderne opfattede paa følgende Maade:

Fjenden, som fræk sig Grændsen havde nærmet,
– ⏑ ⏑ | – ⏑ ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ | – ⏑
Veg for din Glavind; du har os beskjærmet.
– ⏑ ⏑ | – ⏑ ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ | – ⏑
Modtag da Krandsen, Haabet har den bundet,
– ⏑ ⏑ | – ⏑ ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ | – ⏑
Du har den vundet!
– ⏑ ⏑ | – ⏑

Her forekommer som tredie Led i hvert at de tre første Vers en dalende Fod af fire Stavelser. Man forsøge ved

Scansionen at dele den i to Trochæer; det vil vise sig complet umuligt.

Det samme Phænomen møder os i Heibergs Terzet af Reformationscantaten; da imidlertid Heiberg i alle Versene begaaer prosodiske Feil, som ere tilgivelige i en Musiktext, men som gjøre Verset lidet skikket til at opstilles som Type, citerer jeg hellere hans Benyttelse af Strophen i et mindre bekjendt Digt. Scanderes den, vil man see, at det er ugjørligt at opfatte den paa anden Maade, end som Weyse har declameret den i Musikken:

Verden af tusind glade Phantasier,
— ⏑ ⏑ | — ⏑ || — ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Ak, du forgaaer;
— — ⏑ | —
Jorden forstummer, Kildevældet tier,
— ⏑ ⏑ | — ⏑ || — ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Eensom jeg staaer.
— ⏑ ⏑ | —

Det betydeligste Exempel paa Gjennemførelsen af denne Rhythme er Richardts „Bosporos“, hvor en Afændring af Heibergs Strophe er benyttet:

Bosporos, skjønne,
— ⏑ ⏑ | — ⏑
Drømmerige, blanke,
— ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Straalende Sund!
— ⏑ ⏑ | —
Høiene grønne,
— ⏑ ⏑ | — ⏑
Spirene de slanke
— ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Kysser din Mund.
— ⏑ ⏑ | —
Vimpler og Faner,
— ⏑ ⏑ | — ⏑
Pinjer og Plataner
— ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Krandse dit Speil;
— ⏑ ⏑ | —
Asien og Europa
— ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑
Seer dine Seil.
— ⏑ ⏑ | —

Forekomsten af denne Fod (Pæon primus, – ⏑ ⏑ ⏑; jeg foreslaaer Benævnelsen Protopæon) som tredie Led i det trochaiske System er hermed paaviist. Yderligere Exempler findes i Slutningschoret af Oehlenschlägers „Fiskerne", Welhavens „En Vaarnat", Chr. Winthers „Flyv, Fugl, flyv", o. s. v.

Vi have i disse Exempler seet den stigende og den dalende Pæon forholdsviis sparsomt anvendte, indsprængte henholdsviis mellem Anapæster og Daktyler. Betragter man Forholdet ganske abstract mathematisk og antager en Gjennemsnitslængde for Stavelsen i Dansk, er det klart, at der mellem en Fiirstavelses- og en Trestavelsesfod er mindre Forskjel end mellem en Trestavelses- og en Tostavelsesfod. Fra dette Synspunct skulde man formode, at Pæoner endnu lettere kunde vexle med Anapæster end Anapæster med Iamber For den udstrakte Anvendelse af Pæoner stiller der sig imidlertid Vanskeligheder iveien, som kun en meget stor technisk Dygtighed kan overvinde, og som overalt maa indskrænke deres Brug. Ikke blot hindre Pæonernes eiendommelige Klangfarve og Stemningsvirkning en vidtstrakt Benyttelse af dem, da den kunstneriske Form maa svare til Indholdet, og dette sjeldnere lader sig forene med Pæonen, der er langt mindre elastisk i sit Stemningsomfang end Fødderne af et ringere Stavelseantal; men der træder en reent praktisk Hovedvanskelighed til.

Overalt, hvor man søger at begrunde Verset paa en pæonisk Rhythme, saaledes at denne for Øret bliver dominerende, forandres nemlig Rhythmen noget, idet en Biaccent ifølge det danske Sprogs eiendommelige Betoningsmaade trænger sig frem paa den mellemste Thesisstavelse. Det er kun en Gradsforskjel, der her i de blandede Versemaal danner Grændsen; alligevel skaber denne svage Biaccent en i sine Yderligheder meget kjendelig Forskjel mellem den iblandt Anapæster og Daktyler indsprængte enkelte Pæon og den Fiirstavelsesfod, der danner Grundlaget for en selvstændig Rhythme, — en Vanskelighed, som blandt Andet ved den stigende Fiirstavelsesfod giver sig tilkjende i, at den hele Fodinddeling i det metriske Schema hørligt forrykkes, idet alle Fødderne ved en skjult virkende Aarsag briste paa

Midten, og de løsrevne Halvdele henholdsviis slutte sig sammen med de foregaaende og efterfølgende for at danne Fødder af en anden Art, — hvad nærmere skal paavises efter Betragtningen af selve Phænomenerne.

Pæoner kunne saaledes ikke danne selvstændige Rhythmer i Dansk; Fiirstavelsesfødder i deres ublandede Reenhed kunne endda vanskeligt forekomme. De af Pæonerne udviklede og til dem svarende Fiirstavelsesfødder foretrækker jeg derfor at betegne som Diiamber og Ditrochæer, hvor de fremtræde som Grundformer i Versemaalet; disse to Navne udtømme fuldstændigt alle Metrets Eiendommeligheder.

Diiambiske ere saaledes følgende Vers, — i hvilke Versfoden conseqvent kan betegnes ⏑ —, ⏑ ⏓, hvor Dobbelttegnet for den fjerde Stavelse tilstrækkeligt antyder dens Svæven mellem Arsis og Thesis, og hvor Komma'erne fastholde den underliggende pæoniske Rhythmebevægelse —:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky,
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —, ⏓ | ⏑ —
Min søde lille Brud i det Fjerne!
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ —, ⏑
Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By,
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —, ⏓ | ⏑ —
En Hilsen med Aftenens Stjerne. (Kaalund.)
⏑ —, ⏓ | ⏑ —, ⏓ | ⏑ —, ⏑
Jeg mindes vel et Sted, gid jeg var der igjen,
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ —, ⏓ | ⏑ —,
Hvor Timerne saa sagteligt gled hen,
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —
Lig sølvklare Perler, som drages paa en Snor,
⏑ —, ⏓ | ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —
Saa milde som to Elskendes Ord. (Hauch.)
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ —

Flere Exempler hos Molbech, „Jeg seer dig med min Tanke", Hostrup, „Og jeg vil ha'e en Hjertenskjær", Richardt, „Paa Kvisten", o. s. v.[1]). Man sammenligne disse to Exempler

[1]) Det følger af sig selv, at i dette Versemaal er den Ombytning af Hoved- og Biaccenten, som den ægte iambiske Dipodie tillader, aldeles utilgivelig, ligesom det ogsaa er utilgiveligt, hvor Biaccenten i Styrke bliver Hovedaccenten lig. Den Tvetydighed, som denne Biaccent frembringer, i Forbindelse med Ubekjendtskabet

med de foranførte egentlig pæoniske, og man vil see, at der findes en væsentlig Forskjel. Slaaer man det fordoblede Taktslag (altsaa her fra Begyndelsen paa hveranden Stavelse) vil man see, at der ogsaa i den her forekommende amphibrachiske Fods sidste Stavelse findes en Stræben efter at hæve sig til Arsis, hvorfor den i Schemaet er betegnet ⏑ — ⏓. Man kunde kalde den den bacchiske Amphibrach.

Det er allerede bemærket, at Diiambernes Gruppering i Versschemaet ikke svarer til Pæonernes; Øret opfatter den uimodsigeligt anderledes, og Skrivemaaden

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky
⏑ — | ⏑ ⏓ ⏑ — ‖ ⏑ ⏓ ⏑ — | ⏓ ⏑ —

vilde være i Strid med sund Fornuft. Der synes altsaa ved Overgangen fra den pæoniske til den diiambiske Rhythme at være skeet et Brud paa Udviklingsrækken, hvorved det diiambiske Dimeter med et pludseligt Spring nærmer sig det iambiske Tetrameter:

Dimeter, Iambisk: ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ —
Anapæstisk: ⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —
Pæonisk: ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —
Diiambisk: ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —
Tetrameter, iambisk: ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ —

Forklaringen ligger alligevel lige for Haanden: Forekomsten af en hidtil ikke som særskilt Form fastholdt amphibrachisk Fod i det diiambiske Versemaal, en Fod, der følgelig staaer i et lignende Forhold til Diiamben som Anapæsten til Pæonen, altsaa som dennes Forudsætning, viser tydeligt nok, i hvilken Retning Forklaringen skal søges. I Note 1, S. 159 er allerede udviklet, hvorledes den amphi-

---

med Diiambernes Væsen, har affødt Masser af de forfærdeligste Bastardformer; Ingemanns

„Nu titte til hinanden de faure Blomster smaae“
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —

hører endda ikke til de værste. Slige Versuhyrer, som overhovedet sletikke kunne scanderes, sre selvfølgelig under al Kritik og ligge udenfor det Omraade, hvorpaa Metrikken kan gaae ind. Ved Ditrochæen gjælde de samme Regler — og begaaes de samme Feil.

brachiske Sprogfod, der i sin Forekomst i reent iambiske Vers saagodtsom altid virker stigende:

Der skinner i det første Skjold
⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑
En Løve isaa bert,
⏑ – ⏑
Med Kronen af det røde Guld,
⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑
Det er Kong Didriks Mærke. (D. g. F. 8.)
⏑ – ⏑

i de anapæstiske Vers skiller sig ud fra Bevægelsen og danner en særlig neutral Rhythme. Denne er factisk, som man allerede vil see ved at gjennemgaae de i det Foregaaende citerende Exempler paa Forekomsten af Tetartopæonen, stærkt dominerende i Sproget, og den trænger sig, som vi ved Omtalen af Versemaalet i „Svend Dyrings Huus" skulle see, desto stærkere frem, jo mere Versificationens Tøiler slappes ved Forøgelsen af Thesisstavelser. Diiamben er følgelig at opfatte som en ved Forholdene naturligt fremkaldt Udvikling af det anapæstiske Versemaals amphibrachiske Biform. Betragter man Udviklingsrækken:

Iambisk: ⏑ – | ⏑ – || ⏑ – | ⏑ –
Anapæstisk: ⏑ – | ⏑ ⏑ – || ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –
Amphibrachisk: ⏑ – ⏑ | ⏑ – ⏑ || ⏑ – ⏑ | ⏑ –
Diiambisk: ⏑ – ⏑ ⏓ | ⏑ – ⏑ ⏓ || ⏑ – ⏑ ⏓ | ⏑ –

vil man see, hvorledes den amphibrachiske Rhythme leverer det Bindeled, som fattedes i den foregaaende Sammenstilling af Formerne. I Diiamben have vi saaledes ikke nogen directe Descendent af Tetartopæonen, men derimod en videregaaende Udvikling af en Sidelinie:

⏑ –, Iambe.
⏑ ⏑ –, Anapæst. ⏑ – ⏑, Amphibrach.
⏑ ⏑ ⏑ –, Pæon IV, Tetartopæon. ⏑ – ⏓, bacch. Amphibrach. ⏑ – ⏑ ⏑, Pæon II (Deuteropæon.)
⏑ – ⏑ ⏓ Diiambe.

Den til Diiamben svarende dalende Fod, Ditrochæen, er med Mesterskab benyttet af Heiberg; conseqvent kan den betegnes — ⏑ ⏒ ⏑:

Hurtig over Bjerget paa flygtende Fod
— ⏑ ⏒ ⏑ | — ⏒ ⏑ ‖ — ⏒ ⏑ | —
Kom jeg henad Kveld til en brusende Flod.
— ⏑ ⏒ ⏑ | — ⏒ ⏑ ‖ — ⏒ ⏑ —
Solen var ved Nedgang, min Fod var saa mat,
— ⏑ ⏒ ⏑ | — ⏒ ⏑ ‖ — ⏒ ⏑ | —
Græsset gav mig Hvile den stjerneklare Nat.
— ⏑ ⏒ ⏑ | — ⏒ ⏑ ‖ — ⏑ ⏒ ⏑ —

Fremdeles i Hostrups „Til Vennerne i Lund", 1851, og i „Sommernattens Fred har bedækket Fjeldets Fod" (Versemaalet er langt fra at være saa godt behandlet som Heibergs; alligevel viser Scansionen, at ingen anden Opfattelse er mulig), endvidere i Blichers „Hedelærken til Nattergalen". Ogsaa i det ovenfor scanderede Vers viser det fordobblede Taktslag, at den mellemste Stavelse af den deri forekommende daktyliske Fod har en Tendents til at hæve sig til Arsis; man kunde kalde den den palimbacchiske Daktyl; conseqvent kan den betegnes — ⏒ ⏑. Det indsees let, at Ditrochæen — ⏑ ⏒ ⏑ er en umiddelbar Descendent af den normale dalende Protopæon — ⏑ ⏑ ⏑ og i Modsætning til den stigende Rhythmes Form ikke skyldes Udvikling af nogen Sidelinie, hvad ogsaa den nys omtalte, i Versemaalet indblandede Trestavelsesfod tydeligt viser; medens nemlig den tilsvarende stigende Form var en Amphibrach, forskjellig fra den mellem Pæonerne indblandede Anapæst, er Trestavelsesfoden i det ditrochaiske Versemaal en Daktyl ligesom den, der forekommer mellem de dalende Pæoner, og kun adskilt fra denne ved en let Gradsforskjel i Vægten af den mellemste Stavelse.

Efter det her Udviklede skulde man troe, at en Trestavelsesthesis i Dansk var Mulighedens yderste Grændse, og at Sprogets Biaccenter maatte umuliggjøre enhver yderligere Forøgelse af dennes Stavelseantal. Ikke destomindre findes Fiirstavelsestheses:

Hr. Peder og liden Kirsten, de sidder over Bord,
⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —
De snakked saa mangt et gammelt Ord (D. g. F. 54.)
⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ —

Foden ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ –, Pyrrhichianapæsten, er her utvivlsom, og Rhythmens Bærekraft er endda ikke spændt over Evne. Første Linie lader sig endnu meget vel scandere; Forbindelsen er endnu klar og de fire Arsistoppe hæve sig endnu tilstrækkeligt over Niveau; at anden Linie relativt er for let, vedkommer ikke Sagen. Imidlertid maa det være klart, at denne Anvendelse af Fiirstavelsestheses kun yderst sjeldent lader sig iværksætte med saameget Held som her. Ogsaa vil man forgjæves søge noget Sidestykke til denne Form i noget nyere strophisk Digt; det eneste Exempel, jeg veed, viser nemlig kun formelt en Fiirstavelsesthesis; i Linierne

Og det var i Aaret attenhundred og syv,
⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –
Og jeg vil være en Skjelm, om jeg lyver
⏑ – | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – | ⏑

vil e'et i Ordet „være“ paa Grund af Hiaten uundgaaeligt blive apostropheret ved den hurtige Fremsigelse. Den tilsvarendo dalende Fod, Parapæonen – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑, findes intetsteds i den danske Litteratur; ved de meliske Versemaal kan man derfor lade disse Femstavelsesfødder heelt ude af Betragtning. De kunne kun forekomme i den Grændseform mellem Vers og Prosa, som Dramaet tilsteder, og som falder udenfor Metrikken i snevrere Forstand; deres Forekomst vil endda her kun blive sporadisk og undtagelsesviis.

Vi have nu lært en Række stigende og en Række dalende Versfødder at kjende, nemlig:

Stigende:		Dalende:
⏑ –, Iambe.		– ⏑, Trochæ.
⏑ ⏑ –, Anapæst.	(⏑ – ⏑, Amphibrach).	– ⏑ ⏑, Daktyl.
⏑ ⏑ ⏑ –, Tetartopæon.		– ⏑ ⏑ ⏑, Protopæon.
	⏑ –, ⏑ ⏒, Diiambe.	– ⏑ ⏒ ⏑, Ditrochæ.
(⏑ ⏑ ⏑ ⏑ –, Pyrrhichianapæst)		

I Forbigaaende have vi havt Leilighed til at nævne et Par secundære Former, Choriamben og Kreticus, og ville senere gjøre Bekjendtskab med mangfoldige andre. Det er imidlertid klart, at paa de ovennævnte otte Former (undtagne de to i Parentheser indesluttede) som primære Fødder maa Versificationen i Dansk bygges. Andre Fødder kunne

indblandes mellem dem; men ingen uden de nævnte kunne i Længden danne selvstændige Rhythmer, der ere prægede af deres Eiendommelighed.

I den ovenanførte Fortegnelse over de primære Versfødder have vi for den fremadskridende Udvikling, som beroer paa Thesisstavelsernes Forøgelse, draget Grændsen ved Femstavelsesfoden. I den tilbageskridende Udvikling, hvorved Thesisstavelsernes Antal formindskes, er imidlertid theoretisk endnu et Skridt muligt, nemlig Bortkastelsen af den iambiske og den trochaiske Thesisstavelse, der for begge Tostavelsesfødders Vedkommende fører tilbage til den samme Form, nemlig den enkelte Arsisstavelse. I og for sig kan denne selvfølgelig ingen Rhythmer danne; alligevel er den som Grundform for en Række vigtige Forbindelser af stor theoretisk Betydning. Det har derfor ogsaa sin theoretiske Interesse at see, at selve denne Grundform om end som en blot og bar Curiositet forekommer i Sproget. Den isolerede Arsis findes hos Wessel:

Den sextende i Februar
Min dyrebare Fader var
Fød;
Jeg gjerne ved slig Leilighed
Gav Skillingen til den, som led
Nød.

Desuden i de navnkundige Linier, hvormed en Anden af Norske Selskabs Medlemmer afsluttede det Rimeri, hvortil den her anførte Strophe havde givet Anledning:

Naar dette drives altfor vidt,
Da bliver det omsider lidt
Tyndt.

Og i Wessels eget Nyaarsvers:

Du lille vakre Karen Bach!
For hvert et mødigt Sting, du stak
Paa en mig høist nødvendig Frak,
Som sprak,
Tak!

Med denne Type ere Metrets Grundformer i Dansk udtømte.

Inden vi forlade denne Gjenstand, Rækken af de Fødder, der kunne betegnes som de primære eller Grundfødder, og gaae over til Betragtningen af de Rhythmer, hvis Elementer de udgjøre, maa endnu en vigtig Eiendommelighed ved Versfoden i Almindelighed omtales. Man kunde med Hensyn til den i det Foregaaende foretagne Distinction mellem Tetartopæonen og Diiamben yttre en Tvivl om Berettigelsen af Diiambens Antagelse som speciel Form. Man kunde sige: Naar denne Biaccent paa Diiambens fjerde Stavelse factisk gjør sig gjældende med tilstrækkelig Kraft til at charakterisere den som en fra Pæonen forskjellig Form, hvad i Alverden formaaer da at skille den fra den egentlige iambiske Dipodie? Structuren er i Formerne ⏑ – ⏑ ≚ og ⏑ – ⏑ – fuldkomment eens; hele Forskjellen ligger i Styrken af den fjerde Stavelses Accent. Var denne Forskjel nu Forskjellen mellem en heelt ubetonet Stavelse og en Biaccent, eller var den endda Forskjellen mellem en Hoved- og en Biaccent, saa lod der sig endda Noget bygge paa den. Men naar Forskjellen reelt reduceres til en Forskjel mellem to egentlige Biaccenter, saa maa den nødvendigt blive reent illusorisk i Praxis.

Denne Indvending er rigtig; og hvis Forskjellen mellem Diiamben og den iambiske Dipodie alene skulde bygges paa, at Dipodiens Biaccent i Styrke kan overstige Diiambens i en meget høi Grad, medens det dog samtidigt maa indrømmes, at den vitterligt kan synke heelt ned til dennes Niveau, saa vilde vi sagtens være nødt til at lade Antagelsen af Diiamben som særskilt Form falde. Imidlertid vil man let kunne overbevise sig om, at Forskjellen i Accentstyrken støttes og suppleres ved en Forskjel af anden Art. Man prøve med den rigtige Stemning, som Metret kræver, at recitere Diiamberne:

Mens Vintersolen · daler bag sin rødmende Sky,
Min søde, lille Brud i det Fjerne!
Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By,
En Hilsen med Aftenens Stjerne.

Den funkler og til dig nu i Dæmringens Stund,
Den seer dig blandt Fiskerleiets Huse,
Paa Stranden, hvor du boer, ved det deilige Sund,
I Hjemmet hist, hvor Poplerne suse. (Kaalund.)

og dernæst en Række af typisk udprægede Iamber i det tilsvarende Versemaal:

Farvel, du elskte Moderhjem! Farvel, du faure Sommer,
Hvor Linden først i Blomster staaer, og Gjøgen tidligst kommer;

Hvor Græsset voxer grønnest frem, og Maanen skinner klarest,
Hvor Stjernen blinker venligst ned, og Tiden løber snarest;

Og hvor jeg kjender hver en Steen og hver en Plet i Sandet
Og hver en sølverskjægget Piil, som speiler sig i Vandet.
(Hauch.)

Man vil da strax see, at der er en betydelig Forskjel i Tempoet, og at denne Forskjel danner den egentlige Forskjel mellem de to Versemaal; thi et Ord som „Vintersolen“ kan nogenlunde vel forekomme i begge; men Metret vil altid bestemme dets Varighed. Recitationen af de to ovenstaaende Typer viser klart, at medens paa den ene Side den rhythmiske Fods Varighed, Takthastigheden, som naturligt er, i diiambiske Vers er langt større end i iambiske, er paa den anden Side det enkelte Moments, Stavelsens Varighed noget mindre hos Diiamben end hos Iamben.

Iagttagelsen af denne Kjendsgjerning ledede mig til den Formodning, at hvert enkelt Metrum har en vis bestemt fra alle andre Versemaal forskjellig Gjennemsnitshastighed, hvad Forsøg fuldkomment have bekræftet. Kjendsgjerningen er simpel og selvforstaaelig; alligevel er det ingenlunde overflødigt at gjøre opmærksom paa den. Uvidenheden om dette Factum har affødt Hundreder af slette Vers, for ikke at tale om den theoretiske Forvirring, som har sin Rod i den. Man har bl. A. paa Prent, og det af en indsigtsfuld Praktiker, seet den Paastand fremsat, at „Daktyler og Trochæer gaae lige hurtigt“.

Umuligheden for mig af at overkomme et Apparat, der egnede sig til directe Maaling af Vershastigheden, har nødet mig til blot at bestemme den ved at scandere Versene efter Pendulslag, og Afgjørelsen beroer derved tildeels paa et Skjøn; om at maale en hvilkensomhelst rhythmisk Række og derefter af Iagttagelsernes Masse uddrage en Gjennemsnitsstørrelse for hver Fod kunde ved denne Fremgangsmaade ikke være Tale; jeg var indskrænket til at anstille Undersøgelser paa et begrændset Antal af udvalgte, i deres Structur særligt eensartede Mønstervers. Alligevel har denne Undersøgelse, om end fremtidige Forsøg maaskee ville corrigere mine Talstørrelser noget, dog constateret flere vigtige Facta.

Ganske uafhængigt af Brückes Undersøgelse, der var kommen til det samme Resultat, overraskedes jeg ved den Iagttagelse, at trochaiske Versemaal gjennemgaaende have en langsommere Gang end iambiske, af hvilke sidste særligt et enkelt er det hurtigste af alle. Trochæens Hurtighed, som er en fra Oldtiden nedarvet, i det Uendelige gjentagen Doctrin[1]), og som Heiberg i „Fata Morgana" gjør et Nummer ud af, maa saaledes erklæres for en poetisk Fiction. Kjendsgjerningen er iøvrigt let forklarlig, naar man først er bleven opmærksom paa den. Jo langsommere nemlig Bevægelsen bliver, desto stærkere kommer netop den Ordfod frem, paa hvilken Trochæen i Dansk fortrinsviis bygger; iambiske Vers have derimod en hurtigere Gang fornøden for at forhindre, at denne Ordfod gjør sig gjældende som saadan. Det viste sig fremdeles ved Undersøgelsen, at Versfødderne i alle blandede Metra kjendeligt reagere paa hinandens Hastighed; Choriamber forsinke den iambiske Bevægelse; Bacchier fremskynde den. Den enkelte Choriambe, der begynder en iambisk Linie, har større Hastighed end Anapæsterne i de afgjort blandede; disse have atter større Hastighed end de rene Anapæster. Pæonisk-anapæstiske Vers

[1]) Marius Victorinus (P. 2487) „dictus a cursu et celeritate. Nam *τροχὸς ἀπὸ τοῦ τρέχειν* vocabulum sumpsit"· Diomedes (Keill 477) „dictus *ἀπὸ τοῦ ἐπιτρέχοντας λέγειν*, quippe eius modulationem poematum sive metrorum compositione rotatim et volubiliter dicebant". Schol. til Hephæstion (G. 158) ligesaa, etc.

ere atter langsommere end disse; langsomst ere de, hvor Fiirstavelsesfoden bliver Grundform. Naar undtages Iamber og Trochæer, lader sig mellem de stigende og dalende Fødder af samme Stavelseantal ingen Hastighedsforskjel spore[1]. Paa den anden Side viser Hastigheden af Yderpuncterne, Iamben og Diiamben, at Stavelsehastigheden gjennemgaaende stiger, jo langsommere Foden bliver. Den er mindst ved Bacchius, større ved Trochæen; derefter følger i Række Iamben, Daktyl og Anapæst, Pæonerne og endelig Diiamben og Ditrochæen, hvor den er størst.

Ved de positive Angivelser, som her skulle følge, tør jeg, som sagt ikke udgive mine Resultater for absolut rigtige. Fjernet fra Hovedstaden har jeg maattet undvære al den Hjælp, som øvede Declamatorer kunde have ydet mig, og har maattet experimentere med min egen Fremsigelse, som jeg ikke tør erklære for ufeilbar. Nogle udtale Ordene bredere, Andre kortere; hvad jeg giver, er kun den Udtale, som falder mig naturlig ved Versfremsigelsen i en Stue; paa Theatret kunne akustiske Forhold, — særligt saadanne, som findes i vort nye, for Dictionens Naturlighed næsten ødelæggende Nationaltheater, — kræve en anden Udtale; til dette er intet Hensyn taget. Alligevel stoler jeg paa, at Relationerne mellem Tallene i efterfølgende Fortegnelse væsentligt ere rigtige, da ialtfald Minimumshastigheden for Hovedrhythmerne, selv ved den primitive Methode, jeg har maattet anvende, lader sig angive med temmelig stor Sikkerhed. Talstørrelserne angive Antallet af Taktslag i Minuttet, som falde paa Arsisstavelserne.

Fiirstavelsesfødderne ligge imellem 65 og 90[2]; Forholdet er omtrentlig, skjøndt ingen skarp Grændse i Praxis lader sig drage mellem Klasserne:

Diiamber og Ditrochæer . . . . 65—85.

---

[1]) Paa dette er jeg dog ikke ganske sikker. Det synes mig stundom, som om Daktylen viser en Analogie med Trochæen, og at særligt Hexametret er disponeret til en noget langsommere Gang end de tilsvarende iambisk-anapæstiske Versemaal.

[2]) Til Bastardformer mellem Diiamber og Iamber (see Note 1 Side 164) er selvfølgelig intet Hensyn taget.

Anapæstisk- og daktylisk-pæonisk	70—90.
Trestavelsesfødderne ligge mellem 75 og 105:	
Rene Daktyler og Anapæster	75—95.
Iambisk-anapæstiskogdaktylisk-trochaisk	80—100.
Iambisk med begyndende Choriambe[1]. . .	85—105.
Tostavelsesfødderne ligge mellem 90 og 135:	
Tungeste Trochæer[2])	90—110.
Tungeste Iamber....................	95—115.
Lettere Trochæer og de fleste Iamber . . .	105—125.
Iambisk-bacchisk (Nibelungenverset)......	110—135.

Iambens Hastighed ligger saaledes mellem 95 og 135; den halve diiambiske Fod, som svarer til den, ligger derimod mellem 130 og 170. Man seer heraf paa den ene Side, at Forskjellen er overordentlig stor, paa den anden Side at de mellem 130 og 135 dog have et Fællespunct, som muliggjør de hyppige, slette og charakteerløse Mellemformer, der ere saameget yndede, som de ere lette at skrive. Trochæens Hastighed ligger derimod mellem 90 og 125; den halve Ditrochæes derimod mellem 130 og 170; disse Versemaal holdes lettere ud fra hinanden, da den dalende Rhythme ikke har udviklet nogen til Nibelungenverset svarende Form.

Et Blik paa de foranstaaende Talstørrelser vil give Forklaringen paa det Factum, at forskjelligartede Versfødder kunne blandes uden Skade for Taktlængden. De letteste Anapæster og de tungeste Iamber støde sammen ved den Takt, der bestemmes ved 95 Slag i Minuttet; de tilsvarende Daktyler og Trochæer mellem 90 og 95. Grændserne kunne fremdeles udvides noget til begge Sider, idet de tungeste Fødders Gang taale at fremskyndes, de letteste at forsinkes lidt. Alligevel seer man, at det ikke er alle Trochæer, der kunne anbringes mellem Daktyler; dertil er Hastighedsforskjellen mellem de to Versemaals Yderpuncter altfor uhyre. Havde disse Love været erkjendte, vilde man forlængst have

---

[1]) Vel skikket til Undersøgelse er Paludan-Müllers „Leire“.

[2]) Særligt rimede femfodede Vers, ligesom de tungeste Iamber ogsaa høre til denne Genre. Den tungeste Trochæ i vor Litteratur er iøvrigt et af mig selv forfattet dróttkvæði i „Knud og Magnus“.

været paa det Rene med, at der ikke er nogensomhelst Væsensforskjel paa Trochæen og den saakaldte Spondee, at der finder en gradviis Overgang Sted fra den ene til den anden, og at Navnet kun beroer paa en Gradsbestemmelse. Dermed vilde al Strid om „Spondeens“ Tilladelighed eller Utilladelighed i Hexametret (saavelsom om Trochæens) være ophørt. Man seer fremdeles, at de letteste Anapæster langt fra naae op til den iambisk-bacchiske Hastighed. Derfor ere Anapæster en reen Uting i Nibelungenverset.

Efter nu at have faaet klaret de enkelte Leds Natur, der i deres Forbindelse ved deres Gjentagelse danne Rhythmen, gaae vi over til det næste Spørgsmaal som frembyder sig: hvorledes forbindes disse Fødder og af hvad Natur er deres Forbindelse? Sammenknyttes de i Verset som sideordnede, eller finder imellem dem indbyrdes noget Afhængighedsforhold Sted af lignende Art som mellem Stavelserne, der danne Foden?

Med Hensyn til dette Spørgsmaal have vi allerede en praktisk Erfaring for os. Vi have alt i nogle enkelte Versemaal gjort Bekjendtskab med Dipodien og seet, at den er baseret paa en Hoved- og en Biaccent. Det er klart, at i saadanne Vers ere Fødderne ikke sideordnede, men at den første, tredie, o. s. v. — Fod forholder sig til den anden, fjerde, o. s. v. paa lignende Maade som en Arsis til sin Thesis. Af den Grund kan det ikke her være Foden, som danner den egentlige Taktlængde; thi Takterne maae nødvendigt være sideordnede. De sideordnede Led finde vi først i Dipodien; det er altsaa klart, at denne, hvor den findes, danner den egentlige Takt. Spørgsmaalet bliver nu: ere alle Vers dipodiske eller blot nogle, og i saa Fald hvilke?

Besvarelsen af dette Spørgsmaal er yderst vanskelig, noget nær Metrikkens vanskeligste; desaarsag er den ikke blot aldrig given, men ikke engang forsøgt. Grækerne have vilkaarligt uden nogen Begrundelse af Fremgangsmaaden maalt Iamber og Trochæer efter Dipodier, Daktyler og Anapæster efter Monopodier; Romerne have tildeels heelt forkastet den dipodiske Inddeling. Der er saaledes sletintet

overleveret Princip at tage til Udgangspunct. Spørgsmaalet kan i Virkeligheden kun forsøges løst ved Fremdragelsen af et Moment, der hidtil er blevet fuldstændigt overseet af alle Metrikere, endog af Brücke, og som derfor kræver en vidtløftig Udvikling.

Vi have i det Foregaaende gjentagne Gange taget Dipodien som noget Givet, hvor Talen var om firefodede Vers, og dertil ere vi fremdeles nødte, ligesom vi i Iamben og Trochæen maae gaae ud fra Thesis og Arsis som noget Factisk, der er hævet over al Tvivl. Det er en vistnok almeenmenneskelig, ialtfald meget udbredt Eiendommelighed ved Ørets Opfattelse, at det ved de simple Tostavelsesfødder ynder og begunstiger Sammenknytningen af Fødderne parviis, hvorved den ene underordner sig den anden; Hensigten dermed er kun at undgaae Monotonie. Haandskrifterne til Otfrid angive ved Skrivemaaden den allerede i Oldhøitydsk herskende Tilbøielighed til af de fire Accenter at betone de to stærkere. Den ialtfald i Engelsk med Sikkerhed paaviselige Udvikling af Oldtidsstrophens væsentligt toarsiske fornyrðalag til den første Kæmpevisestrophe paa fire Accenter godtgjør historisk dennes dipodiske Charakteer. Vi see Dipodien i sin Vorden gradviis skridende frem fra Pæon til Diiambe; vi see den utvivlsom og virkelig skabt i Liten-Karin-Strophen. Ligesom de gothisk-germaniske Folk have Grækerne udviklet særegne dipodiske Former, idet de i de Vers af Tostavelsesfødder, hvis Antal var deleligt med to, have charakteriseret Dipodierne som Heelheder for sig derved, at hveranden Fod, — ved Iamben de ulige, ved Trochæen de lige — indeholder en ubestemt Thesisstavelse. Det er ogsaa factisk, at vore Digtere i den nyere Tid gjøre noget Lignende i de firefodede Iamber, idet de med et ulige Tal betegnede Arsisstavelser normalt ere prosodisk stærke Hovedaccenter, medens de øvrige tillade, at svagere Stavelser gjennem vilkaarlig Betoning hæves til Arsis. Afvigelserne fra Reglen ere hverken flere eller større end de, som enhver god Versificator tillader sig i Behandlingen af selve Fødderne for at undgaae Monotonie; da Loven for de dipodiske Accenter væsentlig gaaer ud paa at hindre Mono-

tonie, maa man selvfølgeligt fremfor Alt ikke skabe en ny ved Lovens Gjennemførelse. Kommer nu til disse Facta det Indicium, som ligger i, at Dipodierne — hvad vi i denne Undersøgelses Løb stadigt ville finde bekræftet — som Heelheder lade sig omforme, medens derimod den enkelte Fod næsten altid er urørlig, saa kunne vi med Føie foreløbigt antage Dipodien for noget virkeligt Existerende; det positive Beviis, som lader sig føre for dens Tilværelse i et ganske enkelt Versemaal, skal meddeles paa rette Sted i Udviklingen. Det er klart, at Hovedbetingelsen for dens Dannelse er, at Verset heelt lader sig inddele i Dipodier, saaledes at der ikke bliver Noget tilovers, der enten lader Øret utilfredsstillet ved Inddelingen eller tillader Forskydelsen af Dipodierne saaledes, at det Overflødige snart viser sig i Liniens Begyndelse, snart i Slutningen, snart i Midten. Med andre Ord: Hovedbetingelsen for den dipodiske Inddeling er, at Versets Fodantal er et Multiplum af to. Af disse er Fiirtallet det mindste og det hyppigst forekommende. Vi kunne saaledes gaae ud fra, at de Vers, der indeholde fire fuldstændige Iamber:

Med Strengeleg i Skulderbaand,
Med askeskaftet Spyd i Haand,
Hans Billed ligned lige godt
Brage og Tyr i Asheims Slot (Welhaven.)

altid ville vise sig at være dipodiske.

Scandere vi et Pentameter som:

Slagen paa Flugt skal Iuel ⸵ hænges i Galgen med Jern[1]).
— ◡ ◡ | — ◡ | — ‖ — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | —
(Oehlenschläger.)

eller:

Dansken fra Lodbroks Tid ⸵ huusvant pladsker tilsøes
— ◡ ◡ | — ◡ | — ‖ — ◡ | — ◡ ◡ | —
(Samme.)

---

[1]) Jeg anvender i dette og i efterfølgende Tilfælde af samme Art til at betegne en rhythmisk Pause det i de angelsachsiske Manuscripter traditionelle Tegn, som adskiller Kortlinierne, et omvendt Semicolon. I dette haves baade en utvetydig Betegnelse og en Tradition.

da see vi, at Afstanden mellem tredie og fjerde Arsis, hvorimellem Cæsuren falder, trods Manglen paa Thesisstavelser er den samme som mellem Versets øvrige Arsispuncter. Det viser sig altsaa, at der i dette Versemaal findes en Pause, der er en integrerende Bestanddeel af Rhythmen, — en Pause, der vel saalidt som nogen anden metrisk Thesisstørrelse er af constant Længde, men hvis Varighed dog forsaavidt er bestemt, som den i Forbindelse med Udlyden af den foregaaende og Begyndelsen af den efterfølgende Arsisstavelse danner en fuldstændig Thesislængde.

Betragte vi en Nibelungenstrophe:

Os er heelt mangen Sage fortalt fra gammel Tid
Om Hellede fuldhaarde, om Herrefærd og Strid,
Om Fryd og Bryllupsglæde, om Nød og megen Gru,
Om bolde Kæmpers Feide, som her skal meldes nu —

da synes det, som vi her have med fire simple sexfodede Vers at gjøre. Skriver man Rækkefølgen af Arsis- og Thesisstavelserne op, synes Formen slet og ret at være:

◡ — | ◡ — | ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ — | ◡ —,

ɔ: sexfodet iambisk med en Anapæst gjennemført i fjerde Fod og ganske analog med Strophen:

Hvorhen i Verden jeg gaaer min Sti,
Da er jeg bunden og ikke fri.
Hvorhen min Gang jeg i Verden gaaer,
Jeg bunden er i dit lyse Haar. (Forf.)

hvor alle Versene have Formen

◡ — | ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ —.

Formen synes saaledes umistænkelig nok; der fattes her i Modsætning til, hvad Tilfældet er ved Pentametret, tilsyneladende Intet. Alligevel viser Scansionen uimodsigeligt, at Formen aldeles ikke lader sig opfatte paa denne Maade; slaaer man Takten, vil Enhver føle Nødvendigheden af at lade et Taktslag falde i Rummet mellem den tredie og fjerde Arsis. Man kan i den her anførte Nibelungenstrophe lade dette Taktslag falde paa den sidste Stavelse af Ordene „Sage“, „haarde“, „Glæde“, „Feide“, eller man kan lade

det falde efter dem; Rhythmen bliver uforandret; men undværes kan det ikke. I Modsætning til Pentametret, hvor kun en Thesis fattedes, fattes altsaa her en Arsis, som Øret kræver erstattet eller repræsenteret ved en Pause. Vi see, at vi ved at pausere paa denne Maade i fuldeste Maal tilfredsstille Øret, der fordrer just dette Ophold og stødes ved ethvert længere eller kortere. Versets Form bliver altsaa:

Os er heelt mangen Sage ⁏ fortalt fra gammel Tid.
⏑ — | ⏑ — || ⏑ — ⏑ [—] || ⏑ — | ⏑ — || ⏑ —

At denne Opfattelse er den ene rigtige, viser den Omstændighed, at Rhythmen bliver fuldkomment uforandret, naar denne Pause, hvad undtagelsesviis skeer, udfyldes ved en virkelig Arsisstavelse:

Hans Hofmænd drikke Vinen ⁏ af blinkende Pokal;
Den drikke og de Vogtere, der stande ved hans Sal (Hauch.)
⏑ — | ⏑ — || ⏑ — | ⏑ — || ⏑ — | ⏑ — || ⏑ —

Hvori ligger det nu, at dette Vers, selv i Digte, hvor Pausen aldrig udfyldes, dog ikke kan scanderes som et sexfodet, men fordrer samme Scansion som et syvfodet Vers? Der er kun een Forklaring paa Phænomenet mulig: Grunden er Versets faste dipodiske Bygning. Accentueringen er i dette Vers a priori saa strengt bestemt som i faa andre; den Omstændighed, at Hovedaccenterne ufravigeligt falde paa første, tredie, fjerde og sjette Fod, maa paa den ene Side nødvendigt constituere en dipodisk Forbindelse af første Fod med anden, fjerde med femte, og paa den anden Side umuliggjøre en saadan Forbindelse mellem tredie og fjerde Fod. Derfor maa den mellem de to fuldstændige Dipodier liggende tredie Fod nødvendigt synes ufuldstændig, og derfor fordrer Øret den manglende Biarsis repræsenteret ved en Pause.

Det maa falde Enhver i Øinene, at den her paaviste Arsispause, der adskiller Nibelungenversets Hemisticher, er en saa dyb og stærk Cæsur, at den ikke væsentligt kan være forskjellig fra den, der adskiller Langversene indbyrdes. Det maa paa den anden Side være iøinefaldende, at disses

Forbindelse er saa harmonisk som faa andres, at selve Halvstrophen er et ligesaa organisk Hele, som Langverset. Af disse Grunde ligger den Formodning nær, at der ogsaa mellem disse kunde findes en Pause, som udfylder, hvad der fattes for at fuldstændiggjøre den anden Hemistichs sidste Dipodie, og Scansionen viser Rigtigheden af denne Formodning. Prøver man at scandere en Halvstrophe af Nibelungenverset i Sammenhæng, vil det vise sig, at Øret ogsaa her fordrer en Pause efter Slutningen af den første Langlinie, og at den rhythmiske Sands føler sig tilfredsstillet ved dens Varighed, naar vi paa den anbringe et Taktslag ganske paa samme Maade som vi før gjorde midt i Linien. At Øret just kræver denne Længde og stødes ved enhver Forlængelse eller Forkortelse af Pausen, vil Enhver kunne overtyde sig om ved Scansionen. Versets Type bliver altsaa:

Os er heelt mangen Sage 𝄽 fortalt fra gammel Tid 𝄽
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ [—] ‖ ⏑ + ⏑ — ‖ ⏑ — [⏑ —]
Om Hellede fuldhaarde, 𝄽 om Herrefærd og Strid. 𝄽
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ [—] ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — [⏑ —]

Der viser sig herved den Mærkelighed, at medens Pausen midt i Linien kun repræsenterer en enkelt Arsisstavelse, repræsenterer den ved Versets Ende en heel Iambe. Det indsees imidlertid let, at dette i og for sig kun er en uvæsentlig Gradsforskjel; den egentlige Forskjel mellem Pauserne ligger i, at Midterpausen heelt kan udfyldes af den foregaaende Hemistichs Slutning, hvad Endepausen aldrig kan. Jeg anseer det for overflødigt at paavise, og nævner derfor kun, at Pausen mellem Halvstropherne, ɔ: mellem anden og tredie Langlinie, er den selvsamme som mellem første og anden.

Om disse Pauser og om de rhythmiske Muligheder, de indeholde, skal siden udførligt tales ved den specielle Behandling af Nibelungenverset. Her lade vi os nøie med et Par Resultater. Vi have for det Første i disse Pauser faaet et positivt Beviis paa Dipodiens Existents i et enkelt Versemaal; vi have for det Andet vundet en Indsigt i Strophens organiske Bygning og erfaret, at denne ikke altid er af en saa løs Natur, som man til Dato har antaget. Hvor vi

derfor i en virkeligt organiseret og ikke meningsløst sammenklinet Strophebygning[1]) finde constante Pauser af samme Art som dem, med hvilke vi nys have gjort Bekjendtskab, ville vi være berettigede til deri at see et Indicium for, at der foreligger en dipodisk Inddeling. Vi nødes her, da ethvert andet Hjælpemiddel til Undersøgelsen glipper, til ligefrem at registrere Pauseforholdene ved alle de almindelige rhythmiske Forbindelser, — en Undersøgelse, der hverken er let eller underholdende, men hvis Nødvendighed ikke lader sig afvise.

1. Hvor et to- eller firefodet Vers af Tostavelsesfødder forbindes med et eensartet efterfølgende, vil, naar alle Fødder ere fuldstændige (akatalekte), aldeles ingen Pause findes. Ved disse er man vel nødt til at pausere for at drage Aande, ligesom en Fløitespiller stundom nødes dertil, hvor Musikken ingen Pause har; men man vil da, hvor intet Skilletegn tillader Pauseringen, bestræbe sig for at gjøre det saa hurtigt og saa lidet forstyrrende for Takten som muligt.

En skyfuld Aften gik min Vei
Fra Dalen til en øde Hei (Welhaven.)
Og paa denne Viis du navner
Kammerraadens fine Linned (Hertz.)

Om daktyliske og daktylisk-trochaiske Rhythmer gjælder det Samme:

Længe var Nordens
Herlige Stamme (Ploug.)

(Dalende Fiirstavelsesfødder findes ligesom Diiamber kun i katalekte Vers). I pæoniske Vers med iambisk Begyndelse opstaaer derimod ved Versliniens Slutning en kjendelig Thesispause af samme Art som Pentametrets; det Samme gjælder om Forbindelsen af to anapæstiske Led, hvoraf det sidste begynder choriambisk:

---

[1]) Jeg sigter herved til vore nyere Versificatorer, af hvilke særligt Drachmanns Strophebygninger, trods de enkelte fortrinlige Nyheder, de fremvise, ofte ere rhythmiske Misfostre.

Jeg spiler min Vinge, heiser mit Seil,
Suser som Ørn over Livsjøens Speil (Ibsen.)

Hvor i iambiske og anapæstiske Vers mod Slutningen findes overskydende Thesisstavelser, findes selvfølgelig ingen Pause:

Naar Øllet virker i Bjælkestuen
Og vækker de hedenske Juleskikke (Welhaven.)[1])

Hvor i dalende Rhythmer Thesisstavelser mangle i sidste Fod, opstaaer en Thesispause. Den er neppe bemærkelig ved Trochæen:

Paa hans Læber Døden sad,
Øiet brændte sygt i Flamme (Hertz.)

kjendeligere ved Daktylen, meget tydelig ved Ditrochæen:

Hurtig over Bjerget paa flygtende Fod
Kom jeg henad Kveld til en brusende Flod. (Heiberg.)

2. Ved trefodede Vers er Forholdet meest compliceret; det er her nødvendigt at afhandle hver Rhythme for sig.

a. Iamben. Hvor trefodede iambiske Vers med kvindelig Udgang, altsaa af Formen ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑, forbindes med hinanden, opstaaer en kjendelig, men fuldkommet ubestemmelig Pause, som vakler imellem næsten fuldstændig Forsvinden og den Længde, som udkræves for at supplere den fjerde Fod:

Det var den aarle Morgen,
I Teltet stod Dragonen
Og vikled Purpurskjærfet
Om Livet paa Baronen. (Aarestrup.)

Forbindes en Linie af denne Art med en fuldstændig trefodet Linie, dannes Nibelungenverset; dettes Pause er, som alt omtalt, en fuldkomment bestemt Arsispause. Scandere

---

[1]) I de reent iambiske firefodede Metre af denne Art vil man dog undertiden føle Trang til at pausere vilkaarligt; ved de tofodede iambiske saavelsom ved alle blandet- eller reent anapæstiske derimod aldrig.

vi af de fire Hemisticher i den halve Nibelungenstrophe Nr. 2 og Nr. 3 i Sammenhæng, da have vi den omvendte Forbindelse af to trefodede Iamber; dette er Alexandrinerens Rhythme. Ogsaa i den ægte Alexandriner er Midterpausen en Arsispause, svarende til en heel Fod og ufravigeligt bestemt m. H. til Varigheden[1]). Den udførlige Beviisførelse maa opsættes til den specielle Behandling af dette Versemaal.

Forbindes en trefodet iambisk Linie med en tofodet, da maa der skjelnes mellem to Tilfælde. Har den første Linie mandlig Udgang, maskerer den hele Forbindelse kun en femfodet Iambe, hvori selvfølgeligt ingen Pause kan findes:

Alt opreist Maanen staaer
Bag sorte Skove (Oehlenschläger.)

Har den første Linie kvindelig Udgang, findes en ubestemmelig Pause:

Hvad toner gjennem Skoven
I Nattens Vind? (Heiberg.)

b. Anapæsten. Den trefodede Anapæst med kvindelig Udgang (den hyperkatalekte Form) har som den tilsvarende iambiske Form, hvor den forbindes med et eensartet Led, en Slutningspause, der ikke er fuldkomment bestemt. Den til Nibelungenverset svarende Form har derimod bestemte Pauser:

Derinde gaaer Granernes Susen
Med sælsom klagende Klang,
Derinde gaaer Elvens Brusen
Sin stride, alvorlige Gang. (Ploug.)

Den til Alexandrineren svarende Form har derimod vel en kjendelig Pause, men ikke nogen fuldkomment bestemt, om den end stundom stræber hen derimod.

---

[1]) Rigtignok svækkes og forkortes Pausen stærkt ved Gjennemførelsen af den iambiske Alexandriner, hvorved Versemaalet næsten synker til monopodisk. Denne afskyelige Form maa theoretisk bestemt skilles fra den ægte Alexandriner.

c. Trochæen. Den fuldstændige trefodede Trochæ har, hvor den efterfølges af eensartede Led, en ubestemmelig eller sletingen Slutningspause:

Sind, som Sværmod stinger,
Savner Brages Glæde;
Sorgfuld Skald saa saare
Kvides ved at kvæde (Ibsen).

I den til Nibelungenverset svarende Form, der bestaaer af en fuldstændig og en ufuldstændig trochaisk Linie, og som derfor tillige svarer til Alexandrineren, hersker en vis Tvetydighed. Medens Forbindelsen i sit Ydre viser en saa slaaende Lighed med Nibelungenverset, at Øret naturligt fordrer denne Analogie anvendt paa Rhythmen, giver den sit indre Slægtskab med Alexandrineren tilkjende ved Manglen af en heel Fod mellem de to trefodede Linier og særligt med den falske (iambiske) Alexandriner ved sin totale Mangel paa Modulation. Den Omstændighed, at begge Linierne i det trochaiske Versemaal ere en Stavelse kortere end Nibelungenversets og begge Pauser ligesaa meget længere, frembringer atter en Reaction mod Ørets Fordring paa Analogie. Af den Grund ere Pauseforholdene vaklende; hvor de støttes af gjennemgaaende Skilletegn, eller hvor de kvindelige Riimord have lange Vocaler o. s. v., der tillade dem at brede sig, ere Pauseforholdene bestemte:

Tre er Nordens Lande,
Nordens Mø kun een,
Reen, som Kildens Vande,
Tro, som Klippens Steen (Hostrup.)

Hvor derimod Enjambement og korte Arsisstavelser i Riimordene tvinge Linierne nær sammen, synes de heelt ubestemte:

Over Islands Tinder Falken svæver fri,
See, selv Heklas Tinde farer den forbi (Munch.)

Den katalekte Form har i sin isolerede Tilstand (som Dobbeltlinie, efterfulgt af et femfodet Vers) ingen Pause efter sig:

Grøn er Vaarens Hæk,
Kaaben kastes væk,
Jomfruer sig alt paa Volden sole (Poul Møller.)

d. Daktylen. Om alle trefodede daktyliske Vers, der indbyrdes forbindes med hinanden, gjælder det, at ingen Arsispause kan findes efter dem. Efter Linier, der bestaae af tre fuldstændige Daktyler, findes sletingen Pause; umærkelig er Pausen ved trochaisk Udgang; en kjendelig Thesispause findes derimod ved den mandlige Udgang; denne er omtalt under Pentametret.

Trefodede Forbindelser af Fiirstavelsesfødder findes ikke indbyrdes forbundne.

3. Efter femfodede Vers og Aggregater findes en altid ubestemmelig, men aldrig forsvindende Pause. Oplysende m. H. t., hvorledes man ikke skal skrive femfodede Vers, ere Ibsens:

Der gives og en Kjærlighed de boeuf,
Som slaaer sin Mand for Panden — i Romaner,
Som ogsaa spores af og til i Tøf-
felhæren under Ægteskabets Faner.

Analogt forholde sig Aggregater som det førnævnte:

Hvad toner gjennem Skoven I Nattens Vind?
Hvad risler gjennem Voven I Maaneskin? (Heiberg.)

hvor der efter de tofodede Linier findes en Pause, som ikke forekommer efter ublandede tofodede Vers.

4. Sexfodede Vers og Aggregater forholde sig noget forskjelligt. Efter Hexametret findes ingen Pause, efter Pentametret kun en Thesispause af samme Art som mellem tredie og fjerde Fod. Efter det iambiske Trimeter er Pausen derimod en declamatorisk Nødvendighed, skjøndt ingen rhythmisk Eiendommelighed fordrer den. Den samme Pause findes efter sexfodede Aggregater som:

Saa kommer Stormen eller Lynet Fra Himlen sendt,
Saa dækker Dødens Nat os Brynet, Og Alt er endt.
(Paludan-Müller.)

Mig fortryller Nattens dunkle Høitidsdragt,
Naar fra gyldne Stjerner funkle Glands og Pragt (Samme).
Og som jeg nu hen ad Gaden gik I den fremmede Stad,
Da faldt paa en Mø mit dristige Blik; Hun i Vinduet sad.
(Oehlenschläger.)

Det er klart, at man fra Pauseforholdene i disse og andre endmere complicerede Rhythmer ikke kan drage nogen sikker Slutning om Versemaalets Charakteer. Medens den femfodede Rhythme endnu let fattes af et dansk Øre, er den sexfodede os i høi Grad uvant, hvad der ogsaa klart giver sig tilkjende deri, at vi vel fra den philologiske Poesie have ladet os paatvinge de græske Former, Hexametret og Trimetret, men at aldrig Nogen har forsøgt at skrive sexfodede Trochæer[1]) eller Anapæster. Af den Grund maae vi ved Fremsigelsen have de sexfodede Aggregater skarpt afgrændsede, og hvor ikke som ved Hexametret og Pentametret en ufuldstændig Slutningsfod danner en tilstrækkelig Begrændsning, maae en Pause gjøre det, hvis ikke Versene skulle løbe i Et og høres som fireleddede. Pausen skyldes saaledes Hensigtsmæssighedshensyn, ikke nogen rhythmisk Nødvendighed.

5. Syvfodede Aggregater ere aldrig usammensatte. De enkelte Exempler, der findes paa et femfodet Vers forbundet med et tofodet, kræve af Hensigtsmæssighedshensyn nødvendigt en efterfølgende Pause. Den almindelige Form for det syvfodede Aggregat bestaaer af et firefodet forbundet med et trefodet. Om disse gjælder det, at der efter det sidste altid findes en Arsispause, der er ufravigeligt bestemt, ligegyldigt om Versemaalet er stigende eller dalende, om det dannes af To-, Tre- eller Fiirstavelsesfødder, om Linierne have kvindelig eller mandlig Udgang, om den Første er katalekt, akatalekt eller hyperkatalekt. Det er denne Arsispause, der udfylder Dipodien i de katalekte Dimetre, som giver disse fremfor alle andre Versemaal deres Harmonie, deres skjønne, rolige og taktfaste Gang, som har gjort dem

[1]) Undtagen Oehlenschläger i „Aladdin"; Formerne er imidlertid tvetydige, og ikke alle Vers ere ægte sexfodede.

til Hovedversemaalene i vor lyriske og episke Digtning. Exempler ere:

Min Lyra! Det er vel paa Tid,
At snart vi skilles ad;
Thi Glædens Blomster i mit Haar
Er falmet Blad for Blad. (Hertz.)
Sødtberuust af Lysets Gud
Den paa Grenen gynger
Og med spæde Lyd forud
Vaar og Elskov synger. (Schack Staffeldt.)
Svend Aage og Ingeborg drog over Sø,
De drog over fraadende Bølge;
Den harmfulde Fader han styred fra Ø
De flygtende To at forfølge (Thiele.)
Rullende henad de støvede Veie
Kjøre vi muntert og let;
Træerne strække, medens de neie,
Efter os Bladenes Net. (Hertz.)
Jeg seer dig med min Tanke, jeg seer dig med min Sjæl,
Med Længselens tungsindige Øie;
Jeg seer dig i det Fjerne, men beder jeg: o dvæl!
Da flygter du som Solen bag Høie. (Molbech.)

Det indsees let, at til denne Klasse maa i Virkeligheden Nibelungenverset og den ægte Alexandriner saavelsom de Trochæer, der følge deres Analogie, henføres; disse maae altsaa rigtigst betegnes som Tetrametre eller, om man vil, Dimetre; Forskjellen paa disse to Klasser er tildeels „a typografic“.

6. Ottefodede Aggregater, der ikke falde ind under Klassen 1, findes ikke sjeldent i Form af en femfodet Linie forbundet med en trefodet, neppe dog uden i iambiske Vers:

Nu sørger Danmark, Solen os forlader!
Nu tier fjendtlig Spot;
Her hviler han vor Drot, vor elskte Fader!
(Oehlenschläger.)

Pausen kjendelig, men ikke til at bestemme.

Resultatet af denne vidtløftige Undersøgelse lader sig sammenfatte i faa Ord: Alle Versfødder kunne være dipodiske; deres Charakteer i saa Henseende afhænger ikke af deres indre Eiendommeligheder, men kun af deres Antal i det givne Versemaal. Specielt skulle de alle være dipodiske i Dimetret, og en Undersøgelse af dette vil ogsaa godtgjøre, at den dipodiske Charakteer ved de forskjellige Fødder giver sig tilkjende paa anden Maade end ved de blotte Pauseforhold. I Strophen:

Det er Cyprias By, det berømte Korinth;
Foran Slottet blandt sine Drabanter,
Hvor man skuer saa vidt over Hav og Strand,
Sad den vise Kong Periander.
Han sad i sin prægtige Ibenholtsstol
Ved en skyggefuld Terebinth,
Og stirred i Aftenens rødmende Sol,
Som belyste det rige Korinth (P. L. Møller.)

see vi den dalende Dipodie saa stærkt udpræget, som det overhovedet er muligt at finde den. I hvert af Versene kunne vi udpege to Hovedaccenter. Selv ved Fiirstavelsesfødder, endog ved Diiamber og Ditrochæer, giver denne dipodiske Inddeling sig tilkjende, hvor man altsaa faaer tre Gradationer af Accentstyrke over hinanden:

Længe har jeg savnet, o **Brø**derlil, din Sang (Blicher.)
Hurtig over Bjerget paa **flyg**tende Fod (Heiberg.)
Min **Gjen**bo er en Muur, og mit **Skjul** er en Kvist (Richardt.)
Mens **Vin**tersolen daler bag sin **rød**mende Sky (Kaalund.)

Med Rette kan man altsaa betegne slige Versemaal som Dimetre.

Forsøge vi nu yderligere at komme til Klarhed over, hvilke Former der bestemt lade sig ansee for dipodiske, ville vi strax see, at den Arsispause, som charakteriserer den dipodiske Strophebygning, overalt forekommer efter trefodede Linier, der ere forbundne med firefodede, som gaae forud. Men betragte vi de trefodede Linier i deres isolerede Forhold, da finde vi hos dem en fremtrædende Tilbøielighed

til at løsrive sig fra den dipodiske Inddeling, — eller rettere: Mangel paa Evne til alene at bære den oppe. Den trefodede Iambe kan kun bevare den i Nibelungenversets bestemte Form og den dermed beslægtede ægte Alexandriner; i den gjennemført iambiske, falske Alexandriner, hvor ingen vexlende Figurer bære den oppe, forviskes den allerede; i den hyperkatalekte trefodede Iambe er den heelt forsvundet. Anapæsten kan kun i det ene trefodede Versemaal, som svarer til Nibelungenverset, vedligeholde den dipodiske Bevægelse; Trochæen viser selv i dette en stærk Vaklen; ved den trefodede Daktyl er endelig hvert Spor af Dipodier forsvundet[1]). Det er altsaa klart, at i de syvfodede Aggregater bestemmes de trefodede Linier ved de forangaaende firefodede; disse ere altsaa de egentlig dipodiske. Vi kunne derfor antage det for sikkert, at alle de fuldstændige Dimetre, hvori hver Linie bestaaer af fire Fødder, og hvor følgelig ingen Arsispauser findes, ogsaa ere dipodiske. Dipodiske ere følgelig alle Vers, der kunne henføres til Dimetrets Type, hvadenten de vilkaarligt ere sammenknyttede til Tetrametre eller, — hvad der følger af sig selv, — vilkaarligt brudte i Monometre ved Incisioner og Riim[2]).

Dipodisk er fremdeles det iambiske Trimeter, om hvilket Pauseforholdene Intet oplyse. Det er nemlig et Factum, at det ikke blot i Græsk er behandlet dipodisk, men ogsaa, at det i Dansk, i en Linie som den første af følgende:

Forræderske! Hvo drog dig af din Eensomhed
Forældreløs og fattig til Triklinion? (Oehlenschläger.)

---

[1]) Baade ved Trochæen og Daktylen har dette sin naturlige Grund i, at Metret for at gjennemføres dipodisk kræver en stærkere Forlængelse af Pausen, end Øret gjerne vil taale.

[2]) Herved maa dog bemærkes, at Monometret, særligt det rimede, altid let antager et monopodisk Anstrøg, idet begge dets Arses kræve omtrent ligestærk Betoning, hvisaarsag Dipodien vanskeligt gjør sig gjældende og let forviskes. Monometret lader sig derfor uden Skade anvende som Indskud (μέτρον μέσον) mellem femfodede Linier, uden at Forbindelsen bliver urhythmisk; dog bliver den altid løs. Videre om dette i Slutningsbemærkningerne, III.

kun ved den meest markerede dipodiske Inddeling kan forhindres fra at spalte sig i Alexandrinerens Hemisticher. Til denne Type kunne henføres de Aggregater, der ere dannede af et firefodet og et tofodet Vers.

Undersøger man de i vor Litteratur forekommende Hexametre, vil man see, at de ikke med Sikkerhed kunne betegnes som dipodiske, idet de vakle mellem to Accentueringsmaader:

Vidt over Jord i sit **Safranss**lør sig **Dag**ningen bredte (Wilster.)

som er den egentlig dipodiske, og:

Dagningen steg af sin **Seng** fra den **vidt**berømte Tit**ho**nos (Samme.)

Denne sidste er den tripodiske, som er naturlig for Pentametret. Det vil let indsees, at denne Betoningsmaade af første, tredie, fjerde og sjette Arsis i et sexfodet Vers fuldkomment svarer til Nibelungenversets og den ægte Alexandriners, at Tripodien altsaa m. H. t. sin Betoningsmaade, som er Hovedeiendommeligheden ved slige Forbindelser, falder sammen med Dipodierne i et trefodet Vers. Tripodien viser sig saaledes blot at være en speciel Udviklingsform for Dipodien; Forskjellen bestaaer blot i, at Tripodien ikke som den tilsvarende ægte dipodiske Form fordrer en constant Arsispause til sit Supplement. Den danner altsaa Overgangsleddet mellem de monopodiske og dipodiske Rhythmer. Denne Overgangsform spore vi paa flere Steder; foruden i Pentametret, hvor den er normal, fremtræder den i den falske (iambiske) Alexandriner, ligesom den ogsaa spores stærkt ved den trefodede Trochæ og i mange andre trefodede Vers.

Tilbage staae endnu de femfodede Vers. Det fremgaaer klart af deres Structur, at ingensomhelst dipodisk Inddeling ved dem kan finde Sted; ikkeheller er der Noget, som tyder paa en saadan. Vi see, at trefodede Linier, som forbindes med dem, tabe deres dipodiske Præg; det Samme er Tilfældet med de enkelte sexfodede Vers, som undtagelsesviis forbindes med dem. Omvendt er Forekomsten af femfodede Vers i Forbindelser, der kunne paatrykke dem et

dipodisk Præg, næsten exempelløs. Denne Klasse lader sig derfor fornuftigviis ikke maale paa anden Maade end monopodisk. Til denne Type henføres alle Forbindelser af et trefodet Vers med et tofodet.

Vi have nu deelt Rhythmen i to Hovedsystemer, et stigende og et dalende. Indenfor hvert af disse have vi fremdeles opstillet en Række af forskjellige Rhythmer, hvis Eiendommeligheder bestemmes ved Antallet af Stavelser i de Grundfødder, som constituere dem. Hver af disse Rhythmer (undtagen Fiirstavelsesfødderne) falder atter i to Grupper, en monopodisk og en dipodisk (tripodisk Inddeling findes ikke udpræget i noget dansk Versemaal), og indenfor disse Grupper ere vi endnu istand til at foretage en Klassification af Versemaalene. Til den første Klasse høre alle femfodede Vers og Versaggregater saavelsom virkeligt trefodede Vers, til den sidste alle to- og fiirdeelte. Mellem begge Klasser staae de importerede, men aldrig nationaliserede Vers, der — jeg udtaler dette med Bevidstheden om, at der vil reise sig et Ramaskrig derover fra alle mulige Incompetente, — aldrig burde taales i Sproget, hvor ikke udtrykkelig en græsk Colorit tilsigtes og naturligt kræves af Stoffet. Af disse er Trimetret dipodisk, Pentameter og Hexameter monopodiske; skjøndt det sidste i de enkelte Vers stræber efter Bestemthed, gaae selve disse Bestræbelser i saa forskjellige Retninger, at de hindre en udpræget Charakteer fra at komme frem; Pentametret forekommer aldrig isoleret og faaer sit Præg paatrykt af Hexametret.

Hvad der i Dansk skaber Overgangsformer mellem de monopodiske og dipodiske Versemaal, er de katalekte (ufuldstændige) Former. Der gives to vidtforskjellige Arter af Katalexis, som hidtil ikke ere blevne tilstrækkeligt skarpt adskilte. En Fod er i det Væsentlige fyldestgjort og gjør sig rhythmisk gjældende som saadan, saasnart dens Hovedarsis har tonet; mellem Rhythmerne:

Fremad haster i Skyggen vi spøgende (Hostrup.)
Rullende henad de støvede Veie (Hertz.)
Har du en Ven, som dig aldrig forlod (Forf.)

er ingen væsentlig Forskjel. Paa den anden Side er i simple og letoverskuelige Sammensætninger, som det trefodede Vers, der ligger det firdeelte Metrum saa nær, Dipodien væsentligt fyldestgjort, naar dens Hovedarsis har tonet. Af denne Grund blive disse Vers modtagelige for Paavirkninger og faae, hvilken Rhythme de end tilhøre, det dipodiske Præg uudsletteligt paatrykt ved at forbindes med et foregaaende firefodet[1]). Paa den anden Side have vi seet, at de trefodede Vers kun undtagelsesviis i deres isolerede Tilstand formaae at opretholde Dipodien, Iamben kun i to, Anapæsten i een Form, Trochæen ikke engang altid i denne og Daktylen i sletingen. Der maa derfor bestemt skjelnes mellem den Art af Katalexis, hvor Versets fulde Arsisantal findes, og kun Thesisstavelser fattes, og den, hvor Dipodiens sidste Arsis fattes. Det vilde være heldigt, om man betegnede Adskillelsen skarpt i Terminologien ved istedenfor de baade forlidt og formeget sigende Udtryk: catalecticus in trisyllabum, in disyllabum, in syllabam, vedtog for den sidste Art Katalexis at bruge Ordet brachykatalekt og for den første dannede det tilsvarende Ord makrokatalekt. „Brachykatalekt" bliver herved brugt i en lidt mere udstrakt Betydning end den overleverede, idet Ordet foruden at betegne Forbindelsen ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – tillige kan betegne ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑. Ved consequent at tilføie „med mandlig (arsisk)", eller „med kvindelig (thetisk)", i paakommende Tilfælde „med daktylisk Udgang" vil man imidlertid undgaae al Misforstaaelse og vinde faste og sikkre Betegnelser, der baade angive det Væsentlige og uden at være vidtløftige overalt ere udtømmende.

„Hyperkatalekt" som Betegnelse for de Vers, hvis Udgang indeholder flere Thesisstavelser, end Versets faste Arsisantal kræver, lader sig anvende ved alle monopodiske

---

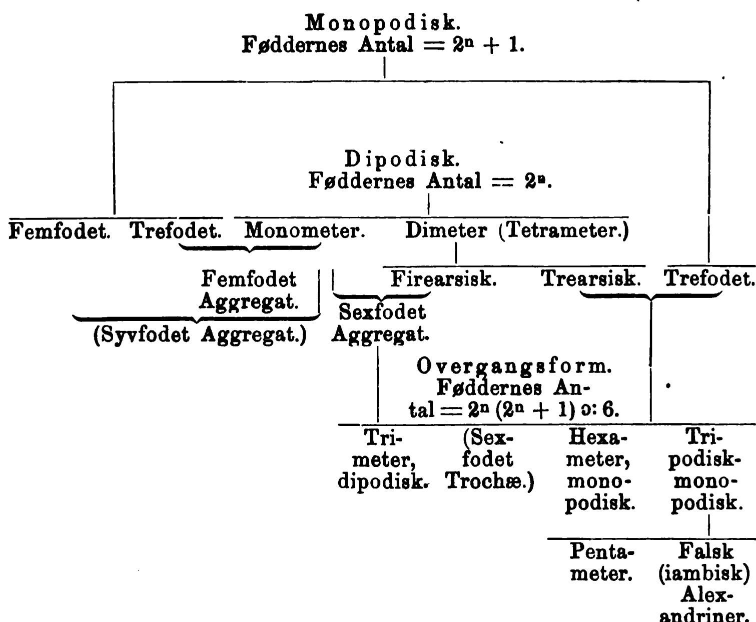
[1]) Det skjønnes let, at denne Forbindelses Organisation er baseret paa samme Princip, som Dipodiens eget, Sammenknytningen af et stærkt og et svagt Led. Skjønnest og rigest er Principet gjennemført i Nibelungenverset. Vi have her i første Grad Dipodien, i anden Grad Forbindelsen mellem en fuldstændig og en ufuldstændig Dipodie og endelig i tredie Grad Forbindelsen af en længere Hemistich med en kortere.

Vers. Af de dipodiske kan Ordet anvendes paa to- og firefodede:

> Paa denne Tid, da Kongevælde
> ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑
> Tidt stævnes ind for Dommerskranken (Aarestrup.)
> ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑
> De higer og søger
> ⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑
> I gamle Bøger (Oehlenschläger.)
> ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑

Om trefodede dipodiske Vers kan det aldrig bruges. Til Gjengjæld kunne Ordene brachykatalekt og makrokatalekt aldrig bruges om noget monopodisk Vers; slige kunne kun være katalekte, akatalekte og hyperkatalekte.

Følgende Schema illustrerer Slægtskabet mellem de forskjellige Versemaal:

Hermed er den metriske Systematik angiven i sine største Hovedtræk; dens videre Udvikling falder ind under den specielle Metriks Behandling af de enkelte Versemaal. Inden

vi gaae over til denne, ville vi imidlertid i den størst mulige Korthed foretage en summarisk Opgjørelse af de Versemaal, der forekomme i vor Litteratur. I den følgende schematiske Fortegnelse ere ved de sjeldent forekommende Rhythmer anførte flere Exempler, for saa vidt saadanne overhovedet lade sig finde. Ved de almindelige er derimod kun et enkelt anført.

Iamben

er i Dansk den almindeligste Versfod og findes i alle Versemaal i enhver tænkelig Form.

I. Dipodisk.

A. Monometer.

a. Toarsisk.

α. hyperkatalekt, ⏑ – | ⏑ – ‖ ⏑, ikke sjelden:

Da Asaskokke
I tætte Flokke
Fra Østen rede
Med Sværd af Skede (Oehlenschläger.)

β. akatalekt, ⏑ – | ⏑ –, ikke ualmindelig, men sjeldent ublandet:

Her ligger Walt,
Han gjorde Malt,
Og det var Alt. (Wessel.)
See, Natten gryer,
Hver Stjerne flyer;
Bag Himlens Skyer,
Hvor Stormen gaaer,
Ei Maanen staaer. (Winther.)

b. *Eenarsisk.* Aldrig i fortløbende Rhythmer, kun i Forbindelse med andre Former.

α. brachykatalekt med kvindelig Udgang, ⏑ – | ⏑, (den enkelte Amphibrach), ikke ganske ualmindelig:

Du, som vil granske Livet ud,
Men glemmer Livets Kilde,
Søg dog engang dig selv og Gud —
Vær stille! (Molbech.)

Ofte i iambisk-anapæstiske Vers:

Nu sidder Fuglen bag Løvet
Og tier;
Naturen er sødt bedøvet
Af Aftenens Phantasier. (Welhaven.)
Da Vaaren med Blomster og Fugle kom,
Og Frøerne kvækkede rundtenom
I Kjæret,
En Ridder førte sit Skib i Havn;
Høit flagrede Silkeflaget i Stavn
For Været. (Poul Møller.)

β. brachykatalekt med mandlig Udgang, ⏑ — (den enkelte Iambe), ikke ganske sjelden:

Marie! du mig kjender!
Min Ven!
Og du tilbage vender!
Herhen. (Heiberg.)
Hvo staaer for Danmarks Christian
I Strid? (Evald.)
Den barske Vind, den mørke Sky
Maa flye. (Stub.)

Ogsaa i blandede Vers:

Det hedder, at man har saa tungt ved at sige:
Farvel! (Erik Bøgh.)
Min Søn, om du vil i Verden frem,
Saa buk! (Abrahamson.)

B. Dimeter.

a. Firearsisk.

α. hyperkatalekt, ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑, ikke hyppig ublandet:

Paa denne Tid, da Kongevælde
Tidt stævnes ind for Dommerskranken,
Vil jeg et Træk af den fortælle,
Som falder mig just nu i Tanken. (Aarestrup.)

β. akatalekt, ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ —, det almindeligste Vers i vor Litteratur:

En skyfuld Aften gik min Vei
Fra Dalen til en øde Hei,
Hvor hvert et Spor af Somrens Pragt
Var sluppet og tilbagelagt. (Welhaven.)

b. *Trearsisk.*

α. brachykatalekt med kvindelig Udgang, ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑, optræder ublandet aldrig med dipodisk Charakteer; almindeligt forbundet med den firefodede Form:

Der stod en Lind paa Fagertun
Med vidtudgrenet Krone;
Den gjemte i sit Løvpaulun
En Alfedronnings Throne. (Welhaven.)

β. brachykatalekt med mandlig Udgang, ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ —, optræder ublandet i sin absolute Reenhed aldrig dipodisk; forekommer som den foregaaende almindeligt ledsagende firearsiske Linier:

Ung Mary stod foruden Trøst
Og over Havet saae,
Til Skotlands høie Klippekyst
Forsvandt i Taager blaae. (Aarestrup.)

Begge brachykatalekte Former findes forbundne i Nibelungenverset og de af dette afledede Stropheformer:

Høit over Dovre ride
Kong Øisten og hans Mænd,
Hvor Thrønder skreg af Kvide,
Naar de tog Sværd fra Lænd. (Poul Møller.)

C. Sexfodet.

α. Væsentlig kun i en eneste Form[1]), Trimetret, akatalekt, ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ —:

Dit Nidingsblod, elendige Georgios,
Skal ikke klæbe længer sig til Heltens Staal.
(Oehlenschläger.)

β. En hyperkatalekt Form forefindes overordentlig sjeldent, aldrig isoleret: ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑:

Da løfted Pietro Skjoldet sølverklaret,
Og af Medusas stive Aasyn fik hun Svaret.
(Bødtcher.)[2])

II. Monopodisk.

A. Trefodet.

a. hyperkatalekt, ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑:

Det var den aarle Morgen,
I Teltet stod Dragonen
Og vikled Purpurskjærfet
Om Livet paa Baronen. (Aarestrup.)

b. akatalekt, ⏑ — | ⏑ — | ⏑ —, udpræget monopodisk kun i Forbindelse med femfodede Vers og Aggregater:

Og sank jeg ned til Sølvets skjulte Leie,
Og did, hvor Malmen groer,
Og hæved jeg mig høit paa Vindens Veie,
Jeg fandt igjen dit Spor. (Hauch.)

Med tripodisk Charakteer og tenderende mod dipodisk Inddeling i den falske (iambiske) Alexandriner:

---

[1]) Rimede sexfodede Iamber findes i „Aladdin"; hvad der af disse er gode Vers, er imidlertid rene Trimetre; Resten Alexandrinere.

[2]) Antagelsen af en monopodisk Form er her unødvendig, da Forbindelser af denne Art altid ere lidet organiske. Organiske Forbindelser danne de femfodede Vers kun med en foregaaende trefodet Dobbeltlinie.

Lyksalig Eremit,
Som sidder i dit Bo,
Og styrket ved din Tro
Guds Rige kalder dit. (Oehlenschläger.)

B. Femfodet.

a. Aggregat (trefodet + tofodet).

α. begge Vers hyperkatalekte, ⏑—|⏑—|⏑—|⏑; ⏑—|⏑—|⏑:

Kun een er Freias Stjerne,
  Men rundt den sender
Sin Glands til alle Sider
  Med milde Hænder (Molbech.)

β. det sidste akatalekt, ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑; ⏑ — | ⏑ — |:

Hvad toner gjennem Skoven
  I Nattens Vind?
Hvad risler gjennem Voven
  I Maaneskin? (Heiberg.)[1]

b. Vers.

α. hyperkatalekt, ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑:

Din fine Læbe sagde ikke Noget,
Og Blikket skjulte sig bag Silkelaaget;
Men begge Kinder talte Rosensproget. (Aarestrup.)

β. akatalekt, ⏑— | ⏑— | ⏑— | ⏑— | ⏑—, sjeldent ublandet:

---

[1]) Classificationen af disse to Former volder nogen Vanskelighed, idet de afvexlende antage Præget af to forskjellige Rhythmer, nemlig ⏑ — ⏑ — | ⏑ — ⏑ [—], ⏑ — ⏑ — og ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ —, af hvilke den første er afgjort dipodisk med en bestemt Pause mellem Linierne, den anden afgjort monopodisk uden Mellempause. Forsaavidt nu altsaa Pausen er ubestemmelig og Forbindelsen altsaa synes uorganisk, kunde den med nogen Grund være forbigaaet ved denne Fortegnelse, der ellers ikke kan reflectere paa Tilfældigheder (saaledes ere alle Forbindelser af Formen 5 + 2 udeladte); alligevel taler Analogien med den tilsvarende anapæstiske Form, der absolut er organisk, femfodet, saavelsom dens Correspondance med den her under *b.* NB. 2 anførte Form for, at den indrangeres som en særegen monopodisk Form.

Du kjender vel det. lille, skjønne Land?
Omkring dets Kyst sig snoer det salte Vand,
Luunt Bøgeskoven skygger, og fra Muld
Sig Hvedeaxet skyder op som Guld. (Winther.)

NB. 1. Hyperkatalekt med daktylisk Udgang i Heibergs „Fata Morgana“, ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ ⏑:

Hvis ei mit Kjenderblik er her udueligt,
Er disse tre Figurer allegoriske;
Saameget hører vel til det Notoriske,
Saameget er nok for Enhver anskueligt.

Blot for Spøg. Formen tenderer stærkt mod et sexfodet Vers.

NB. 2. Rhythmen maskeres ofte under Form af et femfodet Aggregat:

Alt opreist Maanen staaer
Bag sorte Skove,
Høit Nattergalen slaaer
For Gud at love. (Oehlenschläger.)

Trochæen

forekommer i alle de samme Versemaal som Iamben, dog er dens Forekomst i ethvert af dem ulige sjeldnere end Iambens.

I. Dipodisk.

A. Monometer.

a. Toarsisk.

α. akatalekt — ⏑ | — ⏑, sjeldent ublandet, kun brugt saaledes til Efterligning af oldnordiske Former:

Let i Luft sig
Løfted Loke,
Glad ved Ranets
Gyldne Gave;
Holdt i Haanden
Haar, det gyldne;
Vidt for Vinden
Vifted Svævet. (Oehlenschläger.)

β. makrokatalekt med mandlig Udgang, – ⏑ | –, (den enkelte Kreticus), aldrig ublandet, iøvrigt ikke ganske sjelden:

Havet slaaer
Høit mod Fjeldet,
Klangen naaer
Kildevældet. (Welhaven.)
Mærk derpaa:
For det Første
Skal du tørste,
Drikke saa. (Wessel.)
Hvert et Blink,
Hvert et Vink
Fra det Høie
Er et huldt
Flammefuldt
Pigeøie. (Oehlenschläger.)

b. *Eenarsisk*, brachykatalekt med kvindelig Udgang, – ⏑, (den enkelte Trochæ), mig kun bekjendt i Aarestrups „Drømmeverdnen“:

Drømme!
Lad fra eders Skyggerige
Englene imod mig strømme —
Vær for mig det Virkelige!

Formen er et blot Bizarrerie. Faarekyllingens Sang af „Aladdin“ lod sig muligt citere som et yderligere Exempel paa dens Forekomst; men baade Form og Indhold convergere her mod det fuldkomment Meningsløse. I Digtet „Ved Claus Schalls Jordefærd“ (Oehlenschläger) findes lignende meningsløse Former.

B. Dimeter.

a. *Firearsisk.*

α. akatalekt, – ⏑ | – ⏑ ‖ – ⏑ | – ⏑, det spanske Romancevers:

Donna Maja, Donna Maja!
Denne magisk dunkle Runding
Trak mig ind i Tryllekredsen,
Hvor jeg svimler ør og drukken. (Aarestrup.)
Smykke vil vi vore Vægge
Med Athenes Skjold og Landse;
Med vort Banners Kløverkrandse
Smykke vil vi vore Vægge. (Richardt.)

β. makrokatalekt med mandlig Udgang, –⌣|–⌣||–⌣|–, hyppig, men sjeldnere ublandet:

Risler, alle Bølger smaae,
Demantklare, perlegraae,
Siver af den sorte Jord
Som et gjennemsigtigt Flor. (Oehlenschläger.)

NB. En styg Form, firearsisk med daktylisk Udgang, findes i et enkelt Liniepar hos Paludan-Müller:

Og hans Arm, den bløde kjærlige,
Og hans lyse Lokkers herlige,
Gyldne dufterige Krands.

b. *Trearsisk.*

α. brachykatalekt med kvindelig Udgang, –⌣|–⌣||–⌣, optræder ublandet aldrig med dipodisk Charakteer. Utvetydig findes Formen kun ledsagende firearsiske Linier:

Vil du være stærk og fri,
Pres de røde Druer!
Vil du staae Fortuna bi,
Nær din Ungdoms Luer! (Oehlenschläger.)

β. brachykatalekt med mandlig Udgang, –⌣|–⌣||–; det Samme, som er sagt om den foregaaende Form, gjælder om denne:

Danmark, dine Kæmpegrave
Er en kostbar Skat,
Bedst af Alt, hvad i din Have
Gavmild Gud har sat. (Ploug.)

NB. Begge brachykatalekte Former findes forenede i det til Nibelungenversemaalet svarende Metrum, der dog har nogen Tilbøielighed til at løsrive sig fra den dipodiske Inddeling:

See, det er Skærsommer,
Stemt er Harpens Streng,
Blomsterskaren kommer
Over Mark og Eng. (Heiberg.)

C. Sexfodet.

a. Den katalekte Form, —⏑|—⏑||—⏑|—⏑||—⏑|—, findes, men tvetydig, ucorrect og med Tendents til at spalte sig i Dimetre, i Oehlenschlägers „Aladdin“; at citere Exempler er vanskeligt; følgende Vers give dog nogenlunde Rhythmen:

Stjernen selv skal zittre for hans Landses Klang,
Solen ønske skal at vende om sin Gang,
Hesten vild skal trampe hen paa Ørnens Rov
Som en Carneol i Blod dens røde Hov.

Ligeledes i „Jesu Christi gjentagne Liv i den aarlige Natur“:

I den store Bog, Naturens fromme Chor,
Er min tause Blussen og et helligt Ord.

b. Akatalekt, —⏑|—⏑||—⏑|—⏑||—⏑|—⏑, findes Formen utvetydigt, men som et reent Bizarrerie, i Oehlenschlägers „Harald Hildetand“ og i „Ivar Beenløse“:

Hæren stod; da Hildetand i Horn lod støde,
Mægtigt over Marken brøde
Malmets Toner, huult de løde.

NB. Et sexfodet Aggregat, der baade ved sin Strenghed, ved Kortheden af andet Led og ved den Omstændighed, at saa at sige kun en eneste Form af det er mulig, ulige stærkere end den tilsvarende iambiske og iambisk-anapæstiske Form bibringer Fornemmelsen af et enkelt, vilkaarligt deelt Vers, — findes hos Paludan-Müller:

Mig fortryller Nattens dunkle
Høitidsdragt,
Naar fra gyldne Stjerner funkle
Glands og Pragt.

Ligeledes hos Molbech, tilsvarende Form med kvindelig Udgang:

Kommen er den store Time,
  Tidens Fylde,
Da Guds elskte Folk skal atter
  Konge hylde.

II. Monopodisk.

A. Trefodet.

a. akatalekt, — ⏑ | ⏑ — | — ⏑:

Mellem Berberisser
Stod en eenlig Ranke,
Og de sure Væxter
Fik en kløgtig Tanke (Welhaven.)

NB. I Form af dróttkvæði:

Drog paa Dragens Vinger
Drot med Sværd til Gjærde;
Flodilds flinke Øder
Flye ei Vaabengnyet. (Forf.)

Med oldnordisk Form og Farve ligeledes:

Sind, som Sværmod stinger,
Savner Brages Glæde;
Sorgfuld Skald saa saare
Kvides ved at kvæde. (Ibsen.)

b. katalekt, med mandlig Udgang, — ⏑ | — ⏑ | —, utvetydigt kun i Forbindelse med femfodede Vers:

  Grøn er Vaarens Hæk,
  Kaaben kastes væk,
Jomfruer sig alt paa Volden sole.
  Luften er saa smuk,
  Deres Længselssuk
Kjendes let paa deres Silkekjole. (Poul Møller.)

Ogsaa stundom forbundet med den foregaaende Form, i saa Fald dog i Reglen tripodisk, tenderende mod dipodisk. Isoleret har jeg aldrig fundet Verset.

B. Femfodet.

a. akatalekt, – ⏑ | – ⏑ | – ⏑ | – ⏑ | – ⏑, i fortløbende Rhythmer ikke almindelig, hvor ikke en Efterligning af slavisk Folkepoesie tilsigtes (i dette Tilfælde riimløs):

Skin, du varme Sol paa Rønnebærret,
Uden Sol kan Bærret ikke modnes,
Uden Ord kan Pigen ikke vindes. (Russisk.)[1]
Mørke Skyer dække Himmelbuen,
Havet skinner hvidt blandt sorte Klipper,
Himlens Konning skjuler sig med Gruen,
Dybt i Vest den sidste Straale slipper.
(Welhaven.)
Gaaer jeg ved din Side gjennem Skoven,
Sidder jeg hos dig paa Strand ved Voven,
Mens det Blaae sig hvælver huldt foroven —
(Winther.)

b. katalekt, – ⏑ | – ⏑ | – ⏑ | – ⏑ | –, i fortløbende Rhythmer overalt yderst sjelden:

Længe er det, siden jeg var ung;
Haaret graaner, Gangen vorder tung.
Vaar og Sommer ere længst forbi,
Vinterklædt er Resten af min Sti. (Blicher.)
Skulde pludseligt jeg gaae itu,
Lune, Livslyst flygte i et Nu;
Skulde gjennem Aare, Marv og Been
Drage Tyngde, Kval og bange Gru —
(Aarestrup, efter Daumers „Hafis“.)
Unge Pige, du min hvide Blomst,
Hvorpaa saae du, da du voxed op,
Siig, mod Hvilket var dit Øie vendt?
(Serbisk.)[2]

Overmaade hyppigt er derimod det Versemaal, hvori begge femfodede Former vexle:

---

[1]) Thor Lange, „Fra fremmede Lande“, Kbh. 1876.
[2]) Thor Lange, anf. Skrift.

Sol deroppe ganger under Lide;
Sov, mit Barn, saa bli'er du stærk og stor!
Paa den vilde Havhest skal du ride,
Under Bølgen deiligt Engen groer.
(H. C. Andersen.)

NB. 1. Rhythmen maskeres stundom under Form af et femfodet Aggregat:

Led mig til de svale
Blomsterdale,
Hvor bag grønne Gitter
Druen titter. (Oehlenschläger.)

Endnu almindeligere er Formen 2 + 3:

Natten blinker,
Stjernehæren vinker,
Eensom krummer sig den grønne Strand;
Duggen ene
Nedad Pilens Grene
Falder i det stille, sølvblaae Vand.
(Oehlenschläger.)

Femfodede Aggregater, der ikke ere virkeligt femfodede Trochæer med Binderiim, existere ikke[1]).

NB. 2. En bizar Form, femfodet Trochæ med daktylisk Udgang, findes et enkelt Sted hos Molbech:

Jesus var i Skibet, han den Herlige
Med den høie Pande, han den Kjærlige —.

Anapæsten
(Amphibrachen)

er næst Iamben vor almindeligste Versfod; ublandet er den dog — selv bortseet fra den i Reglen iambiske Begyndelse —

---

[1]) Syvfodede Trochæer existere ikke, som overhovedet Systemet ikke kjender noget syvfodet Vers, der ikke er Aggregat af et firearsisk og et trearsisk Led. En høist eiendommelig, skuffende Form, der findes hos Thor Lange, Nogle Folkeviser, Kbh. 1878, skal senere blive omtalt.

endnu sjeldnere end den rene Trochæ. Den forekommer i alle de samme Former som Iamben, alene med Undtagelse af de sexfodede Vers; alligevel ere dens monopodiske Former alle sjeldne, tildeels endog Curiositeter.

I. Dipodisk.

A. Monometer.

a. Toarsisk.

α. hyperkatalekt, ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑, i sin fuldkomne Reenhed aldrig i fortløbende Rhythmer, derimod af og til brugt i Forbindelse med den efterfølgende Form:

Hvilken taabelig Sladder!
Saa gaaer Kjernen i Smadder. (Heiberg.)
Der var Roser i Dale
Og Violer bag Hæk;
I de løvrige Sale
Var der Kvidren og Tale
Af Fugl og af Bæk. (Winther.)
Ikkun Menneskets Bryst
Kan i Nøden forsage;
I Naturen er Trøst,
Og ei Dyret tør klage. (Oehlenschläger.)

En Biform af Metret med iambisk Begyndelse, der i Grunden er at opfatte som det akatalekte amphibrachiske Monometer[1]), findes derimod meget almindeligt i fortløbende Rhythmer:

Jeg elsker den hvide,
Den blide Gunløde,

[1]) Dette Metrum og den tilsvarende, dobbelt saa lange Form (Biform til Dimetret) ere Hovedstøttepuncter for min Antagelse af en særegen amphibrachisk Rhythme. Enhver vil vist sande, at det rhythmisk Utilfredsstillende, som ellers findes ved hyperkatalekte Vers, ikke findes ved disse, men at de rhythmisk forholde sig ganske som akatalekte, baade hvad deres Klangvirkning og hvad det Organiske i deres Forbindelser angaaer.

Med Lokkerne bløde,
Med Nøglen ved Side. (Aarestrup.)

β. akatalekt, ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –, næsten aldrig i fortløbende Rhythmer, overhovedet ikke meget hyppig:

I din Sands, i dit Sind
Vil jeg trænge mig ind!
Gjennem Borgenes Led
Vil jeg følge dit Fjed! (Richardt.)
Eller siig, mon du laae
Ved den tilfrosne Sø
Mellem vindtørre Siv
Under lunende Hø. (Heiberg.)

I fortløbende Rhythmer med enkelte indsprængte Iamber findes Formen i Digtet „Erik og Agnar“ af „Regnar Lodbrok“:

Og de rusted sig stærkt,
Med hinanden i Tvist,
Konning Regnar her,
Konning Eisten hist. (Oehlenschläger.)

Ulige hyppigere er den blandede Form med iambisk Begyndelse, denne dog heller ikke isoleret i noget Digt eller nogen enkelt Strophe, ⏑ – | ⏑ ⏑ –:

Hver nynner sin Sang
I Skov og i Vang,
Og træder sin Dands,
Og svinger sin Krands. (Heiberg.)

NB. 1. **Meget almindelig er Foreningen af denne Form med den tilsvarende hyperkatalekte:**

Da Vaartoner løde
Fra Lærkernes Bryst
Og vakte det Døde
Til Liv og til Lyst. (Hostrup.)

NB. 2. **En yderst speciel og igrunden abnorm Blandingsform, Rhythmen ⏑ ⏑ – | ⏑ –, findes fortløbende i mangfoldige af de fra Russisk oversatte Folkeviser af Thor Lange**[1]**):**

---

[1]) De i Noterne Side 204 og 205 anførte Samlinger.

Ak, min Ungdom du,
Du min Ungdomstid!
Siig, hvorhen du gik,
Da du gjemte dig.

b. *Eenarsisk.*

α. brachykatalekt med kvindelig Udgang, ⏑ ⏑ — | ⏑ (enkelt Tritopæon, Pæon tertius), aldrig ublandet, sjelden:

Isefjord-Bølgerne stille gaae;
Dybt risler Roskilde-Vældet:
Nu hviler en Drot, som Verden har faa,
I Kapellet. (Ingemann.)
Men Mikkels Fod er Fløil og Filt,
Smaablomsterne see ham neppe;
Da springer en skræmmet Hare op
Bag en Skræppe. (Richardt.)
Og Haren hopped paa letten Fod
Over Lynget. (Bjørnson.)
Der vifter den farligste Elvervind
Gjennem Skoven. (Drachmann.)

β. brachykatalekt med mandlig Udgang, ⏑ ⏑ —, (enkelt Anapæst), et Exempel mig bekjendt:

Hans Crescendo er ganske guddommeligt[1]),
Hans Piano fast uoverkommeligt,

---

[1]) Daktyliske Udgange ere, som Exemplet viser, mulige ved Anapæster; ved Monometret har jeg ikke fundet dem; de tilsyneladende Former af denne Art, der findes hos Winther:

Han hører de rislende Bjergbække gaae
Og Fuglen blandt hvislende Løvbuske slaae —

ere kun Masker for et Dimeter. I Grunden bør den daktyliske Udgang kun taales ved Anapæster, hvor en komisk Virkning tilsigtes, idet den nemlig gjør den Thesis, som ligger mellem Linierne, for lang, naar man ikke, som Winther ovenfor har gjort, lader en Choriambe følge ovenpaa; men hvor Choriamben bliver nødvendig, er enten den stigende Rhythmes Princip brudt, eller ogsaa, hvor man som i det nysanførte Tilfælde har med Monometre at gjøre, smelte to Linier sammen ved Anvendelsen af denne Figur, Rimet taber sin Charakteer af Enderiim og gaaer over til Binderiim.

Der er ikke hans Mage paa Jord,
Han er stor! (Richardt.)

Begge brachykatalekte Former ere blot Curiositeter [1]).

B. Dimeter.

a. Firearsisk.

α. hyperkatalekt, ◡ ◡ — | ◡ ◡ — || ◡ ◡ — | ◡ ◡ — || ◡, i sin fuldkomne Reenhed aldrig i fortløbende Rhythmer, i det Hele meget sjelden i strophiske Digte:

Hun sover derinde;
Det er lifligt at skue.
Du er deilig i Blunden, min Elskovs Veninde!
Sov sødt, du min Kjærligheds Due! (Ingemann.)
Mehinbanu! Hvor er du? Min Verden blev øde
I den Stund, du bortfoer.
Har jeg seet dig igjen mellem levende Døde? (Samme.)

Først ved Pæoner og Diiamber er den daktyliske Udgang correct. Ved Iamber er den i Modsætning til de foregaaende Tre- og Fiirstavelsesfødder fuldkomment umulig i dipodiske Vers med faste Pauseforhold, idet daktyliske Riim her kun lade sig scandere kretisk:

Og væk er alle Droskerne,
— ◡ —
Og Hul er i Galoskerne. (Richardt.)
◡ — ◡ —

Ved Trochæen ere de i Monometret mulige, idet Versemaalet da antager Charakteren af trochaisk-daktylisk; intet dansk Exempel er mig bekjendt, undtagen to Linier af Paludan-Müllers „Amor og Psyche“:

Aldrig gysende
Gaae de lysende
Fyrster paa Jorden.

I længere Vers, hvorpaa Exempler findes, utilgivelige.

[1]) Flere end disse existere ikke; de tilsyneladende pæoniske og mesomakriske Former, der findes i Winthers „Min Skat“, beroe kun paa en meningsløs Skrivemaade.

Ustrophisk, med en enkelt indsprængt Iambe:

Tvertimod er det høist profitabelt for Aanden,
Naar Kritik og Genie gi'er hinanden Haanden.
(Oehlenschläger.)

De var madkære hjemme, lidt træge Krabater;
Men paa Banken staaer Mænd, de danske Soldater.
(Drachmann.)

Temmelig almindelig i Stropher er derimod en Biform med iambisk Begyndelse (akatalekt amphibrachisk Dimeter), ⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑, (eller ⏑ — ⏑ | ⏑ — ⏑ ‖ ⏑ — ⏑ | ⏑ — ⏑):

En Skat jeg alt har, snart jeg flere skal eie,
Bestandig i Kreds maa sig Guldtenen dreie,
Og ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.
(Hauch.)

Blandet:

Der holdes et Bryllup paa Øvre-Flage
Tre hellige Juledage tilende;
Blandt Terner fandtes ei Brudens Mage
Og Brudgommens ei mellem Ungersvende.
(Welhaven.)

β. akatalekt, ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —; sjelden:

Man maa reise tilfods for at sprænge med Hast
Alle Lænker, som binde til Hjemmet os fast,
Man som Fuglen i Luften maa tumle sig fri
For at glemme det daglige Livs Vrøvleri.
(Hostrup.)

Med iambisk Begyndelse; almindelig:

Men finder du, Yngling, og finder du, Mø,
Den Dal, hvor I ønske at leve og døe,
Da tænker med Ømhed paa Skjalden, jer Ven,
Som Dalen har fundet — og mistet igjen.
(Blicher.)

b. Trearsisk.

α. brachykatalekt med daktylisk Udgang,
⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑, blot for Spøg i et eneste Exempel:

Hvilken Sanger og sletikke spradende,
  Og han gaaer med en stor Diamant!
Hvilken Kunstner, skjøndt Ingenting
  ladende!
Og det staaer der da ogsaa i Bladene,
  Og hvad Bladene siger, er sandt. (Richardt.)

β. brachykatalekt med kvindelig Udgang,
⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – | ⏑, existerer kun i Forbindelser, navnlig med fiirfodede Vers (eller dertil svarende Former); ikke hyppig:

Op paa Skuldrene sprang under lystige Sang
  Nu den Ene saa let paa den Anden;
Snart en Menneskestige paa Muren der hang,
  Bygget op, hexet hid som af Fanden.
  (Oehlenschläger.)

  Naar mit Øie er lukt,
  Og naar Grønsværet smukt
Dækker Høien, hvorunder jeg sover,
  Naar i Linden en Fugl
  Fra sit bladrige Skjul
Synger eensomt sin Gravsang derover.
  (Holst.)

Blandet:

Hr. Ebbe red ud af Danmarks Land,
Foer Verden omkring saa vide;
Hr. Ebbe var vorden en fredløs Mand,
Paa Ingen han meer kunde lide.
  (Ingemann.)

Er noget nær vor almindeligste danske Strophe.

γ. brachykatalekt med mandlig Udgang, ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ –, ligeledes kun i Forbindelser af samme Art; sjelden:

Vi har sagt det saa tidt, og du veed det saa godt:
Du er mægtig, du Kvinde i Nord!

Du kan fængsle vort Sind, du kan trylle os blot
Med et Blik, med et eneste Ord.
(Mads Hansen.)

Blandet; temmelig hyppig:

Min Hjertenskjær, I have Godnat,
Min Ganger slaaer med sin Fod;
Saa rider jeg mig gjennem Skov og Krat
Og gjennem den stride Flod. (Forf.)

NB. Begge de sidste brachykatalekte Former findes forenede i den til Nibelungenverset svarende Form og dennes Afændringer, ublandet meget sjelden:

Som et Skib finder Vei gjennem Skummet
Over Hav til den fjerneste Bred,
Saadan ruller vor Jord gjennem Rummet
Uden feilende, famlende Fjed. (Richardt.)

Blandet:

Der stander en Borg over Høie,
Ved Borgen stander en Lind;
Der bygger en Svale sin Rede
Saa trygt under Borgens Tind. (Hauch.)

II. Monopodisk.

A. Trefodet.

a. hyperkatalekt, ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑, meget sjelden:

Han er skikkelig, maa man ham lade,
Han har Huus i den propreste Gade,
Han har altid betalt sine Skatter,
Og med Gjæld han sig aldrig befatter.
(Richardt.)

Blandet, ligeledes meget sjelden:

Tilsidst, hvor den frem sig stjæler
Til Haven, er Modet tæmmet;
Der hviler den taus og dvæler
Og breder sig blomsterbræmmet. (Forf.)

b. akatalekt, ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –, sjelden:

Seer jeg ret? Nu belønnes jeg stort!
Hvilken ganske fortræffelig Port!
I dens Form hvilken skjøn Symmetri!
Der er Smag, der er Kunstsands deri! (Heiberg.)

Blandet, ustrophisk, sammen med den foregaaende Form hos Winther:

Hvor tidt har jeg ønsket at see
De sortbrune Øines Glands,
Naar i slangesmidige Dands
De forraadte det brændende Indre.

B. Femfodet.

I alle sine Former sjelden. I intet mig bekjendt Exempel findes anden Forskjel paa Aggregat og egentligt Vers end den, som Skrivemaade og Riim kunne frembringe.

a. Aggregat, 3 + 2 (2 + 3).

α. Andet Led akatalekt, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑ –.

1. Første Led ligeledes akatalekt, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ –:

Du letteste, luftigste Rum,
Mit Øie har seet;
Et Hvalv som et bølgende Skum,
Forstenet med Et. (Richardt.)

2. Første Led hyperkatalekt, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑:

Som Foraarets Himmel min Tanke
Var skyfri og smuk;
Mit Hjerte forstod ei at banke
Og kjendte ei Suk. (Winther.)

β. Andet Led hyperkatalekt, ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – | ⏑:

Skjønnere dog
Var du, Liv med de brusende Vinger,
Med din Ild, som i Sangerens Sprog
Til Olympen sig svinger.
(P. L. Møller.)

NB. Med indsprængte Iamber findes denne Form hos Kaalund tilligemed en anden Form af Typen ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ ; — ◡ ◡ — | ◡, og desforuden to andre Former af et femfodet Aggregat, grupperede 2 + 3, nemlig ◡ — | ◡ ◡ —; ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ ◡ — og den tilsvarende med kvindelig Udgang: ◡ — | ◡ ◡ —; ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ ◡ — | ◡:

Hvor herlig og vild,
Med en eensomt svaiende Piil,
Er den bakkede Egn! Ved Mosen
Bøier sig Rosen;
Der hænger en blomstrende Tjørn
Over Gravhøiens Stene;
En speidende Ørn
Flyver oppe i Skyverdnen ene.

Alle disse Former ere dog kun Vilkaarligheder; Strophens organiske Element er et femfodet Vers med Binderiim. I den systematiske Gruppering vilde det første Liniepar blive en Biform α'1, fjerde vilde blive β'.1.

NB. 2. En Form, β'.2, ◡ — | ◡ — | ◡; ◡ — | ◡◡ — | ◡◡ — | ◡, der ved sin Blanding af et reent iambisk med et iambisk-anapæstisk Vers bliver et urimeligt Bizarrerie, findes hos Oehlenschläger i „Fyensreisen“ gjennemført i Digtet „Roeskilde Domkirke“:

Jeg atter træder
Til disse hellige Steder
I skjønne Kirke,
Som monne fortryllende virke —.

NB. 3. Et andet Bizarrerie findes hos Paludan-Müller („Paradiset“), idet Formen α der forekommer med daktylisk Udgang; i mine Tanker er den særdeles styg:

I Urtidens Dyb jeg slumrede,
Da traf mig dit Blik,
Og midt i den Nat, der skumrede,
Jeg Livsgnisten fik.

Endestavelserne i Lin. 1 og 3 tendere mod arsisk Charakteer og have dog ikke Kraft nok til at bære den oppe; det er dette, der gjør Indtrykket af noget Mislykket.

b. Vers. Er en ganske speciel Ingemannsk, ikke uden Virkning brugt, men aldrig efterlignet Form. „Sulamith og Salomon“ leverer mange Exempler. Der findes

α. en hyperkatalekt Form, ⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑, og

β. en akatalekt Form, ⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–|⏑⏑–:

Du er Cederens Søster, min Brud fra Libanons Høie,
Du er skjøn i din Høihed som Bjerget, hvor Kongerne sad.
Min Sjæl har dig kjær som Jerusalems herlige Stad —
Men forfærdeligt lyner et Cherubsværd i dit Øie.

Ublandet anapæstisk findes Formen α i Strophen:

I spørge mig om min Elskedes Navn
Og hvorfor min Ven er bortgangen.
I spørge: hvorhen han veg fra min Favn —
I vil søge ham med mig. I prise min Skjønhed i Sangen.

NB. For Analogiens Skyld ere disse Former henregnede til de monopodiske Vers. Imidlertid maa det vel mærkes, at dipodisk Inddeling ingenlunde nødvendigt fattes i de som monopodiske anførte Vers, men at den kun ikke er constant og derfor kan fattes. I alle de her nævnte Former har Ingemann imidlertid gjennemført den meget strengt, — Noget, som særligt nødvendiggjordes ved den hyppige Blanding med fiirfodede Vers, hvorpaa den sidst anførte Strophe er et Exempel.

Daktylen

er i det Hele sjeldnere end Anapæsten; i sin absolute Reenhed forekommer den dog hyppigere end denne, skjøndt mindre hyppigt end Trochæen. Den forekommer som Monometer og Dimeter, meget sjeldent monopodisk trefodet og femfodet; desuden i de to græske Former, Hexameter og Pentameter, som sexfodet.

1. Dipodisk.

A. **Monometer,** altid *toarsisk.*

a. akatalekt, –⏑⏑|–⏑⏑, ikke ganske ualmindelig:

Her er den hvideste
Blomst til den Blideste,
Her er den fuldeste
Knop til den Huldeste. (Bjørnson.)

Stoltelig brusende,
Sagtelig susende,
Kulde betvingende,
Kjærlighed bringende. (Paludan-Müller)[1].

b. makrokatalekt.

α. med kvindelig Udgang, – ⌣ ⌣ | – ⌣, ikke sjelden, ofte med en oldnordisk Farve:

Danskernes Høvding,
Krigernes Fader,
Foer over sprængte
Skandser i Kampen. (Ingemann.)

Rimet:

Glem nu din Kummer,
Yndige Psyche!
Vugget i Slummer,
Friet fra Smerte,
Tæt til mit Hjerte
Lad mig dig trykke. (Paludan-Müller.)

β. med mandlig Udgang, – ⌣ ⌣ | – (den daktyliske Choriambe), aldrig isoleret, iøvrigt ikke sjelden:

---

[1]) Den brachykatalekte Form, en enkelt Daktyl, existerer ikke og tør vel erklæres for umulig. Versene:

Hvilende,
Lukkende
Tæt dig i Favn,
Smilende,
Sukkende
Henrykt dit Navn. (Winther.)

maskere, som Rimene bl. A. vise, kun den ovenanførte akatalekte Form. For at en Form skal antages for existerende, maa dens Opfattelse som saadan være nødvendig.

Digteren, vakt af de første Violers
Yndige Blad,
Aabner sin Barm for de himmelske Straalers
Kvægende Bad. (Heiberg.)

Kæmpernes Dage,
Mindes vi her,
Løfte og drage
Heltenes Sværd. (Ingemann.)

B. Dimeter.

a. Firearsisk.

α. akatalekt, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ || — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑, yderst sjelden, mig ikke bekjendt i fortløbende Rhythmer; kun et Sted har jeg fundet den i Liniepar:

Ingen, end ikke de Største blev skaanede,
Nei, de blev heglede, hundsede, haanede.
(Erik Bøgh.)

Vogt, at ei Tjørnen, den luerødt prangende,
Flænger tilblods din Ganger saa gjæv!
Agt, at ei Pilen, den farende, fangende,
Fanges i Slynggrøntets Tusmørkevæv!
(Richardt.)

Blandet (daktylisk-trochaisk):

Fremad haster i Skyggen vi spøgende,
Solen kaster sit Lys gjennem Bøgene.
(Hostrup) [1]).

β. makrokatalekt.

1. med kvindelig Udgang, — ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ | — ⏑, almindelig:

Hør paa din Lo den melodiske Tærsken,
Nødderne modnes, alt rødmer din Fersken —
Velkommen derfor med Søn og med Frue,
Velkommen hjem i din landlige Stue.
(Aarestrup.)

---

[1]) Efter Forfatterens egen Skrivemaade fireliniet, brudt efter Binderimene; dette er absolut feilagtigt.

2. med mandlig Udgang, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ ‖ — ⏑ ⏑ | —:

Signelil trives uagtet sin Sorg,
Har, hvad hun ønsker: en Mand og en Borg.
Det tør jeg sværge: naar Intet hun veed,
Ei hun forraader vor Hemmelighed.
(Oehlenschläger.)

b. Trearsisk. Findes ikke med daktylisk Udgang.

α. brachykatalekt med kvindelig Udgang, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ ‖ — ⏑, i fortløbende Rhythmer aldrig optrædende med dipodisk Charakteer; i det Hele ikke hyppig:

Har jeg min Baad, mit Seil og mit Net,
Vil jeg med Jarlen ei bytte!
Fisken i Vandet bli'er aldrig træt;
Fiskeren ligner Fiskenes Æt,
Lidet han agter en Hytte.
(Oehlenschläger.)
Ganger, stræk ud for min Brud og min Ære,
Briste lad saa eller bære! (Forf.)

β. med mandlig Udgang, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ ‖ —, meget almindeligere end den foregaaende; ligesom denne kun i Forbindelse med firearsiske Linier:

Er jeg en Sanger, saa bør jeg jo vide
Kjærligheds smigrende Lyst;
Alt, hvad et Hjerte kan rumme og lide,
Burde jo tolke min Røst. (Winther.)

II. Monopodisk.

A. Trefodet.

a. akatalekt, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑, yderst sjelden; jeg veed kun et selvgjort Exempel at citere:

Skumringen falder i Lundene;
Oven og neden har Slørene
Vævet sig tæt om den blundende
Sø og om Krattet og Rørene.

b. katalekt.

α. med kvindelig Udgang, – ⏑ ⏑ | – ⏑ ⏑ | – ⏑, sjelden:

Hjertet, det kjærlige, vugges
Under de rindende Vande;
Øiet, det herlige, lukkes
Under den døende Pande. (Paludan-Müller)[1].
Elvene nynne de lange,
Dæmpede, dyssende Sange. (Welhaven.)

Blandet:

Stærke svunge vi Sværdet,
Striden var uforfærdet;
Skibet til Nidaros seiled,
Blind til Bruden vi beiled. (Oehlenschläger.)

β. med mandlig Udgang, – ⏑ ⏑ | – ⏑ ⏑ | –, ikke fuldt saa sjelden:

Vee os! Hvorhen skal vi flye,
Alle vi skjælvende Smaae?
Hvor i den larmende By
Er der et Skjul og en Vraa? (Molbech.)
Siig, er det ogsaa nu Ret,
Fange mit Hjerte i Net? (Winther.)

NB. Den Strophe, hvori disse to Former regelmæssigt vexle, har, som alt antydet, ved Daktylen ingen følelig dipodisk Charakteer:

Forrest var Dronning Diana
Seiler i Nymphernes Trop;
Stolt som en svømmende Svane
Løfter hun Hovedet op. (Paludan-Müller.)

B. Femfodet.

a. *Aggregat.* Sporadisk, aldrig ublandet, sjeldent. Mig kun bekjendt i Forbindelsen 2 + 3.

α. første Led katalekt, – ⏑ ⏑ | –; – ⏑ ⏑ | – ⏑ ⏑ | –; i Forbindelse med femfodede Vers:

---

[1]) Efter Forfatterens egen Skrivemaade udgjøre disse fire Linier sex, idet de ere brudte efter Binderimene, men uden mindste Grund.

Bølgernes dæmpede Rislen og Fuglenes Tone,
Hyrdernes Viser og Vinden i Bladenes Krone,
Alt er kun Klang,
Enkelte Lyd af den Sang,
Som af Cheruberne synges om Skaberens Throne.
(Oehlenschläger.)

β. første Led akatalekt, — ◡ ◡ | — ◡ ◡ ; — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — [◡], et enkelt Exempel:

Ned fra Bjergenes Tinde
Komme de hvinende Vinde,
Komme Himmelens Sønner
Hyllet i Mørke og Død;
Komme de brusende
Vandrende henover Landet,
Komme de susende
Rullende udover Vandet;
Skovene gribe de i den vældige Arm,
Kryste dem knusende
Op til den iskolde Barm. (Molbech.)

Skrivemaaden er her tildeels vilkaarlig, ingen rhythmisk Forskjel paa Aggregat og Vers.

b. *Vers.* Temmelig sjeldent, altid katalekt.

α. med kvindelig Udgang, — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — ◡:

Lovsynger Herren, den evige Konning med Ære;
Lov ham, min Sjæl, og stem i med de himmelske Hære!
(Psalme, efter det Tydske.)

I fortløbende Rhythmer hos Molbech paa flere Steder (Billeder af Jesu Liv), dog med overveiende trochaisk Charakteer:

Græd, Jerusalem! Lyt til min Harpes Toner;
See til dens Klage bøie sig Cedrens Kroner[1]).

---

[1]) Ublandet daktylisk, i fortløbende Rhythmer og riimløs forekommer Formen endvidere hos Ingemann („Menneskealdrene", Digte, 1811, udeladt i de senere Udgaver):

β. med mandlig Udgang, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | —, blandet med den foregaaende Form i et enkelt Exempel:

> Flittigt de haardføre Bjergmænd i
> Klippernes Skjød
> Gav for det blinkende Guld ikkun Øxeslag kolde;
> Naar i det udtømte Lag frem Kilderne
> brød,
> Hurtigt gik Bjergmanden bort da fra Klipperne golde.
> (M. Rosing.)

Er en blot Curiositet.

C. Sexfodet.

I de to græske Former, altid katalekt og riimløs. (Rimet dog som et enestaaende, uheldigt Bizarrerie hos Grundtvig, Poet. Skr. 1880, I, Nr. 7.)

a. med kvindelig Udgang, Hexameter, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | — ⏑, almindeligt med indsprængte Trochæer:

> Dagningen steg af sin Seng fra den vidtberømte
> Tithonos,
> Lyset at bringe hver dødelig Mand og udødelig
> Guddom. (Wilster.)

b. med mandlig Udgang og med en Thesispause i Midten Pentameter, — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | —ꜝ | — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ | —, aldrig uden i Forbindelse med det Foregaaende:

> Venligen vinkte paa grønnen Strand de knudrede
> Bøge,
> Sælsomt det blomstrende Løv vifted og
> hvalte sig kjækt. Oehlenschl.)

> Menneskealdrenes Genier taug, og Fornuften
> Reiste sig sindig fra Sædet og fældede Dommen.

Det er denne Versform, som Fløiten i „Julespøg og Nytaarsløier“ kalder „de femføddede Hexametre af min egen Opfindelse“: Mig forekomme de femfodede Daktyler uheldige, hvor de ikke combineres med kortere Linier; de med Trochæer blandede synes mig uskjønne overalt.

NB. Forskjellige Forkvaklinger af begge de sexfodede Former forefindes hos Ingemann, saasom Hexametre med og Pentametre uden Midterpause. Slige Vilkaarligheder i Behandlingen af Versemaal, der ifølge Vedtægt engang have en uforanderlig Form, kunne ikke gjøre Krav paa at betragtes som Andet end Feil, der maae vises ud af Litteraturen. En bizar Form af lignende Natur findes i ét fireliniet Epigram af Grundtvig:

Ikke jeg nægter, det var en Skygge, jeg kæmpede mod;
Men kun en slet Compliment gjør du din Ven som Forfatter.
Dog, du er værre endnu mod ham, mod mig er du god:
Brixen du gav mig; hvormed skal Stakkelen nu vække Latter?

Tetartopæonen,

(Pæon qvartus),

den stigende Pæon, forekommer som Erstatning for Anapæsten, aldrig ublandet. Mig kun bekjendt i dipodiske Versemaal og i et enkelt trefodet; aldrig i femfodede.

I. Dipodisk.

A. Monometer, sjeldent, altid *toarsisk.*

a. hyperkatalekt.

α. med daktylisk Udgang, ⏑ – | ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑, utvivlsom, som Sammenhængen viser, hos Winther („Til Een“, 65) skjøndt utilgiveligt slet behandlet:

Jo vist er du fortryllende! —
Og mit Liv jeg leve vil
Al din Herlighed hyldende —

Heldigere hos Richardt:

Og hvergang de hviskede:
Hvor han dog var lovende!
Det klang i hans Øre
Som Øxehug i Skovene.

β. med kvindelig Udgang ⏑ – | ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑, sjelden:

I Ryggen det mig kilder,
I Panden det mig hviner,

Min Tanke sig forvilder,
Og det Hele mig piner. (Heiberg.)

b. akatalekt, ◡◡ — | ◡ ◡ ◡ —, blandet med den foregaaende Form:

Hverken Verden eller du
Skal rigtigt faae at vide,
Hvad mit Hjerte før og nu
Har lidt og maa lide. (Winther.)

B. **Dimeter**, almindeligt.

a. Firearsisk.

α. hyperkatalekt, ◡◡ — | ◡ ◡◡ — ‖ ◡ ◡◡ — | ◡ ◡◡ — ‖ ◡, i strophiske Vers yderst sielden:

Jeg gaaer ikke med paa at flytte Brikker;
Slaa Spillet overende, da har De mig sikker.
◡ ◡ ◡ —
(Ibsen.)

Men hvad kommer der ud af min tragiske Klage?
I den virkelige Verden jeg vender tilbage.
◡◡◡ —
(Oehlenschläger.)

I Forbindelse med den efterfølgende Form hos Kaalund:

Og aldrig har jeg svigtet Devisen paa min Fane
◡ ◡ ◡ — ◡ ◡ ◡ —
Og kvalt i mit Indre min Ungdomspoesie;
Den tindrer endnu ved Enden af min Bane,
◡ ◡ ◡ —
Som Aftenstjernen tindrer, naar Dagen er forbi.

β. akatalekt, hyppig, ◡ — | ◡ ◡◡ — ‖ ◡ ◡◡ — | ◡ ◡◡ —:

Den deilige Jomfru var let som en Duft;
Det var, som hendes Lemmer var Maaneskin og Luft.
◡ ◡ ◡ — ◡ ◡ ◡ —
(Ingemann.)

Han hende vilde ægte og tage til sin Brud,
◡ ◡ ◡ — ◡ ◡ ◡ —
For hun var saa ung og saa yndig saae hun ud.
◡ ◡ ◡ —
(Hertz.)

b. *Trearsisk*. Med dipodisk Charakteer aldrig uden i Strophebygninger, hvori Rhythmen bestemmes af firefodede Vers.

α. brachykatalekt med daktylisk Udgang, meget sjelden, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑⏑ – || ⏑ ⏑⏑ – | ⏑ ⏑:

Denne Frugtbarhed synes mig gaadefuld fast.
Mon den tyder paa en aandelig Vækkelse?
⏑ ⏑ ⏑ –
Er den Følgen af Nutidens Jernbanehast,
Et Symptom paa Sundhed — eller Svækkelse?
⏑ ⏑ ⏑ –
(Kaalund.)

β. brachykatalekt med kvindelig Udgang, almindeligere, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑⏑ – || ⏑ ⏑⏑ – | ⏑:

Deres nye Renaissance, deres svulmende Kraft,
Deres Sands for det utilslørte Nøgne,
⏑ ⏑ ⏑ –
Disse vintermodne Druer, som sprænges af Saft
Og alle disse livskaade Øine (Kaalund.)
⏑ ⏑ ⏑ –

γ. brachykatalekt med mandlig Udgang, almindelig i Kæmpevisen, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑⏑ – || ⏑ ⏑⏑ –:

Imellem baade Bjerge og dybene Dale,
Der gjælder baade Ugle og Ørn;
⏑ ⏑ ⏑ –
Der græder saamangen yske Enke
Og halv flere faderløse Børn. (D. g. F. 136, C.)
⏑ ⏑ ⏑ –

II. Monopodisk.

Trefodet, akatalekt, ⏑⏑ – | ⏑ ⏑⏑ – | ⏑ ⏑⏑ –, et enkelt Exempel mig bekjendt:

Her er Alt kun sig selv og discret,
Og i Alt dog kun Continuitet (Heiberg.)
⏑ ⏑ ⏑ –

NB. De to hyperkatalekte Former, 1) med daktylisk og 2) med kvindelig Udgang lade sig illustrere ved følgende Liniepar af Kaalund, der imidlertid paa Stedet, hvor de forekomme, bestemmes som dipodiske ved Strophens foregaaende firearsiske Linier:

1) Og saa trykker man, bevæbnet til Tænderne,
⏑ ⏑ ⏑ —
Hinanden saa inderligt i Hænderne!
⏑ ⏑ ⏑ —
2) De er Alle blevne pludseligt saa sunde!
⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑ —
Det var værdt dog at vide, hvor de bunde!
⏑ ⏑ ⏑ —

Den første af disse Former forekommer iøvrigt hos Ingemann:

Med vor Jupiters Livsanskuelse
Er vi frie for al sygelig Ruelse.
⏑ ⏑ ⏑ —
Han pryder vor Natur med Skjønheden
⏑ ⏑ ⏑ —
Som Naturen hver Grav med Grønheden.

Protopæonen,

(Pæon primus),

den dalende Pæon, forekommer som Erstatning for Daktylen, ligesom den foregaaende stigende væsentligt kun i dipodiske Vers.

A. Monometer. Mig kun bekjendt i den makrokatalekte Form med kvindelig Udgang, — ⏑ ⏑ ⏑ | — ⏑; ikke ualmindelig:

Barmen os baner
V e i e n g j e n n e m V o v e r,
Halsranke Svaner
S e i l e v i d e r o v e r. (Oehlenschläger.)

NB. Den tilsvarende Form med mandlig Udgang er mulig og lader sig illustrere ved de af Forbindelsen udrevne Linier:

Sletternes Kirke
Spiret mod den vendte,
Snart som en Sol den
F u n k l e d o v e r S t r a n d. (Heiberg.)

der forøvrigt i Virkeligheden med nogen Grund kunne opfattes paa denne Maade.

B. Dimeter. Yderst sjelden i utvetydige Former, der ikke som den sidst anførte Strophe af Heiberg snarest maae opfattes som Monometre; kun enkelte Exempler mig bekjendte:

a. Firearsisk.

α. makrokatalekt med kvindelig Udgang, Typen
— ⏑ ⏑⏑ | — ⏑ ⏑⏑ ‖ — ⏑ ⏑⏑ | — ⏑:

Flyv, Fugl, flyv over Furesøens Vande (Winther.)
— ⏑ ⏑ ⏑

β. makrokatalekt med mandlig Udgang; Typen
— ⏑ ⏑⏑ | — ⏑ ⏑⏑ ‖ — ⏑ ⏑⏑ | —:

Deilige Pidskebaand, røde og blaae,
Gule, grønne, violette og graae. (Oehlenschläger.)
— ⏑ ⏑⏑

Her er den allersolideste Cursal:
Styrkende Strømme for Legem og Aand;
Her har du og en moderne Figursal,
Levende Modeller for Kunstnerens Haand!
— ⏑ ⏑ ⏑

(Richardt.)

b. *Trearsisk*, brachykatalekt, — ⏑ ⏑⏑ | — ⏑ ⏑⏑ ‖ —, i Forbindelse med firearsiske Linier; mig kun bekjendt med mandlig Udgang i et enkelt Exempel:

Seer du to Elskende, dem skal du følge,
Dybt skal du speide deres Sjæl. (Winther.)
— ⏑ ⏑ ⏑

Øiet er sort, og Roser har Kinden;
Ak, du kan kjende hende strax. (Samme.)
— ⏑ ⏑ ⏑

NB. Monopodisk trefodet i Welhavens en Vaarnat:

Snart vil blide
Straaler glide
Over al den Herlighed, du aner.
— ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑

Vilkaarligheden i denne Strophebygning nærmer sig imidlertid til den Genre, der først gjennem Musikken faaer sin Forklaring, og som falder heelt udenfor Metrikken [1]).

Diiamben

forekommer aldrig uden i det katalekte Dimeters strengeste og reneste Former, altid strophisk. Den almindeligste Halvstropheform bestaaer af en makrokatalekt Linie med iambisk Udgang, Typen: ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ — (α)

---

[1]) Fra slige Musiktexter kunne let Exempler paa Protopæoner citeres; see f. Ex. Hertz, „Posthuset i Hirschholm". Jeg har principmæssigt forkastet alle Beviissteder af den Art.

forbundet med en brachykatalekt med amphibrachisk Udgang,
Typen: ⏑ –, ⏑ ⏗ | ⏑ –, ⏑ ⏗ ‖ ⏑ –, ⏑ (β)

α. Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky,
β. Min søde, lille Brud i det Fjerne,
α. Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By,
β. En Hilsen med Aftenens Stjerne. (Kaalund.)

Endvidere findes et enkelt Exempel paa en brachykatalekt Linie med iambisk Udgang af Typen:
⏑ –, ⏑ ⏗ | ⏑ –, ⏑ ⏗ ‖ ⏑ – (γ):

α. Jeg mindes vel et Sted, gid jeg var der igjen,
γ. Hvor Timerne saa sagtelig gled hen,
α. Lig sølvklare Perler, der drages paa en Snor,
γ. Saa milde som to Elskendes Ord. (Hauch.)

Ditrochæen

forekommer ligeledes kun strophisk i katalekte Dimetre. Dens Forskjel fra Pæonerne beroer ikke saameget paa Fiirstavelsesføddernes numeriske Overvægt som paa den Fasthed, hvormed de optræde paa bestemte Steder, navnlig i Versets begyndende Fod. Formen er yderst sjelden[1]). Mig bekjendt er, α, et makrokatalekt Vers med mandlig Udgang i fortløbende Rhythmer,

Typen – ⏑ ⏗ ⏑ | – ⏑ ⏗ ⏑ ‖ – ⏑ ⏗ ⏑ | –:

α. Hurtig over Bjerget paa flygtende Fod
Kom jeg henad Kveld til en brusende Flod.
Solen var ved Nedgang, min Fod var saa mat,
Græsset gav mig Hvile den stjerneklare Nat.
(Heiberg.)

Utvivlsom fremdeles, men yderst slet behandlet, hos Blicher:

Længe har jeg savnet, o Broderlil, din Sang!
Hvor har du været den Vinter mørk og lang?

[1]) Jeg tvivler paa, at den findes paa mere end fire Steder i vor Litteratur; af disse hører imidlertid Heibergs Benyttelse af den til det Skjønneste, jeg kjender, og fortjener vel at blive bemærket.

Fremdeles findes, β, en brachykatalekt Form med kvindelig Udgang af Typen — ⏑ ⏓ ⏑ | — ⏑ ⏓ ⏑ || — ⏑ hos Hostrup:

α. Kunde jeg kun tolke min higende Trang,
β. Ak, men hvor skal Ordene jeg tage?
α. Det var jo forgjæves, jeg prøved paa en Sang,
β. Glæden fast klinger som en Klage.

Mindre correct findes den samme Rhythme brugt i „En Nat mellem Fjeldene“:

α. Dalens grønne Liv, det er Elvens eget Værk;
β. Stenens Vægt paa Alting monne hvile;
α. Men den golde Klipperyg den brusende og stærk
β. Kløved med sin mægtige Kile. (Samme.)

NB. Et Monometer af Formen — ⏑ ⏓ ⏑ | — findes antydet Strophens følgende Linier:

Derfor uden Rast
Strømmer den med Hast,
Aldrig faaer den Lov til at hvile.

ligesom den ogsaa indeholder andre metriske Mærkeligheder; men Digtet er en Musiktext, og paa Forekomsten af de Former, som det fremviser, lader sig Intet bygge.

Betragtningen af den foregaaende Opgjørelse vil være Nok til at vise, at i Formrigdom intet andet Versemaal kan maale sig med Dimetret. Tager man de deraf følgende Combinationer i Betragtning, og betænker man, at alle hyperkatalekte og akatalekte Monometre ere ligefremme Derivater af, tildeels endog vilkaarlige Skrivemaader af Dimetret, at endvidere alle syv- og ottefodede Vers ere vilkaarlige Skrivemaader af det, at fremdeles Trestavelsesfødderne ere sjeldne i monopodiske Former, Diiamber og Ditrochæer aldrig forekomme uden i Dimetre, saa vil man let see, at dets Rigdom paa rhythmiske Muligheder er uendeligt langt større end alle andre Versemaals tilsammentagne. Dette paa fire Accenter byggede Vers, hvis Grundform er det gothisk-germaniske og

vistnok det indoeuropæiske Urmetrum, er endnu den Dag idag næsten eneraadende i den lyriske Digtning, hvor kun den „elegiske“ Retning med Forkjærlighed benytter de femfodede Vers; tildeels ogsaa i den episke, hvor af større Digtninger kun „Adam Homo“ og „Dandserinden“ danne en Undtagelse. Det Skarptklingende i Dimetret, som bestemt skiller det fra Talesproget, gjør det imidlertid i Almindelighed uskikket til dramatisk Versemaal, ligesom ogsaa den Omstændighed, at det ikke kan undvære Rimet og navnlig i det høiere Drama fattes den femfodede Iambes imposante Bredde, bevirker, at det paa den dramatiske Poesies Omraade har maattet vige Pladsen for det sidstnævnte Versemaal, der, skjøndt vistnok oprindelig romansk, hos alle gothisk-germaniske Nationer successivt har tilkæmpet sig Pladsen som det i Længden eneste mulige dramatiske Versemaal.

Med disse Bemærkninger afsluttes den almindelige Metrik; vi gaae nu over til den specielle.

Rettelser.

Side 121, Lin. 2, Og hør du, liden Karen, læs: liden.
◡ — ◡ ◡‖◡ — ⏓ —‖◡

— 160, — 7 f. n., Og min lodne Ven, læs: min.
◡ — —|◡ — ◡

— 162, — 14, Ak, du forgaaer, læs: du.
— — ◡| — ◡

— 218, — 6 f. n., —◡◡|◡◡—|◡◡—, læs: —◡◡|—◡◡|—◡◡.

PRINCIPERNE

FOR

DEN DANSKE VERSKUNST

EFTER DENS HISTORISKE OG SYSTEMATISKE UDVIKLING.

EN MED REGERINGENS UNDERSTØTTELSE FULDFØRT OG UDGIVEN AFHANDLING

AF

ERNST von der RECKE.

Προῆλθε δὲ τὸ μέτρον ἐκ θεοῦ, μέτρῳ τά τε οὐράνια καὶ ἐπίγεια κεκοσμηκότος.
(Longini Prolegomena.)

ANDEN DEEL.

SPECIEL METRIK.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1881.

Speciel Metrik.

Speciel Metrik.

A. Den stigende Rhythme.

I. Det choriambiske System.

1. Den enkelte Choriambe med Hensyn til dens almindelige Forekomst, og de primære choriambiske Biformer (Strophus, Daktylanapæst).

At Choriamben er en Figur, som tilhører det iambiske System, er allerede anerkjendt fra Oldtiden[1]). Gottfried Hermann gjør den, sin Natur tro, til en daktylisk Rhythme, og denne hans Synsmaade har forhindret, at den rigtige Anskuelse i den nyere Tid er kommen til sin Ret. Allerede i det Foregaaende har jeg tilstrækkeligt gjort Rede for Nødvendigheden af at opfatte Choriamben som en iambisk Figur; jeg bemærkede dengang i Forbigaaende, at imidlertid ikke enhver Stavelseforbindelse af Formen — ⏑ ⏑ — er en ægte Choriambe. Aarsagen hertil ligger i, at Choriamben foruden sin ydre tillige har en indre Structur; det er denne, som det er af Vigtighed at faae opklaret.

Slaaer man det fordobblede Taktslag (altsaa paa alle Stavelser i Tostavelsesfødder) til en iambisk Linie, der

[1]) *Τὸ χοριαμβικὸν συντίθεται μὲν καὶ καθαρὸν, συντίθεται δὲ καὶ ἐπίμικτον πρὸς τὰς ἰαμβικάς.* Hephæstion, Gaisf. 50. *Ὑπερτιθεμένου γὰρ τοῦ τῆς μακρᾶς χρόνου ἐν τῷ ἰαμβικῷ, γίνεται χοριαμβικόν σχῆμα. ὁ γὰρ διΐαμβος, ὑπερθεὶς τὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ μακρὰν, ποιεῖ τὸ χοριαμβικόν.* Schol. til Hephæstion, Gaisf. 104. 5. Ligesaa hos Aristides (Meibom, S. 54.)

indeholder enkelte Anapæster indsprængte, da falde Taktslagene, som Accenterne i følgende Schema vise:

Din Mark, der dufter i Sommer og Høst (Hertz.)
⏑́ –́ | ⏑́ –́ ‖ ⏑⏑́⏑ –́ | ⏑⏑́⏑ –́,

hvorved altsaa det Taktslag, der i den iambiske Thesis falder paa een Stavelse, i den anapæstiske fordeles paa to og kan falde paa den første eller paa den sidste af disse eller midt imellem dem. Slaae vi paa samme Maade Takten til en trochaisk Linie, der indeholder enkelte Daktyler, falde Taktslagene:

Mai med springende Løv, med blinkende Draabe (Richardt.)
–́ ⏑́ | ⏑́ ⏑⏑́⏑ | –́ ⏑́ | –́ ⏑⏑́⏑ | –́ ⏑́;

vi see her ligeledes, at det Taktslag, som regelmæssigt tilkommer den trochaiske Thesis, i Daktylens Thesis fordeles paa to Stavelser[1]).

Slaaer man paa samme Maade Takten til to rimede Verspar af Welhaven, falde Accenterne, som følger:

Med Strengeleg i Skulderbaand,
⏑́ –́ ⏑́ –́ ‖ ⏑́ –́ ⏑́ –́
Med askeskaftet Spyd i Haand,
⏑́ –́ ⏑́ –́ ‖ ⏑́ –́ ⏑́ ⏑́
Hans Billed ligned lige godt
⏑́ –́ ⏑́ –́ ‖ ⏑́ –́ ⏑́ –́
Brage og Tyr i Asheims Slot.
[⏑́] –́ ⏑⏑́⏑ –́ ‖ ⏑́ –́ ⏑́ –́

I Grundformen for dette Versemaal findes, som tidligere er udviklet, aldeles ingen Pauser. Desuagtet nødes vi her

---

[1]) Man vil maaskee finde denne Scansionsmaade meningsløs, efter hvad der tidligere er oplyst om Manglen paa faste Puncter i Thesis, — Noget, som Daktylerne og Anapæsterne i ovenstaaende Tilfælde klart vise. Men herom er sletikke Tale; det gjælder blot om Markeringen af den halve Bølgelængde, og da Stavelselængden i det Hele og Store staaer i et vist Forhold til denne, kan Scansionen i visse Tilfælde være meget oplysende Som et praktisk Vink bemærker jeg, at man gjør vel i at slaae hvertandet Slag stærkere.

ved Scansionen til at gjøre et Ophold foran sidste Linie; her findes øiensynligt en Pause, der ved denne Scansionsmaade kræver et Taktslag. Vi see fremdeles, at i den choriambiske Thesis, som denne Linies første Halvdeel indeholder, bliver et enkelt Taktslag fordeelt paa to Stavelser.

Slaaer man Takten til efterfølgende, fra Nibelungenverset nedstammende Vers, hvis Pauseforhold tidligere udførligt ere paaviste, falde Taktslagene saaledes:

Melodiske Veninde, ſ som Harpens Strenge slaaer, ſ
◡́ –́◡́ –́ || ◡́ –́◡́ [–́] || ◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́ [◡́ –́]
Naar høit paa Himlens Tinde ſ Den hulde Stjerne staaer, ſ
◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́ ◡́ [–́] || ◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́ [◡́ –́]
Paa Nattens sorte Læber ſ Du lægger liflig Klang; ſ
◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́ ◡́ [–́] || ◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́ [◡́ –́]
ſ Anende Hjertet stræber ſ At smeltes i din Sang.
[◡́] –́ ◡◡́◡ –́ || ◡́ –́ ◡́ [–́] || ◡́ –́ ◡́ –́ || ◡́ –́

(Staffeldt.)

Denne Scansion viser ligesom den foregaaende to Ting, der fortjene at bemærkes. For det Første sees her, at medens der ellers falder et Taktslag paa hver af Versets Stavelser, bliver i Choriamben et Taktslag fordeelt paa to, ganske som ved Anapæsten mellem Iamber og ved Daktylen mellem Trochæer. Det fremgaaer heraf, at den yndede Betegnelsesmaade af Choriamben som en Dipodie, der er sammensat af en Trochæ og en Iambe, er aldeles falsk. Choriambens Thesis kan ikke opfattes som en trochaisk Thesis + en iambisk, da disses Charakteereiendommelighed netop er, at de ved den ovenanvendte Scansionsmaade altid hver for sig kræve et Taktslag. Experimentet viser klart, hvad alt tidligere er bemærket, at Stavelserne i den choriambiske Thesis have en Hastighed, der er Iamben saavelsom Trochæen aldeles fremmed.

For det Andet viser Scansionen, at medens vi ellers overalt ere nødte til at lade et Taktslag falde mellem Hemisticherne midt i Langlinien og to efter hver Langlinie, ere vi foran fjerde Langlinie her nødte til endnu at tilføie et tredie, for at Rhythmen kan komme til sin Ret og

Øret tilfredsstilles. Dette tredie Taktslag, der altsaa forlænger Pausen med et Moment, der svarer til Gjennemsnitslængden af en Thesisstavelse i det givne Versemaal, stemmer ganske med Resultatet af den ved de først anførte Vers af Welhaven forsøgte Scansion, saavelsom med ethvert Experiment af samme Art, man vil anstille. Det er altsaa klart, at Øret savner en Thesisstavelse foran Choriambens første Arsis. Men denne Thesisstavelse er ingenlunde nogen „Anakrusis", som uden videre lader sig bortkaste. Vi kunne i det ovenstaaende Vers sætte „lyksaligt" istedetfor „anende" uden at Rhythmen i mindste Maade lider derved. Men sætte vi alene „saligt", da vil i dette iøvrigt strengt behandlede Versemaal Rhythmen lide kjendeligt derved. Det er saaledes indlysende, at naar den iambiske Dipodies første Thesis bortkastes, da kræver Øret en Erstatning derfor og finder sig i saa Fald tilfredsstillet, naar den følgende Thesis opløses i to Stavelser. Eller med andre Ord: Choriamben bestaaer ifølge sin indre Structur ikke af en Trochæ og en Iambe, men af en enkelt Arsisstavelse og en Anapæst. For at modvirke den dalende Tilbøielighed, som frembringes ved at begynde med en Arsis, kræver Øret en forstærket Impuls for at høre den iambiske Bevægelse, og dette gives ved en paafølgende Anapæst, i hvilken Fod den iambiske Bevægelse er potentseret. Af denne Erkjendelse følger en anden: at nemlig Choriamben ikke er dannet ved en Forandring af den enkelte Fod, men ved en Forandring af hele Dipodien, at den følgelig er et udeleligt Hele og aldrig kan anbringes uden som Erstatning for en heel Dipodie[1]).

Det er ikke tomme Speculationer, der her opstilles; Choriambens indre Structur er ingenlunde ligegyldig. Jo mere man former det rhythmiske Substrat i Overeens-

---

[1]) Med et Skarpsind, der fortjener at mindes i Metrikkens Historie, skriver Madvig: „Det er i Rækken (den længere og udprægede Række) og Verset, at Friheden og Muligheden af Undtagelser fra Reglen fremkommer, ikke i den enkelte Fod eller et afrevet Stykke af Verset for sig". (Kortfattet græsk Metrik, Univ. Indbydelsesskrift d. $^{8}/_{4}$ 1867).

stemmelse med den her udviklede Theorie, desto virkningsfuldere bliver Figuren. Enhver vil høre, at der i ovenanførte Linie „Anende Hjertet stræber“ er en dalende Tendents, som den foregaaende Deel af Strophen ved sin stigende Rhythme kun med Nød og neppe bærer oppe. Choriamben er her sammensat af en Ordfodsdaktyl uden fast Forbindelse med den efterfølgende Ordfodstrochæes Arsis, hvad der er det væsentligste Misgreb, der paa dette Punct kan begaaes. I Linien:

Harald fra Reine, den flinke Svend (Welhaven.)
— ◡ ◡ —

er den ulige bedre; den dannes her af en Ordfodstrochæ og en logisk Iambe. Men endnu langt kraftigere er den i Versene:

Lydt gjennem Luften i Natten farer
— ◡ ◡ —
Et Tog paa skummende, sorte Heste. (Welhaven.)

Her den dannet af en enkelt Arsisstavelse og en logisk Anapæst; der er ikke mindste Tvivl om, at man her har en Choriambe med efterfølgende stigende Bevægelse for sig.

Da Choriamben imidlertid, som bemærket, er et udeleligt Hele, der repræsenterer en Dipodie, vil man altid uden Hensyn til dens Structur kunne gjøre den utvetydig og virkningsfuld paa en anden Maade; dette skeer ved i dens Udgang at afgrændse den bestemt som et Led for sig; den mandlige Slutning er i sig selv et kraftigt iambisk Moment. Mesterligt er Choriamben paa denne Maade anvendt af Hertz:

Slaget var endt. Paa den aabne Mark —
— ◡ ◡ —

Med ikke mindre Mesterskab har P. L. Møller benyttet den:

Død, du er skjøn,
— ◡ ◡ —
Naar i Slagbulder Sværdhugget falder.

Det følger dog af sig selv, at dens Fuldendthed culminerer, hvor begge Regler, baade m. H. t. Structuren og m. H. t. Begrændsningen fyldestgjøres, som Tilfældet er i det

sidst anførte Exempel. Det her citerede Digt viser i de følgende Stropher Figurens andre Phaser; Formerne:

Phoibos Apol!
— ⏑ ⏑ —
Naar sin Vellyd Lyren mig nægter —

og: Herlige Liv!
— ⏑⏑ —
Nu Farvel! Snart Jordbeltets Ryster —

ere om end feilfrie dog ikke fuldt saa kraftige som det første Exempel.

Choriamben er efter sit ydre Væsen en Overgangsform eller vel endog en dalende Form; dens iambiske Charakteer maa derfor bygges udelukkende paa dens indre Væsen, som afhænger af Sprogmaterialet. Vi see os altsaa nu istand til bestemt at angive Lovene for dens Structur. Som dadelfri maa den altid betragtes, hvor dens fire Stavelser danne et for sig selv afgrændset Hele. For det Tilfælde, at dens anden Arsis tilhører et Ord, som griber ud over dens Begrændsning, kunne de Sprogfødder, hvoraf den dannes, gruppere sig paa tre Maader, nemlig — | ⏑ ⏑ — ⏑, — ⏑ | ⏑ — ⏑ og — ⏑ ⏑ | — ⏑. Af disse er den første udpræget stigende, den anden en tilladelig Neutralform. Tilbage staaer som fordømmelig den sidste; denne bør undgaaes i iambiske Vers[1]).

Choriamben slutter sig ikke afgjort til nogen enkelt Fod i den stigende Rhythme; de bedste Technikeres Brug have hævdet den som tilhørende hele Systemet. Dog har jeg aldrig truffet den imellem absolut rene Anapæster. Som den oprindeligt tilhører det rene iambiske Metrum, er dens Forekomst indskrænket til de blandede Rhythmer og til Versemaal, der normalt have en iambisk, ikke en gjennemført anapæstisk Begyndelsesthesis. Følgende Exempler vise dens Anvendelse i iambiske Vers:

1) Dette — at Combinationen „Anende Hjertet stræber“ er en Feil — berettiger selvfølgelig ikke en Systematiker som Thortsen til uden Forbehold at kalde den „daktylisk-trochaisk“, ligesaalidt som Synsmaaden „daktylisk-trochaisk“ omvendt berettiger ham til at kalde den „en smuk Afvexling“.

Et Sagn fuld værdt at høre
Med gamle Runer staaer;
Laaner mig eders Øre (Oehlenschläger.)
— ⌣ ⌣ —|| ⌣ —⌣
Traadte med venligt Øie
— ⌣ ⌣ — || ⌣ —⌣
De Kæmper ind fra Toft (Samme.)
Meldte da Loke fage,
— ⌣ ⌣ —||⌣ — ⌣
Bestandig arg i Hu (Samme.)
I Skovens Lyd jeg sidder
Ved Birkens Rod;
Blandt Vaarens Lyst og Kvidder
Synker mit Mod. (Welhaven.)
— ⌣ ⌣ —
Dit Aandepust, usynligt
Ellers som Rosenduften (Aarestrup.)
— ⌣ ⌣ —|| ⌣ — ⌣
Og rakte ham hans Pallask,
Hans Hjelm med Hestehalen
Saa blank, som var den nylig
Hentet i Vaabensalen. (Samme.)
— ⌣ ⌣ — || ⌣ — ⌣
Da hun tog Hatten af sig,
Fri i det Fri, paa Bakken,
— ⌣ ⌣ — || ⌣ — ⌣
Saae man først ret den runde,
Yppige Form af Nakken. (Samme.)
— ⌣ ⌣ — || ⌣ — ⌣
Der staaer et Slot i Vesterled,
Tækket med gyldne Skjolde. (Ingemann.)
— ⌣ ⌣ — ||⌣ — ⌣
Men munter! Bort med Sorgen!
Ei Helten sørge maa.
Fryd dig inat! Imorgen
— ⌣ ⌣ — || ⌣ — ⌣
Kan Andet forestaae. (Blicher.)
Den Sommerdag mig gjøres lang
Under de grønne Linde. (Hertz.)
— ⌣ ⌣ — ||⌣ — ⌣
Hun var saa ung, saa faur og fiin,
Talte til Hvermand mildt. (Samme.)
— ⌣ ⌣ — || ⌣ —

Hun stod i Gylfes Haller
Med høie Miner
Og kvad, mens Kongen henrykt
Lytted derpaa. (Samme.)
— ⏑ ⏑ ⏑
Ave Maria lød fra Klostrets Hal. (Bødtcher.)
—⏑ ⏑ —|⏑ — | ⏑ — | ⏑ —
„Amor og Psyche“ har jeg læst tilende.
— ⏑ ⏑ —|⏑ — |⏑ — |⏑ — ⏑
(Paludan-Müller.)
Leg eders Leg! I kan som jeg behøve
— ⏑ ⏑ — |⏑ — | ⏑ — |⏑ — ⏑
En Tumleplads for eders Luner smaae. (Aarestrup.)
Sug Kraft af Daabens Kilde!
I Angerstaarens milde,
Strømmende Flod dig to! (Richardt.)
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —
Thi Smerten er kun Vrangen
Af Salighedens Dragt;
I Dybets dunkle Kilder
Speiler sig Lysets Pragt. (Hauch.)
— ⏑ ⏑ —|| ⏑ —

Men ogsaa med Anapæstens Tostavelsesthesis corresponderer den godt:

Det gaaer over Dal, over Vang og Hei,
Gjennem Mulm og Veir, de ændse det ei;
Vandreren kaster sig ræd paa Veien;
— ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ — | ⏑ —||⏑
Hør, hvilket Gny! Det er Asgaardsreien!
— ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ —| ⏑ —||⏑
(Welhaven.)[1]
Konning Volmer vandrer i Rosenslund
Under Aftnens Rose paa Himlen;
Blomsten ham dufter fra Kalkens Grund;
— ⏑ ⏑ —||⏑ ⏑ —| ⏑ —
Kommer igjen han ved natlig Stund,
— ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ —|⏑ —
Da lyser ham Stjernevrimlen. (Heiberg.)

---

[1]) Den sidste af disse Choriamber er mesterlig; den første slet, som nys er udviklet.

I Aftenens Glands mon gløde
Bjergenes Krop,
— ⏑ ⏑ —
Og Fuldmaanen hist, den røde,
Hæver sig op. (Winther.)
— ⏑ ⏑ —
Til Høire og Venstre man hører Knald,
Og Vandet rødmer af Maagernes Fald
I Maaneskin.
Hector gi'er. Hals i de ranke Rør (Poul Møller.)
— ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ —
Kunde jeg bytte min Klostergrav
— ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ —
Mod en Gravruin paa Heden, —
Med Krumstav bedre end Bispens Stav
Skulde jeg vogte Geden! (Richardt.)
— ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑

Endog hvor Trestavelsestheses dominere, træffes den undtagelsesviis:

Nei, heller vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter, hvad vi siger (Drachmann.)
— ⏑ ⏑ —, ⏑ ⏑ ⏑ —, ⏑.

Som Choriamben dannedes ved af en iambisk Dipodie at bortkaste den første Thesis og erstatte den følgende Iambe ved en Anapæst, saaledes skulde man vente sig, at man i anapæstiske Vers, særligt saadanne, der begynde med en Iambe, og hvori den første Dipodie altsaa har Formen ⏑ — | ⏑ ⏑ —, skulde kunne danne den til Choriamben svarende anapæstiske Figur ved at bortkaste Dipodiens første Thesis og erstatte Anapæsten ved en Tetartopæon. Denne Figur, Strophus, — | ⏑ ⏑ ⏑ —, findes i Virkeligheden i den nyere Versification ikke ganske sjeldent, hvorvel dens noget complicerede Form lægger Hindringer iveien for dens udstrakte Benyttelse og frembyder Vanskeligheder af lignende Art som Pæonerne med Hensyn til Biaccenten.

Smukt benyttet findes den allerede hos Bagger:

Efter Middagstaffelet munter og rap
Læse høit de franske Journaler,

Gnide mine Been med en ulden Lap
— ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Og mildne min Podagras Kvaler.

Med Virtuositet er den stundom anvendt af Drachmann

Saa vilde jeg stævne til Hove en Hær
Af yndige Piger og Drenge;
De skulde i Aftenens blussende Skjær
Stemme deres fineste Strenge.
— ⏑ ⏑ ⏑ —‖⏑ ⏑ — | ⏑
Den skælklædte Lyre, den Perlemors Luth
Skulde mine Sange ledsage;
— ⏑ ⏑ ⏑ — ‖⏑ ⏑ —|⏑
Det var en Serenade, min dyreste Glut,
Hvortil ingen Mester vidste Mage[1]).

Fortrinlig er Kaalunds Benyttelse af Figuren[2]):

Lakker det mod Nedgang? Ganger det paa Hæld?[3])
— ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —
Er der Sværdtid og Ulvtid ivente?

Hos Winther findes ligeledes Figuren:

Jeg gik mig i Skoven saa eensom en Gang,
Alle de smaae Fugle saa yndeligt sang[4]).
—⏑ ⏑ ⏑ — ‖⏑ ⏑ —|⏑ ⏑ —

---

[1]) Den sidste Linie er et Exempel paa det Jaskeri, der pletter Forfatterens i mange Henseender glimrende Versification.

[2]) I Digtet „Brændende Spørgsmaal". Dette Digt er ubetinget det Ypperste, der paa Dansk er skrevet af anapæstisk-pæoniske Vers, og er i formel Henseende et Mesterstykke af versificatorisk Kunst.

[3]) Verset tenderer her stærkt mod amphibrachisk Rhythme; dette er atter et af de mange Exempler paa, at Kategorien „Anapæst" ikke strækker til ved alle Phænomener. Man fristes her stærkt til at sige, at ikke blot den første, men ogsaa den sidste Dipodie er en Strophus, og at skrive Verset: — ⏑⏑⏑ —, ⏑ ‖ — , ⏑⏑⏑ —; bagved denne ligger Formen: ⏑ —, ⏑ | ⏑ —, ⏑ ‖ ⏑ —, ⏑ | ⏑ — Kommaerne angive her efter Sædvane den anapæstisk-pæoniske Hovedform.

[4]) Ikke feilfrit; Ordet „smaae" er utilladeligt tungt. Det er i det Hele en Feiltagelse, naar Winther ansees for en særligt dygtig Versificator; han er som Techniker hverken opfindsom eller correct.

Hos Richardt oftere, men tildeels i Bastardformer af Diiamber og Nibelungenvers, som jeg nærer Betænkelighed ved at citere. Utvivlsom er Figuren i Verset:

Maanedsdagen efter laae „Svanen“ i Havn.
— ⏑ ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

Det er en Selvfølge, at denne Figur aldrig kan anvendes mellem rene Iamber; kun mellem Tre- og Fiirstavelsesfødder er den paa sin Plads.

Det næste Skridt, i en iambisk-pæonisk Begyndelsesdipodie af Formen ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ — at bortkaste den iambiske Thesis og ombytte Fiirstavelsesfoden med Femstavelsesfoden ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — (Pyrrhichianapæst), hvorved altsaa Dipodien forvandles til en Fod af Formen — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —, Daktylanapæst, skaber en Fiirstavelsesthesis og er i Dansk selvfølgelig saare mislig i strophiske Vers. Formen er ogsaa yderst sjelden; kun tre Gange har jeg seet den i Stropher. Den findes saaledes hos Richardt:

Klokken ringer til Kirke, og Gjøgen ringer tilskovs;
— ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —
Her som hist er livsaligt at være;
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ — | ⏑
Skoven og Kirken har Svalhed beggeto
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —
Og hvælve sig begge til Guds Ære.
⏑ — | ⏑ ⏑ —‖ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑

Jeg troer, man vil give mig Ret i, at Grændsen for det Tilladelige her er overskreden, ikke saameget paa Grund af Undertrykkelsen af Accenten i „ringer“ og den Tvetydighed, som dette Ord frembringer, som paa Grund af den paafaldende Ueensartethed i Sammensætningen af Versene. Bedre gaaer Foden an i Strophen:

I Florgevandter svøbt, uden stjernesmykket Bræm
Gaaer Sommernattens Dronning over Lande,
Og eensom i sin Pragt gjennem Slørene frem
Straaler en Diamant paa hendes Pande. (Forf.)
— ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —

Alle slige Former blive dog kun Curiositeter, hvor de ikke blive Misgreb. Det Sidste ville de utvivlsomt være i ni Tilfælde af ti, hvor ikke Experimentet netop foretages

som Experiment og ligesaa beregnet som i den sidstanførte Strophe. Videre end til Trestavelsestheses bør intet lyrisk eller episk Versemaal vove sig; jeg maa derfor bestemt fraraade at følge det her betraadte Spor videre.

I diiambiske Vers maae de choriambiske Former, Choriamben, Strophus og Daktylanapæsten, theoretisk opfattes paa en lidt forskjellig Maade. Da Diiamben, som man vil erindre, er en amphibrachisk Rhythme, hvis Eiendommelighed er, at der findes Thesisstavelser saavel foran som efter Arsisstavelsen, maa der selvfølgeligt, hvor Dipodien omdannes choriambisk, ogsaa findes efterhængte Thesisstavelser efter den afledede Forms sidste Arsis. Disse kunne være een eller to i Antal, eftersom den Dipodie, hvoraf Choriamben afledes, har en Amphibrach eller en Diiambe i sit andet Led; til hver af de ovennævnte Former svare derfor to diiambiske. Exempler paa Choriamben saavel som paa Strophus i diiambiske Vers findes hos Drachmann[1]):

1. Choriambe.

a. med efterhængt Tostavelsesthesis:

Nei, heller vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter, hvad vi siger!
— ⏓ ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ — ⏑

b. med efterhængt Eenstavelsesthesis:

Hvem gjemmer vi vel ellers vore Krandse til!
Søster, hvad er det du siger?
— ⏓ ⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ — ⏑

2. Strophus.

a. med efterhængt Tostavelsesthesis:

Lad Fjenden plukke Blomster derude, hvor han vil,
Nælder hos de sønderjydske Piger!
— ⏑ ⏓ ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ — ⏑

b. med efterhængt Eenstavelsesthesis:

Alle vore Blomster skal smykke deres Grave.
—⏑ ⏓⏑ —, ⏓ ‖ ⏑ — ⏑ ⏓ | ⏑ — ⏑

[1]) Fornuftigviis kan det citerede Digt kun opfattes diiambisk; noget hasarderet er dog den reent amphibrachiske Linie, hvormed Strophen begynder (af Forfatteren uden Grund skreven som to).

3. Daktylanapæst. Mig kun bekjendt i det ovenanførte Tilfælde med efterhængt Tostavelsesthesis:

Straaler en Diamant paa hendes Pande[1]).
— ⏑ ⏑ ⏓⏑ — , ⏑ ⏓ ‖ ⏑ — ⏑

Det vilde være let at lave Navne paa disse Fødder[2]); men man seer, at Forskjellen mellem dem og de almindelige kun er ringe; den bestaaer væsentligt kun i de efter det andet Komma tilhængte Thesisstavelser. Fastholder man denne Tilføielse af Kommaerne, som lade de oprindelige stigende Former skinne igjennem, vil Formen altid være klar. Hellere end at bebyrde Systemet og Hukommelsen med Navne, der gjøre mere Skade end Gavn, maa man simpelthen betegne Formerne som den diiambiske Choriambe, den diiambiske Strophus og den diiambiske Daktylanapæst; de to Former, som hver af disse fremvise, kunne betegnes som „den almindelige“ og „den forkortede“.

---

[1]) Det har kostet mig adskillige Aars Overveielse at classificere Diiamberne. Mangen Gang, endog i den seneste Tid, har jeg spurgt mig selv: kan ikke det amphibrachiske System undværes? Men Svaret bliver stadigt: Nei, og atter nei. Hvad der i sit Væsen er compliceret, kan ikke blive simpelt i sin Fremstilling. Nødvendigheden af dette Systems Antagelse vil paa et senere Stadium af Udviklingen blive end mere indlysende, naar vi nemlig skulle betragte Versemaalet i „Svend Dyrings Huus“ og de dermed beslægtede; disse vise, hvorledes de amphibrachiske Former trænge sig desto stærkere frem, jo mere Thesisstavelserne forøges. Dette ligger i, at hvor Tre- og Fiirstavelsesthesis skulle være mulige, kunne de i Reglen kun dannes ved at bygge deres første Stavelser af trochaisk-daktyliske Ordfødders Udgange og deres sidste af iambisk-anapæstiske, logiske Fødder; ved den Eensartethed, som dette fremkalder, bliver Sprogfodens Rhythme, der i større Aggregater i Dansk næsten altid er amphibrachisk, i den Grad dominerende, at man kun ved at gjøre Vold paa sund Fornuft kan gjennemføre den anapæstiske Inddeling i Versene.

[2]) Vil man have Navne for dem, da kunne de, analogt med Navnet Choriambe, i den Orden hvori de ere anførte ovenfor, betegnes: 1. a, Choreodiiambus. b. Choreoskolius. 2. a, Daktylodiiambus. b. Daktyloskolius. 3. a. Protopæondiiambus. (b. Protopæonoskolius).

Med Hensyn til Anvendelsen af de her paaviste Figurer maae endnu nogle Bemærkninger tilføies. Det er klart, at hvor Grundfodens Stavelseantal i Forveien er betydeligt, har Tilføielsen af en Thesisstavelse i en enkelt Fod ikke Meget at sige; en Strophus mellem Anapæster, en Daktylanapæst mellem Pæoner er qvantitativt en ringe Forlængelse af Takten. Ved Iamben er derimod Indblandingen af en Tostavelsesthesis relativt langt betydningsfuldere; for Choriambens Anbringelse mellem disse maa derfor gives særegne Regler. Betingelsen for, at den kan anvendes, er, at dens Thesisstavelser ikke ere tungere og ikke kræve mere Tid til at udtales, end at Versemaalet taaler det ritardando, som den uundgaaeligt medfører. Et saadant er altid tilladt i Declamationen; men dets Grændser kan kun Øret bestemme. Verset maa kunne taale at scanderes, uden at den Taktlængde, som Choriamben danner, kjendeligt skiller sig fra de andre. Mellem Anapæster skulde den, theoretisk betragtet, kunne taale at være af lidt tungere Bygning end mellem rene Iamber; men skal dens eiendommelige Klangfarve komme til sin Ret, maa Tyngden lægges paa dens to Arsisstavelser og Thesis overalt være saa letbygget som muligt; thi paa dette beroer hele dens Flugt og Svingkraft[1]). Begrændsningen for dens Anvendelse ligger i, hvad der fremgaaer af de to i dette Afsnit først citerede Exempler paa dens Forekomst, — at den fremtvinger en Thesispause foran sig og først gjennem denne opnaaer sin rette Klangvirkning. Af denne Grund anvendes den fortrinsviis i Liniens Begyndelse; i det Hele er Choriamben som saadan kun mulig efter en logisk Incision, der er eller kan blive af Be-

---

[1]) Med Choriamben maa man paa ingen Maade forvexle den Figur, der nærmest svarer til den antike Form for en iambisk Dipodie — — ⏑ — (hvor — og ⏑ blot betegne lang og kort), og som f. Ex. med saa mægtig Virkning er anvendt i Folkeviseverset:

Jeg var mig af Landen ude
Og voved for Riget mit Liv;
Hjemme sad I, Kong Erik,
Voldtog min væne Viv! (D. g. F. 145.)

Dette er ikke — ⏑ ⏑ —, men ⏑ — ⏑ —.

tydning for Rhythmen[1]); denne maa altsaa først og fremmest falde efter en heel Fod, og i de Vers, hvor den dipodiske Inddeling er fast, efter en heel Dipodie. De rhythmiske Muligheder for Choriambens Anvendelse i dipodiske Vers paa andre Steder end i Begyndelsesfoden ere imidlertid til Dato næsten fuldstændigt ubenyttede; jeg veed ikke et Tilfælde at citere; kun hos Heiberg kjender jeg et enestaaende Exempel paa en Strophus anbragt paa denne Maade i de prægtige Linier:

Nu sidde vi sammen, vi er ene, vi er frie;
Vil du taale min Haand under Kaaben?
Kjør, Postillon! Blæs din Melodie!
— ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ ⏑ —
Fremad! Verden er aaben.

Kunde Choriamben nu ogsaa benyttes saaledes i nogen Udstrækning, er det neppe sandsynligt, at den paa denne Maade vil komme til at spille en Rolle i Dimetret. I Monometret kan den kun forekomme paa een Maade; i trefodede monopodiske Vers vil den sikkert heller aldrig blive anvendt uden i Begyndelsen af Linien. Tilbage staaer imidlertid endnu et Versemaal, hvori den netop særligt er skikket til at spille en Rolle; da dette Versemaal i og for sig er af stor Interesse, gjør Choriambens Forhold til det Fordring paa en særskilt Behandling.

2. Den femfodede Iambe som dramatisk Versemaal.

Der er en Retning, som i den senere Tid herhjemme har rettet mangt et Angreb mod de versificerede Dramer og

---

[1]) Utilgivelig er Oehlenschlägers Behandling af det antike choriambiske Vers (Asclepiadeus minor) i Linien:

Hvad bebuder i Dagbrækningens Morgenskjær —

der kun kan læses:

Hvad bebuder idag | Brækningens Mor|genskjær —
— ⏑ — ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ — | ⏑ —

den have saa forresten saamange classiske Forbilleder, som den have vil.

hos den uvidende Hob vakt en Tvivl om Versenes Berettigelse paa dette Omraade. Det kunde imidlertid ikke falde mig ind at spilde et Ord paa deres Forsvar; Versene skulle nok vide selv at værge deres Plads. Det er ikke nogen Tilfældighed, der har skabt dem; det er ikke nogen Tilfældighed, der i Aartusinder har knyttet dem til Dramaet. Poesiens høieste Kunstform vil i Længden ikke kunne undvære den bundne Stiil, og ikke heller vil nogen sand Digter kunne gjøre det, selv om der, som Kjendsgjerningerne vise, undtagelsesviis lader sig frembringe noget enkelt Stort i ubunden Stiil. Slige Storme skal man ganske ubekymret lade rase ud og ikke ansee Veirhaner for Propheter.

Der er ogsaa blevet reist Indvendinger imod, at man væsentlig holdt sig til et eneste Versemaal; men det er klart, at mellem mange kan der ikke vælges. Faa Versemaal ere af den Natur, at man kan taale at høre dem tre Timer igjennem fra en Scene, og at Dialogen i dem kan bevæge sig med fornøden Frihed. Det er ogsaa en Kjendsgjerning, at hvert Sprog har udviklet sit eiendommelige dramatiske Versemaal, Inderne Daktylen, Spanierne Trochæen[1]), de fleste andre Folk iambiske Former. Det kommer an paa at vælge det Versemaal, som er Sproget naturligst. Den svage, paa den blotte Qvantitet byggede Rhythmik i Græsk, der kun kunde fornemmes af et udviklet Øre, i Forbindelse med Sprogets Mangel paa Riim, nødvendiggjorde det strengt byggede, skarpt afgrændsede Trimeter. Den

---

[1]) Eller ialtfald et mod trochaisk Rhythme stærkt tenderende Vers. De spanske Trochæer (redondillas, silvas, etc.; see I S. 200) synes mig nemlig, saavidt min paa dette Punct yderst mangelfulde Sagkundskab tillader mig at skjønne, i Modsætning til Sprogets iambiske Former at frembyde en lignende Ubundethed som de iambiske Vers i vor egen dramatiske Litteratur; Forholdet imellem de to Rhythmer er saaledes lige det Omvendte af, hvad Tilfældet er i Dansk. Dette forklarer Spaniernes Brug af Trochæen, hvis Rhythme ellers i sin Reenhed ligger de romanske Sprogs Betoningsmaade fjernere. Noget Lignende, hvorvel ikke ganske det Samme, finder Sted i Fransk: med Sikkerhed lade sig her kun iambiske Former paavise; trochaiske findes aldeles ikke, idet de tilsvarende Versemaal i deres Ubundethed løbe ud i det absolut Rhythmeløse.

endnu langt større rhythmiske Svaghed i Fransk, der hverken har formaaet for Alvor at gjennemføre accentuerende eller qvantiterende Principer, nødvendiggjorde den rimede og stavelsetællende Alexandriner. Den mægtige rhythmiske Kraft i de gothisk-germaniske Sprog umuliggjør omvendt dette Vers i disse Litteraturer og tilsteder et friere Versemaal, end noget af de nævnte Sprog besidder. Det Factum, at alle store Kunstnere i disse Sprog have erklæret sig for den femfodede Iambe, siger sagtens ogsaa mere end alle de Indsigelser, der reise sig, navnlig fra Pressens navnløse Nulliteter, men ogsaa stundom fra Folk, der tale med et Skin af Autoritet.

Platen, der med al sin Storhed som lærd Metriker dog aldrig har besiddet den ægte Kunstsands, der først og fremmest stræber efter Natur, og som derfor i et givet Sprog søger den Basis for Rhythmen, som det givne Materiale selv frembyder, og den Form, hvori det føier sig med størst Utvungenhed, siger: „Unser fünffüsziger Iambus ist ein barbarischer und armseliger Vers, der hoffentlich bald aus der Sprache verschwinden wird“ [1]), og hans blinde Beundrer og Eftersnakker Minckwitz, som med Foragt for den „alltägliche Sprachaccent“ [2]) vil begrunde en tydsk Versification paa den blotte Qvantitet, siger, at man igrunden sletikke kan skrive noget godt Vers i femfodede Iamber [3]), thi, siger han, Verset er ikke istand til som Trimetret at optage en Tanke heelt(!); „man musz beständig mit ihm eine Schwankung auf die nächstfolgende Reihe hin machen und den Gedanken um eine Ecke herumtragen.“

Den lærde Kritiker, der med saa stor Ringeagt omtaler Goethes og Schillers Versification, har her sig selv uafvidende gjort opmærksom paa Fortrinet ved det Vers, han angriber, og Svagheden ved det, han forsvarer. Ikke blot har Trimetret en uhelbredelig Svaghed i sin Tendents til at

---

[1]) Ges. Werke, Stuttgart u. Tübingen, Cotta's Verl., V Band, 1854, „Ueber verschiedene Gegenstände der Dichtkunst und Sprache“.

[2]) Die rhythmische Malerei der deutschen Sprache, Leipzig 1854, S. 77.

[3]) Sammesteds, S. 88.

falde fra hinanden, en Svaghed, som maa bekæmpes Linie for Linie, i hvert enkelt Vers, ved at lade Ordfoden skjære Versfoden paa en bestemt Maade, — ikke blot bliver den dipodiske Accentuering, der i dette Versemaal nødvendigt maa gjennemføres med en Strenghed som i intet andet, dræbende kjedsommelig for et Øre, der er vant til den prosaiske Sætningsaccents uendelige rhythmiske Rigdom, en Rigdom, som derimod den femfodede Iambes talløse Combinationer af Hoved- og Biaccenter i fuldt Maal gjengive, — men netop den Omstændighed, at Trimetret i hvert af sine eensartede Vers kræver en Tanke heelt afsluttet i Verslinien, sønderhakker Dialogen stichomatisk i lutter Sententser og gjør Versemaalet uudholdeligt [1]). Det, at man i den femfodede Iambe kan lade Tanken afsluttes heelt, — thi dette bevise vel trods Minckwitz Linier som

Stat stille med dit Hoved, Dreng derude!
Nu skyder Palnatoke Mesterskud!
(Oehlenschläger.)

men ikke i samme Grad som ved Trimetret er nødt dertil, er det netop, som gjør Versemaalet dramatisk, ligesom ogsaa den Omstændighed, at de gothisk-germaniske Sprogs egen rhythmiske Kraft bærer Versene oppe og lader dem fornemmes som Vers, hvadenten Verset slutter med den femte Arsis eller har en Stavelse mere, — giver Digteren Leilighed til ved saa simple Midler som ved vilkaarligt at vexle med mandlig og kvindelig Udgang at frembringe en saa melodisk Rhythmebevægelse, som intet andet dramatisk Vers kan opvise Magen til. Og man maa i Sandhed ikke blot være totalt uvidende i den praktiske Dramaturgies ABC for i Dansk og Tydsk at ville foretrække Trimetret for den femfodede Iambe, men man maa tillige have fordærvet sin Smag methodisk for i Sammenligning med Lyden af Trimetrets Tærskemaskine at finde „Armuth an Melodie“ i Linier som:

---

[1]) Hvor afskyeligt Trimetret i Dansk klinger fra Scenen, vil Enhver vide, som har overværet en Opførelse af „Kjartan og Gudrun“.

Og lad os saa, mens Folket tilbereder
Her til vor Kroning rundtom festlig Lyst,
Tilsammen vandre ud af Stadens Port
Og eftertænksomt staae et Øieblik
Ved Morgianes Grav bag Hyldetræet.
(Oehlenschläger.)

Den høitidelige Alvor i Forbindelse med den hos Aladdin ganske nye Følelse af kongelig Værdighed, der præger disse tre mandlige Udgange, og den vidunderlige Veemod, der hviler over den sidste Linies kvindelige Slutning, vil intet Vers, hvis Udgang er bestemt, være istand til at gjengive[1]). En Virkning af heelt anden Art er med de samme Midler opnaaet i Linierne:

Dernede gaae de, — see, hvor taust og langsomt
De gaae med Magnus' Lig. Baaren er tung;
De Fire bære Meer, end de veed af:
Det er vor gamle Tid, som bæres der
Til Graven, Ebbe; ved den nyes Vugge
Vil fra idag Skjalm Hvides Æt staae Vagt! (Forf.)

---

[1]) Man vil see, at den rette Brug af disse Figurer er forsømt i Linier som:

Nei, før skal Bergthor falde i sit Sværd,
Før om igjen han smeder Norges Krone.
Den bære Kronen, som er Kronen voxen.
(Oehlenschläger.)

Den sidste Linie har ikke her den fornødne Aplomb, fordi den har samme Udgang som den foregaaende. Havde denne f. Ex. lydt:

Før om han smeder Norges Kongering —

vilde Virkningen have været fuldkommen. Skal Virkning paa slige Effectsteder opnaaes ved to rhythmisk eensartede Linier, da maa deres Eensartethed føres videre og tydeligt lægges for Dagen derved, at de rime:

Himlen vil træffe dig med sine Flammer!
Nei, Thor skal splintre Korset med sin Hammer!
(Oehlenschläger.)

Denne Figur er dog af ringere æsthetisk Værd; ødsles med den maa der ikke.

Jeg vil nødigt følge Minckwitz's Exempel ved at commentere mine egne Vers; men jeg troer dog at kunne forsvare at sige, at den næstsidste Linies kvindelige Udgang illustrerer det Anelsesfulde, den indeholder, og at den følgende Linies mandlige Udgang giver den determinerede Beslutning paa en Maade, som intet Trimeter var istand til. Baade her og i det foregaaende Exempel føler man, at Digtet er endt; Trimetret derimod kan blive ved i det Uendelige; dets Slutning er altid vilkaarlig. Det er imidlertid unfornødent at fortsætte denne Sammenligning længere. Det Versemaal, som i England Shakespeare og Byron, i Tydskland Lessing og Schiller, i Danmark Oehlenschläger og Heiberg ubetinget have givet Fortrinet, mod det kunne Halvdigtere som Platen og Halvtænkere som Minckwitz og forresten et hvilketsomhelst Antal Halvphilologer declamere saameget, som det behager dem. Digterne ville nu engang ikke bruge Trimetret og dermed Basta; de virkelige Dramatikere ville, saalænge Sproget er, hvad det har været i de sidste trehundrede Aar, vedblivende give den femfodede Iambe Fortrinet.

Der er i Virkeligheden intet Versemaal, der har det Stemningsomfang som den femfodede Iambe. Den kan falde saa tungt som Køllehug paa Brynjer, og saa jevnt som Tærskerens Slag i Loen. Den kan skride saa værdigt og stolt som Ridderdamen paa det bonede Gulv i en Menuet og dandse saa let som Elverpigen over det duggede Græs. Den kan glide saa blødt som en blomsterbræmmet Strøm, hvis Bevægelse kun mærkes af Sivbladene, som bøie sig i samme Retning, for derefter umærkeligt at voxe og tage Fart, indtil den pludseligt sydende og fraadende styrter sig i Dybet, saa Klipperne ryste derved. Lears Monolog og Oberons Visioner, Antonius' Tale og Coriolans, Miltons Eva og Byrons Kain, Manfreds Besværgelser og Julies Elskovsord, Paludan-Müllers spillende Reflexioner og Plougs „Læssøe", Almas Sonetter og Rückerts „Geharnischte", „Salas y Gomez" og „Norges Dæmring" er Alt regelrette Former af den femfodede Iambe. Og spørger man, hvori denne uhyre Elasticitet hos Versemaalet ligger, som gjør det istand til saa at

sige at udtrykke enhver Stemning, saa er Forklaringen ganske simpel: intet andet Versemaal ligger det ædle Tålesprog saa nær. Som Prosaen i sin høieste Fuldkommenhed skrider hen imod den bundne Stiil, saaledes nærmer Verset i sin høieste Flugt sig atter Prosaen; der er en Zone, hvor begge komme hinanden imøde; der er her det samme Kredsløb, den samme eiendommelige Dialektik tilstede som i Forholdet mellem de poetiske Stemninger og de musikalske: hvor Sproget glipper, begynder Musikken; men skrider man videre, maa, som Beethoven i sin niende Symphonie har illustreret, Sproget igjen træde til, hvor Musikken hører op. Og denne eiendommelige Dobbeltnatur hos den gothisk-germaniske Dramatiks femfodede Iambe, at den paa en Maade er Toppunctet saavel af den bundne som af den ubundne Stiil, er Noget, som skal erkjendes, og som ikke altid er blevet det. Den kræver Prosaens Ordstilling, den taaler mindst af alle Versemaal Fyldekalk, den taaler mindst at mishandles ved Inversioner, — Noget, som vore største Forfattere saa lidt have erkjendt, at de stundom i den lægge an paa en særegen „poetisk" Ordstilling. Men skal den saaledes ved at fremsiges frembyde hele den ubundne Stiils Lethed, saa kan man være forvisset om, at den ved at skrives vil frembyde alle den bundne Stiils Vanskeligheder; artis est celare artem. Den eier intet glimrende Effectmiddel som det, de lyriske Versemaal have i Rimet; den virker kun gjennem den rene Rhythme; dens Virkemaader ere faa og simple og fordre en saa bevidst Technik som intet andet Metrum. Minckwitz mener, at den riimløse femfodede Iambe kun staaer lidet over almindelig Prosa, og at det er let nok at skrive i dette Versemaal; Heiberg har med skarpere Blik erklæret det for den vanskeligste af alle Versformer. Begge kunne have Ret; det kommer kun an paa, hvilke Fordringer man stiller. Vers, der indeholde 10 à 11 Stavelser, kan ganske vist enhver Stymper skrive.

Det er en Kjendsgjerning, at jo mere et Sprog bliver uddannet, desto flere rhythmiske Muligheder udvikler det; Figurer som Strophus, Diiamben og Ditrochæen vil man forgjæves søge i den for-oehlenschlägerske Periode af Kunst-

poesien; hos Oehlenschläger selv findes endnu ikke mere end blot Spiren til dem; først den Heibergske Skole viser dem udviklede; men den glimrende Flothed i Behandlingen af en anapæstisk-pæonisk Rhythme, som Kaalunds „Brændende Spørgsmaal“ fremviser, er atter af yngre Datum og har intet Sidestykke i vor egentlig classiske Periode. Kunsten begynder altid med ubehjælpsomme Former; derefter komme de stive og strenge, efter dem komme de frie og lette. Skal nu et Versemaal som den femfodede Iambe igjennem Tiderne hævde sin Plads som det eneraadende dramatiske Versemaal, da maa det med den stigende Udvikling oplade alle sine indre Hjælpekilder, udfolde alle sine rhythmiske Muligheder, uddanne alle sine Midler til at modulere. Fra de frie og lette Former udarter Kunsten — uundgaaeligt — til Former, der stundom minde om den første Periodes Ubehjælpsomhed; for dette bør man selvfølgelig vogte sig — saalænge som muligt[1]); derfor gjælder det paa den anden Side om at erkjende Versemaalets Begrændsning, indenfor hvilken Rhythmen lader sig opfatte bestemt. Denne Grændse lader sig selvfølgeligt kun drage reent empirisk.

Overalt, hvor jeg praktisk og theoretisk har behandlet Metrikken, har min første Hensigt været at værne om Formen. Det vil maaskee erindres, at der i sin Tid blev rettet et Angreb paa min Behandling af den femfodede Iambe af en af vore dygtige Kritikere, der fremfor alle andre Recencenter i vor Tid har den Adkomst til at have en Mening, at han

---

[1]) Winther giver adskillige Exempler paa slige Former; af Hertz kan nævnes „Høisgaards Bakke“ og „En Nat i en Jolle paa Havet“; Richardt, der hører til vore genialeste Versificatorer, fremviser mange Experimenter, som ikke nogen om end nok saa medgjørlig Metrik vil kunne billige; et Exempel er „Øieblikket“. En ligefrem slet Versificator er Bjørnson; man indbilde sig blot ikke, at hans Vers ere primitive Former af en ny Retning, der skal bringe Foryngelse for Poesien. Med et Materiale som det, Sproget i vore Dage byder, lade slige Former sig ikke skabe; de lade sig nutildags kun efterligne, som „Nazaræerne“ have efterlignet den for-raphaeliske Kunst og Billedhuggerne paa Hadrians Tid den græske Tids forclassiske Kunst. Hvor slige Efterligninger ikke ere „Stiil“, ere de hverken meer eller mindre end Affectation.

selv er en god Techniker. Men Formen værges ikke ved en chinesisk Muur af Pedanteri; i den skydes der snart Breche. Den bedste Maade at værne den paa er at anerkjende det Gran af Sandhed, som findes i den versstormende Retnings Fordringer, og bøie sig for det, idet man søger at give Versificationen den størst mulige Frihed og Naturlighed. Denne vil i Længden vise sig at være Formens sikkreste Værn, ligesom i Sagnet en Silkesærk beskytter bedre end den haardeste Brynje. Det maa erkjendes, at ethvert Versemaal er modtageligt for en vis Udvikling; det har sin Type, der er ligesaa urokkeligt bestemt som Oktaedret for Diamantens Krystalformer; men denne Type lader sig afændre paa mange Maader. Betegnende for dette Forhold er det, at Araberne kalde Metrum „Hav", fordi ethvert enkelt Metrums Former er uudtømmelige[1]). Alle gode Praktikere have godkjendt Berettigelsen af visse Forandringer. I det græske Hexameter kunne de fire første (oprindeligt vistnok alle fem) Daktyler ombyttes med Spondeer. Bacchier, Palimbacchier og Kretikere kunne i den græske Digtning ombyttes med Pæoner; Kreticus stundom med Molossen; i Trimetret bruge de store Tragikere stundom Anapæsten som Begyndelsesfod; overhovedet er den tiltagende Frihed i Versbehandlingen fra Archilochos til dem meget kjendelig. Horats bruger stundom Tribrachen midt i Verset som Opløsningsform af Iamben. Hos Inderne er Prokeleusmaticus en almindelig Opløsningsform for Daktylen, ja endog Amphibrachen som en følgende Sammentrækningsform af denne ikke sjelden[2]). I den franske Alexandriner, der er strengt stavelsestællende, findes af de tolv (tretten) Stavelser snart sex, snart syv, snart otte Arsisstavelser. Med alle disse Former er man selvfølgelig i Reglen ikke begyndt, om endog Ubestemtheden paa et enkelt Sted kan være en Reminiscents, der er opbevaret fra et ældre Udviklingsstadium; for største Delen repræsentere de et mere fremrykket Standpunct. Hvorfor

---

[1]) Freytag, Darstell. d. arab. Verskunst, Bonn 1830, S. 125.

[2]) Westphal, zur vergleichenden Metrik d. indog. Völker, Kuhns Zeitschrift 1860, 9. Bd.

den femfodede Iambe nu ikke skulde være modtagelig for en lignende Udvikling, men danne en Undtagelse fra alle andre dramatiske Versemaal, lader vist ikke motivere ved nogen tænkelig Grund.

Af alle de Forandringer, som kunne foretages i et reent iambisk Vers, har Choriamben i de bedste Technikeres Anvendelse Hævd som den simpleste og lettest fattelige. At den i den begyndende Dipodie lader sig anvende ved alle femfodede Iamber, rimede som urimede, er en Selvfølge; udenfor denne vil den vistnok kun undtagelsesviis kunne anvendes ved de rimede lyriske og episke Former, der forekomme i Sonetten, Terzinen og Ottaven. I den urimede dramatiske Form derimod, hvor det gjælder om, gjennem den blotte Rhythme at frembringe den størst mulige Afvexling, er Forholdet et andet.

Det er alt tidligere i Forbigaaende bemærket, at naar jeg har classificeret visse Vers, særligt femfodede, som monopodiske, saa skal dermed kun være sagt, at de ingen fast dipodisk Inddeling have. Den dipodiske Tendents er stærkere hos Iamben end hos nogen anden Fod, og i de femfodede Iamber have Fødderne som overalt en Tilbøielighed til at ordne sig i Dipodier efter en Hoved- og Biaccent. Den dipodiske Inddeling kan — om end yderst sjeldent — findes fuldkomment regulær, som i Linien:

Jeg **hil**ser dig, min **Kjær**lighed! god **Mor**gen!
(Oehlenschläger.)

af Formen ⏑—⏑—‖⏑—⏑—‖⏑—[⏑], ɔ: to fuldstændige Dipodier og en ufuldstændig. Eller Verset kan falde i et trefodet Led (som atter indenfor sin Ramme tillader en Mangfoldighed af Combinationer) og en fuldstændig Dipodie, Formen ⏑—⏑—⏑—|⏑—⏑—|[⏑]:

Ak, **naa**digste Hr. **Geist!** Ak, **spar** mit Liv!
(Oehlenschläger.)

eller endelig i en enkelt Iambe og to fuldstændige Dipodier, Formen ⏑—|⏑—⏑—|⏑—⏑—|[⏑]:

Hvordan? Endnu i denne mørke Hule?
(Oehlenschläger.)[1])

I disse tre Typer ere Versemaalets væsentligste Forskjelligheder angivne, der forøvrigt endnu kunne varieres i det Uendelige ved at gjøre Dipodierne snart dalende, snart stigende, saavelsom ved enhver Gradsforskjel i Accentstyrken. Overalt, hvor Versemaalets Tilbøielighed til at danne Dipodier støttes ved Skilletegn, der ved at anbringes efter en heel Fod deler Verset paa en af de ovenangivne Maader, træder den dipodiske Charakteer tydeligt frem:

Farvel! Dig offred jeg mit Liv, min Ro,
Og mangen tung, i Løndom fældet Taare.
Farvel, mit elskte Folk! Dig offret være
Mit sidste Suk. — Flyv du, min Ørn, i Skyen!
(Bredahl.)

og hvor et saadant Skilletegn tillader Fremsigeren at gjøre en Pause, er ifølge det forhen Udviklede Betingelsen for Choriambens Anvendelse given. Da Choriamben ikke er en Forandring af Foden, men af Dipodien, og ikke bestaaer af en Trochæ og en Iambe, men af en enkelt Arsis og en Anapæst, saa følger det af sig selv, at man kun kan anbringe den, hvor den kan erstatte en heel Dipodie, og at en enkelt Trochæ istedenfor Iamben i femte Fod er fuldstændigt umulig. Kun af Versets fire første Fødder kan Choriambens begyndende Arsis dannes.

Paa Choriamben som Begyndelsesled i rimede Vers er givet Exempler nok; som Supplement citerer jeg her blot

---

[1]) Ved de Inddelinger, som finde Sted i de to sidstanførte Vers, komme to Betoningsprinciper i Strid med hinanden, idet det nemlig paa eengang fordres, at Dipodierne skulle dale, og at Versets femte Arsis skal have en Hovedaccent. Naar man — som rigtigt er — efter Evne vil fyldestgjøre begge Fordringer, ville den sidste Dipodies Accenter blive omtrent ligestærke; dette er Tilfældet i de ovenstaaende Vers; for imidlertid at lette Oversigten har jeg ikke ved Skrivemaaden udhævet de to stærke Accenter i „Liv“ og „Hule“.

endnu en Række Vers, der vise dens Forekomst i urimede femfodede:

Af „Hakon Jarl“:

O, hvad var Berglioths Skjønhed, hvad er selv
Thora fra Rimols Skjønhed imod denne?
— ◡ ◡ —
Let som en Fjer, og dog et frodigt Blomster.
— ◡ ◡ —
Siig mig, mit Godt, hvad synes dig vel om
— ◡ ◡ —
Dit Sæde paa Jarl Hakons Kæmpearm?
Hakon er ene i en Bondehytte.
— ◡ ◡ —
Thorer er en Forræder; han skal lokke
— ◡ ◡ —
Dig hen i Skoven mellem Træerne —
Følger med dragne Sværd igjennem Skoven.
— ◡ ◡ —
Saa liden, som den er, saa er den dog
Veien til Helheim, Grib.
— ◡ ◡ —
Himlen vil træffe dig med sine Flammer!
— ◡ ◡ —
Hvad har du gjort? — Formildet Odins Vrede,
Offret min egen Fryd, mit eget Haab —
— ◡ ◡ —
Hør, hvor det toner! Det er lutter Skjoldmøer,
Lutter Valkyrier, som flagre hen —
— ◡ ◡ —
Tusind Godnat! Hist glæde Seierfader
— ◡ ◡ —
Din Kæmpesjæl.

Man vil see, at Choriamben her ikke overalt falder ligegodt, at den navnlig efter en mandlig Udgang uden Skilletegn er noget stødende. Istedenfor at skabe faste Principer for dens Anvendelse her saavelsom paa andre Steder i Verset, have imidlertid Oehlenschlägers Efterfølgere saagodtsom fuldstændigt forladt det af Oehlenschläger angivne Spor; de have stundom foretrukket at begaae de groveste Feil, som Heiberg i Linierne:

Ud kan I heller ikke komme; Vagten
Er tidobbelt forstærket ved hver Dør. —
En Troldkvinde det var, som gav ham den —[1])

fremfor at følge Sporet videre i den anviste Retning og derved meddele det dramatiske Versemaal den Lethed, Frihed og Natur, som er en Livsbetingelse for det. Følgen deraf er bleven, at den dramatiske Versification selv hos Hertz og Heiberg er kold, glat og stiv; hos Hauch er den i sin knudrede Ubehjælpsomhed slet under al Kritik. En bevidst Anvendelse af Choriamben findes først i mine egne dramatiske Arbeider, hvor den er benyttet i en saa vid Udstrækning, som ingensinde før; her endnu nogle Exempler:

Af „Kong Liuvigild og hans Sønner“:

Husker du det, Kong Liuvigild? Den Blodplet
— ⏑ ⏑ —
Har dine Hofmænds Fodtrin snart slidt ud.
Døm med Forstand! Lad Dommen ei beroe —
— ⏑ ⏑ —
Dreng er jeg ei; den Kongemagt, du gav mig —
— ⏑ ⏑ —
Himmel og Jord! Hvem øved det? — Du spørger?
— ⏑ ⏑ —
Hviil dig en Stund; vi sees igjen ved Taflet.
— ⏑ ⏑ —
Nei, ved mit Liv! Min Bistand skal du have!
— ⏑ ⏑ —
Slet seer det ud, hvor Sulten spiller Herre.
— ⏑ ⏑ —
Bliv, som I er! Man trænger til at hvile.
— ⏑ ⏑ —
Solen gaaer ned, min Elskede! Den sidste —
— ⏑ ⏑ —
Stands, har jeg sagt! Hold op at slaaes! Hold op!
— ⏑ ⏑ —
Eggen gaaer an; din Haand maa bøde paa,
— ⏑ ⏑ —
Hvad Jernet mangler.

---

[1]) Tilsigtede ere Choriamberne — om man saa kan kalde dem — dog neppe i disse Vers; snarest ere de Sidestykker til Linien:

En Fee! Nei, hvilken barnagtig Forklaring! (Heiberg.)

det vil sige: reent Nonsens.

Saa skal du faae din Villie!
Min har I hørt. Drabanter! Før ham bort.
— ◡ ◡ —

Af „Knud og Magnus“:

Magnus og Knud, de tvende største Mestre —
— ◡ ◡ —
Vil du fortælle,
Eller skal jeg? Han havde tirret mig.
— ◡ ◡ —
Plads maa der til, hvor han skal røre Vingen.
— ◡ ◡ —
Landet er rigt; blot Leddet holdes lukket —
— ◡ ◡ —
Tusind Mark Sølv, det er en dygtig Avlsgaard —
— ◡ ◡ —
Inge har Ret. Og derfor er min første
— ◡ ◡ —
Og sidste Bøn til eder, Børn: hold Fred —
Nu, saa seer I altsaa,
Jorden er min; men da I trænge til den —
— ◡ ◡ —
Hvad vil du, Erik?
Klage paa ham, der kommer! — Der er Harald!
— ◡ ◡ —
Vinden er god, saa de er snart i Havn.
— ◡ ◡ —
Ebbe, min Ven! Vel mødt! — Jeg vilde see dig.
— ◡ ◡ —
Den ene driver frem, den anden hæmmer;
Begge maae til.
— ◡ ◡ —
Husk, jeg fik Saar, imens jeg stred for dig.
— ◡ ◡ —
Guld er en Malm, hvis Værd er kjendt af Alle.
— ◡ ◡ —
Knud! — Jeg maa bort, min Ingeborg; gjør ikke
— ◡ ◡ —
De korte Øieblikke tunge for mig.
Jo, det er Seil! — Og de er ikke fjerne!
— ◡ ◡ —
Slaaes som en Karl er Noget, Magnus kan.
— ◡ ◡ —
Døden og jeg er Legebrødre, Henrik.
— ◡ ◡ —

Ogsaa i den Dipodie, som i den regelmæssige Inddeling danner det andet Led, lader Choriamben sig med Virkning anvende; Exempler lade sig citere fra Oehlenschläger:

Jeg iler hen at aabenbare Kongen
Den hele Sag. Erland er syg og gammel.
— ◡ ◡ —

Fremdeles Spor i Linierne:

Ha, spar din Ynk! Saa som du seer mig her —
— ◡ ◡ —
Vor Sæd er den: dybt at foragte eder —
— ◡ ◡ —
Nu kun et Snit — Red jer, Herr Jarl! ha, red jer!
— ◡ ◡ —
Hvad har ei Feil? I har vel aldrig feilet?
— ◡ ◡ —

men hvor de ikke ere Tilfældigheder, ere de af ham i Reglen kun anvendte, hvor en Replik begynder midt i Linien, som i Verset:

Og hvem er jeg? — Auden har du jo kaldt dig.
— ◡ ◡ —

Jeg nødes derfor atter her som i de følgende Tilfælde at citere de to nævnte Arbeider af mig selv som de eneste, hvori Choriamberne systematisk ere anvendte i videre Udstrækning:

Nu, reen Besked! Bryder et Oprør ud —
— ◡ ◡ —
Nu ingen spildte Ord! Hver den, som sover
I denne Stund, sove til evig Tid!
— ◡ ◡ —
Det er af Sølv fra vore spanske Miner
Og var bestemt, — just af de samme Folk —
— ◡ ◡ —
Hvem fattes Mod? Naar har du hørt, en Gothe
— ◡ ◡ —
Har manglet Mod?
Følg med ham, Bisp! Spørg ham endnu en Gang!
— ◡ ◡ —
Jeg har ham her, — her, paa mit eget Slot —
— ◡ ◡ —
Hvo ligger her? Blod? Han er varm endnu!
— ◡ ◡ —

Men da Knud Eriksøn blev Jarl derovre,
Saa meente han: „Høg over Høg“, — og tog ham.
— ⏑ ⏑ —
Du spiller slet! Spil, som det gjaldt dit Liv!
— ⏑ ⏑ —
Forskruet Tøi, knapt at forstaae! — Bliv ved!
— ⏑ ⏑ —
Og nu Farvel. Knud! Der er altid Mænd
— ⏑ ⏑ —
Som bryde Kampens Rækker først, og falde. —
Vi har jo aldrig været bedre Venner
End netop nu. Havde han Ondt isinde —
— ⏑ ⏑ —
Du var mig god; — kunde jeg ramme det,
— ⏑ ⏑ —
Du gjemmer bag dit Bælte —

Ogsaa i den Dipodie, som slutter Verset (fjerde og femte Iambe), kan Choriamben anbringes; hos Oehlenschläger utvetydig i Linierne:

Hellig er Kongen, hellig er hans Magt,
Naar Skjæbnen kalder ham ved Fødselsretten,
Naar Folket har ham valgt, naar ved Misgjerning
Han ei vanærer sig, hellig er Kongen.
— ⏑ ⏑ —

Spor deraf oftere, som i Linierne:

Vær rolig, Sigurd! snart, snart har min Længsel
— ⏑ ⏑ —
Sin Gjenstand fundet.
Slip Bælgen, Dreng! Lad staae. Tag mig min Fiil.
— ⏑ ⏑ —
Jeg faaer en sælsom Lyst. Veed I, hvortil?
— ⏑ ⏑ —
Du christne Hedning! kom, giv mig din Haand!
— ⏑ ⏑ —

Utvivlsom findes Figuren paa flere Steder, hvor Repliker begynde midt i Verset:

Du sad paa Skyen som min Norne, Valborg,
Og strakte Rosenkrandsen mod din Beiler,
Den røde Rosenkrands. — Rosen er visnet.
— ⏑ ⏑ —
Hvad Gisning isner mig? — Sikkert den rette.
— ⏑ ⏑ —

Antonio, hører I? — Mester Battista!
— ⏑ ⏑ —
— — og kom nu
At sige dig Farvel. — Ærlige Thorvald!
— ⏑ ⏑ —

Af mig er den anvendt i Versene:

Min Sag er Adlens; derfor vil jeg lystre
Den Stand, jeg kæmper for. Vælge de dig —
— ⏑ ⏑ —

Det er engang en Arvesynd hos Kvinden
Fra Vuggen til vor Grav, Lyst at behage.
— ⏑ ⏑ —

— og lad Verden om mig
Forsvinde for mit Blik! Tag min Forstand!
— ⏑ ⏑ —

Viis, at vi ei for Intet hylded dig
Til Hersker over os! Viis, at du er det!
— ⏑ ⏑ —

I trænge vel dertil. Øllet er godt.
— ⏑ ⏑ —

Det, at en Ting er dansk, er intet Fortrin,
Men — Heller ingen Feil! — Tal ikke til mig!
— ⏑ ⏑ —

O, vogt dig, vogt dig, Knud! Vogt dig for Magnus!
— ⏑ ⏑ —

Stig af kun, Asger Ryg! Pladsen er fri!
— ⏑ ⏑ —

Dernede gaae de, — see, hvor taust og langsomt
De gaae med Magnus' Lig. Baaren er tung.
— ⏑ ⏑ —

Ogsaa den Dipodie, som anden og tredie Iambe danne, kan en enkelt Gang ombyttes med Choriamben. Den dipodiske Inddeling, som derved frembringes, er den mindst naturlige for Versemaalet; Figuren vil derfor sjeldnere kunne anvendes, men dog, hvor det gjøres bevidst og paa rette Sted, med stor Virkning; et Spor hos Oehlenschläger:

Afsted! afsted! I Morgen sender jeg
Jer bort; dig til din Orm, til Thorvald hende.
— ⏑ ⏑ —

Hos mig:

Tiden er nu, og den, som ikke seer det,
Er blind, blind som en Muldvarp! Seer du ikke —
— ⏑ ⏑ —

En Træl var Fader til dig! Kan du tale
For Skræk? Svar som en Mand! — Det kan jeg ikke.
— ⏑ ⏑ —
Hvad Godt? — Nu da! Hvad vil du? — Var her Ingen?
— ⏑ ⏑ —

To Choriamber lade sig endog stundom anbringe i een Linie; tre Combinationer ere her mulige. Den naturligste af disse er — ⏑ ⏑ — | ⏑ — | — ⏑ ⏑ —; enkelte Spor hos Oehlenschläger:

Egen er din Natur. Siig, har du Brødre?
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —
Her er vi sikkre for en Stund, min Herre,
Her i Guds hellige Huus. Sæt dig paa Bænken.
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —

Hos mig:

Den Plet, jeg satte paa min Kongeære,
Tvætter jeg af med Blod! Meer har jeg budt dig —
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —
Ned med din Klinge, Træl; Læs, om du kan,
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —
Den Skrift, jeg bærer paa min Pande!
Kom med en Løibænk, rask! Løft hende, varsomt!
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —
Glemmer I, hvem jeg er? Glemmer I, hvem
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —
Der feied Sønderjylland reent for Fjender?
Naar du har spiist
En Skjeppe Salt i Danmark, vil du vide,
Hvo der befaler her, Knud eller han!
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —

Mindre naturlig er — imod Forventning — Figuren — ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ — | ⏑ —[1]); Spor af den hos Oehlenschläger:

Ærlige Ven! | ja, jeg har dræbt Kong Harald
— ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —
I Natten med min Piil.

---

[1]) Forklaringen ligger i, at ved denne sidste Inddeling er Principet for det mere decideret monopodiske, femfodede Vers vedvarende opretholdt; i det forrige Tilfælde blev det derimod reelt deelt i et trefodet og et tofodet Vers, der begge med stor Lethed antage den markerede dipodiske Charakteer, som særligt begunstiger Choriambens Fremtræden; endmere begunstiges dens Anbringelse derved, at den i begge de saaledes dannede Hemisticher fremtræder som en Versbegyndelse.

Thor har dig hørt; seer du hans Stjerne blinker?
— ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —
Nei, har jeg sagt! nei! — Herre Jarl, I troer,
— ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —
At det seer skrækkeligt og hæsligt ud.

Hos mig:

Giv mig en Hær! Send mig mod Nord, mod Syd!
— ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —
Vist ikke nei! — Jo, det er Seil, jeg seer!
— ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —

Mindst anvendelig er Figuren ⏑ — | — ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ —; af mig er den kun brugt i et enkelt Vers, der skylder den Omstændighed sin Tilblivelse, at Rhythmen forud var given:

Vel mødt! „Seir i din Haand, Seir i din Fod!“
— ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ —

Alle de her anførte Exempler vise Choriamben bygget paa den logiske Fod med meer eller mindre stærkt udpræget anapæstisk Structur; den daktyliske kan kun forsvares, hvor Choriamben som Hele for sig er afgrændset ved en kraftig Incision:

Og han har tvende Sønner, Bjørn og Erik,
Dygtige Folk; min egen Broder Erik
— ⏑ ⏑ —
Har og et Krav.

Ellers bør den undgaaes, saavidt muligt.

Jeg behøver vel knapt at tilføie, at det kun er i en saa langt udstrakt, eensartet Rhythmebevægelse, som den dramatiske Dialog frembyder, at en saadan Benyttelse i videre Omfang af Choriamben er paa sin Plads. Enhver vil i Sammenhængen høre, at den roligt skridende iambiske Strøm brydes, men intet Øieblik forstyrres i sin Harmonie ved den choriambiske Bevægelse. Intet Versemaal har en saa taktfast, krigersk Gang som Iamben; men er der ved den markerede iambiske Bevægelse undertiden noget rekrutmæssigt Stivt, saa har Choriamben hele Veteranens overlegne, skjødesløse Sikkerhed, der er kommen vidt nok til at tage sig Friheder, uden at Disciplinen derved noget Øieblik sættes i

Fare. Men paa denne charakteristiske Eiendommelighed beroer ogsaa dens Anvendelse: i det korte Forløb af Sonettens fjorten Linier kommer man aldrig ud over det recrutmæssige Standpunct, hvor Disciplinen endnu strengt maa opretholdes. Hvor Friheder skulle tilstaaes, maae de kræves af Hensigtsmæssigheden og bruges med Forstand; der maa ikke ødsles med dem, og Undtagelsen maa ikke gjøres til Regel. Choriambens Anvendelse maa ikke blive et Brud paa Versemaalet, men være som, hvad der i Heraldiken kaldes „brisure“, en Figur, der gjennem overfladisk Forskjellighed lader den dybere liggende Grundform skimtes uforandret.

Naar jeg i det Foregaaende har henviist til min Behandling af den femfodede Iambe i to af mine dramatiske Arbeider som de bedste, det vil sige, naturligste og formrigeste Vers i denne Genre, vor Litteratur kan opvise, da skeer dette ikke med den ringeste Tvivl om min Berettigelse dertil, men dog med en vis Ulyst til at opstille mig selv som Mønster, og jeg føler mig forpligtet til at tilføie, at jeg i alle andre Versemaal end netop dette ene er mig bevidst at staae langt tilbage for vore største Mestre. Som nødvendig Commentar maa jeg endnu tilføie en Bemærkning. Dramatikerne bruge tidt at indblande kortere Linier imellem de femfodede; selv har jeg gjort det i „Bertran de Born“, hvor et andet taabeligt Experiment, Bortkastelsen af Versets første Thesis, hvortil de Heiberg-Apelske Doctriner forledte mig — findes anstillet. Begge Dele maa jeg bestemt desavouere. Slige halvfærdige Vers ere ikke Andet end Jaskeri, eller Mangel paa Begreb om og Herredømme over Formen. En anden Feil, hvormed Hauch ødsler, er Indblandingen af sexfodede Linier; de klinge afskyeligt. Et prægnant Exempel ere Slutningsversene af „Marsk Stig“:

Ja, hvis en Andens Kjærlighed en Aand
Forløse kan, da skal det skee med din;
Thi nu mit hele Liv skal sig forvandle
Til en bestandig Sjælemesse for din Frelse.

End værre er Alexandrineren:

I Sandhed, hun forsvandt saa pludselig,
Som hun var røvet bort af Ellekvinder.
— Ja, det er vist og sandt. — Ak Rane! Denne Sigrid —
Hvi kaldte dette Billed du tilbage!

Værst af alle de Mishandlinger, hvorfor den femfodede Iambe er udsat, er den Sønderhakning ved Skilletegn paa urette Steder, forbunden med Enjambement af en Natur, som Verset aldrig taaler (saasom Adskillelse af Artiklen fra Substantivet, Præpositionen fra sin Styrelse), — hvorpaa Hauch ogsaa leverer mangfoldige Exempler. Det er ganske vist en noget perfid Maade at fremstille Vers paa, naar man skriver dem op som Prosa; men saa vist som Rhythmen skal existere for Øret og ikke alene paa Papiret, maa den dog ialtfald kunne lade sig *gjenfinde* i en saadan Skrivemaade. Jeg tvivler paa at Nogen kan gjøre det i følgende Vers af „Bajazet“: „Jeg bærer mangt et Ar, der vidner om, hvor jeg min Lykke fandt. Nu man maa fra alle Sider Livet kjende; jeg det saae fra oven, nu jeg tvinges til at skue det franeden. Det er kun en Leg. Nei, det er ingen Leg, det er den nøgne, græsselige Sandhed. Held og Ære, Kjærlighed, forsvundne Drømme, I skal ei meer forskjønne dette Liv“. Af „Tiber“: „Vi tales videre ved — jeg meget har at sige dig; thi mange Fjender har Tiber, og Mange pønse paa min Død. Trasyl, du har en Keisers Venskab. Vær mig tro, min Ven! Og tænk paa Macro! Drag hans Horoskop og siig mig, hvad i Hjertet ham boer“. Slige paa Papiret vilkaarligt inddeelte Sætninger ere ikke Vers; de ere nærmest, hvad Kästner kalder „tollgewordene Prosa“.

Platen har i den femfodede Iambe stundom anvendt Anapæster; men dette er et yderst farligt Skraaplan at føre Versificationen ind paa. Det vil ikke kunne nægtes, at der er en vis Virkning i en Linie som:

Lad mig komme tilorde nu! Tilsæde der! (Bahnson.)
◡ ◡ — | ◡ ◡ — | ◡ — | ◡ — | ◡ —

men Maaden, hvorpaa den er opnaaet, er i sig selv ukunstnerisk og viser kun Mangel paa Evne til at opnaae Virkningen med

de eengang givne kunstneriske Midler. Choriamben, der i sin Tostavelsesthesis indeholder en Compensation for en foregaaende, som Øret savner, har fra Oldtiden Hævd som en reent iambisk Figur; paa anden Maade bør en Tostavelsesthesis ikke vinde Hævd i Versemaalet. Som Licents bør Anapæster kun tillades i enkelte Ord som „hellige“, paa samme Maade, som Tydskerne anvende „heil'ge“:

Nu er jeg ene. Store, hellige Guder (Oehlenschläger.)
⏑ —| ⏑ —| ⏑ —| ⏑ —|⏑⏑ —| ⏑

og hvor Nødvendigheden byder det i Egennavne som „Hermenegild“, der ikke i det Uendelige lade sig anvende choriambisk:

Han er saa vennesæl, som Hermenegild (Forf.)
⏑ —| ⏑ —|⏑ —| ⏑ —|⏑ ⏑ —

De græske Tragikere have paa samme Maade bøiet sig for Nødvendigheder af samme Art, som f. Ex. ved i Trimetret at anbringe Navnet Ἀντιγόνη. Fra Nødvendighedens Syns-
— ⏑⏑ —

punct ville ogsaa ved Navnes Anbringelse Figurer af anden Art undtagelsesviis kunne forsvares, saasom Bacchius i Linien:

I undres, Karin Maansdatter? Tro mig (Bahnson.)
⏑ —| ⏑ —| ⏑ — —| ⏑ —| ⏑

hvor den lange Stavelse „Maans“, der endnu nogenlunde afspeiler det oprindelige „Mogens“, repræsenterer baade en iambisk Arsis og den næstfølgende Fods Thesis.

Den femfodede Iambes lyriske og episke Former, Terzinen, Sestinen, Sonetten, forbigaaer jeg her, som jeg overhovedet i dette Arbeide forbigaaer Alt, hvorom en hvilkensomhelst Metrik kan give Oplysning. Med Hensyn til alle slige fremmede Stropheformer henviser jeg een Gang for alle til Thortsen og til Kleinpauls Poetik[1]) som brugbare Haandbøger. Blot om Ottaven synes nogle enkelte Bemærk-

---

[1]) Poetik. Die Lehre von den Formen und Gattungen der deutschen Dichtkunst, v. Dr. Ernst Kleinpaul, I—II, Leipzig 1873—74. Jeg maa bestemt advare Enhver mod at kjøbe Bearbeiderens Supplement, „Von der Volkspoesie“.

ninger mig at være paa deres Plads. Foruden den oprindelige Riimstilling abababcc ere naturlige og tilladelige de tre: ababbacc, abbabacc og abbaabcc; alle tre ere hos Paludan-Müller meget almindelige. Riimstillingen abaabbcc, som en sjelden Gang findes hos samme Forfatter, synes mig derimod at være en Feil:

Og Støvets Aand, som er med dig beslægtet,
Den søger dig, er Dagens Øie lukt.
Hvad her den tynger, hvad den her blev nægtet,
Det finder den hos dig, som kun har mægtet
At stille Længsels Savn ved Tankens Flugt.
Du fjerne Himmeldyb med gylden Frugt!
Imellem dig og mig gaae Livets Strømme,
Besaaet med Haab, med Anelser og Drømme.

Man vil her vist føle, at den sjette Linie ikke rigtigt veed, hvor den hører hjemme. Richardt har i et sært Lune gjennemført den Form i „Sophia-Moskeen". Feilagtig synes mig ogsaa den Strophebygning at være, hvor Skilletegnet er svagt eller mangler efter fjerde, og hvor Hovedskilletegnet findes efter femte Linie, — et Phænomen, som den ovenanførte Strophe ogsaa viser. Thortsen synes (hans Udtalelser ere ikke ganske klare) at være af en anden Mening, og jeg indrømmer, at Spørgsmaalet tildeels er en Smagssag; da imidlertid alle Forfattere med Undtagelse af Richardt i det nævnte Digt gjennemføre den af mig for rigtig anseete Bygning med en saadan Conseqvents, at der blandt tyve Vers, som overholde Reglen, ikke findes eet, som støder an imod den, tør jeg vel antage min Mening for at være den almindeligt billigede. Hvad Rimets Charakteer angaaer, da ere lutter kvindelige Riim det Oprindelige; Tasso har aldrig, Ariost saagodtsom aldrig Andet; selv Camoens afviger, trods Sprogets Rigdom paa mandlige Riim, sjeldent fra Reglen. Smuk er Blandingen af kvindelige og mandlige Riim, som almindeligt findes hos Paludan-Müller; Gjennemførelsen af lutter mandlige Riim, som findes hos Byron, og som vel ofte er nødvendig i Engelsk, bør i Dansk afgjort forkastes. Som en Licents faae de daktyliske Riim, hvortil Forbilleder hist

og her findes i de romanske Digtninger, at passere, skjøndt deres Anvendelse bringer Verset til at tendere stærkt imod et sexfodet. Paludan-Müller har anvendt dem nogle Gange.

Disse Bemærkninger om Rimene kunne i deres Heelhed finde Anvendelse paa Sonetten og Terzinen.

3. Choriambiske Derivater.

Secundære, tertiære og qvaternære choriambiske Former. Overgangsformer mellem stigende og dalende Rhythmer, Kæmpeviseverset.

I Afsnittet 1. er det paaviist, at Choriamben efter sin Structur maa opfattes som en enkelt Arsis og en Anapæst, idet Scansionen nemlig godtgjør, at der i Vers med constante Pauseforhold foran Choriamben finder en Forlængelse af Pausen Sted, der svarer til Gjennemsnitslængden af en Thesisstavelse, og at endvidere Choriambens Thesis qvantitativt har samme Vægt som Anapæstens. Vi have af dette Forhold draget den Slutning, at Øret for tiltrods for den arsiske Begyndelse at kunne opfatte Bevægelsen som iambisk kræver en Erstatning for den bortfaldne første Thesisstavelse, og at det finder denne Fordring tilfredsstillet, naar den arsiske Begyndelse i det næste Led modarbeides af en forstærket iambisk Impuls, som frembringes ved, at Dipodiens anden Iambe ombyttes med en Anapæst.

I strengere iambiske Vers, som alle rimede femfodede, det akatalekte Dimeter (Byrons og Walter Scotts episke Versemaal, „Eivind Bolt"), Monometret, saavelsom alle kunstige Stropheformer, er Ombytningen af den første Dipodie med den almindelige Choriambe i Reglen den eneste mulige Forandring; i det dramatiske Versemaal er den paa Grund af dettes exceptionelle Natur endvidere mulig overalt, hvor den efter en Skilletegnspause kan erstatte en heel Dipodie. I de friere lyriske og episke Stropheformer, som dannes enten ganske af katalekte Dimetre eller af akatalekte vexlende med disse[1]),

[1]) Monometre, som selv ere uimodtagelige for videregaaende Forandringer, kunne selvfølgelig ogsaa blandes imellem.

særligt i blandet iambisk-anapæstiske Vers, finde vi derimod det choriambiske Princip, Bortkastelsen af Versets første Thesisstavelse paa Basis af en efterfølgende Erstatning, ført videre i en Række af secundære choriambiske Former.

Scandere vi Heibergs tidligere citerede Digt af „Alferne“, ordne Fødderne sig saaledes:

En Aften eensom gik jeg nys,
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —
Stjernerne funkled;
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑
Den halve Maane med sit Lys
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —
Halvt dem fordunkled.
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑
Jeg drog ad vildsomme Sti saa lang,
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Og stedse slog paa min tause Gang
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Nattergalen sin Trille.
— ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑
Jeg lagde mig ved Egens Rod,
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —
Natten var stille,
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑
Og Maanen paa mit Ansigt lod
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —
Straalerne spille.
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑
Min Jægertaske jeg hvilte paa,
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Min Hund ved Siden paa Mosset laae;
⏑ —| ⏑ —‖ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Snart fik Øiet en Dvale.
— ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑

Vi have her Lethed ved at forklare alle Linierne som iambiske Former, undtagen syvende og fjortende. De synes ganske vist at bestaae af en Trochæ, en Daktyl og en Trochæ, og enhver Metriker vilde rask snoe sig fra Vanskeligheden ved at sige, at de virkeligt ere det. Alligevel er der Noget, som forbyder det. Vi føle ved Oplæsningen, at der findes en bestemt Correspondance mellem disse to Linier paa den ene Side og anden og fjerde, niende og ellevte paa den anden Side, — en Correspondance, som den store Mester i Versbehandlingen bevidst har lagt an paa; det viser

den Strenghed, hvormed den i disse to Stropher fremstillede Bygning ogsaa er gjennemført i Digtets tre følgende, uden den ringeste Afvigelse fra Typen i nogen Linie. Vi føle i dette Digt, der ved Riimslyngningen er sammenknyttet til et enkelt, vidunderligt skjønt Hele — nogetnær det Ypperste, som vor Litteratur kan opvise af original Strophebygning, — intetsteds nogen Forandring i Grundrhythmen. Vi føle ved de omtalte Linier ikke noget Brud paa Bevægelsen, ikke mere end ved en Triol i en Firefjerdedeelstakt; vi mærke intet Stød, ikke den ringeste Vanskelighed ved Overgangen fra de foregaaende Linier til den syvende eller fra denne igjen til de efterfølgende.

Der er to Maader, hvorpaa vi kunne komme paa det Rene med et Versemaals Natur; den første bestaaer i Scansionen. Den anden bestaaer i at forsøge, hvilke Forandringer Figurerne taale at underkastes uden, at deres Grundrhythme derved altereres. Sætte vi i den syvende Linie istedenfor „Nattergalen sin Trille“ — „Aftenens Fugl sin Trille“, og læse derefter Strophen i Sammenhæng, da ville vi see, at denne Figur, en Choriambe med efterfølgende Iambe, fuldkomment erstatter den oprindelige; vi føle, at den rhythmiske Bevægelse er uforandret og tilfredsstillende for Øret. Skrive vi derimod: „Nattergal sin Trille“, saa skeer der et Brud paa Rhythmebevægelsen. Øret tilfredsstilles ikke ved disse tre Trochæer; den lille efterhængte Artikel i „Nattergalen“ maa til for at føre den momentant brudte Bevægelse tilbage i den rigtige Retning.

Hvorpaa beroer nu denne Linies næsten magiske Virkning? Den beroer, som Øret strax vil kunne sige, først og fremmest paa Correspondancen med anden og fjerde Linies Choriamber. Med dem har den tilfælles, at en Thesis foran Linien er bortfalden. Men man føler tillige, at sætter man i syvende Linie den simple Choriambe, „Aftenens Fugl sin Trille“, bliver Figuren noget mattere. Man føler, at der i Heibergs egen Linie er Noget, der ligesom en chromatisk Overgang forhaler og spænder stærkere paa det Efterfølgende, end den simple Septimaccord, der kræver en Opløsning. Øret er ved de foregáaende choriambiske Linier blevet vænnet til

den begyndende Arsis og taaler at spændes noget stærkere, medens det dog, som de ovenfor anstillede Experimenter vise, ikke kan undvære Erstatningen for den manglende første Thesis. Og denne Spænding er nu frembragt ved, at Erstatningen her ikke som ellers gives i første, men i det andet Led af den iambiske Række, som følger efter den enkelte Arsis. Der er mellem denne og den følgende Anapæst indskudt et iambisk Element, som i Forbindelse med den første Arsis saaledes danner en Slags sammensat Arsisperiode, der kræver en Opløsning i den følgende Rhythme. Som vi altsaa have seet en enkelt Arsis i Forbindelse med en Anapæst danne den oprindelige Choriambe, saaledes see vi nu, at en Kreticus med efterfølgende Anapæst danner en sammensat Fod, Kretikanapæsten, en secundær choriambisk Form, der under visse Betingelser, ligesom den første erstatter to, er istand til at erstatte tre Iamber[1]). De to Figurer svare altsaa saaledes til hinanden:

– | ⏑ ⏑ –, Choriambe.
– ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ –, Kretikanapæst.

Det er mig om at gjøre, uigjendriveligt at have godtgjort Rigtigheden af min Synsmaade og iforveien at have imødegaaet enhver Indvending. Jeg nødes derfor til endnu engang at vende tilbage til Betragtningen af de foregaaende Stropher.

Naar jeg har sagt, at en Thesis foran Linien er bortfalden, at Øret som Erstatning derfor fordrer en kraftigere Impuls for at vende tilbage til den iambiske Bevægelse, og at denne kun kan gives ved en Anapæst, da kunde man sige,

---

[1]) Man maa ikke herimod indvende, at dette tripodiske Led sønderriver den dipodiske Inddeliug. Det maa her erindres, hvad tidligere er paaviist, at Tripodien i iambiske Vers aldrig er Andet end et specielt Tilfælde af Dipodien, der navnlig har Accenterne fælles med denne. Musiken viser ved sine bundne Noder, der fra een Takt gribe over i den følgende, analoge, og hvor disse som i Takten $^{3}/_{4}$ ♪ ♩ ♩ ♪ | ♪ ♩ ♩ ♪ tillige ere synkoperede, endnu langt videre gaaende Revolutioner i Takten. Ret hensigtsmæssigt vilde det forøvrigt maaskee være at antage disse Dimetre for Qvadripodier, der altsaa bleve et andet specielt Tilfælde af Dipodien.

at der i det foreliggende Tilfælde ingen Grund er til at see Sagen paa denne Maade. Man kunde sige, at man i femte og sjette Linie er bleven vænnet til Anapæsten i tredie Fod, og at den ofte citerede syvende Linie i Virkeligheden kun er et saadant Vers, hvori „Optakten“ i god Overeensstemmelse med de Apelske Principer er bortfalden. Man kunde sige, at Beviset for, at den med de foregaaende Linier corresponderende Anapæst og ikke den begyndende Thesis her er nødvendig, er, at selv om man gjør Linien fuldstændigt iambisk:

Jeg drog ad vildsomme Sti saa lang,
Og stedse slog paa min tause Gang
En Nattergal sin Trille —
⌣ — | ⌣ — ‖ ⌣ — | ⌣

hvad der theoretisk skulde være muligt, saa erstatter Begyndelsen dog ikke den manglende Tostavelsesthesis i tredie Fod. Da disse Indvendinger have et Skin af Rigtighed, er jeg nødt til at gjendrive dem tilbunds.

Siger man istedenfor det Oprindelige: „Nattergal sin Trille“, da savner Øret Noget. Dette skulde nu altsaa principaliter være Anapæsten og ikke en Begyndelsesthesis. Men ophæver man den Nødvendighed, der ifølge Correspondancen med de foregaaende Linier skulde kræve Anapæsten i tredie Fod, idet man ved at bortskaffe Anapæsterne af femte og sjette Linie gjør hele Strophen ublandet iambisk:

Jeg drog ad vildsom Sti saa lang,
Og stedse slog bag Løvets Hang
Nattergal sin Trille —

da lyder den sidste Linie lige defect. Øret fordrer her ligesom i det oprindelige Vers „*Nattergalen*“; Anapæsten er ligefuldt nødvendig. Siger man derimod i denne sidste Variant „*En* Nattergal sin Trille“, da tilfredsstilles Øret fuldkomment. Dette maa være et tilstrækkelig afgjørende Beviis for, at Øret fordrer *denne* Stavelse eller Erstatning for den, og at Correspondancen med de foregaaende anapæstiske Linier ikke er det Afgjørende, ihvorvel denne er et Bihensyn, hvis Tilsidesættelse i den oprindelige Rhythme

gjør den reent iambiske Linie stødende. Den Omstændighed, at i Heibergs Form denne Correspondance finder Sted, samtidigt med at Erstatningskravet fyldestgjøres, skylder Linien sin Skjønhed. Det er af denne Grund, at den secundære choriambiske Form her er paa sin Plads fremfor den almindeligere og nærmere liggende primære, og det er af den Grund, at ingen af de ellers correcte Varianter naae den oprindelige i Velklang. Heiberg har med genialt Instinct valgt en saa fuldendt, alle Fordringer tilfredsstillende Form, at enhver Forandring af den kun kan forringe Skjønheden.

Efter nu paa den strenge Kunstdigtnings Omraade at have godtgjort Nødvendigheden af at opfatte de to første Led af de choriambiske Former som Derivater af den stigende Rhythme, gaaer jeg over til at betragte Kæmpeviseverset, hvori disse Former spille en vigtig Rolle.

Kæmpeviseverset har været Gjenstand for de forskjelligste, tildeels de afsindigste Opfattelser. Thortsen (I, S. 60) skriver dets Schema som de tidtomtalte Trochæer[1]) med Anakrusis. Heiberg[2]) skriver: „Rhythmus i hvert enkelt Vers er en Periode af to Takter i $^6/_8$ Taktart[3]); det er følgeligt et kvantiterende Vers, hvori en lang Stavelse er af samme Længde som to korte“. At Heiberg ikke skulde have forbundet en Tanke med disse Ord, er vanskeligt at troe; men hvilken denne i saa Fald har været, vil vist altid forblive en Gaade. N. M. Petersen opstiller[4]) to væsentligt forskjellige Former for Kæmpeviseverset; den første betegner han som et Versemaal „i $^4/_4$ eller (!) $^6/_8$ Takt“, den anden som „$^2/_4$ eller (!) $^3/_8$ Takt“; men da han hverken giver Versemaalet noget Navn eller har nogen Forklaring paa sin ubegribelige Nodeskrift, er det ikke godt at blive klog paa,

---

[1]) og Daktyler med Anakrusis, hvis Tilværelse han selv (II, S. 230 o. flg.) benægter!

[2]) Pros. Skr., 3 Bd. S. 47.

[3]) Mærk vel, at denne Taktart sletikke findes i hans System!

[4]) Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1842—43, S. 177, „Om Behandlingen af Kæmpeviserne“. Litteraturhistorie, 2 Udg. I, S. 153.

hvad han overhovedet har meent. W. Grimm[1]) skjelner ligeledes mellem to Former, af hvilke den ene bestaaer af to Langlinier, hver paa 7 til 10 (!) Accenter og med en Cæsur i Midten; den anden af to korte Linier uden Cæsur med 4 til 6 (!) Accenter i hver. Den ene rigtige Anskuelse er fremsat af Grimms Recensent i „Heidelberger Jahrbücher“ [2]), som i Et og Alt har opfattet Versets Grundform paa den naturlige Maade, uden dog at have gjort noget Forsøg paa at klare Vanskelighederne ved de choriambiske Overgangsformer.

Det er i denne Undersøgelse tilstrækkeligt fremhævet, at iambiske Vers meget ofte optræde med arsisk Begyndelse; jeg bemærker fremdeles foreløbigt, hvad paa rette Sted udførligt skal blive paaviist, at trochaiske undtagelsesviis kunne optræde med thetisk Begyndelse. Det følger heraf, at det enkelte Vers altid bestemmes som stigende eller dalende ved Massen af de andre. Forsaavidt nu Kæmpevisens Natur skal afgjøres ved en simpel Majoritetsbestemmelse, bliver der ikke Skygge af Tvivl om dens iambiske Charakteer; thi de Linier, som have Forstavelser, ere afgjort i Majoritet[3]). Disses Herredømme bestemme ved deres Forening med den udprægede logiske Fod Versemaalet tilstrækkeligt som en stigende Rhythme, idet Sprogrhythmen i Kæmpeviserne, som forhen udførligt er paapeget, væsentlig er iambisk, det vil sige iambisk-amphibrachisk, men aldrig trochaisk som i fornyrðalag.

---

[1]) Altdänische Heldenlieder, Balladen und Märchen, Heidelberg 1811, Fortalen.

[2]) for 1813, I, S. 172. Recensenten er, ifølge N. M. Petersen, Gräter.

[3]) Det er forøvrigt klart, at en simpel Majoritetsbestemmelse ikke er istand til at afgjøre dette complicerede Spørgsmaal. Choriamben har i den europæiske Versification fra den graae Oldtid Hævd som en iambisk Figur, — endog af Kretikanapæsten vise de asklepiadeiske Vers et tydeligt Spor, — medens derimod thetisk Begyndelse i dalende Rhythmer næsten i alle Sprog ere store Sjeldenheder. De trochaisk-daktyliske Rhythmer ere i Reglen saa strengt byggede, at de arsiske Begyndelser i et givet Metrum ikke blot maae være i Majoritet, men i uhyre Majoritet, naar det skal ansees for dalende, og det maa endda fremvise ganske andre Former end den primære Choriambe.

Disse Argumenter gjælde imidlertid kun den Form, hvori Kæmpeviserne ere opbevarede til vore Dage; det er stundom blevet antaget, at de oprindeligt skulde have lydt anderledes, og ihvorvel jeg ikke kan dele denne Mening, skal jeg gjerne indrømme, at den stærke Fremtræden af disse to Momenter, navnlig af Forstavelserne, der ofte ere blot Fyldekalk, kunde skyldes en senere Udvikling. Men der er endnu et tredie Moment, som tyder paa, at Rhythmen oprindeligt er følt iambisk, og at den senere Udvikling ialtfald kun har suppleret, ikke forandret den oprindelige Rhythme; og dette er Versenes Udgang, et Moment, som ikke har ringeste Betydning for Classificationen af en metrisk Form, seet uden Hensyn til Tid og Sted, men som har saameget desto større for den historiske Betragtning. Ihvorvel denne ligger noget udenfor dette Arbeides Plan, der vel har en almindelig-historisk Betragtning til Formaal, men som ikke gaaer ud paa at skrive de enkelte Epochers Historie, troer jeg dog, at Problemet er interessant nok til, at jeg kan forsvare Digressionen. Uden at søge at fastslaae nogen endelig Afgjørelse af et Spørgsmaal, der kan trænge til at belyses fra mange flere Synspuncter end det enkelte, hvorfra jeg seer Sagen, fremsætter jeg her blot den comparative Metriks Synsmaade.

Enhver der, som Folkepoesiens Forfattere i alle Lande, skriver ikke efter Kunsttheorier, men efter det blotte Gehør, instinctmæssigt, naivt, vil almindeligt vælge en akatalekt Form[1]). Paa det Tidspunct, da Versemaalene blive rhythmisk bestemte, — de begynde, som bekjendt, i de med Sikkerhed paaviselige Udviklinger altid med Tostavelsesfødder — see vi denne Bestræbelse særligt rettet imod at tilveiebringe et lige Antal Stavelser i Verset. Det uøvede Øre fordrer navnlig i ikke altfor lange Linier, — ved Tetrametrene er Forholdet noget anderledes — en vis Correspondance mellem Versets Indgang og Udgang, som først den høistudviklede Kunstpoesie, der forsætligt lægger an paa Uovereensstemmelsen

[1]) At sige da i Tostavelsesfødder og Anapæster; Daktyler ere derimod aldrig akatalekte uden i yderst sjeldne Former af Kunstpoesien.

for at frembringe en vis Virkning, gjør Brud paa; i en for Massens Vedkommende halvbarbarisk Tid er det altid en akatalekt Form, som gjør sig populær. Det vise de indiske Slokavers, det viser det græske Trimeter, forsaavidt man tør tage dette til Indtægt som et oprindeligt Folkevisevers; det vise de franske Monorimes, ligesom ogsaa Afstumpningen af Alexandrinerens første Hemistich skyldes en lignende Aarsag. Navnlig illustrere alle de trochaiske Hovedversemaal Phænomenet[1]), de serbiske og bøhmiske Trochæer, de spanske Redondillas, de finske Kalevala-Vers vise det ligesaa fuldt som det islandske fornyrðalag paa Overgangen til dróttkvæði. Fremfor Alt maa det bemærkes, at intet mig bekjendt Folkeslag i Verden har uddannet et makrokatalekt trochaisk Dimeter med mandlig Udgang (— ⏑ — ⏑ ‖ — ⏑ —) som almindelig Form, endsige som sit Hovedversemaal[2]), og denne Form er bl. A. i den paa Former rige danske Kunstdigtning aldrig brugt ublandet i noget Digt. Men vilde man imidlertid antage den danske Kæmpevise for en trochaisk Form, da maatte Typen for den netop blive denne og ingen anden; thi om Versets Udgang kan ingen Tvivl være: de kvindelige Udgange ere uimodsigeligt kun normale i de trearsiske Linier, (hvor de tilmed utvivlsomt have været betonede spondeisk og følgelig i Realiteten ere fuldkomment neutrale Former), hvorimod de mandlige i de firearsiske ere i stor Majoritet. Og at Udgangene i denne Stropheform, — den simple Dobbeltlinie, — hvori de indeholde Riimordene, i det Hele ere de mod Vilkaarligheder bedst garderede Puncter og det meest Uforvanskede i Verset, maa være Enhver klart.

I enhver primitiv Digtning, der er baseret paa Gjentagelsen af et eneste Vers, vil man som sagt paa det Tidspunct, da den bliver rhythmisk bestemt, finde en enkelt Form dominerende, som viser sig at være den akatalekte, og saa vil man forresten maaskee finde den vaklende lidt

---

[1]) Ved disse viser Abnormiteten sig nemlig som en Mangel, hvad der langt mindre taales end den tilsvarende Abnormitet i de iambiske Vers, der viser sig som noget Overflødigt.

[2]) Islænderne alene undtagne, hvorom senere.

til begge Sider mellem en katalekt og en hyperkatalekt Form. Er Grundformen som i vor Kæmpevises Dobbeltlinie i sin Udgang mandlig, saa kan man være forvisset om, at den er følt iambisk. Man vil maaskee herimod indvende, at efter hvad jeg selv forhen har gjort opmærksom paa, den Maade nemlig, hvorpaa Rimet i den gothisk-germaniske Digtning forlænger det oprindelige Vers, idet det kvindelige Riim gjennem en spondeisk Betoning fører over til en kretisk, mandligt rimet Form, skulde den arsiske Udgang være ældre end den thetiske Begyndelse. Dette Argument vilde nu for det Første kun kunne gjøres gjældende med Hensyn til Kæmpevisens ældste Strophe, den rimede Dobbeltlinie, medens det derimod taber sin Betydning overfor den fireliniede Strophe, hvis firearsiske Linier ere riimløse og hvis mandlige Udgang ikke lader sig udlede af spondeiske Riim. Men i Virkeligheden er det saalangt fra at kuldkaste min Paastand, at det tvertimod bekræfter dens Rigtighed. Sagen er nemlig den, at den arsiske Udgang af de rimede Linier først trænger igjennem og bliver normal under Indvirkningen af den thetiske Begyndelse. Det vise Børneversene, der i alle gothisk-germaniske Sprog, endog i Engelsk, med en forbausende Haardnakkethed have bevaret deres trochaiske Charakteer; men af den Grund har deres fjerde Arsis heller aldrig kunnet hæve sig til at blive normal som i Kæmpevisen; deres Typus er uimodsigeligt endnu den Dag idag — endog for Nydannelserne — en trefodet Trochæ. Børneversene ere det ene Ansigt af Overgangsversificationens Ianushovede, det, som vender sig tilbage mod Oldtidsversificationen; Kæmpevisens Dobbeltlinie er det andet, som seer fremad mod Nutidens.

Hvor man paa et mere udviklet Stadium lader længere og kortere Linier regelmæssigt vexle, vil man altid stræbe efter at gjøre den første akatalekt, det viser Alt, hvad der kaldes Tetrametre, de persiske som de græske, den latinske Kirkepoesies som det skotsk-engelske „common metre“, der er udgaaet fra dette; det eneste anapæstiske Tetrameter, jeg kjender, det græske komiske Vers, er dannet

efter det samme Princip[1]). Intet naivt Øre vil falde paa at skabe Stropher som:

Du grunder taus, som om en Gaade
Betyngede dit Bryst;
Du seer til Stjernerne, som om du
Af dem forlangte Trøst. (Hertz.)

Eller den tilsvarende trochaiske:

Tolk min Daad og min Bedrift
I en Skjaldesang!
Lad den fra din Runeskrift
Tone frem engang! (Oehlenschläger.)

Slige Former tilhøre uimodsigeligt den senere Kunstdigtning. Medens man saaledes for dennes Vedkommende aldeles Intet kan slutte af Versets Udgang, kan man med desto større Sikkerhed ved Bestemmelsen af Versemaalets Natur i den naive Folkedigtning drage en Slutning derfra.

---

[1]) Nibelungenverset viser eiendommelige Forhold, men disse kunne dog ikke tjene til at modbevise min Paastand. Sagen er nemlig den, at medens alle de ovennævnte Tetrametre ere dannede ved Sammenknytning af to Dimetre og altsaa ere strophiske Forbindelser, er Nibelungenverset et oprindeligt Accentdimeter, der udvikler sig til et accentuerende Tetrameter, ɔ: det er oprindeligt et Vers og er stadigt følt saaledes. Af den Grund følger det ikke de her nævnte, men de forrige strophiske Forbindelsers Analogie, hvad der tydeligt nok viser sig i, at Langverset betragtet som saadant har mandlig Udgang svarende til den thetiske Begyndelse. Udgangen af den første Hemistich bliver derimod først meget seent rhythmisk bestemt; oprindeligt er den utvivlsomt følt som firearsisk; endnu i den begyndende Kunstdigtning (Nibelungenôt) er den temmelig ubestemt; Bestemtheden indtræder først i den sene Middelalder, hvor den bliver rimet, og hvor Strophen antager den Form, som ligger til Grund for det moderne Nibelungenvers („Hildebrandton“, see Schneider, Darstell. d. deut. Verskunst, S. 278); Exempel derpaa byder Digtet „Etzels Hofhaltung“ (Heldenbuch, udg. af v. d. Hagen, 1855). Derimod viser Versets Stammefrænde, Alexandrineren, Bestræbelsen for i den første Hemistich at bringe Ind- og Udgang til at stemme, rigtignok paa en heelt anden Maade.

Naar vi nu i den fireliniede Kæmpevisestrophes første og tredie Linie, tiltrods for at Sprogets Forraad af trochaiske Ord overstiger Eenstavelsesordenes Antal (som paa Kæmpevisens Tid næsten ere de eneste Repræsentanter for de iambiske Udgange), finde tre iambiske Udgange for hver trochaisk, vi træffe (at sige: i de virkeligt firearsiske Linier), saa kunne vi allerede deraf med en til Vished grændsende Sikkerhed formode, at Rhythmen er følt iambisk.

Den sidste af de nysanførte Stropheformer er ikke uden Interesse. Skulde vor Kæmpevise nemlig være en trochaisk Form, da maatte denne og ingen anden blive dens Type; thi om at opstille den trochaiske Udgang af de firearsiske Linier som normal, kan der som sagt ikke være Tale. Men nu træffer det sig saa besynderligt, at denne Strophe, trods sin tilsyneladende Simpelhed, endog i de gothisk-germaniske Sprogs paa Former overordentlig rige Kunstdigtning, er en saa uhyre Sjeldenhed, at den, som vil gjøre sig den Uleilighed at søge Exempler paa den, vil blive forbauset over at finde alt Andet, kun ikke den. Det eneste mig bekjendte Exempel paa dens Forekomst er Goethes „Füllest wieder Busch und Thal“. I Dansk har jeg aldrig seet den gjennemført; de ovenfor citerede fire Linier af Oehlenschläger ere en Halvstrophe, hvis anden Halvdeel er en heelt anden Rhythme. Og denne Strophe skulde saa virkeligt nogensinde have været Folkedigtningen naturlig i den Tid, da Sproget har existeret som Dansk?

Og alligevel er denne Strophe uimodsigeligt Typen for den islandske Folkevises fireliniede Strophe, ligesom Formen — ⏑ — ⏑ ‖ — ⏑ — er Typen for den toliniede Strophes Vers. De to islandske Former staae saaledes i den meest afgjorte Modstrid med Alt, hvad jeg i det Foregaaende har udviklet. Men dette kan jeg ikke lade gjælde for Beviis imod Rigtigheden af min Anskuelse. Tvertimod beviser det kun, at disse Former aldrig have havt Rod paa Island. Det er vitterligt nok, at Island har faaet sin Folkevise fra Danmark; Rimene have været Versenes faste Puncter, som vanskeligt lode sig forandre, ellers havde sagtens den nationale, allerede i Eddaerne fremtrædende Tilbøielighed for kvindelige Riim her

aabenbaret sig[1]), — som overhovedet Versenes Udgange have været det mindst Angribelige i Rhythmen; men paa den øvrige Deel af Verset har den islandske Sprogeiendommelighed og det nationale Metrum reageret; deraf Spliden mellem Versets Indgang og Udgang.

Endnu et Forhold maa anføres, som taler for en oprindeligt stigende Rhythme i vor Kæmpevisestrophe, og som neppe heelt og holdent kan skyldes en senere Tids Udvikling. Som alt bemærket have de fleste Vers thetisk Begyndelse; hvor tilsyneladende trochaiske Linier forefindes, vil det vise sig, at de navnlig fremtræde i den fireliniede Strophes første Linie:

Det var Alf i Odderskjær,
Vred op en Eg med Rod;
Han slog til ungen Angelfyr
Det han faldt død til Jord. (D. g. F. 19.)

Ulige mindre hyppigt i tredie:

Tak have Magnus Algotsøn,
Han holdt saa vel sin Tro:
Maanedsdag derefter kom,
Lod han sit Bryllup boe. (D. g. F. 181.)

En sjelden Gang i begge:

Det var Hagbard Kongesøn,
Han sig tilbage saae;
Borte var hans gode Sværd
Og saa hans Brynje blaa. (D. g. F. 20.)

Men endnu langt sjeldnere end i første og tredie Linie forekomme imidlertid slige Figurer i anden Linie, — typiske Exempler ere neppe til at finde:

Da misted jeg min Brynje god
I det samme Slag;
Jeg misted og min gode Hest
For Troyen der vi laae. (D. g. F. 5.)

---

[1]) Betegnende er det, at i en enkelt, paa Island beviisligt hjemmehørende Vise som Gunnars kvæði (ɔ: Gunnar paa Hlíðarenda; Grundtvig og Sigurðsson, Ísl. fornkv. Nr. 49) findes de kvindelige Riim næsten fuldstændigt gjennemførte.

og sjeldnest i fjerde:

Nu haver Jomfru Svanelil
Forvundet al sin Kvide;
Hun sover isaa gladelig
Ved sin Konges Side. (D. g. F. 22.)

og Ingen vil kunne være blind for, at de tillige i disse to Linier ere langt mere tvungne end i de to andre og næsten synes at være et Brud paa Rhythmen. Dette — baade Sjeldenheden og Unaturligheden af slige Former i de lige Linier — er fuldstændigt ubegribeligt, hvis man antager Versemaalet for trochaisk og følgelig disse Linier for normale; antager man derimod, at det er blevet følt iambisk, og at disse Linier ere abnorme, saa giver Forklaringen sig af sig selv. Enhver rhythmisk Bevægelse taaler nemlig bedst at underkastes Forandringer, hvor den begynder et selvstændigt Afsnit; derfor taaler Strophen som Heelhed bedst Forandringer i første Linie[1]; derfor taale Halvstropherne som Heelheder bedst Forandringer i deres første Linier, derfor taaler endelig Verset bedst Forandringer i sin første Dipodie.

Det være som det vil med Kæmpevisens oprindelige Form og Maaden, hvorpaa Rhythmen er bleven følt af dens egentlige Forfattere og Samtidige. Vil man antage, at Rhythmen har været noget mere neutral, mindre charakteerfuld, og at Islænderne have udviklet den stærkt i een Retning, den senere danske Overlevering i en modsat, saa vil jeg lade dette staae ved sit Værd. Spørgsmaalet vedkommer sletikke min Undersøgelse, som kun gaaer ud paa at paavise, at Sprogets oprindeligt trochaiske Versification gradviis er gaaet over til en iambisk; om denne Revolution har været fuldført Aar 1200 eller først Aar 1500, er for Betragtningen af Nutidsversificationen aldeles ligegyldigt. I den Form, hvori Kæmpeviserne ere overleverede til os, ere de iambiske; de besidde alle de Eiendommeligheder, der charakterisere

[1]) i alt Fald i stigende Rhythmer; de dalende taale her mindre godt en fri Behandling.

den stigende Rhythme, og fattes alle dem, der charakterisere den dalende. Der existere Hundreder af tvetydige Former, der med lige Lethed kunne henføres til det trochaiske og til det iambiske System. Men til disse hører Kæmpevisen ikke; om dens iambiske Natur kan der ikke være Skygge af Tvivl, og naar den er bleven betvivlet, skyldes dette kun den grændseløse Uvidenhed om alle metriske Love hos dem, som indlade sig paa at bedømme metriske Phænomener. Den logiske Fods Herredømme i den indre, de begyndende Thesisstavelsers i den ydre Rhythme, ere Facta, som ikke lade sig bestride, og med hvis Paaviisning Versemaalets stigende Rhythme eengang for alle maa være hævet over al Discussion. Oplysende for Rhythmens Charakteer er ogsaa den Maade, hvorpaa alle vore Digtere have opfattet den. Hvor disse ikke som Oehlenschläger i „de tvende Kirketaarne“ udenvidere copiere alle Metrets Former, have de altid gjengivet den iambisk (Hertz i „Svanehammen“, „Sommerliv“, Hauch „Borgjomfruen“, „Magnus og Knud Lavard“, „Kong Olaf og kans Staller“, Ingemann „Hr. Ebbe“, o. s. v.), stundom anapæstisk eller med en enkelt Choriambe, men aldrig trochaisk, ikke engang trochaisk-daktylisk.

Kæmpevisens fireliniede Strophe, som er Kæmpevisestrophen κατ' ἐξοχήν, og med hvilken vi i det følgende skulle beskjæftige os, maa altsaa opfattes som bestaaende i sin Grundform af fire iambiske Dimetre, af hvilke første og tredie ere akatalekte og riimløse, anden og fjerde brachykatalekte (med mandlig eller kvindelig Udgang) og rimede. I sin Reenhed er denne Grundform sjelden; følgende Stropher give den dog nogenlunde:

Der skinner i den første Skjold
En Løve alt saa bert
Og Kronen af det røde Guld,
Det er Kong Didriks Mærke.

Der skinner i den anden Skjold
En Hammer og en Tang;
Den fører Vidrik Verlandsøn,
Han slaaer og tager Ingen til Fange.

Der skinner i den [tredie] Skjold
En Gam saa rød som Guld;
Den fører Helled Haagen,
Han er en Helt tilfulds.

Der skinner i den [fjerde] Skjold
En Ulv iblandt de Riis;
Den fører ungen Ulf van Jern,
For Kæmper bær han Priis. (D. g. F. 7.)

Efter denne Betragtning af Versemaalets Grundform staaer tilbage Betragtningen af dens specielle Former, Redegjørelsen for de Liniers Natur, som ikke theoretisk lade sig bringe ind under de hidtil kjendte metriske Kategorier, og som jeg har betegnet som Overgangsformer. To af disse ere allerede omtalte.

Choriamben er for almindelig en Form til at jeg behøver Andet end at nævne den:

Skammel han boer sig nør i Thy.
— ⏑ ⏑ —
(Ebbe Skammelsøn.)

Ligesaa almindelig er i Kæmpevisen den secundære Form, Kretikanapæsten:

Skimming hedder min fuldgod Hest[1]),
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Er født paa Grimmer-Stod;
Mimring hedder mit gode Sværd,
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Det rinder i Kæmpeblod.
Skrep da hedder min gode Skjold,
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Saamangen Piil iskudt;
Grib da hedder min gode Hjelm,
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Saamangt et Sværd over brudt. (D. g. F. 7.)
Kongen raader for Borgen
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Og saa for alle Land. (D. g. F. 8.)
Tusind Mark af det røde Guld
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — |
Hun for hans Sjæl udgav. (D. g. F. 178.)

---

1) Denne Linie af Opskrift B, Resten af A.

Som Kretikanapæsten er dannet af den primære Choriambe ved mellem dennes første Arsis og den efterfølgende Anapæst at indskyde et iambisk Element, saaledes kan man atter af denne secundære Form danne en tertiær ved paa samme Maade at forøge den sammensatte Arsisperiode, som Kreticus danner i Kretikanapæsten, med et nyt iambisk Element, hvorved Kreticus forvandles til Foden – ⏑ – ⏑ ⏑ –, som jeg foreslaaer at kalde Kreticiambus[1]), og Anapæsten, som indeholder Erstatningen for Versets første bortfaldne Thesis, først følger i den oprindelige fjerde Fod. Figuren findes som de foregaaende i Folkevisen, om den end ikke er almindelig[2]):

Du skalt aldrig stride den Strid,
— ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Du skalt jo Seier vinde;

[1]) Forekommer under Navnene Antiperiodicus og Hypodochmius hos Grammatikerne. Det sidste Navn er særligt uheldigt, og ihvorvel det første er ret betegnende, foretrække jeg dog at betegne Foden paa en anden Maade. Da nemlig det choriambiske System i sig selv er noget compliceret og nødvendigt maa være det, fordi Forholdene selv ere det, — og da Navnene ikke heelt kunne undværes (hvorvel man i Almindelighed vil kunne hjælpe sig med Betegnelserne primær, secundær, tertiær, qvaternær choriambisk Form), bør man ialtfald sørge for, at Nomenclaturen paa dette Omraade paa eengang er let at erindre og udtrykker saa meget som muligt. Fuldstændigt udtømme Fodens Egenskaber ved Navnet kan man selvfølgelig ikke; men Fordringerne tilfredsstilles dog nogenlunde, naar man i de choriambiske Derivater lader deres kretiske Charakteer — Kreticus er i en vis Forstand Typen for den hele Række — og særligt deres kretiske Begyndelse være udtrykt i selve Navnet, saa at man med Sikkerhed veed, at man i enhver Sammensætning, der ifølge sit Navn indeholder et kretisk Begyndelsesled, har en choriambisk Form for sig. Det Hensyn, at dette og flere af de paa denne Maade dannede Navne ere lidet velklingende, maa vige for de store praktiske Fordele, som denne Betegnelsesmaade yder.

[2]) At denne Form er sjeldnere end de foregaaende, er i et iambisk Versemaal naturligt; at den efterfølgende qvaternære Form er hyppigere end den, beroer paa, at den er knyttet til enkelte, for alle Viser fælles Ordforbindelser.

Du skalt aldrig reise den Sti,
— ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Du skalt jo Veien finde. (D. g. F. 34.)
Striden Strøm han stilles derved,
— ⏑ — ‖ ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Som førre var vant at rinde. (D. g. F. 46.)
Tabte han sin Hammer af Guld,
— ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ ⏑ —
Og borte var den saa længe. (D. g. F. 1.)

Denne Figur, der dannes af en Kreticiambe og en Anapæst, og som erstatter fire Iamber, ligesom Kretikanapæsten erstatter tre, er altsaa en tertiær choriambisk Form. Da det sagtens ikke er uhensigtsmæssigt at have et Navn for den i Systemet, kan man kalde den **Kretikocyprius** (Cyprius = en Iambe + en Anapæst), et Navn, som vel ikke fuldt charakteriserer dens Structur, men som dog paa en ret heldig Maade corresponderer med de øvrige Navne af denne Række[1]).

I anden og fjerde Linie falder den oprindelige Choriambe paa Grund af Figurens Simpelhed endnu temmelig let:

Han agted sig ikke borte at være
Vinter foruden en;
— ⏑ ⏑ —
Det vare fulde femten Aar,
Førend han kom igjen. (D. g. F. 250.)[2])
— ⏑ ⏑ —
I haver taget min Fæstemø,
Lagt paa de Bolstre blaae;
— ⏑ ⏑ —
Mig haver I paa Gulvet skudt
Udi de bare Straa. (D. g. F. 138.)[3])
—⏑ ⏑ —

---

[1]) Ogsaa i Kunstdigtningen forekommer Figuren. I Welhavens „Ved Skovbækken“, der formelt er en Efterligning netop af det samme Digt af „Alferne“, som før er citeret, forekomme Linierne:

Og hilser den med Veemods Røst
Duftende Dale, —
Dog kun til et drømmende Bryst
— ⏑ —‖ ⏑ — | ⏑ ⏑ —
Tonerne tale.

[2]) Lin. 1—2 af F. 12, Lin. 3—4 af G. 9.

[3]) Lin. 1 af A. 65, Lin. 2—4 af B. 38. (Lin 2 har her „Bolstre **saa** blaae“.)

Kjendeligt tungere falder Kretikanapæsten:

Saa vandt han op sit Silkeseil
Med forgyldene Raa;
— ◡ —‖◡ ◡ —
Saa seiled han til Helmer-Ø
Vel i Maaneder tvaa. (D. g. F. 11.)
— ◡ —‖◡ ◡ —

Forsøger man nu efter Analogien at anbringe den tertiære choriambiske Form, da bliver her kun Plads til Kreticiamben, medens Anapæsten, som skulde følge efter, skydes ud i den Deel af Verset, der her erstattes ved en Pause:

Og der de kom til Galgen,
Da var Hagbard hængt,
— ◡ — ◡ —
Og der de kom til Bure,
Da var Signild brændt. (D. g. F. 20.)[1]
— ◡ — ◡ —

Man vil høre, at der igjennem disse tre Figurer finder en gradviis Fremadskriden Sted, hvorigjennem den iambiske Rhythme meer og meer nærmer sig til en trochaisk, at den første Figur er den simpleste og lettest fattelige; den sidste derimod, som reelt er identisk med en katalekt Række Trochæer, den allertungeste. Som vi imidlertid have seet den opstaae gjennem en fortsat Udvikling, saa bør den paa sin Plads i Strophen opfattes som en iambisk Figur, det yderste Led i Overgangsformernes Række, men dog ifølge sin indre Structur bygget —|◡ —‖◡ —
og ikke — ◡|— ◡‖—.
Selv hvor denne brachykatakte Linie, hvad af og til skeer, har kvindelig Udgang og altsaa danner tre fuldstændige Trochæer, maa den ikke opfattes som en Tritrochæ, men som en Kretikoskolius: —|◡ —‖◡ —|◡
og ikke — ◡|— ◡‖— ◡.

I de brachykatalekte Linier har man med denne Form, der rettere betragtes som en qvaternær end som en tertiær choriambisk Form, — allerede naaet Versemaalets Grændser

[1]) Originalen (B. 52) har „Senelill“; Opskr. A. har derimod „Signill“.

og er naaet til en reelt trochaisk Linie, hvis Forhold til Kretikocyprius dog endnu nødvendiggjør, at man opfatter den som en iambisk Overgangsform. Denne Linies Analogie fører os atter et Skridt videre. I de akatalekte Linier er nemlig endnu en Forandring mulig, hvorved det choriambiske Princip er drevet ud til sin yderste Conseqvents; den bestaaer i, at man til Kreticiambeu føier endnu et iambisk Element, hvorved den efterfølgende Anapæst umuliggjøres. Den herved dannede Syvstavelsesfod, — ⏑ — ⏑ — ⏑ —, som kan kaldes Kretikodiiamben, og som altsaa ligesom den foromtalte isolerede Kreticiambe er qvaternær choriambisk, er, som alt omtalt, meget almindelig i Strophens første Linie og ikke sjelden i tredie[1]):

Midt udi den Borgegaard
— ⏑— ⏑ — ⏑ —
Der axler han sin Skind;
Saa gaaer han i Høieloft
— ⏑ — ⏑ —⏑—
For Hedningkongen ind (D. g. F. 71.)
Det var Langbeen Redsker[2]),
Han ind ad Døren krøb;
Det var Vidrik Verlandsøn,
— ⏑ — ⏑ — ⏑ —
Han hannem Hovedet kløv. (D. g. F. 7.)
Det var Lave Stisøn,
Han svared et Ord saa hvast[3]):
Hvad var det, der briste vilde,
— ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑
Og hvad var det, der brast? (D. g. F. 259.)

Selv hvor Linien som i dette sidste Tilfælde er hyperkatalekt og danner i Realiteten fire rene Trochæer, maa Systematikken bestemt fastholde Synsmaaden:

—| ⏑ —‖ ⏑ —| ⏑ —| ⏑, som kan kaldes antiiambisk, og ikke — ⏑| — ⏑‖ — ⏑| — ⏑, som er trochaisk.

---

[1]) Slaaende Exempler paa denne Stropheform i D. g. F. 134.

[2]) Denne Linie viser Nødvendigheden af at opfatte Formen — ⏑ — ⏑ — [⏑] i dens isolerede Forekomst som qvaternær.

[3]) Linien findes ikke i denne Form, see E. 53, F. 58 og H. 46.

Betragte vi Strophen:

> Saa tog de Greve Herre Geert
> Udi hans gule Lok;
> Saa hug de ham hans Hoved fra
> Alt over Sengestok[1]).

da egner heri den tredie Linie sig godt til at illustrere den hele Række af choriambiske Forandringer:

Grundform:

Saa hug de ham hans Hoved fra
⏑ — | ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ —

Choriambisk:

1. Hugged de ham hans Hoved fra
— | ⏑ ⏑ — | ⏑ — | ⏑ —, egl. Choriambe, enkelt Arsis + Anapæst.

2. Hug de hannem hans Hoved fra
— , ⏑ — | ⏑ ⏑ — | ⏑ —, Kretikanapæst, Kreticus + Anapæst.

3. Hug de hannem, Hovedet fra
— , ⏑ — , ⏑ — | ⏑ ⏑ —, Kretikocyprius, Kreticiambe + Anapæst.

4. Hug de ham hans Hoved fra.
— , ⏑ — , ⏑ —, ⏑ —, Kretikodiiambe.

Denne sidste Forandring er her formelt saavelsom reelt identisk med Bortkastelsen af Grundformens første Thesis. Dette, som Heiberg og Apel — theoretisk ialtfald — have anseet for den ligegyldigste Ting, er saaledes den allertungeste og meest hasarderede Forandring, som det er muligt at foretage i et iambisk Vers, og det sidste Udviklingsstadium i en lang Række. Skulde der endnu kunne være Tvivl herom, da kan Beviset føres paa en simpel Maade. Danner man en Kæmpevisestrophe af Stavelseforbindelser, der ingen logisk Mening indeholde og derfor kun udtrykke den rene Rhythme:

---

[1]) D. g. F. 156. Ordret saaledes findes Strophen ikke i nogen Opskrift.

Babam Babam Babam Babam
Babam Babam Babam.
Babam Babam Babam Babam
Babam Babam Babam

og foretager man her i tredie Linie de fire choriambiske Forandringer:

1. Bam Bababam Babam Babam
2. Bam Babam Bababam Babam
3. Bam Babam Babam Bababam
4. Bam Babam Babam Babam

da vil Enhver ved successivt at indsætte disse fire Linier paa deres Plads og derefter læse Strophen i Sammenhæng kunne høre, at der finder en bestemt Udvikling af Rhythmen Sted, hvorigjennem den iambiske Bevægelse svækkes og forviskes mere og mere.

Man vil af denne Udvikling tillige see, at det er Rækken som saadan, ikke den enkelte Fod, der metamorphoserer sig; der kunde derfor være nogen Grund til at betragte Kæmpeviseverset og de dermed beslægtede som Qvadripodier, ihvorvel ingen ligefrem Nødvendighed derfor er tilstede.

I den Form, hvori Kæmpeviseverset foreligger i skriftlig og mundtlig Tradition, er det overalt iambisk-anapæstisk; ikke en eneste Vise er reent iambisk, ihvorvel Iamben overalt er den dominerende Fod; sjeldent træder Anapæsten saa stærkt frem som i Verset:

Der fløi aldrig saa liden en Fugl under Ø.
◡ ◡ —| ◡ ◡ —‖ ◡ ◡ — | ◡ ◡ —
(Hr. Sverkel.)

Med Anapæstens Forekomst er Betingelsen given for, at Choriamben kan erstattes af Strophus. I Reglen betragter man slige Figurer som blotte Licentser, men med stor Uret; de findes stundom — bevidst eller ubevidst — anvendte med stor Kunst. I Linierne:

Der kunde hverken Høg eller Hund
Følge hannem Dag tilende. (D. g. F. 136.)
— ◡ ◡ ◡ —

illustrerer Strophus særdeles godt den rivende Flugt, som Ordene beskrive. I Verset:

Ridder tager Høg, og Svend tager Hund[1])
— ⏑ ⏑ ⏑ —
(D. g. F. 230.)

kunde det Stolte og Frie ved Ridderens Holdning ikke være udtrykt med mere fuldendt Mesterskab, end det her er afmalet ved Hjælp af den blotte Rhythme. Ogsaa er der en ganske eiendommelig Komik i den Strophus, som begynder Linierne:

Vender eder om, Jomfru Gundelille!
— ⏑ ⏑ ⏑ —
I er Allerkjæresten min! (D. g. F. 234.)

og som ingen anden metrisk Figur vilde kunne give saa fyldigt. Slige Figurer, der vitterligt kunne anvendes med saamegen Virkning, har Systematikken ingen Ret til at forbigaae med Taushed.

Ligesom en Kreticus efterfulgt af en Anapæst danner en secundær Choriambe, saaledes er det efter Analogien naturligt at slutte, at en Kreticus efterfulgt af en Tetartopæon maa kunne danne en secundær Strophus, der altsaa danner en Biform til Kretikanapæsten ligesom den primære Strophus til Choriamben. Figuren findes af og til og ikke uden en vis Virkning:

Est du ikke Jomfru Gundelille,
— ⏑ —‖⏑ ⏑ ⏑ —|
Men er hendes Kjøresvend,
Ret aldrig skal du levende komme
Af denne Brudeseng! (D. g. F. 234.)
Kongen stander i Høienloft
Alt i sin Brynje saa ny:
Hisset kommer Sivard Snarensvend,
— ⏑ —‖⏑ ⏑ ⏑ —|
Han fører os Sommer i By! (D. g. F. 7.)

---

[1]) Jeg citerer her Vedels Varianter, der ikke blot i æsthetisk Henseende ere bedst, men hvis Simpelhed virkeligt synes at have truffet det Oprindelige.

Med megen Virkning er den anvendt i Linien:

Tyve maa I udi Galgen hænge
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑⏑ —
Baade for Ulv og Ørn[1]).

Bekjendt er ogsaa Oehlenschlägers:

Storken sidder udi Redet strunk
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑⏑ — |
Og seer hun ud saa vide.

Og:

Vinden blæser udi Kirken ind
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑⏑ — |
Og Regnen ned monne dryppe.

En tertiær Strophusform svarende til den tertiære choriambiske, der altsaa skulde bestaae af en Kreticiambe og en Tetartopæon, veed jeg intetsteds at være anvendt med Virkning; i det Hele er den lidet anvendelig, da to Enstavelsestheses foran en Trestavelsesthesis i Reglen danne en skrigende Modsætning. Den qvaternære Form falder sammen med den tilsvarende choriambiske.

Paa Daktylanapæsten findes enkelte Exempler; secundære Former af den har jeg aldrig iagttaget utvetydige Exempler paa. Den saavelsom alle andre i Kæmpevisen forekommende Former, der ikke udtrykkeligt her ere nævnte (Pæoner selvfølgelig undtagne, der ligesaavel som Strophus kunne være af Virkning), ere at ansee for rene Abnormiteter, der aldrig bør efterlignes. Vi ville gjøre Bekjendtskab med disse Former i de Versemaal, hvori de ifølge deres Natur have hjemme.

Til Slutning maa jeg blot forebygge en Misforstaaelse. Spørger man mig, om jeg da for Alvor troer, at Kæmpevisen er gaaet ud fra en iambisk Grundform, at man først har opdaget, at Dipodien kunde erstattes af Choriamben, dernæst at Tripodien kunde erstattes af Kretikanapæsten, o. s. v.; at Choriamben kunde erstattes af Strophus, o. s. v.,

---

[1]) Findes ikke saaledes i noget Haandskrift; jeg citerer her Prof. Grundtvigs Redaction (Danske Kæmpev. og Folkes. fornyede i gl. Stiil), da Alderen for den æsthetiske Betragtning er ganske ligegyldig.

— og om jeg virkeligt mener, at Kæmpevisens Forfattere have tænkt paa at skrive primære, sesundære, o. s. v. — Choriamber, saa vil jeg besvare alle disse Spørgsmaal med Nei. De have sikkert ikke engang tænkt paa at skrive Iamber. Principet for Versificationen har simpelthen været en Strophe af et vist Antal Linier, hver Linie af et vist Antal Arses; Sprogets daværende Udviklingsstadium har da frembragt saavel den iambiske Grundform som alle Overgangsformerne; de have ligget i Sproget og ere opstaaede samtidigt; der har ikke fundet nogen Tidssuccession Sted imellem dem. Ja, man kan gaae et Skridt videre og sige, at Overgangsformerne ere de ældste, — ikke i nogen af de opbevarede Viser; det kan jeg som sagt ikke gaae ind paa, — men i den nu tabte Digtning, der gik umiddelbart forud for dem, og som var Oldtidsversificationens sidste Udløber. Men den historiske Betragtning vedkommer aldeles ikke Systematikken. Den historiske Metrik seer Forholdene lige modsat af den systematiske. Den første seer i de mange, famlende, vexlende Former det Oprindelige, hvoraf successivt en enkelt Form vikler sig ud til fuld Klarhed. Den systematiske Metrik seer i Versemaalet en Grundform, af hvilke alle Varianter afledes, den hører gjennem alle een Grundrhythme klinge og eftersporer een væsentlig og afgjørende Bevægelse som Understrømmen under den evindeligt bølgende Overflade. Begge Synsmaader ere rigtige; men det følger af sig selv, at fra det historiske Synspunct lader ingen theoretisk Classification af Rhythmen sig foretage. Systematikken kan kun see paa Viserne, som de factisk foreligge; dens Betragtning af deres Oprindelse og Udvikling er ikke chronologisk-physisk, men metaphysisk, absolut ligegyldig med Hensyn til Tid og Sted. I metaphysisk Forstand finder der fra den iambiske Grundform en Udvikling Sted efter et bestemt Princip, og Kunstpoesien viser den tydeligt. Heibergs Digt af Alferne viser Choriambens Udvikling til Kretikanapæst; Welhavens Efterligning viser dennes Udvikling til Kretikocyprius. For Øret finder der uimodsigeligt en Overgang Sted fra den stigende Rhythme til den dalende

gjennem en Række trinviis følgende Former og i den Orden, som jeg har paaviist i det Foregaaende[1]).

Den fireliniede Kæmpevisestrophes Formrigdom er overordentlig stor. Af simple Combinationer af Iamber og Anapæster gives i første og fjerde Linie (regnede til to fuldstændige Dipodier uden Hensyn til de Forandringer, som Liniens Udgang stundom underkastes) — 16. Af choriambiske Forandringer gives i hver Linie fire, der ved Combination med Anapæster forøges med fire andre; disse samtlige Combinationer ere saaledes i de akatalekte Linier 24. I de brachykatalekte Linier er (uden Hensyn til mandlig eller kvindlig Udgang) af iambisk-anapæstisk Combinationer 8 mulige, af choriambiske 3; med Anapæster give disse endnu 1, ialt 12. I Linieparret er saaledes Antallet af mulige Combinationer 24. 12 = 288; i Strophen $288^2 = 82944$. Medtages Pæoner og Strophus og de ovenfor overseete Modificationer, bliver Antallet aldeles uoverskueligt. Det er klart, at selv de simple Combinationer til Dato langtfra ere udtømte, thi Stropheantallet i den hele Kæmpeviselitteratur, selv alle Efterligninger medregnede, naaer langtfra op til det ovenanførte Tal.

Vi have i dette Afsnit gjort Bekjendtskab med en heel ny Række Versfødder, hvis Typus er Choriamben (eller, om man vil, Kreticus). Som allerede Typen – ⏑ ⏑ – (– ⏑ –) i sig selv er en Overgangsform, saaledes ere dens Derivater det ogsaa; vi kunne nu indrangere denne Classe i vor Systematik som den choriambiske Gruppe i Modsætning til den iambiske og trochaiske, som et Overgangssystem mellem de to Hovedsystemer, hvis ydre Form har den dalende Rhythmes Eiendommeligheder, men hvis indre Væsen tillader og i

[1]) Hvad der her er bemærket om disse Rhythmers ideelle og reelle Rækkefølge, danner en ret morsom Illustration til de Maximer i Kantisk Stiil, hvorpaa Gottfried Hermann (Handbuch d. Metrik) bygger sin metriske Lærebygning. „Nun ist die Form aller Aufeinanderfolge die Zeit". Selve de metriske Formers Udvikling viser tilfulde, at der existerer en Succession, der er aldeles uafhængig af, og som, om det skal være, kan være stik modsat Tidssuccessionen.

Dansk hyppigt fremviser Gjennemførelsen af en stigende Rhythme, og hvis Phænomener derfor i de concrete Tilfælde maae bestemmes som stigende eller dalende efter Massen af de Vers, hvorimellem de forekomme. Vi skulle nu gaae over til et heelt andet System, der danner en fra den iambiske Grundform i vertical Retning udgaaende Udviklingsrække, som Choriamben danner en horizontal, og som ligesom Grundformen har sit trochaiske Modbillede og sin choriambiske Mellemform.

II. Det iambisk-bacchiske System.

1. Nibelungenverset.

Det er i denne Afhandling tidligere udviklet, hvorledes i den tidlige Middelalder den danske og den høitydske Versifications adskilte Bestræbelser ved Rimets Gjennembrud atter mødes, idet de begge samle sig om et iambisk Dimeter som Grundform, og derfra atter skride videre, — den tydske gjennem en regelmæssig Udvikling af det nationale Vers, den danske med et Spring og gjennem et tilsyneladende Brud paa Udviklingen — til Dannelsen af et katalekt Tetrameter. Det være nu som det vil med Oprindelsen af vor fireliniede Kæmpevisestrophe, hvadenten dennes Grundform er den tydske Strophe eller ikke. Som det var at vente, gjøre i begge Lande Sprogeiendommelighederne deres Indflydelse gjældende paa Hovedrhythmen, og medens i Dansk Verstypen afændres i Tusinder af Former til den ene Side, afændres den i Tydsk i en ligesaa rig Mangfoldighed til den stik modsatte.

Den tidlige Svækkelse af det danske Sprogs Biaccenter bevirker, at der i dette findes flere Stavelser, der naturligt egne sig til Thesisstavelser, end der findes udprægede Arsisstavelser; af denne Grund udvikler Kæmpeviseverset ganske naturligt en Rigdom paa Tostavelsestheses, der gjør Versemaalet væsentligt iambisk-anapæstisk. I Tydsk, hvor Biaccenterne langt ned i den senere Middelalder bevare tilstrækkelige Rester af deres Styrke til at kunne spille en

Rolle i Versificationen, er lige det Modsatte Tilfældet: her findes en Rigdom paa Bøinings- og Afledningsendelser, der lettere lade sig hæve til Arses end undertrykke. Der er derfor Mangel paa udprægede Thesisstavelser; i Fleerstavelsesordene ere to accentuerede Stavelser meget hyppigt umiddelbart forbundne, og det i Dansk næsten uhørte Tilfælde, at en Thesisstavelse fattes mellem to Arses, er derfor i Tydsk Norm og Basis for alle Afændringer af Verstypen. Tage vi et Vers som:

Stolten Brynild og stolten Signild (D. g. F. 3.)

da er i Navnet „Brynild" den sidste Stavelse ikke blot ubetonet, men den er i Dansk let nok til ved Siden af sig at kunne optage endnu en Thesisstavelse. Tage vi et tilsvarende Exempel af Nibelungenôt:

Sie dûhte daz vrou Kriemhilt vroun Prünhilde nie
Sô rehte wol enpfienge — (Bartsch 787.)

da ligger her paa Ordets anden Stavelse en meget stærk Biaccent, og medens den paa Dansk danner et Led i en anapæstisk Thesis, danner den paa Tydsk Arsis i en Bacchius (⏑ — —). Af den Grund skille den tydske og den danske Middelalders episke Versemaal sig i deres fuldt udviklede Former saameget fra hinanden, at de tilsyneladende Intet have tilfælles, hvortil endnu kommer, at det tydske Versemaal under sin Udviklingsgang med tiltagende Styrke stræber henimod lutter brachykatalekte Former, medens det danske søger at organisere sig som afvexlende akatalekte og brachykatalekte Elementer. Alligevel have de det strophiske Hovedprincip fælles, som bestaaer i Forbindelsen af fire Dimetre, hvoraf andet og fjerde ere rimede sammen; og da paa Kæmpevisens Tid endnu intet af Versemaalene har vundet fuldkommen Fasthed med Hensyn til Udgangen af de urimede Linier, hvisaarsag det ene stundom gaaer et Skridt udover sit Maal, det andet stundom ikke naaer heelt ud til sit, kunne de reent iambiske Former i slige Tilfælde congruere. Vers som

Da kasted de deres Anker paa den hvide Sand;
Det var Helled Haagen, han treen der først paa Land.
Det var Helled Haagen, han treen der først paa Land;
Den næste Mand, hannem efter treen, var Folker
Spillemand. (D. g. F. 5.)

kunne, hvad Rhythmen angaaer, godt passere for Nibelungenvers[1]; Versene:

Dô sprach daz ander merewîp,
Diu hiez Sigelint:
„Ich wil dich warnen, Hagene,
Daz Aldrîânes kint.

Durh der wæte liebe hât
Mîn muome dir gelogen:
Und kumestu zen Hiunen,
So bistu sêre betrogen.“ (Bartsch 1539.)

kunne paa samme Maade passere for Kæmpevisevers. Disse Former ere imidlertid Undtagelser, og det er en total Miskjendelse af begge Versemaal, naar Hauch i Efterskriften til „Valdemar Seier“ erklærer Nibelungenverset for identisk med det i mange af vore Kæmpeviser forekommende. Aabenbart er det Liten-Karin-Strophen, som her har ledet ham paa Vildspor; men denne er, som forhen omtalt, en meget seen og meget sjelden Nydannelse, om den ellers overhovedet kan vindiceres som dansk; forøvrigt har den, trods sin stærke ydre Lighed, Sletintet med Nibelungenverset at gjøre og kan theoretisk ikke vogtes for strengt mod at sammenblandes med dette.

I det Hele har dette Versemaal været udsat for mangfoldige Misforstaaelser, og i vor Litteratur desværre ikke

[1]) I Mangel af et bedre Navn har jeg valgt og vedbliver at bruge dette, hvorvel det ikke er ganske correct. At kalde Versemaalet „Helteverset“ vilde bringe Forvirring, fordi det siger forlidt; at tilføie „det tydske“ er ubekvemt, og at kalde Formen „Heldenstrophen“ synes mig misligt, saalidet Purist jeg end er. Jeg foretrækker derfor den Betegnelse, som har Hævd og som lettest forstaaes.

mindre af Praktikerne end af Theoretikerne; i sit Fødeland er det blevet bedre forstaaet. Platen, der overhovedet har misforstaaet sit eget Sprogs rhythmiske Principer, har helliget Nibelungenverset en med særlig Flid misforstaaet Afhandling[1]). De egentlige Metrikere, der følge efter ham, have ikke heller været heldige; Minckwitz har vel forstaaet det rigtigt, men tildeels charakteriseret det urigtigt; Kleinpaul er aldeles paa Vildspor. Udgiverne af Nibelungenlied, Lachmann og Bartsch, med dem dens Oversætter Simrock saavelsom Germanisternes øvrige Skare, have derimod, uden just at forsøge at bringe dets Former ind under noget metrisk System, fuldkomment forstaaet Versemaalet, ihvorvel der mellem deres Opfattelser finder en formel Uovereensstemmelse af mindre Betydning Sted[2]). Paa Dansk er Versemaalet

---

1) Deutsche Classiker, Cotta's Verlag 1854. Ges. Werke des Gr. v. Platen, Bd. 5, „Über verschiedene Gegenstände d. Dichtkunst u. Sprache". Naar han saaledes S. 37 skriver: „keineswegs kann aber der Ton auf an sich selbst kurze Sylben fallen", og derefter S. 39 skriver Versene:

> Dô rief der herre Gîselher Wolfharten an:
> „owê daz ich sô grimmen vîent ie gewan!" (B. 2293.)

under Formlen ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ — — ⏑ —
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ —, saa vilde ethvert Barn scandere Versene rigtigere og forstaae, at i første Linie den sidste Stavelse „Gîselher", i anden Linie Ordet „ie" ere betonede.

2) Bartsch, Schneider og Simrock regne nemlig Arsisstavelsernes Antal til fire i den første Hemistich; Lachmann og Rieger regne dem til tre. Ingen har skiftet Parterne imellem ved at gjøre opmærksom paa, at af de to Synsmaader repræsenterer den første den blot historiske Betragtning af Versemaalet efter dets successive Udvikling af Forudsætningerne (nl. den oldhøitydske Allitterationslinie gjennem nu tabte Mellemled), den anden den — om jeg saa maa sige — teleologiske Betragtning af Formen efter det Resultat, hvorimod Udviklingen gradviis stræber hen (Versemaalet i den yngre Hildebrandslied, det moderne Nibelungenvers), og at følgeligt begge ere lige rigtige og lige eensidige. Hvad Enderesultatet angaaer, da har jeg allerede oftere gjort opmærksom paa, at dette er et iambisk Tetrameter bestaaende af to brachykatalekte, tre-arsiske Hemisticher med mellemliggende Arsispause, der kræver et Taktslag for sig. At Taktslaget oprindeligt tilkommer Rhyth-

theoretisk behandlet af F. L. Münster[1]); naar jeg siger, at Forfatteren gaaer ud paa at opfatte Versemaalet som pæonisk, — et Versemaal, i hvis originale Type Mesobrachen (— — ⌣ — —) og tredie Epitrit (— — ⌣ —, see Exemplet i Note 1, S. 71) høre til de allerhyppigste Former for Hemistichen, saa er hermed sagt Tilstrækkeligt til at charakterisere Afhandlingen som en eneste stor Feiltagelse. Thortsen har

---

mens tonende og ikke dets stumme Led, er klart nok; thi intet oprindeligt Vers kan fornuftigviis tænkes at begynde med Midterpauser af den Art; slige ere altid Reminiscentser om forsvundne Elementer. Med Hensyn til det specielle Mellemstadium, som Versificationen i Nibelungenlied indtager, indrømmer imidlertid Bartsch, at den første Hemistich i Reglen har kvindelig Udgang (Fortalen til hans Udgave, S. XXIII), hvor i saa Fald begge Stavelser regnes for Arses; ligeledes indrømmer Schneider (Darst. d. d. Versk. S. 159), at det fjerde Taktslag i 14 Tilfælde af 15 falder paa svagtbetonede, tildeels meget svagt betonede Stavelser; det vil derfor let indsees, at Striden paa dette Stadium bliver til en Ordstrid. Hvor nemlig som i Nibelungenôt Kunstdigtningen allerede har gjort sin Indflydelse gjældende ved at bestemme Stavelseantallet i Hemistichens Udgang, bliver Betoningen af den sidste Stavelse af underordnet Vigtighed, følgelig vilkaarlig, og dens Charakteer som Arsis eller Thesis ubestemt. Scanderer man Versene:

Du er som Aftenstunden, den skjønne Sommerkveld,
— ⌣
Der gyder over Lunden, et evigt Ungdomsvæld,
— ⌣
Som Aftnen i sin Mildhed, der bryder Stormens Magt,
— —
Og over Havets Vildhed sin bløde Haand har strakt. (Forf.)
— —

vil man være nødt til i de to første kvindelige Riimord at tage Slutningsstavelsen thetisk, hvorimod Stavelsen „-hed“ i de to sidste gjør sig gjældende som Arsis. Desuagtet er ingen væsentlig Forskjel i Rhythmen hørlig; alle fire Begyndelseshemisticher virke som brachykatalekte med kvindelig Udgang. Indskydes derimod en Stavelse imellem den spondeiske Udgangs to Arses, — siger man overfor „Billighed“ og „Villighed“ istedenfor „Mildhed“ og „Vildhed“ — høres en væsentlig Forandring. Naturligst er det derfor at betegne den første Hemistich som trearsisk; men absolut correct er det ligesaalidt, som det er correct at betegne den som firearsisk.

[1]) Nibelungenliedversets rhythmiske Eiendommeligheder, Kbh. 1854.

(II, S. 169) ligesaa grundigt miskjendt Versets meest fremtrædende Eiendommelighed, idet han hos Oehlenschläger dadler en Række Vers, der ere de reneste og skjønneste Typer paa ægte Nibelungenvers.

Medens saaledes de egentlige Systematikeres Behandling af Versemaalets Theorie frembyder en Række Betiser og en meer eller mindre grundig Mangel paa Forstaaelse af dets Væsen, seer man hos dem, som virkeligt have forstaaet det, en bedrøvelig Opgivelse af Ævret, hvor det gjælder om at bringe dets Former i System. Schneider[1]) mener, at der i den gammelgermaniske Digtning sletikke kan være Tale om Versfødder i den Forstand, hvori Ordet tages i den græske og latinske Metrik, fordi kun Arsisstavelserne have Betydning i den tydske[2]), „soviel Hebungen, soviel Versfüsze“[3]), og da det ikke er sjeldent, at to Arsisstavelser støde sammen uden mellemliggende Thesis, skulde Foden i saa Fald bestaae af en eneste Stavelse, — en i Sandhed forunderlig Slutning! Som om der ikke i den græske og romerske Metrik fandtes Noget, der hed Bacchier, Dochmier, Choriamber og asklepiadeiske Vers. I samme Retning udtaler Dr. Rosenberg sig[4]); men jeg kan som sagt aldeles ikke gaae ind paa denne Væsensforskjel mellem den græsk-romerske og den gothisk-germaniske Metrik.

---

[1]) Darstell. d. d. Versk. § 15—17.

[2]) En aldeles falsk Paastand for den mellemhøitydske Versifications Vedkommende. I Nibelungenlieds næsten 2000 Hemisticher fattes yderst sjeldent de to Thesisstavelser mellem tre hosliggende Arses; kun tre Hemisticher mangle heelt Thesisstavelser, nemlig: sprach Gêrnôt (Bartsch 150), sprach Dancwart (1926), sprach Wolfhart (1993), og i disse ere Stavelserne exceptionelt tunge, idet de alle baade ere lange og have oprindelige Hovedaccenter. Fra slige enestaaende Tilfælde kan i et paa Uregelmæssigheder saa rigt Versemaal ingen Slutning drages, ligesaa lidt som nogen almengyldig Lov for Thesisstavelsernes Forhold i det danske iambisk-anapæstiske Dimeter kan uddrages af en Linie som Hertz' „Og en herreløs Hests Trampen“.

[3]) Dette lader sig vist sige om alle Sprogs Metrik. Med Sikkerhed kan det ialtfald siges om den græske og romerske.

[4]) Nordboernes Aandsliv fra Oldtiden til vore Dage, II Bd., Kbh. 1879, S. 411.

Betragte vi det iambiske Dimeter, saaledes som det i den classiske Oldtid f. Ex. forekommer hos Horats i Epoderne, og søge vi at uddrage Reglerne for det ved Betragtningen af Exemplerne:

sacer nepotibus cruor
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑

venena Medeae valent
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ —

Lucina veris adfuit
— — ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑

forti seqvemur pectore
— — ⏑ — — — ⏑ ⏑

Jamiam futurus rusticus.
⏑ ⏑ — ⏑ — — — ⏑ ⏑

Canidia tractavit dapes.
— ⏑ ⏑ — — — — ⏑ —

Canidia rodens pollicem.
— ⏑ ⏑ ⏑ — — — ⏑ ⏑

Ast ego vicissim risero
— ⏑ ⏑ ⏑ — — — ⏑ ⏑

Videre properantes domum.
⏑ — — ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑

da kunne vi analogt med den Charakteristik, der sædvanligt gives af gammeldanske og -tydske Vers charakterisere det paa følgende Maade: Verset bestaaer af 8 à 9 Stavelser, hvoraf altid mindst tre lange, som danne dets Arses. Alle de andre Stavelser — naar undtages næstsidste, som altid er kort, — ere ganske ligegyldige; de kunne være lange eller korte, og hverken deres Antal eller deres Rækkefølge i Forhold til Arsisstavelserne er bestemt. Om Versfødder kan der i dette Metrum følgelig ikke være Tale.

Denne Beskrivelse er efter Exemplerne i Et og Alt rigtig, og dog er den saa taabelig som vel muligt. See vi paa Versene med den Hensigt at ville finde Loven for dem, og bruge vi vor sunde Sands, ville de vise sig heelt anderledes. Det vil da vise sig, at Verset bestaaer ikke af tre, men af fire Arses, ihvorvel Sprogets Eiendommeligheder sjeldent tillade den sidste at gjøre sig gjældende med Kraft; at Thesis- og Arsisstavelserne vexle regelmæssigt, idet der til hver Arsis hører en forudgaaende Thesis; at de otte Stavelser ere Versets Norm og enhver Overskriden af Tallet en sjelden Licents; at disse otte Stavelser repræsentere

fire Fødder ordnede i Dipodier; at Afvigelserne fra Grundtypen ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑ – er underkastet bestemte Regler; at Thesisstavelserne af Naturen ere korte og deres Forlængelse knyttet til den første Stavelse i Dipodien, og at den enkelte Afvigelse derfra ikke er en Licents, men en Feil; at endelig Overskridelsen af Versets Stavelseantal ikke er en blot Vilkaarlighed, men beroer paa Opløsningen af en lang Stavelse i to korte.

Den samme Regelbundenhed viser sig ved nærmere Betragtning i den gammeldanske og gammeltydske Versification. Der findes en Grundrhythme, som overalt skinner igjennem; der findes en Type, som tillader visse Afændringer; der findes en Inddeling i Fødder, som kunne substitueres ved visse andre. Og naar det, som jeg haaber, er in confesso, at Horats' Ombytning af Dipodiens første Iambe med en Spondee er en Afvigelse fra Versets Grundtype, og at ligeledes Ubestemtheden af den sidste Stavelse i Verset er en Licents, som Forholdene i det qvantiterende Sprog gjør nødvendig, saa er det en uhyre Vildfarelse at troe, at den gothisk-germaniske Middelalders Versification tillader flere eller hyppigere Afvigelser fra Grundformen end den classiske Oldtids. Alle slige Afvigelser maae maales i Forhold til det givne Sprogs Metrik; de lade sig ikke directe sammenligne i de forskjellige Sprog. De maae bedømmes for det Første efter deres *Nødvendighed*, som den foreligger i de givne Sprogforhold, for det Andet efter *deres Betydning i Forhold til Styrken af Sprogets rhythmiske Princip*. Naar Kæmpevisen sætter en Pæon istedetfor en Iambe, saa synes dette at være en uhyre Frihed. Men tager man Styrken af Sprogets rhythmiske Princip, Accenten, i Betragtning, saa viser Friheden sig dog ikke at være overvættes stor; hvor Pæonerne som i Versene:

Dronning Dagmar ligger udi Ribe syg,
⏑ ⏑ – | ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ ⏑ – | ⏑ –
Til Ringsted mon de hende vente —
⏑ – | ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ ⏑ – | ⏑

ere anvendte med virkelig Skjønsomhed, er der ikke budt Rhythmen mere, end den kan bære. Naar man derimod i

et Sprog, hvis egen Naturrhythme for det Første er meget svagere, og hvis eneste rhythmiske Princip for det Andet er selve Qvantiteten, — ombytter en kort Stavelse med en lang eller opløser en lang i to korte, da er dette, seet i Forhold til Sprogets Princip, meget vidtgaaende Friheder, hvortil ingen Analogier lade sig paavise i de gothisk-germaniske Sprog. Friheden i disse gaaer, som alt antydet, i en anden Retning. Den beroer paa, at Thesisstavelser kunne sættes til eller tages fra, men den tillader ikke — ialtfald kun under særegne og exceptionelle Omstændigheder — at en Stavelse, der i Vægt er lig de omgivende Arsisstavelser, sættes i Thesis. Den tillader ikkeheller, at ethvert logisk Hensyn som i de classiske Sprog tilsidesættes for den blotte Rhythme. Den tillader, ligesom Tilfældet er i Græsk og Latin, at Grundfoden i de fleste Versemaal ombyttes med visse andre; men den tillader paa ingen Maade de Ombytninger, som kunne finde Sted i den classiske Metrik, og tillader omvendt andre, som denne ikke tillader.

Det skal ikke hermed paastaaes, at den danske og tydske Middelalders Poesie i formel Henseende er saa høitudviklet som den classiske Oldtids. Versenes normale Friheder ere hverken flere eller større; men de ligefremme Feil, som skyldes Mangel paa Udvikling, ere uendelig langt hyppigere. Fra disse maa man selvfølgelig see bort, hvor det gjælder om at bestemme Versemaalets Love. At nogen Versification, — Folke- eller Kunstdigtning, Oldtids- eller Nutids-, selv den største Mesters, — skulde kunne være feilfri, er en latterlig Indbildning[1]). Kun om Graden af Correcthed kan der være Tale; aldrig om nogen absolut Correcthed. Derfor maa al metrisk Kritik begynde med at skjelne mellem det Normale og det Abnorme.

[1]) Jeg troer ikke, at der har levet nogen Versificator, som mere end jeg havde Theorierne inde. Alligevel maa jeg bekjende, at de Feil, som jeg begaaer, og som jeg, naar de engang ere begaaede, lader passere for ikke at tilsidesætte andre vigtige Hensyn, — ikke ere ganske faa.

Naar nu Nibelungenverset er blevet charakteriseret som et Vers bestaaende af to ved en Cæsur adskilte Hemisticher, hver indeholdende tre Arsisstavelser, foran og mellem hvilke Thesisstavelserne overalt kunne mangle, da er denne Charakteristik hverken bedre eller mere begrundet end den, jeg nys forsøgte at opstille af Horats' Dimetre. At der findes en Midterpause, er anerkjendt af Alle; men hvorfra kommer nu denne Pause, og hvorledes kan den existere i et Vers, der ofte antager Formen

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ –
Uns ist in alten mæren wunders vil geseit (B. 1.)

og hvor Intet synes at mangle? Det er klart nok, at dens Tilværelse efter det trearsiske Led som ogsaa den Omstændighed, at den, uden at Rhythmen forandres, stundom kan udfyldes med en fjerde Arsis:

Dô vaht der herre Sigestap als im sîn ellen riet (B. 2283.)
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – | ⏑ – ⏑ – ⏑ –

kun kan være begrundet i en dipodisk (eller qvadripodisk) Inddeling, — den samme, som allerede Haandskrifterne af Otfrid vise. At Verset er dipodisk, vil sige, at det bestaaer af ligelange Taktlængder; men saadanne forudsætte atter med Nødvendighed en fremherskende Grundfod. Og en saadan har det i Sandhed heller ingen Vanskelighed at paavise, og man maa være forsætlig blind for ikke at see den. Versemaalets Norm er øiensynligt en regelmæssig Vexlen af Arsis- og Thesisstavelser; Gjennemlæsningen af en eneste Sang vil være Nok til at vise, at de Tilfælde, hvori Grundformen er gjennemført, ere over dobbelt saamange som alle de afvigende Former tilsammen. Det vil endvidere vise sig, at de to Trediedele af Hemisticherne have thetisk Begyndelse; vi have ligesom i Kæmpevisen det meest utvetydige Indtryk af en stigende Rhythme. At Verstypen er iambisk, viser consensus gentium, det vil sige den instinctmæssige Opfattelse, som, hvor den er i Strid med Systematikernes (eller Ikke-Systematikernes) doctrinære Anskuelser, altid viser sig at være den rigtige: saaledes har Versemaalet omsider fæstnet sig i „Heldenbuch"; saaledes have alle senere Efter-

lignere uvilkaarligt gjengivet det. Med fuld Ret kan man derfor som typisk for Nibelungenversemaalet opstille en Strophe som:

Mit hundert sînen mannen er von den betten spranc.
Sie zuhten zuo den handen diu scarpfen wâfen lanc,
sie liefen zuo dem wuofe vil jamerliche dan.
Dô kômen tûsent recken, des küenen Sîvrites man[1]).

(B. 1021.)

Det bliver derefter Opgaven at undersøge, hvilke Forandringer den iambiske Grundfod i dette Vers underkastes. En udførlig Paaviisning af de Regler, der gjælde for Versificationen i den egentlige Nibelungenlied, er foretagen af Bartsch i Indledningen til „Kudrun“, af Schneider i hans oftere omtalte Værk, saavelsom af Lachmann, Rieger og Andre; dette ligger heelt udenfor min Plan. Jeg vender mig til den danske Gjengivelse af Versemaalet, hvori Grundformen har udviklet sig rigest og skjønnest. De meest exceptionelle og mindst velklingende Former af det oprindelige Versemaal (saasom første og fjerde Epitrit, ⏑––– og –––⏑) ere her saagodtsom fuldstændigt opgivne, medens adskillige, som fattedes dette, ere komne til.

Nibelungenstrophens Grundform er altsaa i Dansk fire syvfodede iambiske Tetrametre med mandlig Udgang, i hvilke den fjerde Arsis normalt er stum, undtagelsesviis tonende; eller den er, om man vil, otte Dimetre, af hvilke de ulige (Nr. 1, 3, 5, 7) normalt ere riimløse, brachykatalekte med kvindelig (eller spondeisk) Udgang, undtagelsesviis akatalekte eller hyperkatalekte, medens derimod de lige (Nr. 2, 4, 6, 8) ere brachykatalekte med mandlig Udgang (kvindelig findes yderst sjeldent) og rimede. Skrivemaaden er tildeels conventionel, stundom vilkaarlig; dog kunde det være heldigt, om

[1]) I Nibelungenôt er den ottende Hemistich altid forlænget og indeholder en Arsis mere. Den bacchiske Sammendragning af anden og tredie Fod, som Exemplet viser, er her normal.

man vilde rette sig efter bestemte Principer. Hvor man ikke blot forsyner de lige Liniers mandlige, men ogsaa de ulige Liniers kvindelige Udgange med Riim, hvad der ligestrax paatvinger Verset en mere bestemt Bygning, og hvor man derhos gjennemfører en meget reen iambisk Rhythme, som i Strophen:

Kong Volmer stod i Halle
Og deelte Borg og Land
Til sine Hofmænd alle,
Det bedste som han kan.
Heel naadig Drotten bøier
Sit Hoved aldenstund,
Mens Skjelmeri og Løier
Ret spiller om hans Mund. (Winther.)[1]

er man allerede langt ude over det egentlige Nibelungenvers, og det vilde her være meningsløst at skrive Strophen i fire Linier. Hvor derimod de ulige Hemisticher ere riimløse, men dog alle Kortlinier begynde iambisk, og hvor kun en enkelt Bacchius af og til er anvendt, som i Strophen:

En Hal med Mos paa Vægge
Staaer høit paa Gyrisvold;
Derinde sidder Kæmpen,
Den alderstegne Koll.
Og trindtom hviler Egnen
Saa stille, saa forladt,
Som under Falkens Rede
Det lydløse Krat. (Welhaven.)

som ogsaa i andre Mellemformer mellem Hildebrandsverset og Nibelungenverset (hvor f. Ex. alle Hemistichers Udgang er bestemt og rimet, men derimod Begyndelsen ubestemt, som i det første Vers af „Nordens Guder"), der er det temmeligt ligegyldigt, om man skriver Strophen som fire eller som otte Linier. Hvor man endelig benytter alle

---

[1]) Jeg betegner for Fremtiden denne Rhythme som Hildebrandsverset.

Metrets rhythmiske Muligheder og navnlig med Hensyn til Udgangen af de ulige og Begyndelsen af de lige Hemisticher tager sig de meest vidtgaaende Friheder, der fuldstændigt ophæve Hemistichernes Eensartethed, der bør Strophen ubetinget skrives i fire Linier; i slige Tilfælde supplere nemlig Hemisticherne hinanden, saaledes, at den Eensartethed, der fattes Kortlinien, fremtræder i Langlinien. Vers som Winthers „Murad“:

Dybt inde i den dunkle,
Den sommergrønne Skov,
Hvor Hjorten streifer Græsset
Med sin vingelette Klov,
Hvor Bækken vandrer snaksom
Mellem Smaasteen og Gruus,
I Ly af stærke Bøge
Der staaer et Jægerhuus —

burde ialtfald aldrig skrives i otte Linier[1]).

Det er alt bemærket, at de for Nibelungenversemaalet særligt charakteristiske Ændringer af Grundfoden bestaae i Bortkastelsen af Thesisstavelser, hvorved der dannes Dobbeltarses. At Afstanden mellem Arsispuncterne i disse desuagtet kan bevares, vil paa Grund af to allerede tidligere forklarede Omstændigheder kunne forstaaes af sig selv. Det vil nemlig erindres, at Arsispuncterne ligge i Vocalerne og henimod disses Slutning; man vil deraf kunne indsee, at hvor særskilte Thesisstavelser fattes, vil Udlyden af den første Vocal + alle mellemliggende Consonanter + den første Deel af den følgende Vocal i overordentlig mange Tilfælde afgive Stof nok til at kunne fylde et heelt Thesisrum, forudsat at

---

[1]) Styverfængeriet spiller naturligviis herved en Rolle, der forøvrigt efter de kummerlige Vilkaar, som vore litterære Forhold byde Forfatterne, er saare naturlig. Det er virkeligt ikke uvæsentligt, om man ved et Digterværk som „Hjortens Flugt“ blot ved Skrivemaaden kan bringe Versene til at fylde $^5/_3$ Gange saa mange Ark. Skulde man dog ikke kunne komme ind paa en Beregningsmaade af Honoraret, som ikke tvang Forfatterne til at bruge en urigtig Skrivemaade?

der i alle disse enkelte Bogstavlyde blot er en eneste, hvorpaa det er muligt at dvæle ved Fremsigelsen, (hvad man, som forhen bemærket, uden Skade for Foredragets Naturlighed altid kan gjøre, hvor Stavelserne ere tilstrækkeligt stærkt betonede). I Praxis vil Muligheden næsten altid vise sig at være tilstede, hvor to oprindelige Hovedaccenter findes sammenstillede i et sammensat Ord; saaledes see vi i den ovenfor citerede Strophe af Welhaven:

Og trindtom hviler Egnen saa stille, saa forladt,
Som under Falkens Rede det lydløse Krat —
⏑ — — ⏑ —

at de to Arsisstavelser i „lydløse" alene ere istand til at udfylde det hele Thesisrum, idet man uden Vanskelighed tiiveiebringer Længden ved at dvæle paa Consonantforbindelsen dl. Den anden Omstændighed, som letter Anbringelsen af Dobbeltarses, er, at Afstanden mellem Arsispuncterne her er kortere end i noget andet Vers, idet Nibelungenverset er det hurtigste af alle Versemaal.

Hvad angaaer nu de Principer, som følges ved Bortkastelsen af Thesisstavelserne, da er det selvindlysende, at i et Vers af Formen

⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑
eller: ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ —

bestaaer den simpleste og naturligste af slige Forandringer, den, som mindst altererer den til Grund liggende iambiske Rhythme saavelsom den oprindelige dipodiske Inddeling, i Bortkastelsen af Versets anden Thesisstavelse, hvorved Dipodien forvandles til en Bacchius [1]). Det er klart, at Rhythmen i Linierne:

Før flygted mine Fjender lig Skummet over Sø,
Naar Nordvinden blæser — (Hauch.)
⏑ — — ‖ ⏑ — ⏑
og: I Dankongens Haller der hørtes Vaabenbrag (Samme.)
⏑ — — ‖ ⏑ — ⏑

[1]) Jeg maa atter her minde om, at det er Rækken som saadan, der her metamorphoserer sig, ikke den enkelte Fod, hvisaarsag Schneiders Paastand om, at Foden i slige Figurer skulde bestaae af en eneste Stavelse, er aldeles falsk; Sagen er netop, at denne Forandring skaber en toarsisk Fod.

kun er lidet forskjellig fra den, der frembringes ved at forandre „Nordvinden“ til „Nordenvinden“, „Dankongen“ til „Dannerkongen“, og at den for Øret frembringer en tiltalende Afvexling. Thesislængden bringes let ud ved i første Ord at dvæle lidt længere paa r'et, i andet paa n'et.

I Anledning af denne Figur, hvis Form i de ovenstaaende Linier tydeligt nok viser, at Kunstneren har anvendt den med fuld Bevidsthed om dens Virkning, kan jeg ikke undlade at bebreide Thortsen et hos ham ualmindeligt Overgreb. Han siger nemlig (II, S. 165 o. flg.), at hvor to Arsisstavelser støde sammen, dannes midt i Verset contrasterende Rækker [1]), hvorved den ene Halvdeel bliver stigende, den anden dalende. Tilnød lader Figuren sig efter hans Mening forsvare, hvor de to Arsisstavelser adskilles ved en logisk Pause, som:

Og drøvelig jeg kalder en Strid, selv en Seir (Oehlenschläger.)
⏑ — — ⏑ —
Af Hrolf en Hjelm at fange, et Skjold, fagert Sværd (Samme.)
⏑ — — ⏑ —

men at den derimod, hvor de tilhøre samme Ord, som i Versene:

De stærke Nordens Kæmper, deres Aasyn og Art (Samme.)
⏑ — — ⏑ —
Fiskene modtog Signe med sneehviden Haand (Samme.)
⏑ — — ⏑ —
Men Hottur mødte Knoklen med Armpuden blød (Samme.)
⏑ — — ⏑ —.

er absolut forkastelig [2]).

---

[1]) Ogsaa denne Paastand illustreres godt af Hauchs nysanførte Linier. Kan Nogen i dem høre de „contrasterende Rækker“, som skulde gjøre Versene urhythmiske? Kan Nogen høre, at der foregaaer en Totalforandring med Rhythmen, som særligt tilfredsstiller Øret, naar man forlænger „Nordvinden“ og „Dankongen“ ved at indskyde en Stavelse mellem deres første og anden?

[2]) Ord som „Armpude“ kunne efter hans Mening bedst bruges med Betoningen — ⏑ ⏑, tilnød „efter gammel Vedtægt“ ⏑ — ⏑. Begge Dele maa jeg paa det Bestemteste erklære mig imod, det Første overalt, hvor Grundfoden ikke er en Fiirstavelsesfod; det Sidste ligeledes overalt, hvor Figuren ikke begynder Verset (eller ialtfald Dipodien). Paa sin rette Plads er Ordet kun der, hvor Thortsen fordømmer dets Brug.

Jeg maa her atter minde om de gyldne Ord, hvori Scherer har udtalt Metrikkens Grundlov: Skulle ikke vore største Kunstnere indtage en blot taalt Stilling i Metrikken, saa maa Theorien først og fremmest gaae ud paa at forklare deres Versification. Det er en Kjendsgjerning, at i Verset de skjønneste Bacchier (ɔ: som Ordfødder i Reglen Palimbacchier) dannes analogt med Ordet „Armpude“ af to Hovedaccenter, hvoraf den sidste i Sammensætningen er trykket ned til en Biaccent; og det er værdt at bemærke, med hvilken Forkjærlighed vore største Digtere uden at ledes af nogensomhelst Theorie, blot efter Øret have benyttet dem i dette Versemaal. Saaledes findes hos Oehlenschläger („Skades Giftermaal“, 31 fireliniede Stropher):

En frugtbar Ø var opslugt af bælmørken Hav.
Ud i Borgegaarden til Hærfaders Priis.
Af blanke Kobberporte fra Thrudvangers Gaard.
At tømme dybe Guldhorn med stærktbrygget Mjød.
Meer under Buegangen ei henrykte gaae.
Hun aned ei sin Faders baalvoldte Død.
Hun hersked over Hexe med tangblege Haar.
Som to skumhvide Bølger sig blotted hendes Barm.
Den skulde sig med Skade som Husbond forbinde.
Som naar i Bølgen piler den sølvskælte Fisk.
Hun øinede bag Klædet to velskabte Been.
De stærke, runde Lægge, det Smalbeen, den Fod.
Hun kvad: vi to, vi passe, vi udgjør et Par.
Du rider paa din Skinfax ved høilyse Dag,
Paa Hrymfax om Natten forfølger jeg mit Vrag.
Og ved dens Mund i Skjægget Rimfrosten staaer.
Den tør sig ikke sole paa Strandbredden meer.
Med slige Taler lokked hun raadvilde Gud.
Han steg i Høielofte, hvor Hlidskjalfen stod.

Desforuden flere Gjentagelser af samme Ord.

Hos Hauch („Valdemar Seier“, fem første Sange, 90 Stropher):

Og kue Djævlens Ondskab med det blanktslebne Staal.
Dog heller vil vi tvættes i Flodbølgen her.

Hans Lehnsmænd ham trodsed ved Østersøens Strand,
Dem førte Grev Henrik, hans edsvorne Mand.
En Guldkrone skinned om Hjelmen som en Lue.
Skrede nu mod Syden paa Havbølgen blaa.
Med Guldskoe beslagen var Dankongens Hest.
Den Herre traved dristig i Borggaarden ind.
De oprørske Lehnsmænd faldt Valdemar tilfode.
Vidt maatte Kongen færdes ved Elbflodens Bred.
Deres Hjelmbuske vaied i Morgenens Vind.
De Guldskjolde blinke som en luende Brand.
Indlagt med ædle Stene, lig Solglimt at see;
Barmen var saa hvid som den nyfaldne Snee.
Der svømmed hvide Svaner paa det speilklare Vand.
Snart lytted de i Hal til de Jomfruers Sang.
Betale vi det gjerne med Velfærd og Blod.
Og suge Gift af Maanen i Midnattens Stund.
Naar Høstvinden sukked paa Fjeld og over Vang.
Naar Maanskinnet leged i de drømmende Dale.
De nedbrændte Templer betegne deres Vei.
Der vidner om Kunstens Magt i de hengangne Dage.
Jeg lønner dig med Guld og med Aflad dertil.
Mens Tordenskyens Flamme lig en Ildtunge luer.

Desforuden flere Gjentagelser.

Hos Welhaven („Koll med Bilen“, 21 Stropher):

Som under Falkens Rede det lydløse Krat.
Thi Gamlingen i Hallen er en Ildgjerningsmand.
Er vendt til Gru i Sagnet om hans blodsvangre Jord
Men nu er Kæmpen gammel og hans Kamptid forbi.
Med Arnested paa Gulvet og med Røghul i Tag.
Ved Høisædet hænger det tunge Vaabenskrud,
Paa Langbænken ligger den sorte Bjørnehud.
Han mindes Birkeskoven, hvor Thingkredsen staaer.

Hos Hertz, der forøvrigt aldrig har benyttet Versemaalet som episk („Natten“, syv Stropher):

Med tvende Smaabørn trykte til sit gavmilde Bryst
Mens lydløst i Rummet med ædel Ro den skrider.
Med den henrykte Trækning i sin Nakke, i sin Skulder.

Hos Winther („Murad“, 48 Stropher):

Hvor Bækken vandrer snaksom mellem Smaasteen og Gruus.
Med den drømmende Susen i løvrige Lund.
Mens Daakalven græsser paa den fredelige Vang.
Et Smiil, et haanligt, ligger om det kulsorte Skjæg.
Der sad hun nu forladt, mens i kvalfyldte Sind.
Han lagde sit Hoved i Jomfruens Skjød.
Hans Øie sært veemodigt og glandsfuldt og stort.
Ved Bulldoggens Halsbaand hun knytted Sedlen fast.
Med bankende Hjerte ad Gaarddøren hen.
Det halvbrustne Øie stirrer ad Veien hen.
Med rædsom Kval og Vellyst i bredfyldte Maal.
Han tumled med sin Nakke mod den grønklædte Jord.
Han slængte sin Riffel, sin Jagtkniv, sin Hat.
Og reiste sig og vandred paa Skovstien trang.
Men foran dem sad Murad, den trofaste Vagt.

Hos Aarestrup („Fjeldspringet“, 12 Stropher):

Hvor Granskoven kneiser langs op ad Bjergets Skrint.
Med Skum i Dybet vælter sig Fjeldfossens Vand.
Og sænker brat sin Steenvæg i Afgrundens Grav.
Og skuer sin Fjende blodig paa Fjeldkantens Steen.
Og kaster Morderkniven i Fjeldkløftens Vand.

Hos Ingemann („Skovtrolden“, 12 Liniepar):

I Høien hist bag Skoven, der Skovtrolden boer.
Hver Midnat gaaer Skovkæmpen taus af Høien ud.
Paa høie Pande Hovmod Trods-Mærket skrev.
Det er, som fik han Lise, hvis Steenhjertet brast.

Af vor classiske Tids Forfattere have ikke Flere end disse behandlet Versemaalet, med Undtagelse af Poul Møller, der ikke frembyder noget Exempel paa denne Figur; hans „Jæmtelands Befolkning“ staaer nærmere Hildebrandsstrophen[1]). Af nulevende Forfattere kan anføres:

---

[1]) Hos H. C. Andersen, „Holger Danske“, 23 Liniepar, hvis Rhythme er aldeles reent iambisk, har dog en bacchisk Afvigelse indsneget sig:

I Steenbordets Flade hans Skjæg er voxet fast.

Hos Ploug („Kong Harald og Islændingen", 24 Stropher):

Sig nævnede han Audun og Øfjord sin Stavn.
Og gjøre sig tilgode med Saltmad og Mjød.
Det gav han alt saamangen, der tomhændet kom.
Den Gjerning og den Ære han dernæst mig bød.
Saa gav han mig en Pose af Sølvpenge stram.
„Det" — udbrød Kong Harald — „var saare vel betænkt".
Hvis Posen sank med Skibet i Havdybet ned.

Hos Kaalund, der ikke behandler det episk („Vinteraften paa Landet", 16 Liniepar, skrevne fireliniede):

Og høre Vindens Susen i de bladløse Grene.
Og Hestene, som rasle med Spilbommens Kjede.
Deroppe vrimle Sole som Sandskorn i Havet.
Med Festsalens Tummel, hvor Lysene blænde.

Hos Richardt („Normannen", III, 11 Stropher):

Mellem Græklands Holme den Graasæle-Hær.
Stor-Raaen hang og rangled som en lemlæstet Green.
De fandt mig paa Stranden som et opskyllet Rav.
Jeg vaagned i et spydfast Skarlagens Tjeld.
Over Axlen bølged den graagule Lok.
Hænderne taus han folded om sit korslagte Sværd.
Det dønned i mit Hjerte som Isbrud mod Vaar.

Desforuden flere, som senere skulle omtales.

Hos Bergsøe („Sangsvanen", 32 Liniepar):

Paa staalstærke Vinger de drage ned mod Syd;
Det klinger gjennem Luften som Høststormens Lyd.
Og svinde i det Fjerne som Sneeskyens Fnokke.
Som Støvgran, der hvirvles i Sollysets Lue.
Som vingeskudt Maage, som høgslaaet Due.
Det lød gjennem Luften ved Solstjernens[1]) Dalen.

[1]) Man vil af de anførte Exempler have bemærket, at der i alle disse sammensatte Ord er noget vist Homerisk, som klæder det episke Versemaal godt. Men der kan ikke noksom advares imod at lave Kraftord, som ingensteds have hjemme, blot for at bringe Rhythmen frem.

Som Blod blev Havet farvet med Ildskyer røde.
En tvehaget Piilspids sad dybt i venstre Vinge.

Denne Skare af Exempler maa være Nok til uden videre Drøftelse at kjende Thortsens Udtalelser om Figuren for døde og magtesløse.

I alle de her citerede Tilfælde bestod Forandringen i, at Hemistichens anden Thesis var bortfalden. Bortkastelsen af de lige Thesisstavelser i Tetrametret (2, 4, 6) fremhæve, som naturligt er, den dipodiske Inddeling; Nibelungenlied er rig paa Exempler, hvori denne bliver meget følelig:

Des antwurte Sîvrit, der kreftige man (B. 122.)
⏑ — — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Sindolt und Hûnolt, die Gêrnôtes man (B. 235.)
— — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —

Bortkastes derimod en af de andre (3 og 5), sønderrives den dipodiske Inddeling, idet Dipodierne i saa Fald sammenknyttes stærkere, end selve deres egne Elementer ere sammenknyttede:

Dô sprach von Burgonden ⸗ der herre Gêrnôt (B. 288.)
⏑ — ⏑ — — ⏑ | ⏑ — ⏑ — —

Forekomsten af denne Figur i Versemaalet gjør det hensigtsmæssigt at opfatte det som qvadripodisk (hvor altsaa Qvadripodien er et Aggregat af to Dipodier, ligesom Dipodien af to Iamber; den har følgelig altid dennes Accentuering og Pauseforhold og tillader paa den ene Side den normale dipodiske Inddeling; paa den anden Side muliggjør den en forandret Organisation)[1].

[1]) Dog er den dipodiske Inddeling som den oprindelige og som selve Grundlaget for Qvadripodien altid den dominerende; dette viser sig ogsaa i Nibelungenlied. Tiltrods for dennes Uregelmæssigheder og tiltrods for, at alle Accenter ere Forfatteren fuldkomment lige gode, ere de Tilfælde, hvori den første Figur (⏑ — — ⏑ —) findes, næsten dobbelt saamange som de, hvor den anden (⏑ — ⏑ — —) forekommer, — at sige da i de syv første Hemisticher. I den ottende er, som alt bemærket, den specielt qvadripodiske Figur ⏑ — ⏑ — — ⏑ — med Flid gjennemført for at bringe den forlængede Linies to fuldstændige Dipodier til at holde sammen.

Ved den her omtalte Form og de med den analoge bruger jeg her og i det Følgende en Betegnelsesmaade, som uden Skade kan

Hvad der paa Dansk gjør Figuren noget mislig, er, at dens Dobbeltarsis saagodtsom aldrig kan dannes af to Stavelser i et sammensat Ord, men kun ved Sammenstilling; dette ligger i Versemaalets paa Dansk overordentlig bestemte dipodiske Accentuering. I Nibelungenôt tages intet saadant Hensyn; man kan med lige Lethed sige:

Dô nâhet' in ir reise zen Burgonden dan (B. 67.)

og: man hiez den Burgonden ir vanen binden an (B. 194.)

Ligeledes:

ir sätele wol gesteinet, ir fürbüege[1]) smal (B. 400.)

og: sîdîniu fürbüege: sus kômen s'in daz lant. (B. 74.)

Paa Dansk kan man derimod kun sige:

Karfunkelsmykt var Sadlen og Fortøiet smalt.

men ikke:

Af Silke Fortøiet: saa kom de der til Land[2]).

Den nævnte Form er derfor paa Dansk, navnlig hos de ældre Forfattere, sjelden; yderst sjelden hos Oehlenschläger:

De Kløverblads Støvler over Anklerne snørt.

Ligeledes yderst sjelden hos Hauch, i de anførte fem Sange kun et Exempel:

Og bade jere Lemmer i Genezareths Sø.

---

laanes fra Musikken. Det letter nemlig altid Overblikket at fastholde den underliggende dipodiske Inddeling, som jeg hidtil overalt har betegnet ved en dobbelt Taktstreg. At Inddelingen i et givet Tilfælde reelt er ophævet ved en Synkope, kan angives ved en under denne anbragt Bindebue, ‿.
Figuren — ⏑ kan i denne Forbindelse betegnes som Antiiambe.

[1]) Det rigtsmykkede System af Remme paa Hestens Bringe, „Fortøiet".

[2]) Winther har: I stille Lønkammer, hvor Lindens brede Blad —, og Lignende.

Endvidere:

Naar Nordvinden blæser fra Dannemarks Ø.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Pludseligt det spurgtes ved Meklenborgs Strand.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Den Lilievand rødmer, hun Guldharpen slaaer.
⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

Ved Svantevits Alter som Præst han havde tjent.
⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

Hos Ingemann:

Her Urtegaardsmanden ved Barnehaven sang.
⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

Hos Winther ikke fuldt saa sjelden:

Han standsed ved en Laage af Egetræ gjort.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Saasnart den derfor spored den Vexelsang blid.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Kong Erik sad paa Gurve i Høielofts-Sal.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Hr. Peder efter lunted paa sin abildgraa Hest.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Med Mandeblods Knopper ham Folmer havde smurt.
⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

En mørkeblaa Kjortel om de ranke Lemmer laae.
⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

Smukt hos Richardt:

Da frisked mig en Latter som en Nordenhavs-Vind.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Hjelmen de mig fyldte med Druemost god.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Det Sidste, jeg hørte, var et Ragnaroks-Brag.
⏑ — ⏑ — ‖ —

Langt almindeligere er en tredie Forandring, at nemlig første Hemistichs sidste Thesisstavelse hæves til Arsis, hvorved den sidste, ufuldstændige Dipodie fuldstændiggjøres under Form af en Bacchius. Phænomenet er alt tidligere i Forbigaaende berørt; man vil høre, at der, naar Versene:

Indlagt med ædle Stene, lig Solglimt at see (Hauch.)
Nu er det Høst, og Stormen gaaer i den dunkle Kveld
(Welhaven.)
Af blanke Kobber-Porte fra Thrudvangers Gaard (Oehl.)
Hvor hurtigt naaer ei Haanden den rædselsfulde Snor.
(Winther.)

sammenholdes henholdsviis med:

Og sænker brat sin Steenvæg i Afgrundens Grav
(Aarestrup.)
Da reiste sig et Stormveir, slog sønder Havets Glar
(Richardt.)
Paa jernbeslagen Portlem med Staven banked han
(Winther.)
Een sysled med en Haandteen, Een væved udi Lad
(Samme.)

kun bliver liden Forskjel paa Rhythmen. Figuren er meget almindelig; yderligere Exempler fra Hovedforfatterne ere:

Det er, som for hvert Lynblink en Verden farer hen
(Ingemann.)
Hist bag det skjønne Bolværk Asynierne sad
(Oehlenschläger.)
For Holgers stærke Haandtryk sig Jernet bøie maa
(Andersen.)
Om som det sidste Gjenskin er Dalens Sagn om Koll
(Welhaven.)
Kong Svend mig denne Guldring op over Haanden skjød
(Ploug.)
Jeg seer en sneehvid Vandfugl, som aldrig før jeg saae
(Hauch.)

Pausen er i alle disse Tilfælde, som Scansionen viser, fuldstændigt udfyldt. Det fremgaaer heraf, at den sidste Stavelse i første Hemistich kan dannes af en i hvilkensomhelst Grad udpræget Arsis- eller Thesisstavelse; dog bør de første

indskrænkes til saadanne Stavelser, der indeholde en kraftig Biaccent, dannet af en oprindelig Hovedaccent ved Sammensætning. Udgange som:

Hiin Aftenstund, du veed nok, da Luften var saa varm,
— — -
Da var os Gangen bred nok, da gik vi Arm i Arm (Forf.)
— —

lade sig i Reglen kun anvende for Spøg[1]).

Denne Forandring, hvorved Cadencen dog vedblivende bevarer sit Stavelsesantal og beholder sin Charakteer, er, som sagt, tilsyneladende ringe. Der kan imidlertid bygges videre paa den, og Forandringen bliver da kjendeligere. Det hænder nemlig stundom, at denne Slutningsbacchius atter opløses til en fuldstændig Dipodie, som det sees af Versene:

1. Svared ham Ridder Hafburd: Her passer ei jer Klage
— ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — —
(Hauch.)
2. Ham svared Ridder Vendelbo: I tale saadan ei
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ —
(Samme.)

eller, hvad der er det Samme, at en heel Arsisstavelse, der ellers repræsenteres ved Pausen, føies til den uforandrede, oprindelige Udgang af første Hemistich:

1. Da spurgte Jomfru Tove: Er I da vis derpaa (Hauch.)
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑
2. Da bød Fru Helvig Tovelil til sig blandt sine Møer
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ —
(Samme.)

Figuren er hos Oehlenschläger (i strophiske Vers, ikke i „Hrolf Krake“) meget sjælden:

Og vandred hen i Maaneskin til Freias Bøgelund.
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ —

---

[1]) Min Fader var en ung Mand, lidt over en Snees (Winther),
⏑ — ⏑ — ⏑ — —
ikke heldigt.

Almindeligere hos de senere:

Paa Væggen hængte Skjæggers Skjold som i et Krigertelt
◡ — ◡ — ‖◡ — ◡ —
(Winther.)

De Fingre sagte krummed sig paa Silken som i Drøm
◡ — ◡ —‖◡ — ◡ —
(Samme.)

Med Bjørneungen brødes jeg, saalænge jeg var Gut
◡ — ◡ —‖◡ — ◡ —
(Richardt.)

Misbruges maa Figuren ikke, da den ophæver en af Versemaalets Hovedeiendommeligheder.

Ved begge de sidst omtalte Forandringer antyder en Incision foran den anden Hemistichs første Thesis dog vedvarende Stedet, hvor Pausen er forsvunden. Versemaalets Forandringer gaae imidlertid videre endnu, idet den første Hemistichs Udgang stundom ikke blot absorberer Pausen, men endog tilriver sig den første Thesis af anden Hemistich. Efter den dobbelte — enten bacchiske eller dipodiske — Udgang af første Hemistich ere her to Former mulige; enten bliver Udgangen antipastisk (◡ — — | ◡) eller den dannes af Figuren ◡ — ◡ — | ◡ (Periodicus). Den første Udvikling sees af Versene:

1. Grundform:

Og skyndte mig fra Borgen som en forhaanet Gjæst
◡ — ◡ — ‖ ◡ — ◡
(Winther.)

2. Bacchisk:

Strunk spanked gjennem Borggaard han foran sine Mænd
◡ — ◡ — ‖ ◡ — —
(Samme.)

3. Antispastisk:

Saa traadte han i Borghallen ind ved hendes Side (Hauch.)
◡ — ◡ — ‖◡ — — ‖ ◡

Figuren er ikke ganske ualmindelig:

Paa det hun ei af Elskovens Længsel skulde døe
◡ — ◡ — ‖ ◡ — — ‖ ◡
(Oehlenschläger.)

Skal vække nogen troldkyndig Mand eller Viv (Hauch.)
◡ — ◡ —‖ ◡ — — ‖ ◡

Hver Midnat gaaer Skovkæmpen taus af Høien ud
˘ — — || ˘ — — || ˘
(Ingemann.)
Den ene var en Islænding, freidig og frels (Ploug.)
˘ —˘ — || ˘ — — || ˘

Hyppigst er den hos Winther:

I Mosen havde Vildbassen slaget sig til Ro.
˘ — ˘ — ||˘ — — || ˘
I Midten blev paa Træstagen Tranlampen hængt.
˘ — ˘ — || ˘ — — || ˘
Og piled over skovdække Dal og Høi afsted.
˘ — ˘ —|| ˘ — — ||˘

Ved denne Figur markerer endnu et Arsissammenstød Cæsurens Plads og opretholder Noget af det for Versemaalet Charakteristiske, hvisaarsag den er ulige bedre end den nærmest foregaaende. At indskyde en Thesis mellem de to sidste Arses er i høieste Grad uheldigt; ikkeheller kjender jeg mange Exempler derpaa:

Hun havde nys i Garderike fyldt sin kolde Lunge
˘ — ˘ — ||˘ — ˘ —||˘
(Oehlenschläger.)
Men aldrig fik de Ungersvendens Hjerte til at slaae[1]).
˘ — ˘ — || ˘ — ˘ — || ˘
(Winther.)

Dette er slæbende og trivielt.

At den hele Betragtning, ifølge hvilken den sidste Thesisstavelse i disse Exempler tilhører den følgende Hemistich, — er rigtig, fremgaaer deraf, at den anden Hemistich i alle slige Tilfælde ikke **kan** begynde thetisk. Winthers:

Og i det fælt uhyggelige, det dumpe, hæse Skrig —
˘ — ˘ — ||˘ — ˘—||˘ ˘ — ˘ —||˘ —

røber sig ligestrax som et Brud paa den iambiske Rhythme og som en Forsyndelse imod Versemaalet; Feilen kunde være hævet ved at udslette Ordet „det“ i Begyndelsen af anden Hemistich.

---

[1]) Et ganske enkelt Exempel i Nibelungenôt:

Dar nâch sluog er dem magezogen einen swinden slac (B. 1962.)

Ellers findes i den neppe Spor af disse Former; Udviklingen er væsentlig Dansk.

Det er i disse Exempler paaviist, hvorledes Pausen kan udfyldes af den første Hemistich, hvorved dennes Udgang efter Omstændighederne kan blive uforandret med Hensyn til Stavelsetallet eller forøges, og hvorledes den i sidste Tilfælde kan skydes en heel Tostavelsesfods Længde (ɔ: en antiiambisk Fod) længere frem. Ganske paa samme Maade kan imidlertid anden Hemistich, naar første ender normalt, ved sin Udgang absorbere hele Pausen. I Linierne:

Et Sagn fuld værdt at høre Med gamle Runer staaer;
Laaner mig eders Øre Mens jeg Guldharpen slaaer
(Oehlenschläger.)

vil Scansionen vise, at der falder et Taktslag paa „mens“. Denne Stavelse er altsaa en Arsis, der ifølge Rhythmen tilhører den sidste Dipodie i den foregaaende Hemistich:

Laaner mig eders Øre, Mens jeg Guldharpen slaaer.
— ⌣ ⌣ —‖ ⌣ —⌣ — ‖⌣ — —‖⌣ —

Alligevel skiller Rimet og Parallellismen mellem første og tredie Hemistich den saa skarpt derfra, at det vilde være absurd at see Sagen paa denne Maade. Idet man beholder in mente, at denne Arsis supplerer den første Hemistich, maa man alligevel henregne den til anden; denne kommer saaledes til at bestaae — ikke af to Kretikere — men af en anden Epitrit og en Iambe:

Mens jeg Guldharpen slaaer
—‖⌣ — —‖⌣ —

hvor Epitriten atter efter sin indre Structur (analogt med Choriamben) bestaaer af en enkelt Arsis og den sædvanlige Bacchius [1]).

---

[1]) Denne Figur er i Nibelungenôt meget almindelig, men er bleven misforstaaet baade af Bartsch og Schneider, der opfatte slige Hemistichers Begyndelse som anapæstisk, — Noget, som forøvrigt er saameget mindre forunderligt, som Forfatteren selv ikke har kunnet klare sig deres arsiske Begyndelse og derfor stundom anvender Figuren urigtigt, ɔ: hvor Pausen allerede er udfyldt af første Hemistich. Jeg er ikke blind for, at de Regler, som de nævnte Forskere opstille, correct angive de Principer, som Forfatteren selv har

Figuren er ikke sjelden; saaledes hos Hauch:

Hans stærke Glavind glimted   som en Lynstraale klar.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Der svømmed hvide Svaner   paa det speilklare Vand.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Svared ham den Kæmpe: ved den tangklædte Strand.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —

Hos Welhaven:

Thi Gamlingen i Hallen   er en Ildgjerningsmand.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Er vendt til Gru i Sagnet   om hans blodsvangre Jord.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Med Arnested paa Gulvet   og med Røghul i Tag.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Er Afglands, der stiger   fra en indviet Skat.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —

Hos Winther:

Hvor Bækken vandrer snaksom   mellem Smaasteen og Gruus.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Et Smiil, et haanligt, ligger   om det kulsorte Skjæg.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Han tumled med sin Nakke   mod den grønklædte Jord.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Var listet ud fra Tæppet   mod den nødbrune Væg.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —
Som Kornblomster smile   mellem guldgule Straa.
— ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ —

---

fulgt; men man kan overmaade godt følge et Princip og faae noget heelt Andet ud, end man vil; og det er øiensynligt, at Tilfældet her har spillet Forfatteren et Puds, men at dog hans Øre har været paa rigtigere Vei end hans Principer. Der er kun een Scansionsmaade af denne Figur, som er den naturlige, og naar Bartsch for Linien:

Mit starken sînen handen   lief er Albrîchen an   (B. 497.)
— ⏑ — — ⏑ —

angiver Scansionen ⏑ — ⏑ — ⏑ —, er dette absurd. — Jeg bemærker blot i Forbigaaende, at et lignende Puds har Skjæbnen spillet Forfatteren i den ottende Hemistich: han har villet gjøre den firearsisk, men har mange Gange kun opnaaet at faae denne Figur ud, som i Realiteten er trearsisk.

Den abnorme Arsis er i alle disse Tilfælde sat foran en Bacchius, ikke foran Versets normale Dipodie. Det Sidste er ikke ugjørligt:

Og hugger dybe Mærker i den haarde Fyrreknast
(Welhaven.)
Da Fru Margrete lagdes under Marmelstenen hen
(Winther);

man finder i dette Tilfælde Verset begyndende med en almindelig Kreticiambe, hvis Structur er velbekjendt. Alligevel vil man see, at Digterne med særegen Forkjærlighed have benyttet Epitriten fremfor den tilsyneladende regelmæssigere Kreticiambe. Dette har sin naturlige Grund, idet nemlig de Vers, hvori hele det tetrametriske Schema fra Ende til anden udfyldes med regelmæssigt vexlende Thesis- og Arsisstavelser, uden at engang noget Arsissammenstød markerer den forsvundne Pauses Plads, — blive slæbende, som man foruden af de sidst anførte Exempler vil see af Vers som:

Sin Henrik ene elsker hun i hele Danmarks Land.
Min Else er saa trofast som den ranke Lilievand (Winther).
Den Ridder hed Hr. Vendelbo, han var en tapper Mand
(Hauch.)

Af den Grund søger man, hvor Pausen udfyldes, paa andre Puncter at bringe Versets charakteristiske Eiendommeligheder frem, og hertil egner sig i den sidst omtalte Figur Epitriten fremfor Kreticiamben.

Den Omstændighed, at i denne Figur den begyndende Arsis (som jeg foreslaaer at kalde Pausalarsis) er den svage Arsis i en Dipodie, gjør det vanskeligt at citere udprægede Exempler paa Phænomenet. Alligevel viser Scansionen, at Begyndelsen her ikke er anapæstisk, og Øret opfatter Figuren som ulige lettere, end det ellers opfatter Anapæsten i dette Versemaal. Indfører man paa dette Sted en virkelig Anapæst i Verset, det vil sige: gjør man i et af de forhen citerede Exempler den første Hemistich firearsisk, — hvad der jo theoretisk skulde være muligt

efter den gængse Opfattelse af Phænomenet, — og forandrer man saaledes Verset:

Hvor Bækken vandrer snaksom mellem Smaasteen og
Gruus —

til:

Hvor Bækken vandrer spøgefuld mellem Smaasteen og
⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏑ — || ⏑ ⏑ — — || ⏑
Gruus —
—

da vil Enhver høre, at der foreligger et Brud paa Versemaalet.

Jeg bemærker blot, hvad der følger af sig selv, at mellem den her tilkomne Pausalarsis og Hemistichens normale første Arsis kan Thesisstavelsen aldrig bortfalde. Forsøger man at bortkaste den, synker den abnorme Arsis strax ned til en Thesis, der indtager dens Plads:

Har Loke taget Magten! Hærfader, hvor er du!
⏑ — ⏑ — || ⏑ —
(Richardt.)

Den store Fasthed i Nibelungenstrophens Pauseforhold gjør det muligt, at denne Analogie udstrækkes endvidere, idet Figuren stundom findes anvendt ogsaa i de ulige Hemisticher. Paa samme Maade, som vi nys have seet Pausen udfyldt mellem de i en Langlinie sammenhørende Hemisticher, kan altsaa undtagelsesviis Pausen mellem selve Langlinierne udfyldes, idet Begyndelsen af en første Hemistich absorberer en Arsis fra den Pause, der supplerer den katalekte Udgang af den foregaaende Langlinie:

Ved Midsommertide da Dagen den var lang,
Kom Hr. Eckhard tilbage til Danmarks Blomstervang
— || ⏑ — — || ⏑ — ⏑
(Hauch.)
Jeg haaber, det skal vorde dem selv til Angst og Spee,
Her er langt Fleer tilstede, end I og jeg kan see
— || ⏑ — — || ⏑ — ⏑
(Samme.)

Et slaaende Exempel i Versene:

Han sagde: hvad agter jeg de Menneskers Kiv?
Jeg er kjed af at herske, jeg er kjed af mit Liv.
—‖⏑ — —‖⏑ — ⏑ —‖⏑ — —‖⏑ —
(Hauch.)

hvor begge Hemisticher ere udfyldte, og hvor Ordene selv vise Parallelismen[1]).

Uskjøn er her som i det foregaaende Tilfælde den kreticiambiske Begyndelse istedenfor den epitritiske:

Den hele Jord og Himmel det er min Eiendom;
Alle Herligheders Vrimmel de flokke sig derom.
—‖⏑ — ⏑ —‖ ⏑ — ⏑
(Winther.)

Endog til Strophens første Hemistich, forud for hvilken ingen Pause af bestemt Længde findes, sees Analogien en sjelden Gang udstrakt:

Uden Rast, uden Hvile foer Skovens Drot afsted
—‖ ⏑ — —‖⏑ — ⏑
Over grønklædte Bakker, i grønne Dale ned.
Høit stønnede dens Bryst, — den sittred — og med Et
Udstødte den fra Lungen et Brøl saa vildt og vredt.
(Winther.)

Et simpelt Raisonnement kan sige En, at Begyndelsen her er arsisk og ikke thetisk (anapæstisk). Verset læses uden Vanskelighed, uden at man i Begyndelsesfoden behøver at forcere Hastigheden. Derimod er den ægte Anapæst den haardeste og vanskeligste Begyndelse for en iambisk, endsige iambisk-bacchisk Linie; endog for en anapæstisk er den noget tung, hvisaarsag man næsten altid begynder en saadan med en enkelt Iambe.

---

[1]) Med Forekomsten af denne Figur i første Hemistich er Muligheden givet for, at dens Arsisantal endog kan stige til fem:

Forundred vaagned Ellen, matøiet, bleg om Kind;
Gjennem venlige Stuedør de ledte hende ind. (Winther.)
— ‖ ⏑ ——‖⏑ — ⏑ —

Under Krumstaven lever man dog sikkert og godt (Samme.)
—‖⏑ — —‖ ⏑ — ⏑ —

Nibelungenversets første Hemistich er saaledes den, der har det frieste Spillerum, idet hverken dens Begyndelse eller dens Slutning er fuldt bestemt. Af reent iambiske og bacchiske Former (hvorved kun dobbelte, ikke tredobbelte Arses dannes), ere følgende mulige:

I. A. Primær Grundform, brachykatalekt Dimeter.

1. ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑, en heel og en katalekt Dipodie (Amphibrach.)
2. ⏑ – – ‖ ⏑ – ⏑, Bacchius, Amphibrach.
3. ⏑ – | ⏑ – ‖ – ⏑, Iambe, Antispast (ɔ: Bacchius + enkelt Thesis.)

B. Secundær Grundform, akatalekt Dimeter.

4. ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑ –, to hele Dipodier.
5. ⏑ – – ‖ ⏑ – ⏑ –, Bacchius, Dipodie.
6. ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – –, Dipodie, Bacchius.
7. ⏑ – – ‖ ⏑ – –, to Bacchier.
8. ⏑ – | ⏑ – ‖ – | ⏑ –, Iambe, Bacchius, Iambe[1]).

C. Tertiær Grundform, hyperkatalekt Dimeter.

9. ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑ – | ⏑, to hele Dipodier, enkelt Thesis.
10*. ⏑ – – ‖ ⏑ – ⏑ – | ⏑, Bacchius, Dipodie, enkelt Thesis[2]).
11. ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – – | ⏑, Dipodie, Bacchius, enkelt Thesis.
12. ⏑ – – ‖ ⏑ – – | ⏑, to Bacchier, enkelt Thesis.
13*. ⏑ – | ⏑ – ‖ – | ⏑ – | ⏑, Iambe, Bacchius, Iambe, enkelt Thesis.

Foran hver af disse Former er det endnu theoretisk muligt at anbringe en enkelt Pausalarsis, hvorved deres Antal

---

1) Ikke almindelig:

„Nu lôn dir got, Rüedegêr“ sprach der künec dô. (B. 2165.)
⏑ – ⏑ – ‖ – ⏑ –

Dansk:

Da klang der tre Klokkeslag fra Taarnets hvide Bræ (Richardt.)
⏑ – ⏑ – ‖ – ⏑ –

Det var en vildtskingrende, en knivskarp Kvinderøst (Winther.)
⏑ – ⏑ – ‖ – ⏑ –

2) De Former, jeg ikke har seet paa Dansk, ere betegnede ved en Stjerne.

voxer til 26; med Held kan det kun gjøres ved de færreste. Ikke alle Figurer ere at anbefale; 4, 9 og 10 ere noget slæbende og matte; 13 for compliceret.

Endnu flere Former ere mulige ved Bortkastelsen af to Thesisstavelser af to hosliggende Fødder (Molossiske Former). De ere paa Dansk overordentlig sjeldne; de ville neppe faae Betydning og ere lidet at anbefale; kun for Fuldstændigheds Skyld nævnes de her. Den simpleste Form viser Verset:

„wol ûf", sprach Sîvrit, hie wirt mêr getân". (B. 194.)
⏑ — — ‖ — ⏓

Heldigt er den efterlignet af Hertz:

Et spædt Barn skriger, en Kvinde taler med.
⏑ — — ‖ — ⏑

Verset bestaaer her af en første Epitrit (ɔ: Iambe + Spondee) og en enkelt Thesisstavelse[1]). En firearsisk Udvidelse af samme Form findes — men lidet heldig — hos Winther:

Og saa kom Tordenen! Han slog i Bord saa fast —
⏑ — — ‖ — ⏑ —

Ligeledes, men ogsaa uden tilstrækkelig Kraft, hos Aarestrup:

Men Thorkil stærkere, han bliver aldrig træt.
⏑ — — ‖ — ⏑ —

ɔ: første Epitrit + Iambe. Betragtningen af det første Exempel viser klart, hvori Manglen ligger ved det sidste: i denslags Figurer er det ikke nok, at Ordene ere stærkt betonede; de maae tillige være lange, være sig ved Vokallængde eller ved Position, helst ved begge Dele. Den anden mulige Form af denne Art[2]) findes hos Hauch:

Om ridderlig Troskab, der traadtes under Fod.
⏑ — ⏑ — ‖ — —

Af vinterligt Sneefog dog Marken var hvid.
⏑ — ⏑ — ‖ — —

---

[1]) Molossisk Biform af den foranførte Klasse A.

[2]) Molossisk Biform af Klasse B; den første svarer til 5, den anden til 6 og 8.

Begge Exempler ere svage, særligt det første, da de to Stavelser ikke have tilstrækkeligt Lydgehalt.

Den anden Hemistich, der kun har Ubestemtheden i sin Begyndelse, er ulige mindre rig paa Former, og disse kunne alle henføres til Klassen A. Det følger af sig selv, at hvor den Første, som Tilfældet er i Klassen C, har overskredet sin egentlige Grændse, maa den Thesis, den har tilrevet sig i sin Udgang, nødvendigt fattes i Begyndelsen af den anden; denne maa derfor i slige Tilfælde altid begynde arsisk, og af dens sex normale Stavelser kunne i saa Fald høist findes fem. I Linien:

Hver Midnat gaaer Skovkæmpen taus af Høien ud
— ◡ —‖◡ —
(Ingemann.)

bestaaer den saaledes af en enkelt Kreticiambe. I Linien:

Som var hun i den gyseligste Dødskval bestedt. (Winther.)
— —‖◡ —

bestaaer den af en enkelt tredie Epitrit, der dannes af en ægte Spondee og en Iambe [1]). Her møde vi for første Gang den ægte Spondee som en afstumpet Form af Bacchius, der atter er en forkortet iambisk Dipodie, og en saadan repræsenterer Spondeen i Dansk. Vi ere gjennem en systematisk Udvikling naaede til denne Form, og dens Forhold maa være Nok til at vise det Meningsløse i at betegne Hexametrets Trochæer med samme Navn.

Den anden Hemistich har saaledes følgende iambiske og bacchiske Former:

1. ◡ — ◡ —‖◡ —, Grundform; Dipodie, Iambe.
2. ◡ — —‖◡ —, Bacchius, Iambe.
3. ◡ — | ◡ —‖—, Iambe, Bacchius [2]).

---

[1]) Den tredie Form — ◡ — — er mig ubekjendt paa Dansk uden i et Exempel hos mig selv, som senere med flere skal anføres

[2]) Exempler ere forhen anførte:

1. En Hal med Mos paa Vægge staaer høit paa Gyrisvold
◡ — ◡ —‖◡ —
(Welhaven.)

2. Som under Falkens Rede det lydløse Krat. (Samme.)
◡ —‖◡ —

3. Kong Erik sad paa Gurve i Høielofts-Sal (Winther.)
◡ — ◡ —‖—

Foran hver af disse **kan** sættes og findes ofte en Pausalarsis[1]), hvorved Formernes Antal fordobbles; hertil komme endnu de tre Former, der dannes ved Bortkastelsen af den første Thesis; disse falde sammen med Udviklingsformer af en anden Række, som senere skal omtales.

Molossiske Former findes i denne Hemistich kun hos Winther; af simple Grundformer er kun een mulig, nemlig ⏑ — — —:

„Sie sint iu alle vremede", sô sprach Gêrnôt (B. 1082.)
⏑ — —‖—

Dansk, ikke heldigt:

Ei langt fra Næstved strækker sig en Høiryg stor.
⏑ — —‖—

(Winther.)

Skal Sligt voves, maa det ialtfald gjøres bedre. Endvidere:

Med flagrende Ører og med opreist Stjert. (Samme.)
—‖⏑ — —‖—

Her findes den modsatte Feil: det sidste Ord har ikke blot Lydgehalt nok, men det har endog saameget, at det sletikke lader sig udtale. Slige vanskelige Former maae anvendes meget bevidst og gjøre Fordring paa den høieste Grad af rhythmisk Fuldkommenhed, hvor de skulle taales.

Inden jeg forlader de simple iambisk-bacchiske Formers Række, maa jeg endnu gjøre en Bemærkning. Da Dannelsen af Bacchier beroer paa Bortkastelsen af Thesisstavelser, og da saagodtsom enhver mulig Combination er foretagen, var det at vente, at ogsaa det yderste Skridt, Bortkastelsen af Hemistichens første Thesis, kunde voves, og dette skeer i Virkeligheden hyppigt. Den derved dannede Figur kunde

---

[1]) 1. Hvor Hjorten streifer Græsset med sin vingelette Klov
—‖⏑ — ⏑ —‖⏑ —

(Winther.)

2. Laaner mig eders Øre, mens jeg Guldharpen slaaer
—‖⏑ — —‖⏑ —

(Oehlenschläger.)

3. Da frisked mig en Latter som en Nordenhavs-Vind
—‖⏑ — ⏑ —‖—

(Richardt.)

synes at ligge udenfor Bacchiernes Række; men efter Rhythmens Continuitet i Langverset vil den alligevel med Sikkerhed kunne opfattes som bacchisk i anden Hemistich; i Reglen bliver vel her den første af de to sammenstødende Arses stum; men virkelige Bacchier dannes dog, hvor Pausen udfyldes, som i Linierne:

Des ouch der künec Liudegast muoz den scaden hân
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ — — ⏑ — ⏑ —
(B. 237.)
Dô sah der junge Gîselher sînen sweher gên (B. 2171.)
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ — — ⏑ — ⏑ —

Figurens Anvendelse i første Hemistich maa sees som en Analogiedannelse. Vi have tidligere gjort Bekjendtskab med denne Form som qvaternær choriambisk; men hvad der navnlig nøder Systematikken til tillige at opfatte den som bacchisk, er den Omstændighed, at choriambiske Former saagodtsom ikke — jeg kan gjerne sige sletikke — forekomme i Nibelungenôt. Af denne Form resultere nu en Masse andre — 13 forskjellige i første Hemistich; — men da Formaalet for min Betragtning ikke er det mellemhøitydske, men det moderne danske Nibelungenvers, og da vore Digtere instinctmæssigt med glimrende Genialitet have suppleret Versemaalet med alle de choriambiske Former, som Originalen mangler, og som danne Forudsætningen for Opfattelsen af den heromtalte Form og dens Afledninger som choriambiske, foretrækker jeg, — eftersom Formernes historiske Ælde er aldeles ligegyldig for Systematikken — at betragte dem fra et andet Synspunct som Udviklingsformer tilhørende en særegen Række.

Af de fra Kæmpevisen velbekjendte choriambiske Forandringer ere i Nibelungenverset tre mulige, de samme nemlig, som ere mulige i den fireliniede Kæmpevisestrophes anden og fjerde Linie. Den almindelige Choriambe er ikke sjelden, (navnlig hos Hauch):

Laaner mig eders Øre, mens jeg Guldharpen slaaer
— ⏑ ⏑ —‖ ⏑ — ⏑
(Oehlenschläger.)
Tumleren sprang om Stavnen, og Strømmen viste Vei
— ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑
(Richardt.)

Kongen var klædt i Rustning, han satte Hjelmen paa
— ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏓
(Hauch.)

Marsken med fredsomt Hjerte da venligt til ham treen
— ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏑
(Winther.)

Lidt tungere, men dog endnu fuldkomment brugbar er den i anden Hemistich:

Paa Sletten i det Fjerne glimted et rødligt Skin (Hauch.)
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Og nu er Spærreloftet skinnende sort af Sod (Welhaven.)
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Hyppig hos Winther:

Som nær ved Himmelranden Maanen bag Taagens Flor.
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Hun bar et pjaltet Skjørt kun, nøgen var Fod og Arm.
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Hvor evigt mellem Stene rulled det salte Vand.
— ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Undtagelsesviis i begge Hemisticher:

Rysted de gule Blade Taarer af deres Kind (Oehlensch.)
— ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Over de røde Skjolde raged de lange Spær (Hauch.)
— ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ — || ⏑ —

Den secundære Form, Kretikanapæsten, er sjeldnere; utvetydige Exempler forekomme dog:

Hisset kjører Fru Helvig i sin forgyldte Karm (Hauch.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Fuglen, kunde jeg høre, sang sødere end før (Winther.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Herlig speiltes i Vandet den stolte Kongegaard (Oehl.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Luften glimrer med Støvet i Solens Straaler; lummer
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑
(Hertz.)

Længe varer det ikke, saa napper han nok Morten (Samme.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Løfter Hunden sit Hoved og seer paa hans Færd (Winther.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Herlufs takkede Gavle løfte sig end mod Sky (Richardt.)
— ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑

Noget tungt og yderst sjeldent — hos Winther dog oftere — findes Figuren i anden Hemistich:

Gjennem de Hestedækner trængte Gangernes Sved
– ‿ –‖‿ ‿ –
(Hauch.)
Som ofte hun kan synes; hende følger paa Vei
– ‿ –‖‿ ‿ –
(Samme.)
Naar Smertens Taare væder Kindens Roser og Snee
– ‿ –‖‿ ‿ –
.(Winther.)
Om hendes fine Læber fødtes Smilet paany (Samme.)
– ‿ –‖‿ ‿ –

Figuren er, hvor den fjerde eller femte Stavelses arsiske eller thetiske Charakteer er noget tvivlsom, udsat for Forvexling med bacchiske Figurer, saaledes:

I Grusomhed og Avind jer Ingen overgaaer,
Og heller ei i Rænker, hverken Viv eller Mand
– ‿ – ⏒‿ –
(Hauch.)

Imidlertid falde Hovedaccenterne i de to Figurer meget forskjelligt:

–‖‿ ´– –‖‿ ´–, Epitrit + Iambe, bacchisk.

´– ‿ –‖‿ ‿ ´–, Kretikanapæst, choriambisk.

desuden findes foran den sidste Figur en meget lang Pause, foran den første sletingen. Det givne Tilfælde opfattes derfor her naturligst efter den første Formel. I Versene:

Hun ægted nok en Jæger; — hun gav maaskee mig Trøst,
Eller stødte end dybere mig Smertens Piil i Bryst
– ‿ – ‿ ⏑ – ‿ –
(Winther.)

kan den tredie Hemistich opfattes:

–‖‿ ´–. ‿ –‖´– ‿ –, bacchisk (Formen B. 8 med foransat Pausalarsis).

og: ´– ‿ –‖‿ ‿ ´–|‿ –, choriambisk;

det Sidste ligger her afgjort nærmest.

Det følger af sig selv, at de her nævnte to choriambiske Former, den primære og secundære, i anden Hemistich ikke kunne anvendes, naar første er hyperkatalekt, da i saa Fald

den Thesis, som skulde fattes foran Choriamben, reelt er tilstede.

Den tertiært choriambiske Form, Kretikocyprius (– ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑ ⏑ –), kan ikke anvendes i Nibelungenverset. Betingelsen for dens Anvendelse er for det Første, at Hemistichen indeholder fire Arses; endvidere vilde den kun kunne anvendes i første Hemistich; thi hvor fire Arses forekomme i anden, er dette altid i Figurer, der eo ipso ere bestemte som secundære Figurer af en heelt anden Art og uimodtagelige for choriambiske Forandringer, idet de altid begynde arsisk. I første Hemistich vilde Figuren ifølge Choriambernes Pauseforhold, Accentforhold og dipodiske Skjæring kun kunne anvendes, hvor de fire Arses dannedes ved en Tilføielse til Hemistichens Slutning. Hvor man nu paa denne Maade indfører fire Arses i Linien istedenfor tre, hvorved Versemaalets charakteristiske Midterpause gaaer tabt, bevares Versets Charakteer dog bedst, naar man paa det Sted, hvor Pausen er forsvunden, lader denne fornemmes ved Bortkastelsen af en Thesis[1]). Af denne Grund er Bacchius som Udgang smukkere end den rene Diiambe, Antispasten (⏑ – – ⏑) smukkere end Periodicus (⏑ – ⏑ – ⏑). Vilde man nu anbringe en Kretikocyprius, saa vilde man derved i den forsvundne Pauses Sted mellem tredie og fjerde Arsis ophobe dobbelt saamange Thesisstavelser, som ellers er Versemaalet naturligt, og dette vilde være absolut forkasteligt. Ikke heller har jeg nogensinde seet det gjort.

---

[1]) Man vil her maaskee bebreide mig en Inconseqvents i min Betragtning, som om jeg meente, at Arsissammenstødet paa eengang skulde være den stærkeste Sammenknytning og dog tillige Reminiscents om en Adskillelse. I Virkeligheden har jeg for Nemhedens Skyld her og i det Foregaaende udtrykt mig mindre correct; selvfølgeligt er det Første rigtigt og det Sidste urigtigt. Men den Omstændighed, at den Pausen tilhørende Arsis ved bacchisk eller antispastisk Udgang knyttes overordentligt tæt til første Hemistich, istedenfor, at den ved diiambisk eller „periodisk" Udgang svæver midt imellem begge Hemisticher, bevarer dog endnu Langversets oprindelige Todeling.

Ved den qvaternære choriambiske Form (der, som man vil erindre, i Kæmpevisestrophens anden og fjerde Linie falde sammen med den tertiære, hvad den følgelig ogsaa gjør i Nibelungenversets Hemisticher, der have deres normale Længde), den tilsyneladende reent trochaiske (antiiambiske) Linie (Kreticiambe, Kretikoskolius, Kretikodiiambe) findes derimod ingen Vanskelighed af denne Art, og denne Form, der repræsenterer paa engang det bacchiske og det choriambiske Princips yderste Conseqvents, er ikke blot fuldkomment brugelig, men endog den hyppigste af alle choriambiske Former i dette Versemaal (hos Winther dog ikke almindelig). Ofte findes den i første Hemistich:

Kretikodiiambe:

Syn, den gode Vogterske, vidt aabned Portens Fløi
— ⏑ —‖⏑ — ⏑ —
(Oehlenshläger.)

Eng og Ager grønnedes, der blomstred Bøg og Riis
— ⏑ —‖⏑ — ⏑ —
(Hauch.)

Spillende vidunderligt, forgylder Lundens Træer
— ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ —
(Hertz.)

Hvor var Land og hvor var Hav? Ha Skæret, — det var her! (Richardt.)
— ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ —

„Hvor er nu vor Høvidsmand?“ I Huset op de steg
— ⏑ —‖ ⏑ — ⏑ —
(Winther.)

Kretikoskolius:

Herlig klang i Skoven de gyldenblanke Horn (Hauch.)
— ⏑ —‖ ⏑ — ⏑

Dybt i Fjeldehallen et Kammer blev han vaer
— ⏑ — ‖⏑ — ⏑
(Oehlenschläger.)

Lod da Alle stævne ud paa den Mark saa grøn,
— ⏑ —‖⏑ — ⏑

Lod da Talen klinge fra Stenen, hvor han stod
— ⏑ —‖⏑ — ⏑
(Poul Møller.)

Fossen var min Amme, sang op mit vilde Blod
— ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑
(Richardt.)

Noget sjeldnere og tungere, som alle choriambiske Forandringer, er den i anden Hemistich[1]), der forholder sig analogt med den fireliniede Kæmpevisestrophes to rimede Linier; den forekommer her altid kun som en enkelt Kreticiambe:

Mens Sommernatten glider, Lyset aldrig døer (Hauch.)
— ⏑ —‖⏑ —
Han Læben trak tilside, viste Tandens Guld
— ⏑ — ‖ ⏑ —
(Oehlenschläger.)
End Munkeslængets tyste, drøvelige Sang.
— ⏑—‖⏑ —
(Richardt.)
Ham spurgte da den Møller: „Hvor er du vel fra?"
— ⏑ —‖⏑ —
(Winther.)

Dens særligt bacchiske Form fremtræder i Verset:

Den halve Nat han havde fulgt Hjorten paa dens Flugt
— — ⏑ —‖ ⏑ —
(Winther.)

Sjeldent findes Formen i begge Hemisticher:

Stærk var hun af Lænder, rund var hun af Arm
— ⏑ —‖⏑ — ⏑ — ⏑ —‖⏑ —
(Oehlenschläger.)

Af choriambiske Combinationer med de forhen bekjendte Former (undtagne de molossiske) ere i første Hemistich saaledes mulige:

II. D. 14. — ⏑ ⏑ —‖⏑ — ⏑, Choriambe, Amphibrach.
15*. — ⏑ ⏑ —‖— ⏑, Choreobacchius, Thesisstavelse.

---

[1]) Dette bekræfter Rigtigheden af min Synsmaade, naar jeg fortrinsviis opfatter den som choriambisk; betragtet som bacchisk skulde den netop her være paa sin Plads. Ogsaa overfor Nibelungenlied kan man fastholde denne Betragtning; at de andre choriambiske Former ikke forekomme, beroer paa, at Forfatteren for Anbringelsen af Tostavelsestheses har skabt sig en bestemt Regel, idet han (foruden i første Fod) almindeligt kun anbringer dem, hvor en Hiat gjør Elision mulig, saavelsom hvor Navne uundgaaeligt medføre dem: Dancwart Hagenen bruoder (B. 178).
— ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑

16. — ⏑ —‖⏑ ⏑ — ⏑, Kretikanapæst, Thesisstavelse.
17. — ⏑ —‖⏑ — ⏑, Kreticiambe, Thesisstavelse (Kretikoskolius.)
E. 18. — ⏑ ⏑ —‖⏑ — ⏑ —, Choriambe, Dipodie.
19. — ⏑ ⏑ —‖⏑ — —, Choriambe, Bacchius.
20*. — ⏑ ⏑ —‖— | ⏑ —, Choreobacchius, Iambe.
21. — ⏑ —‖⏑ ⏑ — ⏑ —, Kretikanapæst, Iambe.
22. — ⏑ —‖⏑ ⏑ — —, Kretikus, Ionicus a minore (Kreticionicus.)
23. — ⏑ —‖⏑ — ⏑ —, Kretikodiiambe [1]).
F. 24*. — ⏑ ⏑ —‖⏑ — ⏑ —‖⏑, Choriambe, Dipodie, enkelt Thesis.
25*. — ⏑ ⏑ —‖⏑ — —‖⏑, Choriambe, Bacchius, enkelt Thesis.
26*. — ⏑ ⏑ —‖— ⏑ —‖⏑, Choreobacchius, Iambe, enkelt Thesis.
27*. — ⏑ —‖⏑ ⏑ — ⏑ —‖⏑, Kretikanapæst, Iambe, enkelt Thesis.
28. — ⏑ —‖⏑ ⏑ — —‖⏑, Kreticus, Ionicus a minore, enkelt Thesis [2]).
29*. — ⏑ —‖⏑ — ⏑ —‖⏑, Kretikodiiambe, enkelt Thesis.

---

[1]) Exempler paa Klassen E ere:

18. Smykker og gyldne Drikkekar fra Tempelet blev bragt
— ⏑ ⏑ —‖⏑ — ⏑ —
(Hauch.)

20. Ligner hun snart en Havtrold og snart en deilig Mø
— ⏑ ⏑ —‖⏑ — —
(Samme.)

21. Eller stødte end dybere mig Smertens Piil i Bryst
— ⏑ —‖⏑ ⏑ — ⏑ —
(Winther.)

22. Hexekvinder og Voldsmænd dog sad i hendes Raad
— ⏑ —‖⏑ ⏑ — —
(Hauch.)

23. Mangen ringet Pandsersærk da farvedes af Blod.
— ⏑ —‖⏑ — ⏑ —
(Samme.)

[2]) Et enkelt, ikke ganske utvetydigt Exempel hos Hauch:

Fire ere de Jomfruer, som børste hendes Haar.
— ⏑ —‖⏑ ⏑ — — ⏑

Kan ogsaa opfattes som Nr. 21.

Den anden Hemistich er meget fattigere paa Former; kun fire saadanne findes, der slutte sig til Klassen D.; de ere:

14. — ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ —, Choriambe, Iambe.
15*. — ⏑ ⏑ — ‖ —, Choreobacchius.
16. — ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ —, Kretikanapæst.
17. — ⏑ — ‖ ⏑ —, Kreticiambe.

Analogt med de bacchiske Omdannelser af den iambiske Grundform forefindes i Nibelungenverset en tilsvarende bacchisk Omdannelse af de choriambiske Former, hvortil Kæmpevisen intet Sidestykke har; vi komme her til en tredie Række, den bacchio-choriambiske. I den oprindelige Choriambe er ingen Omdannelse baseret paa Bortkastelsen af dens Thesis mulig; det vilde være formeget at bortkaste to Thesisstavelser og dermed selve den choriambiske Forms Charakteermærke. Af Kretikanapæsten forekommer derimod en bacchisk Form, hvoraf den første Thesis er bortkastet:

— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ —, Kretikanapæst, choriambisk.
— — ‖ ⏑ ⏑ —, Spondee + Anapæst, Amoebaeus, bacchio-choriambisk[1]).

Figuren er temmelig almindelig; i første Hemistich sees den af Exemplerne:

Guldfarvede Skyer igjennem Luften seiled (Hauch.)
— — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑
Solstraalerne glimted paa Borgens høie Tind (Samme.)
— — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑

---

[1]) Spor af Formen i Nibelungenôt:

truhsæze des küneges von Metzen Ortwîn (B. 11.)
— — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ —
Gunthere dem richen wart leide genuoc (B. 148.)
— — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑
Sîvriden den starken hân ich hie bekant (B. 216.)
— — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑

I Dansk findes Figuren et enkelt Sted udenfor Nibelungenstrophen:

Din Moders Huus er blevet et Skuur,
Derinde Trækken er slem;
Det gjælder at reise den sjunkne Muur,
Frem, Bondemand, frem! (Hostrup.)
— — ‖ ⏑ ⏑ —

Blodfarvede Kilder man saae i Græsset glide
— —‖⏑ ⏑ —| ⏑
(Samme.)

Leerklinede Hytter med Tag af Tang og Straa
— —‖⏑ ⏑ — | ⏑
(Winther.)

Midvinterens Storme deres vilde Jubel sang (Samme.)
— —‖⏑ ⏑ — | ⏑

Skumbørstede Drage, du kommer som fra Hel
— —‖⏑ ⏑ — | ⏑
(Richardt.)

I anden Hemistich:

Da flagred som en Søfugl sorthaarede Kvind
— —‖⏑ ⏑ —
(Oehlenschläger.)

Sank ned mod en Skovsøes bladkrandsede Speil
— —‖⏑ ⏑ —
(Winther.)

Det var ham, som Rankens mildtglødende Blod
— —‖⏑ ⏑ —
(Samme.)

Ham viste sine Tænders hvidtskinnende Hæk (Samme.)
— —‖⏑ ⏑ —

En Vrimmel sorte Tanker, vildt stormede ind
— —‖⏑ ⏑ —
(Samme.)

Gode Kæmper var det, fjeldbaarne som jeg (Richardt.)
— —‖⏑ ⏑ —

I begge, noget tungt:

Tæt under det faste, kjækt kneisende Bryst (Winther.)
— —‖⏑ ⏑ —| ⏑ — —‖⏑ ⏑ —

Kun ikke sit eget hævngjerrige Sind (Oehlenschläger.)
— —‖⏑ ⏑ ⏑| ⏑ — —‖⏑ ⏑ —

Ganske lignende Forandringer foregaae almindeligt ved den qvaternære choriambiske Form i det originale Versemaal, særlig ved Bortkastelsen af den første Thesis:

Sindolt und Hûnolt, die Gêrnôtes man (B. 235.)
— —‖ ⏑ — —

Paa Dansk findes ogsaa lignende Phænomener. Figuren — — ⏑ — er allerede tidligere omtalt i det Tilfælde, hvor den i Begyndelsen af anden Hemistich dannedes af en Dochmius (⏑ — — ⏑ —), hvis første Thesis var absorberet af den første Hemistichs Udgang. Forsaavidt som Figuren imidlertid ogsaa

kan dannes af Kreticiamben ved Bortkastelsen af dennes første Thesis, lader dens Anvendelse sig udstrække baade til Begyndelsen af første Hemistich og til Begyndelsen af anden efter en normal Udgang af første. Exempler findes, om end sjeldent og kun hos enkelte Forfattere i første Hemistich:

Modløs at klage, det sømmer ingen Mand (Hauch.)
— — ‖ ⏑ — ⏑
Ryland og Øsel, de seilede forbi (Samme.)
— — ‖ ⏑ — ⏓
Al deres Vellyst er Bjergfossens Klang (Oehlenschl.)
— — ‖ ⏑ — —
Dankongen sender nu sit Hærbud over Land. (Hauch.)
— — ‖ ⏑ — ⏑ —
Hagbarth og Signelil ei meer i Aftenglød (Oehlenschl.)
— — ‖ ⏑ — ⏑ —

Almindeligere i anden Hemistich:

Hun aned ei sin Faders baalvoldte Død (Oehlenschl.)
— — ‖ ⏑ —
Og ved dens Mund i Skægget Riimfrosten staaer
— — ‖ ⏑ —
(Samme.)
Paa høie Pande Hovmod Trods-Mærket skrev
— — ‖ ⏑ —
(Ingemann.)
Jeg vaagned i et spydfast Skarlagens Tjeld (Richardt.)
— — ‖ ⏑ —

Det vil ikke undgaae Opmærksomheden, at af disse fire Exempler ere de to sidste bedst. Grunden dertil er, at Pausen ved den bacchiske Udgang af disses første Hemistich er bedre udfyldt end i de to første, hvisaarsag den manglende Thesis savnes meget lidt.

Selvfølgelig kunne af de qvaternært choriambiske Former andre Thesisstavelser end den første bortkastes. Paa Bortkastelsen af den anden Thesis kjender jeg kun to Exempler:

Tankefuld drømmende paa den mosgroede Steen
— ⏑ — — ⏑ —
(Hauch.)

Uheldigt er:

Korset var hvidt som Snee, men Fanen rød som Blod
— ⏑ — — ⏑ —
(Samme.)

Bedre Exempler kunne opvises paa det Phænomen, hvor af den qvaternært choriambiske Linies firearsiske Form den sidste Thesis er bortkastet:

Kaaben sid og sydlandsk, dog tyktes mig den løi
— ⏑ — ‖ ⏑ — —
(Richardt.)

Øine som en Fjeldfinn, men renere Lød (Samme.)
—⏑ — ⏑ — —

I det høie Vingolf hun sused som en Vind
— ⏑ —‖⏑ — —
(Oehlenschläger.)

Muligt dog det Ordsprog vil denne Gang slaae feil
— ⏑ — ‖ ⏑ — —
(Hauch.)

Kongen og hans Stridsmænd de stege der paa Land
— ⏑ ⏑ ‖ ⏑ — —
(Samme.)

Skeer det ei ved Dagslys, det skeer ved Midnatstide
— ⏑ —‖ ⏑ — —
(Samme.)

Af bacchio-choriambiske Former ere i første Hemistich altsaa følgende mulige:

III. G. 30. — —‖⏑ ⏑ — ⏑, Spondee, Anapæst (Amoebaeus), Thesis.

31. — —‖⏑ — ⏑, Spondee, Iambe (tredie Epitrit), Thesis.

32*. —⏑⏑—‖— ⏑, anden Epitrit, Thesis[1].

H. 33. — —‖⏑ ⏑ — ⏑ —, Spondee, Anapæst (Amoebaeus), Iambe.

34. — —‖⏑ ⏑ — —, Spondee, Ionicus a minore (Latiobacchius)[2].

35. — —‖⏑ — ⏑ —, Spondee, Dipodie (Latiokretikus).

36. — —‖⏑ — —, Spondee, Bacchius (Mesobrach).

37. —⏑⏑—‖— ⏑ —, Dikretikus.

---

[1]) Denne og flere Figurer ere mig kun bekjendte i selvgjorte Exempler; de skulle anføres senere.

[2]) Exempler paa de to sidste Former ere:

33. Sexhundrede Riddere han giver Kost og Klæder (Hauch.)
— —‖⏑ ⏑ — ⏑—

34. Her gjorde vi Strandhug paa Blaamænds hede Kyst
— —‖⏑ ⏑ — —
(Richardt.)

I. 38*. – –‖⏑ ⏑ – – ⏑ –‖⏑, Amoebaeus, Iambe, Thesis.
39*. – –‖⏑ ⏑ – – ‖⏑, Latiobacchius, Thesis.
40*. – –‖⏑ – ⏑ – ‖⏑, Latiokreticus, Thesis[1]).
41. – –‖⏑ – – ‖⏑, Mesobrach, Thesis (Dilatius)[2]).
42*. –⏑–‖– ⏑ – ‖⏑, Dikreticus, Thesis[3]).

Den anden Hemistich har kun de til Klassen G. svarende Former:

30. – –‖⏑ ⏑ –, Amoebaeus.
31. – –‖⏑ –, tredie Epitrit.
32*. –⏑–‖–, anden Epitrit.

Af Exempler paa molossiske Derivater af de choriambiske Former kjender jeg for den første Hemistichs Vedkommende kun et enkelt hos mig selv. I den anden Hemistich er kun een saadan Form mulig, nemlig den rene Molossus, der i Nibelungenôt kun findes paa tre Steder. Paa Dansk kan et Exempel citeres:

Da banker det paa Mølledøren een—to—tre (Winther.)
– –‖–

der ikke er uheldigt anvendt; men det forekommer i den charakteerløse Bastardform, som „Træsnit"-Versene danne, der hverken ere rigtige Diiamber eller rigtige Nibelungenvers.

Vi have her gjort Bekjendtskab med flere Former, som vi i Modsætning til alle Grundformerne, — derunder indbefattet Iamber og Trochæer, Anapæster og Daktyler, Pæoner, Diiamber og Ditrochæer saavelsom alle choriambiske Former, — kunne betegne som contraherede eller maaskee

---

[1]) Praktisk, vistnok næsten umulig, da den aldrig vil kunne undgaae Forvexling med det almindelige ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ – ⏑:

Rundtom hang gyldne Skjolde, Sværd med Sølverhjalte
⏑̲ – ⏑ – ⏑ – ⏑
(Oehlenschläger.)

[2]) Forvexles let med ⏑ – ⏑ – – ⏑; dog er den charakteristisk forskjellig derfra. Som Exempel paa dens Forekomst kan betragtes:

Graahaaret, krumbøiet, og tigger til et Kruus (Winther.)
– – ⏑ – – ⏑

[3]) Er formelt identisk med A. 2 med foransat Pausalarsis, men dog ved Styrken af den første Arsis forskjellig derfra.

mere udtryksfyldt: condenserede, og hvis Charakteer beroe paa den umiddelbare Forbindelse af Arsisstavelserne. Vi kjende af disse nu to Grupper, den spondeiske (eller bacchiske), hvis Charakteermærke er to, den molossiske, hvis Charakteermærke er tre saadanne forbundne uden mellemliggende Theses. Af den første kjende vi den til Iamben svarende stigende Form Bacchius, ⏑ – –, og den til Kreticus svarende neutrale Mellemform, Spondeen. Vi have endvidere gjort flygtigt Bekjendtskab med den i Formen 34 (Side 113, Note 2) forekommende, til Anapæsten svarende Ionicus a minore (⏑ ⏑ – –), og desuden med de af disse tre Former sammensatte bacchio-choriambiske Figurer. Af molossiske Figurer kjende vi den stigende første Epitrit (⏑ – – ‖ –) og den neutrale Mellemform i Molossen (– – ‖ –). Vi skulle senere gjøre Bekjendtskab endnu med en enkelt stigende Form saavelsom med de tilsvarende dalende.

Forskjellen mellem den choriambiske og den spondeo-molossiske Udviklingsrække lader sig charakterisere paa følgende Maade: i det choriambiske System bortkastes Versets første Thesis og erstattes senere paa anden Maade; i de bacchiske Figurer bortkastes en hvilkensomhelst af dets andre Theses, og der finder ingen Erstatning Sted. I det choriambiske System tenderer den stigende Rhythme ved sin arsiske Begyndelse henimod den dalende, og dette kræver en Modvægt; i det bacchiske er derimod den stigende Rhythme potentseret og behøver ingen saadan.

Alle de hidtil omtalte Figurer, der forekomme i Nibelungenverset, lade sig i Modsætning til den stigende Rhythmes andre Grundformer charakterisere som reent iambiske, idet i ingen af dem nogen Tostavelsesthesis forekommer uden som Compensation for en bortkastet iambisk Thesis. Med Føie kan det derfor siges, at Versemaalet i Dansk — ligesom i dets mellemhøitydske Forbillede — er behandlet reent iambisk af alle vore Hovedforfattere[1]), og saaledes bør det

[1]) Hauch alene undtagen. Han siger (Efterskr. til „Valdemar Seier"): „Jeg har nøie studeret det i Grundtexten til „Nibelungenlied" og søgt at tilegne mig al den rhythmiske Rigdom og Afvexling, som

altid behandles. Herved er dog at bemærke, at Anapæsten som Licents maa kunne passere i et enkelt Tilfælde, hvor den nemlig følger umiddelbart ovenpaa den Bacchius, der begynder en Hemistich. Den Form, der derved dannes, danner nemlig et Bindeled mellem de to bekjendte Former for Hemistichen, Dochmius og Amoebaeus:

⏑ – – ‖ ⏑ –, Bacchius + Iambe, Dochmius.
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ –, Bacchius + Anapæst.
– – ‖ ⏑ ⏑ –, Spondee + Anapæst, Amoebaeus,

og dette Slægtskab gjør, at den falder temmelig naturligt. Exempler paa den ere ikke ganske sjeldne:

De ni Jomfruer mødte, Gud Thor med milde Blik
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑
(Oehlenschläger.) [1])

Som Græshopper de vrimled ved Østersøens Strand
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑
(Hauch.)

Ham følge tusind Seilere paa Havbølgernes Net (Samme.)
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ –

Tungt Vaarzephirerne vende det femfingrede Blad
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ –
(Poul Møller.) [2])

Paa andre Steder forstyrre Anapæsterne Versets Charakteer. Man behøver blot at sammenholde de to Linier:

Det staalfarvede Glavind sank ned for hans Fod (Hauch.)
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑

Og skarpteggede Glavind, der glimted i Luens Skjær
⏑ – – ‖ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ –
(Samme.)

for at see, at den i sidste Vers er misbrugt [3]).

---

kan nedlægges deri". Alligevel vise hans Vers klart, at han slet-ikke har kjendt Sprogets Betoningslove, ligesom ogsaa hans om end ikke vidt drevne, saa dog uregelmæssige Brug af Anapæster viser, at han ikke har klaret sig de Regler, Forfatteren følger (see herom Note 1 Side 108).

[1]) Hildebrandsstrophe.

[2]) Ikke egentligt Nibelungenvers, men en anapæstisk Bastardform af dette, Hildebrandsstrophen og pæoniske Vers.

[3]) Fremdeles kan Anapæsten selvfølgelig, om man vil see Phænomenet paa denne Maade, anbringes i Langversets første Fod; dog kan

Med dette ere de Forandringer angivne, som Nibelungenversets Hemisticher regelmæssigt kunne underkastes; Tallet er, som man vil see, overordentlig stort. Tallet paa Combinationer i en Langlinie, — molossiske Former ikke medregnede — er 477; i hele Strophen følgelig over 50000 Millioner. Nibelungenversemaalet er saaledes det formrigeste af alle, og det lader sig med Sikkerhed sige, at aldrig noget Sprog, saalænge det bestaaer som saadant, vil være istand til at udtømme alle Strophens mulige Former. Det skjønnes heraf, at man ikke behøver at tage sin Tilflugt til Anapæster for at bringe Afvexling.

Det er aldrig endnu blevet bemærket af Nogen, at der er en himmelvid Forskjel paa den moderne danske og den moderne tydske Metrik; den første har til Valgsprog taget: *πάντα δοκιμάζειν*, den sidste: *τὸ καλὸν κατέχειν*. Som den danske i det Hele i Lethed, Frihed og Dristighed rager høit over den tydske, der med en vis skolemæssig Ængstelighed holder sig til de allerstiveste Grundformer, (en Figur som Kretikanapæsten er ikke blot i den moderne Digtning, men endog i de til vor Kæmpevisestrophe svarende Folkeviseformer noget Uhørt,) saaledes er den oprindelige Nibelungenstrophe uendeligt langt skjønnere gjengivet paa Dansk end i moderne Tydsk. Germanisterne som Rieger[1]) have stundum varmt taget Ordet for Gjenoptagelsen af de gamle Former, selv Minckwitz er ikke blind for deres Skjønhed[2]); men Andre, der gjælde for Autoriteter[3]), have bestemt udtalt sig imod Benyttelsen af Versemaalet uden som reent iambisk og forkastet alle Dobbeltarses i moderne Sprog; og, hvad der er det Værste, de store Digtere have været af samme Mening. Selv en saa stor og af metriske Fordomme saa uhildet

---

dens første Stavelse her altid tages som arsisk. Denne Stavelse er mindre bestemt, da den i hvert Fald er en meget svag Arsis; paa den anden Side har i Dansk Anapæsten uden foregaaende Arsis altid en Biaccent paa første Stavelse. Synsmaaden kan derfor ofte være ligegyldig; dog giver jeg den tidligere hævdede Fortrinet.

1) Kudrun, udg. a. W. Ploennies, Leipzig 1853.

2) Lehrb. d. deutschen Verskunst, S. 91.

3) som Kleinpaul, Poetik, I, S. 132.

Mester som Uhland tillader sig aldrig andre Friheder end at indblande en enkelt Anapæst og at give den første Hemistich bacchisk Udgang[1]).

Som den danske Metrik paa den anden Side i Correcthed staaer uendelig langt under den tydske og i Forhold til denne ofte er halvbarbarisk, saaledes findes i de danske Digteres Behandling af Nibelungenstrophen en Hærskare af de groveste Feil, der ikke blot — selvfølgeligt — ere den nytydske Gjengivelse af Versemaalet, men ogsaa den mellemhøitydske Original fremmede. Intet Vers er i den Grad blevet mishandlet af vore Forfattere, hvormange enkelte Skjønheder der end findes i deres Behandling af det; det danske Nibelungenvers er blevet et sandt Pulterkammer for enhver tænkelig metrisk Galskab. Til de værste Exempler hører Winthers „Murad“; i Linier som:

Han knuger fast sin Riffel, hans Læbe er bleg.
Hans hviskende Stemme tungt fra Brystet fremgik.
Og flux gjennem Tykningen forsvandt hans Spor.
Med sittrende Blade i den sagte Vind.
Som en Tiger, der gloer paa sin sprællende Fangst.
Det morderiske Skud mod Himmelen foer.
Hans ilende Fjed ham bar til Pigen hen.
Ret som han alt forstod, som anede han
Den Fryd, som kan blomstre mellem Kvinde og Mand —

maa man næsten opgive at finde Rhythmen; disse Linier ere endda kun et mindre Udvalg; Digtet vrimler blandt Andet af Alexandrinere, der aldrig findes i Nibelungenôt, og som altid ere hæslige, hvor de ikke høre hjemme. I „Træsnit“ er Versemaalet en Smule bedre behandlet, skjøndt det gjennemgaaende frembyder charakteerløse og slæbende Overgangsformer til et diiambisk Vers[2]), hvis Jævnhed vel stundom gjør en ikke ganske ukunstnerisk Virkning, men som i Længden

---

[1]) De vilde Knyttelvers i hans „Taillefer“ lader jeg ude af Betragtning.

[2]) Mynster har (Nibelungenliedverset i Dansk) villet betragte Versemaalet paa denne Maade; men dette er at gjøre Versene langt slettere, end de ere.

er trættende og særligt i „Henrik og Else“ uskjøn. Forholdsviis bedst er Versemaalet i „Hjortens Flugt“, skjøndt plettet af Alexandrinere og ikke rigt paa Afvexling; den undertiden uforlignelige, materielle Skjønhed, som Versene indeholde, gjøre dets Feil næsten irriterende for et udviklet Øre. Poul Møller har kun behandlet Versemaalet i en Form, der ligger Hildebrandsstrophen nærmest, klangfuldt og correct, men fattigt paa Former i „Jæmtelands Befolkning“; utilgiveligt slet i „Kunstneren mellem Oprørerne“. Oehlenschläger, der her som overalt, ogsaa i hvad Formen angaaer, har været Banebryderen, — Noget, som de Færreste nutildags erindre eller ere istand til at indsee, og det skjøndt han i Rigdom endnu bestandig er uovertruffen af nogen Efterfølger, — hører vedvarende til dem, som bedst have behandlet Versemaalet; i „Nordens Guder“ („Skades Giftermaal“, „Freirs Elskov“, „Glæden i Valhal“, „Einherierne“) saavelsom i flere af Digtene i „Helge“ er det smukt og kraftigt, om end ikke ganske feilfrit behandlet[1]). Hauch har i „Valdemar Atterdag“ og „Valdemar Seier“ gjort en udstrakt Brug af Versemaalet; hans Behandling er ligesaa rig paa Former og paa rhythmiske Skjønheder som paa enkelte gjennemgaaende, utilgivelige Feil; til „Murad“ naaer han dog intetsteds op i sidste Henseende; ogsaa hans Vers maae tælles mellem de bedste, vi have. Welhaven har paa to Steder behandlet Versemaalet; det ældste af Digtene, „Paa Skibshøien“, er ikke feilfrit; det senere, „Koll med Bilen“, er paa en eneste Linie nær pletfrit, et Mesterstykke i rhythmisk Kraft og, skjøndt ikke meget formrigt, nogetnær de bedste Nibelungenvers i vor Litteratur. Aarestrup har ligeledes kun i to Digte behandlet Versemaalet; „Torsten og Trine“ hører til det Allersletteste; „Fjeldspringet“ er noget bedre. Hertz har kun behandlet Versemaalet i tre Smaadigte („Henimod Aften ved Rom“, — „Natten“ og „Dagen“), i intet af dem uden grove Feil, men dog, navnlig i det

---

[1]) Ustrophisk er Versemaalet behandlet i „Hrolf Krake“; det har i sin ubundne Form tabt Noget, men er dog gjennemgaaende godt behandlet.

første med genial Dristighed og med Forkjærlighed for usædvanlige Former. Ploug har behandlet Versemaalet i „Kong Harald og Islændingen“; Behandlingen er meget ædruelig, i det Hele god, hvorvel ikke ganske feilfri. Ikkeheller uden Feil, men formrigt, med en Kraft og Genialitet, der kun finder faa Sidestykker, er det behandlet af Richardt i „Normannen“; den Duft af et dróttkvæði, der paa flere Steder svæver over Langliniernes Begyndelse, giver Digtet en eiendommelig Skjønhed:

Da hvined Piil fra Bue,
Og Spyd mod Skjolde sang,
Rød blev mangen Kofte
Og rød den grønne Tang;
Høi vi maatte kaste
Og Brynjer sammensye,
Men Rude-Jarlens Svende,
De maatte for os flye.

Ligeledes er Allitterationen med Mesterskab benyttet i Linier som:

Det dønned i mit Hjerte
Som Isbrud mod Vaar:
Hvide-Christ mig vinked
Til Gimles gyldne Gaard.

Det er navnlig en enkelt Feil, som skamskjænder de danske Nibelungenvers og som er fælles for alle de nævnte Digtere uden Undtagelse. Som deres Brug af Bacchierne allerede i de her i Bogen anførte Steder viser, have de Alle havt Fornemmelsen af det Rigtige[1]; men ikke en Eneste — neppe engang Welhaven — har formaaet fuldstændigt at klare sig Reglen; derfor synde de Alle imod den. Hauch har efter sit eget Udsagn studeret Versemaalet i „Grundtexten“ (?) til Nibelungenlied; men han har kun daarligt forstaaet det. En Linie som „mit vliezenden bluote“ lader
⌣ — — ⌣ — ⌣

[1]) H. P. Holst alene undtagen, hvem jeg har undladt at citere, fordi hans Bacchier ere næsten ligesaamange Feiltagelser.

sig i Simrocks nyhøitydske Oversættelse kun ufuldkomment gjengive ved „mit flieszendem Blute“, da i det moderne Sprog Bitonen paa Participiets midterste Stavelse, som i det tolvte Aarhundrede endnu var stærk nok til at bære en Arsis, — er gaaet tilgrunde. Men naar man i Dansk vil skrive Nibelungenvers fra Ny af uden at have et gammeldansk Digt i dette Versemaal at oversætte, saa er en Linie som „med flydende Blod“, hvori den tredie Stavelse aldrig uden ved at gjøre Vold paa Sproget lader sig hæve til Arsis, — fuldkomment utilgivelig. Naar derfor Hauch skriver:

Hvo ei med Spær og Glavind og klædt i Pandserringe
Som en flyvende Falk kan sig i Sadlen svinge, —

saa lade slige Linier sig sletikke scandere paa nogen fornuftig Maade.

Den traditionelle Feil er hermed angiven: den bestaaer i at anvende Bacchier, hvis anden Arsis absolut er for svag til at kunne gjøre sig gjældende. Istedetfor en Bacchius efterfulgt af en Iambe, ⏑ — — | ⏑ —, faaer man derved en Iambe efterfulgt af en Anapæst, ⏑ — ⏑ ⏑ —, og Hemistichen kommer derved til at mangle en af sine tre, ufravigeligt foreskrevne Arses:

Det bør Enhver vel mindes: af Troldenes Hær (Oehl.)
Til det staalblanke Glavind han støtted sin Arm (Hauch.)
Udstrømmede sin Vemod i den lyttende Dal (Winther.)
Den kommer, den stiger, den blænder ved sin Glands (Hertz.)
Og blotter Oldtids Runer for den studsende Egn (Welh.)
Med de tungeste Sukke hans Bryst sank og steg
(Poul Møller.)
Og undte ei hinanden den ringeste Ro (Ploug.)
Et Spring kan ham kun redde, det fatter han snart
(Aarestrup.)
Hist med Saracenen vi havde en Dyst (Richardt.)[1])

[1]) Retfærdigheden byder mig at gjøre opmærksom paa, at jeg selv engang har begaaet samme Feil, om end den er mindre grov end de ovenanførte:

Af hendes rige Dragt fra det glimrende Bal.

At betragte alle disse Exempler som Figuren ⏑ — ⏑ — —, der for-

Findes denne Figur i begge Hemisticher, da forvandler Nibelungenversets Langlinie sig pludseligt fra to iambiske Dimetre til et enkelt anapæstisk; i den anden af Linierne:

Thi saadan er det nedlagt i det ridderlige Bryst,
At Helten sig bøier for Kvinden med Lyst (Hauch.)
⏑ — | ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

er Nibelungenverset aldeles forsvundet. Et Sidestykke er Verset:

I den susende Skov høres Hunde og Horn (Winther.)[1]
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

Naar Bacchierne paa denne Maade synke ned til Amphibracher, paatvinges der ganske naturligt de fuldstændige Dipodier en Lighed med Diiamber eller Pæoner. Forhen er alt bemærket, at det hurtigste og det langsomste Versemaal grændse nær til hinanden; hvad der adskiller dem, er for det Første Hastigheden, for det Andet Vægten af Bacchiernes sidste Stavelse i Forhold til Amphibrachens, for det Tredie Biaccenternes Styrke i Fiirstavelsesaggregaterne; men alt dette er, som man seer, lutter Gradsforskjelligheder. Et fjerde Skjelnemærke afgiver den strophiske Bygning; hvor man støder paa en Form som:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky,
Min søde, lille Brud i det Fjerne!
Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By,
En Hilsen med Aftenens Stjerne.

øvrigt ligger Ørets Opfattelse fjernere, vil ikke redde dem; denne Figur fordrer netop en meget kraftig Markering, og den anden Arsis bliver ligefuldt for svag.

[1]) Omvendt kunne Anapæster, der ere for tunge, frembringe en forbigaaende Lighed med Nibelungenverset; man sammenligne Versene:

Ved Høisædet hænger	Nu Løvsalen skygger,
Det tunge Vaabenskrud;	Og Dagen er lang;
Paa Langbænken ligger	Hver Smaafugl nu bygger
Den sorte Bjørnehud (Welhaven.)	I blomstrende Vang (Heiberg.)

Det er klart, at mellem de udprægede Bacchier og de udprægede Amphibracher, der i deres Forbindelse danne anapæstiske Rækker, maa gives Overgangsformer. Hvor Grændsen for de tilladelige Bacchier maa drages, skal afhandles i Slutningsbemærkningerne.

Den funkler og til dig nu i Dæmringens Stund,
Den seer dig blandt Fiskerleiets Huse,
Paa Stranden, hvor du boer, ved det deilige Sund,
I Hjemmet hist, hvor Poplerne suse (Kaalund.)

er der ikke Spor af Tvivl om, at man har for sig en udvidet Form af den samme Rhythme, som findes i Strophen:

De hvideste Perler i Havet er spredt,
Og Bølgerne vandre derover;
Den Skat, du søger og aldrig har seet,
Jeg her at beskrive dig lover. (Hauch.)

Men dette Skjelnemiddel giver kun absolut Vished i enkelte Tilfælde, ikke i Almindelighed, da det nemlig ikke tør paastaaes, at den til Nibelungenstrophen svarende diiambiske Form ikke kan existere i sin Reenhed. Plukker man af Kaalunds Strophe de fire ulige Linier ud:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky,
Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By.
Den funkler og til dig nu i Dæmringens Stund,
Paa Stranden, hvor du boer, ved det deilige Sund —

saa har man denne in casu — da Diiamberne i den oprindelige Strophe ere gode — formelt correcte, men charakteerløse Mellemform, paa hvilken vore Digtere altid brække Halsen. Endnu have disse fire Linier bevaret den Eiendommelighed, som er et femte Skjelnemærke mellem Nibelungenvers og Diiamber, nemlig den strengt bestemte Rækkefølge af Hoved- og Biaccenter (men som heller ikke er noget absolut Skjelnemiddel, fordi denne Rækkefølge, som ved Diiamberne er Lov, uden Skade kan bevares i Nibelungenverset); men tilsidesættes den, — skriver man f. Ex.:

Nu daler Vintersolen bag sin rødmende Sky, —

fremkommer dette Misfoster af et Vers, som ikke lader sig scandere hverken iambisk eller diiambisk. Det meest udprægede Exempel herpaa er Richardts „Smålandspigen“.

Jeg fraraader af den Grund alle kommende Forfattere at skrive diiambiske Vers i den Form, der svarer til Nibelungenstrophen. De kunne factisk aldrig vedligeholde deres Charakteer, idet de altid her stræbe at spalte sig i det dobbelte Antal Fødder og antage, selv ved en formelt rigtig Gjennemførelse, Præget af flaue og flade Nibelungenvers og Alexandrinere. Selv en saa talentfuld Behandling som Welhavens i „Et Sommer-Syn“ [1]) af den anapæstisk-pæoniske Rhythme i en til Hildebrandsstrophen svarende Form — det eneste Talentfulde i denne Genre, som vor Litteratur kan opvise — synes mig ikke fuldt tilfredsstillende.

Om Nibelungenverset bemærker jeg endnu blot Følgende. Man har seet, at i dette næsten enhver Combination af Arsis- og Thesisstavelser er mulig. Men — til Gjengjæld for den exempelløse Frihed, det tillader Versificatoren, kan det fordres, at enhver Combination skal være fuldkomment klar, kraftig, og kun tillade een Scansionsmaade, som strax maa falde i Øinene. Jeg holder det for ufornødent at citere Exempler for Andre; jeg vil hellere minde om mine egne Forbrydelser. I Strophen:

Der var en Tid, da Solglimt fandt Vei til Hjertet ind,
Da kunde Hjertet smelte som Vox i Solens Skin,
Da kunde det bæve ved hvert Pust, som gled forbi,
Da var der et deiligt Billed, som præged sig deri —

er den tredie Linie, om ikke ligefremt urigtig [2]), dog utilladelig slet, idet den eneste rimelige Scansionsmaade, — — | ⏑ ⏑ — ⏑ —, ikke af sig selv falder i Øinene.

Til Slutning tilføier jeg som Typus paa Versemaalets rigtige Behandling en Oversættelse af Nibelunge nôt, I Âventiure:

Os er heelt mangen Sage, fortalt fra gammel Tid,
Om Hellede fuldhaarde, om Hærfærd og Strid,
Om Fryd og Bryllupsglæde, om Nød og megen Gru,
Om bolde Kæmpers Feide, som skal kundgjøres nu.

---

[1]) Samlede Skrifter, V Bd., Kbh. 1868, S. 141.

[2]) Bortseet fra, at det første Ord mangler Lydgehalt til at gjøre sig gjældende i en Dobbeltarsis.

Der voxed i Burgundien en ædel Lilievand;
Skjønnere fandtes ingen i noget Verdens Land.
Kriemhild hun nævntes, hun var saa væn en Viv;
Fordi maatte mangen Helt lade sit unge Liv.

Forvist den fagre Jomfru var Elskoven værd;
Mange vare de Hellede, som havde hende kjær.
Fagert uden Lige var hendes unge Liv,
Og hendes Tugt og Sæder vilde smykt hver en Viv.

Med Æren tre Stoldrotter[1]) vogted hende troe:
Gunther Konning og Gērnōt, de stærke Helte to,
Dertil ungen Giselher, en Helled uforsagt,
De er for deres Søsters Jomfrubuur Vagt[2]).

Ætstore og gavmilde[3]) var de Drotter tre,
Vældige til Hofværk blandt Hærmænd at see.
Først udi Burgundien og sidst i Etzels Land
Heelt sælsomme Frasagn om dem berettes kan.

Udi Worms ved Rhinen Kongsgaarden stod;
Der tjente dem for Borde mangen Ridder god
Baade for Guld og Ære, til de lode deres Liv,
Alt for to ædle Fruer ypped dennem en Kiv.

Ute hed deres Moder, en Dronning rig paa Guld,
Deres Fader Dankrāt, en Herre vennehuld;
Tilforn havde han indlagt i Hærfærd sig Ry;
Siden arved Sønnerne hans Kongsgaard og By.

Vare de trende Ædlinge[4]), som af Sagnet meldt,
Vennesæle og gjæve som nogen Drot og Helt.

---

[1]) ⏑ — | ⏑ — ‖ — — | ⏑, molossisk Biform til Klassen C, 9, 11 og 13.

[2]) Klasse G. 32, — ⏑ — ‖ —.

[3]) — — ‖ ⏑ ⏑ — — ‖ ⏑, Klasse I, 39

[4]) — ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑, Klasse F, 25.

Dem tjente og de vidtkjendte Hærmænd i Strid,
Hvis Manddom berettet er i Sagn fra Arilds Tid.

Det var Hagen af Tronje med Dankwart, Broder sin,
Saaog deres Søstersøn af Metz Herr Ortwin[1]).
Markgreverne tvende, Gere og Ekkewart,
Dertil Folker af Alzei, som stryger Fedlen hart.

Runolt Kjøgemester, en Kæmpe stærk og god,
Med Sindolt og Hunolt for Kongens Borde stod.
De vogted Husets Ære, naar en Gjæst kom til Land;
End var der mangen Kæmpe, som ei jeg nævne kan.

Dankwart var Marskalk[2]) i Kongens Gaard ved Rhin;
Skaffer var hans Frænde, hiin bolde Herr Ortwin.
Mundskjænk var Sindolt, var og en Hals fuldhaard;
Skatgjemmer var Hunolt i trende Drotters Gaard.

Om Herrernes Bedrifter og deres vide Magt,
Om Kongsgaardens Vælde og dens Hofsinders Pragt,
Mens Tiderne i Gammen og Fryd runde hen,
Alt det kan sagtens Ingen berette fuldt igjen. —

Drømte da engang Kriemhild i denne Lykkens Ro
Om en Jagtfalk, hun fostred, stærk, skjøn og tro;
To Ørne rev den sønder, hun maatte derpaa see,
Og tyktes, aldrig timedes hende saa stor en Vee.

Gik Kriemhild da aarle for Moder sin at staae;
Drømme kunde hun raade, og tyded hun den saa:
„Falken er din Brudgom, en ædelfødt Helt;
Forbyde Gud, at Braddød røver ham fra dig snelt".

---

[1]) I denne Linie nødes jeg til at tage mig samme Frihed, som Originalen tidt tillader sig, og læse Navnet Ortwin. Simrock skriver: „von Metzen Ortewein". Hemistichen kan forøvrigt ogsaa godt opfattes ⏑ –́ ⏑ – || –.

[2]) – – || ⏑ – –, Mesobrach; Klasse H. 26.

„Kjær Moder min, hvad mon I om en Brudgom mig spaae?
Minnelyst, god Villie, det passer jeg ei paa.
Saa skjøn jeg er, saa agter jeg blive til min Død;
Ingen Mands Elskov[1]) skal bringe mig i Nød".

Gjensvared hendes Moder: „Lov det ikke saa trøst;
Skal eengang i Verden dit Hjerte føle Lyst,
Det skeer ved Mands Elskov; og mage Gud det saa,
At du en ædel Ridder til Husbond maa faae".

„Siger ei saa, Fru Moder", gav Kriemhild til Svar;
„Mangen en Vivs Skjæbne[2]) er mig en Lærdom klar,
At Elskov med Hjertesorg lønner sig tilsidst:
Jeg vil undgaae begge; det baader mig forvist!"

Saa kastede da Kriemhild paa Elskoven Vrag;
Den Jomfru leved siden mangen frydefuld Dag,
Vidste Ingen, hun elsked, var altid glad og fro;
Tilsidst gav hun med Ære en Ædling sin Tro.

Det var den selvsamme Falk, som hun i Drømme saae,
Hvem hendes Frænder siden med Arglist mon slaae.
Hun hævned det tilfulde, det blev saa haard en Kiv:
For Een maatte mangen Mand bøde med sit Liv.

Som en Curiositet, der ikke bør efterlignes, men blot tjene som Beviis paa, hvor vidt Forvovenheden i Behandlingen af denne Rhythme kan drives, anfører jeg endnu en Strophe af et andet Digt af mig selv:

Jeg bøier mig mod Rosens rubintindrende Blad,
Jeg stirrer ned i Liliens demantklare Bad, —
Bestandigt seer mit Øie som fængslet ved Magie
Et fiint, blegt Aasyn gjenstraalet deri.
⏑ ⏑́ — ‖ — — ‖ — — ‖ ⏑ — ⏑

[1]) — ⏑ — ‖ — —, molosso-choriambisk Biform til Klasse H. 37.
[2]) — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑, Klasse D. 15.

Her ere i sidste Linie sex Arsisstavelser sammendyngede uden mellemliggende Theses, og endnu er Rhythmen ikke bleven uhørlig. Den første Hemistich dannes af en dispondeisk Form, ⏑ — — ‖ — —, Probrachys; vi have her den eneste i Dansk med Sikkerhed paaviselige Repræsentant for et fjerde System, der følger efter det molossiske, og som uimodsigeligt danner den yderste Grændse for Muligheder af den Art. Af dispondeiske Former er kun den her anførte (med eller uden foregaaende Pausalarsis) mulig i første Hemistich; i anden kunne de selvfølgelig ikke existere.

Til Slutning endnu en supplerende Bemærkning til, hvad der S. 78—80 er sagt om Skrivemaaden, som jeg, for ikke at foregribe Udviklingen, har villet lade fremtræde som Conclusion. Langlinien bør i det ægte Nibelungenvers aldrig brydes; paa den anden Side har det imidlertid sine Misligheder at skrive begge Hemisticher uden Adskillelse, idet Formen derved stundom fordunkles. I Linien:

Saa gnistre om mig tusind smaae Glimt paa Kryds og Tvers
(Forf.)

falder den rigtige Accentuering ikke af sig selv i Øinene; denne er nemlig ikke: ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — — ⏑ ⸾ ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ —,
men: ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑ — ‖ ⏑ —.

Den ene rigtige Skrivemaade er derfor den, som jeg, støttende mig til tydske Forbilleder, gjennemgaaende har fulgt, nemlig at skrive Verset som Langlinie, men dog med en synlig Adskillelse af dets to Hemisticher.

2. Alexandrineren.

Man vil maaskee bebreide mig, at jeg ved at medtage dette Versemaal gaaer udenfor min Plan, idet jeg her indlader mig paa Undersøgelsen af en Form, der hverken er national eller har faaet Borgerret i Sproget; ikkeheller skal jeg søge at besmykke mit Foretagende. Alligevel er Spørgsmaalet for fristende til, at jeg kan lade det uberørt. Alexandrineren har som en sideordnet Udvikling af Nibelungenversets Type saamegen Interesse for Theoretikere, at en

kortfattet Udvikling af dens Eiendommeligheder her turde finde sin Plads, — saameget mere som Alexandrineren dog ialtfald eengang har spillet en vigtig Rolle i vor Litteratur og endnu vedvarende for Oversættere af Molières Værker har nogen Interesse.

Det er tilvisse forunderligt og et talende Vidnesbyrd om Modesmagens Absurditet, at en fransk Form engang har truet med at oversvømme den gothisk-germaniske Versification; thi af slette og smagløse Versificationer er den franske efter hele sin Udvikling den sletteste og smagløseste. Hos ethvert andet Folkeslag, hvis Versification er kommen ud over det reent barnlige Stadium, alle gothiske og germaniske Stammer, Slaver, Græker, Inder, Araber, Finner, o. s. v. — see vi denne først og fremmest stræbe efter Rhythme og i denne Retning udvikle sig med stedse tiltagende Fuldkommenhed; og saavist som den bundne Stiils Kunst væsentligst er Rhythmens og ikke Rimets, saa er denne Udvikling ogsaa den naturlige og dens Stræben den ædleste. I sig selv besidder det franske Sprog en Accent, der om end svagere end den gothisk-germaniske dog i Forhold til Sprogets større Blødhed er rigeligt stærk nok til at danne Grundlaget for Rhythmen[1]); desuagtet er denne Mulighed ladt ubenyttet, og det meest

[1]) Hovedreglen for denne Accent, der forøvrigt ligesom vor optræder deels som Ord-, deels som Sætningsaccent, angives af Quicherat (Traité de versification française, Paris 1850) saaledes: „il se trouve toujours sur la dernière syllabe, quand elle n'est pas muette, et sur l'avant-dernière, ou pénultième, quand la dernière syllabe est muette". Nyere Arbeider, bl. A. af Gaston Paris (Étude sur le rôle de l'accent latin dans la langue française, Paris—Leipzig 1862), bekræfte denne Accents Tilværelse og Lovbundethed. Af sig selv viser Sprogstoffet altsaa Vei til en iambisk Hovedrhythme, der ligger ligesaa nær for dette, som den trochaiske for det islandske. Scoppa har allerede ved Aarhundredets Begyndelse (Des beautés poétiques de toutes les langues, Paris, 1816) udtalt, at det franske Sprog ved sin Accent er istand til at frembringe enhver rhythmisk Virkning, som de antike og moderne Sprog kunne fremvise. „Voilà", skriver han, „dans les propriétés de cet accent, le principe unique, sûr, clair et facile, qui règle avec succès la versification italienne. Voilà celui qu'on doit suivre en France pour obtenir les mêmes succès".

barbariske af alle Principer, Stavelsetællingen, er givet Fortrinet. Begrebet „Fod“ existerer ikke i den franske Metrik; „on nomme pied la réunion de deux syllabes“, siger Quicherat [1]), „ainsi le vers de douze syllabes a six pieds, celui de dix syllabes a cinq pieds“. Riimløse Vers kunne følgelig ikke existere; da Rimet saaledes er det egentlig Afgjørende for Verset, har den flaue Riimkunst gjort sig til Enehersker i den franske Digtning [2]). Da den stavelsetællende Form ellers sletingen Lov er underkastet, har man af Mangel paa naturlige Love, for dog at gjøre Rimeriet til en saa stor „Kunst“ som muligt, — opstillet en heel Deel conventionelle, deels smaalige og intetsigende, deels urimelige Bestemmelser for Verset og derigjennem udviklet en Række Former, hvis pedantiske Glathed og Stivhed og hvis slikkede stilistiske Elegance danner en latterlig Contrast med Rhythmens grændseløse Raahed. Det franske Vers er, kort sagt, blevet et fuldstændigt Vrængebillede af, hvad et Vers bør være og hvad det er hos alle andre Nationer. Ikkun en eneste Form skiller sig noget fra de øvrige, idet den har antaget en vis Grad af rhythmisk Bestemthed; og denne er Alexandrineren. Dette Forhold, saavelsom den Omstændighed, at Alexandrineren er bleven den franske Digtnings Hovedversemaal, — hvad der tydeligt nok viser den instinctmæssige Trang til en Rhythme, er det, som berettiger en Metriker til at fælde en saa ubetinget Fordømmelsesdom over den franske Digtning. Alexandrineren viser tilfulde, at Alt, hvad der i Dansk og Tydsk er rhythmisk gjørligt, ligesaavel er det i Fransk, og at Undladelsen af ethvert Forsøg derpaa kun skriver sig fra, at Frankrig aldrig har havt en genial Versificator, ikke en eneste banebrydende Aand paa den poetiske Forms Omraade at opvise.

Naar Alexandrineren trods Alt har kunnet antage en vis rhythmisk Bestemthed, saa er Aarsagen klar nok: den

---

[1]) Anf. Skr. S. 10.

[2]) Principets Fattigdom manifesterer sig bl. A. klart nok i den Stræben efter Afvexling, hvorigjennem den sletteste, af alle andre Folkeslag forkastede Riimform, det identiske Riim (rime riche), er blevet en af den franske Digtnings største Finesser.

ligger i det iambiske Tetrameters særegne Væsen, ifølge hvilket man kan kaste dets rhythmiske Elementer hultertilbulter imellem hinanden næsten paa enhver tænkelig Maade, uden at dog dets Rhythme gaaer tabt. Nibelungenverset illustrerer denne Sætning tilfulde; og hvor nær Alexandrineren staaer dette, har navnlig Winther tidtnok godtgjort ved sin Indblanding af Alexandrinere i Nibelungenstrophen. Et Exempel kan oplyse Slægtskabet nærmere. I Hauchs „Valdemar Seier“ findes mod Slutningen to Digte med en noget afvigende Versbygning. Det er fireliniede Stropher ligesom Nibelungenstrophen, og Langlinierne kræve ligesom dennes syv Taktslag; men Midterpausen er her heelt udfyldt og en Incision gjennemført efter fjerde Fod. Tager man heraf et Riimpar (med en uvæsentlig Omsætning af Ordene):

Paany fra Dybet klang det op, det gjennem Taagen lød:
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — ⏑ —|| ⏑ — ⏑ —|| ⏑ —
Jeg vække vil den favre Viv igjen af Gravens Skjød —
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — ⏑ —||⏑ — ⏑ —|| ⏑ —

og berøver man begge Begyndelseshemisticherne deres Slutningstavelse:

Paany fra Dybet klang det, ſ det gjennem Taagen lød:
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — ⏑ [—]|| ⏑ — ⏑ —|| ⏑ —
Jeg vække vil den Favre ſ igjen af Gravens Skjød —
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — ⏑ [—]||⏑ — ⏑ —|| ⏑ —

da have vi Nibelungenverset. Berøver man dem hver to Stavelser:

Paany fra Dybet klang, ſ det gjennem Taagen lød:
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — [⏑—]|| ⏑ — ⏑ —|| ⏑ —
Jeg vække vil den Viv ſ igjen af Gravens Skjød —
⏑ — ⏑ —|| ⏑ — [⏑—]||⏑ — ⏑ —|| ⏑ —

have vi Alexandrineren. Forsøger man at scandere disse tre Riimpar efter hinanden, vil det vise sig, at de alle tre kræve det samme Antal Taktslag, og at særligt det sidste Par, hvis ikke dets Rhythme skal gaae tilgrunde, ligesom det nærmest foregaaende kræver et Taktslag, der falder paa Midterpausen. Dette skal i det Følgende blive udførligere begrundet.

Hvad det at blive misforstaaet angaaer, har Alexandrineren deelt Skjæbne med sin Frænde, Nibelungenverset; Franskmændene have misforstaaet den paa een Maade, Germanerne paa en anden; fuldkomment har Ingen endnu theoretisk klaret dens Væsen. Thortsen og Minckwitz, endog Brücke, have uden Kritik gjort den til en sexfodet Iambe, der ved en Cæsur er deelt i to lige Halvdele; Kleinpaul har dog skjænket Slægtskabet mellem de to nærstaaende Versemaal en Bemærkning. Digterne have misforstaaet Forbilledet ligesaa grundigt: fra Opitz til Rückert, fra Arøbo til Evald have de aldrig tænkt sig, at det kunde og skulde behandles anderledes end som reent iambisk. Oehlenschläger har hist og her i „Tordenskjold gjengivet det i Form af firefodede Anapæster, den samme Feil, som jeg har paatalt ved Nibelungenverset; dette er at komme fra Skylla i Charybdis. Hr. Alfred Flinch har i sin Oversættelse af „Tartuffe“ saa at sige gjennemført dette Versemaal, der næsten er endnu uudholdeligere end den iambiske Alexandriner. Kun en eneste af vore Forfattere, Professor Molbech, har i sin fortræffelige Kritik af den nævnte Oversættelse[1]) meddeelt nogle Smaaprøver paa en fuldt forstaaet Gjengivelse af alle Versemaalets Eiendommeligheder tilligemed en Theorie, der uden at være systematisk eller udtømmende dog ialtfald som praktisk Veiledning er fyldestgjørende.

Bedre end Digterne i det Hele have de tydske Lingvister og Litteraturhistorikere og med dem Uhland forstaaet Versemaalet. Wackernagel[2]), der gjør opmærksom paa, at de senere fastslaaede sex Stavelser ingenlunde vare normerede for den oprindelige Alexandriners første Hemistich, idet denne ligesaa ofte har kvindelig Udgang (syv Stavelser) som mandlig, ja endog stundom fire Arses (otte Stavelser), — erklærer Nibelungenverset ligefrem for den tydske Gjengivelse af dette Versemaal. Uhland[3]), der anseer Nibelungenverset for

---

[1]) „Fædrelandet“, d. 10. Dcbr. 1870.
[2]) Gesch. d. deut. Litteratur, S. 152 og 205.
[3]) Über das altfranzösische Epos; Schriften z. Gesch. d. Dichtung u. Sage, Stuttgart 1869, S. 365.

„Stammvers der germanischen Völkerschaften“, — hvad der jo forstaaet cum grano salis, forsaavidt man nemlig historisk vil identificere det med den oldtydske Langlinie, kan have sin Rigtighed, — erklærer begge Versemaal for identiske og holder Alexandrineren for at være indført med Frankerne; Simrock[1]) anseer dem ligeledes begge for sideordnede Udviklingsformer af den oldtydske Allitterationslinie. Lachmann[2]) søger ogsaa en Forbindelse mellem Formerne, og Diez[3]), der ialtfald i en senere Periode anseer begge for selvstændige, finder ikkedestomindre at Ligheden mellem begge er overraskende. Hvilken af disse Synsmaader, der er den rigtige, og hvilken af de to Former der har Krav paa størst Ælde, ligger denne Undersøgelse for fjernt, til at jeg her nærmere skal gaae ind derpaa[4]). Det her Anførte maa være Nok til at vise, at de to Versemaal efter alle de betydeligste Autoriteters eenstemmige Mening lade sig derivere fra, maaskee ifølge deres historiske Udspring virkeligt oprindeligt ere samme Form, ɔ: en Langlinie bestaaende af to ved en Cæsur adskilte trearsiske Hemisticher. Denne Opfattelse falder fuldkomment sammen med den, jeg har gjort gjældende for Nibelungenverset, hvilket jeg nærmere har bestemt som et iambisk Tetrameter, hvis fjerde Arsis normalt repræsenteres ved en Pause; det følger heraf, at den samme Betragtning maa gjøres gjældende for Alexandrineren.

En heelt afvigende Opfattelse findes hos Quicherat; ifølge denne indeholder Langlinien kun fire Accenter, hvoraf de to altid falde paa sjette og tolvte Stavelse, medens de to andres Plads er ubestemt og kan være hvorsomhelst undtagen paa femte og ellevte Stavelse[5]). Forfatteren anseer

---

[1]) Die Nibelungenstrophe und ihr Ursprung, Bonn 1858, S. 95

[2]) Anmerk. z. d. Nibelungen u. z. Klage, Berlin 1836, S. 290.

[3]) Altromanische Sprachdenkmale, Bonn, 1846, S. 131.

[4]) Blot som Curiositet gjør jeg opmærksom paa, at det mindre asklepiadeiske Vers — ⏑ — ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ — ⏑ — i Stavelsetal og Cæsur stemmer med Alexandrineren. Det brugtes ofte i Middelalderen i fortløbende Rhythmer, og i mange Tilfælde kan det være vanskeligt at afgjøre, om man har med slette Asklepiadeer eller do. Alexandrinere at gjøre. (Guest, History of Engl. Rh., II, S. 228).

[5]) Anf. Skr. S. 133.

altsaa kun de stærkere Accenter for existerende; Versemaalet skulde efter denne Synsmaade være pæonisk, hvor den almindelige, ikke-franske Opfattelse antager det for iambisk. Det er klart, at i et Sprog, hvor Hovedaccenterne ere saa svage, at de kunne omtvistes, ere Biaccenterne i Reglen næsten umærkelige; praktisk er Spørgsmaalet om deres Tilværelse derfor uden stor Betydning. Men bedømt i Forhold til Kjendsgjerningerne er Quicherats Betragtning ulogisk. Det er klart, at man af to Synsmaader bør give den, der forklarer saagodtsom alle Kjendsgjerninger, Fortrinet fremfor den, der stiller et stort Antal op som uforenelige med det Princip, man søger at fastslaae, naar ellers Rhythmen ifølge sit eget Væsen ikke forbyder dem. Det staaer En frit for bagefter at træffe sit Valg mellem Formerne[1]) og kritisk at begrunde den enes Fortrin fremfor den anden. Det staaer selvfølgelig ogsaa Franskmændene frit for at vedtage hvilkesomhelst conventionelle Love, der ikke ere begrundede i Rhythmens Natur; det staaer de tilkommende Digtere frit for at adoptere Quicherats Regler og at autorisere hans Betragtning ved udelukkende at indskrænke sig til de Former, som han anseer for rigtige; men som Alexandrineren factisk foreligger til Dato, følger den ikke de af ham opstillede Love, hvorefter Hemistichen kun indeholder to Accenter. Tilstedeværelsen af en mellem de to Hovedaccenter liggende Biaccent manifesterer sig paa mangfoldige Maader, ikke blot i de Tilfælde, hvor en stærk Accent falder paa Hemistichens fjerde Stavelse, og hvor saagodtsom altid første eller anden har en meget kjendelig Accent (her er det nemlig Biaccenten, der i Styrke er blevet Hovedaccenten overlegen), eller i den af Quicherat som urigtig fordømte Figur, hvori en stærk Accent falder paa femte Stavelse, og hvor altid en af de første har Accent, — men den viser sig navnlig i mang-

[1]) Jeg minder her om, at jeg ved Nibelungenverset bestemt har erklæret Figuren ⏑ — — ‖ ⏑ — for bedre end ⏑ — ⏑ — ‖ —, men dog forsvaret dennes skjønsomme Brug. To tilsvarende Figurer findes i Alexandrineren; den sidste af disse er efter Quicherats Synsmaade umulig og af ham derfor fordømt, hvorvel den i Fransk er almindelig.

foldige Vers, hvori en Hemistich er bygget regelmæssigt iambisk med Accenter paa anden, fjerde og sjette Stavelse, og hvor kun en vilkaarlig Scansion kan udtrykke den mellemste:

Raillez-vous? . . Dieu! le roi! Le roi! Le roi d'Espagne!
⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑
(Hugo.)[1]

Jeg er ikke blind for, at ogsaa min Betragtningsmaade nøder til ligesaa hyppigt at accentuere vilkaarligt som Quicherats nøder til vilkaarligt at sløife Accenter[2]), ligesom

[1]) Dette modsiger ikke Quicherats Lov for Versets Velklang, ifølge hvilken Hemistichens første Accent normalt bør være stærkest og de to Accenter ialtfald ikke bør være fuldkomment lige i Styrke, som ogsaa i det her anførte Exempel det sidste „roi" er noget svagere betonet end det foregaaende.

[2]) I Almindelighed tør man gaae ud fra, at ethvert selvstændigt Ord idetmindste kan fungere som svag Arsis; dette følger ganske naturligt af, at den franske Accent ligesom den danske har en dobbelt Natur, nemlig saavel er en fast Ordaccent som en bevægelig Sætningsaccent (Gaston Paris, anf. Skr. S. 8); selv de i Prosasætningen undertrykte Ordaccenter maae i Vers nødvendigt altid bevare rhythmiske Muligheder for at kunne hæves til Arses. Biaccenter i Fransk omtales af Gaston Paris (anf. Skr. S. 85) som stundom meget svage, stundom meget kjendelige. At endvidere vilkaarlig Accentuering i Fransk som i ethvert accentuerende Sprog factisk finder Sted ved Fleerstavelsesord, fremgaaer klart af Vers som:

De Maximilien, empereur d'Allemagne (Hugo.)
⏑ — ⏑—‖⏑—
Voilà donc le paiement de l'hospitalité (Samme.)
⏑ — ⏑—‖⏑—
Ça, te defendras-tu? Vous m'assassinerez (Samme.)
⏑ — ⏑—‖⏑ —

Tilfældet er her stillet noget paa Spidsen; Quicherat fordømmer slige Vers; en nyere Prosodist, Darmesteter (Revue Critique, 3. Juni 1876; see Beretn. om Forhandl. paa det første nord. Filologmøde i Kbh. 1876, udg. a. L. Wimmer, Kbh. 1879, S. 177) tillægger i Ord paa 4 eller flere Stavelser Biaccenterne en bestemt Betydning for Rhythmen. Prof. Joh. Storm (det nysnævnte Skrift, S. 157 o. flg.) giver i sin interessante Afhandling om Vocalernes Qvantitet i de romanske Sprog alle mine Synsmaader Medhold; S. 169 udtaler han, at i Sammenligning med de germaniske Sprog kunne i

ogsaa at et ringe Antal af Former, som Quicherats tillader, efter den maaskee tildeels blive at ansee for Feil[1]); alligevel maa jeg fastholde min Synsmaade som den meest omfattende, der ikke blot sammenfatter Alexandrineren med dens historiske Forudsætninger[2]) saavelsom med alle dens

---

Fransk alle protoniske Stavelser kaldes bibetonede, — Noget, der selvfølgelig maa muliggjøre vilkaarlig Accentuering i vid Udstrækning; ligeledes S. 174—5, at Rhythmen væsentlig er iambisk. — Jeg kan dog ikke afholde mig fra leilighedsviis at bemærke, at det er falsk, naar han ikke antager den italienske Rhythmik i sine moderne Frembringelser for at være ganske anderledes bestemt end den franske, — Noget, som allerede Scoppa (see Side 129 Note 1) har udtalt. Allerede Goldonis Alexandrinere ere hamrede ud ligesaa massivt iambiske som Holbergs. Naar han fremdeles mener, at Accenterne i de romanske Sprog kun spille en væsentlig Rolle i Slutningen af Verset, da gjælder dette — mutatis mutandis — meer eller mindre om alle Sprog fra Vedaernes Tid til vore Dage. I Dansk er — om man vil see Phænomenet paa denne Maade — den første Stavelse ubestemt saavel i iambiske Vers:

Det voldte Hr. Sune Folkesøn,
Voldtog den Lilievand (D. g. F. 138.)

som i trochaiske:

Der gaaér Sagn fra gamle Dage
Om en sunken Kongestad (Welhaven.)

1) Nemlig i det forøvrigt forsvindende Antal Tilfælde, hvor Biaccenten falder paa en stum Stavelse efter forangaaende kort, — Noget, som kun er muligt ved den fra Nibelungenverset bekjendte Figur —‖⏑ — — ‖ ⏑ — („Mens jeg Guldharpen slaaer“),

„Lorsqu'il jette sur elle un regard sérieux“ (Molière.)
—‖⏑ — — ‖ ⏑ —

Men isaafald er det ikke mig, der dømmer, men Phænomenerne, der dømme hinanden indbyrdes. Det iambiske og det pæoniske Metrum ere to absolut uforenelige Principer, mellem hvilke der maa vælges. Det er Franskmændenes Feil og ikke min, naar de ikke have klaret sig disse to Principers Tilstedeværelse, og det er fra mit Standpunct correct at ansee det Princip for det rigtige, der factisk er raadende og hvis Phænomener ere i Majoritet.

2) Jeg troer at turde antage, at Accentantallet i den gammelfranske Alexandriners Hemistich ikke var indskrænket til to. Antager man nemlig med Uhland og Simrock den og Nibelungenverset for Forgreninger af samme germaniske Grundform, saa maa Grundformen

Afledninger i fremmede Sprog under eet Synspunct, men som ogsaa paa den franske Versifications nuværende Standpunct sammenholder de fleste Kjendsgjerninger og meest udtømmende klarer Rhythmens Natur.

Alexandrineren er altsaa i sin Grundform et syvfodet iambisk Tetrameter, hvori hele den fjerde Fod repræsenteres ved en Pause. Langlinien adskilles ved denne i to Hemisticher, hvoraf den første altid bestaaer af sex Stavelser med arsisk Udgang og er riimløs, den anden derimod er rimet og har, eftersom Rimet er mandligt eller kvindeligt, sex eller syv Stavelser. Almindeligt anvendes Alexandrineren ublandet og ustrophisk i rimede Liniepar, hvori mandlige og kvindelige Riim regelmæssigt vexle. Paa Dansk findes denne Form gjennemført i mange Digte fra Arøbo og Bording til Evald — fremtrædende Repræsentanter ere Holbergs „Peder Paars", Nordal Bruuns „Zarine" og Wessels „Kjærlighed uden Strømper", — men ved selve Gjennemførelsen fjerner den sig ligesaa langt fra sit oprindelige Forbillede, som Hildebrandsverset har fjernet sig fra Nibelungenverset, og synker ned til et tripodisk Metrum med en Midterpause af ubestemmelig Længde. Det er dette Versemaal, som jeg oftere har charakteriseret som den falske Alexandriner.

Læser man en hvilkensomhelst Række af franske Alexandrinere, vil man i Virkeligheden høre meget forskjelligartede Rhythmer. Tager man saaledes Begyndelsen af Boileaus Art poétique:

C'est en vain, qu'au Parnasse un téméraire auteur
Pense de l'art des vers atteindre la hauteur.
S'il ne sent point du ciel l'influence secrète,
Si son astre en naissant ne l'a formé poète,

---

sikkert i den nærmeste efterfrankiske Tid have været accenttællende, før den blev afgjort stavelsetællende, og altsaa rigere paa Accenter; men selv om man vil foretrække Diez' — som det synes mig, svagt motiverede — Antagelse, at Alexandrineren skulde have udviklet sig af Tistavelsesverset, synes Forlængelsen mig kun tænkelig gjennem en spondeisk Betoning af Udgangene, der ligeledes forudsætter flere Accenter.

Dans son génie étroit il est toujours captif;
Pour lui Phébus est sourd, et Pégase est rétif —

er det øiensynligt, at ingen af de fire første Linier er rene Iamber. Ethvert musikalsk Øre vil her høre fire forskjellige Rhythmer, hvis indbyrdes Samklang dog borger for, at de ere beslægtede og bestemte Regler underkastede. Man finder i disse Vers Quicherats Angivelse bekræftet, ifølge hvilken for det Første hver Langlinie indeholder fire Hovedaccenter, og for det Andet Hemistichens sidste Accent falder paa sjette Stavelse. Hvad de fire første Stavelser angaaer, vise derimod Exemplerne, at de alle fire kunne være Arses, og at de tre første ogsaa kunne være Theses[1]; for disse gjælder det altsaa om at fastsætte Reglerne nærmere.

Scandere vi i Sammenhæng Linierne:

Et moi, de mon côté je ne m'oppose pas,
Madame, à ces bontés, qu'ont pour lui vos appas
(Molière) —

da ville vi derved blive overbeviste om, at det, naar man opfatter de tre første Hemisticher iambisk, er aldeles umuligt at tage den sidste som to Anapæster, hvad den almindeligt gjælder for; Versets Gang er saa hurtig, at disse sex Stavelser slet ikke lade sig udtale anapæstisk. Vi ere nødte til at lade et Taktslag falde paa „qu'ont“ og et andet paa „vos“, og i dette Tilfælde falder Fremsigelsen fuldkomment naturligt. Hemistichen faaer altsaa Formen — ⏑ —́ — | ⏑ —́, ɔ: en anden Epitrit + en Iambe. Det er en gammel Bekjendt, der her møder os; man sammenligne Linien:

Madame, à ces bontés, qu'ont pour lui vos appas
(Molière.)

med Winthers afstumpede Nibelungenvers:

Sig skynder over Mark, over Grøft, over Grav.

[1]) At ogsaa den fjerde undtagelsesviis kan være Thesis og den femte undtagelsesviis Arsis, er antydet, og skal senere blive udviklet.

Endvidere sammenholde man Linierne:

Semblent si fort donner dans les moeurs d'à présent
(Molière.)
Laaner mig eders Øre, mens jeg Guldharpen slaaer
(Oehlenschläger.)

hvor den hele Forskjel ligger i Udgangen af første Hemistich.

Man vil tillige iagttage, at Alexandrinerens Pause, som man efter Analogien kunde vente, i de her citerede Exempler er heelt udfyldt; kun en Incision er tilbage. Endvidere har den sidste Hemistich ikke tre, men fire Arses; det er klart, at af disse den første, meget svagtbetonede er en Pausalarsis, og dette bekræfter, hvad forhen er udtalt, at Alexandrinerens Midterpause ligesom Nibelungenversets er en stiltiende Bestanddeel af Rhythmen, der svarer til Længden af en heel Fod og i Forbindelse med de to Hemisticher udgjør ikke et sex-, men et syvfodet Vers.

Scandere vi et Liniepar med kvindelig Udgang:

Madame, à vos genoux ' je viens de le surprendre,
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — (—) ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — —
Mais il auroit aussi quelque grâce à me rendre
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — —
(Racine.)

da vil det vise sig, at vi i Riimordet forlænge den næstsidste Stavelse og lade endnu et Taktslag falde paa den sidste, og paa denne Maade kunne vi uden nogen yderligere Pause scandere begge Linier i Sammenhæng. Scandere vi de to følgende Linier i Forbindelse med de foregaaende:

Ce lieu le favorise, ' et je vous y retiens
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — (—) ⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — (—)
Pour lui faciliter de si doux entretiens (Racine.)
⏑ — ⏑ — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — — ‖ ⏑ — (—)

da see vi, at ogsaa disse lade sig scandere i Sammenhæng, naar vi lade et Taktslag falde paa Pausen mellem Langlinierne, og at de derved netop faae den tilbørlige Afstand fra hinanden, som meest tilfredsstiller Øret. Det fremgaaer heraf, at der mellem dem indbyrdes findes en lignende Pause som mellem Hemisticherne i samme Linie og som mellem

Nibelungenstrophens Langlinier, en Pause som efter Omstændighederne kan udfyldes af de kvindeligt rimede Hemistichers sidste Stavelse. Denne sidste Stavelse er ligesom Udgangen af Nibelungenversets første Hemistich ubestemt; man kan lade det ottende Taktslag falde paa den eller efter den; Rhythmen forandres ikke derved. Dette Sidste er i Fransk kun yderst sjeldent begrundet i selve Lydforbindelsens Natur, som i Linierne:

Je ne découvre point de marques de sa fuite;
Je crains du comte mort les amis et la suite
(Corneille.)

derimod kan en anden Nødvendighed ofte paabyde at tage den kvindelige Udgang thetisk. Pausen kan nemlig, ganske som det skeer ved Nibelungenverset, ogsaa udfyldes af den efterfølgende Langlinies Begyndelse. Scandere vi Linieparret:

Madame, c'est à vous, qu'appartient cet ouvrage!
C'est à vous, que mon coeur a recours aujourd'hui
(Molière.)

da finde vi i begge den sidste Linies Hemisticher den før nævnte, af en anden Epitrit og en Iambe bestaaende Figur, hvori Epitriten dannes af en Bacchius med foransat Pausalarsis, der altsaa i den første Hemistich udfylder Pausen mellem Langlinierne. Nødvendigheden af at opfatte den første Stavelse arsisk, illustreres slaaende ved Versene:

La raison? La raison est l'arrêt prononcé (Molière.)
Mais enfin... Mais enfin, vos soins sont superflûs (Samme.)
Il falloit ... Il falloit me taire et vous sauver (Racine.)

Stærkt markerede ere de omstridte Arses i Verset:

Ce que nous entendrons, vous de moi, moi de vous (Molière.)

Ligeledes den mellemste Biaccent i:

Un certain Grec disait à l'empereur Auguste (Molière.)
— ‖ ⌣ — — ‖ ⌣ —

i dette Exempel er ingen Forvexling med Anapæster mulig.

Paa Dansk er Figuren oftere anvendt, men i Reglen øiensynligt misforstaaet som anapæstisk. Rigtigt findes den i den omtalte lille Prøveoversættelse af Prof. Molbech:

Gjem min Svøbe, Laurent, hæng min Haarskjorte ind —
— ‖ ⌣ — — ‖ ⌣ —

Kommer der Bud, saa siig, jeg gik op i Arresten. —
— ‖ ⌣ — — ‖ ⌣ — ⌣

Det vil erindres, at den her paaviste bacchiske Figur i Nibelungenverset er en secundær Fremtoning; ved Alexandrineren er den derimod normal, idet den rene Dochmius, ⌣ — — ‖ ⌣ —, som er saa almindelig i Nibelungenverset, paa Grund af Alexandrinerens stavelsetællende Princip ikke kan undvære den foransatte Pausalarsis. Paa lignende Maade forholder det sig med Figuren ⌣ — ⌣ — ‖ —; denne kan i Alexandrineren ikke forekomme uden under Formen — ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —. Exempler paa den ere ikke ganske sjeldne:

C'est-à-dire, dormir et manger toujours bien (Molière.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —

Il n'est point en état de payer ce grand zèle (Samme.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ — ⌣

Et s'est-on jamais vu dans l'abîme où je suis (Samme.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —

Est sorti triomphant d'une fausseté noire (Samme.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ — ⌣

Ce monsieur Loyal porte un air bien déloyal (Samme.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —

Nous fait suivre son char au milieu de deux rois (Corneille.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —

Il fera demain jour, et la nuit porte avis (Samme.)
— ‖ ⌣ — ⌣ — ‖ —

Hyppig og udpræget hos Hugo:

Électeurs de drap d'or, cardinaux d'écarlate
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ —
Ait oublié le corps en rajeunissant l'âme
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑
Riche alors, de valet tu redeviendras homme
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

I begge Hemisticher:

Qui, pour un petit tort, qu'elles ne nous font pas (Molière.)
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ — — ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ —

Quicherat fordømmer, som sagt, denne Figur; det bliver Forfatternes Sag, om de ville følge ham heri; ødsles med den bør der ialtfald ikke. Dansk findes Figuren hos Molbech:

Lad mig aldrig see Sligt, det saarer Sjælen, Søster.
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ —
Og at Lidenskab godt kan forenes med Dyd.
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ —
Da har min Helbred voldt Dem en altfor stor Møie.
— ‖ ⏑ — ⏑ — ‖ — ⏑

Det vil erindres, at jeg ved Nibelungenverset betegnede den Figur, som findes i Hauchs

Det staalfarvede Glavind sank ned for hans Fod —
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ — ⏑

og hvori den efter en almindelig Bacchius følgende Iambe var erstattet ved en Anapæst, som en tilladelig Licents. Da denne Figur, Bacchianapæsten, netop har sex Stavelser, lader den rene Bacchius sig i denne Form uden foregaaende Pausalarsis anbringe i Alexandrineren. Paa Fransk er den ikke ualmindelig:

De savoir prier Dieu, m'aimer, coudre, et filer (Molière.)
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ —
J'ai du bien, je suis jeune, et sors d'une maison (Samme.)
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ —
Cheval, âne ou mulet, qu'elle ne prit pour vous (Samme.)
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ —
Jamais trouble d'esprit ne fût égal au mien (Samme.)
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ —

Allez, belle Junie, et d'un esprit content (Racine.)
⏑ — —‖⏑ ⏑ —

Presque tous les états, duchés, fiefs militaires (Hugo.)
⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ — ⏑

Dansk:

Jeg veed jo rigt'nok ei, hvad De har for en Hede;
Men til at fange Fyr er jeg ikke saa rede (Molbech.)
⏑ — —‖⏑ ⏑ — ⏑

Den til Figuren ⏑ — ⏑ — ‖ — svarende Form, der altsaa skulde være ⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ —, har jeg aldrig fundet i noget dansk Nibelungenvers; den er ganske vist i dette absolut forkastelig og skulde i Alexandrineren kun kunne passere for Afvexlingens Skyld. Spor af den findes paa Fransk[1]):

Et traitent du même air l'honnête homme et le fat
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Molière.)

Et moi, je soutiens, moi . . . Brisons là ce discours
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Samme.)

Le monde au-dessous d'eux s'échalonne et se groupe
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Hugo.)

Puis clercs et soldats; puis, loin du faîte ou nous sommes
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Samme.)

Qu'un drap d'échafaud noir cache ençore sous ses plis
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Samme.)

Et enkelt, ikke ganske utvetydigt Exempel paa Dansk:

Jeg kunde saamænd see Dem fra Hoved til Fod
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ — (Molbech.)

---

[1]) Quicherat anfører som uheldige følgende Vers af Boileau:

Un fat quelquefois ouvre un avis important.
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ —

Grands mots que Pradon croit des termes de chimie.
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ —

Ligeledes:

Vous jure amitié, foi, zèle, estime, tendresse (Molière.)
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ —

Ainsi que la naissance ils ont les esprits bas (Corneille.)
⏑ — ⏑ ⏑ — ‖ —

Af choriambiske Forandringer ere, da Hemistichen skal indeholde 6 Accenter og ende paa Arsis, ikkun to mulige. Den simple Choriambe er meget almindelig i første Hemistich:

Pense de l'art des vers atteindre la hauteur (Boileau.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
Rome l'a pu choisir. Ainsi, sans être injuste (Racine.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
Race de tant d'aïeux en valeur signalés (Corneille.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
Semblent si fort donner dans les moeurs d'à présent
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
(Moliére.)

Tungere som alle choriambiske Forandringer og mindre hyppig i anden Hemistich:

J'en pourrois, par malheur, faire d'aussi méchants
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
(Molière.)
A qui je n'ai rien fait, qu'être sincère et franc (Samme.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
Là, si tu veux mourir, trouve une belle mort (Corneille.)
— ◡◡ — ‖ ◡ —
Ah! le peuple! — océan! onde sans cesse émue (Hugo.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —

Dansk:

Kommer der Bud, saa siig, jeg gik op i Arresten (Molbech.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —
Rigtig, der er hun selv, og nu vil jeg forsvinde (Samme.)
— ◡ ◡ — ‖ ◡ —

Kretikanapæsten findes stundom, om end det franske Sprogs Svaghed i Biaccenterne endmere end i Nibelungenverset udsætter den for Forvexling med Figuren — ‖ ◡ — — ‖ ◡ — [1]); utvetydige ere Exemplerne:

---

[1]) Tvetydig er saaledes:

Grands vaisseaux naufragés, que son flux et reflux (Hugo.)
— ◡ — ◡̄ ◡ —

I Verset:

Seul, debout, au plus haut de la spirale immense (Samme.)

seer man derimod at Opfattelsen –́ ◡ — ‖ ◡ ◡ –́ er at foretrække for — ‖ ◡ –́ — ‖ ◡ –́.

Oui, madame, Néron, qui l'auroit pu penser (Racine.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

Voile, crêpes, habits, lugubres ornements (Corneille.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

Digne d'être immolé aux manes de mon père (Samme.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

Dieu, qui donne le sceptre et qui te le donna (Hugo.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

L'ordre était de le battre et non de l'assommer (Molière.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

Sjeldnere i anden:

Vous jure amitié, foi, zèle, estime, tendresse. (Molière.)
— ‿ —‖ ‿ — ‿

Margraves, cardinaux, doges, ducs à fleurons (Hugo.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

I begge:

Place à Jean d'Aragon, ducs et comtes, ma place (Hugo.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ — — ‿ —‖ ‿ ‿ — ‿

Dansk:

Gjem min Svøbe, Laurent, hæng min Haarskjorte ind
— ‿ —‖ ‿ ‿ —
(Molbech.)

Mine Bønner har ei saamegen Magt desværre (Samme.)
— ‿ —‖ ‿ ‿ —

Af bacchio-choriambiske Forandringer er kun en eneste tænkelig, nemlig den Figur, der dannes af en Strophus med efterfølgende enkelt Arsis: — ‿ ‿ ‿ —‖—. Spor af den forekomme:

J'entre en une humeur noire, en un chagrin profond
— ‿ ‿ ‿ —‖ —
(Molière.)

men dens udpræget anapæstisk-pæoniske Charakteer bør afgjort forbyde den i et reent iambisk Versemaal[1]). Molos-

[1]) Figuren — —‖ ‿ ‿ ‿ —, som endnu var en theoretisk Mulighed, er praktisk umulig, idet den nødvendigt altid vil falde sammen med de Tilfælde af Formerne ‿ — ‿ —‖ ‿ — og ‿ — —‖ ‿ ‿ —, hvori den første Stavelse (som i den antike Form — — ‿ —) er stærkere betonet:

Oui, oui, je l'ai perdu, lorsque dans votre vue (Molière.)
‿ — ‿ —‖ ‿ —

Oui, oui, cette vertu sera recompensée (Racine.)
‿ — —‖ ‿ ‿ —

Denne Figur er i Fransk meget hyppig; udprægede Exempler findes i Linierne:

siske Former ere efter Alexandrinerens Accentforhold og Stavelsetal umulige.

Hermed ere alle de Former udtømte, som Alexandrinerens Hemistich kunne frembyde; man seer, at den, hvorvel ikke blottet for Modulation, dog er grændseløst fattig i Sammenligning med Nibelungenverset, som den ogsaa i det Hele er klangløs, stiv og triviel. Tabellarisk ordnede ere dens Former altsaa følgende:

1. Grundform, tre Iamber, ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑ –́
2. Bacchiske Former:
   a. iambiske med Pausalarsis:
      α. Epitrit + Iambe: – ‖ ⏑ –́ – ‖ ⏑ –́
      β. Kretikobacchius: – ‖ ⏑ –́ ⏑ – ‖ –́
   b. anapæstiske:
      γ. Bacchianapæst: ⏑ –́ – ‖ ⏑ ⏑ –́
      δ. Skoliobacchius (ɔ: Iambe + Ionicus a minore): ⏑ –́ ⏑ ⏑ – ‖ –́
3. Choriambiske Former:
   ε. Choriambe, Iambe: –́ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑ –́
   ζ. Kretikanapæst: –́ ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ –́

Ialt er dette syv Former, bortseet fra, at den sidste Hemistich kan have kvindelig Udgang. Medtages den enkelte bacchio-choriambiske Form –́ ⏑ ⏑ ⏑ – –́, stiger Antallet af mulige Combinationer til otte.

Vi kunne nu sluttelig bestemme Loven for Alexandrinerens Accenter, der væsentligt stemmer med Quicherats praktiske Angivelser. Langlinien har fire dipodiske Hovedaccenter, hvoraf de to altid falde paa Hemistichernes sjette Stavelse, medens de to andre ere variable og kunne falde paa deres første, anden eller tredie Stavelse. Mellem begge dipodiske Hovedaccenter ligger en i Reglen svag, stundom endog meget svag Biaccent, der i de fleste Tilfælde falder paa Hemistichens

---

Ciel! rien de plus cruel peut-il être inventé (Molière.)
⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ –

Non, non, Madame, non. L'offense est trop mortelle (Samme.)
⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ –

fjerde Stavelse, men som undtagelsesviis kan falde paa tredie eller femte, og som navnlig i disse sidste to Tilfælde har en meget kjendelig Styrke. Foran Hovedaccenterne kan stundom endnu en Biaccent findes, idet den første Stavelse nemlig, naar en Hovedaccent falder paa tredie Stavelse, altid dannes af en Pausalarsis. Denne er næsten altid meget svag.

Denne Svaghed i Biaccenterne bør ikke oversees, hvor Talén er om en dansk Gjengivelse af Alexandrineren; de taale her factisk at være en Grad lettere end i Nibelungenverset. Figuren 2 *a* svæver paa Fransk altid mellem to Kretikeres Elementer og to rene Anapæster; den bør derfor ikke med Flid søges gjengiven for tung. Reglerne for, hvilke Stavelser der i de alexandrinske Bacchier kunne bære en Biaccent, skal afhandles i Slutningsbemærkningerne.

Brücke har[1]) paastaaet, at Afstanden mellem Alexandrinerens tredie og fjerde (tonende) Arsis er irrational og forholder sig til de andre Arsisafstande som 11 : 8 eller 12 : 8. Jeg behøver vel neppe at gjøre opmærksom paa, at disse Talstørrelser kun kunne gjælde den falske Alexandriner. For den virkelige er denne Afstands Forhold til de andre som 16 : 8; dette er dens ideale Længde, selv om den stundom i Praxis ved Declamationens ad libitum kan forkortes en Smule i de Vers, der ere byggede efter den rene iambiske Grundtype.

Herr P. Hansen har nylig oversat Molières „Le misanthrope“ i en Form, der svæver midt imellem Alexandrineren og Nibelungenverset. Forsøget, der staaer høit over alt Andet, hvad der som Heelhed i vort Sprog er præsteret af Molièreske Oversættelser, vil jeg hvad Formen angaaer, hverken ubetinget rose eller dadle. Trods de Fordele, som Formen frembyder, synes det mig rigtigt at bibeholde Stavelsetallet og den arsiske Udgang af første Hemistich, da Verscharakteren i en saa væsentlig Grad beroer paa disse Eiendommeligheder, og da denne Charakteer nu engang for det dannede Publicums Bevidsthed er sammenvoxet med Stoffet i denne Genre. Finder man Formen for bunden, hvad den

[1]) Die phys. Grundl. d. nhd. Versk., S. 38.

for en øvet Oversætter dog neppe er, vil jeg tilraade at adoptere den gammelfranske Form for Alexandrineren og enten tillade den første Hemistich af og til at overskride Grændsen med en ubetonet Stavelse[1], eller, som Professor Molbech i den nævnte Prøveoversættelse har gjort, emancipere sig fra den i Fransk bestemte Vexlen af mandlige og kvindelige Riim. Stavelsetallet (regnet fra Hemistichens Begyndelse til dens sidste Arsis) synes mig under alle Omstændigheder at burde respecteres. Til Slutning anfører jeg som Prøve paa en fuldkomment streng Gjengivelse af Versemaalet i Dansk en Oversættelse af et Par Repliker af Molière, „Le misanthrope“, 4. Act, 1 Sc.[2]).

Philinte.

Aldrig har jeg dog seet saa halsstarrig en Mand,
Eller en Fred, det holdt saa haardt at faae istand.
Man har anstrengt sig før paa enhver mulig Maade,
Dreiet og vendt ham — nei; han lod sig ikke raade.
De Herrer Voldgiftsmænd har vist knapt før idag
Lagt Ho'ederne iblød for en saa absurd Sag.
„Nei, mine Herrer! nei!“ var hans Svar. „Jeg vil tage
Hvert anstødeligt Ord, blot ikke det tilbage.
Hvad sagsøges jeg for? Saa forklar mig det blot!
Vanærer det en Mand, ikke at rime godt?
En Kritik af et Digt kan Ingens Ære plette:
Man kan være brav Karl, fordi Ens Vers er slette.
Dette er ingen Sag, som gaaer hans Ære nær;
Jeg finder ham honnet i hans øvrige Færd,
Galant, vittig og tro mod en Cavaleers Pligter,
— Alt, hvad De ellers vil, — blot en yderst slet Digter.
Jeg indrømmer hans Kunst i at tumle en Hest,
Fægte, træde en Dands og anordne en Fest;

---

[1]) Denne mandlige Udgang respecteres overhovedet ikke altid; den italienske Alexandriner, som den f. Ex. fremtræder hos Goldoni, gjennemfører saaledes kvindelig Udgang i alle Hemisticher.

[2]) Jeg bemærker, at den er skreven Aar og Dag før Hr. P. Hansens, følgeligt ikke som noget Modstykke til hans; alligevel kan en Sammenligning være af Interesse.

Men hans Vers kan jeg ei være med til at hædre;
Og fattes man Talent til at gjøre Sligt bedre,
Skal man opgi'e det heelt, — hvis Skjæbnen ikke vil,
Man skulde blive dømt under Dødsstraf dertil."
Det Yderste, hvortil han gik ind paa at vige,
— Det var, meente han selv, ikke Lidt — var at sige:
„Min Herre!" — og han fandt den Vending meget spag —
„Det gjør mig ondt, jeg har en saa vanskelig Smag,
Og af Venskab for Dem ønsker jeg ret, jeg troede,
At min Mening var falsk, og Deres Vers var gode".
Derved fik det beroe; man lod dem i en Fart
Række hinanden Haand, og saa var Alting klart.

Éliante.

Ganske vist er han skarp og hans Meninger sære;
Men jeg regner ham det, maa jeg tilstaae, til Ære.
I hans Ligefremhed ligger der noget Kjækt
Og Stolt, — Noget, som vel kan indgyde Respect.
Det er en Dyd, som fast er glemt i vore Dage;
Og godt var det, om hans lidt hyppigt fandt sin Mage.

Som et reent praktisk Vink for den, som vil behandle denne Versform, bemærker jeg endnu blot Følgende: man skrive Hemistichens syv mulige Former op og betegne dem hver med et Tal. Naar man har skrevet en Side eller to, numerere man dernæst enhver Hemistich med det Tal, som angiver dens Form, og foretage derefter en statistisk Opgjørelse af Formerne. Denne vil strax vise, hvilke Midler man har forsømt at bruge, og hvilke man har ødslet formeget med, og derigjennem give den meest praktiske Anviisning til at afhjælpe Feilene og bringe Liv i Rhythmen. Meningen hermed er ikke at alle Former skulle repræsenteres ligeligt. Formerne 1 og α bør altid være i Majoritet; de kunne i Antal være hinanden nogenlunde lige og kunne uden Skade indtage to Trediedele af alle Hemisticher. Efter dem bør Formerne γ og ε være hyppigst, efter disse β og ζ.

Formen δ vil kun undtagelsesviis kunne bruges, men bør dog ikke forkastes[1]).

III. Andre Versemaal, tilhørende den stigende Rhythme.

Hvad der kan siges om Anapæster og Diiamber, er allerede tilforn paa de Steder, hvor Udviklingen førte disse Fødders Omtale med sig, i det Væsentlige stykkeviis udtømt. Med Hensyn til de sidste skulle her endnu kun nogle afsluttende Bemærkninger tilføies.

---

[1]) Inden jeg forlader dette Afsnit, bemærker jeg blot, at hvad der i det Foregaaende er udviklet m. H. t. det choriambiske og bacchiske Systems Former, vistnok giver Nøglen til Forklaringen paa en stor Mængde af de antike Rhythmer, henhørende til de antispastiske, polyschematiske, asynartetiske og antipathetiske Vers, og andre med dem beslægtede. De ere at betragte som antike Nibelungenvers og Alexandrinere, baserede ligesom disse paa den utrolige Seighed, hvormed det iambiske Dimeter (Tetrameter) taaler næsten enhver anagrammatisk Omsætning af Elementerne. Et interessant Sammenknytningspunct mellem Oldtids- og Nutidsversificationen frembyder det mindre (og oprindeligere) asklepiadeiske Vers, der, som forhen paapeget, har Cæsur og Stavelsetal fælles med Alexandrineren. Da dets faste Form endvidere er en Kretikanapæst + en Choriambe med efterfølgende Iambe, og Verset altsaa er sammensat af to for Alexandrineren meget almindelige Hemistichformer, er det hermed givet, at Rhythmen endog i sin fulde Reenhed kan optræde som Form af Alexandrineren, som vi virkeligt finde den i Versene:

Ni la loi du combat, ni le vouloir du roi (Corneille.)
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ —
Viens, respire avec moi l'air embaumé de roses (Hugo.)
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ — — ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ —

Leilighedsviis bemærker jeg blot, at de antike Rhythmer have været og ere Gjenstand for mange Misforstaaelser. Jeg anfører som Exempel den Pindarske Hendekasyllabus, der af Hermann angives ⏑——⏑‖—⏑⏑—⏑—⏑; denne skal opfattes ⏑——‖⏑—⏑⏑—‖⏑—⏑ Den alcæiske Strophes Slutningslinie angives i Reglen —⏑⏑|—⏑⏑‖—⏑|—⏑; den skal opfattes —⏑⏑—‖⏑⏑—⏑—‖⏑. Den sapphiske Strophe er derimod reent trochaisk-daktylisk, ligesom ogsaa adskillige af de som „choriambiske“ betegnede Vers, asklepiadeiske saavelsom de nærstaaende pherekrateiske og glykoniske, tiltrods for, at de frembyde Overgangsformernes Charakteer, dog ved deres Gjennemførelse blive dalende. Med disse flygtige Antydninger maa det her være Nok.

I det Foregaaende har jeg (I, S. 163) gjort opmærksom paa, at Pæonerne i Dansk sjeldent, for ikke at sige aldrig, kunne danne ublandede Rhythmer, idet det nemlig viser sig, at saasnart man i vort Sprog naaer Fiirstavelsesfoden, tager Sprogfoden kjendeligt Magten fra Versfoden — hvad der utvetydigt viser sig i Biaccentens Fremtrængen, — og danner Rhythmer af den Art, der have Amphibrachen til Grundlag, — Noget, som allerede er føleligt ved Anapæsterne. Dette maa jeg vedvarende fastholde som Hovedsynspunct, ihvorvel jeg ikke har lagt Dølgsmaal paa, at Synsmaaden har sine Misligheder, der nødvendigt følge af det blandede Systems dobbelte Princip. Saalænge man har med de simple og klare diiambiske Former at gjøre, saaledes som de fremtræde i de i første Deel af dette Værk S. 164 og 227 citerede Digte, frembyder Synsmaaden ingen Vanskelighed. Diiambernes Analogie med Nibelungenverset er saa slaaende, at deres Opfattelse som saadanne af sig selv paatvinger sig. Saasnart imidlertid mere complicerede Former fremtræde, blive Forholdene strax vanskelige, som vi allerede have seet ved Diiambens choriambiske Former; stundom kan Synsmaaden blive urimelig. Ligesom jeg derfor ved Anapæsten (I, S. 159, Note 1) gjorde opmærksom paa, at det amphibrachiske System uden at opstilles som særlig Form stadigt maatte bibeholdes in mente, saaledes bør omvendt det pæoniske (ɔ: tetartopæoniske) altid beholdes in mente ved Diiamben, som jeg ogsaa gjennemgaaende i min Betegnelsesmaade har udtrykt ved de efter Diiambens Hovedarsis anbragte Komma'er. Den Hovedbetragtning, som maa gjøres gjældende ved disse Former, er, at i de paa Fiirstavelsesfødder (tildeels ogsaa i de paa Trestavelsfødder) byggede Rhythmer gjennemvæve de anapæstisk-pæoniske Versrhythmer og de amphibrachisk-diiambiske Sprogrhythmer hinanden ganske paa lignende Maade, som i Musikkens bundne og synkoperede Noder den for Øiet skrevne, formelle Takt gjennemvæver den for Øret hørlige, reelle[1]).

[1]) I Continuation hermed bemærker jeg, at man kunde anvende en anden Skrivemaade af Diiamberne, som vistnok er besværligere

Biaccenten er paa den ene Side et saa charakteristisk Element ved Diiamben, at Systematikken vanskeligt kan ignorere den heelt. Det er factisk, at den skaber en Mellemform mellem den pæoniske Rhythme, saaledes som denne sporadisk fremtræder ved Anapæsterne, og den iambisk-bacchiske; og denne Mellemform er ikke som saamange andre styg og charakteerløs; men den er i sin gode Behandling af stor Skjønhed og indeholder derved i sig selv sin Berettigelse til at existere og sit Krav paa at erkjendes som særskilt Form. Paa den anden Side følger det af denne Accents Væsen, at den er forskydelig, og dermed forøges Mulighederne for de eiendommelige Fodformer i dette Versemaal, som gjøre Opfattelsen endmere compliceret. Vi have i Linien

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky (Kaalund.)
⏑ —, ⏓ |⏑ —

bemærket den amphibrachiske Form, som er Versets egentlige Grundtype, og som i sin Fremtræden paa dette Sted correspondere med det iambisk-bacchiske Systems ⏑——‖⏑— som Form for Hemistichen. I Nibelungenverset have vi imidlertid seet en sjeldnere bacchisk Hemistichform optræde, nemlig ⏑ — ⏑ —‖—; denne have vi betragtet som mere secundær,

---

end den af mig gjennemførte, men som jeg dog maaskee paa Grund af dens Conseqvents vilde have givet Fortrinet, hvis jeg ikke først paa et altfor fremskredent Stadium af Værkets Trykning var bleven ledet til den. Uden formelt at opgive den pæoniske Inddeling af Verset kunde man nemlig betegne Diiamben ⏑ —|⏑ ⏓.
Det tidtanførte Vers, hvis Inddeling jeg hidtil har betegnet:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky —
⏑ —, ⏑ ⏓| ⏑ —, ⏑ ⏓ ‖ ⏑ —, ⏓ |⏑ —

maatte derefter skrives:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky.
⏑ —|⏑ ⏓, ⏑ —‖⏑ ⏓, ⏑ —| ⏓, ⏑ —

Fordelen ved denne Skrivemaade er for Grundformens Vedkommende ringe; ved de secundære Former, Choriamber, o. s. v., vil den derimod muligt lette Oversigten i en væsentlig Grad. Nu maa jeg indskrænke mig til at anbefale den til nærmere Overveielse.

qvadripodisk. En tilsvarende Form kan let opstaae i diiambiske Vers. Verset:

Det bliver til en jublende Kjærlighedssang
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ —, ⏓ || ⏑ — ,⏓ | ⏑ —

fremviser den naturlige Inddeling; som det imidlertid oprindeligt lyder hos Kaalund:

Det bliver til en sværmerisk Kjærlighedssang
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ — , ⏑ ⏓ || — ,⏓ | ⏑ —

maa det opfattes paa den Maade, som Tegnene nedenunder angive. Den bacchiske Amphibrach, der i den første af Linierne dannede tredie Fod, findes her afstumpet til en (spondeisk) Antiiambe[1]); en Sammenligning af de to Varianter vil iøvrigt give et slaaende Beviis for, at det her som overalt er Rækken som saadan (in casu den Dipodie, der dannes af Versets anden og tredie Fod), ikke den enkelte Fod, der metamorphoserer sig, idet den Stavelse, der fattes i tredie Fod, her viser sig at være bleven Bestanddeel af den foregaaende. Man seer tillige ved Scansionen af denne Linie, at man, trods den uhyre Forskjel i Lydgehalt mellem sidste og næstsidste Stavelse i Ordet „sværmerisk“, dog har Tilbøielighed til at fremhæve Ordets mellemste Stavelse paa den sidstes Bekostning, at Øret følgelig i dette Versemaal foretrækker de amphibrachiske Former for antiiambiske og lignende, og at man derfor bør være sparsom med de Afvigelser, man foretager fra Brugen af de to normale Fødder.

I det Hele opretholdes Diiambens Rhythme kun ved en stor Reenhed og Strenghed i Formen. Det tiltagende Jaskeri vil neppe lade det uforsøgt at forsyne Versets Indgang med Tostavelsestheses; men saavist som Diiamben har et Charakteermærke i sin iambiske Begyndelse, bør dette ansees for

---

[1]) Verset kan scanderes paa en anden Maade, nemlig:

Det bliver til en sværmerisk Kjærlighedssang, —
⏑ —, ⏑ ⏓ | ⏑ — ,⏑ ⏓ || — ,⏑ ⏓ | —

den tredie Fod bliver herved en (kretisk) Antanapæst; vi have her repræsenteret den fjerde af de i Versemaalet mulige Fødder. Andre end disse — rene Iamber f. Ex. — ere at betragte som Feil.

en Feil og dę saaledes dannede Former for Bastardformer af Pæoner og Diiamber. Ikkeheller er det hidtil gjort af nogen Forfatter, som jeg føler mig forpligtet til at tage Notits af.

Tilbage staaer endnu kun Omtalen af et Par ganske specielle Versemaal, som her skulle afhandles.

Versemaalet i „Svend Dyrings Huus" og de dermed beslægtede.

Man er vant til at høre vore Æsthetikere raskvæk kalde dette Versemaal „Kæmpeviseverset"; i Virkeligheden har det ikke Andet tilfælles med Kæmpevisen end Dimetret, der, som paavist, saa at sige er vort eneraadende Versemaal; den sproglige Lighed vedkommer ikke den abstracte Versform. I „Svend Dyrings Huus" rime Versene snart parviis, snart krydsviis, hvilket Sidste er uden Exempel i Folkevisen; begge Former vexle ideligt, modarbeidende med Flid hvert Spor af strophisk Inddeling. Versemaalet er hos Hertz med stor Kunst beregnet paa Recitation, Kæmpevisens paa Sang, og dette skaber atter en Række af rhythmiske Forskjelligheder, der hist og her træde frem i Versfødder, som i Dristighed overgaae Alt, hvad der er seet paa Dansk.

Versemaalet, der allerede i sine Hovedtræk findes brugt af Oehlenschläger i „St. Hans-Aftens Spil", — som det overhovedet er vanskeligt i vor Metrik at paavise Noget, der ikke alt er forsøgt af vor Digterkonge — er i sin Grundform et iambisk-anapæstisk Dimeter; med ægte Kunst er det holdt strengt i Begyndelsen; først naar Øret er vænnet til Rhythmebevægelsen, kommer en enkelt Pæon-frem; men jo længere man kommer, desto friere bliver Bevægelsen i sin skjødesløse Sikkerhed. Hvor bevidst Figurerne ere anvendte, kan sees af et Exempel. Sætte vi i Linierne:

En Mø, der er fæstet bort, kan ikke
Lege Tavl med en Fremmed. — I tager Alt saa nøie —
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ . — || ⏑

„ta'er" istedenfor „tager", og i Verset:

Jeg takker eder, Hr. Dyring. — Mine Kvindfolk tage med —
⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —

„jer“ for „eder“, da have vi regelmæssige Pæoner. Dette viser, at Foden ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —, den allerede eengang før flygtigt omtalte Pyrrhichianapæst, ikke skyldes nogen Tilfældighed, men er brugt med Forsæt for at bringe Afvexling. Videre Exempler paa denne Fod findes i Linierne:

Og bade sig i den dybe, den fugtige Nat.
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Mit Øies Seekraft, Bevægelsen i mit Blod.
⏑ —| ⏑ —|| ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —
Denne ene Tanke, denne min eneste Klage.
⏑ ⏑ —| ⏑ —|| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ —|| ⏑
Min Stedfader har fortalt, han laae saaret i Slaget.
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ —|| ⏑
Har Mennesket sin værste, sin uforsonligste Fjende.
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ —|| ⏑

Mindre heldigt er Foden anvendt i Versene:

Vi give eder Regisseliden i Ragnhilds Sted.
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —| ⏑ —
Var der ikke Een, der brød sig om, ikke Een, der vidste —
⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ —| ⏑ —|| ⏑

paa første Sted, fordi Verset er overfyldt og Scansionen ikke markeret nok, — paa andet, fordi Pyrrhichianapæsten i første Fod er et altfor forvovent Experiment; tilmed danner Føddernes Stavelsetal her en mislig Antiklimax. Planløst og forvovent lader Figuren sig ikke anvende; men den førstanførte Række Exempler maa være Nok til at vise, hvorledes den med kunstnerisk Virkning kan anvendes. Trods det tilsyneladende yderst Hasarderede i denne i ethvert lyrisk eller episk Versemaal absolut utilladelige Figur, falde de ved Fremsigelsen let og naturligt, saasnart man blot har Rhythmen in mente og har Øre for, hvor Accenterne skulle lægges; og hermed er det bedste Forsvar ført for Tilstedeværelsen af Fiirstavelsestheses i dette dramatiske Versemaal[1]). Vi skulle nu i Sammenhæng betragte dets særegne Former.

---

[1]) Pyrrhichianapæsten findes hos Oehlenschläger i Versene:

I det første Vers kom „ganske“ lidt
(Efter min individuelle Mening) for tidt.
⏑ ⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ —| ⏑ ⏑ —
Det var for at faae de fire fornødne Fødder.
⏑ —| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —|| ⏑ ⏑ —| ⏑ —|| ⏑

Af de simple, monopodiske Fødder, hvis Typus er Iamben, findes ingen flere Nyheder end Pyrrhichianapæsten; videre end til en Firestavelsesthesis har Hertz ikke forsøgt at drive det. Af de Versfødder, der indeholde mere end een Arsis, træffe vi derimod flere, som fortjene at betragtes; dette gjælder først og fremmest de til den choriambiske Række henhørende.

Det vil erindres, at Choriambens dipodiske Natur stadigt er bleven betonet, og at den i Kraft af denne træder istedenfor en Dipodie. Af den Grund kan den enkelte Choriambe i Dimetret kun yderst vanskeligt erstatte andre Fodcomplexer end de, som dannes henholdsviis af første—anden og af tredie—fjerde Fod, ikke som i den femfodede Iambe, hvor Inddelingen i Dipodier er foranderlig, tillige anden—tredie; ialtfald maa dette sees som en Undtagelse, svarende til Musikkens synkoperede og bundne Taktafsnit, der factisk bryde Taktinddelingen. Det Samme gjælder om Strophus, der, som man kunde vente af Pæonernes hyppige Brug, ikke er ualmindelig i dette Versemaal.

I Begyndelsen af Verset er den for velbekjendt til at skulle omtales; i dets sidste Halvdeel, med Hensyn til hvilken den tidligere er nævnt som en i de lyrisk-episke Versemaal saagodtsom ubenyttet Mulighed, findes den derimod i Linierne:

> Det er sandt. — Ih Nei! Kongen maa I dække!
> ⏑ ⏑ `– | ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑
> Og I lægges for Had. Ragnhild, drag tilbage!
> ⏑ – | ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑
> Mens Øl og Mjød Hjernerne forrykke.
> ⏑ – | ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ ⏑ – ‖ ⏑

De choriambiske Derivater, Kretikanapæst og Kreticiiambe med de tilsvarende Strophusderivater, ere, hvad angaaer deres Anvendelse i Liniens Begyndelse, for velbekjendte til at behøve nærmere Omtale; i anden Dipodie have vi derimod ikke forhen havt Leilighed til at betragte dem. Da kun to Arses af Verset her staae tilbage, er det en Selvfølge, at hverken de secundære Former, der fordre tre, eller de tertiære, der fordre fire Fødder som Substrat for Omdannelsen, kunne udfolde sig frit; de smelte her begge

sammen med den qvaternære Form, der i sin ydre Habitus er en reen trochaisk Række. Et enkelt Exempel paa en saadan Form findes hos Hertz i Verset:

Dengang — har han sagt — først han vidste —.
— ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ — ‖ ⏑

Vi have seet den mellem Iamber forekommende Anapæsts Tostavelsesthesis mellem Anapæster udvikle sig til en Strophus med Trestavelsesthesis. I dette paa Pæoner rige Versemaal kunne vi vente Udviklingen ført et Skridt videre og Strophus atter stundom afløst af Daktylanapæstens Fiirstavelsesthesis. Et Exempel paa denne Figur, der forhen løseligt er omtalt, findes i Verset:

Livet? Hvad er mit Liv? Den Aande, som jeg drager?
— ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ — ‖ ⏑

Som vi i Folkevisen fandt secundære Strophusderivater analoge med de choriambiske, saaledes findes hos Hertz ogsaa secundære Derivater af Daktylanapæsten. Sammenholde vi Linien:

Jeg faaer Jorden og en Sum Penge dertil
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

med den Side 65 anførte:

Storken sidder udi Redet strunk (Oehlenschläger),
— ⏑ — ‖ ⏑ ⏑⏑ — | ⏑ —

da vil Overeensstemmelsen af sig selv falde i Øinene. I den sidste er Kretikanapæstens anapæstiske Deel substitueret ved en Tetartopæon; i den første er den yderligere substitueret ved en Pyrrhichianapæst.

Paa den tilsvarende tertiære Form, som er mulig, findes intet Exempel, (man vil erindre, at der allerede fattedes mig Exempler paa den tertiære Strophusform); den qvaternære falder sammen med Choriambens tilsvarende Form, en tilsyneladende trochaisk Linie, hvilken jeg har betegnet som antiiambisk.

Paa Grund af Versemaalets pæoniske Tendents, ere de bacchiske Former, hvis Tendents er den stik modsatte, i „Svend Dyrings Huus“ yderst sjeldne. Ikke destomindre

findes ogsaa paa dette Punct Nyheder af stor Interesse, der fremfor de bekjendte udmærke sig ved en forlænget Thesis. Allerede tidligere er under Nibelungenverset Foden ⏑ ⏑ — —, Ionicus a minore, løseligt omtalt; i dette optræder den dog aldrig isoleret, men kun som en Afledning af Kretikanapæsten med forangaaende Kreticus eller Spondee, og dens sidste Arsis dannes altid af den første Hemistichs ubestemte Udgang. Hos Hertz optræder den derimod udpræget og fuldkomment selvstændig i Versene:

Men hans Mænd stred med ustandseligt Mod —
⏑ ⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

Vi har selv Magt, og vil I staae os bi —
⏑ ⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —

Men han gaaer — hører du? Han vækker hende ikke.
⏑ ⏑ — —‖⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ —‖⏑

Navnlig i første Linie er Figuren anvendt med stor Virkning; i sidste har den ogsaa en eiendommelig Charakteer, men som er af en heelt anden Natur. Man kunde fristes til at citere dette som et Exempel paa en Strophus anbragt i anden—tredie Fod og dele Linien:

Men han gaaer — hører du? Han vækker hende ikke.
⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑

Denne Synsmaade vil jeg imidlertid af systematiske Hensyn nødigt give Indpas, medmindre man for dette specielle Versemaal og de nærmest beslægtede vil gjøre en heelt anden Synsmaade gjældende, som senere skal omtales.

Foden ⏑ ⏑ ⏑ — —, Dasius, forekommer ligeledes:

Som en forfulgt Hind fra Sted til Sted
⏑ ⏑ ⏑ — — ‖ ⏑ — | ⏑ —

I er for klein, Jomfru! I er favr og fiin![1])
⏑ ⏑ ⏑ — — ‖ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ —

Det Samme som blev sagt ovenfor om de paa Ionikere anførte Exempler, kan siges her: første Linie er mesterlig, klar og utvetydig; sidste kunde man fristes til at dele:

I er for klein, Jomfru! I er favr og fiin.
⏑ ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ —

---

[1]) Spor hos Oehlenschläger:

Det er en ung Herre fra Langeland.
⏑ ⏑ ⏑ — —‖⏑ ⏑ — | ⏑ —

Exemplerne vise baade, hvorledes Figurerne skulle benyttes med Virkning, og hvorledes deres eiendommelige Virkning gaaer tabt. At de kunne benyttes, fremgaaer ubestrideligt af de paa begge Former først anførte Exempler, og jeg feiler neppe ved at paastaae, at de to Linier „Men hans Mænd stred“ og „Som en forfulgt Hind“ høre til dem, der ikke mindre ved deres Eiendommelighed end ved deres Velklang have præget sig dybest ind i enhver for rhythmisk Skjønhed udviklet Tilhørers Erindring.

Vi have her gjort Bekjendtskab med to nye bacchiske eller spondeiske Former, der forholde sig til Bacchius paa samme Maade som Anapæst og Tetartopæon forholde sig til Iamben. Hermed ere alle de stigende Former, af dette System, som til Dato ere forsøgt anvendte i vort Sprog, udtømte; udover dem vil sikkert aldrig Nogen vove at gaae. Rækken er altsaa følgende:

Iambe,	⏑ –	Bacchius	⏑ – –
Anapæst,	⏑ ⏑ –	Ionicus a minore	⏑ ⏑ – –
Tetarpæon,	⏑ ⏑ ⏑ –	Dasius	⏑ ⏑ ⏑ – –

Med Redegjørelsen for dette Antal for „Svend Dyrings Huus“ særegne Former er det ikke min Hensigt uden alt Forbehold at ville autorisere dem til Brug. Jeg har angivet deres Begrændsning ved at henvise dem udelukkende til det dramatiske Versemaal; som de andre Versemaal, der betegnes med dette Navn, staaer det paa Grændsen mellem Vers og Prosa; det følger af sig selv, at Loven om de lige Taktlængder ved det ikke lader sig overholde i sin fulde Strenghed[1]). Hvad der gjør Bruddet paa denne Versificationens Hovedgrundsætning tilstedelig, er, at det skarpt-

[1]) Hertz' Afvigelser fra de simple Former (Pæoner og Strophus medregnede) ere forøvrigt yderst faa; i de første Acter findes saadanne kun i fem Vers. Pyrrhichianapæsten forekommer i hele Dramaet kun 37 Gange; Ionicus a minore kun i de tre, Dasius kun i de to, Daktylanapæsten og dens secundære Form hver kun i det eneste Exempel, som ovenfor findes anført; de særegne choriambiske Former ligeledes kun i de anførte Vers. Ikkun i Ragnhilds berømte Monolog findes disse Virkemidler benyttede i videre Om-

klingende Dimeter har noget Monotont, som maa hæves, for at det skal kunne udholdes i et Drama. Men kun paa Scenen, hvis Recitation tilsteder det frieste ad libitum, lader Versemaalet sig forsvare, og ikkeheller der vil det være anvendeligt i vid Udstrækning. Det har sine store Svagheder, idet det er bygget mere paa Sætningsaccenter end paa Ordaccenter; Scansionen er derfor ofte noget vilkaarlig, og selv med det meest øvede Blik vil Ingen kunne læse det op uden Studium. Den femfodede Iambe, der forener Strenghed med Frihed, Simpelhed og Klarhed med Rigdom, er og bliver i de gothisk-germaniske Sprog det første dramatiske Versemaal og vil aldrig kunne fortrænges af Dimetret.

De her anførte Anker forringe ikke Storheden af Hertz' Mesterværk, det genialeste og selvstændigste dramatiske Arbeide, som den danske Litteratur kan opvise. De forbyde kun Efterligninger af Versemaalet i videre Omfang; fremfor Alt maae slige Forsøg, der kunne tillades den, der har et Øre som Hertz', være forbudt Enhver, som ikke har det.

Et nærstaaende Versemaal er det, som Professor Molbech har benyttet i sin ypperlige Oversættelse af François Coppées „Smedenes Skrue“. Det er mindre formrigt, — navnlig findes ingen bacchiske Former, — har en mere regelbundet Riimstilling, en stærkere pæonisk Rhythme og dertil en endmere determineret Bygning paa Sætningsaccenter. Om dette Versemaal gjælder derfor i endnu høiere Grad end om Hertz', at det aldeles ikke er beregnet paa at læses; det maa høres fremsagt, og dets Fremsigelse kræver et omhyggeligt Studium for at bringe de fire bestemmende Accenter frem og undertrykke de andre. Dette maa nødvendigt begrændse Versemaalets Anvendelse; ikke blot er det ligesom Versemaalet i „Svend Dyrings Huus“ kun skikket til dramatisk Vers, men selv her vilde det i et Drama af større Omfang lægge Skuespilleren betydelige Vanskeligheder iveien med at lære Versene

---

fang. — Ionicus a minore findes forøvrigt ogsaa et andet Sted hos Hertz, nemlig i den bekjendte Linie:

Og en herreløs Hests Trampen.
⌣ ⌣ —|⌣ ⌣ — ‖ — |⌣

og fremsige dem just, som Forfatteren har tænkt dem. Alt dette er imidlertid ikke Nok til ubetinget at fordømme dette Versemaal; Beethovens Sonater ere ikkeheller indrettede paa at spilles fra Bladet; man er i Poesien altfor forvænt med sletingen tilsvarende Vanskeligheder at have at overvinde. Som Experiment, som det yderste Skridt, der synes muligt paa den bekjendte Vei, er det i og for sig interessant. Digtet indeholder et Par Exempler paa en med stor Varsomhed anvendt Femstavelsesthesis, (Choranapæst, ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —) der neppe noget andet Sted er seet paa Dansk:

Sad og hørte paa mig og knækkede Nødder imens.
⏑ ⏑ — | ⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —
Deres Fader er gaaet i Spaanerne, min Datter er død.
⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ —
„Jeg skal see ad“, svarede jeg, og saa samled jeg mine Kræfter.
⏑ ⏑ — | ⏑ — || ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — | ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — || ⏑

Forlængelsen beroer, som man seer, i alle tre Vers paa halvstumme e'er, som kunne elideres; paa anden Maade vil det vel neppe være raadeligt at vove dette dristige Forsøg.

Det er ikkeheller uden Interesse her at lægge Mærke til, med hvilken Styrke den stigende Rhythmebevægelse gjennemgaaende lader sig fornemme gjennem de usædvanlige Thesislængders logiske Structur:

Hr. Dommer! Min Forklaring skal ikke blive lang.
Det gik saaledes til. Vinteren var trang.
Alle Smedene gjorde Skrue. De var i deres Ret;
For af Sult og Kulde kan man ogsaa blive træt.

I Majoriteten af Tilfældene gjør denne sig vistnok gjældende for Øret paa en saadan Maade, at man fristes til at dele Versene ikke alene efter Iamber, Anapæster, Choriamber, o. s. v., men tillige efter de Fødder, der til Typus have Amphibrachen, ɔ: den rhythmiske Bevægelse bliver i disse Perioder, hvor Sproget udfolder sig med den størst mulige Utvungenhed, stundom noget ubestemt[1]). Men den bliver saagodtsom

[1]) Seet paa denne Maade, — det vil altsaa sige, som et Metrum, der fattes en fast schematisk Grundform og ikke har nogen anden angivelig Rhythme end den, som selve de logiske Complexers uoptællelige Combinationer skabe i hver enkelt Linie, — kan Formen

aldrig dalende. Den stigende Charakteer er absolut prædominerende i Sprogets logiske Fod, som i dette eiendommelige Versemaal fremtræder som det Eneste, der kan bestemme Rhythmen; den sidste Rest af Indflydelse, som Ordfoden, Sprogets trochaiske Element, har havt i de tidligere omtalte Versemaal, er her gaaet tilgrunde. Det vilde af den Grund være et frugtesløst Arbeide, om man vilde forsøge at frembringe et Versemaal, svarende til det heromtalte, men som frembød en dalende Rhythmebevægelse. Som et

---

betegnes som en rhythmisk Prosa, der tillader Combinationen af alle de bekjendte stigende — undtagelsesviis ogsaa dalende — Fødder (medregnet den enkelte Arsis som selvstændigt Element; denne er, som Oversigtstavlen sidst i denne Bog viser, paa en Maade Grundform, idet den er det fælles Udgangspunct saavel for den iambiske og trochaiske som for den amphibrachiske Udviklingsrække), og de dipodiske Forbindelser af disse, saavelsom alle Overgangsformer, choriambiske og amphibrachiske (indbefattet amphibrachisk-choriambiske Former af Typen — ⏑ ⏑ — ⏑), — hvis eneste Lov er, at de ved Sammenstillingen dannede Thesislængder mellem to Arses ikke maae have meer end fire Stavelser, og at hver Linie indeholder fire Accenter.

De amphibrachiske Former, som tildeels ikke forhen ere nævnte, ere:

⏑ — ⏑,
Skolius, Amphibrach.

⏑ ⏑ — ⏑, Tritopæon. ⏑ — ⏑ ⏑ Deuteropæon.

⏑ ⏑ ⏑ — ⏑, Hegemoskolius. ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑, Mesomaker. ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑, Pariambe, Parapyknos.

⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑, Choreoskolius. ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑, Choreodaktylus. ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑, Anapæstochoreus. ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑, Skoliochoreus.

⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑
(Uden Navn.)

Man vil her bemærke, at den tilvenstre staaende Scala atter indenfor det amphibrachiske System repræsenterer den stigende, den modsatte tilhøire den dalende Rhythme; Skoliochoreus vil derfor ikkeheller let kunne forekomme i det her omhandlede Versemaal. Iøvrigt vil man see, at denne Synsmaade af Versemaalet just ikke simplificerer Betragtningen; alligevel har den sin Interesse og sin Berettigelse. Jeg har alt tidligere gjort opmærksom paa, at den Styrke, hvormed de amphibrachiske Former gjøre sig gjældende i denne sidste Udløber af den stigende Rhythme, er et af mine Hovedmotiver for Antagelsen af en speciel amphibrachisk Rhythmebevægelse.

reent Experiment og i det Smaae lod et saadant Foretagende sig maaskee formelt gjennemføre; reelt er det umuligt. I enhver parapæonisk Thesis vil den logiske Fod trænge sig frem; i ethvert friere behandlet Versemaal vil den gjøre sin Overvægt gjældende. Det er i Bygningen paa den, at det iambiske System har sin uhyre Frihed og Rigdom; kun i de strengere Versformer kan det trochaiske paa Dansk existere. Hermed er Forklaringen given paa den Omstændighed, at man i Dansk træffer ti iambiske Vers for hver Gang, man finder et trochaisk.

Som Anhang til og som Afslutning paa den stigende Rhythmes System kan jeg ikke afholde mig fra nogle Bemærkninger om Trimetret. I Oversættelser af græske Tragedier som overhovedet, hvor der lægges an paa Efterligning af Antiken, er dette Versemaal paa sin Plads; paa alle andre Steder maa jeg bestemt udtale mig imod denne Form, der ikke blot i sit Udspring — thi dette er yderst ligegyldigt — men i sit Væsen er og bliver unational, og som derfor paalægger de gothisk-germaniske Sprog en Tvang, som kun forskruede Theoretikere kunne ignorere.

Det er ofte nok blevet udtalt, at en „Cæsur“, der adskiller Versfodens Elementer, „holder sammen“ paa Verset, og det er aabenbart, at Metrikerne ved at fremsætte denne Paastand have havt Trimetrets Forhold for Øie. Som ofte nok anført, have Iamber fremfor alle andre Versfødder en afgjort Tendents til at ordne sig i Dipodier; den samme Tilbøielighed, som bringer Dipodiernes Accenter til at dale, bringer atter selve Dipodierne til overalt, hvor Leilighed gives, at ordne sig i en stærkere og en svagere, ɔ: en akatalekt og en katalekt. Dette er Tilfældet i alle sex- og syvfodede Vers. Det er denne Tilbøielighed, der skaber Nibelungenversets og Alexandrinernes Cæsurer. Det er den samme Tilbøielighed, der gjør den virkeligt sexfodede Trochæ næsten umulig. Det er den, der frembringer Pentametrets Accentstilling i Hexametret, hvorved dette bringes til at vakle

mellem et di- og et tripodisk Princip, — en Afvigelse fra Normen, der er saa hyppig, at Metrikerne til Dato paa Basis af den have villet gjøre alle Daktyler til monopodiske. Det er den, der er og altid vil blive Hovedsvagheden ved det af Philologer og philologiske Digtere saa høitpriste Trimeter. Det er det fra den graae Oldtid nedarvede Dimeter, der hænger fast i de indoeuropæiske Folks Øre, og som stadigt bringer Øret til at stræbe efter at gjennemføre det ottefodede Vers' Princip indenfor det sexfodedes Ramme. Af den Grund har Trimetret en Bestræbelse efter at spalte sig i to Vers efter den tredie Iambe; understøtter man denne Tilbøielighed ved et Skilletegn, stundom blot ved at lade et Ord ende paa dette Sted, skeer Spaltningen virkeligt, og der opstaaer en Pause, der svarer til en heel Iambe. Da man nu i et saalangt Vers vanskeligt undgaaer Skilletegn og sletikke kan undgaae Incisioner, saa maa man ialtfald undgaae dem paa dette Sted; man lader derfor et Ord spænde over det kritiske Punct og lader det saavidt muligt begynde umiddelbart foran det Sted, hvor Rækkerne true med at adskilles; man lader den første stærkere Incision falde paa det Sted, hvor den i rhythmisk Henseende er allermeest utilfredsstillende for Øret, hvilket skeer ved at anbringe den efter femte Stavelse, hvorved Versets første Afsnit altsaa bliver en hyperkatalekt Dipodie. Saaledes bliver det muligt ved Fremsigelsen at haste over Kløften, og ydermere umuliggjør denne Incision ved sin Nærhed den anden, som søger at gjøre sig rhythmisk gjældende efter sjette Stavelse. (Noget Lignende finder Sted, hvor Hovedincisionen anbringes efter syvende Stavelse.) Men naar alle Metrikere fra Oldtiden til nu have gjort denne Incision til Versets regulære „Cæsur", da er dette Nonsens; den er paa ingen Maade nødvendig, i det Høieste kun tilladelig. Den er ikke begrundet i nogetsomhelst positivt rhythmisk Princip, men beroer paa negative, reent praktiske Hensyn; den kan som enhver empirisk Figur, der ikke har nogen almindelig og apriorisk Gyldighed, ved Misbrug blive en Feil. Og det maa bestemt fastholdes, at det i Overeensstemmelse med alle rhythmiske Principer er et slet bygget Vers, hvori

man saaledes ligefrem sønderriver den iambiske Fod ved et Skilletegn, der fordrer en længere Dvælen. Et saadant maa anbringes efter en fuldstændig Dipodie, enten efter første eller anden, eller bedst ende Verslinien, og forøvrigt kunne de mindre betydningsfulde Incisioner, over hvilke man ved Fremsigelsen uden Tidsspilde kan haste, anbringes hvorsomhelst, blot ikke efter tredie Fod. Et Exempel kan oplyse dette. Prøver man med det Udtryk, som Interpunctionen fordrer, at declamere en Række Trimetre som:

Den lyse Sol sig sænked mod Okeanos'
Uendelige Strømme, der om Verden gaae;
Det led mod Aften. Psyche saae med spændte Blik,
Hvordan det sidste Farveskjær af Dagens Glød
Fra Himlen svandt. Hun tyktes sig Andromeda,
Der lænket til en Klippe midt i Havets Ørk
Sin Perseus vented. Pandserdækt, som Natten mørk
Han kom med Gorgos Hoved og med Hades' Hjelm.
Alene med sin Rædsel i det vide Slot
Paa Leiet sad hun. Jordens Kreds var slumret ind
Og hviled trindt som stivnet ved Medusas Blik;
Men skræmmed flygted Søvnen bort fra Psyches Seng.
Da lytted hun og reiste sig — nu var han der,
Den Frygtelige. Skjælvende hun Dolken tog
Og skred med Lampen løftet i den anden Haand
Med lydløst Fjed og Aandedræt den kjendte Vei —

saa vil man see, at man i femte og trettende Vers kan dvæle saalænge, det skal være, paa Pausen, uden at Rhythmen lider derunder; ulige mindre godt lader dette sig gjøre i Versene 3, 7, 10 og 14, der indeholde Trimetrets saakaldte normale Cæsur.

Sex Iamber holde vanskeligt sammen for Øret; men man kan forhindre dem i efter deres naturlige Tilbøielighed at dele sig paa en uheldig Maade ved forsætligt at dele dem anderledes; dette er den Betydning, som *logiske* Incisioner have for Trimetret. Men at gjøre en eller flere af disse til *rhythmiske* Cæsurer, er, som sagt, fuldstændigt meningsløst. Forsaavidt Cæsuren, defineret saa udtømmende

som muligt, ikke alene er en Pause, men det Sted i Verset, hvor dette ifølge sin Structur stræber efter at danne og paa given Foranledning danner en Pause, — uden Hensyn til, om Pausen, som Tilfældet er ved Pentametret og ved Nibelungenverset, virkeligt dannes eller ikke, — har Trimetret i Realiteten en fast Cæsur efter sjette Stavelse, som er Versemaalets Hovedsvaghed, og som kun ved systematisk at modarbeides Linie for Linie kan forhindres fra at gjøre sig gjældende. Grækerne have ligesom Nutidens Metrikere erkjendt Nødvendigheden heraf; hos Tragikerne findes neppe meer end en halv Snees Vers, der have Incision efter tredie Fod; og det er en stor Feiltagelse, naar Oehlenschläger, som i det Hele fordømmer denne Figur, troer at kunne tage disses Exempel til Indtægt for de Steder, hvor han stundom „til Afvexling“ har benyttet den[1]). Fremfor Alt maa jeg bestemt udtale mig imod det Experiment, som han har udført i „Aladdin“, Scenen, hvor Lampens Aander bygge Heltens Palads. Dristig og genial som altid i sine Forsøg har han villet skrive sexfodede Iamber, der hverken skulde være Trimetre eller Alexandrinere; men det uundgaaelige Resultat er blevet en Blanding af begge, der trods det store Mesterskab, hvormed dette Afsnit overalt materialiter og tildeels formaliter er behandlet, ikke undlader stundom at blive stødende, og som af sig selv forbyder enhver Efterligning.

---

[1]) Svar paa Hr. Capt. Abrahamsons Recension over mine nordiske Digte. Tragiske Dramer, I, S. 323, Liebenbergs Udg. af 1876.

B. Den dalende Rhythme.

I. Trochaiske Former.

1. Den rene Trochæ.

Det er tilstrækkeligt godtgjort, at i vort Sprog den stigende Rhythme bygger paa Sætningsaccenten, — det, vi have betegnet som Sprogets logiske Fod, — og at den fra denne henter sin uudtømmelige Rigdom og Afvexling. Den dalende Rhythme, hvis Typus fremstilles ved Trochæen, er i Modsætning hertil bygget paa Stavelsesaccenten, hvad vi have betegnet som den egentlige Ordfod. Det følger ganske naturligt heraf, at det sidstnævnte Rhythmesystem i Forhold til det Foregaaende er tungere, langsommere, mere monotont, i det Hele langt fattigere paa Former og derfor langt mindre anvendeligt. Kjendsgjerningerne bevise det. Naar undtages de Vers, der ere skrevne til en bestemt Melodie og de, der ere ligefremme Efterligninger af ikke-dansk (oldnordisk, spansk, serbisk) Poesie, er det forholdsviis sjeldent at finde et trochaisk Digt hos vore bedste Versificatorer; navnlig findes saagodtsom ikke et af større Omfang[1]).

---

[1]) Hertz hører til dem, der bruge dem oftest. Af de 171 Digte, som findes i de særskilt udgivne Digtsamlinger, ere 122 stigende, 44 dalende, 5 lade sig ikke bestemme. Af de 44 ere imidlertid 5 rene Antiker, 5 andre oldnordisk eller sydlandsk stiliserede, 7 Musiktexter; til Rest blive saaledes kun 27. (De ubestemmelige ere deels Overgangsformer med oldnordisk Farve, deels Musiktexter, endelig det løierlige Digt, „En Nat i en Jolle paa Havet“, som neppe kan kaldes Vers.) — Richardt er vistnok den, som hyppigst har anvendt Trochæen; af 143 Digte, der indeholdes i fire Digt-

Jeg har sagt, at Trochæen, om den end ikke just strider imod, saa dog ialtfald temmelig daarligt forliges med det Princip, som er blevet dominerende i den danske Versification, idet en stigende Bevægelse arbeider sig frem overalt, hvor man for et Øieblik forlader den paa Ordfoden udelukkende byggede Rhythme. En simpel Analyse af et hvilketsomhelst paa Lykke og Fromme valgt trochaisk Vers vil kunne illustrere Forholdet.

Lader os som Exempel betragte Forholdet i det første Vers af en af Blichers „Ossianske Sange". I første Linie,

Yndigt er dit Lys, o Aftenstjerne —

deler Skilletegnet Verset i to pentasyllabiske logiske Fødder, en Kreticiambe og en Periodicus, den første væsentligt trochaisk, den sidste iambisk. Undersøger man disse Fødders Structur med Hensyn til Ordenes snevreste Sammenhæng, og prøver man at opløse dem i di- og trisyllabiske Fødder maa den første atter opløses:

Yndigt er | dit Lys,
— ◡ — ◡ —

ɔ: logisk Kreticus + logisk Iambe; Kreticus atter Ordfodstrochæ og enkelt Arsis. Den anden Deel af Linien kan opløses:

o | Aftenstjerne,
◡ — ◡ — ◡

ɔ: enkelt Thesis og Ordfods-Ditrochæ.

Den følgende Linie:

Klart i Vesten, i det dunkle Fjerne

opløses ved Skilletegnet i en Ditrochæ og en Kretikoskolius, begge trochaiske. Men undersøger man deres indre Structur, finder man, at den første,

---

samlinger (alle Musiktexter ikke medtagne) ere 95 stigende, 45 dalende, 8 ubestemmelige. Alvoren og Dybden i Richardts Digtning i Forbindelse med den eiendommelige Gedigenhed ved hans Versification gjør, at Trochæen hos ham er bedre benyttet og mere vellykket end hos de fleste Andre. Grundtvig bruger ligeledes hyppigt dalende Rhythmer til Skade for sig selv. De længere trochaiske Afsnit i Ingemanns „Valdemar den Store og hans Mænd" skylde Versemaalet en ikke ringe Deel af deres Kjedsommelighed.

Klart ‖ i Vesten
— ⏑ — ⏑

bestaaer af en isoleret Arsis og en logisk Amphibrach; denne sidste atter af en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ. Kretikoskolius

i ‖ det dunkle | Fjerne
— ⏑ — ⏑ — ⏑

opfattes af Øret som en Periodicus (⏑ — ⏑ — ⏑) med forangaaende enkelt (vilkaarligt accentueret) Arsis; Periodicus dannes af en logisk Amphibrach og en Ordfodstrochæ; Amphibrachen atter af en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ.

Den tredie Linie:

Skrider frem du | fra din røde Sky

spalter sig for Øret i en logisk Ditrochæ og en Kreticiambe; den første:

Skrider frem ‖ du
— ⏑ — ⏑

bestaaer af en logisk Kreticus med stærk anapæstisk Tendents og en løst tilhængt Thesis; Kreticus atter af en Ordfodstrochæ og en enkelt Arsis. Det andet Afsnit af Linien:

Fra ‖ din røde | Sky
— ⏑ — ⏑ —

kan atter opløses i en (vilkaarligt accentueret) enkelt Arsis og en logisk Diiambe. Diiamben er atter en logisk Amphibrach + en enkelt Arsis; Amphibrachen enkelt Thesis og Ordfodstrochæ.

Fjerde Linie:

Statelig ‖ du ‖ over Bjerget | svæver
— ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑

har paa Grund af Inversionen ingen fremtrædende logisk Fodinddeling. Den bestaaer af en (dalende) Ordfodskreticus, en isoleret Thesis, en logisk Ditrochæ og en Ordfodstrochæ. Ditrochæen, dens eneste logiske Fod, er stigende, vilkaarligt accentueret og tenderer af al Magt henimod en Tritopæon; dens indre Structur er to Ordfodstrochæer.

Femte Linie:

Vindens sidste Pust | paa Søen bæver,

falder ligesom første i en Kreticiambe og en Periodicus. Den første,

Vindens | sidste Pust
— ‿ — ‿ —

bestaaer af en Ordfodstrochæ og en logisk Kreticus; denne atter af en Ordfodstrochæ og enkelt Arsis. Periodicus

paa Søen | bæver
‿ —. ‿ — ‿

bestaaer af en logisk Amphibrach og en Ordfodstrochæ; Amphibrachen atter af en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ.

Sidste Linie lyder:

Den maa til sit Natteherberg tye.

Fremtrædende logisk Fodinddeling fattes. Ordene „den maa" ere kun tilsyneladende en logisk Trochæ. Selv bortseet fra, at Figuren er dannet ved Inversion, og at den fuldstændige logiske Fod vilde blive længere (in casu en kretisk Anapæst), er den i Virkeligheden en reen Pyrrhichius, idet den taaler Anbringelsen af en vilkaarlig Accent paa hver af Stavelserne. Den iambiske Linie:

Den maa til Natteherberg tye
‿ — | ‿ — || ‿ — | ‿ —

er ikke slettere end den trochaiske

Den maa til sit Natteherberg tye.
— ‿ | — ‿ | — ‿ | — ‿ | —

Versets sidste syv Stavelser danne en logisk Kretikoskolius efterfulgt af en isoleret Arsis:

til | sit Natteherberg || tye
— ‿ — ‿ — ‿ —

Kretikoskolius bestaaer atter af en (vilkaarligt accentueret) enkelt Arsis og en logisk Periodicus; denne af en enkelt Thesis og en Ordfods-Ditrochæ.

Man vil allerede af denne Analyse kunne skjønne, hvad enhver Fortsættelse af denne Fremgangsmaade vil bekræfte: at det nemlig vel er gjørligt i Periodernes løsere Sammenkobling af større Ordmasser at danne de trochaiske Fødder Ditrochæen, Kreticiamben og Kretikoskolius, men at Ordene i deres snevrere Sammenhæng stadigt give Iamben, den

iambiske Amphibrach (⏑ | — ⏑) og i det Høieste den ikke blot paa Grund af stigende Accenter og vilkaarlig Scansion men efter sit hele Forhold som logisk og rhythmisk Figur altid meer eller mindre tvetydige Kreticus. Vi ville til yderligere Støtte for vor Paastand betragte endnu et Exempel paa en trochaisk Strophe, der i Modsætning til den forrige med Flid er valgt som en saa udpræget trochaisk Rhythme, at den i Dansk finder faa Sidestykker, og som navnlig fremviser det sjeldne Tilfælde af enkelte virkelige logiske Trochæer, — nemlig Begyndelsen af Oehlenschlägers „Hjemvee“. Første Linie,

Underlige Aftenlufte!
— ⏑ —⏑ — ⏑ — ⏑

bestaaer af to rene Ordfods-Ditrochæer. Anden Linie:

Hvorhen | vinke I | min Hu?
— ⏑ — ⏑ — ⏑ —

opløses for Øret i en Ordfodstrochæ og en logisk Kreticiambe. Denne bestaaer af en logisk Kreticus + en logisk Iambe; Kreticus atter af Ordfodstrochæ og enkelt Arsis. Tredie Linie:

Svale, milde Blomsterdufte,
— ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑

er to Ordfodstrochæer og en Ordfods-Ditrochæ. Fjerde Linie:

Siig, ‖ hvorhen | I bølge nu.
— ⏑ — ⏑ — ⏑ —

bestaaer af en enkelt Arsis og en logisk Skoliokreticus (iambisk); denne bestaaer af en Ordfodsiambe og en logisk Diiambe, Diiamben atter af en logisk Amphibrach og en enkelt Arsis; Amphibrachen af en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ. Femte Linie:

Gaaer I | over hviden Sand
— ⏑ — ⏑ — ⏑ —

opløses for Øret i en logisk Trochæ og en Kreticiambe; den sidste høres atter som en Ditrochæ + efterhængt Arsis. Men selve Ditrochæen er stigende og tenderer meget stærkt henimod en Tritopæon; dens indre Structur er to Ordfodstrochæer. Sjette Linie:

Til | mit elskte | Fødeland
— ⏑ — ⏑ — ⏑ —

høres som en logisk Ditrochæ og en Ordfodskreticus. Ditrochæen er her ligeledes stigende med pæonisk Tendens; dens indre Structur er en (vilkaarligt accentueret) Arsis og en logisk Amphibrach; ·Amphibrachen en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ. Syvende Linie:

Vil I der | med eders Bølger —

høres som en logisk Kreticus + en logisk Periodicus. Men denne Kreticus, der dannes af tre Enstavelsesord, hvoraf de to første i isoleret Tilstand danne en logisk Trochæ „Vil I", — er ved Tilføielsen af Ordet „der" allerede bleven saa stærkt stigende, at kun den vilkaarlige Scansion kan forhindre den i at gaae over til en reen Anapæst. Versets sidste Deel, Periodicus, har en lignende forceert stigende Tendents, idet kun en vilkaarlig Scansion kan bringe Accenten paa „eders" frem. Om ottende Linie gjælder det Samme:

Tolke, || hvad | mit Hjerte | dølger!

høres som en Ordfodstrochæ + en logisk Kretikoskolius. Men denne sidste bestaaer atter af en vilkaarligt accentueret, yderst svag Arsis + en logisk Periodicus; denne af en logisk Amphibrach + en Ordfodstrochæ; Amphibrachen af en enkelt Thesis og en Ordfodstrochæ.

Man seer her i denne Strophe, hvorledes den stigende Bevægelse overalt kjæmper for at gjøre sig gjældende og hvorledes den i ethvert ubevogtet Øieblik trænger sig frem; der er saaledes Intet uden de trochaiske Ordfødder, som i Dansk støtte den dalende Bevægelse; trochaiske Former svarende til

Han gik fra Hals til Fod i Skrud

ere i vort Sprog absolute Umuligheder. Deraf Vanskeligheden ved at vedligeholde Rhythmen i dens Reenhed uden at berøve den alt Liv; deraf Nødvendigheden af at tage stigende Dipodier og vilkaarlig Scansion tilhjælp. Forfatterne have ikke forsømt at gjøre Brug heraf; man vil see, at trochaiske Linier som de tre første i Halvstrophen:

Der gaaer Sagn fra gamle Dage
Om en sunken Kongestad,
Hvor med stolte Kuppeltage
Hundred Slotte staae i Rad (Welhaven)

i Virkeligheden kun ere lidet rhythmisk forskjellige fra Tyrtaios' *'Αγετ', ὠ Σπαρτας εὐανδρου.*
⏑ ⏑ —| ⏓ — | ⏑—| ⏓

De trochaiske Vers udgjøre derfor i vor Litteratur en lille Klasse, udmærket ved en vis Strenghed i Versbygningen og en stor Fattigdom paa Former. Skulde Trochæen nogensteds have noget Fortrin fremfor Iamben, skulde det være i den Anvendelse, som den tilsteder af Kjederimet; Versene:

Atter hid Skjærsommer kommer
Med sin Himmel og sin Sol;
I de lyse Nætter fletter
Den sin Krands om Nordens Pol;
Gjennem Skovens Haller falder
Blødt og dæmpet Solens Skin;
Smaae Konvaller
Ringe Blomsterfesten ind (Forf.)

have uimodsigeligt større Ynde end Oehlenschlägers bekjendte:

Den vilde Støi nu lyder ikke længer,
Den store Sværm fremtrænger ei i Støvet,
Ei længer under Løvet Kredsen sidder.
Kun sagte Fuglekvidder sine Toner
Saa sødt i Skovens Kroner sammensmelter —

til Gjengjæld har Iamben paa dette Omraade maaskee nok saa megen Charakteer.

Tiltrods for de mange charakteristiske Eiendommeligheder, der skille Trochæen fra dens Modsætning, maa det vel mærkes, at en skarp Grændse mellem disse — som overhovedet mellem den dalende og den stigende Rhythmes tilsvarende Former — ikke lader sig drage. Mellem begge Systemer gives der en Række Overgangsformer, der fremkomme paa forskjellig Maade. Grundene til deres Forekomst ere følgende:

For det Første den Omstændighed, at man kan lægge saavel den logiske Fod som Ordfoden til Grund for den rhythmiske Bevægelse, men at disse to i Dansk ere i Strid med hinanden og ialtfald i Vers af ublandede Tostavelsesfødder nogenlunde holde hinanden Stangen.

For det Andet Versets Endelse. Thortsen og Heiberg have begge følt dette uden dog at kunne angive Kjendsgjerningens rette Betydning. Som Typer for de to Hovedsystemer er det naturligt at opfatte de akatalekte Metra; det er tidligere viist, hvorledes Versslutningen reagerer paa dets Begyndelse. Gjennemfører man ufravigeligt de katalekte Metra og giver Iamben kvindelig, Trochæen mandlig Udgang, vil Øret føle en Trang til at faae den begyndende Fod forandret, og dette vil ikke undlade at paavirke Ørets Opfattelse af Rhythmen. Dog er og bliver denne Tilbagevirkning et secundært Moment, som kun, hvor det særligt begunstiges af andre Forhold, gjør sig gjældende med Vægt. Utvivlsomt er dette Tilfældet i Linier som Shakespeares:

Now the hungry lion roars,
And the wolf behowls the moon —;

et tilsvarende Exempel haves paa Dansk i Linierne:

Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død (Grundtvig);

iøvrigt vil det i vort Sprog vanskeligere kunne skee, og jeg omtaler Phænomenet mindre paa Grund af dets praktiske Vigtighed end for at angive dets Begrændsning og dermed Vildfarelsen hos de Metrikere, der ville bestemme Rhythmen efter Udgange og „Cæsurer“.

For det Tredie den Omstændighed, at Versets begyndende Fod kan underkastes væsentlige Ændringer. Vi komme her til et Phænomen, der — mindre paa Grund af dets Hyppighed og Betydning end paa Grund af dets theoretiske Interesse som Choriambens Modsætning — kræver at behandles i et Afsnit for sig.

2. Amphibrachiske Begyndelsesformer i trochaiske Rhythmer.

I det iambiske System er det viist, hvorledes Begyndelsesfoden kan omformes choriambisk paa flere Maader, bacchiochoriambisk paa een, saaledes at Verset kommer til at begynde arsisk. Paa lignende Maade kan Trochæen under særegne Forhold faae thetisk Begyndelse.

Det meest udprægede Exempel, jeg kjender paa denne Form, findes i en Oversættelse af Thor Lange:[1])

Ak, paa Marken voxe frem
— ◡ | — ◡ ‖ — ◡ | — |
De store Blomster røde;
◡ — ◡ | — ◡ ‖ — ◡
Ak, for mig, et lidet Barn
— ◡ | — | ◡ ‖ — ◡ | —
Er alle Frænder døde.
◡ — ◡ | — ◡ ‖ — ◡ |
Hvorfor blev jeg ikke selv
— ◡ | — ◡ ‖ — ◡ | —
En Blomst paa vilden Hede?
◡ — ◡ | — ◡ ‖ — ◡
Hvorfor er Enhver mig ond
— ◡ | — ◡ ‖ — ◡ | —
Og Alle paa mig vrede?
◡ — ◡ | — ◡ ‖ — ◡

*) Nogle Folkeviser, 1878. Forf. deler Linierne anderledes, idet han skriver Linieparrene i Et; der er imidlertid ingen Nødvendighed derfor. Som et ægte syvfodet Vers lader Formen sig alligevel ikke opfatte; thi en Incision er altid nødvendig efter Langliniens ottende Stavelse, hvis den ikke findes efter syvende. Man kan ikke sige:

Hvorfor blev jeg ei en Rosenknop paa vilden Hede?

(Derimod kan man bedre sige:

Hvorfor blev jeg ei en Rosmarin paa vilden Hede —;

men man vil see, at dette er begrundet i, at Trochæerne ved denne Forandring stræbe at gaae over til Ditrochæer, hvad der bl. A. lægger sig for Dagen ved, at Ordet „vilden“ pludseligt bliver for tungt.)

Et lignende Exempel findes hos Richardt:

Fader, Fader, o hvor sødt
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑ | —
Hos dig jeg tør mig gjemme!
⏑ — ⏑ | — ⏑ || — ⏑
Aldrig før saa mildt og blødt
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑ | —
Det kaldte fra din Stemme.
⏑ — ⏑ | — ⏑ || — ⏑

I disse to Tilfælde findes thetiske Begyndelser efter et makrokatalekt Vers. At den med lignende Lethed kan anbringes efter et brachykatalekt, viser den anden Linie i Strophen:

Lær mig, Nattens Stjerne,
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑
At lyde fast og gjerne,
⏑ — ⏑ | — ⏑ || — ⏑
Ei at vige fra den Vei,
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑ | —
Himlens Gud tilmaalte mig.
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑ | —
Lær mig, Nattens Stjerne! (Richardt.)
— ⏑ | — ⏑ || — ⏑

Vi have seet, hvorledes i iambiske Vers en Begyndelsesthesis — om man vil opfatte Phænomenet saaledes — reelt kan bortfalde; Forandringen viser sig her altsaa i, at Noget synes at mangle. Det ligger i Sagens Natur, at den tilsvarende Forandring af et trochaisk Vers maa bestaae i, at der sættes en Thesis til, altsaa vise sig som Noget, der er formeget, hvad Tilfældet er i de ovenanførte Exempler. Her viser sig nu den Mærkelighed, at denne sidste Forandring, tvertimod hvad man skulde vente, gaaer meget lettere for sig end den første.

Denne thetiske Begyndelse i det trochaiske System beroer paa en Eiendommelighed ved de dalende Rhythmer, der langtfra findes hos Iamben i samme Grad, den nemlig, at de i katalekte Former af dipodiske Versemaal, — det vil altsaa sige: i Liniepar, der tilsammen udgjøre et katalekt Dimeter eller Tetrameter, ligegyldigt om dette sidste har Midterpause eller ei — lade sig dele paa hvilkensomhelst Maade, der blot ikke adskiller to i en Dipodie sammen-

hørende Arses[1]). Det følger heraf, at thetisk Begyndelse aldrig kan forekomme uden efter et katalekt Monometer eller Dimeter, i trochaiske Vers altsaa kun efter mandlig, i daktyliske desuden efter kvindelig, men aldrig efter daktylisk Udgang. Som i Nibelungenverset en efterfølgende Linie kan drage en Arsis til sig fra den foregaaende Arsispause, saaledes kan en Linie i trochaiske og daktyliske Vers drage en Thesis til sig fra en foregaaende Thesispause.

Efterfølgende Stropher (Motiv af Hertz) egne sig godt til at vise, hvad der paa dette Omraade er gjørligt eller ugjørligt. Gaae vi ud fra den akatalekte Strophe:

For bekvemt at kunne skue
Gjennem Net af Lindetoppe
Fra en Bænk i Lundens Bue,
Hvilke Stjerner nu er oppe —

da lader thetisk Begyndelse sig ikke anbringe i anden og fjerde Linie; urhythmisk er derfor:

---

[1]) Betingelsen for, at et Thesiselement mellem to Linier skal kunne lade sig forskyde, er at deres Forbindelse er **organisk**; der maa følgelig mellem dem enten findes en Pause af bestemt Varighed eller sletingen. Vistnok opfyldes denne Betingelse ogsaa af de Aggregater af et tre- og et tofodet Element, som maskere et ægte femfodet Vers, hvorfor ogsaa thetisk Begyndelse af andet Led vil kunne forekomme i slige Forbindelser; men Elementerne ville i i dette Tilfælde fattes enhver Adkomst til at betragtes som selvstændige Vers. Efter alle femfodede Vers er Pausen derimod ubestemmelig uden dog nogensinde at være forsvindende; et saadant Vers er derfor ude af Stand til at danne en i snevreste Forstand organisk Forbindelse med noget andet Vers; følgelig lade dets udlydende Thesiselementer sig aldrig forrykke og sammenknytte med den næste Versbegyndelse. Utilladeligt derfor hos Oehlenschläger (Faareveile-Skov):

Tykke, veldædige Bøge! mosdækkede Stene!
Smilende Stund!
O, hvor du favner mig kjøligt med løvfulde Grene,
Hellige Lund!
. . . .
Modige, herlige Kæmpe, i Sværmen gigantisk,
I **Dæmringen klar!**

For bekvemt at kunne skue
Igjennem Net af Lindetoppe
⌣ — ⌣
Fra en Bænk i Lundens Bue,
Hvormange Stjerner nu er oppe —.
⌣ — ⌣

Tage vi Strophen, som den oprindeligt lyder hos Hertz:

For bekvemt at kunne see
Gjennem Net af Lindetoppe
Fra en Bænk i min Allee,
Hvilke Stjerner nu er oppe —

da taale de paagjældende Linier her ikkeheller thetisk Begyndelse, fordi de selv ere akatalekte; uskjønt er derfor:

For bekvemt at kunne see
Igjennem Net af Lindetoppe
⌣ — ⌣
Fra en Bænk i min Allee,
Hvormange Stjerner nu er oppe —.
⌣ — ⌣

Gjør man dem derimod katalekte:

For bekvemt at kunne see
Gjennem Net af Linde
Fra en Bænk i min Allee,
Hvilke Stjerner skinne —

da falde de thetiske Begyndelser let og naturligt:

For bekvemt at kunne see
Igjennem Net af Linde
⌣ — ⌣
Fra en Bænk i min Allee
De klare Stjerner skinne.
⌣ — ⌣

Jeg har her risqueret at forfalde til Vidtløftighed for tilbunds at godtgjøre, at der ikke engang her, hvor en overfladisk Tænkning kunde være tilbøielig til at antage det, er Tale om nogen „Anakrusis", men at den thetiske Begyndelse simpelthen er et Phænomen, der optræder ved en vilkaarlig Deling af visse trochaiske Stavelsecomplexer. Man kunde

kalde slige Former „antitrochaiske“. At iambiske ikke med samme Lethed lade sig dele paa tilsvarende Maade, vil man see ved at sammenholde det sidste af de nysanførte Exempler med efterfølgende iambiske, der uimodsigeligt er langt tungere:

For ret bekvemt at kunne skue
Gjennem Net af Linde
Fra Bænken under Løvets Bue,
Hvilke Stjerner skinne —.

Vi have her gjort Bekjendtskab med den første og simpleste Form af den amphibrachiske Række; flere andre skulle omtales under Daktylen. Allerede under det stigende System have vi havt Leilighed til at beskjæftige os med Amphibrachen; men vi see den her optræde paa en særegen Maade, nemlig ikke som i det stigende System rhythmedannende, men derimod som enkelt Begyndelsesled i trochaiske Rækker, sluttende sig til den dalende Rhythme paa samme Maade som Choriamben og Kreticus til den stigende. Lige det Omvendte er Tilfældet med denne sidstnævnte Fod, der formelt som ogsaa tildeels reelt er Amphibrachens egentlige Modsætning: vi finde Kreticus som enkelt Begyndelsesled meget hyppigt i stigende Rhythmer; rhythmedannende optræder den derimod først — om end sjeldent — i det dalende System.

Det følger af Strengheden i den trochaiske Versbygning, at som Begyndelses-Amphibrachen i det Hele er lidet brugt, saaledes er den overhovedet lidet brugelig, hvor ikke Rhythmen skal miste sin Charakteer. Fremfor Alt fremgaaer det klart af den ovenstaaende Udvikling, at selvstændige trochaiske Afsnit som Strophen, eller, hvor Organisationen er tilstrækkelig fast, Halvstrophen og Linieparret, aldrig kunne begynde thetisk, uden at Rhythmen gaaer tilgrunde. Vers som Ingemanns:

Hr. Ivar klapper paa sit Sværd:
„Drost! I er ei min Harme værd.
Men kom jert Raad fra lønlig Stue
Hist fra Danmarks kloge Frue,
Seer jeg hende aldrig meer.

Kun saa Meget vel jeg seer:
Hvor Fru Toves Broder raader,
Ærlig Manddom lidet baader — o. s. v.

falde ind under Begrebet „Sjuskeri“ og udenfor alle videnskabelige Kategorier.

3. Antibacchiske (spondeiske) Derivater af den dalende Rhythme. — Børneversene.

Det ligger i Sagens Natur, at den dalende Rhythme i og for sig ikke savner rhythmiske Muligheder, hvorvel den ikke fuldt besidder dem i saa stort Omfang som den stigende. Disse henligge imidlertid i Dansk saagodtsom fuldstændigt ubenyttede, — et Beviis mere paa, hvor fjernt Trochæen staaer det moderne danske Sprogs Aand. For at citere danske Exempler paa de til det iambiske Systems bacchiske Former svarende antibacchiske maa man næsten udelukkende tage sin Tilflugt til denslags Smaavérs uden Forfatternavn og Titel — ofte endog uden Mening —, Gaader, Remser, o. s. v., som med en Fællesbenævnelse kunne sammenfattes under Navn af Børnevers, og Udbyttet vil ikke blive saa ringe endda. At ingen Metriker før mig har behandlet denne lille Genre, der ikke blot er overordentlig interessant, men som af alle existerende Versformer nogetnær er den meest typiske, den meest udbredte og videst kjendte, — er et Charakteertræk, der fortjener at opbevares, mindre til Ære for mig end til Charakteristik af den hidtilværende Metriks Videnskabelighed.

Typen for disse Børnevers, der trods Sprogenes modstridende Tendentser med en forbausende Haardnakkethed have holdt sig gjennem Aarhundreder og ere udbredte over hele den gothisk-germaniske Verden, Skandinavien, Storbritannien og Tydskland, er overalt en trefodet Trochæ[1]).

[1]) See desangaaende Thiele, Danske Folkesagn, II, 1823. Jens Kamp, Danske Folkeminder, 1877. Arwidsson, Svenska Fornsånger, III, 1842. Eva Wigström, Folkdigtning, Kbh. 1880. Landstad, Norske

At der til Grund for den ligger en mere end tusindaarig Tradition, og at disse Vers ofte indeholde Rester fra den graae Oldtid, er rimeligt nok; man sammenligne saaledes den af Landstad (anf. Skr. S. 805) efter den levende Tradition optegnede Gaade med den i Codex Exoniensis opbevarede[1]; men det er aabenbart, at den seige Fastholden ved Brugen af denne Form i denne ene lille Genre, der er saa stærk, at endog alle Nydannelser foregaae efter samme Type, medens Versemaalet ellers er sporløst forsvunden fra hele den øvrige Digtning, — ikke udelukkende lader sig forklare ad historisk Vei. Den har ved Siden af Traditionen en psychologisk Aarsag, nemlig den Forkjærlighed, hvormed et Barns nylig vakte Taktsands kaster sig over de meest markerede, meest sluttede og derfor meest monotone Rhythmer, og disse Egenskaber besidder den trefodede Trochæ fortrinsviis fremfor alle andre Versformer[2]).

Som Type for denne Genre kan man altsaa opstille et Liniepar som:

Ride, ride Ranke,
Hesten hedder Blanke —

men denne Type afændres i alle de gothisk-germaniske Sprog i mange Former, der i Overeensstemmelse med Oldtidsversificationens Principer væsentlig gaae ud paa Opretholdelsen

---

Folkeviser, 1853. Percy Society, Early Engl. poetry, Vol. IV, Nursery rhymes, — som jeg i det Følgende citerer.

[1]) Cod. Exon. by Benj. Thorpe, Lond. 1842, S. 388.

[2]) Børneversene ere i Reglen strophiske; ogsaa Stropheformen er af Interesse. Den simpleste Form er det rimede Liniepar; hvor stærk Tilbøieligheden er til at forme Sententser paa denne Maade, viser det Børneriim, som har indsneget sig i en fireliniet Strophe af Grimilds Vise (D. g. F. 5):

Herrer rider vide,
Og Strømme rinder stride.

Det næste Skridt er den fireliniede Strophe; typisk er her Tilbøieligheden til at forlænge tredie Linie:

Skjære, skjære Havre!
Hvem skal Havren binde?
Det skal Allerkjæresten min,
Ihvor jeg ham skal finde.

af Accenttallet med fuldkommen Ligegyldighed for Thesisstavelserne. Disse kunne — navnlig i Linieparrets første Linie — fattes delviis eller heelt; derimod forøges de kun yderst sjeldent; daktyliske Theses stride afgjort mod Versemaalets Natur og forekomme saagodt som aldrig uden i Form af halvstumme e'er, der let lade sig sløife.

Den lettest undværlige Thesis er i den trochaiske som i den iambiske Række Dipodiens anden; Bortkastelsen af denne forvandler den trochaiske Dipodie til en Kreticus. Denne Figur er, mærkeligt nok, forholdsviis sjelden i Børneversene og findes navnlig kun i Linier, der ere udvidede firearsisk; imidlertid er det ikke nødvendigt at citere disse, da Kunstdigtningen endnu leverer tilstrækkelige Exempler paa denne Form[1]), som følgende Vers vise:

Musers Chor, sort i Flor
— ⌣ — ‖ — ⌣ —
Sorgfuldt fra Olympen træder (Oehlenschläger.)
Evig Hast, ingen Rast!
— ⌣ — ‖ — ⌣ —
Hurtig, hurtig. Møer og Svende!
Aldrig faaer vort Arbeid Ende,
Aldrig Tidens Hjul staaer fast. (Heiberg.)
Pandebeen! Godt det groer!
— ⌣ — ‖ — ⌣ —
Bagved det Forstanden boer. (Andersen.)
Fjeldets Aand Harpen tog,
— ⌣ — ‖ — ⌣ —
Stemte den til Vala-Sangen;
Alvorsfuldt Varslet drog
— ⌣ — ‖ — ⌣ —
Vidt om Land i Sol-Opgangen (Welhaven.)

Man vil bemærke, at det sidstanførte Exempel er mindre godt end de foregaaende; dette ligger i, at Kreticus altid fordrer at efterfølges af en meget stærk Incision, bedst et Skilletegn. End mindre heldig er den i Linierne:

---

[1]) I Reglen findes disse Kretikere feilagtigt skrevne, idet de Linier, hvori de forekomme, ere brudte i to; til Forfatternes Skrivemaade er her i de anførte Exempler intet Hensyn taget.

Lysets Fest til Betragtning kalder,
— ⏑ — | — ⏑ | — ⏑ | — ⏑
Blikket naaer Mimers Gyldenalder (Welhaven.)
— ⏑ — | — ⏑ | — ⏑ | — ⏑

da Rhythmen endnu vanskeligere fattes i det femfodede Vers. Bedst er den Brug, som næsten alle Forfattere uvilkaarligt have givet Fortrinet, nemlig at lade to Kretikere fylde en firearsisk Linie. Ved at bygge dem saameget som muligt paa Ordfoden og ved at lade dem rime indbyrdes markeres Rhythmen ydermere.

Sander har i sin „Polyhymnia" dannet en Strophe med Kretikere:

Overalt vinker Fryd:
— ⏑ — ‖ — ⏑ —
Lad da Sorgen svinde!
Hurtig døer Vaarens Lyd
— ⏑ — ‖ — ⏑ —
Viftet bort af Vinde.

Den første Linie har imidlertid den væsentlige Feil, at Kretikerne begge ere stigende. Som Accenterne normalt ere dalende i alle Dipodier, iambiske som trochaiske, saaledes har jeg specielt paaviist Nødvendigheden af at fastholde denne Norm i de omformede Dipodier, Bacchierne for Exempel; og om Kretikerne gjælde det Samme. Grunden er navnlig den, at Anapæsten overalt, hvor Leilighed gives, lader en Biaccent paa første Stavelse tilsyne; den stigende Kreticus forvexles derfor med Anapæsten og fordærver totalt Versets dalende Charakteer.

Paa Bortkastelsen af den trochaiske Dipodies første Thesis, hvorved denne forvandles til en Palimbacchius (Antibacchius) — — ⏑, findes et ganske enkelt Exempel i Kunstpoesien, nemlig i Winthers „Hanen Kykels Ligbegængelse"; Figuren er her hyppig, ihvorvel Rhythmens Charakteer som tre- eller toarsisk ikke overalt er fuldkomment klar:

Hvem binder Krandsen?
— — ⏑ ‖ — ⏑
Jeg, sagde Hanekam,
— — ⏑ ‖ — ⏑ —
Jeg skal gjerne binde ham
Kistelaags-Krandsen.

I Børneversene fremkommer den almindeligt, hvor i Begyndelsen af Linien et Enstavelsesord gjentages:

1. Ro, ro til Fiskeskjær!
— — ⏑ ‖ — ⏑ —
Flynder dybt paa Bunden der —
(Grimms Eventyr, ved Lindencrone.)

2. Hop, Malkepiger, hop!
— — ⏑ ‖ — ⏑ —
Vil I op i en Trop. (Thieles Folkes.)

3. Kjep, vil du Fick slaae?
— — ⏑ ‖ — —
Fick vil inte hjem gaae.
Ild! vil du Kjep brænde
— — ⏑ ‖ — — ⏑
Vand! vil du Ild slukke? (Sammesteds.)
— — ⏑ ‖ — — ⏑

Tilsvarende Exempler findes i Søstersprogene:

Se, se, så får du mej,
— — ⏑ ‖ — ⏑ —
Och får du mej, så står du dej (Arwidsson.)
Tom, Tom, the pipers son,
— — ⏑ ‖ — ⏑ —
Stole a pig and away he run (P. S. IV.)
Old mother Hubbard
— — ⏑ | — ⏑
Went to the cupboard (Sammesteds.)
— — ⏑ | — ⏑

Det næste Skridt, at bortkaste begge Dipodiens Theses, bevirker i Liniens Begyndelse et Sammenstød af tre Arsisstavelser og danner altsaa molossiske Former. Den ægte Spondee kan derfor kun findes i Liniens Slutning; Dobbeltarsis fremtræder her meget hyppigt i sin simpleste og mindst paafaldende Form, hvor den forekommer som en Omdannelse af Liniens Udgang, idet dennes sidste Thesis er bleven accentueret. Overgangen dertil finde vi i Linien:

Fare, fare, Krigsmand! (benyttet af Andersen.)
— ⏑ — ⏑ ‖ — ⏑̲

End mere udpræget er den i Linierne:

Oldenborre, flyv, flyv!
— ⏑ — ⏑ ‖ — —
Imorgen faaer vi godt Veir!
⏑ — ⏑ — ⏑ ‖ — —

I Søstersprogene:

Reben trägt der Weinstock,
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
Hörner der Ziegenbock. (benyttet af Goethe.)
Sing a song of six pence,
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
A pocket full of rye;
Four and twenty blackbirds
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
Baked in a pie (P. S. IV.)

Jeg har tidligere gjort opmærksom paa, hvorledes denne spondeiske Udgang fører over til en firefodet Trochæ, som det tydeligt sees illustreret af de forskjellige Phaser i Strophen:

Fare, fare Krigsmand,
— —
Døden skal du lide;
— ⌣
Den, som kommer allersidst,
— ⌣ —
Skal i den sorte Gryde! (Andersen.)
— ⌣

Figuren er forøvrigt saa simpel, at den ogsaa forekommer som Tilfældighed i Kunstpoesien:

Hver en Piges Haarlok sødt skal ønske sig
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
(Oehlenschläger.)
Tynde Carmosin-Orm lig paa hviden Sand (Samme.)
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
At den tolker Skjønhed, Styrke, Frugtbarhed
— ⌣ — ⌣ ‖ — —
(Samme.)

Verset er her, som man vil see, Nibelungenversets trochaiske Modbillede.

De antibacchiske Former ere hermed udtømte; men endnu ere flere andre mulige. Naar saaledes den Dipodie, der gaaer forud for den nysomtalte spondeiske Udgang, afkortes til en Kreticus, dannes en molossisk Form. Tilfældigt kjender jeg intet Exempel herpaa i Børnevers; fra den egentlige Kunstdigtning lader derimod et enkelt sig anføre:

Underbarn! Fly! Fly!
— ⌣ — ‖ — —
Knuset er dit Værge! (Ingemann.)

Anbringes en Spondee i Liniens Begyndelse, dannes en anden molossisk Form, fjerde Epitrit, — — — ⌣. Exempler ere i Børneversene meget hyppige, som i de velbekjendte Linier:

1. Bro, bro, brille,
— — — ⌣
Klokken ringer Ell've.
2. Snip, Snap, Snude,
— — — ⌣
Nu er Visen ude.
Tip, Tap, Tønde,
— — — ⌣
Nu kan du begynde.
3. Dands, dands, dumle!
— — — ⌣
For en Skjeppe Humle. (Thieles Folkes.)

I Søstersprogene ligesaa hyppig:

Tull, lull, blås i horn,
— — ‖ — ⌣ —
Grannas getter gå i korn (Arwidsson.)
Spinn, spinn, dotter min!
— — ‖ — ⌣ —
I morgon kommer friarn din (Wigström.)
See saw, sack-a-day;
— — ‖ — ⌣ —
Monmouth is a pretty boy (P. S. IV.)
Rain, rain, go away,
— — ‖ — ⌣ —
Come again another day (P. S. XX.)

Ogsaa fra Kunstdigtningen lade Exempler sig citere:

Stork, Stork Langebeen!
— — ‖ — ⌣ —
Hvor var du saa længe? (Ingemann.)
See! see! Fuglevagt!
— — ‖ — ⌣ —
Speiderne har Budskab bragt (Samme.)

Aar, Aar gange,
— — — ⏑
Snart de blive mange (Hostrup.)[1])

Endog paa den rene *Molossus* som selvstændigt Vers findes Exempler:

1. Hu, hei, din Gæslingetyv!
Flyv, flyv, flyv! (Kamp.)
— — —
2. A. B. C.
— — —
Pigen faldt i Snee.

Ogsaa i Kunstdigtningen:

Ud! Ud! Ud!
— — —
Østersøen gløder (Ingemann.)
Vee! Vee! Vee!
— — —
Jordens Børn tør træde paa Sky!
Helten os følger! Hvorhen skal vi flye?
See! See! See! (Heiberg.)
— — —

Engelsk:

Tell, tale, tit!
— — —
Your tongue shall be slit. (P. S. IV.)
Old King Cole
— — —
Was a merry old soul (Sammesteds.)

Som alt bemærket svarer Amphibrachen til Choriamben og Kreticus paa samme Maade som de antibacchiske Former til de bacchiske. Som vi i det stigende System have seet Former, der kunde betegnes som bacchio-choriambiske, saaledes findes i det dalende en enkelt *antibacchisk-amphibrachisk* Form, som fremkommer, naar en palimbacchisk begyndende Linie faaer en thetisk Forstavelse. Den derved dannede Fod, *Antispasten*, ⏑ — — ⏑, findes af og til:

---

[1]) Uudgivet; skrevet til Melodien „Bro, bro, brille“.

Storke, Storke Steie!
Flyv hjem til dit Eie (Andersen.)
⏑ – – ⏑ | – ⏑

Et enkelt, vistnok ufrivilligt Exempel hos Oehlenschläger:

Did en sjelden Rigdom bringe vi saa froe:
Tilfredshed i Hjertet, Fromhed, Sjælero.
⏑ – – ⏑ ‖ – ⏑

I Søstersprogene:

Modren gick på tiljan
Med sju sina döttrar (Arwidsson.)
⏑ – – ⏑ | – ⏑
Ride a cock horse
To Banbury cross (P. S. IV.)
⏑ – – ⏑ | –

De trochaiske Derivater, som findes i vort Sprog, ere hermed udtømte. Endnu een Form kunde efter Choriambens Analogie betegnes som en reent trochaisk Mulighed, nemlig Ionicus a majore, – – ⏑ ⏑; paa denne veed jeg intet Exempel uden nogle selvgjorte, som strax skulle meddeles. Vi see os nu omsider istand til at foretage en Opgjørelse af samtlige til den spondeisk-molossiske Klasse henhørende Former, som vi tidligere i Modsætning til Grundformerne have betegnet som contraherede eller condenserede. De ere følgende:

I. Spondeiske (bacchisk-antibacchiske).

			⏑ – – ⏑, Antispast.		
⏑ ⏑ ⏑ – –, Dasius.	⏑ ⏑ – –, Ionicus a minore.	⏑ – –, Bacchius.	– –, Spondee.	– – ⏑, Palimbacchius.	[– – ⏑ ⏑, Ionicus a majore.]
			– ⏑ –, Kreticus.		

II. Molossiske.

⏑ – – ‖ –, første Epitrit. – – ‖ – Molossus. – – ‖ – ⏑, fjerde Epitrit.

Af de under I anførte Former vil man see, at Spondeen er Midtpunktet i et Kors, der dannes af en horizontal og

en vertical Udviklingsrække, for hvis samtlige Former den afgiver Typen. I den horizontale Række ere de tilvenstre staaende Former stigende, de tilhøire staaende dalende. Den verticale Udviklingsrække dannes af lutter neutrale Overgangsformer. Foroven fører Antispasten over til Amphibrachen, der danner Midtpunctet i den horizontale Udviklingsrække af eenarsiske Grundformer, og fra denne fortsættes den verticale Udviklingsrække opefter med hele det amphibrachiske System. Forneden fører Kreticus, der selv er en Amphibrachen sideordnet Grundform, over til Choriamben og Rækken fortsættes nedefter gjennem det choriambiske System[1]). (See Oversigtstavlen sidst i Bogen.)

Grupperede efter deres rhythmiske Egenskaber indtage de tre Overgangsformer en anden Stilling til hinanden. Antispasten er som Begyndelsesfod afgjort dalende („Tilfredshed i Hjertet“), som Udgang derimod stigende
⏑ — — ⏑ ‖ — ⏑
(„Den ene var en Islænding“). Med Spondeen er det stik
⏑ —⏑ — ‖ ⏑ — — ⏑
Modsatte Tilfældet: den kan som Begyndelsesfod kun forekomme i stigende Rhythmer („Her gjorde vi Strandhug“),
— — ‖⏑ ⏑ — —
som Udgang kun i dalende („Oldenborre, flyv, flyv“). Kreti-
— ⏑ — ⏑ ‖ — —
cus staaer midt imellem begge; den er absolut neutral og kan i begge Rhythmer danne baade Begyndelse og Udgang.

Sluttelig meddeles her et metrisk Experiment, hvis Stropher vise Benyttelsen af alle de nysomhandlede antibacchiske Former:

Nu Farvel, skjøn Jomfru, tusinde Godnat;
Maanen alt, min Fælle, lyser gjennem Krat.
Lukket er dit Vindu, lukket er din Dør,
Lukket er dit Hjerte, som var aabent før.

---

1) Det maa vel bemærkes, at alle graphiske Fremstillinger af Versformernes Udvikling lide af Mangler, idet nemlig Udviklingsrækkerne ikke lade sig udfolde i Planet. For at give dem alle correct, maatte man benytte en tredie retvinklet Coordinat og udvikle dem i flere parallelle Planer og Sphærer.

Anderledes dengang, da Fuldmaanens Glands
⏑ — — ⏑ || —
Lyste os tilbage fra Maigildets Dands;
⏑ — — ⏑ || —
Skovmærkerne[1]) dufted, Nattergalen slog,
— — ⏑ ⏑ || — ⏑
Foraarsluftens Alfer Kredsen om os drog.

Anderledes dengang, du i Kvelden tidt
Lytted skjult ved Laagen efter mine Skridt,
Frygted Grusets Knagen, Fuglen, der fløi op,
Natsværmerens[2]) Surren om Stokrosens Top.
— — ⏑ ⏑ || — ⏑ ⏑ — — ⏑ || —

Anderledes dengang, da med Blus paa Kind
Sagte du mig førte bag Jasminhækken ind;
— ⏑ || — — ⏑ || —
Nu er Gangen eensom, Løvskjulet bart;
— — ⏑ || —
Sommerlyst følger Høst, — det er Tidens Art.
— ⏑ — || — ⏑ —

Saa Farvel, skjøn Jomfru, tusinde Godnat!
Sang og Smiil paa Læben, Blomster i min Hat!
Blomsterne er Riimfrost, Linden paa mig strøer;
Sangen er min Elskovs sidste Blomst, som døer.

Prøver man at scandere de to første Linier af dette Digt, vil det vise sig, at der paa Ordet „Jomfru“ falder to Taktslag; i anden Linie derimod falder et Taktslag mellem „Fælle“ og „lyser“. Dette viser, at Verset ikke er nogen sexfodet Trochæ, men et katalekt Tetrameter bestaaende af to brachykatalekte Dimetre, det første regelmæssigt med kvindelig, det andet med mandlig Udgang, adskilte ved en Midterpause, som svarer til en heel Fod, men som imidlertid ganske eller tildeels kan udfyldes enten af den første Hemistichs Udgang eller af den sidstes Begyndelse (Exempel paa dette Str. 4, Lin. 2.) Med andre Ord: det er en trochaisk gjennemført Nibelungenstrophe, som vi her have for os;

[1]) Ionicus a majore.
[2]) Ligeledes.

dette forklarer den Lethed, hvormed den taaler de foretagne Forandringer. Med det her gjorte Forsøg i et Versemaal, som mærkeligt nok aldrig før er blevet anvendt i noget mig bekjendt Sprog, er Omfanget af Trochæens rhythmiske Muligheder paaviist; det lader sig imidlertid med en til Vished grændsende Sandsynlighed sige, at de kun ville blive benyttede i ringe Udstrækning. Som det i det Foregaaende er antydet, ville de kun kunne tage sig ud i det katalekte Dimeter og i den trefodede Trochæ (dróttkvæði, málaháttr); men ligesom de overhovedet ere lidet benyttede, saaledes er det lidet anbefalelsesværdigt at optage Former fra et forlængst overlevet Sprogstandpunct, der nutildags ere fremmede for den danske Versifications Principer.

Alt, hvad der kan siges om Trochæen, er hermed sagt. Til Slutning kan blot tilføies, at endnu en Omstændighed, som væsentligt indskrænker dens Anvendelse overalt, hvor ikke en bestemt Stiil tilsigtes, er, at hvert af dens Metra har en bestemt, ikke-dansk Nationalcharakteer. Monometret (stærkt blandet) og den trefodede Trochæ have en bestemt oldnordisk Farve; det akatalekte Dimeter (Tetrameter) er en charakteristisk Form baade for den græske og finske, men særligt i høieste Grad for den spanske Digtning. Den femfodede Trochæ er en eiendommelig syd- og vestslavisk Form. Bemærkningerne gjælde selvfølgeligt dog kun de ublandede og urimede Metra.

II. Daktylen.

Daktylen er alle metriske Systemers Achilleshæl. Hvormegen Grund der end kan være til at beskylde dem for Tankeløshed, ligger Grunden paa dette Punct dog først og fremmest i Daktylens eget Væsen. Thortsen har (II, S. 228—33) med komisk Inconseqvents aldeles opgivet Ævret overfor denne Fod, idet han indrømmer Ordfødders og Cæsurers totale Afmagt til alene at bestemme Rhythmen, hvisaarsag han, aldeles seende bort fra en mulig „Anakrusis“, bestemmer den daktyliske Række blot efter dens begyndende Fod. Jeg har

tidligere paaviist Meningsløsheden i at ville bestemme nogensomhelst Rhythme blot efter Incisioner og Udgange; alligevel begaaer Thortsen fra sit Standpunct et Misgreb mere ved denne Erklæring; thi hvis overhovedet Udgangen af et Vers nogensinde skulde kunne bestemme dets Rhythme, — eller, hvad der kommer ud paa det Samme, gjøre dets Rhythme tvivlsom, — saa skulde dette netop fortrinsviis være Tilfældet ved visse daktyliske Former. Herom senere.

Gjaldt det imidlertid kun de Vanskeligheder, som Thortsen nævner, — Muligheden af en „Anakrusis“ o. s. v. —, saa vilde man let kunne komme ud over dem; men Vanskelighederne ligge paa et heelt andet Punct og ere ifølge deres Væsen tildeels uløselige. Det kan ikke nytte at vilde begrunde Forskjellen mellem Daktyler og Anapæster paa Begyndelsesfoden i den enkelte Linie; thi det er tidtnok viist, at arsisk Begyndelse ligesaalidt er absolut afgjørende for den dalende som thetisk for den stigende Rhythme. Hvor i et iambisk Vers Forbindelsen – ⏑ ⏑ – ⏑ – forekommer, kan der aldrig være Tvivl om, at man har en Choriambe for sig[1]); Choriamben skiller sig paa en meget charakteristisk Maade fra Trochæen saavelsom fra Iamben. Men hvor i Verset Tostavelsestheses ere fremherskende, bliver Forholdet et andet. Om en Linie af Formen – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – er daktylisk eller choriambisk-anapæstisk, lader sig ikke saa let afgjøre. Lyder den:

Ømmeste Lyrikers klagende Trille (Hertz),

er den daktyliske Bevægelse kjendelig nok; lyder den derimod:

Det, jeg vil flye, og som dog følger med
(Samme, med en uvæsentlig Ændring.)

---

[1]) Ved denne Figur er Tvivl kun mulig, hvor den er gjennemført til en saadan Trivialitet som i Paludan-Müllers „Leire“:

Seer du bag dunkle Skove
Vandet som Himlen blaat?
Nærved den stille Vove
Ligger det gamle Slot.
Gyngende Snekken svæver
Henover Fjordens Speil;
Sagtelig Vinden bæver
Gjennem de hvide Seil.

er den anapæstiske hævet over al Tvivl. Men slige udprægede Rhythmer ere i Vers af denne Type yderst sjeldne. I Vers som:

Ingen tør vandre med Kornet did (Welhaven.)
Tæt under Lide der løber en Sti (Storm.)
Bringe vi Trøst i den eensomme Nat (Hertz.)
Du, som har Aarstiden vakt af dens Dvale (Heiberg.)
Kaste sit Gjenskin i Drømmenes Rige. (Welhaven.)
Stille! Jeg hører en Smelden og Kalden (Hertz.)

af hvilke de tre første ifølge Forbindelsen, hvori de forekomme, ere anapæstiske, de tre sidste daktyliske, er Forskjellen lidet kjendelig; navnlig bliver Rhythmen i slige Vers altid tvetydig paa Grund af Amphibrachens Fremtrængen.

Endnu mere prægnante Exempler paa Overgangsformer, der ikke blot vise Vanskeligheden ved i Dansk at skjelne mellem den dalende og den stigende Rhythme, hvor Tostavelsestheses blive det Normale, men som tillige godtgjøre, at der paa et vist Punct finder en organisk Sammenhæng Sted mellem Anapæster og Daktyler, og dermed Umuligheden af under nogensomhelst Form at drage Grændsen mellem dem, — findes i et lille Digt af mig selv. Skriver man:

Nu taber det svindende
Røde sin Glands;
Nu træde de skinnende
Taager i Dands —,

da vil man see, at første og tredie Linies Udgange med Nødvendighed fordre Choriamben i de næste Liniers Begyndelse; det er umuligt at anbringe nogen Iambe i denne Fod uden fuldstændigt at tilintetgjøre Rhythmen. Dette Punct, hvor Valget ikke mere er frit, hvor selve Grundfoden ikke kan anvendes, men kun en secundær Form med arsisk Begyndelse, viser, at Bevægelsen her er paa Nippet til at slaae over i sin Modsætning. Fra det ovenstaaende Exempel vilde man let kunne finde en Udvei ved at sige, at Skrivemaaden her er vilkaarlig, og at de to daktyliske Riim slet-ikke ere Enderiim, men kun maskerede Binderiim. Bygger

man imidlertid Strophen i den Form, hvori jeg har gjennemført den i det nævnte Digt:

Nu taber det svindende
  Røde sin Glands,
Og sagte for Vindene
Træde de skinnende
  Taager i Dands —,

da er ogsaa denne Fortolkning afskaaren; den sidste Linie er et Hele for sig, som ikke kan bortdemonstreres. Idet vi vedblivende fastholde den anapæstiske Charakteer af saadanne Vers, hvor hvert rhythmisk Hovedafsnit begynder stigende, nødes vi til at indrømme, at den ved Riim betyngede daktyliske Udgang af et anapæstisk Vers i og for sig er saa vægtig, at den kan indvirke paa Versets Charakteer og, hvor den indføres, skabe meer eller mindre tvetydige Overgangsformer.

Det her Anførte har imidlertid væsentligt kun theoretisk Interesse; daktylisk Udgang af Anapæster hører til de store Sjeldenheder. Det maa være Enhver klart, at hvor Daktylen og Anapæsten fremtræde i deres Reenhed som i Stropherne:

Stoltelig brusende,
Sagtelig susende,
Kulde betvingende,
Kjærlighed bringende
Svæve vi strømmende
Rundt om det drømmende,
Deilige Bryst. (Paludan-Müller.)

og: Were I now as I was, I had sung
What Lawrence has painted so well,
But the strain would expire on my tongue,
And the theme is too soft for my shell (Byron.)

— jeg kan ikke paa Dansk anføre noget saa slaaende Exempel — er Forskjellen i de to Versemaals Klangfarve i høieste Grad charakteristisk. Det vil tillige falde i Øinene, at Daktylen som alle dalende Rhythmer charakteriseres ved en vis Strenghed i Behandlingen, og at den med dennes

Forsvinden taber sin Eiendommelighed. Med Indrømmelse af, at thetisk Begyndelse er mulig i daktyliske Vers ligesom (i langt høiere Grad) arsisk i anapæstiske, kunne vi opstille som Regel, at hvad der i Versenes fortløbende Række af Øret opfattes som Begyndelsesfoden af et rhythmisk Hovedafsnit, — Strophens første Linie, Linieparrenes første Led, — altid bør indledes arsisk i daktyliske Vers, naar deres Charakteer skal bevares, og at de enkelte Afvigelser, der findes fra denne Regel, ere at betragte som ligefremme Feil, med hvilke ingen Metrik kan befatte sig.

At disse thetiske Begyndelser i daktyliske Vers ere underkastede de selvsamme Love som i de trochaiske Vers, behøver formeentlig ingen nærmere Paaviisning. Amphibrachen som Begyndelsesled er dog her meget sjelden; selvfølgelig kan den kun forekomme i blandet trochaisk-daktyliske Vers. Et Exempel paa den findes i Versene:

Svaled du Kindens Rødme?
Løste du Lokkens Fald?
Nipped du Læbens Sødme?
Ak, deel da med mig halv! (Ploug.)
⏑ — ⏑

I Reglen erstattes den af Deuteropæonen, ⏑ — ⏑ ⏑, der her, hvor Tostavelsestheses ere normale, naturligt medføres af Udviklingen:

Moders Navn er en himmelsk Lyd
Saa vide, som Bølgen blaaner;
⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ ‖ — ⏑
Moders Røst er den Spædes Fryd
Og glæder, naar Issen graaner (Grundtvig.)
⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ ‖ — ⏑

Vaagn af din Slummer, min deilige Brud!
Hør Strengene tone (Forf.)
⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑

Lystigt vi fare med Vognen, den snare,
Og ind gjennem Skovene ruller vi flink (Hostrup.)
⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ ‖ — ⏑ ⏑ | —

Endog Udvidelsen til Mesomaker, ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑, finder stundom Sted:

Elskeren vandrer sin eensomme Vei
For at søge sin Sjæls Veninde (Oehlenschläger.)
⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ || — ⏑
Ud at stole paa Senernes Magt
Og paa Gangerens Dyder (Forf.)
⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑
Hjertet veed, Kjærlighed
Er det fagreste Træ i Lunden (Andersen.)
⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ || — ⏑

I det sidste Exempel er den dog uheldigt anbragt mellem lutter rene Trochæer.

Tritopæonen, ⏑ ⏑ — ⏑, forekommer af og til; i sig selv er denne Figur altid noget tung og dens to Thesisdele lade et indbyrdes Misforhold tilsyne, hvor den ikke netop er saa fortræffeligt benyttet som i Linierne:

Derfra gaaer Sagnet vidt over Sø
Som en Maage. (Munch.)
⏑ ⏑ — ⏑

Det her citerede Digt er rigtignok oprindeligt Text til en given Melodie; alligevel er Rhythmen i sig selv skjøn og kraftig nok til at have Betydning. Tungere er Figuren i Vers som:

Saae du ham, min lille Dreng
Med den lyse, krøllede Lok? (Richardt.)
⏑ ⏑ — ⏑ | — ⏑ ⏑ || —
Evoë, Bacchus! Du er os nær;
I dit Ly vort Tempel vi bygge. (Oehlenschläger.)
⏑ ⏑ — ⏑ | — ⏑ ⏑ || — ⏑

Videst dreven og uimodsigeligt overdreven er Udvidelsen af Mesomaker til Choreodaktylus, ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑, hvorpaa et enestaaende Exempel findes i Linierne:

I vor Barm strømmer Venskab ind,
— ⏑ | — ⏑ ⏑ || — ⏑ | —
Naar med sit Blik han i Hjerterne skuer (Oehlenschl.)
⏑ ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ || — ⏑

Vi afslutte hermed Omtalen af det dalende Systems thetisk begyndende Former — en Oversigt over dem er givet S. 162, Noten — hvilke vi, efter tidligere at have lært dem at kjende som rhythmedannende i det stigende System, her

have seet fremtræde paa en anden Maade, nemlig som enkelt Begyndelsesled i dalende Rhythmer. Vi have i dem gjort Bekjendtskab med en fjerde Gruppe af secundære Versfødder, et Overgangssystem, der slutter sig til den dalende Rhythme paa samme Maade som det choriambiske til den stigende, — Versfødder, der formelt ere stigende, og i hvis indre Structur det altsaa skulde være Opgaven at gjennemføre en dalende Rhythme. Efter Alt, hvad hidtil er udviklet, er det imidlertid klart, at selve denne Opgave har sine Vanskeligheder i vort Sprog, naar Fleerstavelsestheses skulle være normale; disse Versfødder maatte i saa Fald helst bestaae af et eneste Ord. Vilde man skrive:

Figenen breder sit fligede Blad,
Ferskenen leer dig imøde,
Druerne blaane langs Søilernes Rad,
Pomerantserne duftende gløde —
◡ ◡ — ◡ ◡

saa vilde den begyndende Mesomaker i sidste Linie tilfredsstille Fordringerne; men slige Ord haves kun sjeldent til Disposition. Paa denne Linie kunne, hvad Sprogføddernes Structur angaaer, fire rhythmiske Hovedvarianter gives, der lade sig illustrere ved Linierne:

1. Og Orangerne duftende gløde.
2. Og paa Rankerne svulmende gløde.
3. Og i Solen forførende gløde.
4. Og som Guld Pomerantserne gløde.

Af disse er den første endnu ulastelig; den sidste absolut slet; i Reglen vil man være henviist til Benyttelsen af Formerne 2 og 3 med disses Afledninger, der alle ere meer eller mindre charakteerløse. Man seer heraf, at de amphibrachiske Former i det Høieste kunne anvendes uden just at fordærve Rhythmen; iøvrigt ere de lidet brugte, og det hele System har nærmest kun theoretisk Interesse som Supplement til det choriambiske[1]).

[1]) I Islandsk finder lige det omvendte Forhold Sted: da Versificationen væsentlig er trochaisk, spille de amphibrachiske Former en

Det er en Selvfølge, at en slet Brug af choriambiske Former kan berøve den stigende Rhythme dens Charakteer; amphibrachiske Former kunne paa samme Maade forkvakle den dalende. En Grundrhythme maa klinge igjennem Versenes Masse; jo større disses Tal er, desto friere kan man behandle Rhythmen uden Fare for at udslette den. Men som alle secundære Versfødder anvendes for at bryde Rhythmens Monotonie, saaledes maa man fremfor Alt undgaae Monotonie i deres Anvendelse. Vers som Ingemanns:

Kongen vender sin Ganger vred,
Til Roskild rider han stille;
Nys den Herre fra Thinget red,
Der Tvisten hued ham ilde.
Kongen mæler med dæmpet Røst:
„Svart Eddervunden end smerter;
Dragen ei flyer den danske Kyst,
Før samlet er Danmarks Hjerter.
Verden ei har den Kæmpehaand,
Som binder Sjælene sammen.
Vaagner ei nu den danske Aand,
Ei Kronen volder mig Gammen — o. s. v. o. s. v. —

ere absolut slette. Er det Choriamber, Iamber og Anapæster, eller er det Trochæer og Daktyler? Det maa henstaae uafgjort. Havde disse Vers som de S. 175 citerede endda bestaaet af Tostavelsesfødder, hvor en mere determineret Bygning paa Ordfoden er mulig, saa havde de bedre kunnet gaae an, skjøndt den regelmæssige Vexlen af arsisk og thetisk Begyndelse bliver trættende i Længden. Men hvor Flerstavelsesfødder i Mængde komme til, bliver den amphibrachiske Bevægelse altid dominerende; man bør derfor give det ene eller det andet af de to rhythmiske Hovedprinciper

særdeles vigtig Rolle, Choriamben sletingen. Ogsaa ere her Trochæens antibacchiske Muligheder exploiterede i videste Omfang. Man seer heraf, at ikke engang en fællesgothisk Metrik kan opopstilles, men at hvert Sprog har sin.

Fortrinet ved at forme Begyndelsesfoden af Liniernes Masse i Overeensstemmelse dermed. Som Grundtvigs Vers ofte ere slette ved deres markerede Rhythme uden Afvexling, saaledes ere Ingemanns ovenstaaende slette ved deres Mangel paa Charakteer, — ikke just paa Rhythme; men deres Rhythme er en Række af seilende Gyngeslag frem og tilbage, der gjøre En søsyg uden at bringe En af Stedet.

En væsentlig Forskjel er der paa disse Vers og paa Richardts:

Strengen vil kalde
Med lokkende Slag,
Svinger jer Alle
Til gryende Dag!
Fakler vil spille
Paa Zobel og Maard,
Fryd jer til Gilde
I Dankongens Gaard!
Skynd dig, min Skat,
Slid Leergulvet glat, —
Selv Solen faaer sletikke sovet inat.

Her er nemlig Skrivemaaden vilkaarlig: de elleve Linier repræsentere sex Dimetre; alle de ulige Liniers kvindelige Riim ere kun metriske Forsiringer. Dimetret er for vort Øre altid Grundmetret, og her saameget mere, som Monometret i sidste Linie ikke engang er gjennemført. Skrives Strophen som sexliniet, faaer kun den sidste Linie thetisk Begyndelse, hvorimod selvfølgeligt Intet er at indvende. Der er ingen rhythmisk Nødvendighed for at søge et Hvilepunkt efter de Monometre, som de ulige Linier danne; men efter Ingemanns nysanførte Dimetre er et saadant absolut uundværligt. Den Thesis, som begynder hans Linier, kan vel forstandsmæssigt forklares ved den foregaaende Linies Katalexis; men Øret vil aldrig umiddelbart kunne indordne den i dennes sidste Dipodie, som det derimod kan gjøre ved Richardts Strophe. —

Daktylens Former og rhythmiske Forhold ere iøvrigt stykkeviis afhandlede paa andre Steder i Udviklingen. Ligesom

Anapæsten ikke har noget egentligt Sidestykke til den iambiske Rhythmes bacchiske Former, saaledes har Daktylen heller ikke noget Sidestykke til den trochaiske Rhythmes antibacchiske; de spondeiske Figurer tilhøre afgjort kun Tostavelsesføddernes Rhythme. Ikkun til Kreticus — som i de antibacchiske Figurers Række indtager en særegen Stilling, idet den som isoleret Phænomen ikke indeholder nogen Dobbeltarsis, men først danner denne ved Sammenstilling med en efterfølgende dalende Fod, og som efter sin Structur og rhythmiske Forhold tillige svarer til det stigende Systems rhythmedannende Amphibrach — har Daktylen et Sidestykke i den rhythmedannende daktyliske Choriambe, hvis egentlige logiske Structur er — ⏑ ⏑ | —, ɔ: Daktyl og enkelt Arsis. Figuren er velbekjendt som dannende den anden Fod i Pentametret:

Granerne susede blidt, og Fossen rislede sagte,
Huldren sukkede ømt, Jutulen græd som et Barn
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ —

(Ploug.)[1])

hvor den forøvrigt ofte ombyttes med en tung Kreticus:

Bjørnen i kulsort Pels boltres i hvideste Snee.
— ⏑ ⏑ | — ⏑ — || — ⏑ ⏑ | — ⏑ ⏑ —

(Oehlenschläger.)

Uforanderlig bestemt er den derimod i de asklepiadeiske Vers (minor og major):

I. O fons Bandusiae, splendidior vitro (Horats.)
— ⏓ | — ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ | — ⏓ | ⏒

II. Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
— ⏓ | — ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ — | — ⏑ ⏑ | — ⏓ | ⏒

(Samme.)

Ligeledes i det aristophaniske:

Lydia, dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properes amando (Samme.)
— ⏑ | — ⏓ || — ⏑ ⏑ — || — ⏑ ⏑ | — ⏓ || — ⏓

---

[1]) Den dipodiske Taktstreg || kan i Vers som de her anførte, hvor ingen Misforstaaelse er mulig, hensigtsmæssigt anvendes efter den toarsiske Fod.

Disse Versemaal ere i deres Reenhed kun sjeldent og i Reglen slet gjengivne paa Dansk; de fortjene ganske vist ikke at benyttes. Et Par høist interessante Experimenter i moderne Stiil findes derimod hos Oehlenschläger, det første i „Fyensreisen“, Digtet „Ved det lille Belt“:

Ei med Leer og med Gruus blander sig Voven;
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | — ⏑
Bølgen er blaa.
Oldtidsegen og Bøg yndigt i Skoven
— ⏑ |— ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | — ⏑
Speilede staae.

Det andet findes i Digtet „Sidste Farvel til Thorvaldsen“:

Alvorsfuld er vor Sorg, smertelig ei,
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | —
Trøstigt blander sig Fryd saligt i Sorgen;
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | — ⏑
Saa, naar Vinteren flyer, yndige Mai!
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | —
Kvæger Øiet din friskblomstrende Morgen.
— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ‖ — ⏑ ⏑ | — ⏑

Hvadenten man finder Smag i disse antikiserende Rhythmer eller ei, vil man ikke kunne nægte, at deres Opfinder, navnlig i det sidste, lægger stor Genialitet for Dagen; efterlignede ville de vel vanskeligt blive.

Endnu turde her et Par aphoristiske Bemærkninger m. H. t. Daktylens Biaccent og til dens Riimforhold være paa deres Plads. Brücke har ad experimental Vei gjort den mærkelige Iagttagelse, at i Daktylen den sidste Thesis har en Tilbøielighed til at forlænge sig paa den førstes Bekostning; Scherer har med Urette villet gjøre Paastandens Almeengyldighed tvivlsom; thi ikke blot lader Daktylens nære Slægtskab med Anapæsten og dennes oftere omtalte Biaccent med stor Sikkerhed formode, at Resultatet er rigtigt; men et positivt Beviis for dets Rigtighed indeholdes i det hidtil af Digterne overseete Factum, at tunge Stavelser, der anbringes i den daktyliske Thesis, tage sig ulige bedre ud i dennes andet Led end i første. En Daktyl som „Videnskab“ gaaer ret godt an; „Kundskaben“ derimod

meget daarligt; ligeledes er „Kjærlighed" ulige bedre end „Ømheden". Man sammenligne Linierne:

Held os! Den Gamle med riimfrosne Lokker,
— ⌣ ⌣
Vinteren flyer.
Vaaren, bekrandset med himmelblaae Klokker
— ⌣ ⌣
Livet fornyer. (Heiberg.) —

de to Daktyler „riimfrosne" og „himmelblaae", og man vil erkjende, at den sidste uden Sammenligning gaaer bedre an[1]).

M. H. t. Rimet fortjener en Lov at fremhæves, mod hvilken flere af vore Digtere have forbrudt sig paa det Groveste. Er Daktylens Udgang akatalekt, maa Enderimet nødvendigt være daktylisk; den egentlige Riimstavelse maa altid staae i Arsis og kan aldrig staae i Thesis. Hvor Digterne i det nævnte Tilfælde stundom anvende mandlige Riim, der altsaa falde paa Daktylens svage sidste Stavelse, virker Rimet sletikke som saadant:

O, jeg Lyksalige! Lycilis elsker mig!
Hvo er som Lykas usigelig lykkelig? (Baggesen.)

Thortsen har med Urette troet ikke at turde udtale Fordømmelsesdommen over denne Figur i den skarpeste Form. Men hvor Digterne stundom søge at bringe Rimet til at virke ved at gjøre den sidste Daktyl til en virkelig Kreticus, overskrider Feilen alle Grændser. De bekjendte Linier af Winther:

Smykker den blanke,
Levende Ædelsteen,
Taaren, min ranke,
Duftende Rosengreen?

---

[1]) Dette viser ogsaa, at Trestavelsesfoden, naar den absolut skal paralleliseres med en Musikrhythme, er beslægtet med den tredeelte Taktart, der har Accentueringen ♩ ♩ ♩, — og dermed Taabeligheden hos de Metrikere, som stille den sammen med den todeelte, hvis tilsvarende Form har Accentueringen ♩ ♪ ♪.

ere formelt saa slette, at de falde udenfor Kunstens Omraade og udenfor Begrebet Vers i ethvert Sprog, som ikke staaer paa Stavelsetællingens barbariske Standpunkt. Ikke det Mindste bedre er Rimeriet i Strophen:

Vi har en Gynge
Hængt mellem Eg og Bøg,
Den kan os slynge
Høit under Leg og Spøg (Winther.)

Enhver fornuftig Scansion af denne Form, som Winther oftere har benyttet, er umulig[1]).

---

[1]) De lige Linier kunne selvfølgelig her opfattes — ⏑ ⏑ | — ⏑ | —; denne Betragtning, som formelt frelser Versene, gjør dem reelt ikke bedre; den ligger uimodsigeligt Ørets Opfattelse meget fjernt, idet den nemlig gjør baade Versets og Strophens efter den uvilkaarlige Opfattelse simple Former fuldkomment forskruede.

Afsluttende Bemærkninger.

Efter at jeg i det Foregaaende theoretisk — saavidt muligt — har udtømt Principerne for den danske Metrik, turde her nogle væsentlig praktiske Bemærkninger finde Plads, som egentlig høre hjemme paa tidligere Stadier, men som jeg for ikke at foregribe Udviklingens Gang har foretrukket at behandle til Slutning som et Resumée af og Supplement til det Foregaaende.

I. Med Hensyn til Versenes Skrivemaade hersker der en gjennemgaaende Usikkerhed og Mangel paa Princip. At den ikke er saa ligegyldig, som man ofte troer, kan et Exempel oplyse. Den mægtige, maskerede fornyrðalags-Rhythme, som giver „Asgaardsreien“ sin Flugt og Svingkraft[1]), vilde afsløret blive yderst triviel:

Lydt gjennem Luften
I Natten farer
Et Tog paa skummende,
Sorte Heste.
I Stormgang drage
De vilde Skarer;
De have kun Skyer
Til Fodefæste.

Man pleier at dele Versene saaledes, at Rimet kommer til at slutte Linien; men dette er det sletteste Princip, man

[1]) In casu stærkt iambisk.

kan vælge. Den versificatoriske Kunst er først og fremmest rhythmisk Kunst; ikkun Fuskere kunne gjøre den til Riimkunst. Rimet er ikkun en Prydelse; det kan fattes, om saa skal være; men Rhythmen kan aldrig fattes. Af den Grund bør Rhythmen lægges til Grund for Skrivemaaden og ikke sønderrives for et underordnet Princips Skyld.

Hvad der charakteriserer Verset som Vers, er to Principer: for det Første den uafbrudt fremskridende Rhythme, som bestemmer dets Udstrækning; for det Andet de naturlige Hvilepunkter, som begrændse det og derved bestemme dets Ophør. Lægger man disse Principer til Grund for Skrivemaaden, vil Meget, der synes at være Enderiim, vise sig at være Binde- eller Kjederiim. Saaledes i Oehlenschlägers „Wiedewelt“ (de lodrette Streger antyde her som i de følgende Exempler de Steder, hvor Forfatterne selv have brudt Linien):

Natten blinker, | Stjernehæren vinker,
Eensom krummer sig den grønne Strand;
Duggen ene | nedad Pilens Grene
Falder i det stille, sølvblaae Vand.

Forfatterens Skrivemaade, en tofodet, en trefodet, en femfodet, en tofodet, en trefodet, en femfodet Trochæ, er aldeles grundløs. Skrives Strophen som fire femfodede Trochæer med vexlende kvindelig og mandlig Udgang, viser Rhythmen sig strax i sin sande Skikkelse.

Heibergs Slutningssang af „Et Eventyr i Rosenborg Have“ er ligeledes binderimet, 8 iambisk-anapæstiske Dimetre:

I Ungdomsdage | med Mod i Blikke
Man Alt sig venter | af Eventyr;
En elsket Mage | Enhver dog ikke
Lyksalig henter | ved Eventyr.
Ja, Daarskab frelser den unge Mand,
Som knapt tør stole paa sin Forstand:

Hans Hjerte tænker | paa Rosenlænker,
Og den ham skjænker | et Eventyr.

Disse Exempler høre endda ikke til de værste. At inddele Rhythmen i Afsnit, der kun ere til for Øiet, er tilvisse urigtigt; men at forme Rhythmen i dens synlige Skikkelse som en Gaade for Øiet, der kun kan løses ved at læse Strophen høit, det er mere end Vilkaarlighed, det er Vanvid. I høieste Grad finder dette Anvendelse paa Winthers „Min Skat"; Strophen er her fire anapæstisk-pæoniske Dimetre:

Hun er sød, | hun er blød, | hun er smal om sit Liv,
Hun er bøielig | og føielig | og rank som et Siv,
Hendes Kind | er saa lind | og som Rosen saa varm,
Hun er nysselig | og kysselig | paa Mund, Haand og Arm[1]).

Hostrups forhen citerede Sang af „Mester og Lærling" er fem daktyliske Dimetre:

Lystigt vi fare | med·Vognen den snare
Og ind gjennem Skovene ruller den flink.
Fremad haster | i Skyggen vi spøgende,
Solen kaster | sit Lys gjennem Bøgene;
O, jeg skal fange hvert evige Blink!

Digterne have en Tilbøielighed til at stille deres Riim tilskue paa en saa pralende Maade som muligt. Jeg anseer det for unødvendigt at blamere Andre, hvor jeg kan citere mig selv, og henviser derfor som Exempel instar omnium til den første Sang af „Bertran de Born", der er trykt:

---

[1]) Disse tredeelte Linier fylde unegteligt bedre, end de gjøre, naar de skrives fornuftigt, hvad der jo ikke er ganske at foragte. Det fortjener at bemærkes, at Meningsløsheden i Skrivemaaden er i Tiltagende; Drachmann bærer i saa Henseende Prisen for alle vore Digtere. Mærk t. Ex. Skrivemaaden:

De vog dem, vi grov dem
En Grav i vor Have,
Lagde dem ved Siden af den alfar Vei.

Vær mig huld,
Du mit Hjertes bedste Guld!
Du, som for din Sanger
Pranger
Billedskjøn og underfuld!

En renere Smag vil forkaste slige Taabeligheder.

En formildende Omstændighed er det, hvor man deler en Linie vilkaarligt, fordi Rimet ellers vanskeligt vil fattes, f. Ex. hvor et ægte Enderiim er forbundet med et Kjederiim midt i en Strophe, hvor ellers ingen Kjederiim findes. Selv i dette Tilfælde vil jeg dog foretrække at lade Linien ubrudt; Rimet maa hellere gaae tabt for et uøvet Øie end Rhythmen maa forstyrres.

Et ganske andet Tilfælde end de ovennævnte er det, hvor Skrivemaaden virkeligt er vilkaarligt. I Sørgesangen over Kong Hroar:

Nu hviler Kongen her
Bag Bautastene,
Bag mosbegroede Træer
Med unge Grene.
Nu sørger Danmark, Solen os forlader;
Nu tier fjendtlig Spot;
Her hviler han vor Drot,
Vor elskte Fader (Oehlenschläger.) —

synes de to første og det sidste Liniepar at være femfodede Iamber; ganske vist stikke de besynderligt af mod den lange femte Linie, og jeg for mit Vedkommende vilde skrive Strophen anderledes. Men der er imidlertid en Linie i den, den sjette nemlig, der ikke lader sig slaae sammen med nogen anden; den er uimodsigeligt et trefodet Element. Naar Forfatterens Skrivemaade støtter sig til denne Linies Analogie med den første Linie i hvert af de tre nævnte Liniepar, lader den sig ikke ubetinget forkaste.

Analogien med denne Strophe viser ogsaa, at Skrivemaaden i Strophen:

Alt opreist Maanen staaer
Bag sorte Skove;
Høit Nattergalen slaaer
For Gud at love.
Dens Toner smelte blødt
Og tone længe,
Og Bækken griber sødt
I sine Strenge. (Oehlenschläger.) —

ikke kan fordømmes. Ganske vist udgjøre Linieparrene fire femfodede Iamber; men det Eensartede i deres Bygning gjør, at Rhythmen ikke lider ved den givne Inddeling. At Rimet secundært gjør sig gjældende som strophisk Princip, er factisk, og det er i sin Orden, hvor det kun ikke skeer paa en forstyrrende Maade.

I dette Tilfælde som i mange andre maa man sige, at naar Digterne have valgt den foreliggende Skrivemaade, saa er det, fordi de have følt Rhythmen og ville have den følt paa den angivne Maade. Indenfor de rhythmiske Hovedafsnit have de følt andre underordnede; og naar de førstes Parallelisme ikke fordunkles, og naar Elementernes Eensartethed og indbyrdes Afhængighed intet Øieblik udslettes, kan der heller Intet være at indvende derimod. Paa denne Maade lade de først anførte Exempler sig imidlertid ikke forsvare.

En lignende vilkaarlig Inddeling af den femfodede Iambe findes hos Heiberg:

Den er forbi, den Tid, hvorpaa
Din Himmel,
O Frederiksberg, med Smilen saae
En Vrimmel.
Dengang sig flokked Lav og Stor
I Haven
Omkring den Konge, som nu boer
I Graven.

Heller ikke her har Grundrhythmen lidt nogen egentlig Overlast, ihvorvel Delingen er mindre naturlig end i Oehlenschlägers ovenstaaende Digt.

I endnu høiere Grad er Skrivemaaden af visse Dimetre med samt deres Afledninger vilkaarlig og beroer paa Forfatterens subjective Følelse. Det gjælder først og fremmest om de fleste Monometre, der forekomme i Liniepar. Hvadenten Dimetret i en fireliniet Strophe skrives i fire Linier eller i otte, hver bestaaende af en enkelt Dipodie, vil Afhængighedsforholdet mellem de to og to sammenhørende Dipodier kunne vise sig tydeligt. Hvor derfor Adskillelsen mellem dem er støttet af en paa et bestemt Punct gjennemført Incision som i den første Strophe af Aarestrups „Et Aftensuk“:

End blegrødt af Solen
Og blankt ligger Vandet;
I Baaden en Fisker
Sees glide fra Landet.
Hans Pjalter forskjønnes
I Havfladens Speil,
Der er Sølv om hans Aare
Og Guld i hans Seil —

lade begge Skrivemaader sig retfærdiggjøre[1]). Hvor Adskillelsen yderligere støttes ved choriambiske Begyndelser af anden, fjerde, o. s. v. — Dipodie:

Med Gyldenkrone
Ved Harpens Tone
Drotten for Helte
Lytted til Sangen (Oehlenschläger.) —

eller ved Riim som i Hostrups:

Da Vaartoner løde
Fra Lærkernes Bryst
Og vakte det Døde
Til Liv og til Lyst,

---

[1]) Jeg seer her bort fra, at Monometret i det anførte Digt vanskeligt kan forsvares, naar dette betragtes som Heelhed; det modsiges altfor bestemt af Linierne:

Jeg selv kun, hvi er jeg
Ei rolig og glad
Som en Orm i sin Nød,
Som en Myg paa sit Blad?

Da sad som i Fængsel
Vort higende Mod,
Da svulmed af Længsel
Vort Vikingeblod —

er Skrivemaaden endnu mere begrundet. Hvor endelig Strophen som i Paludan-Müllers „Stoltelig brusende“ (see Side 194) bestaaer af syv Dipodier, er Monometret øiensynligt Grundform og den valgte Skrivemaade den eneste mulige.

Ved Tetrametrene er Forholdet tildeels et andet. I Afgjørelsen af Spørgsmaalet maa skjelnes mellem de Tilfælde, hvor Versets fjerde Fod indeholder en Pause og dem, hvor ingen saadan findes[1]). Hvor ingen Pause findes, maa atter skjelnes mellem to Tilfælde, om nemlig Tetrametret er akatalekt eller katalekt.

Alle de Tetrametre, som fattes Midterpause, ere strengere byggede og have en Incision gjennemført efter fjerde fuldstændige Fod (den syvfodede Trochæ undtagelsesviis midt i denne, altsaa efter fjerde Arsis). Er Tetrametret akatalekt, ere begge Hemisticher af samme Vægt og enhver i Digtet — saavel den foregaaende som den efterfølgende. Der er derfor i dette Tilfælde ikke Spor af Grund til at skrive to Dimetre i een Linie. I iambiske Vers forbyder det sig af sig selv, da man aldrig undlader at forsyne alle Dimetrene med Riim; i trochaiske vil man i Reglen enten gjøre det Samme eller lade Versene heelt urimede, hvilket ikkeheller indeholder noget Motiv til at skrive to Dimetre i een Linie. Men selv i det sjeldne Tilfælde, hvor Dimetrene 1 og 3 ere riimløse, 2 og 4 rimede, tage slige lange Perioder sig ikke ud; ikkeheller har Nogen forsøgt at skrive slige Vers i Form af Tetrametre[2]). Man kan derfor godt lade de akatalekte Tetrametre ude af Betragtning.

---

[1]) Fra Tetrametre dannede af Trestavelsesfødder kan her ganske sees bort, da der af saadanne kun findes enkelte Exempler paa urimede syvfodede Anapæster i Oversættelser og Efterligninger af græsk Komedie; Skrivemaaden er her bleven conventionel. Ovenstaaende gjælder derfor kun Tostavelsesfødder.

[2]) Undtagen Oehlenschläger i to Smaadigte, hvor Strophen dannes af vexlende Liniepar af akatalekte og katalekte Tetrametre.

Syvfodede og makrokatalekte ottefodede Tetrametre uden Midterpause spalte sig altid i et fuldstændigt og et ufuldstændigt Dimeter, af hvilke det sidste ifølge sin Natur staaer i et vist Afhængighedsforhold til det Første. Hvad der er sagt om Monometrets Forhold til Dimetret, kan her anvendes paa Dimetrets Forhold til Tetrametret: Forholdet mellem dettes Hemisticher lader sig ligegodt udtrykke, hvadenten de skrives som Langlinier eller som Liniepar; Skrivemaaden beroer derfor ganske paa Digterens subjective Følelse, og er lige berettiget i alle de følgende Exempler, hvor de ulige Hemisticher ere riimløse:

Mørk Natten er, og Stormen gaaer og vælter Søens Vove;
I Skum sig kruser dunkle Vand, høit brøle Strandens Skove.
(Oehlenschläger.)

Mens Blomsterflokken sover sødt,
Saa gaaer det vildt, men lystigt;
Saa holder Skoven Vinterbal,
Og Stormen tuder trøstigt. (Richardt.)

Paany det op fra Dybet klang, det gjennem Taagen lød:
„Jeg vække vil den favre Viv igjen af Gravens Skjød“.
(Hauch.)

O, Piil, har Vinden hentet dig,
Har Himlens Fugl dig bragt?
Hvad eller kom du af dig selv
Ved Kjærlighedens Magt? (Samme.)

Nu forsvinder af mit Hjerte Kjærlighedens sidste Gnist.
Anden Gang den tappre Frække spotter Floristanes List.
(Oehlenschläger.)

Intet, Intet har jeg mægtet.
Dumme, kraftesløse Sværd,
Jeg vil slænge dig i Havet,
Du er ikke bedre værd! (Richardt.)

Ligesaa vilkaarlig er Skrivemaaden ved de to — navnlig for den førstes Vedkommende — yderst sjeldne brachykatalekte-Former af det trochaiske Tetrameter:

Floribella, har du seet en Plante at bedrøves,
Trække sig tilbage, harmes, naar dens Sødme røves?
(Aarestrup.)
Hvorfor svulmer Weichselfloden som et Heltebryst,
Der i Døden knuses mod en vild, barbarisk Kyst? (Hauch.)

Til det første Exempel kjender jeg intet Sidestykke, der er deelt i Dimetre; til det sidste kun rimede:

Danmark deiligst Vang og Vænge
Lukt med Bølgen blaa,
Hvor de voxne danske Drenge
Kan i Leding gaae —

en Rhythme, der som Musiktext tidtnok er gjentagen, men som ellers saagodtsom aldrig benyttes.

Digterens Skrivemaade maa i de her anførte Exempler være det Afgjørende for, om et større eller mindre rhythmisk Hele skal opfattes som det rhythmiske Hovedafsnit. Dog maa det erindres, at Dimetret i Dansk er Grundform for Monometret som for Tetrametret, at medens man har det i sin Magt at adskille de Monometrene constituerende Dipodier ved en Incision, taaler Tetrametrets heromtalte Form ikke det tilsvarende Sammenknytningsmiddel, som vilde bestaae i at lade et Fleerstavelsesord spænde over Kløften mellem den fjerde og femte Dipodie. Af denne Grund bliver Forbindelsen mellem de heromtalte Tetrametres Hemisticher altid noget løs, og hvor deres Adskillelse støttes ved et Riim, vilde det være meningsløst at skrive dem i een Linie. Det Samme gjælder om Vers, hvori den anden Hemistichs Begyndelse stundom behandles frit, f. Ex. choriambisk som i Linierne:

Hun var saa ung, saa favr og fiin,
Talte til Hvermand mildt (Hertz.)

Slige Dimetre kunne ikke skrives som Tetrametre, forsaavidt de ikke netop tilfældigt forekomme i Nibelungenstrophen.

Hvor det brachykatalekte trochaiske Tetrameter har en gjennemført Incision efter fjerde Arsis, vil jeg foretrække den

samme Skrivemaade, som Thor Lange oprindeligt har brugt i det S. 175 anførte Digt:

Ak, paa Marken voxe frem de store Blomster røde,
Ak, for mig, et lidet Barn, er alle Frænder døde.

Hvor imidlertid et mandligt Riim er gjennemført i fjerde Arsis som i Richardts S. 176 anførte Strophe, er Rimet tilstrækkeligt Motiv til at bryde Linien.

I den Form for den syvfodede Trochæ, som danner Overgangen mellem den sidstanførte og den Gruppe, som herefter skal behandles, — den nemlig, hvor en Thesis fattes efter fjerde Arsis:

Lyttende Studenterflok,
I, som applaudered,
Naar et lystigt Melodram
Bruste fra Klaveret (Richardt.) —

har aldrig Nogen forsøgt at skrive Dimetrene som Langlinier; ikkeheller taler noget Hensyn derfor, medens mange tale derimod. Dette maa derfor ubetinget fraraades.

Hvad angaaer de Tetrametre, der have en Midterpause, gives af disse kun tre Slags: Nibelungenverset, Alexandrineren og en oftere omtalt trochaisk Form. For Nibelungenversets Vedkommende ere Principerne for Skrivemaaden i sin Tid udførligt drøftede (See S. 78—80 og 128). Alexandrinerens Skrivemaade som Langlinie har engang Hævd, og er for den ægte Alexandriners Vedkommende vel begrundet, hvorfor al Discussion af den er overflødig. Den „sexfodede“ Trochæ fortjener derimod at drøftes nærmere.

Skulle Pauser findes midt i et Vers, da maae de udgjøre en stiltiende Bestanddeel af Rhythmen og saaledes i Forbindelse med Ordene have en bestemt Varighed. Den ustandseligt fremskridende Rhythme, hvori alle Arses have samme Afstand, er selve Versliniens Princip og dens eneste; det er umuligt at basere den paa nogetsomhelst Andet, hvis der overhovedet skal ligge et Princip til Grund for Versinddelingen, og Nødvendigheden af dette maa vel sagtens være in confesso. Skriver man derfor sex Iamber eller

Trochæer i een Linie, da maa der mellem den tredie og fjerde lydende Arsis enten findes en Pause af bestemt Varighed, som altsaa kræver et Taktslag, eller der maa sletingen Pause findes.

Det er en Kjendsgjerning, at den trefodede Trochæ har en Tilbøielighed til at løsrive sig fra den dipodiske Inddeling, som er den trefodede Iambe fremmed. Trochæens Bygning er desuden strengere; i den trochaiske Linie, som danner Nibelungenversets og Alexandrinerens Modbillede, ere derfor Mulighederne for Midterpausens Udfyldning langt færre; den iværksættes sjeldnere og vanskeligere, og disse Omstændigheder undlade ikke i Praxis at indvirke paa Versemaalets Charakteer. De skiftende Figurer i Hemistichernes Udgange og Begyndelser bidrage mindre ved det trochaiske Vers end ved de to iambiske til at opretholde Pausens constante Længde; man seer derfor Verset i Digterens Behandling — ganske ligesom Alexandrineren gjør i sine danske Vrængebilleder fra forrige Aarhundrede — fra et katalekt Tetrameter med constant Pause tendere henimod et løst Aggregat af to trefodede Vers med en ubestemmelig Pause imellem sig eller til et virkeligt til Trimetret svarende sexfodet Vers uden Pause.

Det er uimodsigeligt, at der lader sig frembringe et trochaisk Vers, der nøiagtigt svarer til Alexandrineren, et katalekt Tetrameter, hvis fjerde Fod indtages af en Pause og hvis Hemisticher have den bekjendte tripodiske Accentuering, som charakteriseres ved, at den tredie Arsis altid er en Hovedarsis, ihvorvel efter Trochæens sædvanlige Regler nogen Frihed godt kan finde Sted i Accentueringen af den første, fuldstændige Dipodie. Paa dette Vers kjender jeg imidlertid intet andet utvetydigt Exempel end det, jeg selv S. 189 har leveret som Typus paa friere Behandling af Trochæer.

Betragter man derimod de „sexfodede“ Trochæer, som Oehlenschläger har anvendt paa to Steder i „Aladdin“, kommer man noget i Forlegenhed med at classificere dem; man møder her samme Vanskelighed som ved de i samme Digtning anvendte, forhen (S. 166) omtalte sexfodede Iamber:

a. Rosens Tid er kommen; bag det grønne Blad
Svulmer den og skiller Knoppen huldt sig ad.
b. Lad da Strengen risle som en Sølverbæk,
b. Lad da Stemmen tone som en Fugl bag Hæk!
Kjærlighed opgløder al Naturens Barm,
Selv den trætte Olding smiler elskovsvarm.
Jorden blusser op mod Himlen i sin Kraft,
Lad da freidigt sprudle Druens Purpursaft;
a. Lad den stærke Væde, funklende som mild,
Slukke huldt og køle Elskovs Rosenild!
a. Ei Propheten vredes, mildt han smiler ned,
Bringer hid med Myrther Viin og Kjærlighed!

b. Prise vil vi her med Sang, du hulde Vaar
b. Nu den bedste Rose i din Urtegaard.

a. Sjunger I Gulnarës Deilighed og Priis,
Sjunge vi Aladdins Roes paa samme Viis.

Vi træffe her i de fire med **a.** betegnede Linier Vers, som ere ægte Tetrametre med en (fyldt eller ufyldt) Midterpause, som kræver et Taktslag, og med tripodisk Accentuering af begge Hemisticher. Vi træffe endvidere i de med **b.** betegnede Linier Vers, der naturligt kun lade sig tage som rette sexfodede uden Midterpause og med en Accentuering af de tre sidste Fødder, der er de tre førstes stik modsat. Hele Resten af Versene kan indordne sig under hvilken af Bevægelserne det skal være, nogle let under begge, andre vanskeligt under nogen af dem. Spredt i det samme Afsnit af Digtet findes fremdeles følgende, tildeels forhen citerede Linier, hvori den spondeiske Udgang af første Hemistich hæver Tetrametret over al Tvivl:

Da du bringer Elskovs Balsamduft saa sød —
— —
Tynde Carmosin-Orm liig paa hviden Sand —
— —
Hver en Piges Haarlok sødt skal ønske sig —
— —
Did en sjelden Rigdom bringe vi saa froe —
— —

Det synes derfor, som om to — for ikke at sige tre — Rhythmer her ere sammenblandede. Den Usikkerhed, som svæver over Rhythmen, viser det Betænkelige ved overhovedet at skrive sex rene Trochæer eller Iamber i een Linie. Bryder man Linien og skriver den i to, hver paa tre Fødder, hæves ialtfald Noget af det Tvivlsomme; paa den ene Side ville mange med Hovedrhythmen uforenelige Rhythmer, — som f. Ex. de Enjambements, der findes i samme Afsnit:

Vand, naar roligt kun det hviler i hans Arm —
Kraftig i din ædle Harm, og brunligrød
Klæbe til dit Sværd skal sig den visse Død.
See nu vandre de, af Elskovsluen varm —

forbyde sig af sig selv; paa den anden Side er ved denne Skrivemaade Tilladeligheden af en ubestemt Pause angiven. Denne kan i Declamationen gjøres længere eller kortere, næsten forsvindende, hvor Versets monopodiske Charakteer fremtræder bestemt. Vil man derimod anvende Oehlenschlägers Skrivemaade, da maa enten Trimetret eller Tetrametret bringes utvetydigt frem; et og andet Vers kan være ubestemt og dets Rhythme afgjøres ved dem, der omgive det; men det ene Vers maa ialtfald ikke modsige det andet[1]).

[1]) Efter i dette Afsnit udførligt at have omtalt de forskjellige Slags Tetrametre, kan jeg ikke undlade at tilknytte en Bemærkning. Det følger af sig selv, at der ikke er nogensomhelst angivelig Forskjel paa et hvilketsomhelst Tetrameter og de tilsvarende Liniepar af Dimetre, undtagen Skrivemaaden. Thortsen har imidlertid (II, S. 23) med ufrivillig Komik opstillet en; han siger nemlig: „Falder nu Verset unegteligen ved en slig stadig og væsenlig Hovedcæsur i to næsten lige Dele, indseer Enhver det Mislige i at svække dets Sammenhæng end mere ved paa Ny at opløse de eensformige firefødde Rækker i eensformige toføddede; man maa tværtimod saameget som muligt hindre enhver Standsning efter første og tredie Dipodie. Dette gjorde de gamle Tragikere i den Grad, at de gjerne undgik Ophøret af en Ordfod paa disse Steder; thi en hyppig Gjentagelse af Vers, der vare byggede som dette:

Det er Hødur, Nattens Hødur, som begræder Balders Lig

vilde ved deres stadige Sønderhakkelse klinge barnagtigt og lide af en utaalelig Monotonie“. Den uundgaaelige logiske Conseqvents

II. Paa dette Punct troer jeg à propos at kunne knytte en anden Bemærkning til. Allerede tidligere har jeg udtalt mig bestemt imod alle Forsøg paa at danne sexfodede Vers af Tostavelsesfødder, det vil sige dipodisk accentuerede; thi kun saadanne kunne være ægte sexfodede. Det vil ikke være vanskeligt at paavise, hvorfor de ere mislige. Trimetret har engang Hævd paa et vist Omraade; ligefuldt er og bliver det tvungent og unaturligt for et dansk Øre; og intet saadant, der ikke har faaet sin naturlige rhythmiske Sands confunderet ved Bekjendtskabet med græsk Kunst, vil kunne føle sig tiltalt deraf.

Udenfor Trimetrets bestemte Form, der engang er gaaet ind i den dannede Bevidsthed, vil det altid blive nødvendigt at forsyne sexfodede Iamber og Trochæer med Riim; Øret vil vanskeligt kunne fastholde de lange Perioder, naar ikke ethvert Middel, som Sproget frembyder til at begrændse dem, tages tilhjælp, og i ethvert Fald er deres rhythmiske Skjønhed for ringe til at kunne undvære denne Prydelse. Skal Rimet tage sig ud, maa nødvendigt en stærk Accent kunne lægges paa Riimordet. I to- og firefodede Vers, hvor Perioderne ere korte og let fattes af Øret, vil man nu med Lethed trods Dipodiernes dalende Accenter kunne betone Riimstavelsen tilstrækkeligt stærkt:

Der stod en Lind paa Fagertun
Med vidtudgrenet Krone;
Den gjemte i sit Løvpaulun
En Alfedronnings Throne. (Welhaven.) —

---

heraf bliver, at alle de Former af Sprogfoden, som af Thortsen (I, S. 172) ere forbudte i Dimetret, ere rigtige i Tetrametret, og omvendt; heraf lader sig atter følgende Maxime uddrage: Tetrametret er en Forening af to Dimetre, hvori Fodcæsuren er urigtig; Dimetret iligemaade et halvt Tetrameter, hvori Fodcæsuren er urigtig. Begge Former ere hver for sig rhythmisk gode og fuldkomment tilfredsstillende; men for at bedømme deres Rigtighed maa man see dem skrevne og kan ikke nøies med at høre dem. Sat sapienti.

alligevel vil man høre, at der i Monometret fremkommer en vis Monotonie, fordi man bliver nødt til at betone begge Arses temmelig stærkt i alle Dipodier:

Da Asaskokke
I tætte Flokke
Fra Østen rede
Med Sværd af Skede (Oehlenschläger.)

Disse Vers taale imidlertid dog, at Dipodiens svage Arsis gjør sig forholdsviis stærkt gjældende. I sexfodede Vers derimod fattes Rhythmen sletikke uden den allerstærkeste Markering af Dipodierne:

Forræderske! Hvo drog dig af din Eensomhed
Forældreløs og fattig til Triklinion? (Oehlenschläger.)

hvorved Versemaalet for Accentueringens (ikke for Hastighedens) Vedkommende bringes til at nærme sig Diiamber og Ditrochæer. Skal Rimet nu falde paa Dipodiens sidste svage Arsis, da gjør det sig enten sletikke gjældende, som Øret fordrer, eller, hvis det betones stærkt, bringer det den sidste Dipodie til at danne en skrigende Modsætning til de andre, der ligefrem forstyrrer Rhythmen. Naar man læser Linierne:

Den gamle Konge sover i sit Telt paa Sletten,
Han faaer kun liden Ro, han vaager over Retten
(Aarestrup, efter Rückert.)

hører da ikke ethvert Øre, at Rimet i første Linie kommer enten en Fod for tidligt eller en Fod for seent? At det for at tilfredsstille Øret skulde hedde:

Den gamle Konge hviler i sit Sommertelt paa Sletten;
Han faaer kun liden Nattero, han vaager over Retten —

eller:

Den gamle Konge hviler sig paa Sletten;
Han sover ei, han vaager over Retten.

Det vil indsees, at Aarestrups første Linie er ligefrem urhythmisk ved Accentueringen ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑,

som er den correcte Accentuering for et sexfodet Vers. I det andet Vers falde Accenterne ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑ –́ ⸾ ⏑ –́ ⏑ – ‖ ⏑ –́ ⏑; men denne Accentuering af Versets tre sidste Fødder er kun mulig efter en Incision, der danner en Pause; denne Pause kræver ved Scansionen et Taktslag, og dermed er det sexfodede Vers opgivet.

Hermed troer jeg at have angivet det Forkastelige i Brugen af sexfodede Vers; hvor de forekomme i vor Litteratur ere de forøvrigt Undtagelser eller blotte Experimenter. Oehlenschläger har benyttet dem i „Harald Hildetand“; Stropheformen er:

Hæren stod; da Hildetand i Horn lod støde;
Mægtigt over Marken brøde
Malmets Toner, huult de løde.

Mig forekommer den særdeles styg. Bødtcher har benyttet sexfodede Iamber indsprængte enkeltviis mellem fem- og firefodede i „Fiskeren i Nemi“; Rhythmen er af mægtig Virkning; men dette hører til denslags Undtagelser, som kun den ægte Genialitet skaber, og hvoraf enhver Efterligning bliver Plagiat, — Undtagelser, hvis Mulighed ingen Metrik kan forudsee og tilbunds indrømme. Hvad der stiller disse Iamber udenfor Reglen, er, at der i dem sletikke føles nogen di- eller tripodisk Inddeling; Grundformen er femfodet, den overcomplette Iambe glider med i Strømmen som et Slags Indskud („μέτρον μέσον“), og uimodsigeligt er Virkningen meest storartet, hvor den femte Iambe, der gaaer umiddelbart foran den rimede Fod, saaledes føles som et selvstændigt Hele; i Halvstrophen:

Han bredte Favnen mod sit Gjøglesyn
Og var i Baaden som et Lyn,
Og hurtigt ud paa Dybet blev han baaren,
Mens Vandet lysnede og klang som Sølv om Aaren —

er den sidste Linie mere fuldendt end i Halvstrophen:

Paa Ruden leged Maanen med sit Lys,
Did stirred han i Febergys;
Det var, som vinked ham derude Nogen,
Som tvang usynlig ham en Magt at aabne Laagen.

Paludan-Müller har i „Amor og Psyche“ (anden Act, Sc. 9) forsøgt det selvsamme Experiment, at anvende den sexfodede Iambe som Slutningslinie paa en Strophe af femfodede Vers; mærkeligt nok er det her totalt mislykket. Exemplet er forsaavidt lærerigt, som det sammenholdt med Bødtchers nysnævnte Digt viser, hvorlidt de uudtømmelige rhythmiske Combinationer paa Forhaand lade sig beregne eller indordne under Regler; Feilen kan i dette Tilfælde kun tildeels forklares af den altfor chargerede Strophebygning.

III. Dette fører mig fremdeles videre til Betragtningen af de rhythmiske Forbindelsers Mulighed. Det er ikke uden Ulyst, at jeg indlader mig paa dette terra incognita, da jeg er mig bevidst kun at kunne kaste lidet Lys derover; mine Iagttagelser ere paa dette Omraade løse, usikkre og lidet sammenhængende; alligevel holder jeg mig — navnlig af Hensyn til efterfølgende Arbeider, for hvilke denne min Afhandling skulde bryde Banen — forpligtet til ikke at forbigaae de almindelige Phænomener med Taushed. Vi ville betragte Kjendsgjerningerne og dernæst søge at uddrage Regler af dem.

Læser man følgende Strophe:

> Hvorfor søger du bestandigt Himlen,
> Utaknemmelige Daare?
> Jeg er skjøn endnu,
> Elskovsfuld som du,
> See, i Haaret har jeg Foraarsvrimlen,
> I mit Blik den varme Taare. (Aarestrup.)

da ville de Fleste vist føle sig underligt tilmode ved den; thi selv om man læser den ti Gange igjennem, vil det dog ikke gaae op for En, at dette er Vers. Tager man Rimene bort, forsvinder hver Skygge af Mulighed for, at disse Linier kunne gjøre sig gjældende som Rhythmer: „Hvorfor søger du bestandigt Himlen, utaknemmelige Taabe? Jeg er endnu skjøn, elskovsfuld som du; see, i Haaret har jeg Foraarsblomsten, i mit Blik den varme Taare“. Og dog er enhver af disse Sætninger rhythmisk rigtig, kraftig udpræget, godt begrændset, fri for Enjambement og dannes af ublandede

Trochæer. Man seer heraf, at alle disse Betingelser forenede ikke engang ere tilstrækkelige til at skabe en organiseret Strophe, selv ikke om Rimene komme til.

Der fordres først og fremmest en Plan for Strophebygningen, som maa gaae ud paa en Ordning af Linierne til større rhythmiske Aggregater, — Liniepar og Halvstropher eller Forbindelser, som erstatte disse, — som fattes af Øret og virke ved deres Symmetrie og Correspondance. Planen maa derfor først og fremmest være let overskuelig. I Kaalunds:

Det dufter til Regn
Fra rødmende Skovrosers Hegn.
Blandt Moser og Dale og Bakker
Eensom jeg flakker
Saa fri og saa frank og saa fro;
Til Hinden ved Gjærdet
Jeg raaber: Hallo!
Hallo! og den flygter forfærdet —

synes Forbindelsen af Linierne med Fodantal 2—3—3—2—3 2—2—3 saa meningsløs som muligt; alligevel fattes den taaleligt godt af Øret, fordi Linieparrene af sig selv med Nødvendighed ordne sig til femfodede Aggregater. Men i et Digt som Richardts:

Langsmed Floden
Gaaer i Havegangen
Hillers Datter,
Let paa Foden,
Lyttende til Klangen
Haab hun fatter —

hvor Strophebygningen tilsyneladende er langt mere simpel og klar, falde Linierne desuagtet fra hinanden. Øret stræber at ordne dem i Aggregater, og i saa Fald ere flere Opfattelser mulige, nemlig enten:

Langsmed Floden gaaer i Havegangen
Hillers Datter,
Let paa Foden, lyttende til Klangen
Haab hun fatter.

Eller:

Langsmed Floden
Gaaer i Havegangen Hillers Datter,
Let paa Foden,
Lyttende til Klangen Haab hun fatter —

eller endnu paa to andre Maader, som bestaae i at forbinde en Halvstrophe af første Skrivemaade med en af anden; og i ingen af disse fire Opfattelser er der nogen rigtig rhythmisk Mening.

Der maa altsaa være System i Strophebygningen, og det gjælder her som overalt i Kunsten, at jo simplere, desto bedre. Selv en Strophe som Welhavens:

Jeg vil min Vei forandre, —
Paa Fjeldet vil jeg vandre
Og tage Gangens Møie let.
Jeg søger Klippeluftens Bad,
Og føler der forynget, glad,
Det frie Aandedræt —

synes Bizarrerie, og det tiltrods for, at Linie 1 og 2, Linie 4 og 5 henholdsviis slutte sig simpelt og naturligt sammen, og de dannede Liniepar atter fortræffeligt slutte sig sammen henholdsviis med Linie 3 og 6. Øret vil alligevel fornemme et Stød i Slutningen af fjerde Linie; Halvstrophernes Forbindelse er trods deres indre Harmonie aldeles uorganisk. Gjennemfører man en af Formerne ved simpelthen at gjentage den:

I Fredens Palmeskygge
Vi høsted froe og bygge;
Du, Fader, signed Bondens Sved.
O, kommer da, udbryder
I Priis til ham, som fryder
Med Regn og Sol og Landefred (Foersom.)

eller:

Til Hjem er Skolen ikke gjort,
Men den er dog en hvælvet Port
Til Livets aabne Land.
Men her i Porten var der To,
Som midt i Strømmen fæsted Bo,
Imens den løb mod Strand (Hostrup.)

eller danner man Strophens sidste Halvdeel ved en meget simpel Afledning af den første, som f. Ex. ved Bortkastelsen af en Linie:

Kong Frode staaer paa Leiregaard,
Han gav sin Broder Ulivssaar,
Det var stor Ynk og Smerte;
Ung Halfdan ligger krum paa Skjold
Med Staalet i sit Hjerte (Oehlenschläger.)

eller i det omvendte Fald ved en eensartet Tilføielse:

Saa stod jeg da paa Sjællands Strand,
Det var saa længe siden!
Til Søen med sin grønne Rand
Og til min ranke Lilievand
Jeg skyndte mig som Tiden (Winther.).

da vil i alle disse Tilfælde Øret finde sig fuldt tilfredsstillet.

Det fremgaaer af alt det hidtil Udviklede, at det i Strophebygningen, selv om alle Linier ere rhythmisk gode, ikke er nok med en gjennemført Symmetri i Riim og Rhythme, naar Aggregaterne ere vilkaarlige og ikke naturlige, og at det omvendt, om Aggregaterne ere aldrig saa simple og naturlige, ikke er gjort med en vilkaarlig Sammenkobling af disse, hvori al Symmetrie fattes; der fordres i Strophebygningerne en Motivering af hvert enkelt Led, af hver større eller mindre Heelhed i Forhold til den foregaaende tilsvarende, som maa gjennemføres strengt paa hvert enkelt Punct og ikke kan fattes i et eneste.

For at en Linie paa sin Plads i Strophen skal synes motiveret, er den allerførste Betingelse, at den er rhythmisk eensartet med de foregaaende; et Vers virker altid harmonisk ved sin blotte Gjentagelse og danner altid velklingende — forsaavidt altsaa i videre Forstand organiske — Forbindelser med ligedannede, uden Hensyn til, om Pausen mellem dem er bestemt eller ei. Imidlertid er det factisk, at den største Virkning her som overalt opnaaes ved Afvexling, ɔ: ved en vis Ulighed, som dog ikke maa fremtræde som Ueensartethed. Det gjælder derfor navnlig om at faae denne Distinction klaret.

Versene i Strophen skulle, som sagt, være eensartede; Hovedmomentet i den rhythmiske Eensartethed er atter den lige Taktlængde. Jeg kommer her til en Omstændighed af stor Vigtighed, der er bleven uforstaaet af Praktikerne saavelsom af Theoretikerne og derved har foranlediget utallige Misgreb. Det er ikke nok med den Erkjendelse, at Vers af øiensynligt forskjellige Taktlængder ikke taale at blandes, som f. Ex. en Række rene Anapæster i en Strophe af reent iambiske Vers, hvad der i Principet er erkjendt af Alle. Det er i dette Værk (I, S. 175) blevet paaviist og stærkt betonet, at Dipodien, hvor den findes, danner den egentlige Takt. Heraf følger den Grundlov for Strophebygningen, at monopodiske og dipodiske Vers aldrig maae blandes.

Det er forhen sagt, at Dipodien undtagelsesviis kan gjennemføres i ethvert monopodisk Vers; omvendt kan selvfølgelig ethvert af de ellers dipodiske Vers undtagelsesviis — om end sjeldnere — antage monopodisk Charakteer. Iblandt de monopodiske Former er det femfodede Vers det, hvori Dipodien vanskeligst og sjeldnest træder frem; iblandt de dipodiske Former er det firefodede Vers det, hvori Dipodien vanskeligst lader sig undertrykke. Forbindelsen af femfodede Vers med firefodede bliver af den Grund næsten altid et Misgreb. I „Fiskeren i Nemi“ er det stundom lykkedes Bødtcher over al Forventning godt at berøve det firefodede Vers dets dipodiske Charakteer, som f. Ex. i de mesterlige Slutningslinier:

Men pludselig gik Maanen rund og blank
Bag Skyens Slør — og Sølvet sank,
Og da dens blege Straaler atter fløde,
Drev Baaden vildsom hen ad Søen med den Døde.

I Strophen:

Storken sidder paa Bondens Tag,
Han seer over Mark og Enge;
Det bliver saa deilig en Foraarsdag,
Nu kommer den favre Tid, vi vented saalænge —

er det modsatte, noget lettere Experiment, at faae det femfodede Vers til at følge de firefodedes Bevægelse, lykkedes godt for Ingemann. Men disse Vers ere det naive Instincts Lykkefund, som høre til Sjeldenhederne; næsten alle andre Forsøg af denne Art ere faldne høist uheldigt ud. Et Exempel derpaa er Strophen:

Aander sagte, Vestenvinde,
Milde Luft; udgyd din lunkne Strøm!
Søde Søvn, omfavn Selinde,
Mig til Held, med Lunas bedste Drøm!
Flyder sagte, klare Bække!
Grene, bæver stille nu!
Ingen Lyd den Dyrebare vække!
See, den Skjønne sover nu. (H. P. Frimann.)

Endnu slettere, og et advarende Exempel i enhver Henseende mod Sammenblandingen af Vers, hvis Taktlængder ere ulige, er Hertz' „Høisgaards Bakke“:

Jeg har endnu ei været udenlands
Og kjender ingen fremmede Lande.
Jeg kjender kun min egen Strands
Og vore Søers kølige Vande.
Tidt har jeg ønsket: Gid du dog var der,
Hvor Kilderne gaae dybt i duftende Dale!
Da faldt mig ind min Bakkes Bøgetræer.
Nei! jeg vil blive! tænkte jeg; kun her
Forstaaer jeg Træets fortrolige Tale.

Digtet henhører i sin Heelhed under Kategorien „tollgewordene Prosa“.

Med den sidst angivne Lov, at Vers af ulige Taktlængder ikke taale at blandes — hvadenten Uligheden i Vers af eensartede Fødder beroer paa Rækkernes Længde, eller i Vers, hvis Rækkeforhold ere de samme, beroer paa Fodens Stavelsetal — er et Hovedprincip for Strophebygningen angivet. Ihvorvel alle de mere specielle Regler hovedsagelig lade sig udlede af denne Sætning i Forbindelse med, hvad der tidligere er sagt om de enkelte Versfødders Charakteer,

anseer jeg det dog for Umagen værdt i Korthed at forfølge Conseqventserne noget videre og gaae nøiere ind paa nogle Enkeltheder.

Næstefter Linieparret, hvis Simpelhed næsten gjør enhver Regel overflødig, er den fireliniede Strophe den simpleste, ligesom den ogsaa i alle europæiske Sprog er den hyppigste. Den almindeligste og Øret meest tilfredsstillende Form for denne er den, hvor Halvstrophen dannes af et firefodet Vers efterfulgt af et trefodet. Paa denne Maade føie Vers af en hvilkensomhelst Fod sig med den høieste Grad af Lethed og Naturlighed til hinanden, og begge Versene taale i alle Tilfælde saavel mandlig som kvindelig (ved Daktyler det første tillige daktylisk) Udgang[1]). Anbragt paa denne Maade faaer det trefodede Vers altid det dipodiske Præg paatrykt af det firefodede og følger det i Bevægelsen:

Der stod en Lind paa Fagertun
Med vidtudgrenet Krone;
Den gjemte i sit Løvpaulun
En Alfedronnings Throne (Welhaven.)
Danmark, dine Kæmpegrave
Er en kostbar Skat,
Bedst af Alt, hvad i din Have
Gavmild Gud har sat (Ploug.)

Det følger af sig selv, at de lige Linier her altid lade sig opløse i Monometre, ligesom ogsaa disse Linier — den ene eller begge — overalt med Virkning kunne fordobbles, endog stundom trefordobbles[2]). Exempler ere for Iambens Vedkommende anførte S. 222—23 (Hostrup, Oehlenschläger, Winther); for Trochæens anfører jeg endnu:

---

[1]) Den hyperkatalekte firefodede Iambe er dog ikke heldig i første Led; derimod taales den tilsvarende anapæstiske Form meget godt.

[2]) Et Exempel herpaa er den af Runeberg først benyttede Strophe:

Vort Land, vort Land, vort Fædreland!
Du Havets yngste Søn,
Som plasker i det blanke Vand
Og tumler med det hvide Sand
Og svinger, lys og mild og skjøn
Hver Vaar din Fane grøn! (Ploug.)

Vaarens Blomster ere skjønne,
Yndigt staae de med det Grønne,
Men de visne snart;
Aandens Blomster længer vare,
Der for dem er ingen Fare,
Stærk er deres Art (Oehlenschläger.)

Saasnart man imidlertid i de foranførte Schemata eller deres Afledninger prøver at lade de firefodede Vers indtage de trefodedes Plads og omvendt, hvorved altsaa de ikke afgjort dipodiske trefodede Vers komme til at begynde Strophen og give den første Impuls til Ørets Opfattelse af Rhythmen, — bliver Forholdet et andet. I iambiske Vers gaaer det firefodede Vers endnu næsten i alle Combinationer godt an efter de trefodede, saasnart blot det umiddelbart eller næstforegaaende har kvindelig Udgang (i det sidste Tilfælde danne jo nemlig de to foregaaende Vers Hemisticher i det afgjort dipodiske Nibelungenvers):

Med Nyn til nye Sange,
Der stige mildt fra Sjælens Grund,
Jeg gaaer i Skovens Gange
Og har en rolig Stund. (Welhaven.)
Den grønne Vang i Lien,
Hvor Græsset voxer tæt,
Er med sin rige Sommerpragt
En lys, velsignet Plet. (Samme.)

Alligevel vil det ikke kunne undgaae Opmærksomheden, at blandt de S. 222—23 anførte Stropher er Foersoms den, der mindst tilfredsstiller Øret; ogsaa føle vi utvetydigt, at det mere tilfredsstilles, naar vi ombytte Strophens to firefodede Linier med andre trefodede, hvorved Versemaalets mono- eller dipodiske Charakteer for alle Liniers Vedkommende henholdes noget svævende:

Vort Dagværk er til Ende.
Som frie og muntre Svende
Vi samles om vort Bord;
Forfriske Sindet atter

Ved Tale, Skjemt og Latter,
Og synge høit i Chor (Hertz.)

Den afgjort monopodiske Form for Lin. 3 og 6, som findes i Canzonen, er dog ikke ganske tilfredsstillende, men synes noget kunstlet:

Vil Skjæbnen aldrig smile,
Vil Gud sig ei forbarme,
Og slukker Elskovstaaren Øiets Lue,
Da lad mit Legem hvile
I eders hulde Arme,
Naar Sjælen hist sit Hjem skal atter skue.
(Oehlenschläger.)

Lader man derimod den monopodiske Charakteer i selve det trefodede Vers fremtræde saa stærkt som muligt ved at lade en Dobbeltlinie med mandlige Udgange gaae forud for det længere, gjør man det firefodede til en fuldkommen Umulighed paa denne Plads; Øret kræver her og føler sig kun tilfredsstillet ved et femfodet:

Høit over Bøgens Top
Der gaaer en Stjerne op
Og skuer ned til Skovens dunkle Kroner,
Og dybt fra fjerne Krat
I stille Sommernat
Der lyde Nattergalens ømme Toner.
(Winther.)

Man prøve her istedenfor „dunkle Kroner" at sætte „Tag" og istedenfor „ømme Toner" at sætte „Slag", og man vil see, at Strophen bliver fuldkomment urhythmisk; ikkeheller veed jeg, at nogen Digter har benyttet en saadan Form[1]).

---

[1]) Det indsees fremdeles, at Alexandrinerens Hæslighed hovedsagelig skyldes den Omstændighed, at hvor der findes Forskjel mellem Hemisticherne, gaaer den kortere, mandligt udgaaende og i sin Charakteer væsentligt monopodiske Hemistich forud for den længere, kvindeligt udgaaende og væsentligt dipodisk virkende Hemistich.

Den trefodede Trochæes Tilbøielighed til at løsrive sig fra den dipodiske Inddeling er tidtnok fremhævet; af denne Grund taales den efter en trefodet Linie følgende firefodede i trochaiske Vers endnu vanskeligere end i iambiske. Som en Regel kan anføres, at den taales, hvor den i en fireliniet Strophe danner den tredie Linie, og hvor kvindelig Udgang findes i første:

Skjære, skjære Havre,
Hvem skal Havren binde?
Det skal Allerkjæresten min,
Ihvor jeg ham skal finde.

vanskeligt derimod i anden og fjerde, saalidtsom i den sexliniede Strophes tredie og sjette, der have udviklet sig af den oprindelige fireliniede Strophes lige Linier ved de ulige Liniers Evolution; navnlig er den umulig efter mandlig Udgang. Bjørnson har i denne Retning begaaet et grovt Misgreb i Strophen:

Holder du af mig,
Holder jeg af dig
Alle mine Levedage.
Sommeren var kort,
Græsset blegner bort,
Kommer med vor Leg tilbage[2]).

Øret søger her uvilkaarligt i de firefodede Linier at fremtvinge en femte Arsis, og disse afskyelige Vers blive velklingende, saasnart denne Fordring tilfredsstilles, og Strophen gjennemføres reent monopodisk, som den er begyndt:

Grøn er Vaarens Hæk,
Kaaben kastes væk,
Jomfruer sig alt paa Volden sole.
Luften er saa smuk;
Deres Længselssuk
Kjendes let paa deres Silkekjole. (Poul Møller.)

---

[1]) Sammenlign hermed den af Oehlenschläger S. 227 anførte Strophe, som viser de samme Elementer benyttede paa den omvendte Maade.

Medens vi, som det vil erindres, i den ene af de to sexliniede iambiske Stropher, hvor Lin. 1, 2, 4 og 5 vare trefodede, endnu kunde anbringe firefodede Vers i tredie og sjette Linie — nemlig efter kvindelig Udgang —, falde kun femfodede Linier naturligt i begge de tilsvarende trochaiske Stropher. Sidestykket til den nysanførte, hvori Udgangene ere lige det Omvendte, findes hos Oehlenschläger:

Phantasien svinger
Sine lette Vinger,
Svæver hid fra Ganges til sin Skjald.
Kort var grønne Sommer,
Hvide Vinter kommer,
Folket samler sig i lune Hal.

Som en Lov kunne vi efter denne Undersøgelse fremdeles opstille den Sætning, at det Princip, der ligger til Grund for Dipodien, Forbindelsen af et stærkt Led med et efterfølgende svagere, ogsaa hersker i den fireliniede Strophebygning[1]). Det følger af sig selv, at Forskjellen i Styrke mellem Elementerne i Linieparret ikke kan fremtræde som en Intensitets-, men kun som en Extensitetsforskjel; og med Hensyn til det rette Maal for denne viser det sig at være en Lov, at den mindst mulige Formindskelse af andet Led — altsaa blot med en eneste Stavelse — frembringer den høieste Grad af rhythmisk Velklang. Denne Sætning har sin Gyldighed, hvadenten første Led er en enkelt Linie eller vilkaarligt skrevet i to (som Monometre), eller er en virkelig Dobbeltlinie, som hvor to trefodede Vers i den sexliniede Strophe forbindes med et femfodet; (see Exemplet paa forrige Side af Poul Møller og det tilsvarende iambiske S. 228 af Winther).

I det Foregaaende har jeg afhandlet Forbindelsen af det firefodede Vers med femfodede og trefodede; tilbage staaer saaledes kun at omtale dets Forbindelse med tofodede. Da Dimetret selv bestaaer af og ofte virkeligt lader sig spalte i to saadanne Elementer, følger deraf, at det i

---

[1]) Saavelsom — mutatis mutandis — i alle Afledninger deraf.

Reglen let lader sig forbinde med et tredie. Er Versemaalet iambisk og begge Linier akatalekte, maskere de kun en vilkaarlig Inddeling af Trimetret, der ikke savner rhythmisk Kraft, men dog er noget abrupt og monoton:

Rolfs Skattekonge feig og ræd
    Ved Skatten stod,
Da Skulde svor: Jeg følger med
    Og kræver Blod. (Christiane Boye.)

Særdeles god er Winthers Benyttelse af Formen i Strophen:

Saa drager du ad fremmed Land,
    Du lange Mand,
Med dine røde Hoser?
Træt er du af at spanke her
    I vore Kjær
Og vore grønne Moser —

hvor Monometret er anvendt som Indskudsmetrum (μέτρον μέσον) i Tetrametret. Anapæstisk er den samme Rhythme benyttet af Oehlenschläger (Digtet „Den fjerde Juni 1815"). Den til det forrige Exempel svarende, blandet-anapæstiske Form er af Oehlenschläger benyttet i „Eventyret i den fremmede Stad"; det eiendommelige Abrupte passer ikke ilde til Balladestilen, men mangler Kæmpevisens Høihed og Simpelhed:

Dig har jeg nu givet til Døden hen,
    Troløse Mø!
Imorgen din ukjendte, fremmede Ven
    Skal ogsaa døe.

Monometret taales foran Dimetret; med Vægt er det brugt i Strophen:

    Vel holdt de Ord:
„Prinds Christian" i Røg opfoer
Af Fjenden ubetvungen;
Derfor ved Bragibord
Dens Drapa nu er sjungen. (Blicher.)

Blandet-anapæstisk:

Far, Verden, far vel!
Jeg kjedes ved længer at være din Træl. (Kingo.)

Fortsat paa denne Maade i Liniepar vilde Bygningen dog øiensynligt være uheldig; som Exempel kan anføres:

Ak, Livets Lyst!
Kun stakket du flammer i det svage Bryst.
Din luende Drik
Indsuger saa kort kun det matte Blik.
(Oehlenschläger.)

Anvendt efter et hyperkatalekt Dimeter, der i sig selv overalt er en Form af ringere rhythmisk Skjønhed, er Monometret endmere tungt; uden Virkning er det dog ikke i Linier som:

Saa kommer Stormen eller Lynet
Fra Himlen sendt;
Saa dækker Dødens Nat os Brynet —
Og Alt er endt. (Paludan-Müller.)[1]

Forbindelsen af et fuldstændigt firefodet, trochaisk Vers med et tofodet er den virkningsfuldeste Form for den sexfodede Trochæ og er af stor Skjønhed i Strophen:

Mig fortryller Nattens dunkle
Høitidsdragt,
Naar fra gyldne Stjerne funkle
Glands og Pragt. (Paludan-Müller.)

Ikke mindre skjøn er den tilsvarende daktyliske Rhythme med kvindelig Udgang af første Led:

Held os! Den Gamle med riimfrosne Lokker,
Vinteren flyer.
Vaaren bekrandset med himmelblaae Klokker
Livet fornyer. (Heiberg.)

---

[1]) At et fuldstændigt iambisk Dimeter efterfulgt af et brachykatalekt Monometer kun maskerer et femfodet Vers, behøver neppe videre Omtale; see Exempel S. 208.

Af langt mindre Skjønhed er i den dalende Rhythme mandlig Udgang af første Led:

Hist i Taarnet alt Klokken slaaer.
Stjernen blinker.
Elskte Maria! du fra mig gaaer.
Himlen vinker. (Oehlenschläger.)
Smaa Violer! O, hvor sødt
Mellem Græsset ungt og blødt
Frem I blaane. (Samme.)

Den tofodede Linie kan gaae foran den firefodede, bedst i Form af en Kreticus (eller Choriambe):

Vær mig huld!
Du mit Hjertets bedste Guld,
Du, som for din Sanger pranger
Billedskjøn og underfuld. (Forf.)

I trochaiske Vers taales dog ikke godt flere Liniepar af denne Art efter hinanden; bedre gaaer det an i daktyliske:

Liflige Vaar!
Atter du kommer paa lysgrønne Vinge.
Glædeligt Aar!
Synge maa Skjalden, og Harpen maa klinge.
(Oehlenschläger.)

Sammenlignet med Heibergs nysanførte Vers er denne Form dog af ringere Skjønhed. Overhovedet taales Figurer af denne Art bedst anbragte enkeltviis i Begyndelsen af et rhythmisk Hovedafsnit, helst i selve Strophens Begyndelse.

Vi komme til de trefodede Vers. Om deres Forbindelse med firefodede er talt udførligt, tildeels om deres Forhold til femfodede; Resten skal omtales ved disse; tilbage staaer her altsaa kun Forbindelsen med de tofodede Vers. At det akatalekte trefodede Vers i sin Forbindelse med et tofodet maskerer et femfodet, er noksom bekjendt; af den store Velklang i Strophen:

Alt opreist Maanen staaer
Bag sorte Skove,
Høit Nattergalen slaaer
For Gud at love (Oehlenschläger.)

see vi atter den Regel bekræftet, at den største rhythmiske Velklang opnaaes ved Forbindelsen af et længere Led med et kortere, i hvilket sidste Formindskelsen er indskrænket til det mindst Mulige; endmere see vi den bestyrket af den tilsvarende trochaiske Form, der ikke har kunnet fyldestgjøre denne Fordring og som derfor er af ringere Skjønhed:

Led mig til de svale
Blomsterdale,
Hvor bag grønne Gitter
Druen titter. (Oehlenschläger.)

Blandet-anapæstiske Sidestykker findes anførte S. 221. Ikke fuldt saa skjøn, men dog ingenlunde urhythmisk, er Forbindelsen af en hyperkatalekt trefodet Iambe med en tofodet:

Hvad toner gjennem Skoven
I Nattens Vind?
Hvad risler gjennem Voven
I Maaneskin? (Heiberg.)

Trochaiske Modstykker med mandlig Udgang af første Led ere mig ubekjendte; af daktyliske kjender jeg et enkelt Exempel, hvori det femfodede Aggregat meget godt gjør sig gjældende:

Lille Cathrine!
Jeg elsker dig inderlig ømt!
Det har du aldrig vel drømt,
Ak, men kun jeg!
Snart vil jeg sige dig det,
Pige! Forstaaer du mig ret,
Da skal jeg lystig og let
Ile til dig! (Winther.)[1])

---

[1]) Mærk i de sidste fire Linier Analogien med Halvstropherne af de S. 229—30 anførte Stropher; sammenlign endvidere med Note 2 S. 235.

Hvor det tofodede Vers gaaer foran det trefodede og Forbindelsen ikke (som Tilfældet er i den sidstanførte Strophes Begyndelseslinier, endvidere i Kaalunds S. 221 anførte Strophe, i Oehlenschlägers „Wiedewelt“, anf. S. 205) maskerer et femfodet Vers[1]), er Forbindelsen næsten altid uskjøn; værst hvor den gjentages:

Jeg atter træder
Til disse hellige Steder
I skjønne Kirke,
Som monne fortryllende virke (Oehlenschläger.)

Dette har sin simple Grund i, at Monometret efter sit Væsen er dipodisk, men som det svagere Led i Forbindelsen dog ikke er istand til at paatrykke det stærkere sit Præg; hvor derimod det trefodede gaaer foran, modtager det let dettes monopodiske Charakteer.

Tilbage staae de femfodede Vers. Om deres Forhold til firefodede er talt; ligeledes er det løseligt omtalt, at de smukt føie sig til et foregaaende sexfodet Led, der bestaaer af to ligestore trefodede Elementer. Disse Forbindelser ere meget mærkelige. Man vil see, at slaaer man Takten paa hveranden Accent — det vil altsaa sige paa Dipodiernes normale Hovedaccenter, — i Linierne:

Du **Troens** rette **Fugl,** | Som **bier** efter **Juul,**
Og **kun** i Aarets **Skumring** holder **inde** (Richardt.)

er det i Virkeligheden det katalekte Tetrameters Princip, man gjennemfører[2]). De to første Linier danne Hemisticherne i en falsk Alexandriner, der med al Magt stræber efter at danne en constant Midter- og Endepause; alligevel bliver

---

[1]) Daktylens Forhold er her som overalt eiendommeligt, idet dens fem- og sexfodede Aggregater lade sig opfatte som Vers, selv om de indeholde Pauser; see Exemplet I, S. 219—20, B a, α; jfr. II, S. 201.

[2]) Man sammenligne med de nysanførte Linier Begyndelses- og Slutningslinien i den diiambiske Strophe:

Endnu har jeg dog Ild, endnu har jeg dog Aand,
Trods Alt, hvad jeg præker om Fornuften;

efter det hele System (ɔ: efter den femfodede Linies Slutning) Pausen aldrig bestemt, hvilket har sin Grund i, at Øret ikke vil finde sig i en saa uhyre Pause, som Principets Gjennemførelse kræver, og som vilde svare til tre hele Iamber. Vi have her et Forhold, der er lige stik modsat det, som finder Sted ved Forbindelser af trefodede Vers; ved disse tillader nemlig Iamben Dannelsen af en bestemt Pause, medens den tilsvarende ved Trochæen bliver for lang til at kunne taales[1]). Ved de Stropheformer, som danne trochaiske Modbilleder til den af Richardt nys anførte iambiske:

Grøn er Vaarens Hæk, | Kaaben kastes væk,
Jomfruer sig alt paa Volden sole;
Luften er saa smuk, | Deres Længselssuk
Kjendes let paa deres Silkekjole (Poul Møller.)

ligesom ogsaa den af Oehlenschläger benyttede, S. 230 anførte Strophe, er Pausen mærkeligt nok bestemt; det har sin Grund i Trochæens tidtomtalte Tilbøielighed til at emancipere sig fra den dipodiske Inddeling. Mellem og efter de trefodede Linier findes nemlig her sletingen Pause; scanderes de i Sammenhæng med den følgende femfodede, vil det vise sig, at man gjør dennes kvindelige Udgang til en metrisk „Überlänge" og lader et Taktslag falde paa sidste Stavelse, eller, hvor Lydforholdene forbyde det, efter denne; derved blive Strophens fire Hovedsystemer alle sexfodede[2]).

Endnu kan jeg kurre som en Due paa din Haand
Og svinge som en Ørn mig i Luften;
Endnu kan i Sang jeg forherlige dit Navn
Trods Livets de kummerlige Pligter —
Og derfor skal du kysse mig og tage mig i Favn
Og føle, at du elskes af en Digter (Kaalund.)

Den første af disse Linier har jeg forhen charakteriseret som en Feil, forsaavidt som rene Iamber ikke bør findes i diiambiske Vers; men selve Feilen viser her, hvor nær Rhythmerne ligge hinanden.

[1]) See første Deel, S. 182—4 og 189.

[2]) Man kunde fristes til at charakterisere disse Former, hvis rhythmiske Forhold ere saa exceptionelle som ingen anden dansk Versforms,

De her nævnte Former ere, som forhen omtalt, de eneste i snevrere Forstand organiske, som femfodede Vers danne med Vers af andet Fodantal. Med enkelte trefodede lade de sig imidlertid ret heldigt forbinde; det er i disse Former naturligt, at det kortere trefodede Vers danner det sidste Led; ogsaa denne Forbindelse see vi iværksat i Strophen:

Der staae igjen de taarnehøie Trolde
Med Taagedamp om Been;
Lidt efter lidt forsvandt de grønne Volde;
Her kneiser nøgne Steen (Oehlenschläger.)

Af tilsvarende Exempler dannede af andre Versfødder kjender jeg kun et enkelt, blandet-daktylisk Exempel:

Mai med springende Løv, med blinkende Draabe,
Rigt paa Blomst og paa Straa!
Golde Jord du dækker med blødeste Kaabe;
Goldest Jord er et Sind, der ikke tør haabe;
Did din Tryllestav naae! (Richardt.)

Ikkeheller veed jeg noget Exempel paa en enkelt trefodet Linie sat foran en femfodet.

Ogsaa med tofodede Vers lade femfodede sig forbinde; den store Længdeforskjel gjør dog let Strophebygningen bizar, om end ikke urhythmisk. I regelmæssigt vexlende Liniepar findes denne Form af og til; et iambisk Exempel er:

Hvorhen — hvorhen? Hvad søger du saa bange,
Vildfarne Sjæl?
Hvi maa du i de stille Dale gange
Saa tyst ved Kveld? (Ingemann.)

— som ægte tripodiske; alligevel modsiges dette afgjort af den femfodede Linies Accentforhold, der tenderer mod dipodisk Inddeling; her finder den selvsamme Vaklen Sted, som ved Hexametret nødte os til at opfatte Formen monopodisk. At Pausen desuagtet er bestemt, modsiger ikke denne Opfattelse; da det nemlig er hævet over al Tvivl, at der efter den femfodede Linie ellers altid findes en ubestemmelig Pause, er det let forklarligt, at denne undtagelsesviis under gunstige Forhold kan antage rhythmisk Bestemthed.

En hos Oehlenschläger forekommende Form:

Min Ære svandt, min Skjændsel blev tilbage;
    Mat er min Klage.
Jeg fandt det Skam at være Ægtemage;
    Nu er jeg mindre,
Og bittert raser Harmen i mit Indre —

viser Overgangen til μέτρον μέσον, i hvilken Form det smukt findes anvendt i et Digt af Emanuel Nyboe (Chr. Winther, Dansk Lyrik, Kbh. 1865):

Hvor er mit Kald? Mit Blik udmaaler ei
    Den dunkle Vei,
Det fjerne Maal, hvortil min Stræben stunder.
Hvorledes løse dig min Gjæld som Mand,
    Mit Fædreland!
Før i den lange Nat min Kraft gaaer under?

I den dalende Rhythme ere Exemplerne endnu sparsommere; et daktylisk findes anført Note 1 Side 177.

Paa den tofodede Linie foran den femfodede findes et bizart Exempel i 16 Liniepar hos Oehlenschläger:

    Det var i Nord
En Oldtidsskik, som Fremtid vil gjentage,
    Ved Vennebord
At hædre Fædrelandets skjønne Dage.

Bedre gaaer det an, hvor den tofodede Linie er en enkelt, som begynder et Hovedafsnit, helst selve Strophen:

    Kom tilbage!
Dø i dette Bryst og end dets Dage!
Hvilke Lænker binde sig da der? (Kruse.)

Alligevel bliver Forbindelsen, uden just at støde Øret som urhythmisk, af meget løs Natur. Bedst er Figuren benyttet af Heiberg:

Gjenlyd af det Ord, som her har tonet,
Gjenskin af det Lys, som her blev tændt!
Fyld vor Tanke, som mod Fortid vendt
Skuer mangen Landsmand laubærkronet.
Musers Hjem!
Du har fostret, du har udsendt dem.

I dette Tilfælde forhindre de foregaaende femfodede Vers den kortere Linie i at gjøre sig gjældende som dipodisk.

Hermed afsluttes denne Oversigt over de rhythmiske Forbindelsers Mulighed og deres Principer i de væsentligste Hovedtræk. Det fremgaaer af Undersøgelsen i dens Heelhed, at Trochæen i Dansk ogsaa for Strophebygningens Vedkommende er fattigere end Iamben og dens Muligheder mindre exploiterede. Vi kunne endelig som et Resumée fastslaae følgende almindelige Sætninger:

1. Strophen er efter sit rette Væsen ikke en vilkaarlig Sammenstilling af Vers, ligesaalidt som Verset er en vilkaarlig Sammenstilling af Stavelser; men begge ere organiske Heelheder, hvis indre Bygning skal fremgaae med Nødvendighed af og vise sig begrundet i Elementernes Natur.

2. Betingelsen for, at Leddenes Forbindelse i Strophen skal lade sig fornemme som begrundet, er, at disse ere eensartede, hvisaarsag den eneste Forskjel, der kan finde Sted mellem dem, er Forskjellen i Længde, ɔ: i Antallet af Fødder. Eensartetheden beroer for det Første paa lige Taktlængder, for det Andet paa Overeensstemmelse i den rhythmiske Bevægelse. Følgelig kunne hverken monopodiske Vers blandes med dipodiske eller Vers af ublandede Tostavelsesfødder med Vers af ublandede Trestavelsesfødder; ikkeheller kunne stigende Vers blandes med dalende. Dog er herved et bestemt Forbehold at tage, idet nemlig de normalt dipodiske Vers kunne blandes med normalt monopodiske, hvor det foregaaende Led er stærkt nok til at paatrykke et efterfølgende sit Præg; men dette forudsætter almindeligviis en meget betydelig Længdeforskjel mellem Linierne, der altid gjør Forbindelsen løs, uorganisk og meer eller mindre bizar, selv om den ikke just er urhythmisk. Skulle forskjelligartede

Vers af denne Slags, hvis Led kun differere lidet i Længde, blandes, — skulle saaledes femfodede blandes med fire- eller sexfodede, da beroer Muligheden derfor udelukkende paa det Talent, hvormed Versificatoren i det ene eller i det andet Vers formaaer at udviske Charakteren, — Noget, som ikke paa Forhaand lader sig bestemme ved Regler, men som ganske vist er overordentligt vanskeligt og i Reglen mislykkes. Fremdeles bemærkes, hvad I. S. 189 er omtalt, at tofodede Vers, skjøndt i Reglen dipodiske, let gaae over til monopodiske.

3. Hvor de rigtige Forhold i Henseende til Taktlængden og Bevægelsesretningen ere iagttagne, ere desuagtet ingenlunde alle Forbindelser lige gode. Til Grund for Strophebygningen maa ligge en i de enkelte Leds Natur begrundet, let overskuelig Plan, ifølge hvilken Versene combineres til mindre rhythmiske Heelheder, der igjen lade sig organisere til større, som enten selv udgjøre den endelige Strophe, eller som atter ved deres Forening constituere denne. Disse mindre og større rhythmiske Aggregater, som bestaae indenfor Strophen, maae enten være fuldkomment eens, eller dog det ene dannet af det andet ved en meget simpel og letfattelig Afledningsmaade.

4. I Combinationen af Strophens primære Element, Linieparret og dettes Afledninger, opnaaes størst Virkning ved at forbinde Vers af ulige Længde. I denne Forbindelse er det overalt naturligt at lade det længere Vers gaae foran det kortere, og i saa Fald opnaaes den høieste Grad af rhythmisk Velklang ved at lade Differentsen mellem dem indskrænke sig til det mindst Mulige. Almindeligt taales de kortere Linier kun i Begyndelsen af rhythmiske Hovedafsnit foran de længere, bedst i Begyndelsen af selve Strophen.

5. Den simpleste Stropheform, som overhovedet Grundlaget for al strophisk Bygning, er Linieparret; hvor dette dannes af Tetrametre, giver det den fireliniede Strophe, som er den hyppigst forekommende. Denne, som er den simpleste af de Stropher, hvori de under 4. angivne Principer lade sig virkeliggjøre, er den eneste Grundform, som i nogen væsentlig

Grad er modtagelig for Udvikling, idet den paa Grund af sin Simpelhed og Velklang taaler utallige Afændringer uden at miste sin organiske Eenhed. Af dens fire Linier er det den første og tredie, som danne de egentlige og væsentlige Evolutionsmomenter, idet de lade sig baade forfoldige og midtdele efter en vid Maalestok. Saaledes dannes ved den enes Evolution den femliniede, ved begges den sexliniede Strophe i dens simpleste Form; ved Combinationen af den fireliniede med den halve sexliniede dannes den almindeligste syvliniede, o. s. v. De Fremgangsmaader, hvorved den fireliniede Grundstrophe rhythmisk — altsaa foruden ved Riimslyngning — lader sig variere, ere følgende:

a. Ved den nævnte Evolution af de ulige Linier, Fordobbling, Halvering, o. s. v.

b. Ved Tilføielse af eensformede Liniepar (Halvstropher af den oprindelige Strophe) til dens Slutning eller af en enkelt Linie, der er af samme Form som de længere, og i begge Tilfælde ved ny Evolution af disse.

c. I Stropher, hvor alle Linier have det samme Arsisantal og kun vexle med kvindelig og mandlig Udgang, og hvor ingen Evolution, men ialtfald kun en Forøgelse af Linieparrene har fundet Sted, kunne de enkelte Linier i en, to eller tre af disse skifte Plads.

d. I Stropher af Dimetre ved yderligere Forkortning af de to korte Linier til Monometre.

e. Hvor ingen saadan Forkortning har fundet Sted, ved Indskud af Monometre (μέτρον μέσον) imellem Linieparrenes Elementer. —

Disse Regler, der alle umiddelbart have Dimetret for Øie, finde — mutatis mutandis — Anvendelse paa alle Former. Alle andre Forandringer give uorganiske og urhythmiske Forbindelser eller i bedste Tilfælde dog Former af ringere rhythmisk Skjønhed.

IV. En anden Bemærkning er af prosodisk Natur og hører hjemme blandt de under Afsnittet „Accent og Kvantitet“ opstillede Regler; men Udviklingens Gang har medført, at den først her kunde fremtræde som Conclusion.

Allerede tidligere har jeg paaviist Nødvendigheden af i Dansk at lade Benævnelsen „Spondee“ indskrænke sig til at betegne en Dobbeltarsis, saavelsom Umuligheden af at betegne Hexametrets Tostavelsesfødder som Spondeer. Men fordi Betegnelsen i dette sidstnævnte Vers er absolut meningsløs, maa man blot ikke indbilde sig, at den Fordring, som ligger til Grund for Fastholdelsen af denne, ikke ligefuldt staaer ved Magt. Deraf, at Foden er en Trochæ og ikke en Spondee, følger ingenlunde, at en hvilkensomhelst dalende Tostavelsesfod i sin Egenskab af Trochæ skulde være paa sin Plads i Hexametret. Tvertimod er Tallet paa de tilladelige Fødder af denne Art i Dansk forholdsviis overordentlig ringe.

Det er forhen viist, at Trochæens Hastighed varierer mellem 90 og 110, Daktylens mellem 75 og 95 Slag i Minuttet; begge have altsaa et Fællespunkt mellem 90 og 95. Det fremgaaer heraf klart, at man, hvor Trochæen dominerer, kun kan anvende de allerletteste Daktyler, omvendt hvor Daktylen dominerer, kun de allertungeste Trochæer, og at følgelig lette Trochæer ere en reen Uting i Hexametret. Saa simpelt Forholdet end er, har det dog stadigt voldet Metrikerne stort Besvær. Visse tydske Metrikere, som have indseet, at de for „Spondeen“ gjældende Regler vare for drakontiske[1]), de for Trochæen gjældende for løse, have hugget Knuden over ved at sige, at i Hexametret ingen anden Tostavelsesfod end „Spondeen“ bør taales, i de „lettere“ daktyliske Versemaal derimod Trochæer kunne anvendes, og støtte denne Paastand paa Exempler fra de ufeilbare Grækeres Odedigtning. De stakkels Daktyler ere her stillede ligesom den Mand, der i den ene Ende af sin Lade skulde dømmes efter slesvigsk, i den anden efter jydsk Lov. Men at trække Kridtstreger er ikke at systematisere.

---

[1]) Vil man have et Exempel paa et „rigtigt“ Hexameter med rigtige „Spondeer“, saa lyder det:

Otte Metaller er hyppigst i Brug og er Alle bekjendte:
Guld, Sølv, Tin, Bly, Jern (Staal), Zink, samt Kobber og Kviksølv.

Hvorvidt Ubekjendtskabet med det virkelige Forhold gaaer, kunne Hundreder af Exempler, hentede fra vore meest udmærkede Versificatorer godtgjøre. Det vilde sagtens være gjørligt at citere slige Feil af mine egne, tidligere udgivne Arbeider; men jeg vælger med Flid hellere et Exempel fra en ulige større Mester i Sprogbehandlingen, nemlig Richardt; Misgrebene ere her ingenlunde flere eller større, men blot mere iøinefaldende. Af det paagjældende Digt lyder første Strophe (Stregerne angive blot Fødder):

Mai med | springende | Løv, med | blinkende | Draabe,
    Rigt paa | Blomst og paa | Straa,
Golde | Jord du | dækker med | blødeste | Kaabe;
Goldest | Jord er et | Sind, som | ikke tør | haabe;
    Did din | Tryllestav | naae!

I første Linies første og tredie Fod have vi her to ulastelige Trochæer. Ordet „Mai“ er paa Grund af den stødtonede Vocal meget kort; men den stærke Vægt, der falder paa det, tillader Fremsigeren ved Accentueringen nogenlunde at raade Bod derpaa ved at meddele det i Intensitet, hvad det fattes i Extensitet, — Noget, hvorved Øret trods Taktlængdens Korthed illuderes. „Løv“ indeholder en lang Vocal og et blødt v, som Stemmen kan dvæle paa; Theserne dannes i begge Trochæer af Præpositionen „med“, hvis bløde d ogsaa muliggjør nogen Dvælen. Paa begge Steder er der desuden tilstrækkeligt Ophold mellem Eenstavelsesordene til, at Pauserne kunne bidrage til at give Foden den rette Længde. Anden og fjerde Fod ere to Participier, der danne meget lette Daktyler. Verset er saaledes aldeles upaaklageligt.

I næste Vers findes Fødderne „Rigt paa“ (— ⏑) og „Blomst og paa“ (— ⏑ ⏑). Sættes „Rigt“ $\leqq$ „Blomst“, vil en simpel Subtraction kunne sige En, at „og“ i den sidste Daktyl er formeget; slige Feil ere hyppige og høre langtfra til de værste. I den tredie Linie maa det derimod falde Enhver i Øinene, at „Golde“ (— ⏑) er en meget for let Trochæ, og endnu mere

paafaldende bliver Feilen ved, at „goldest“ er stillet lige nedenunder, repræsenterende den samme Fod i den samme Forbindelse.

I næste Strophes Lin. 3 og 4 findes den samme Feil i en endnu mere slaaende Form:

Fattig | Fugl finder | Ly hos | Birken og | Linden;
Fattigste | Fugl, du | Sjæl, som | tumles af | Vinden,
Følg den | vingede | Sværm!

Dette er ligefrem at udfordre den sunde Fornuft. At en saa dygtig Versificator som Richardt kan troe, at „Fattig Fugl“ og „Fattigste Fugl“ kan udfylde den selvsamme Plads i to eensbyggede Linier, viser, hvor mærkelig Manglen paa Theorie er selv hos vore meest udmærkede Forfattere.

Tredie Strophe begynder:

Drengen har Anemoner længe plukket.

Man maa formeligt her speculere lidt for at finde Ligheden med Digtets første Vers og faae ud, at Linien er tænkt:

Drengen | har Ane- | moner | længe | plukket.

Bortseet fra, at Arsis i Versets anden Fod savner al Kraft, dannes første, tredie og fjerde Fod af Trochæer, som, efterat Øret har vænnet sig til den rhythmiske Vægt i de to foregaaende Stropher, ved deres Lethed blive aldeles afmægtige.

En anden, analog Feil, og en om muligt endnu grovere, bestaaer i at anvende for lette Stavelser i Dobbeltarses (den ægte Spondee). Iagttagelsen af, at Bevægelsen i alle Dipodier, — ogsaa i den ægte Spondee, som er en forkortet Dipodie — er dalende[1]), har altfor ofte fristet vore For-

[1]) De Ordfødder, som afgive de bedste Dobbeltarses, kunne derfor altid i Hexameter og Pentameter optræde som Trochæer:

Midt paa en oprørt Sø ved Midnats Maanebelysning (Hertz.)

En Fiskerbaad henglider paa det oprørte Vand (Hauch.)

fattere til praktisk at begaae den omvendte Feil af den, som man theoretisk begaaer ved i Hexametret at gjøre Trochæen til en Spondee, idet de nemlig virkelig have gjort den ægte Spondee (eller dennes Elementer) til en Trochæ (eller dennes Elementer). Feilen er under Nibelungenverset oplyst ved en Mængde Exempler; det maa være Nok her at minde om Winthers

Mellem Kvinde og Mand.
— ⏑ — — ⏑ —

Det er derfor sagtens ikke overflødigt at søge at give Regler for, hvilke Lydforbindelser der rigtigt kunne danne de nævnte Figurer, og hvilke ikke. Det maa dog herved forud bemærkes, at enhver Classification af den Art, som her skal forsøges, kun gjælder i sine største og groveste Træk og nødvendigt maa blive af meget uvidenskabelig

---

Og suge Gift af Maanen i Midnattens Stund (Samme.)
— — ⏑
Stedet, hvor Gildet blev holdt; en sneehvid skinnende Bygning
— ⏑ (Hertz.)
Fiskene modtog Signe med sneehviden Haand (Oehlenschl.)
— — ⏑
Venligt, Sorø, dit Aasyn leer, blyfærdig du titter (Samme.)
— ⏑
De stærke Nordens Kæmper, deres Aasyn og Art (Samme.)
— —
Træet, hvor Hagbarths Død vidner om Kjærligheds Magt (Samme.)
— ⏑
Hagbarth og Signelil ei meer i Aftenglød (Samme.)
— —
Guldguul vægtige Lok bølger for duftende Vind (Samme.)
— ⏑
Som Kornblomster smile mellem guldgule Straae (Winther.)
— —⏑
Triner nu glandsfuld frem med sine dristige Blik (Oehlenschl.)
— ⏑
Dens Øie, sært veemodigt og glandsfuldt og stort (Winther.)
— —
. . . vandt sig en dunkel
Vedbendranke til Himlen; om Aarerne vikled som Tang sig
— ⏑ (Oehlenschläger.)
Og Vedbend og Pinie, der staae i Markens Furer (Hertz.)
— —
Dernæst kvægende Viin fra Europas sydlige Lande (Oehlenschl.)
— ⏑
Den Gjerning og den Ære han dernæst mig bød (Ploug.)
— —

Natur, at Grændselinierne mellem de forskjellige Classer intetsteds ere exacte Bestemmelser eller lade sig drage med Sikkerhed, og fremfor Alt, at det Eneste virkeligt Afgjørende for Ordenes metriske Anvendelighed er selve Lyden uden ringeste Hensyn til Betydningen. De følgende Regler maae derfor ikkun betragtes som en reent praktisk Veiledning til Selvtænkning for hver enkelt Læser, ikke som nogen almeengyldig, exact videnskabelig Rettesnor.

Som Dobbeltarses kunne bruges:

1) Alle Sammensætninger af to Nomina, i hvilke begge de oprindelige Hovedaccenter støde sammen, og hvoraf den sidste har holdt sig som en meget stærk Biaccent: Havbred, Solvogn, Dagskjær, — Storværk, Fuldmagt, — steenhaard, guldguul, — sortblaa; ogsaa Sammensætninger af lignende Ord med et forudgaaende Talord, Trekløver, syvfold, tvetunget, — med Participier: riimdækt, bjergtagen, guldfarvet, steensat, — fiirdeelt; ogsaa de meest poetiske Sammensætninger af samme Ord med andre Verbalformer, knæsætte, voldføre, o. s. v. Hertil kunne føies mangfoldige Ord, der ikke i Dansk vise sig som umiddelbart sammensatte, forsaavidt som den ene Rod (eller undertiden begge) ikke findes i Sproget som selvstændigt Ord eller er fordunklet eller kun har holdt sig i en ganske eensidig Betydning, der er uforenelig med Sammensætningernes: Tvedragt, Grønsvær, Vilkaar, Almue, sortladen, nyfigen, fjorgammel, fredsæl, ydmyg. o. s. v., — Ord paa „-mod“ som Armod, Veemod, Hovmod; — Ord paa „-dom“ og „-skab“. Exempler paa Brugen af de tydeligt sammensatte Ord ere i Masse anførte under Nibelungenverset; for de sidstnævnte Classers Vedkommende anfører jeg endnu:

I Gurve Rosenhave paa Grønsværet stod (Winther.)
Men han var vild og flygtig som Kornmod i Høst (Samme.)
Hr. Peder og Jens Due i den nyfigne Kreds (Samme.)
Hun mødte ham med Rødmen som sin Brudgom en Brud
(Samme.)

Med ydmyge Lader, men med listige Blik (Samme.)

Lig Afgrundens Hilsen paa Ondskabens Værk (Samme.)

Man meente, han forstod sig paa Trolddommens Kunst (Hauch.)

Men selv var hun en Skjoldmø i Ungdommens Vaar (Oehlenschläger.)

Til denne Klasse slutte sig endvidere adskillige fra Tydsk indførte, meer eller mindre forvanskede Ord, Jomfru, Buxbom, Skarlagen; fremdeles en stor Mængde Navne, hvis Sammensætning stundom er fordunklet og hvis Etymologie er uklar, men hvor Biaccenterne desuagtet have holdt sig. Det gjælder først og fremmest om de ældre gothisk-germaniske, Kriemhilt, Guntram, Sigfried, Ragnhild, Asbjørn (ikke Esbern), o. s. v., endvidere om endeel af nyere Oprindelse, saavelsom om mange Dyre- og Plantenavne: Dompap, Solsort, Rørdrum, Engsnarre, — Valmue, Revling, Veibred, Krapavl (Abild). Exempler ere:

Jeg vaagned i ęt spydfast Skarlagens Tjeld (Richardt.)

Og Jomfruen modstod ei Ungersvendens Bøn (Winther.)

Du rider paa din Skinfax ved høilyse Dag;

Paa Hrymfax om Natten forfølger jeg mit Vrag (Oehl.)

Han steg i Høielofte, hvor Hlidskjalfen stod (Samme.)

Fra de holsteenske Grever det gik den lange Vei (Winther.)

Mit Storstuegulv er af Flensborgersteen (Samme.)

Paa Krusemynten gynged en Dompap sig blødt (Samme.)[1])

---

[1]) Jeg bemærker endnu engang, at selv i denne Klasse, hvori de bedste Dobbeltarses findes, er der stor Forskjel mellem Ordene indbyrdes, og at dette beroer paa deres Lydgehalt. Den Dobbeltarsis, som findes i Verset:

Imellem isgraae Fjelde min Trævugge stod (Richardt.)

2) Nomina og Verber med præpositionelle og adverbielle Forstavelser, paa hvilke Hovedaccenten falder, saavelsom med Forstavelser dannede af uadskillelige Partikler, hvis Rodord ikke findes selvstændige i Sproget: Afgrund, Afglands, Forklæde, Baghold — gjenfødt, udslaget, — mistroe, vanhelde, undkomme. Dog maa herved bemærkes, at de med Præpositionen **i**, med Partiklen **bi** og med det benægtende **u** sammensatte Ord ikke formaae at fylde deres Plads uden efterfølgende stærk Position. Exempler ere:

Og sænker brat sin Steenvæg i Afgrundens Grav
— — ◡
(Aarestrup.)
Er en Afglands, der stiger fra en indviet Skat (Welh.)
— — — — ◡
Med den henrykte Trækning i sin Nakke, i sin Skulder
— — ◡
(Hertz.)
Hang, blodig under Bugen, med udstrakte Been (Oehl.)
— — ◡
Sit Forklæde svøber hun med Gysen om sin Arm (Winther.)
— — ◡
Stod mellem dem dog Ængstelsen med nedslagne Blik
— — ◡
(Samme.)
Der skal du dig afføre det Vanhelliges Dragt (Samme.)
— — ◡ ◡
I Herrens Navn! luk op for en vansmægtet Mand (Samme.)
— — ◡

Ogsaa i denne Klasse findes nogle tildeels fordunklede tydske Former:

Fornemme og Ringe til St. Hans-Aftens Fest (Winther.)
— — ◡
Med megen Suk og Kyssen tage Afsked i Ro (Samme.)
— —
Et Flammeblus saa atter ham til Ansigtet steg (Samme.)
— — ◡

---

er af langt ringere Beskaffenhed end den, som findes i Linien:

Der svømmed hvide Svaner paa det speilklare Vand (Hauch.)
— — ◡

Fremdeles bemærkes, at der findes Sammensætninger som „Bryllup", hvis Fordunkling skriver sig fra en meget seen Tid, og som dog ere aldeles ubrugelige som Dobbeltarses.

Øiensynligt for svag er Positionen efter det benægtende **u** i Verset:

Og lurede i Skyggen som et Udyr paa Rov (Welhaven.)
— —

Ligeledes efter Forstavelsen **bi** i Verset:

Paa Bilæggerovnen og det suulbesatte Bord (Holst.)
— — ⌣ — ⌣

Sammensætninger af Pronominer, Præpositioner og Adverbier indbyrdes ere ved deres Mangel paa logisk Vægt noget matte; ubrugelige ere dog ikke Ord som: bagfra, fremfor, dernæst:

Den Gjerning og den Ære han dernæst mig bød (Ploug.)
— —

Derimod har Figuren langt fra Brede nok i Verset:

Min Sjæl paa sine Vinger stræbte opad med Magt (Winther.)
— —

3) Nomina, hvis sidste Stavelse dannes af en kraftig Afledningsendelse, der uden at forekomme som selvstændigt nomen i Sproget dog udtrykker et substantivisk eller adjectivisk Begreb, og som følger umiddelbart efter Rodordets betonede Stavelse. Saadanne Endelser ere **-ning**, der har den fornødne Vægt overalt, hvor **n**'et ikke er dannet ved Fordobbling eller Assimilation eller hører til Roden (ligegyldigt om det i sidste Tilfælde skrives **nd**). Bedst er det med foregaaende stærk Position, Hærdning, Styrkning, Styrtning, Reisning, Mørkning; ligeledes med foregaaende forskjellig Consonant, der ikke er haard[1]), Lavning, Huulning,

---

[1]) Man kunde undres over, at jeg i dette Afsnit bruger Benævnelserne „haard" og „stum" imellem hinanden; det skeer imidlertid med velberaad Hu, idet jeg ved den første Betegnelse kan udelukke **b** og medtage **f**; den sidste Consonant kunde ganske vist med Føie betegnes som „stum", da Stemmebaandene ikke svinge ved dens Udtale, men bliver det i Almindelighed ikke, hvisaarsag jeg har villet undgaae Betegnelsen, navnlig da denne i saa Fald maatte udstrækkes til ogsaa at gjælde **s**. Naar jeg ovenfor bruger „haard" og ikke „stum", er det fordi **b** efter lang Vocal endnu giver brugbare Forbindelser, Væbning, Aabning, Støbning.

Dagning, Rømning, Svingning; mindre godt er Træfning. Slutning, Stopning, Slukning; ikkeheller er det heldigt, hvor en stødtonet Vocal gaaer umiddelbart foran Endelsen, Roning, Skraaning; bedre er det tydske Vaaning. Meget uheldige ere Konning, Mønning, Dønning, Spænding, Brænding. Følgende Exempler vise den rette Anvendelse:

De standsed der og toge Forfriskning og Ro (Winther.)
Sit søde Suk udaanded i hver Luftning, der kom (Samme.)
Vel rustet og vel taklet, med Ladning ombord (Ploug.)
At riste Dødens Runer i de Hedningers Bryst (Hauch.)

Uheldige ere:

Sødt toned da Musikken paa Konningens Vink (Winther.)
Ifald mit Skib blev sænket i Brændingens Grav (Ploug.)

Fremdeles Endelsen **-ing**, bedst med foregaaende stærk Position, Lindring, Hindring, Vandring; ogsaa med foregaaende to Consonanter, hvoraf ingen stumme, Høvding, Arving, Skumring, Gamling, Avling, ikke godt Fordobling, Skifting; taalelig godt med foregaaende enkelt, ikke stum Consonant efter lang Vocal, Næring, Væring, Iling, Kuling. Uheldige om ikke ubrugelige ere de Ord, hvori en enkelt (fordobblet) Consonant følger efter kort Vocal, Surring, Spærring, Skimming, Skrælling, Kylling (ogsaa skrevet **ld**, Gilding, Hylding; **nd** er alt omtalt); reent umulige, hvor denne Consonant er stum, Kjetting, Klipping. Gode Exempler ere:

Den Tale er et Stigbord fra Begeistringens Elv (Winther.)
En Mumlen gik blandt Folket af Beundring og Trods (Samme.)
Og Dæmringen ruged over Skov, over Vang (Samme.)
Da slog hun op en Latter, saa Hvælvingen skjalv (Oehl.)

Thi Gamlingen i Hallen er en Ildgjerningsmand (Welh.)

At roe med tvende Aarer og i Kulingen frisk (Winther.)

Uheldigt er paa Grund af Stødtonen:

Den hjælpe skal at give Forklaring derpaa (Winther.)

Endvidere Endelsen **-hed** med foregaaende to eller tre Consonanter, Barskhed, Skarphed; ogsaa med foregaaende enkelt efter lang Vocal, Døvhed, Blidhed, Snarhed, noget mindre godt efter kort, Stumhed, Lamhed; misligt, hvor den foregaaende Consonant er stum, Træthed. Slaphed; høist uheldigt med kort Vocal umiddelbart foran Endelsen, Frihed, Blyhed, Raahed; taaleligt derimod med foregaaende Diphtong (j), Høihed. Brugbare Former findes i Versene:

Bevægelsen er ophørt, jer Stilhed er Død (Oehlenschläger.)

Da straalede hans Ansigt med Høihed og Ro (Winther.)

De bedste Forbindelser af denne Art har jeg aldrig fundet benyttede; Winther har etsteds:

Al Barskhed var som veiret af Ridder Peders Aand.

Verset havde været bedre, om det havde lydt:

Al Barskhed var veiret af Ridder Peders Aand.

Fremdeles den adjectiviske Endelse **-bar,** der altid har foregaaende tilstrækkelig stærk Position: brændbar, ærbar, agtbar, frugtbar:

Er ikke livfrembringende og frugtbart dens Skjød (Hertz.)

Men Karen, lige deilig og ærbar og tro (Winther.)

Endelsen **-som,** bedst med foregaaende to Consonanter eller een, som ikke er stum, eller en stum, der følger efter lang Vocal: tænksom, vagtsom, — varsom, rædsom, voldsom, — stræbsom; mindre godt med stum Consonant efter kort

Vocal, noksom, snaksom eller med Endelsen følgende umiddelbart efter lang Vocal, grusom, blysom:

Saa nynned han og løste med den varsomste Haand
— — ◡
(Winther.)
Saa surred de, saa bandt de under voldsomme Greb
— — ◡
(Samme.)
Og mens han suged Øllet i langsomme Drag (Samme.)
— — ◡
Tidt hørte man ved Stranden hans selsomme Sang (Hauch.)
— — ◡
Fordi han havde frelst ham fra saa grusom en Død
— —
(Winther.)
Med blysomme Øine har bønhørt mit Suk (Samme.)
— — ◡

Endelsen **-lig,** bedst med foregaaende stærk Position eller enkelt Consonant efter lang Vocal: høstlig, rødlig, daglig, brunlig, vanlig, daarlig; ogsaa med ikke-stum Consonant efter kort Vocal, venlig, herlig; mindre godt med forudgaaende stum Consonant eller blot lang Vocal, som slutter Rodstavelsen, natlig, liflig, rolig[1]). Heelt forkastelige ere Ord af denne Form med forangaaende kort Stavelse og Fordobling af l'et, villig, billig, skjellig. Exempler ere:

Thi Fjenden hærged Landet; den fjendtlige Hær (Holst.)
— —◡
Og Gjøgen stadigt kukker sin eenlige Sang (Winther.)
— —◡
Der dandser Alfefærden om den rolige Ild (Welhaven.)
——◡
Da stammede jeg sagte: Den lifligste Drik
— — ◡
Ei kvæge kan mit Hjerte som dit venlige Blik (Winther.)
— —◡

Uheldigt er:

Og sænker sine Grene mod den hellige Plet (Welhaven.)
——◡
Af utallige Sværde blev hørt en Hvislelyd (Oehlenschl.)
◡ — —

---

[1]) Er denne Vocal stødtonet, som i Ordene urolig, umulig, bør Ordet aldrig bruges.

Endelsen **-ig**, bedst med foregaaende tre Consonanter, kunstig, tørstig, eller med to, hvoraf ingen haard, værdig, vældig, fyldig, spændig; mindre godt i Tilfælde af, at den sidste er haard, efter lang Vocal, — artig. — eller med lang Vocal i Rodstavelsen, som efterfølges af et enkelt **d**, **v**, **s** eller **r**, mødig, evig, døsig, rørig[1]); end mindre godt med een eller to haarde Consonanter foran Endelsen, som følge efter kort Vocal, hurtig, prægtig, kraftig, trøstig, lystig. Aldeles utilladelige ere Ord med kort Rodstavelse endende paa en Consonant, som fordobbles, snurrig, fiffig, trodsig, vittig, flittig. Gode Exempler ere:

De vendte deres Gangere heel kunstigt omkring (Hauch.)

At svinge over Valen det vældige Skaft (Welhaven.)

Mindre godt:

Med ydmyge Lader, men med listige Blik (Winther.)

Heelt forkasteligt:

Saa seer hun paa sin Moder med fiffige Blik (Samme.)

Det behøver neppe at bemærkes, at Ord som snorlige, sindrig, løvrig, høre hjemme under Classe 1 og have langt stærkere Biaccenter.

Den substantiviske Endelse **-sel** skal endelig nævnes; tilnød kan den fungere som Arsis, hvor en hørlig Consonant gaaer i Forveien. Ord som Fængsel, Længsel, Glemsel, Skaansel, Varsel, Brændsel, — ere i Nødsfald brugelige (selvfølgelig dog aldrig i Formen „Glemselen“ o. s. v. saalidt som med den bestemte Artikel „Fængslet“); Ord som Fødsel, Blusel og Trusel burde aldrig bruges som Winther har gjort i Verset:

Af Blusel og Angst var hun nær ved at døe.

Jeg vil dog tilraade at undgaae Anvendelsen af denne Klasse som Dobbeltarses.

---

[1]) Ulydig, uafhængig, o. s. v. ere paa Grund af Stødtonen utilladelige.

Endelsen -isk er i de fleste Tilfælde ubrugelig paa Grund af forudgaaende Stødtone og utilstrækkelig Position. Tilbage staae nogle Lands- og Slægts- eller Partinavne som brugelige; velfisk, frankisk, maurisk, indisk, lade sig vel anvende; „gothisk“ er ikke godt; „russisk“ heelt ubrugeligt.

4) Som Dobbeltarses ere fremdeles brugelige alle Ord, i hvilke den Stavelse, som følger efter den stærkest betonede, har tilstrækkeligt stort Lydgehalt; dette gjælder bl. A. om en stor Mængde Ord, der vistnok oprindeligt henhøre blandt de under 1 sidst omtalte Kategorier, men hvis Sammensætning nu neppe er paaviselig. Nogle af dem have deres lydlige Analogier i Classe 1; det gjælder saaledes om „Løndom“, der forholder sig analogt med „Manddom“; til „Løndom“ svarer atter „stundom“; ligeledes forholder „Jorsal“ sig analogt med „Fensal“, o. s. v. Slige Ord ere fremdeles: Elskov, Avind, Glavind, Arbeid, Alvor, o. s. v. Exempler paa deres Anvendelse ere:

Hvor under Solen er jeg? I Jorsaleland (Richardt.)
Snart leged de med Spær og med Glavind paa Vang (Hauch.)
Hvi frygter da du Feige for Elskovens Bud (Oehlenschl.)
Og Kirkeklokken kalder til Arbeid Enhver (Richardt.)
Ei Daaden forekom ham som Alvor, men Spøg (Oehl.)

Paa dette Omraade maa selvfølgelig Enhver vide at finde den rette Grændse.

5) kan det endelig i Almindelighed siges, at den stærkest betonede Stavelse i ethvert selvstændigt Ord har Vægt nok til under gunstige Betingelser at kunne bære idetmindste en svag Arsis; Dobbeltarses kunne derfor dannes ved Sammenstilling, særligt af Eenstavelsesord:

Og drøvelig jeg kalder en Strid, selv en Seir (Oehlenschl.)
Men bedst som han spiller, da tier Gigen stil (Welh.)
Og ned maa I bryde eders stolte Ridderhuus (Winther.)

Det maa dog bemærkes, at jo mindre logisk Vægt der ligger paa Ordene, desto slettere bliver Figuren, og at deres Lydgehalt selvfølgelig er af væsentlig Betydning. Bestaaer den Stavelse, der kræves sat i Arsis, af en eneste kort Vocal, er den høist mislig; Præpositionen **i** er trods sin Charakteer af selvstændigt Ord baade ved sin Mangel paa Eftertryk og ved Manglen paa Lydgehalt næsten overalt ubrugelig, hvor den ikke netop er en Pausalarsis. I Linien:

Thi jeg er Kong Volmer, og Danmark er mit Huus
(Winther.)

kan „er“ ikke gjøre sig gjældende, tiltrods for at det ikke ganske fattes logisk Vægt. I:

Og faaer de lange Gjensvar fra Høi og fra Ur (Welhaven.)

er „og“ for svagt; i Linien:

Han staaer i Solnedgangen, i Glands og i Klang (Samme.)

gaaer Ordet end mindre godt an, fordi den Position, som fandtes i den foregaaende Linie, ikke findes her. I slige Tilfælde maa Øret selv vide at finde Grændsen mellem det Tilladelige og det Utilladelige; fremfor Alt maa i Dobbeltarses af denne Art Scansionen være bestemt og utvetydig.

Hermed ere de Maader angivne, hvorpaa en Dobbeltarsis kan dannes. Flere end de, som her ere deels angivne bestemt, deels henstillede som tvivlsomme, kan jeg ikke ansee for tilladelige; at drage Grændsen dybere, vilde være at autorisere alle begaaede Feil. Det maa dog erindres, hvad allerede tidligere er bemærket, at Alexandrinerens Dobbeltarses ere mindre udprægede end Nibelungenversets, og at man i dette Versemaal derfor kan tillade sig at gaae en Grad længere ned, hvad Accentstyrken hos den svage Arsis angaaer.

Det følger af sig selv, at alle de her nævnte Ord og Ordforbindelser i daktyliske (anapæstiske) Versemaal kunne fungere som tunge Trochæer (Iamber). De to første Classer ere igrunden sletikke brugelige uden som Dobbeltarses og mellem Trestavelsesfødder (see Noten S. 244—45); de andre

kunne meer eller mindre godt benyttes sòm almindelige Trochæer (Iamber)[1]). Som tunge Trochæer kunne endnu nogle flere Ord benyttes; disse ere:

1) I Almindelighed alle de Ord, som ved de for Dobbeltarses ovenfor under 3 anførte Regler ere opstillede som Undtagelser. Brænding, Frihed, trodsig, Fængsel.

2) Ordfodstrochæer, hvis to Vocaler ere adskilte ved tre eller flere Consonanter, mindst dog naar de ende paa det halvstumme e: Aftnen, Tærsklen, Muskler, Floskler, tystner, sagtner, hvirvler, forsker, gransker, vrinsker. Jo mere man betynger den sidste Stavelse ved efterfølgende Position, desto bedre lade Ordene sig anvende. Er den første Vocal lang, vil den i Forbindelse med to efterfølgende Consonanter (navnlig hvor den første er d eller g) ligesaagodt kunne fylde Thesisrummet; alligevel virke Ord som: Slagnes, Fædres, Smigrer, modnet, — kjølnes, — mindre kraftigt og illudere Øret mindre end de foregaaende. Er den første Consonant stum, — aabnes, — eller Vocalen kort, — stivnet —, befinder man sig paa Grændsen af det Utilladelige.

De bacchiske Amphibracher i diiambiske og de palimbacchiske Daktyler i ditrochaiske Vers kunne, hvad Vægten af de to tilsvarende Stavelser angaae, være en Smule lettere end de tunge Trochæer. Dette er tilsyneladende en Mærkelighed; man skulde vente det Omvendte, eftersom i ditrochaiske

---

[1]) Dog maa jeg i Modsætning til alle andre Metrikere, endog til Brücke, bestemt udtale mig imod, at man bruger de Ord, der i sig selv ere palimbacchiske Daktyler, som Kretikere. Brücke anfører som rigtige Versene:

Die Harnische der Kriegerschaar im hellen Glanz.
— ⏑ —

Die Hoffnungen des Glücks sind neu erwacht.
— ⏑ —

Det første er paa Tydsk endnu ulasteligt; men det sidste kan ialtfald kun passere som Licents; paa Dansk finder jeg de tilsvarende Former:

Bag Harnisket i mørken Vraa (Oehlenschläger.)
— ⏑ —

Hun ræd af Hvælvingen udiler (Samme.) —
— ⏑ —

fordømmelige; de maae neppe taales, men aldrig autoriseres.

og diiambiske Vers en Bistavelse stræber hen imod arsisk Charakteer; alligevel vil et Blik paa Tabellen I, S. 173—74 kunne løse Gaaden. Gjennemsnitshastigheden er for den enkelte Stavelse i de tunge Trochæer $\frac{1}{90.2} = \frac{1}{180}$ Minut; i de langsomste Daktyler derimod $\frac{1}{75.3} = \frac{1}{225}$ Minut; Hastigheden er her altsaa noget større. Ved disse kan man derfor gaae endnu en Grad længere ned og medtage:

Ord (særligt Præsens Participium) hvori Arsisstavelsen indeholder enten 1) en lang Vocal fulgt af en Consonant, hvorpaa man kan dvæle ved Fremsigelsen, bedst **d**, **g**, **v**: blødende, svævende, bragende, — tilnød **r**, **n**, **l**, **s**: Skarerne, Fanerne, svalende, knusende. Tonløse Explosiva (Gotherne) bør undgaaes. Eller 2) en kort Vocal efterfulgt af to Consonanter, hvoraf ingen er haard og den første ikke stødtonet. Bedst er det, naar den første er **d**, **g** eller **v** efterfulgt af **l**, **m**, **n**, **r**, (sprudlende, rødmende, kvidrende, — Skaglerne, Vognene, flagrende, Revle, favne, Davre), eller **l** (ld) med følgende **v**, blødt **g**, **m**, **n**, tilnød **r** (dr) og **s** (skjælve, vælge, falme, mildne, — Skuldre, hilse; ikke godt hjælpe, vælte, hvilke); **r** med følgende **g**, **d**, **v**, **l**, **m**, **n** (sørge, færdes, farve, perle, storme, værne; ikke godt skjærpe, korte, mærke); derefter tilnød **m** med følgende **l**, **n**, **r**, **s** (samle, komme, hamre, ramse; ikke godt trampe, klemte); Nasalen **ng** (n) med følgende **l**, **n**, **r** (svingle, svungne, Fingre; ikke godt tænke); **n** (nd) med følgende **l**, **r** (dr), **s** (handle, søndre, Prindser).

Som man af ovenstaaende Enkeltheder vil see, beroer Muligheden for at meddele den trochaiske Thesis (ɔ: Ordfodstrochæens, uden Hensyn til om Versemaalet er stigende eller dalende) en vis Brede ved Udtalen udelukkende paa de Consonanters Natur, som følge Arsisvocalen[1]). Ved det „bløde"

[1]) Hvor denne er stødtonet, er Umuligheden af at dvæle paa den given, da Stemmeridsen pludseligt lukkes ved Stødet, og Luftstrømmen derved for et Øieblik afbrydes; men da den eo ipso er lang, tilintetgjør den dog ikke heelt Breden i Ord som „Forskrívning", „Forhaábning", hvor to Consonanter følge efter den; „Forkláring" er derimod en slet Dobbeltarsis. Men hvor Stød-

d og **g** saavelsom ved **v** (f), **l**, **r** og **s** passerer Luftstrømmen uafbrudt Mundcanalen, og denne er kun meer eller mindre forsnevret; derved er en Dvælen paa Bogstavet muliggjort. Ved **n**, **ng** og **m** lukkes Mundhuulheden; men Luftstrømmen fortsætter sig uafbrudt gjennem Næsen, og Bogstavet vedbliver at lyde. Ved **b**, **p**, **k** (g) og **t** finder derimod en fuldstændig Afbrydelse af Luftstrømmen Sted; hvor derfor et af disse Bogstaver forekommer umiddelbart efter en kort Vocal, er det umuligt at dvæle paa Stavelsen uden ved at gjøre Vocalen lang, hvad der ved at alterere Ordlyden ligefrem gjør Vold paa Sproget; men selv hvor de forekomme som den anden Consonant, lægge de væsentlige Hindringer iveien for en fyldig Udtale af Ordet.

Absolut ubrugelige overalt, hvor der kræves en vis Brede af Stavelsen ere:

Alle Ordfodstrochæer med svage Endelser, hvis første Vocal enten er kort eller stødtonet, og som kun adskilles fra Thesisvocalen ved en enkelt Consonantlyd, ligegyldigt om denne skrives enkelt eller dobbelt, med et eller med to Tegn (Rødder, Natten, Sommer, lille, golde, begge, ikke, neppe, skinne, Kvinde, svinge, Maalet, Brevet, Dagen, Raadet, lyser), — eller ved to Consonanter, hvoraf den første er haard eller stum (agte, takle, gifte, hexe, skabte).

De sidst anførte Kategorier har jeg undladt at belægge med Exempler, fordi jeg anseer dem for tilstrækkeligt selvindlysende og et vidtløftigt Apparat mindre nødvendigt end ved de forrige. Som et enkelt Beviis instar omnium for Rigtigheden af det Sagte anfører jeg til Slutning den tidt citerede Strophe:

Mens Vintersolen daler bag sin rødmende Sky,
Min søde, lille Brud i det Fjerne!
Jeg sender dig en Hilsen fra den fremmede By,
En Hilsen med Aftenens Stjerne (Kaalund.)

---

tonen i et Ord som „gyldne“, endmere i Imperativer: favn, skjærm, bank, — efter kort Vocal falder paa en Consonant, bliver enhver fyldigere Udtale af Ordet en Umulighed.

Man vil heri see, at af Elementerne i de forekommende Trestavelsesfødder fylder „rødmende“ sin Plads ud, medens derimod den mellemste Stavelse i „fremmede“ er noget for let, hvilket i endnu høiere Grad gjælder om den tilsvarende i „Aftenens“. Fremdeles er i Linierne:

Hurtig over Bjerget paa flygtende Flod
Kom jeg henad Kveld til en brusende Flod (Heiberg.) —

af de to Daktyler „flygtende“ og „brusende“ den første noget let; den sidste fylder sin Plads bedre.

Mod de i det Foregaaende angivne Regler syndes tidt; men skal vor Versification nogensinde komme ud af det Uføre, der stadigt har sat Pletter paa Sprogets skjønneste Rhythmer, da maae de indsees og respecteres. I Tydsk høre Feil af den Art til Sjeldenhederne, selv hos de middelmaadigste Forfattere.

V. Endnu et enkelt Phænomen fortjener at omtales, nemlig Skilletegnspauserne. Det er en mærkelig Taabelighed at tale om „Cæsurer“ dannede ved Incision alene, medens man paa den anden Side troer at kunne placere det stærkeste som det svageste Skilletegn hvorsomhelst uden at alterere Rhythmen. Det Almindelige og ganske vist principielt Rigtige er at placere Skilletegnet ved Versets Ende; det kan imidlertid ogsaa anbringes midt i Linien, og i dette Tilfælde giver det undertiden en Versfod den rigtige Længde:

Den Skat, du søger og aldrig har seet (Hauch.)

Brücke (D. ph. Grundl. d. nhd. V. S. 56) siger, at dette maa passere som en Licents; men dette er neppe den rigtige Betragtningsmaade. Skilletegnspausen har sin — meer eller mindre bestemte — negative Kvantitet; den er aldrig = 0. Den er et berettiget Led i det naturlige Talesprog, et taust Element, ligesom Stavelsen er det lydende. Er en Versfod i og for sig tung, maa et Skilletegn kunne gjøre den umulig. Saaledes kan man ikke i Musikken anbringe tre Fjerdedeelsnoder i en $^3/_4$ Takt og dertil endnu føie en Sextendedeelspause; og Musikken og Sproget have i Takten det rhythmiske Grundlag fælles. Dog maa det bemærkes, at den gode

Declamation i paakommende Tilfælde er istand til at forkorte de fleste Pauser, idet man kan markere dem paa anden Maade end ved ligefrem at pausere, navnlig ved en Forandring i Stemmens Tonehøide.

Men overalt lader Pausen sig ikke ignorere. Det er klart, at man uden Vanskelighed kan læse en Linie som:

Slaget var endt paa den aabne Mark.

Siger man:

Slaget var endt; paa den aabne Mark
Holdt Ingen Stand imod Fjenden —

da er det endnu muligt at læse Linien taktfast. Men vil man med den rette Betoning læse, som Hertz skriver:

Slaget var endt. Paa den aabne Mark,
Der nylig gjenlød af Kampen,
Hørte man kun et Gisp, et Drøn,
Og en herreløs Hests Trampen —

saa vil Enhver kunne overbevise sig om, at enten den paagjældende Takt overfyldes, eller ogsaa faaer man sletikke Punctum'et til at gjøre sig gjældende som saadant; thi et Punctum er utvivlsomt en Pause af længere Varighed end et Semikolon. Versets metriske Correcthed maa her offres for den logiske, eller omvendt.

Paa dette Punct maa derfor et Princip slaaes fast. Med Erkjendelse af, at de større Skilletegnspauser have en Varighed, der ikke lader sig ignorere, maa man indrømme Forfatternes Ret til at bruge dem, ikke som Licentser, men som fuldtberettigede Figurer, som rhythmiske Led sideordnede med Stavelsen, og ansee dem for rigtigt anvendte, hvor den rigtige Takt kommer ud ved at tildele dem deres naturlige Minimumsvarighed. Paa den anden Side maa man være enig om at betragte den Versfod som feilfuld, hvori Takten kun kan komme ud ved i Declamationen heelt at tilintetgjøre Skilletegnspausen.

VI. Til Slutning blot nogle faa Bemærkninger om Rimet. Om denne Gjenstand er allerede sagt Meget og meget Godt; jeg henviser saaledes til Thortsens Afhandling derom (I, S. 218—58); et væsentligt Punct synes mig dog endnu ikke at være blevet tilstrækkeligt pointeret. Hvad Rimet i akustisk Henseende er og skal være, turde være altfor bekjendt til at kræve Omtale; Thortsen har udførligt drøftet dette Spørgsmaal. Rimet har imidlertid ogsaa sine æsthetiske Principer, som ikke ere blevne klarede med tilstrækkelig Skarphed; det viser sig blandt Andet i den Maade, hvorpaa Ukyndige ofte kriticere Brugen af visse Riim og særligt charakterisere dem ved Udtrykket „forslidte“.

Det er en nutildags som et Dogme fastslaaet Antagelse, hvis Rigtighed Ingen betvivler, at Rimene kunne blive og at visse bestemte Riim ere forbrugte; og dog er den aldeles falsk. Metrikerne sige, at man at den Grund bør stræbe efter Nyhed i Rimene; men denne Anviisning er i sine Conseqventser langt farligere end Brugen af traditionelle Riim. Riimforraadet er i ethvert Sprog begrændset og forøges ikke engang ved Nydannelser; naar Formerne som nutildags i Dansk saagodtsom ere udtømte, maa Alt, hvad der fremkommer af absolut Nyt, nødvendigt blive slet. Kunde Rimene virkeligt blive ubrugelige ved Brugen, vilde man snart have naaet det Stadium, hvor Riimkunsten blev umulig i Sproget.

Sagen er, at man ved denne som næsten ved alle metriske Paastande har forvexlet det Phænomenale og det Essentielle. Hvad man bør stræbe efter ved Rimene, er ikke Nyhed, men Naturlighed, ikke Qvantitet men Qvalitet; Kunstformernes Antal er nemlig altid begrændset og maa være det. Stoffet er derimod rigt nok, og det er mod dette, at Bebreidelsen for Fattigdom maa rettes, saaofte som Rimene synes forslidte. Naar Rimene „Hjerte“ og „Smerte“ ere blevne trivielle, da ligger det — bortseet fra, at denne Sammensætning nutildags er bleven en staaende (og „forslidt“) Vittighed[1])

---

[1]) Af Drachmann, der i „Dæmpede Melodier“ („Ad libitum“) satiriserer over disse Riim, ere de idetmindste sex Gange brugte, og dertil

— kun deri, at de binde Tanken paa en saa bestemt Maade, at den, udtalt et Par Gange, vanskeligt kan afvindes nogen ny Interesse.

Det er, som sagt, i Indholdet, at Nyhed og Friskhed bør efterstræbes; Rimet maa, hvor det er correct i akustisk Henseende, i æsthetisk ansees for godt, naar det — uden Hensyn til, om det er brugt før — i den givne Forbindelse er motiveret, det vil sige, 1) er naturligt for og 2) et væsentligt Led i denne. Det maa, hvor ikke en komisk eller piquant Virkning netop søges opnaaet ved Bizarreriet, hverken være søgt eller tilfældigt; det maa have logisk Vægt og derfor saavidt muligt indeholde Sætningens Hovedbegreb, — Pointen, hvor en saadan findes. Kæmpevisen, der m. H. t. Rimets Benyttelse, som til Technik overhovedet, i sine bedste Frembringelser repræsenterer Toppunctet af al Kunst, fremviser, trods sit i Forhold til det moderne Sprogs yderst begrændsede Riimforraad, aldrig Riim, der synes forslidte; det ligger simpelthen i, at Rimene altid ere tagne lige for Haanden og godt brugte[1]). Et Par Exempler kunne her være oplysende. Med Ordet „Sorg“ er man endnu værre faren end med „Smerte“, paa hvilket endnu ubrugte Riim lade sig finde; paa det førstnævnte rimer derimod kun det ene Ord „Borg“, der følgelig i vor Digtning er i høieste Grad „forslidt“. Hvor man imidlertid træffer det benyttet saaledes som i Visen om Knud af Borg[2]):

---

endda misbrugte som af faa Andre („Landsknægtens Vise“ af „Tannhäuser“). Rimene „Tillie“—„Villie“, hvilke han ligeledes (Fortalen til Overs. af Byrons „Don Juan“) behandler med Ringeagt, ere ogsaa at finde hos ham selv („Prindsessen og det halve Kongerige“, S. 21). Der er imidlertid ikke mindste Grund til paa denne Maade at stille løsrevne Riim i Gabestokken; afgjørende for disse er kun Forbindelsen, hvori de forekomme, og Misbrugen bør ialtfald ikke ophæve Brugen.

[1]) See Bemærkningerne i I. Deel, S. 109.

[2]) D. gl. F., 159, Fortalen; Isl. fornkv. 31, Fortalen; jeg citerer her Prof. Sv. Grundtvigs mesterlige, og for de her væsentlige Stropher aldeles ordrette Gjengivelse af den islandske Text.

Hvorlunde skulde jeg Konning vel
Over Landet være,
Om ikke mine Tjenere
De ville Jernet bære!

„Alle ville vi med dig fare
Og drikke Mjød i Borg;
Men Ingen vil være i det Raad
At gjøre Fruen Sorg“.

* * *

Mælte det liden Kirsten,
Hun var kun et Barn af Aar:
Var jeg saasandt min Faders Søn,
Den Latter dig skulde forgaae!

„Ti du kvær, Allerkjæreste min,
Og øg du ikke din Sorg:
Thi var du saasandt din Faders Søn,
End leved da Knud af Borg“.

eller som Rimet i den nyere Poesie er anvendt i Versene:

Vor Gud han er saa fast en Borg,
Han kan os vel bevare;
Han var vor Hjælp i al vor Sorg,
Vort Værn i al vor Fare
(Psalme, efter Luther.)

og hos Oehlenschläger i „St. Hans-Aftens Spil“:

Her seer I nu en Klippetop,
Hvoraf en Vandrer stiger op.
Paa Klippen staaer en rød Ruin,
Paa Porten skrevet er Latin,
Langt borte, Skriften er kun fiin.
Det er en gammel Ridderborg;
Saa taus den synker hen i Sorg
Og skuer underlig og blid
Tilbage i den svundne Tid,

Da Riddere med Brynjer blaae
Og skjønne Møer den om sig saae —

i slige Benyttelser ere Rimene ganske vist uopslidelige[1]).

Det gaaer med denslags Riim hartad som med de forbudne Qvintparalleller i Musikken: hvor en Schumann bruger dem, kan det være genialt; hvor en Fusker gjør det, bliver det altid en Feil. Der er ingen Grund til at forbyde Saadanne at leve og virke overeensstemmende med deres Natur; men ligesaalidt er der Grund til, at man nogensinde skulde overlade dem noget i Kunsten Brugbart som erobret Terrain.

---

[1]) Man kunde fristes til endnu som et Exempel, vel ikke paa Riim, men paa en Sammenstilling af de to Ord, der er lige ved at antage den bundne Form — at citere S. Kierkegaards berømte „Min Sorg er min Ridderborg". Forbindelsen er her mere et virkeligt „Tankeriim" end i noget af de ovenanførte Exempler.

Efterskrift.

Idet jeg seer tilbage paa det her fuldførte Værk, hvis Forarbeider have beskjæftiget mig i en Aarrække og hvis endelige Redaction næsten har optaget al min Tid i de sidste tre Aar, er det ikke uden Misfornøielse med Adskilligt deri. Omstændigheder, over hvilke jeg ikke har været Herre, have tvunget mig til at afslutte Arbeidet hurtigere, end jeg havde kunnet ønske; endnu under Trykningen have nyopdukkende Problemer foruroliget mig paa flere Omraader, hvori min Betragtning ikke havde fundet endelig Hvile. Af den Grund synes Noget mig at være forfeilet, Et og Andet ikke at være fuldt klaret. Imidlertid vilde det vel sagtens være noget Uhørt, om en Forfatter, som grundlægger en ny Videnskab, tillige skulde have løst alle dens Problemer; jeg trøster mig derfor med, at jeg i alle væsentlige Spørgsmaal dog har viist det Spor, som det maa blive kommende Metrikeres Sag at forfølge videre.

Det er sagtens ogsaa sjeldent seet, at et større videnskabeligt Værk er blevet fuldført udenfor Hovedstaden, og Ulemperne ved de Betingelser, hvorunder jeg arbeidede, have været følelige nok for mig selv, idet jeg altfor ofte har været henviist til at bygge paa den blotte Hukommelse. Som Værket imidlertid er med sine Feil og Svagheder, er jeg nødt at lade det urørt; kun om et eneste Punct kan jeg ikke afholde mig fra en supplerende Bemærkning. En Theoretiker bør være paa sin Post overfor den ham naturlige Tilbøielighed til at inddrage det meest Mulige under et enkelt Synspunct; for denne Fristelse kan jeg maaskee ikke siges fri for at have givet efter, idet jeg i anden Deel S. 51 har villet tage de persiske Tetrametre til Indtægt for den

der fremsatte Betragtning, — en Udtalelse, der senere har fortrudt mig, fordi den ialtfald ikke taaler at henkastes uden Commentar. I Almindelighed maa den persiske Versification, saavel hvad Prosodik som Metrik angaaer, charakteriseres som en slavisk Efterligning af den arabiske[1]; Spor af selvstændig Stræben forekomme dog saavel i Strophebygning[2]) som i Versformer, hvad der for de sidstes Vedkommende navnlig viser sig i den hos Perserne fremherskende Tilbøielighed til at udvikle Trimetrene til Tetrametre[3]). Saaledes findes det (trochaiserende) arabiske Vers –⏑–– | –⏑–– | –⏑––[4]) udviklet til –⏑–– | –⏑–– | –⏑–– | –⏑–[5]), der fuldkomment stemmer med Archilochos' i dette Værk (I, S. 15) anførte Tetrameter; ligeledes findes et andet Hovedversemaal af den arabiske Grundform ––⏑– | –⏑–– | ––⏑– udviklet til det afgjort iambiske ⏑–⏑– | ⏑⏑–– | ⏑––⏑– | ⏑⏑–[6]), ligesom det Foregaaende næsten altid med regelmæssig Cæsur. Til disse to Former, der, som man seer, i Virkeligheden ere eiendommelige og selvstændige nok, var det navnlig jeg sigtede ved min ovenomtalte Yttring; og vist er det, at de frembyde interessante Overgangspuncter mellem den indoeuropæiske og den semitiske Versification. Alligevel er den persiske Metrik et saa exceptionelt Kunstproduct, at jeg efter grundigere Overveielse troer, man vil gjøre vel i at lade directe Sammenligning i den af mig forsøgte Form fare.

M. H. t. den i første Deel S. 194—228 opførte Fortegnelse over Versformer bemærker jeg endnu, at jeg ved denne væsentlig kun har havt den strophiske Digtning for Øie; paa den ustrophiske kan Metrikken kun undtagelsesviis reflectere, hvor ikke en enkelt Form er gjennemført. Af den

---

[1]) G. Geitlin, Principia grammatices neo-persicae cum metrorum doctrina et dialogis persicis, Helsingfors, 1845, S. 264—5.

[2]) Fiirlinien; et Exempel af Aarestrup er anført I, S. 204, B. b.

[3]) Geitlin, S. 292.

[4]) See Freytag, Darstell. d. arab. Verskunst, Bonn, 1830, S. 128 o. flg.

[5]) Geitlin, S. 284, VIII.

[6]) Geitlin, S. 287, XIV. Jfr. Nibelungenverset:

Den æder Christen og Hedning, den sparer ingen Mand (Hauch.)
⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ ⏑ – – ⏑ – ⏑ – ‖ ⏑ –

Grund har jeg tildeels ignoreret en Forfatter, der i mange Henseender maa tælles blandt de Største, nemlig Drachmann. Næsten enhver usædvanlig Form, endog en enkelt af mig forbigaaet, lader sig paavise i hans Versification; som imidlertid et Digt meget godt kan være strophisk uden at være det for Øiet, saaledes kan det omvendt meget godt være inddeelt i strophelignende Afsnit uden at være strophisk; og denne Betragtning fristes man til at gjøre gjældende overfor Drachmanns Digtning næsten overalt, hvor den fjerner sig fra de traditionelle Former. I hans strophelignende Afsnit fattes i den Grad Plan og Gjennemførelse, og de deri forekommende Phænomener bære i den Grad Ufærdighedens og Tilfældighedens Præg, at det er umuligt at tage Hensyn til dem, — den store Genialitet ufortalt, som de alligevel sporadisk aabenbare. En Feil af mig, som jeg først senere er bleven opmærksom paa, er det forøvrigt, naar jeg ikke har bemærket, at den femfodede anapæstiske Form (I, S. 215, B. b.) er efterlignet af Drachmann i hans sidstudgivne Digtsamling; selvfølgelig er denne Form som Musiktext til Melodien „Storken sidder paa Bondens Tag“ efterlignet af flere Andre. Ligeledes burde det være bemærket, at et tetarpæonisk hyperkatalekt Dimeter med daktylisk Udgang sporadisk forefindes i hans ældste Digtsamling („En Nutidsvision“):

Og Larmen dernede, som De synes, er Forsyndelse
Imod Autoriteten, Dem selv, er kun Begyndelse —.

Som bekjendt, læser man slet Correctur paa sine egne Værker; da det ikke har været mig muligt at faae den ringeste Hjælp ved dette Arbeide, og da Trykningen maatte forceres, er det desværre at befrygte, at Trykfeil have indsneget sig. I de metriske Signaturer findes dog kun faa og, som jeg haaber, ingen, der til Slutningen har unddraget sig min Opmærksomhed. De fire, som findes i første Deel, ere allerede meddeelte paa den dermed følgende Trykfeilsliste; for sidste Deels Vedkommende følge her endnu nogle Rettelser.

Frederiksborg, August 1881.

Forf.

Rettelser til anden Deel.

Side 6, Lin. 12, Mai med springende Løv, læs: springende.
— ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | — — ⏑ ⏑

— „ — 21, Med askeskaftet Spyd i Haand, læs: Haand.
⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏑ ⏑ —

— 12, — 5, Lytted derpaa, læs: derpaa.
— ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ —

— 111, — 11 f. n., Kun ikke sit eget, læs: eget.
— —|| ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ — ⏑

— 113, — 16, Kongen og hans Stridsmænd, læs: og
— ⏑ ⏑ || ⏑ — — —

— 127, — 3 f. n., gjenstraalet deri, læs: deri.
— — || ⏑ — ⏑ ⏑ —

INDHOLD.

Første Deel.

Almindelig Metrik.

Anden Deel.

Speciel Metrik.

Theses.

1. Det kunstnerisk behandlede Sprog har i Dansk som overalt to Former, en bunden, Versformen, og en ubunden, Prosaen. Den første indeholder en bestemt Rhythme; den sidste har ingen saadan. Rhythmen beroer i Dansk paa et Led, som i sin uforandrede eller modificerede Gjentagelse stadigt danner en bestemt Taktlængde, hvis Gjennemsnitshastighed, som Forsøg udvise, for hver enkelt Versform lader sig angive ved et bestemt Metronomtal. Foranderlig er denne Taktlængde kun for saa vidt, som Øret taaler en ringe Forlængelse eller Forkortelse af den enkelte Takt og i de længere Afsnit taaler et accelerando eller ritardando, uden at Takten derved bliver uhørlig.

2. Prøvestenen for Versets Rigtighed er Scansionen, idet dets reale, declamatoriske Takt for at være rigtig skal kunne taale at føres tilhage til den ideale Takt, som Metronomslaget angiver, uden at der derved gjøres Vold paa den naturlige Udtale af noget Ord.

3. Efter de Steder, hvorpaa Taktslaget ved denne Scansion naturligt falder, maa nødvendigviis Taktlængden, som med Hensyn til Naturen og Antallet af de deri indeholdte Elementer kaldes Versfod, — theoretisk bestemmes. Scansionen kommer derved til at indeholde en Redegjørelse for Versføddernes Natur, idet den i Versets Forløb viser Conseqventsen af den Opfattelse af Foden, som er gjort gjældende ved dets Begyndelse. Den angiver følgelig i hvert enkelt Versemaal, hvilke Fødder der ere æqvivalente, og forbyder enhver Fod, hvis Hastighed er uforenelig med Grundfodens.

4) Det fremgaaer heraf, at den Redegjørelse for Versføddernes Natur, som Scansionen giver, indeholder Ørets ideale Krav m. H. t. disses Væsen. Hvorvidt de i det concrete Vers fyldestgjøre Fordringerne, er et prosodisk saavelsom et grammatisk og logisk Spørgsmaal, som maa afgjøres i hvert enkelt Tilfælde, men som ikke i Almindelighed paa Forhaand kan udtømmes ved Regler, og som det derfor er et Misgreb at ville løse paa denne Maade.

5) Det danske Sprog har for sin Versification et dobbelt Princip, Sprogaccenten, som er dens positive Princip, idet den faldende sammen med Versaccenten markerer Culminationspuncterne af den rhythmiske Bølgebevægelse og derved angiver Taktens Begyndelse og Ophør, og Sprogkvantiteten, som er dens negative Princip, idet den bestemmer Taktlængden og dermed den enkelte Takts relative Rigtighed eller Urigtighed. Paa intet af disse to Principer i deres isolerede Tilstand kan Versificationen bygges.

6) Accenten er i Verset som kunstnerisk Form ufravigeligt bestemt, i Sproget som Raastof derimod meget ubestemt. Metrikkens Nomenclatur maa derfor referere sig udelukkende til det første, idet der med Bestemthed skjelnes mellem den abstracte Versfod og den concrete Sprogfod.

7) Versfoden er af dobbelt Natur:

a. Den rhythmiske Fod er et blot Tidsafsnit, en Afstand fra Arsispunct til Arsispunct, eens for Fødder af samme Stavelseantal, og for Fødder af forskjelligt Stavelseantal blot forskjellig i Udstrækning. Dens Udstrækning ligger ved enhver Art af Versfødder indenfor bestemte Grændser, som lade sig bestemme empirisk.

b. Den metriske Fod er stigende eller dalende og angiver ved sine bestemte Navne som Iambe, Anapæst, Trochæ, Daktyl, o. s. v. Antallet paa de Momenter, der indenfor hver Takt deeltage i den rhythmiske Bevægelse, saavelsom disses Rækkefølge.

8. Sprogfoden, som Metrikerne til Dato have kaldt Ordfoden, er ligeledes af dobbelt Natur:

a. Ordfoden, det enkelte Ords Stavelseforbindelse, der for Massen af Ordenes Vedkommende i Dansk er dalende,

ɔ: bevæger sig fra Stærkt til Svagt, og som derfor i al Almindelighed lader sig betegne som Sprogets trochaiske Tendents.

b. Den logiske Fod, som dannes af Ordene i deres snevreste logiske og grammatiske Sammenhæng, som for Massen af Forbindelsernes Vedkommende i Dansk er stigende, ɔ: bevæger sig fra Svagt til Stærkt, og som derfor i al Almindelighed repræsenterer Sprogets iambiske Tendents.

9. Versfoden er saaledes det Ydre, Sprogfoden det Indre af Sprogrhythmen; de forholde sig til hinanden som Form og Stof. Som der i Stoffet kan finde en dalende eller stigende Bevægelse Sted, saaledes kan en tilsvarende Bevægelse finde Sted i Formen. Den stigende Form charakteriseres altid og udelukkende ved thetisk Begyndelse, der, hvor Stoffet er indifferent og ikke har en selvstændig, modstridende Bevægelse, ifølge en akustisk Illusion bringer Rækkens Elementer til at ordne sig i regelmæssige Led med arsisk Udgang; den dalende charakteriseres altid ved arsisk Begyndelse, der ifølge samme Lov bringer Elementerne til at ordne sig paa den modsatte Maade.

10. Saavel ifølge Versfoden som ifølge Sprogfoden falder Sprogrhythmen i to store Hovedsystemer, et stigende og et dalende. Da imidlertid den stigende eller dalende Bevægelse af en rhythmisk Række saavel bestemmes ved dens abstracte Form som ved dens concrete Stof, og da disse to ere fuldkomment uafhængige af hinanden, følger heraf, at de tvende Bestemmelsesmomenter kunne bringes i Strid med hinanden. Hvor en saadan Strid mellem Form og Indhold opstaaer, dannes Overgange mellem begge Hovedsystemer. Af slige Overgangssystemer ere to mulige: 1) det, som under en dalende Form viser en stigende Bevægelse i det indre Stof; 2) det, hvori under en stigende Form forefindes en indre dalende Bevægelse. Det første er det i Dansk hyppige iambisk-choriambiske; det andet det sjeldnere trochaisk-amphibrachiske.

11. Et tredie Overgangssystem dannes ved, at Stoffet paa en eiendommelig Maade gjennembryder den metriske Form og tvinger dennes Elementer til at følge med i en

Bevægelse, der hverken er stigende eller dalende. Hvorvel nemlig den logiske Fod i de hyppigst brugte Versemaal, der ganske eller dog væsentlig bestaae af Tostavelsesfødder, er afgjort stigende, antager den dog med Stavelsernes Forøgelse et charakteristisk Præg af Ubestemthed, idet den danner et Hvilepunct midt i hver Takt, hvorved altsaa en tilbagegaaende Bevægelse fornemmes efter enhver opadgaaende. Denne Rhythme er den egentlig amphibrachiske, der efter sin thetiske eller arsiske Begyndelse optræder som Biform til den stigende eller dalende.

12. Den metriske Form kan aldrig være indifferent, men maa efter Omstændighederne være enten stigende eller dalende. Da den i og for sig er tilstrækkelig til at bestemme Rhythmen, saa følger heraf, at Stoffet momentviis kan blive indifferent, ɔ: dets stigende og dalende Tilbøieligheder, som beroe paa Sprogfoden, holde hinanden i Ligevægt, — uden at Rhythmen derved gaaer tilgrunde. Af denne Grund taaler Verset, at Sprogfoden har det frieste Spillerum i sine Combinationer, hvor Rhythmen blot er bevaret i Versfoden, hvisaarsag den hidtilværende Metriks Fordringer om, at Ordene skulle ophøre paa bestemte Steder midt i Verset, er grundløs. De saakaldte „Cæsurer“ af denne Art ere følgelig theoretisk ligesaa falske, som de i Digternes praktiske Behandling til enhver Tid have viist sig intetsigende, Begrebet „Cæsur“ en Meningsløshed, hvor det ikke betegner et rhythmisk Ophold, begrundet i Versemaalets Natur. Saadanne findes i visse otte- og sexfodede Vers, men ikke i noget oprindeligt dansk Vers eller dettes Afledninger.

13. Da paa den anden Side det thetiske eller arsiske Begyndelseselement i Massen af Rhythmerne er det Lod, som kastet i Vægtskaalen giver det stigende eller dalende Princip Overvægten, er dette paa ingen Maade ligegyldigt. Begrebet „Anakrusis“, som dette Aarhundredes Metrikere have villet indføre, er derfor taabeligt, vildledende og fordærveligt for enhver videnskabelig Behandling af Metrikken og bør som saadant aldeles være banlyst fra dens Terminologie.

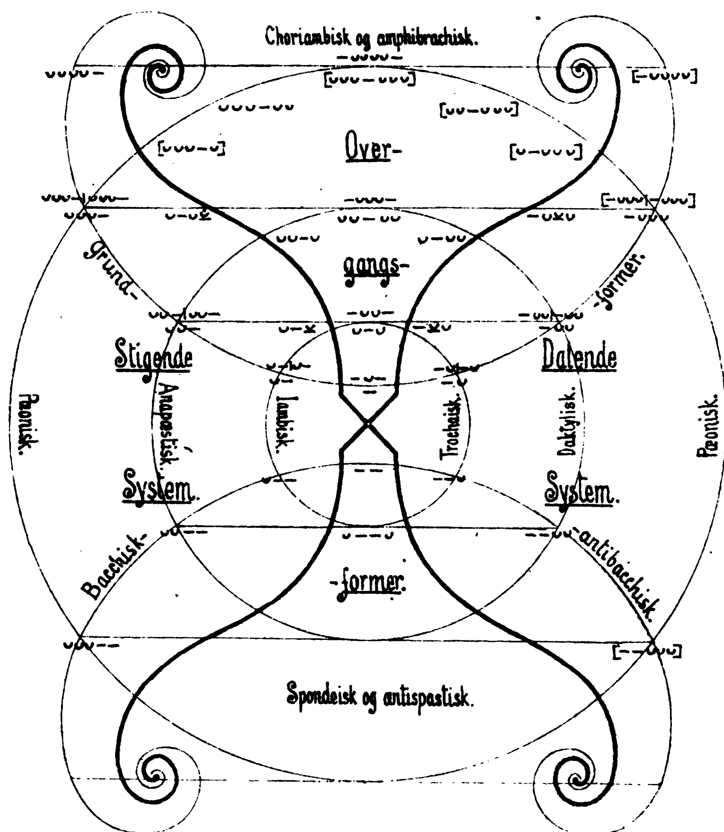
14. Tiltrods for den saavel theoretiske som praktiske Vigtighed af den metriske Form, Versfoden, hvis Stigen eller

Dalen afhænger af Begyndelseselementet, er i Dansk Sprogfoden i ingen Henseende af underordnet Vigtighed, men er saavel m. H. t. sin theoretiske som til sin praktiske Betydning Versfoden fuldkomment sideordnet; den første betinger Versets Correcthed, den anden dets Liv og Kraft. Paa den blotte Form, ɔ: paa en gjennemført Begyndelse og et rigtigt Stavelseantal i hver Fod kan i Dansk intet godt Vers bygges; i Versificationen som i enhver Kunst maa Form og Stof i det videst mulige Omfang, som deres Natur tillader, smeltes sammen og virke i Forening; følgelig maa der imellem dem ikke findes større Strid, end praktiske Hensyn netop paabyde for at undgaae Monotonie. I Tilfælde, hvor en saadan Strid momentviis fremkaldes, er det Versificatorens Opgave vexelviis at støtte sig til Versfoden med Opgivelse af Sprogfoden, eller omvendt. Sprogkunstneren har det i Dansk til enhver Tid i sin Magt saavel i den første som i den sidste at give det stigende eller det dalende Princip Overvægten. I dette bestaaer væsentlig hans Opgave og hans Kunst.

Med Hensyn til hosføiede graphiske Fremstilling af Versføddernes Slægtskab bemærkes, at i den øverste Deel af Midtercolonnen ere de choriambiske Former, som corresponderende med Dipodierne, anførte over de horizontale Linier, de amphibrachiske, som svarende til de enkelte Fødder, under disse. Man seer af denne Fremstilling, at den enkelte Arsis er Grundform og Udgangspunct for alle de enkelte Grundfødder og for de amphibrachiske, ligesom Kreticus er Grundform for alle de dipodiske Former og Choriamberne, og Spondeen for de bacchisk-antibacchiske og antispastiske Former. De mig ubekjendte Former ere anførte i kritiske Klammer.

Oversigtstavle

over de een- og toarsiske Versfödders Slægtskab.

værdifuld Tjeneste ved Undervisningen, at det med Rette kan gjøre Fordring paa en bedre Skjæbne end uformærket at glide ud af Literaturen. Som den i Anlæg og Hovedtræk har været grundlæggende for den nævnte nye Haandbog, havde den gamle Stamme i sig selv Livskraft nok til at skyde friske Skud, naar den kom under kyndig Pleie, og dette er skeet derved, at den nye Udgave er lagt i en dygtig og samvittighedsfuld Mands Hænder. Hr. P. Hansen, som med omfattende Literaturkundskab forbinder en fint mærkende Sands for Forfatterindividualiteter og Besindighed i at bedømme, har med Pietet mod den oprindelige Forfatter arbeidet hen til og virkelig ogsaa opnaaet, at denne nye Udgave, som han selv siger, i det Store og Hele bærer samme Præg, som Flor paatrykte sin Haandbog. Han har derfor villet bevare Continuiteten, og medens han paa den ene Side har søgt at udfylde de gjennem Tidens Udvikling opstaaede Lacuner ved 25 danske og 5 norske Forfattere og ved et fyldigere Udvalg af de tidligere Forfattere, har han udført dette saaledes, at den nye Udgave vil kunne bruges jevnsides med de nærmest foregaaende. Vi ansee det for særdeles heldigt, at kortere og længere biographiske Skitser af Forfatterne ere medtagne, da Forfatterne ellers, især for begyndende Læsere, let komme til at staae besynderlig isolerede, og som om de vare faldne ned fra Himlen. I Valget af de Forfattere, som medtages eller ikke medtages, er P. Hansen standset lidt tidligere end Sig. Müller. Begge Synsmaader have deres relative Berettigelse, for saa vidt Kjendskab til Literaturen ogsaa betinger Kjendskab til det, som lever og rører sig iblandt os, medens den Anskuelse er ikke mindre berettiget, at en Skolebog, være sig af historisk eller literaturhistorisk Indhold, ikke skal behandle saa nærliggende Phænomener, over hvilke Dommen endnu ikke har fæstnet sig, og hvis Betydning i Heelheden det endnu er vanskeligt at angive.

Den nye Udgave af Flors Haandbog er et smukt Mindesmærke om dansk Literatur, som vel skal vide at hævde sin Plads baade i Skolen og i Hjemmet, og hertil anbefaler den sig, foruden ved sine literaire Qvaliteter ogsaa ved den uimodsigelig fortræffelige Egenskab, at den sælges til en, man kunde gjerne sige, forbavsende billig Pris“.

